MODERNÍ REVUE

PRO LITERATURU / UMĚNÍ A ŽIVOT // REDAKTOR A VYDAVATEL ARNOŠT PROCHÁZKA

1904—SVAZEK XV

PRAHA / NÁKLADEM VYDAVATELSTVA / 32 POŠTOVSKÁ ULICE 32

Nákladem MODERNÍ REVUE vyšlo:

Arnošt Procházka, Prostibolo Duše	Rozebráno.
August Strindberg, Radost Života	Rozebráno.
Jiří Karásek, Stojaté Vody	Rozebráno.
Otokar Březina, Tajemné Dálky	Rozebráno.
Jiří Karásek, Sodoma	Zabaveno.
Stanislav K. Neumann, Jsem apoštol Nového Žití a žádné se nelekám rány, jsem rytíř nového Graalu, jsem rytíř bez bázně i hany	Rozebráno.
Jiří Karásek, Kniha aristokratická	Rozebráno.
Luisa Zíková, Spodní proudy	Rozebráno.
Bohuslav Knösl, Martyrium touhy	Rozebráno.
Charles Van Lerberghe, Slídiči	Rozebráno.
Otokar Březina Svítání na Západě	Rozebráno.
Karel Hlaváček, Pozdě k ránu	Rozebráno.
Karel Kamínek, Dies irae	Rozebráno.
Stanislav K. Neumann, Apostrofy hrdé a vášnivé	Rozebráno.
Karel Červinka, Hledání samoty	Rozebráno.
Antonín Sova, Vybouřené smutky	Rozebráno
Karel Hlaváček, Prostibolo Duše	Rozebráno
Stanislaw Przybyszewski, U Moře	Rozebráno.
Otokar Březina, Větry od Pólů	Rozebráno.
Jiří Karásek, Sexus necans	Rozebráno.
Stanislaw Przybyszewski, Epipsychidion	Rozebráno.
Karel Hlaváček, Mstivá Kantiléna	Rozebráno.
Viktor Dyk, Síla života	Rozebráno.
Karel Kamínek, Hasnoucí světla	Rozebráno.
Karel Babánek, Stíny v duši	Rozebráno.
Dagny Przybyszewska, Hřích	Rozebráno.
Jiří Karásek, Hořící duše	Rozebráno.
Otokar Březina, Stavitelé chrámu	Rozebráno.
Viktor Dyk, *Karel Kamínek*, *Arnošt Procházka* (uspořádali) Almanach na rok MCM.	Rozebráno.
Karel Hlaváček, Mstivá Kantiléna. Druhé vydání	Cena kor. 0·80
Otokar Březina, Tajemné dálky a Svítání na západě. Druhé vydání	Cena kor. 3·—
Viktor Dyk, Marnosti	Cena kor. 1·20
Jiří Karásek, Gothická duše	Cena kor. 1·50
Eugenio de Castro, Belkiss, královna Sábská, Axumská a Hymiarská	Cena kor. 1·20
Aubrey Beardsley, *František Bílek*, *Karel Hlaváček*, *Edvard Munch*, *Hugo Steiner*, *Félix Vallotton* (kreslili), Album Moderní Revue	Cena kor. 8·—
Karel Hlaváček, Tři mědirytiny	Mimo prodej.
Viktor Dyk, Stud.	Cena kor. 0·90
Josef Holý, Vašíček Nejlů. Díl druhý	Cena kor. 3·60
František Soldan, Soumraky	Cena kor. 1·—
Karel Toman, Torso života	Rozebráno.
Stanislav K. Neumann, Sen o zástupu zoufajících a jiné básně	Cena kor. 1·—
Josef Holý, Elegie	Cena kor. 1·20
Maurice Maeterlinck, Sestra Beatrice. Ilust. *G. Minne*. Vyšlo 250 čísl. výtisků.	Cena kor. —.90
Edvard Klas, Povídky o ničem. S obálkou od *M. Jiránka*. Vyšlo 250 výtisků na ručním papíře	Cena kor. 2·—
André Gide, Prometheus špatně připoutaný. Zvlášt. otisku vyšlo 100 výtisků	Cena kor. 1·50

OBSAH

TEXTY

OBRAZY

KNIŽNÍ PŘÍLOHA

André Gide, Prometheus špatně připoutaný. Se svolenín spisovatelovým přeložil Arnošt Procházka (8°, stran 76).

Tiskem Alberta Malíře na Král. Vinohradech.

MODERNÍ REVUE

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC / VÁNOCE V GRECCIU

> **Bože! ó lásko! Nekonečná lásko! Ó lásko!**
> **Vy stvoření všechna volejte přece se mnou:**
> **Lásko! lásko!** ***Alžběta de Genton***

DEDIKACE

Tak zvláštní, tak pomatený, nikým neporozuměný: ó pýcho moci se skloniti nad starou legendou a dlouho, dlouho ironicky se smáti.

FRANCESCO, můj bledý infante, jenž jste ožil přede mnou, jako byste vystoupil z galerie ~~vašeho~~ paláce, z agonické šedi vybledlých portretů, trouchnivějících v starém, pohaslém zlatě rámů: vím, že jste miloval svého svatého jmenovce, jemuž říkají také Serafínský. Ale kteréhos dne počal jste o něm přemýšleti, a to je koncem každé lásky. Neboť je nebezpečné pozorovati, koho milujeme.

A proto počal jste odporovati staré legendě, — není-li pravda? Dráždí to stavěti se z principu proti starým pravdám. Byly-li tak dlouho tvrzeny, proč by nemohly na konec přece jen býti vyvráceny? Bylo-li jim tak dlouho věřeno, zda to neznamená, že nebyly dlouho zkoumány žádnou pochybností? A nejsou-li již proto všechny staré pravdy podezřelými těm, kdo mají ve svém

flegma trochu z Hamleta, ale jichž pochybnost jest větší, aby vystačila na jediný monolog, a menší, aby založila sektu?

Ubohá, srdečná legendo Františka z Assisi, je možno ještě jíti po vaší stopě a neusmívati se nad vaší dojemnou a sladkou falešností, s trochou mstivého roznícení za všechna zklamání, s tvrdošíjnou choutkou zpřevrátiti obvyklost idejí?

MORÁLKA NAD RŮŽEMI FRANTIŠKA Z ASSISI

Sám do svého nitra vhroužen, František z Assisi navštívil kteréhos dne jeskyni u Subiaca, obklopenou hustými keři trnovými. Zbožná tradice činila ji příbytkem sv. Benedikta. Když prý na tohoto světce přicházela tělesná pokušení, vrhal se do trní, by ztrestal hříšnost masa. Neboť chtěl výhradně býti oddán svým fikcím. Jeho zbožnost raději volila prostituovati fantasii, než dáti volnost přirozenosti. Odhodlání, jež má v křesťanství krásné jméno: askese. František žehnal keřům a líbal je. A hned se keře rozzelenaly a pokryly nejkrásnějšími růžemi.

Nedaleko Assisi leží Porciunkula. Tam se odehrál týž zázrak. Je tam jeskyně blízko kostelíka mariánského. Podnes tam kvetou růže, posvěcené tradicí polibků světcových.

Můžete si představiti, Francesco, svého světce? (Vzpomeňte obrazu Quida Reniho, jejž jsme viděli v galerii strahovského kláštera, pohozený jako v haraburdí, v zmatku a nepřístupný v směsi ostatních pláten.) Světec zbičoval se a ztrýznil, hladem zmořil tak, že je sotva stínem. I duše jest uštvána. Tvář je bez pozemskosti. Ale také není spirituelnou. Neboť jest umrtvena nejen žádostivost smyslův, ale i sensibilita.

Hrubé roucho pokrývá šílenou kostru. Modlí se. Proč a ke komu? Ke Kristu? Ten že ho oděl tolikerou šeredností? Ten že mu zošklivil všechno pozemské tak, že světec sebe sama proměnil v nejohyzdnější zjev uprostřed zahrady růží?

Ah, ty růže, ironické růže: nezdá se vám, že se vysmívají světci? Byly odpovědí jeho šílenství. Když se dotkl keřů se slovem: láska, odpověděly mu ozvěnou: krása. Hle, jak se smějí růže! Přetížily své větve. Posypávají půdu růžovými lístky. Za každým jich úsměvem prší k zemi déšť kořennou, horkou ambrou aromatisovaný. Ah, ty koketní, šťastné květiny! Proč se na ně nedívá světec? Chvějí se v slunci a stínu, jako by v předtuše blaha se navzájem sobě oddávaly. Bělejí sněhem a červenají vlhkou krví. Smějí se a šepotají. Lijí ze svých kalichů těžké výdechy. Dráždí se a lákají navzájem chvějivými, jiskřícími světelnými odrazy na lehkých lístcích.

Ale světec jich nepozoruje a neslyší.

O lásko, lásko! modlí se. Lásku chci píti, nah a zbaven všeho, pro Tebe, žhavě Milovaný!

A přichází soumrak, teplý proudícími vůněmi, jemný v polotónech růžova, jež nechtějí zhasnouti. Krásný touze, jež se neukojila, smutný žádosti, jež se nasytila, a pustý hoři, jemuž nic nezbývá.

A ještě: Lásko! lásko! vzdychá světec.

Féerie barev a vůní posléze mizí. Nastává noc. Do prázdna a temna volá světec své: Lásko! lásko!

A jeho hlas stává se šíleným: Lásko! lásko!

Je bez odpovědi. Prázdno a temno zdá mu se posmívati.

Lásko! lásko! V srdci vykopal jsem hoře jako tajemný hrob. A nikdo nepřichází, by v něm spočinul. Rozedral jsem své rány, a nikdo jich nechce zaceliti. Rozžehl jsem palčivost v srdci, a nikdo jí nechce

zchladiti. Je čas, bych byl podepřen. Klesám. Příliš dlouho nesu tíhu jha. Kdo ji sejme? Žhavě Milovaný, přijď! Sestup ke mně, ať jsem vyslyšen a ukojen!

Myslíte, Francesco, že takto neúpěl často váš světec? A že k jeho hoři nedružila se spolu šílená zoufalost? A myslíte, že se nad ním nesmilovaly posléze růže? Že ho neomámily svými výdechy? Že ho aspoň ve snu klamivě neukojily?

Věřme více, než lásce, přítomnosti bytosti, již milujeme. Milujme, ty, jež můžeme objímati, bytosti, jež máme. A ať nás zítra opustí, co po tom? Dnešní polibky jich nám náleží. Karikujme ideál a smějme se mu. Jest illusorní. Volme býti raději oklamáni smysly, než chimaerou, jež neexistuje.

ANALOGIE Z HROBKY KARMELITÁNŮ

Pamatujete, Francesco, jak jste řekl bytosti, tak zvláštní svým přátelstvím, jež pociťovalo různost jako bolest, a kterou jste měl tak rád svým trochu sobeckým a znásilňujícím způsobem, za večera, jenž se zdál náležeti pouze vám, svou podivností:

Podejte mi ruku, ať vím, že existujeme!

Bylo to v klášterním chrámě, s filigránskou voskovou loutkou Ježíška, usmívající se v dešti drahokamův a stříbra, oděnou v zelený hedvábný aksamit, zdobený zlatem, v delikátní křišťálové skřínce: půvabná modla stárnoucích aristokratek, ověšujících ji odloženými svátečními šperky. Modlili jsme se rádi u ní, šťastni z její roztomilosti, z nádhery jejích titěrných šatečků. A pak: přiznejte se, že jsme vdechovali rádi vůni kadidla z pokryvek oltářův. A že nás opojoval trochu bílý jas stěn a feudální sláva pestrých znaků. A pak jste snad i trochu myslil na mladé dívky, jimž

oddychující ňadra prozařují tenkým mušelínem a jež umísťují s naivní nostalgií své spící sny na oltáře, mezi relikviáře a napodobené růže. Kdo to šel tehdy s vámi? Je třeba jej pojmenovati? Ponechme fikce, trochu impersonelnosti, jež se sama vnucuje. A pak — bylo to přátelství? vášeň? láska? Či snad jen kuriosní problem citů?

Zburcovali jste chrámového sluhu, z bizarrního rozmaru. A ten vám otevřel hrobku mrtvých, kteří spí v dlouhých chodbách pod chrámovou dlažbou. V rukou světlo, tápali jste, jako dva sentimentální milenci, sdružující se rádi nad hroby, po slizkých schodech do sklepních hlubin. Tam se na vaši mladost šklebili z otevřených rakví strašliví kostlivci, bez stylu příjemně mrazivých přízraků, s tak positivní, střízlivou ohyzdností dávno rozpadlých těl.

A tehdy se ptala ústa, jež měla na prasklých třešňových rtech ještě stopy vašich vášnivých polibků: Co učinilo tyto ubohé tak ošklivými?

Zadumal jste se a díval na lebku někoho, kdo zetlel před dvěma staletími. Byl to snad kdosi před věky vám podobný, s očima nehybného malachitu? Jeho mládí snad plynulo také jako vám v starobylých nějakých komnatách. Měl hlas stejně jako vy stlumený smutkem, jako tvář závojem. Ale pro Krista dovedl odložiti slávu svého jména a svěžest svého mládí ..

Mysle na to, jak se teď dívá prázdnými děrami svých očí a mlčí šklebivostí obnažených zubů, řekl jste, Francesco, cosi, co chtělo býti ironickým a co zde dole působilo skoro cynicky, o kráse toho, kdo se zřekl světa, aby byl hoden slávy nebes. A vzal jste do rukou s trochou smutné odvahy lebku, méně tentokráte pro hamletovskou pósu, jako pro to, abyste se dlouze zamyslil, bylo-li možno, tehdy před dvěma staletími, aby líbaly něčí rty ústa této příšerné mumie,

a aby pod touto lebkou rozsvítila vášeň svůj zarudlý kahanec. A myslil jste dále, je-li možno, že marně žil tento tvor, kdysi podobný vám, jenž chcete mnoho žíti... (Ó polibky na prasklé třešňové rty! vysilující vášně! melodramata pláče a citu!) Je možno, že prošel žitím, aby zetlel v tomto ponurém sklepení, aniž vyssál v jediné osudné hodině svůj požitek jako jed se rtů bytosti, jíž by miloval?

Byl tam dole oltář, také tak slizký, jako všechno zde vůkol. Splesnivěly na něm svíce od poslední mše, jejíž »ite, missa est« řekl kněz před více než sto lety. Kristus, symbol milosrdenství uprostřed, zpráchnivěl, a hlava mu spadla. Snad aby nemohl vzpomínati těch, kteří pro něj se zřekli všeho, aby se nedočkali ničeho. Zdálo se zde, že je slyšeti kroky samé Nicoty, po staletém prachu kráčející.

I vy jste se zachvěl. Pocítil jste, jak je krátké a pomíjivé slovo *věčně*, jež je základem našich věr. Vteřiny prchaly v ten okamžik závratněji, než jindy. Děs tohoto rekviem, před sto lety zde doslouženého a nevyslyšeného, projel vašimi nervy. Lebka kněze, jenž je sloužil, také dávno zpráchnivěla na oltáři...

Poděsila vás možnost, že jste totožným s těmi, kdo tu zetlívají. Pocítil jste (ó hrůzo této můry! vědomí bytí bez naděje!) nutnost konstatovati opak. Vykřikl jste skoro, zajektav zuby, a schvátil jste křečovitě jediné žijící ruce zde, kde z rakví svítily mrtvou bělí prsty koster, v nejrozmanitěji zkroucených polohách (pociťoval se pojednou intensivně hřích těch rukou a hnus příliš hmotný):

Podejte mi ruku, ať vím, že existujeme...

Rozumíte teď, Francesco, celé zvrácenosti, celému šílenství Františka z Assisi: jeho touze vzíti si ze smrti ještě za živa všechno? Nejen zsinalou barvu tváří, vyhublost údů, rozklad těla za živa. Ale i *smrt*

duše, mlčení mrtvol, bez pocitu odlišeného dnešku od včerejšku, bez slibu pro budoucnost, jako proud potřísněné šedi a lhostejných vln do nekonečna.

František nechtěl býti, než mrtvolou. Vykládá tak poslušnost. Vezmi mrtvolu a postav ji, kam chceš. Nevzpírá se pohybu, nereptá na polohu, kterou jsi jí dal. Mluv proti ní, co chceš, neodporuje. Oblékni ji v purpur, nezpyšní. Zbledne dvojnásobně. Posaď ji na kathedru učencovu. Nebude povznášeti hlavy, ale svěsí ji. Hle, to je poslušnost.

Rozumíte teď, Francesco, *vyznání víry* těch mrtvol tam dole, v hrobce karmelitánů, které zní po dvě staletí nepřetržitě, zatím co nahoře rozkvétá každého jara vždy znova zahrada Armidina: *nechceme existovati?* Kdo zvrátil životní pud těch ubohých, kdo je infikoval strašlivým morem šílené myšlenky odložiti na vždy personelní drama, nebýti schopným pocitu osudnosti svých dnů?

Jak chudý to vlastně a positivní ideál této abdikace: strašlivost ironie býti poslušen nicoty. Strašlivost mlčení vším býti oklamán a nereptati. *Nebýti.* Nejhroznější projev negace. Křesťanství zůstalo vyhrazeno, aby jej okrášlilo svou mystikou, jako kost mrtvoly v relikviáři obklopuje arabeskami v zlatě a drahokamech vyšitými. Jedna z mrtvol má ještě v ruce modlicí knížky, a její prázdné oční důlky jako by byly upřeny na slova »život věčný«. Ale nevyčítají už. Byly podvedeny — a ještě zdají se čekati toho, co nikdy nepřijde. Ta slova »život věčný« jsou zde strašlivou blasfemií. Ale mrtví — jsou poslušni. Jako by bylo možno strašlivou existenci jich rozkladu odčiniti jedinou frasí. Jsou nesmrtelnými: a nezbyly z nich než příšerné mumie. Víra je učinila účastnými slávy nebeské: ale kde jest vůně jich rtův a jemný stín jich vlasů? Smějme se jich víře. Neprotestují. Jsou

poslušnými. Nikdy se jim ničeho nedostane. Co na tom? Jen když věřili. Mlčí. Strašlivý to spánek, s výsměchem věčnosti v pozadí. Proč ne také s výsměchem časnosti? Smějme se, Francesco, ať také druhého se jim dostane. Či se lekáte záhady? Nelekejte se. Zapomeňte toho, co zbývá *mimo vás*. Smích je dobrým počátkem pro takovou hanebnou hádanku. A bude ještě lepším koncem pro ni. Dosti zbabělosti připouštěti život *podmíněně*. Připusťme jej *docela*. Ať zvítězí chuť okusiti nad úzkostnou citlivostí srdce. Nechme se rozveseliti, ačkoliv opovrhujeme.

Absurdnost lásky, chcete lepšího důkazu, Francesco? Absurdnost lásky. Každá láska jest absurdní. Znamená odklon *od sebe sama*. A to ne vždy v prospěch toho, kdo je nad nás. Platí skoro jako pravidlo, že čísti s pohnutím dopis ženy, zneucťující vkus stejně, jako pravopis, je totožno s láskou. Neboť okouzlení vylže vše ostatní a dá pudu, jenž hledá skromného ukojení, klam vyšší podstaty. Bêtise. A erotika ji zrytmuje a ozlatí. Drobné záležitosti obdrží kothurn. Měšťanka se zheroisuje.

Neoddávejme svého srdce ničemu. Toť bláhové. Okoušejme. V tom je vše. *Vášeň* má smysl. To jest uplatniti svou osobnost. Vášeň jest expanse. Pýcha. A nechce nesmrtelnosti. Užije a vychladne. Ale láska — chce býti věčnou. Jaká donquijotiáda! Věčnost lásky! Věčnost, která zetlívá, sen, který zůstává věčně nesplněným, hle, to je, čemu nás naučily, milý Francesco, mlčelivé, poslušné přízraky v rakvích tam dole, v kryptě mnichů karmelitánů, strašlivá, neodstranitelná zjevení, jimž říkáme mrtví, abychom se odlišili od nich, ačkoliv neexistujeme *tak sami*, a nemůžeme se probouzeti bez těchto okovů.

Jich podoby posmívají se jich víře. Buďme vděčni, že existuje tolik mimobožské spravedlnosti. Uprostřed

mrtvých vidin připomínejme si osamělosti své existence jako provinění. Spěchejme smísit svých žití s ostatními, aby se rozplynul tíživý přízrak. A přejme si, aby nebylo na zemi už ani jediných rtů, na něž by nepoložil někdo z milenců svého osudu. Kultivujme svůj život, když nás veliké linie chimaery oklamaly, aspoň na tomto světě jako malou hostinu svých srdcí: mějme odvahu sáhnouti po kráse, byť i nesla v sobě otravné tajemství života. Nežijme života, pro marnou illusi, jako denní a impersonelní starosti. Vezměme si z jeho efemerní slavnosti vše, co se snáší s naším stylem. A při tom bude vždy dosti kdy dojíti nicoty, jež má v askesi tak půvabné jmeno: *věčný život.*

Chcete vzpomínati, Francesco, dnešního večera, tak neodlišeného ostatním a tolik zvláštního nám, s pocitem, že jsme sice zpustošili Ideál, ale vzpřímili sebe? S trochou blasfemie šli jsme mimo oltáře, abychom konstruovali osobní morálku — ale odpuštění! ta sobeckost nebyla také než pobožností! Uvědomili jsme si, že magnetismem života je vlastně to, co se zove hříchem, a že jeho blízkost dává našim bytostem teprve příchuti. A není vlastně »život« jen zdvořilejší klassifikací za slovo »hřích«? Není bez významnosti symbol obsažený v pohádce o prvních lidech, stvořených pro ráj. Respektovali Boha, ale poslouchali Satana. Démon byl lidštější, jako je hřích přirozenější. Ctnost je vnucována, hřích dobrovolně přijímán. Boha imitujeme, ďábla žijeme.

Je noc, čas, kdy se ženy zbavují svých vonných rouch, a kdy tma, jež svádí milence, rozsvěcuje hvězdy jako lampy alkoven. Francesco, učiňte, ať našimi mrtvými ňadry pronikne zase pocit života.

Podejte mi ruku, ať vím, že existujeme.

(pokračování)

MAURICE MAETERLINCK / SESTRA BEATRICE / ZÁZRAK O TŘECH DĚJSTVÍCH

Osoby: Panna Maria
Sestra Beatrice
Abatyše
Sestra Eglantina
Sestra Klementina
Sestra Felicita
Sestra Balbína
Sestra Regina
Sestra Gisela
Kaplan
Princ Bellidor
Malá Alletta

Žebráci, poutníci, ministranti a j.

Děj v XIV století v klášteře v okolí Loewenu.

DĚJSTVÍ PRVÉ

(Prostranná, klenutá chodba. — V středu zamčená klášterní fortna. — V pravo v rohu dvéře do kaple, k nímž vede několik schodů. — V koutě, mezi dveřmi a stěnou chodby, v hloubi jakéhosi výklenku, stojí na podstavci se schůdnými schody socha Panny Marie v přirozené velikosti. Je oděna, podle španělského obyčeje, nádherným sametovým a brokátovým rouchem, jež jí dává vzezření Nebeské královny. Široký zlatotkaný pas kolem boku, zlatá koruna s třpytnými drahokamy věnčí kštici, splývající na ramena sochy. — Po levé straně fortny lze zříti vnitřek celly Beatriciny. Cella je

obílena, opatřena jen nuzným ložem, stolem a židlí. — Je noc. — U nohou sochy, před níž hoří lampa, leží sestra Beatrice.)

Beatrice

Pano Maria, smiluj se nade mnou, zhřeším smrtelně... On se dnes večer vrátí a já jsem tak samotná... Co mu říci; a co činit?... Hledí na mne a ruce jeho se chvějí a já nevím, čeho žádá... Když jsem vstoupila do tohoto svatého domu — budou tomu čtyři roky koncem července — byla jsem pouhé děcko a nic jsem nevěděla, a nyní ještě nic nevím; a netroufám si tázati se abatyše, ni s kým promluviti o zlu nebo blahu, jež mé srdce souží... Říká se, že je dovoleno milovati muže v manželství... — Slíbil mně, že až vyjdeme z kláštera, poustevník, jejž zná a jenž činí zázraky, nás oba spojí... Říkávají nám často o osidlech ďáblových a úkladech mužových; ale on, ty víš, není jako ti ostatní... Chodíval k nám do zahrady v neděli, když jsem byla maličká, a hrávali jsme si spolu... Já na něj zapomněla, ale vzpomínala jsem na něj často ve svých modlitbách nebo když jsem byla smutna... Je rozumný a moudrý; a oči jeho jsou něžnější oči děcka, jež padá na kolena... — Onehdy večer poklekl zde u tvých nohou, pozorovala's jej? — Podobal se tvému synu... Usmívá se vážně, jakoby k Bohu mluvil, i když jen ke mně mluví, která ho nechápu a nic nemám... Hleď, říkám ti všecko! jsem velice nešťastna, ač již ode tří dnů nemohu plakati... Přísahal, že zemře, zapudím-li jej... Říká se, že je to možno; a že mladí muži, velcí a krásní jako on, vzali si život z lásky... Kdysi mně vyprávěl o Paolu a Francesce... Nevím, pravda-li to; svět je pln zmatku a nám se nic neříká... Paní moje, osvěť mne, nevím co dlužno činit; a kdož ví, nebudou-li tyto paže, jež

chvějící se vznáším k tvému svatému obrazu, zítra dvěma strašnými pochodněmi pekelných plamenů!...

(Slyšeti z venčí ruch blížících se kroků.)

Slyš... Slyšelas?... Dusot mnoha koní... Zastavují se... On se blíží ku prahu... Dotekl se dveří... (Zaklepáno na fortnu.) Matko! Co mi činit?... Nepůjdu, zakážeš li mi... (Vstane a běží k fortně.) Bellidore?...

Bellidor (venku)

Beatrice! To jsem já! Otevři!...

Beatrice

Ano... Ano... (Otevře fortnu. Na prahu stojí princ Bellidor v brnění a dlouhém modrém plášti. Vedle něho pachole nesoucí v loktech nádherná roucha a třpytné klenoty. U fortny pod stromem stařec, třímající uzdu dvou bohatě osedlaných ořů. V hloubi temný obzor hvězdného nebe, pod nímž se šíří kraj v měsíčném svitu.)

Beatrice (přikročí)

Jste sám? — Kdo je tam pod stromem?...

Bellidor

Pojď blíže, pojď blíže a ničeho se neboj!... (Poklekne na prahu a políbí lem roucha Beatricina.) O Beatrice! jak jsi krásna, jak tak kráčíš vstříc hvězdám, jež chvějící se na prahu tě čekají!... Vědí konečně, že narodilo se veliké štěstí; a jako zlatý písek, jenž v tichosti sypán na cestu královny, rozestírají se třpytně podél modrých cest, kudy budeme kráčeti! .. Co počínáš?... Kroky tvé již váhají?... Odvracíš hlavu? — Ne, ne, ramena má tě svírají, na věky tě svírají, před tváří nebes; ty už neodejdeš, a láska, spoutavší tě, tě osvobozuje!... Jdi, jdi, nehledej již bledého stínu lamp, kde ta láska dřímala... ona zřela světlo, jehož nebyla

zřela... a každý paprsek, jenž proniká, ozařuje její vítězství, pojí naše mladé duše a upevňuje naše osudy!... Beatrice! Beatrice! vidím tě, dosahuji tě, dotýkám se tě, objímám tě, líbám tě poprvé!...

(Za těch slov se náhle vzchopí, uchvátí Beatrici kolem pasu a políbí ji na ústa.)

Beatrice (couvajíc a slabě se bráníc)

Ne, nelíbejte mne, neboť jste mně slíbil...

Bellidor (líbaje ji tím více)

Ach! to nebyly žádné sliby lásky!... Láska nemůže říci, ženebude zbožňovati, a neslibuje již ničeho když dala všecko!... Dává každého okamžiku vše, co jí lze dosáhnouti; a když přísahala, že vzdá se polibku nebo že nechá naň čekati, dá jich za to stotisíc, aby smazala křivdu, již učinila svým retům!...

(Pojme ji prudce v náruč a snaží se jí odvléci.)

Pojď! pojď!... Noc kvapí; již bělá se na usvitě a moji oři se vzpínají... Ještě jeden krok, ještě jeden schod a neslýchaná cesta unese naše dvě srdce!...

(Zpozorovav náhle, že Beatrice v jeho loktech omdlévá)

Ty mně neodpovídáš? — Neslyším již tvého dechu... a kolena tvá klesají... Pojď, pojď, nečekejme, až závistná zora rozestře svá zlatá oka po azurných cestách, vedoucích k štěstí...

Beatrice (téměř neslyšně)

Ne, ne, já nemohu... Já nemohu ještě...

Bellidor

Beatrice! — Ty bledneš, a polibky mé hasnou na tvých retech jako jiskry při doteku studené vody!... Zdvihni své krásné čelo, otevři svá sladká ústa, jež nechtějí se již usmívat... Ach, ty dlouhé závoje ti ňadra

svírají a na srdci tě tíží. Ty jsou učiněny pro smrt a nikoliv pro život!...

(Mezitím co Beatrice zdá se bezvědomou, Belliodor rozhaluje a odstraňuje zlehounka závoj halící jí skráně. — V brzku objeví se první zlaté kadeře; pak, náhle zpod posledních záhybů, vytryskne, jako osvobozené plameny, celá zlatá kštice, jež zaplaví tvář Beatrice, která se vzbouzí)

Bellidor (oslněn)

Oh!...

Beatrice (tiše, jakoby se vzbouzela ze sna)

Cos to učinil, Bellidore? — Čeho se dotýkají mé ruce; jaké něhy laskají mou skráň?...

Bellidor (opojen a vášnivě líbaje vlající kštici)

Hle! hle! To plameny tvé se vzbouzejí; tvá vlastní krása tě zaplavuje a tvé vlastní paprsky tě objímají!... Ach, tys již nevěděla a já nevěděl, žes byla tak krásná!... Domníval jsem se, že jsem tě viděl, a domníval jsem se, že tě miluji!... Ještě před chvíli bylas tou nejkrásnější v mých dětských snech; nyní, hle, jsi ze všech krásných nejkrásnější v mých očích, jež se vzbouzejí, v mých rukou, jež se tě dotýkají, v mém srdci, jež tě nalézá... Počkej, počkej; všecka musíš se podobati své tváři, všecka musíš být volna; všecka musíš být královnou!...

(Náhlým posumem strhne její plášť; tak že Beatrice tu stojí v dlouhé bílé říze. Pak pokyne děcku čekajícímu na prahu, jež přikročí, nesouc drahocenná roucha, zlatý pas a šňůry perel, zatím co Beatrice u nohou sochy padla na kolena, skrývajíc tvář do záhybů pláště a závoje.)

Beatrice

Ne... Ne... Nechci!

(Plíží se po kolenou k patám sochy)

Matko, ty vidíš!... Nedovedu již zápasit nepřispěješ-li mně... Nemohu se již modlit, opustíš li mne.

Bellidor (přistoupiv a zahaliv Beatrici do nádherných rouch, jež vzal z rukou děcka)

Beatrice!... Již čas!... Hle, roucho tvého života, jenž začíná... Ne otrokyni uloupil jsem Pánu, královnu navracím štěstí!...

Beatrice (stále na kolenou a chytajíc se mříže)

Milosrdná matko! Slyš mne; nedovedu se již modlit, nemohu již mluvit... Jen lkám; a já nevěděla, že jsem ho tak milovala; a já nevěděla, že jsem tě tak milovala!... Slyš! Shlédni na mne!... Jsem jen pouhé dítě, které nemůže ničeho tušiti... Často jsem slýchávala, ty že všecko uděluješ, žes tak dobrá, žes milosrdná!...

Bellidor (snaže se zdvihnouti ji a odtrhnouti od mříže)

Ano, ano, je milosrdná; je královnou nebes, jež stvořila láska... Otevři své sladké ruce, jež železo zmrazilo... Popatři na její tváři; není zlobna; odpouští, září... Oči její potkaly prosbu tvých očí a tvé slzy svítí láskou jejího úsměvu... Jest to ona, jež tě snažně prosí; jsi to ty, jež odpouštíš?.. Mé zraky si vás matou a mním zříti dvé sester, jichž ruce si žehnají v slávě lásky!...

Beatrice (zdvihnouc hlavu a patříc na Madonnu)

Ano, často jsem slýchávala, že se jí podobám...

Bellidor

Popatři na její vlasy závojem svých vlasů, jejž chvivý mé ruce rozhalují... Jsou to tytéž paprsky téhož světla a těchže slastí!...

(Za řeči jeho odbíjí na klášterních hodinách třetí.)

Beatrice (vzchopivši se náhle)

Slyš!...

Bellidor

Tři hodiny!...

Beatrice

Toť hodina k jitřní, k níž jsem měla vyzváněti!...

Bellidor

Pojď, pojď; již svítá, okna se modrají...

Beatrice

Ano, ejhle okna, jež jsem zotvírala před svítáním, aby světlo a svěží vzduch ranní a zpěv ptactva zdravil mé sestry, když vykročí ze spánku... Ejhle provaz zvonu, jenž vyzváněl jejich probuzení a konec noci... Hle, dvéře chrámové, jichž těžké veřeje mé ruce již nebudou otevírati na pozdrav ranním červánkům; a svíce na oltáři, jež jiná bude rozžehati... Hle, zlatá konvice, koš s almužnami, šat chudých... Co nevidět zde budou, budou mne volati jmenem, a nespatří nikoho...

Bellidor

Pojď, rozednívá se; tvé sestry se vzbudí... Zdá se mi, že kroky se již ozývají...

Beatrice

Mé sestry přicházejí; mé sestry, jež mne tak milovaly a měly za tak svatou... Zde naleznou vše co zbude z pokorné Beatrice... Závoj její a roucho, vlekoucí se po zemi...

(Zvedne náhle závoj a plášť a klade je na mříž u nohou sochy)

Ne, nechci, aby se domnívaly, že jsem nohama šlapala roucho nevinnosti, které mně daly... Matko moje, ty jim povíš, vrátím-li se kdysi...

(Skládá a rovná pečlivě roucho na mříži)

Ani jediný prášek nemá ho poskvrniti... Matko, tobě je dávám a ty je budeš opatrovati... Do rukou tvých skládám vše, co mého jest; vše, co jsem obdržela za ta čtyři léta... Zde růženec se stříbrným křížem, zde řemen a tři těžké klíče, jež nosila jsem za pasem... Jeden od zahrady, druhý od fortny, třetí od chrámu... Neuzřím již zahrady, jež se zelená, neuzřím již ubrusu Páně, jenž se chvěl pod našima rukama jako mléčný potok ve vůni kadidla... Zdaž stojí psáno tam nahoře, že nebude odpuštěno; že láska je prokleta; že nelze odpykati?... Rci, ó, rci mi!... Nejsem ztracena, nechceš-li!... Nežádám ničeho nemožného... Jediné znamení mně stačí; znamení tak malé, jehož nikdo neuzří... Stín lampy, jenž dříme na tvé skráni, pohne-li se jen maličko, neodejdu!... Neodejdu!... Hleď, Matko, hledím, hledím a čekám! a čekám!...

(Hledí dlouze do tváře Panny: vše setrvává nehybno.)

Bellidor (ji obejme a vášnivě ji políbí na ústa)
Pojď!...

Beatrice (poprvé mu vrací políbení)
Jdu!...

(Odejdou, pevně objati. Dní se; fortna zůstane otevřena do kraje, jenž se jasní V brzku slyšeti cval koní, vzdalujících se. Opona padá, a za nedlouho rozezvučí se do ranních červánků klášterní zvony vyzvánějící hlasně k jitřní.)

DĚJSTVÍ DRUHÉ

(Táž chodba. Velká fortna klášterní je zavřena; a všemi zotvíranými okny chodby vnikají první paprsky slunce. Zatím co se opona zdvihá, slyšeti i poslední doznívání zvonu, vyzvánějícího na jitřní. Sotva je opona zdvižena, viděti sochu Svaté Panny, jakoby po dlouhém božském spánku, oživovati, zvolna po stupních sestupovati, blížiti se k mříži a — přes nádherné své roucho a vlas — odívati se pláštěm a závojem, jež tu zanechala sestra Beatrice — Pak se obrátí v pravo a pokyne rukou, a dveřmi do kaple, jež se jejím pokynem otevrou, lze zříti svíce na oltáři, jež se postupně zázračně rozžehují. — Pak oživí plamen lampy a vezmouc koš se šatstvem, jež má býti rozděleno mezi chudé, kráčí, zpívajíc, k hlavní fortně)

Panna (zpívajíc)

Všem duším, které pláčí,
všemu hříchu v úzkosti

otevírám ve hvězd klíně
ruce plné milosti.
Není hříchu, jenž by žil,
když láska žádala;
není duše, by mřela,
když láska plakala...
A života cestami
když láska zabloudí,
slzy její najdou mne,
a ty nezbloudí...

(Za posledních slov zpěvu zaklepáno nesmělou rukou na fortnu. Panna otevře fortnu dokořán a viděti na prahu malou, bosonohou dívku, svrchovaně zuboženou a otrhanou. Skrývá se polou za dubovou římsu veřejí, posunujíc jen hlavu a s úžasem patříc na Svatou Pannu.)

Panna

Dobrý den, Alletto. — Proč se skrýváš?

Alletta (přikročí, zděšena a u vytržení, znamenajíc se znamením kříže)

Sestro Beatrice, vy jste krásnější než ona!...

Panna

Jest den Páně a jsem tak šťastna...

Alletta

Proč rozlila jste světlo po svém rouše?

Panna

Je všudy světlo, když slunce vychází...

Alletta

Proč rozžala jste hvězdy ve svých očích?

Panna

Září často na dně očí, jež se modlí...

Alletta

Proč třímáte paprsky ve svých rukou?

Panna

Jsou vždy v rukou, jež udělují almužnu...

Alletta

Přišla jsem samojediná...

Panna

Kde jsou naši bratři chudí?

Alletta

Netroufají si přijíti pro to pohoršení.

Panna

Jaké pohoršení?

Alletta

Viděli Beatrici na koni princově.

Panna

Nepodobám-liž se pokorné Beatrici?

Alletta

Praví, že ji viděli, a že s nimi mluvila...

Panna

Ale Bůh jí neviděl a ničeho neslyšel... (Vezme dívku do svých loktů a políbí ji na čelo.) Oh, má malá Alletto!... Tys dnes ta jediná, již mohu políbit... Nevinnost tušila přítomnost Boží a není zmatena. (Hledíc Allettě do očí) Jak čista jest duše lidská, viděna takto!... andělé jsou krásnější, ale nemají slz... Jdi, jdi, mé ubohé dítě, slyším řinouti tvé slzy v hloubi budoucna a ty je poznáš... (Postaví dívku na prah) Kde jsou naši bratři chudí?... Jdi jim říci, že láska je plna netrpělivosti, jdi jim říci, by si pospíšili...

Alletta (obrátí hlavu a vzhlédne)

Již jdou, sestro Beatrice.

(Vskutku, chudí, starci, choří, mrzáci, ženy, nesoucí v loktech malé děti, a jiní nesměle se přiblížili, a domnívajíce se po-

znávati Beatrici, bázliví, váhaví, užaslí přikročí ku prahu a stanuvše před fortnou, zírají a čekají.)

Panna (schylujíc se nad košem, v němž je šatstvo)

Na co čekáte, moji bratři, a co se přihodilo? Pospěšte, pospěšte si: slunce již stoupá; je čas k modlení a sestry se tudy budou ubírati; fortna bude zavřena a almužna odložena... Pojďte všichni, již čas, pospěšte, pojďte všichni...

Stařec (přikročiv)

Sestro, viděli jsme dva přízraky dnes v noci...

Panna (podávajíc mu plášť, jenž zazáří mezi tím, co jej podává)

Není dobře vzpomínati přízraků nočních...

Mrzák (rovněž přikročí, vleka se na svých berlách)

Sestro, my měli zlé myšlenky...

Panna (vyndavá z koše jiný šat, jejž zdá se pokrývati drahokamy)

Bratře, otevři oči, nadešla hodina odpuštění...

Chudá žena

Sestro, potřebovala bych rubáš pro svou matku...

Jiná žena

Sestro, darujte nám pro naše novorozené...

(Chudí, žádostivě vztahujíce ruce, žalujíce, houfně se tlačí kolem Svaté Panny, jež skloněna nad košem, vyndavá plnýma rukama oděvy, z nichž tryskají paprsky, roucha, jež září, pleny, jež se stkvějí. Čím více z koše rozdává, tím více se koš plní drahocennými a zářivými látkami, a jako opojena svým vlastním zázrakem, zatím co mezi ně rozdává své poklady, plní dlaně, nakládá na ramena, halí děti do stkvělých látek, Panna dí)

Panna

Pojďte ke mně všichni!... Pojďte všichni!... Ejhle bílý rubáš a smavé pleny!... Toť život a smrt a zase život!... Pojďte všichni, všichni! Nadešla hodina lásky a láska nemá mezí. Pojďte všichni, pomahejte si, odpouštějte si své viny a sdělujte se životem své štěstí a své slzy!... Pojďte všichni, milujte se vespolek, modlete se za ty, již klesají... Pojďte všichni, přijímejte všecko, Hospodin nehledí na zlo, jež činěno bez nenávisti... Pojďte všichni, odpouštějte, není hříchu, jenž by nedošel odpuštění!...

(Nyní všichni chudí, užaslí, zmateni, jsou pokryti nádhernými oděvy. Někteří se utekou do kraje, mávajíce látkami, posetými drahokamy, a jásajíce radostí. Jiní, vzlykajíce vděčností, obkličují Svatou Pannu, chtíce jí líbati ruce. Ale většinou jsou tiši a jakoby schváceni božskou bázní, poklekají na vnějších schodech a šeptají modlitby. Tu zazní hlas zvonu: ihned je koš prázden, a Panna, odehnávajíc něžně obklopující chudé, zavře fortnu.)

Panna (zavírajíc fortnu)

Odejděte v pokoji, bratři; hodina k modlitbě odbila...

(Ještě lze slyšeti zavřenými dveřmi šepotání modliteb chudých, měnící se ponenáhlu v neurčité nadšené chvalopění a díkůvzdání. Podruhé, po třetí zazní zvon a z hloubi chodby, v levo, vyjdou jeptišky s abatyší v čele, ubírajíce se pod klenbami do kaple.)

Abatyše (stanouc u Svaté Panny, jež s hlavou schýlenou a rukama na prsou skříženýma čeká u zavřené fortny.)

Sestro Beatrice, v tomto letním měsíci má býti vyzváněno na jitřní čtvrt hodiny před třetí. Budete se tři dny postit a tři noci modlit u nohou Panny, jež byla matkou.

Panna (ukláněJíc se na znamení pokorné poslušnosti)

Pochválen buď Pán, velebná matko . . .

(Abatyše pokročí ku podstavci, jejž zeď, o níž se opírá klenba dveří, jejímu zraku skrývala; chce pokleknouti, když, zdvihnuvši zraky, ustane, vzkřikne, upustí knihu a kříž z rukou, učiní posun nevýslovného úžasu a hrůzy.)

Abatyše

Není jí zde již! . . .

(Zmateny, po té jako šíleny přikvapí jeptišky, obklopí abatyši, tlačí se kolem podstavce; a po chvíli prvního zděšení jmou se všecky dohromady mluviti, křičeti, stenati; brzy rozhořčeny, ohromeny, brzy vzlykající; jedny vstávají, druhé klekají, padají na tvář nebo vrávorají.)

Jeptišky

Není jí zde již! — Panna zmizela! . . . Ukradena! Neznabozi, neznabozi! Naše matka! Naše matka! Svatokrádež! Svatokrádež! Velebná matko, co učiníme? Klášter je znesvěcen! Svatokrádež! Svatokrádež! Dům se shroutí! Svatokrádež! Svatokrádež!

Abatyše (volajíc)

Sestro Beatrice!

(Panna přikročí a stane u abatyše. Hledí upřeně na místo, kde stávala její socha, a tvář její a nehybné oči její, jakoby uzavřeny před vnějším světem, září jakous neúčastnou tichou nadějí.)

Abatyše

Sestro Beatrice, vy jste ji měla v opatrování. Ve dne v noci měla jste bdíti nad slávou té, která učinila tento klášter pokladem svých milostí a svým zamilovaným příbytkem. Chápu váš zmatek a sdílím vaše zděšení. Přes to, nebojte se; vůle Boží mívá někdy

úmysly, jež matou naši horlivost a bdělost; mluvte, odpovězte mně, vy jste jistě viděla a vy jistě víte... Co je s vámi? To zdá se mi divným, a zdá se mi chvílemi, že tvář vaše se ozařuje... A což to roucho, jež nepodobá se již našemu?... Klame mne zrak? Řekla bych, jak vás tak vidím, že nejste již táž!... Co skrýváte pod pláštěm, co tak prozařuje suknem?

(Ohmatávajíc plášť Panny.)

A co jest s tím suknem, z jehož průsvitných záhybů linou mně na ruce paprsky světla?

(Nadzdvihne plášt a spatří zlatotkaný pás.)

Milosrdenství Boží! Co je to?

(Strhne s Panny plášt, po té, v témž hnutí svrchovaného rozhorlení strhne s ní závoj, zastírající vlasy Panny; a tato, stále nehybna a jakoby bezcitna, objeví se náhle přesně takou, jakou byla socha v prvním dějství. Při tomto pohledu abatyše a jeptišky, jež ji obklopují, na chvíli zmlknou bolestným a nevěřícím úžasem, pak abatyše, první vzpamatovavši se, s posunem hrůzy a zoufalé kletby zakryje tvář a vzkřikne)

Abatyše

Pane Bože!

Jeptišky

Matko Boží!.... Madonno!.... Oloupila sochu! Sestro Beatrice! Neodpovídá nám! Ďábel! Ďábel! Zdi se pomstějí! Šílenství! Šílenství! Šílenství! Hrůzo! Hrůzo! Hrůzo! Nečekejme, až hrom udeří! Svatokrádež! Svatokrádež!

(Jeptišky couvají zděšeny a dávají se na útěk, avšak posun a zvolání abatyše je zadrží.)

Abatyše

Mé dcery, poslyšte.... Neprchejte, mé dcery!.... Očekávejme svůj osud; nerozcházejme se a nechť

všechny ruce naše, všechny modlitby naše obemknou svatokrádežnou bezbožnici a skonejší hněv, jenž se blíží ....

Sestra Klementina

Velebná matko, prosím vás, nečekejme tak...

Sestra Felicita

Jděme pro kněze.

Abatyše

Ano, máte pravdu .... Jděte, sestro Klementino a sestro Felicito ....

(Sestra Klementina a sestra Felicita odcházejí ke kapli.)

Jděte rychle, jděte rychle, on lépe než my bude věděti, co činit, aby bylo zadrženo ještě, možno-li, vítězství zlého ducha a meč archandělův! ... Mé sestry, mé ubohé sestry! hrůza nemá jmena a oči naše nazřely do propastí pekelných.

Sestra Gisela (přikročí k Panně)

Znesvěcovatelko! ...

Sestra Balbina (rovněž k ní přikročí)

Svatokrádežná! ...

Sestra Regina (bez sebe)

Ďáble! Ďáble! Ďáble! ...

Sestra Eglantina (smutným a přesladkým hlasem)

Sestro Beatrice, co's to učinila?

(Při zvuku tohoto hlasu Panna obrátí havu, pohledne na sestru Eglantinu a božsky se na ni usměje.)

Sestra Balbina (k sestře Eglantině)

Ona na vás hledí ...

Sestra Gisela

Zdá se probouzeti . . .

Sestra Eglantina

Sestro Beatrice, ty's snad nevěděla . . .

Abatyše

Sestro Eglantino, zakazuji vám s ní mluviti . . .

(V té chvíli objeví se na prahu kaple kněz v kněžském rouchu, následován oběma řeholnicemi a zděšenými ministranty.)

Kněz

Sestry, modlete se za ni! . . .

Abatyše (padne na kolena)

Otče, vy víte! . . .

Kněz (tvrdě)

Sestro Beatrice! . . .

(Panna se nepohne.)

Kněz (hrozivě)

Sestro Beatrice! . . .

(Panna se nepohne.)

Kněz (hlasem ukrutným)

Sestro Beatrice! ve jmenu živého Boha, jehož hněv se chvěje nad tímto domem, do třetice volám tě tvým jménem . . .

Abatyše

Ona neslyší . . .

Sestra Regina

Nechce slyšeti! . . . .

Sestra Balbina (zděšena)

Běda, běda nám!....

Sestra Gisela

Velebný otče! Zakročte! Smilujte se nad námi!...

Kněz

Není již pochybnosti; a já poznávám ďábelskou pýchu knížete temnot a otce Pýchy. (K abatyši) Sestro, dávám ji do vaší moci; slitování lidské nesmí si osvojovati práv věčné Lásky... Jděte, jděte, mé sestry, přivlečte hříšnici před svaté oltáře, a před tváří Toho, jemuž se klaní andělé, strhejte všecka roucha a všechny klenoty svatokrádeže; odepněte své pasy; zauzlete řemeny; sejměte se sloupů těžké důtky pro zpronověřené a metly velkých pokut. Jděte, jděte, sestry, nechť jsou rámě vaše krutá a ruce vaše beze slitování! Samo milosrdenství je ozbrojuje a sama Láska jim žehná!...

(Řeholnice vlekou Pannu, která kráčí ve středu jejich lhostejna, chladnokrevna a poslušna. Všecky, mimo sestru Eglantinu, jíž odepnuly dvojitý zauzlený provaz, opásávající jejich boky. Vejdou do kaple, jejíž dveře se za nimi zavrou; a kněz, zůstav sám, padne na tvář před prázdným podstavcem. Dlouhé ticho. — Náhle slyšeti dveřmi chrámovými nevýslovně něžný zpěv. Jest to svatá Píseň k Panně Marii, *Ave Maris Stella*, jíž zdají se pěti vzdálené sbory andělské. Ponenáhlu stává se zpěv zřetelnějším, přibližuje se, mohutní a rozléhá se, jakoby se ho účastnil vždy víc a více horoucí, víc a více rostoucí nadpozemský dav. Zároveň slyšeti z kaple ruch zpřekácených židlí, zpřevrhaných svícnů, zporážených lavic na kůru a výkřiky třeštících lidských hlasů. Posléze obě veřeje dveří se rozlétnou a lze zříti chrámovou loď stopenu v plamenech a podivných jasech, jež se vlní, šíří a prostupují, nekonečně zářivější slunečních paprsků, ozařujících chodbu.

Tu za nadšeného chvalopění Alleluja a Hossana, hlaholícího se všech stran, řeholnice, ohromeny, vyjeveny, proměněny, zpity nadpozemskou rozkoší a úžasem, mávajíce oslňujícími haluzemi, pokryty zázračnými květy, které zvyšují ekstasi, od hlavy k patám ověnčeny věnci, které jim překážejí, oslepeny sprchou květů i dštících z kleneb, derou se o překot příliš těsnými dveřmi, sestupují, vrávorají po stupních, posetých zázračnými ratolestmi, a při každém kroku sypajíce květy, které v rukou jejich znova rozkvetají, obklopují starého kněze, jenž byl se země povstal: co následující kráčejí za nimi mořem živých květů, tryskajících neustále podél schodiště portálu)

Jeptišky (všechny najednou a se všech stran, hrnouce se z kaple, plníce chodbu, zpívajíce a objímajíce se za potopy květů)

Zázrak! Zázrak! Zázrak! Oh, velebný otče! velebný otče! Hosanna! Hosanna! Hosanna! Otče, jsme oslepeny! Sláva na výsostech Bohu! Pán nás obstoupil! Nebesa se otevřela! Andělé se na nás slétli a květy lijí se na nás! Hosanna! Hosanna! Sestra Beatrice je světicí! Rozezvučte zvony, až jim kovové srdce pukne! Sestra Beatrice je světicí! . . . .

Sestra Regina

Když jsem se chtěla dotknouti jejího svatého roucha . . . .

Sestra Eglantina (všecka pokryta květy, vzácnějšími ostatních)

Plameny vypukly, paprsky promluvily!

Sestra Klementina

Andělé na oltářích obraceli se k nám!

Sestra Gisela

Svatí sepjali ruce, sklánějíce se k ní! . . .

Sestra Eglantina

Sochy na sloupech padaly na kolena!...

Sestra Felicita

Archandělé zpívali, mávajíce perutěmi!...

Sestra Klementina

Všechny květy nebes prýštily z našich rukou!...

Sestra Felicita

Rámě, jež ji ranily, zalévaly ji září...

Sestra Gisela (mávajíc těžkými věnci z růží)

Růže, oživnuvše, rozvázaly jí pouta...

Sestra Balbina (kynouc ohromnými kyticemi z lilií)

Zázračné lilie vypučely z metel...

Sestra Felicita (metajíc zářivými palmami)

Vysoké zlaté palmy zazářily na řemenech...

Abatyše (poklekvuvši u nohou knězových)

Otče! zhřešila jsem; sestra Beatrice je svatá!...

Kněz (rovněž poklekna)

Mé dcery, zhřešil jsem; cesty Boží jsou nevyzpytatelny!....

(V tom okamžiku zaklepáno na dvéře klašterní, a Panna Maria, stavši se zas lidskou a pokorně oděna rouchem a závojem Beatričiným, zjeví se na prahu kaple, sestoupí, a oči majíc sklopeny a ruce sepjaty, kráčí středem klečících sester, jdouc po květech, jež se znova vztyčují, a činíc jakoby se nic nebylo přihodilo, koná dále svou povinnost; ubírá se k fortně, již dokořán otevře. Vejdou tři ubozí, staří, znavení poutníci, před nimiž se hluboce ukloní: a vezmouc s bronzového stojanu bílou plenu a zlatou konvici, lije tiše vodu na jejich ruce prachem pokryté.)

DĚJSTVÍ TŘETÍ

(Táž chodba. Socha Panny Marie stojí na podstavci jako v prvním dějství. Beatričin závoj, plášť a svazek klíčů visí na mříži; dvéře ke kapli jsou otevřeny a svíce na oltáři rozžaty, lampa hoří před sochou, vše nalézá se přesně v témž stavu, jako za útěku jeptišky s princem Bellidorem. Klášterní fortna je zamčena. Svítá, za doby zimní; vyzváněno na jitřní, ač tu nikoho není, kdo by vyzváněl, a lze zříti, pod klenbou kaple, provaz od zvonu kýmati, nahoru dolů, do prázdna. Pak, když zvon zmlkl a nastalo ticho, znenáhla zaklepáno třikráte pozvolně na klášterní fortnu. Při třetím úderu fortna sama sebou a tichounce dokořán se otevře do bílého, prostého a širého kraje, a v sněhové vánici, šlehající vločky sněhu až na prah, kráčí placha, vysílena, nepoznatelna Ta, jež druhdy byla sestrou Beatricí. Pokryta hadry, vlas její, šedivý, rozptýlen po bolestně vyhublé a zsinalé tváři. Její zubožené zraky zírají už jen nehybným a příliš širým pohledem těch, kteří zemrou a ničeho již nedoufají. Čeká chvíli před otevřenou fortnou; pak, nikoho nespatřujíc, tápajíc, vrávorajíc, opírajíc se o veřeje, se přiblíží, vhrouží zraky do chodby s neklidem uštvaného zvířete. Ale chodba je pusta; i učiní ještě několik bojácných kroků, a spatřivši sochu Panny Marie, vyrazí ze sebe výkřik, v němž jakás zemdlená marná naděje osvobození, chvátá, poklekne a padne u nohou sochy.)

Beatrice

Matko moje, zde jsem . . . Nezapuzuj mne, nemám už ničeho na světě . . . Doufala jsem tě zas spatřiti, a přicházím příliš pozdě, oči moje se zavrou, nevidím už Tvého úsměvu, mé ruce zdají se mrtvy, když je k Tobě vztahuji, nedovedu se již modliti, nemohu již mluviti, a kdyžtě mám říci všecko, tolik jsem prolila slz, že ode dávna již jsem pozbyla odvahy plakati . . .

Jsem ubohá Beatrice... Odpusť, vyslovuji-li před tebou jmeno, jež by již nikdy nemělo býti vysloveno... Ty mne již neuznáš za svou dceru... Hleď, kam přivedla mne láska a hřích a vše, co lidé nazývají štěstím... Již tomu déle než dvacet let, co jsem tě opustila; a nemá-li to Bůh rád, aby lidé byli šťastni, nebude se na mne hněvati, neboť nebyla jsem šťastna... Dnes vracím se, ničeho nežádám, hodina minula, a já již nemám síly přijímati... Jdu sem zemříti do tohoto svatého domu, dovolí-li mně sestry padnouti, kam padám... Ony nepochybně vědí, a tam, v městě, bylo pohoršení mého života tak veliké, že asi zvěděly... Avšak ony vědí nemnoho a ty, jež víš všecko, ty nikdy nezvíš, co mně bylo učiniti zla a co jsem protrpěla... Chci jim všem říci o trýzni lásky... (Zírajíc kolem sebe) Proč jsem samotna? Příbytek je prázdný, jakoby ho moje hříchy byly zpustošily... Kdo as zaujal mé místo u svatých oltářů a kdo as střeží práh, jejž kroky moje poskvrnily?

Lampa je rozžata, vidím hořeti svíce, na jitřní je odzvoněno, ejhle, rozednívá se a nikoho tu není... (Spatřivši plášť a závoj na mříži) Co je to? (Povstane a po kolenou přiblíží se, a ohmatává plášť.) Ruce moje jsou již tak blízky smrti, že nevědí, dotýkají-li se věcí v tomto světě nebo v onom... Není to můj plášť, jejž jsem zde zanechala včera... před dvacetipěti lety?... (Uchopí plášť a maně jej obléká.) Je téhož tvaru, ale zdá se tak dlouhý... Byl na mou míru, když kráčela jsem zpříma a když byla jsem šťastna... (Uchopí závoj) A, ejhle, velký závoj, jenž zastře mou smrt... Bohorodičko, odpusť mně, je-li to svatokrádež... Mrazí mne a jsem naha, mé ubohé roucho již neskrývá těla, jež neví, kde se skrýti... Nejsi to ty, matko moje, jež jsi je pro mne uschovala a jež mi je navracíš, aby, až nadejde hrozná hodina, nemilosrdné plameny,

jež mne očekávají, váhaly chvíli a byly méně kruty?... (Slyšeti blížící se kroky a zotevírání dveří.) Co to slyším?... (Zavzní tři údery zvonu, oznamující, jako v druhém dějství, příchod jeptišek.) Matko moje! Dvéře se otvírají a sestry mé přijdou!... Já už nikdy nebudu moci... Smiluj se nade mnou, zdi mne rozdrtí, světla mne udusí a hanba moje je napsána na dlaždicích, jež povstávají... Ach!... (Klesne v mdlobu u nohou sochy. Jeptišky, s abatyší v čele, kráčejí pod klenbami jako v předešlém dějství, ubírajíce se do kaple. Mnohé z nich jsou prastaré, a abatyše kráčí s těží a všechna shrbena, opírajíc se o svou berlu. Sotva že vejdou, postřehnou Beatrici, ležící nehybně prostřed chodby, a zděšeny, znepokojeny, zoufaly přikvapí a tlačí se kolem ní.)

Abatyše (zočivši ji první)

Sestra Beatrice je mrtva!...

Sestra Klementina

Nebe nám ji dalo, Bůh nám ji vzal...

Sestra Felicita

Koruna její byla hotova, andělé ji očekávali...

Sestra Eglantina (pozdvihujíc a opírajíc hlavu Beatričinu, líbajíc ji s jakousi zbožnou bázní)

Ne, ne; není mrtva, chvěje se, dýše...

Abatyše

Pohleďte, jak je bledá, jak je vyhublá...

Sestra Klementina

Člověku se zdá, že za tu noc sestárla o deset let...

Sestra Felicita

Trpěla as a zápasila až do svítání...

Sestra Klementina

Byla tu samojediná proti sboru andělů, kteří ji chtěli odnésti . . .

Sestra Eglantina

Ano, již včera večer churavěla... Třásla se a plakala, ona, jež od onoho květinového zázraku chovala v zracích úsměv zázraku . . . Nechtěla, abych ji zastupovala, a já čekám, pravila, na návrat své svaté . . .

Sestra Balbina

Jaký návrat? . . . Jaké svaté . . .

Abatyše (zdvihnuvši náhodou zraky, zočí sochu Panny Marie na původním místě)

Ajhle! Ajhle! . . . Madonna se vrátila! . . . (Jeptišky zvedají hlavu, a vyjma sestru Eglantinu, jež opírá v loktech tělo zemdlené Beatrice, všecky se obrátí, propukajíce v ekstatické výkřiky a padajíce před sochou na tvář.)

Jeptišky

Panna Maria se vrátila! — Madonna! Madonna! — Naše Bohorodička je zachráněna! — Se všemi svými klenoty! — Koruna její je krásnější! . . . Z nebes se k nám navrátila! — ona nám ji přivedla! ano, ano, na perutích svých svatých modliteb . . .

Sestra Eglantina

Pomoc! Pomoc! Neslyším už tluku srdce . . .

(Jeptišky se obrátí a znovu obklíčí Beatrici.)

Sestra Klementina (pokleknuvši u ní)

Sestro Beatrice, sestro Beatrice, neopouštěj svých sester v den velikého zázraku . . .

Sestra Felicita

Panna Maria se na tebe usmívá a rty její tě volají . . .

Sestra Eglantina

Běda! ona neslyší . . . Zdá se trpěti a tvář jí siná . . .

Sestra Klementina

Odnesme ji na lože, tam do její celly.

Sestra Eglantina

Ne, nechme ji raději poblíže té, jež ji miluje a obklopuje zázraky . . .

(Některé jeptišky vkročí do celly a vrací se s látkami a plenami, na něž uloží Beatrici u nohou sochy.)

Sestra Klementina

Sotva dýše. — Rozhalme jí plášt a uvolněme jí závoj . . .

(Učiní tak a jeptišky uzří hadry pokrývající tělo Beatričino.)

Sestra Felicita

Velebná matko! viděla jste ty řinoucí se čáry? . . .

Sestra Balbina

Je všecka prokřehlá sněhem, jenž taje . . .

Sestra Klementina

Vlasy jí zbělely, aniž jsme věděly.

Sestra Felicita

Nohy její jsou pokryty blátem silnic . . .

Abatyše

Mé dcery, mlčme; žijeme poblíže nebe, a ruce, jež se jí dotýkají, zůstanou stkvoucí . . .

Sestra Eglantina

Ňadra její se zdvihají a oči se otvírají . . .

(Vskutku, Beatrice otevře oči, nadzdvihne poněkud hlavu a zírá kolem sebe.)]

Beatrice (jakoby ze sna se probouzejíc a ještě bludna, hlasem z daleké dálky)

Když mé děti zemřely . . . Proč se usmíváte? Zemřely z bídy . . .

Abatyše

My se neusmíváme, jsme šťastny, že se navracíte k životu . . .

Beatrice

Že se navracím k životu . . . (hledíc poněkud vědoměji kolem sebe) Ano, ano, pamatuji se, přišla jsem sem z hlubiny svých běd . . . Nehleďte na mne tak znepokojeně, nezavdám vám již příčiny ku pohoršení, a učiníte ze mne vše, co budete chtít . . . Nikdo toho nezví, bojíte-li se řečí a já nepovím ničeho . . . Jsem všemu podrobena, neboť všecko ve mně zlomili, v těle mém, v duši mé . . . To vím, to vím, že nelze čekati, až umru na tomto místě, u nohou svaté sochy, tak blízko kaple, všeho, co jest čisto, všeho, co jest svato . . . a jste velice laskavy, že jste měly strpení a nevyhnaly mne ihned . . . Avšak můžete-li a dá-li Bůh své svolení, neodežeňte mne příliš daleko od tohoto domu . . . Netřeba mne ošetřovati, netřeba mne litovati, neboť jsem velmi chorá, ale netrpím již . . . Proč uložily jste mne na to krásné bílé plátno? Žel! Bílé plátno je mi již jen výčitkou a nečistá sláma byla by dost dobrou pro padlou hříchem . . . Ale vy na mne hledíte a neříkáte ničeho? Vy se nehoršíte? . . . Zřím slzy v očích vašich . . . Myslím, že jste mne ještě nepoznaly . . .

Abatyše (líbajíc jí ruce)

Ba ano, ba ano, poznáváme vás, vy jste naší světicí...

Beatrice (vytrhne ruku s výrazem hrůzy)

Nelíbejte těch rukou, které spáchaly tolik zla!..

Sestra Klementina (líbajíc jí nohy)

Vy jste duše vyvolená, která se k nám z nebes navrátila...

Beatrice

Nelíbejte těch nohou, které kráčely cestou hříchu!...

Sestra Eglantina (líbajíc ji na čelo)

Jen líbejme to čisté čelo, korunované zázraky!...

Beatrice (kryjíc čelo do svých dlaní)

Co jen zamýšlýte a co se přihodilo? Nebývalo odpouštěno, když jsem byla šťastna... Nedotýkejte se toho čela, v němž sídlila necudnost... Oh! Kdo jste, jež se ho dotýkáte?... Nevím, klamou-li mne zraky, avšak neklamou-li, jste sestra Eglantina...

Sestra Eglantina

Ovšem, ovšem, jsem sestra Eglantina, kterou jste milovala...

Beatrice

Vám jsem to řekla, před dvaceti pěti lety, jak jsem byla nešťastna.

Sestra Eglantina

Před dvaceti pěti lety byla jste mezi všemi sestrami od Boha vyvolena.

Beatrice

Díte to beze vší trpkosti... Nechápu dobře, co se se mnou děje... Jsem slabá a chorá. Nemohu se

do toho vpraviti a všechna slova mne uvádějí v úžas. Já se nenadála... Myslím však, že se mýlíte... Já jsem... učiňte znamení kříže a zahalte tvář... Já jsem sestra Beatrice...

Abatyše

Však to víme, vy jste sestra Beatrice, jste naší sestrou, všech nás nejčistší, zázračný beránek, plamen neposkvrněný, miláček andělů...

Beatrice

Ach, to jste vy, velebná matko?... Já vás nepoznala... chodívala jste zpříma a nyní jste shrbena... Já také byla shrbena a hle, padla jsem .. všecky vás poznávám; tamhle sestru Klementinu... a sestru Felicitu...

Sestra Felicita

Ano, sestra Felicita, která první vykročila z kaple, když květy zázračné...

Beatrice

Vy jste netrpěly, nezdáte se smutny... Já byla z vás nejmladší, a jsem ta nejstarší...

Abatyše

To že láska Boha jest ukrutným břemenem...

Beatrice

Nikoliv; láska člověka jest to, jež je těžkým břemenem... Vy, vy též mně odpouštíte?...

Abatyše (pokleknuvši před Beatrici)

Má dcero, je-li komu třeba odpuštění, jsem to já, jež posléz před vámi padám na kolena...

Beatrice

Vy nevíte, co jsem učinila?...

Abatyše

Činila jste samé zázraky a byla jste od onoho dne květů světlem našich duší, kadidlem našich modliteb, branou zázraků, pramenem milosti...

Beatrice

Odešla jsem kterés noci před dvaceti pěti lety s Princem Bellidorem...

Abatyše

O kom to mluvíte, má dcero?...

Beatrice

O sobě, o sobě, pravím vám!... Nechcete mně rozuměti?... Odešla jsem kterés noci před dvaceti pěti lety... Pak, po uplynutí tří měsíců, on mne již nemiloval... Pozbyla jsem studu, pozbyla jsem rozumu, pozbyla jsem naděje... Všichni muži, jeden po druhém, znesvětili toto tělo, nevěrné svému Bohu... Klesla jsem tak hluboce, že ani andělé, přes mohutné perutě své, by nebyli už povstali... Tolik spáchala jsem zločinů, že mnohdy poskvrnila jsem i hřích sám...

Abatyše (kladouc jí něžně ruku na ústa)

Nemluvte tak, má dcero, to stín vás pokouší, to bolest vám k hlavě stoupá a mate váš rozum.

Sestra Klementina

Zázrak ji vysílil...

Sestra Felicita

Milost Boží ji zdrcuje...

Sestra Eglantina

Vzduch nebeský ji skličuje...

Beatrice (odporujíc, odmítajíc ruku abatyšinu a zdvihajíc se na polo na svém loži)

Ne, ne, pravím vám... Není to blouznění, je to skutečně tak; není to nebeský vzduch, jest to vzduch země, pravdou jest to... Ach, vy jste příliš něžny a příliš neotřesny a nevíte ničeho... Chci být raději tupena, chci být raději souzena, jen když posléze pochopíte!... Ano, vy tu žijete, odříkáváte své modlitby, činíte pokání, domníváte se pykati... A já jsem to, vidíte, já a všecky mé sestry, které žijí venku a nedocházejí pokoje, které jdeme až na konec velkých pokání...

Abatyše

Modleme se, modleme se, sestry, jest to poslední zkouška...

Sestra Eglantina

To ďábel vzdoruje vítězství andělů...

Beatrice

Ano, ano, ďábel jest to, ďábel jest to, jenž vládne!... Vidíte ty mé ruce?... Nemají už lidského tvaru... Nelze jich už otevříti... Bylo třeba zaprodati jich, po duši a těle... jsou také kupovány, když ničeho nezbývá...

Abatyše (stírajíc pot, jenž se Beatrici s čela lije)

Nechť andělé nebeští, kteří bdí nad tvým ložem,ráčí rozestříti křídla svá nad řinoucím tvým čelem...

Beatrice

Ach! Andělé nebeští! Kde jsou? Co činí?... Neřekla jsem vám toho? Nemám už svých dítek... Tři nejkrásnější zemřely, když nebyla jsem již krásnou... Poslední jsem zabila kdysi v noci, když mne schvátilo šílenství a když křičelo hlady... A slunce svítilo,

hvězdy vzcházely, spravedlnost spala a jen zločinci byli šťastni a hrdi . . .

Abatyše

O veliké světce je zápas nejkrutější . . .

Sestra Eglantina

U nebeských bran jest to, kde pekelný plamen rozbíjí veliké vzmachy svých marných vzteků . . .

Beatrice (sklesnouc vysílena)

Já již nemohu . . . Dusím se . . . Čiňte, co chcete, musila jsem vám to říci . . .

Sestra Eglantina

Andělé ji odnášejí . . .

Sestra Felicita

Nebeské sbory navrátily jí klid . . .

Abatyše

Zlý sen prchl . . . Má ubohá svatá sestro, usmějte se nyní při vzpomínce na rouhavá slova, jichž vy jste nevyslovila, ale která neblahý hlas, klamající vaše ústa, vydechl ve vzteku posledních porážek . . .

Beatrice

To byl můj hlas . . .

Abatyše

Má dobrá a svatá sestro, utište své srdce, nermuťte se . . . To nebyl hlas, jejž všecky známe, ten drahý a sladký hlas, tlumočník andělů a spása chorých, jenž po tak drahná léta vzbouzel naše modlitby . . .

Sestra Eglantina

Ničeho se nebojte, má sestro, nepozbývají se takto v posledním zápase palmy a věnce života nevinnosti, modlitby a lásky . . .

Beatrice

Není ani jediné hodiny, od oné neblahé hodiny, není ani jediné hodiny v celém tomto žití, jež by nebyla znamenána smrtelným hříchem.

Abatyše

Má dcero, proste Boha, vy jste ta nejsvětější, ale nepřítel vás pokouší, svědomí vás mate . . . Jak byste byla spáchala všecky ty hrozné hříchy? . . . Bude tomu třicet let, co jste zde, poníženou strážkyní oltáře a prahu; zraky moje sledovaly vás ve všech modlitbách vašich, ve všech skutcích vašich, zodpovídám se za ně před Bohem jako za své vlastní . . . Dejž Bůh, aby moje byly podobny vašim . . . Nikoliv zde, pod těmito klenbami, tam jest to, venku, v bludném světě, kde vítězí hřích . . . Toho světa, chvála Bohu, jste ještě nepoznala, a nikdy jste nevykročila ze stínu svatyně . . .

Beatrice

Já nikdy nevykročila! . . . Velebná matko, já už nevím a je tomu tak dávno . . . Jsem blízka smrti a měla by mně býti zjevena pravda . . . Jsem to já, již klamou, nebo mně odpouštějí, nechtíce mně to říci?

Abatyše

Ničeho neodpouštíme, nikoho neklameme . . .

Beatrice

Matko, jsem zde, myslím, že to není sen . . . Pohleďte na tuto ruku, již svými nehty drásám . . . Vizte krev, řine se, je skutečná . . . Nemám už jiných důkazů . . . Nyní rcete, máte-li slitování . . . Jsme před Bohem, člověk je tak blízek Bohu, když je blízek mrtvého . . . Nechcete-li, neřeknu již ničeho, ale můžete-li, rcete mi, pro milosrdenství Boží, co se říkalo, co se stalo, když před dvaceti lety kteréhos rána byla fortna nalezena

dokořán, chodba pusta, oltář osiřelý a plášt a závoj... Nemohu již, matko...

Abatyše

Má dcero, chápu, ta vzpomínka vás ještě trápí a tíží... Dvacet pět tomu let, co udál se velký zázrak, kdy Bůh vás vyvolil... Nejsvětější Panna nás opustila, aby se navrátila do nebe; avšak před svým odchodem oděla vás svým svatým rouchem, svými svatými klenoty, korunovala vás svou zlatou korunou, davši nám takto na jevo v své bezmezné dobrotě, že za její nepřítomnosti zaujmete její místo...

Beatrice

Kdo tedy zaujal mé místo?...

Abatyše

Nikdo ho nezaujal, neboť jste byla zde...

Beatrice

Já zde byla mezi vámi?... Já tu byla stále mezi vámi?... Já chodila, mluvila, a ruce vaše se mne dotýkaly?...

Abatyše

Jako se vás mé ruce dotýkají v této chvíli, mé dítě...

Beatrice

Velebná matko, já už nevím... Myslím, že již nemám síly pochopiti... Nežádám ničeho, podrobuji se... Cítím, že jste velice laskavy, že smrt je velice sladka... Tak vy tedy víte, že duše je nešťastna?... Nebývalo odpouštěno, když jsem tu žila... Často jsem si říkávala, když jsem byla nešťastna, kdyby Bůh všecko věděl, že netrestal by... Ale vy jste šťastna a přece jste pochopila... Druhdy nikdo z lidí ne-

chápal tísně, druhdy všichni zatracovali ty, kteří poklesli... Nyní všechno odpouští a všechno zdá se věděti... Snad některý z andělů promluvil pravdu... Velebná matko, a vy též, sestro Eglantino, dejte mi svou ruku... Nehněváte se na mne? Řekněte všem svým sestrám... Co by se jim mělo říci?... Oči moje se již neotvírají a rety moje tuhnou... Konečně budu spáti... Žila jsem ve světě, v němž jsem nechápala, co tu chtěly nenávist a zloba; a umírám v jiném, v němž nechápu, co zamýšlí dobrota a láska...

(Sklesne vysílena na lože.) — (Ticho.)

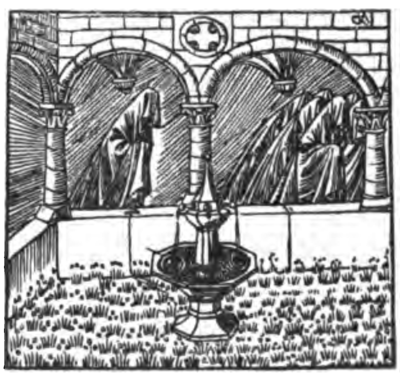
Sestra Eglantina

Spí...

Abatyše (poklekne)

Modleme se, modleme se, sestry, až do hodiny vítězství...

(Jeptišky padnou na kolena kolem lože Beatričina.)

OTOKAR BŘEZINA / NA ZEMI RŮŽE NEPŘESTÁVAJÍ HOŘET

Kráčíme, zemdleni jiskřením hvězd, mlčením duchových měst,
slunce, jak smolnice vystřídávané, hasnou nám uprostřed cest:
za všemi hroby, světy viditelnými, nocemi, věky, oceány
oblaky blesky jsou obtěžkány, klasy srpnovým žárem kolébány.

Kam prchnout ze hřmění věčného díla? Zákona tvého jak zlomiti jho,
mystický šat svůj strhati se sebe v šílenství z úžehu poledního?
Tisíce smrtí v jediné číši jak prahnoucím vypíti rtem?
Tisíce zraků jak na věky zavřít v jediném pohledu oslněném?

Vesmíry duchů! Souznění tragických tich a světel! Krajiny beznaději,
kde hvězdy se do jezer nezaskvějí a ani jara se neusmějí!
Říše prorockých jiter! Nového času svítání purpurové,
na jehož východ po tisíciletí čekají národové!

Křižovatkou všech světů je zem, vichřice zemí hřmí nedohlednem,
bolestí duší je domov náš hlubší než kosmos, tisíckrát vyšší snem.
V řetězy spiati zajatci jdou, nejposlušnější svobodni jsou,
zahrady knížecí národům zrají v úpalu lásky,
zemdlení pracují smrtí a bolestí svou.

Na zemi růže nepřestávají hořet, pod zemí prameny hrát,
v milenců srdce ze slunce jiskry se třást, sladké rty dětí se smát,
a svatí, v závrati úžasu svého, od žití a smrti uzdraveni,
obletují sny svými, jak ranění orlové skalní svá hnízda,
výšiny Vůle suverenní.

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

1

MOJE NEMOŽNOSTI ≡ *Seneca*: aneb toreador ctnosti. — *Rousseau*: aneb návrat k přírodě *in impuris naturalibus*. — *Schiller*: aneb morální trubač ze Säckingen. — *Dante*: aneb hyena, jež *básní* v hrobech. — *Kant*: aneb *cant* jako intelligibilní charakter. — *Victor Hugo*: aneb farus u moře nesmyslu. — *Liszt*: aneb škola běžnosti — za ženskými. — *George Sand*: aneb *lactea ubertas*, po česku: dojná kráva s »krásným slohem«. — *Michelet*: aneb nadšení, jež svléká kabát. — *Carlyle*: aneb pessimismus jako zvrácený oběd. — *John Stuart Mille*: aneb urážlivá jasnost. — *Les frères de Goncourt*: aneb oba Ajakové v boji s Homerem. Hudba od Offenbacha. — *Zola*: aneb »radost smrděti«. —

2

RENAN ≡ Theologie, aneb zkáza rozumu »dědičným hříchem« (křesťanství). Svědectvím Renan, který, jakmile se někdy odváží nějakého ano nebo ne všeobecnějšího rázu, s trapnou pravidelností sáhne vedle. Chtěl by na příklad *la science* a *la noblesse* spojiti v jedno: avšak *la science* patří k demokracii, to lze přece rukama hmatati. Přeje si, s nijakž malou ctižádostí, představovati aristokratismus ducha: ale zároveň leží před naukou, jemu protilehlou, před *évangile des humbles* na kolenou a nejen na kolenou... Co spomůže všecko svobodomyslnictví, všecka modernost, posměvačnost a krutihlaví ohebnost, zůstal-li člověk svými útrobami křesťanem, katolíkem a dokonce knězem! Renan má svou vynalézavost, zcela jako jesuita a zpovědník, ve svádění; jeho duchovosti

neschází široký kněžský úsměv, — stává se, jako všichni kněží, teprve tehdy nebezpečným, když miluje. Nikdo se mu nevyrovná v tom, zbožňovati způsobem, životu nebezpečnějším ... Tento duch Renanův, duch, jenž *vysiluje*, jest o dopuštění více pro ubohou, nemocnou, na vůli nemocnou Francii. —

3

SAINTE-BEUVE ≡ Nic mužského; naplněný malou skrytou zuřivostí proti všem mužským duchům. Těká kolkolem, jemný, zvědavý, znuděný, vyslýchačný — ženština v podstatě, s ženskou mstivostí a s ženskou smyslností. Jako psycholog genij *médisance*; nevyčerpatelný v prostředcích k tomu; nikdo nedovede lépe chválou namíchati jedu. Plebejský v nejspodnějších pudech a s Rousseauovým *ressentimentem* příbuzný: *následkem toho* romantik, — neboť pod veškerým *romantismem* chrochtá a lační Rousseauův pud po pomstě. Revolucionář, ale bázní ještě snesitelně držený na uzdě. Bez svobody před vším, co má sílu (veřejné mínění, akademie, dvůr, i Port-Royal). Roztrpčený proti všemu velikému při lidech a věcech, proti všemu, co věří v sebe. Básníkem a položenou s dostatek, aby veliké pociťoval ještě jako moc; stále zkroucený jako onen slavný červ, poněvadž má stále pocit, že jest ušlápnut. Jako kritik bez měřítka, stálosti a páteře, s jazykem kosmopolitického *libertina* pro všeliké, ale bez odvahy samy k doznání *libertinage*. Jako historik bez filosofie, bez *moci* filosofického zraku, — proto odmítající úlohu souzení ve všech hlavních věcech a předstírající »objektivitu« jako masku. Jinak se má ke všem věcem, kde jest jemný, obroušený vkus nejvyšší instancí: tady má skutečně odvahu k sobě samému, potěšení ze sebe samého, — tady je *mistr*. — Po některých stránkách předběžná forma Baudelairova. —

4

Imitatio Christi patří k oněm knihám, kterých nedržím v rukou bez fysiologického odporu: vydechuje *parfum* věčně-ženského, pro nějž nutno, aby byl člověk už Francouzem — nebo wagnerovcem... Tento světec mluví takovým spůsobem o lásce, že se dokonce i Pařížanky stávají zvědavými. — Slyšel jsem, že se onen *nejchytřejší* jesuita, A. Comte, jenž chtěl své Francouze *oklikou* vědy dovésti do Říma, inspiroval na této knize Věřím to: »náboženství srdce«...

5

G. ELIOT ≡ Sprostili se křesťanského boha a domnívají se nyní tím více, že musí podržeti křesťanskou morálku: to jest *anglická* důslednost, nechceme jí zazlívati morálním ženuškám à la Eliot. V Anglii musí si člověk za každou malou emancipaci od theologie získati opět úcty úděsným spůsobem jako morální fanatik. To je tam *pokáním*, které se koná. — Pro nás ostatní se má věc jinak. Vzdáme-li se křesťanské víry, odejmeme si tím *právo* na křesťanskou morálku zrovna pod nohami. Ta se naprosto *ne*rozumí sama sebou: je nutno tento bod, anglickým jalovým hlavám na vzdory, stále a stále stavěti do světla. Křesťanství je systém, smyslený a *celkový* názor na věci. Vylomíme-li z něho nějaký hlavní pojem, víru v boha, roztříštíme tím také celek: nemáme už nic nutného mezi prsty. Křesťanství předpokládá, že člověk neví, věděti *nemůže*, co je pro něj dobré a co zlé: věří v boha, jenž to jedině ví. Křesťanská morálka je rozkaz; její původ je transcendentní; je mimo všecku kritiku, mimo všecko právo na kritiku; má jenom pravdu, pokud je bůh pravdou, — stojí a padá s věrou v boha. — Domnívají-li se Angličané skutečně, že vědí ze sebe, »intuitivně«, co je dobré a co zlé, mní-li tedy, že ne-

potřebují už křesťanství jako záruky morálky, je to také pouze *následek* vlády křesťanského hodnocení a výraz *síly* a *hloubky* této vlády: takže se zapomnělo na původ anglické morálky, takže se nepociťuje už velká podmíněnost jejího práva na bytí. Pro Angličana není morálka ještě problémem...

6

GEORGE SAND ≡ Četl jsem první *lettres d'un voyageur*: jako všecko, co pochází od Rousseaua, falešné, dělané, měch, přehnané. Nesnesu toho pestrého tapetového slohu; zrovna tak málo, jako luzovitou ambici po velkodušných citech. Nejhorším ovšem zůstane ženská koketnost s mužskostmi, s manýrami nezvedených kluků. — Jak chladná asi při tom všem byla, tahle nesnesitelná umělkyně! Natáhla se jako hodiny — a psala... Studená, jako Hugo, jako Balzac, jako všichni romantikové, jakmile básnili! A jak samolibě při tom asi ležela, tahle hrozná psavá kráva, jež měla v sobě cosi německého v špatném smyslu, zrovna jako Rousseau sám, její mistr, a jež byla rozhodně teprve za úpadku francouzského vkusu možna! — Ale Renan ji ctí...

7

MORÁLKA PRO PSYCHOLOGY ≡ Nepěstovati kolportážní psychologie! Nikdy nepozorovati, aby se pozorovalo! To propůjčuje falešnou optiku, šilhání, něco vynuceného a přepínajícího. Zažívati jako *chtíti* zažívati — to se nedaří. *Nesmíme* v zažitku pohlížeti na sebe, každý pohled stává se tu »zlým pohledem«. Rozený psycholog vystříhá se z pudu zříti, aby zřel; stejné platí o rozeném malíři. Nepracuje nikdy »podle přírody«, — přenechává svému pudu, své *camerae obscurae* prosetí a vyjádření »případu«, »přírody«, »zažitého«... *Všeobecné* si teprve uvědomuje, závěr, vý-

sledek: hezná onoho libovolného abstrahování od jednotlivého případu. — Co z toho vzejde, dělá-li se to jinak? Když se na příklad po způsobu pařížských *romanciers* pěstuje velká a malá kolportážní psychologie? To číhá takměř na skutečnost, to přináší každého večera hrst kuriosit domů... Ale podívejte se jen, co z toho na konec vzejde — hromada kanců, mosaika v nejlepším případě, v každém případě cosi dohromady sečteného, neklidného, strašně barevného. Nejhoršího v tom dosahují Goncourtové: nesestaví tří vět, které by prostě nebolely oka, *psychologova* oka. — Příroda, umělecky oceněna, není modelem. Přepíná, znetvořuje, nechává mezery. Příroda je *náhoda*. Studium »podle přírody« připadá mi špatným znamením: prozrazuje poddanost, slabost, fatalismus, — toto ležení v prachu před *petits faits* je *celého* umělce nehodno. Viděti, *co je* — to náleží jinému druhu duchů, *antiartistickým*, skutečnostním. Člověk musí věděti, *kdo* je...

8

K PSYCHOLOGII UMĚLCOVĚ = Aby bylo umění, aby bylo nějaké esthetické konání a zření, k tomu je nevyhnutelně nutný jeden fysiologický předpoklad: *opojení*. Opojení musí nejprve roznětlivost celého stroje zvýšiti: dříve se nedojde k žádnému umění. Všechny druhy opojení, byť byly sebe různěji podmíněny, mají k tomu sílu: především opojení pohlavního roznícení, tato nejstarší a nejpůvodnější forma opojení. Stejně opojení, jež přichází v zápětí všech velkých chtíčů, všech silných affektů; opojení slavnosti, zápasu o závod, bravurního kousku, vítězství, všech extremních hnutí; opojení krutosti; opojení v ničení; opojení za jistých meteorologických vlivů, na příklad jarní opojení; aneb pod vlivem narkotik; konečně opojení vůle, opojení nadměrně nakupené a vzdmuté vůle. — Podstatným

při opojení je pocit vzrůstu sil a plnosti. Z tohoto pocitu předáváme věcem, *nutíme* je, aby od nás braly, znásilňujeme je, — úkon ten se zove *idealisací*. Sprosťme se zde jednoho předsudku: idealisace *nezáleží*, jak se obecně myslí, v odjímání nebo v odčítání malého, vedlejšího. Ohromné *vyzdvižení* hlavních rysů je spíše rozhodujícím, takže následkem toho ostatní rysy zmizí.

9

V tomto stavu obohacuieme všechno z vlastní plnosti: co vidíme, co chceme, vše vidíme vzdmuto, zhuštěno, silno, přetíženo silou. Člověk tohoto stavu mění věci, až zrcadlí jeho moc, — až jsou reflexy jeho dokonalosti. Tato *nutnost* měniti v dokonalé jest — umění. I vše, čím není, stává se mu přes to rozkoší ze sebe; v umění chutná se člověk jako dokonalost. — Bylo by dovoleno vymysliti si protikladný stav, specifickou protiuměleckost pudu, — způsob bytí, jenž by všechny věci ochuzoval, ztenčoval, činil souchotinářskými. A skutečně, dějiny jsou bohaty takovými antiartisty, takovými vyhladovělými života: kteří musí z nutnosti věci ještě k sobě bráti, vyssávati je, činiti je *hubenějšími*. To je na příklad případ pravého křesťana, Pascala na příklad: křesťan, jenž by byl zároveň umělcem, *neexistuje*... Nebuďte dětinští a nenamítejte mi Raffaela nebo nějakých homoeopathických křesťanů devatenáctého století: Raffael říkal ano, Raffael *dělal* ano, následkem toho nebyl Raffael křesťanem...

10

Co znamená mnou do esthetiky zavedený protikladný pojem *apollinského* a *dionysského*, obojí jako druhy opojení pojato? — Appolinské opojení udržuje především oko v roznícení, že dostane sílu vise. Malíř, plastik, epik jsou visionáři *par excellence*. V dio-

nysském stavu je naproti tomu celý affektový systém rozníceu a stupňován: že všechny své prostředky výrazu najednou vybíjí a sílu představování, nápodoby, transfigurace, přeměny, všechny druhy mimiky a herectví zároveň vyzdvihuje. Postatným zůstává lehkost metamorfosy, neschopnost *ne*reagovati (– podobně jako u jistých hysteriků, kteří na každý pokyn přejímají *každou* úlohu). Dionysskému člověku je nemožno, aby nerozuměl nějaké suggesci, nepřehlédne žádného znamení affektu, má nejvyšší stupeň rozumějícího a uhodujícího pudu, jako má nejvyšší stupeň sdělovacího umění Jde do každé kůže, do každého affektu: mění se neustále. — Hudba, jak ji dnes chápeme, je rovněž celkové roznícení a vybíjení affektů, ale přece jen jako pozůstatek mnohem úplnějšího výrazového světa affektu, pouhé *residuum* dionysského histrionismu. Aby se umožnila hudba jako zvláštní umění, byla řada smyslů, především svalový smysl, umlčena (poměrně alespoň: neboť v jistém stupni mluví ještě všechen rythmus k našim svalům): že už člověk ihned tělesně nenapodobí a nepředstavuje všeho, co cítí. Přes to je *tohle* vlastní dionysský normální stav, na všechen způsob prastav; hudba je pomalu dosaženou specifikací tohoto prastavu na útraty nejblíže příbuzných schopností.

11

Herec, mim, tanečník, hudebník, lyrik jsou si ve svých pudech podstatně příbuzni a o sobě jedno, ale pomalu specialisováni a od sebe rozděleni — docela až k záporu. Lyrik byl s hudebníkem nejdéle spojen; herec s tanečníkem. — *Architekt* nepředstavuje ani dionysského, ani apollinského stavu: zde je to velký volní akt, vůle, jež hory přenáší, opíjení velké vůle, jež žádá k umění. Nejmocnější lidé inspirovali vždy

architekty; architekt je vždy pod suggescí moci. V stavitelském díle se má zračiti pýcha, vítězství nad tíhou, vůle k moci; architektura jest jakási výmluvnost moci ve formách, brzy přemlouvající, ano i lichotící, brzy pouze velící. Nejvyššímu pocitu moci a jistoty dostává se výrazu v tom, co má *velký styl.* Moc, jež nepotřebuje už nijakého důkazu; jež pohrdá líbiti se; jež odpovídá těžce; jež necítí kolem sebe žádného svědka; jež bez vědomí žije z toho, že existuje proti ní odpor; jež spočívá v *sobě* fatalisticky, zákon mezi zákony: *to* mluví jako velký styl o sobě. —

12

Četl jsem život *Tomáše Carlyla*, tuto *farce* mimo vědomí a vůli, tuto heroicko-morální interpretaci dyspeptických stavů. — Carlyle, muž silných slov a attitud, rétor z *nouze*, jejž dráždí neustále touha po silné víře *a* pocit neschopnosti k tomu (— v tom typický romantik!). Touha po silné víře *není* důkazem silné víry, spíše opakem. *Má-li ji kdo*, může si popřáti krásného přepychu skepse: je k tomu s dostatek bezpečen, s dostatek silen, s dostatek vázán. Carlyle ohlušuje v sobě něco *fortissimem* své úcty k lidem silné víry a svou zuřivostí proti méně sprostným: *potřebuje* hluku. Neustálá vášnivá *nepoctivost* proti sobě samému — toť jeho *proprium*, tím jest a zůstane zajímavým. — Ovšem, v Anglii se mu podivují právě pro jeho poctivost... Nu, to jest anglické; a vzhledem k tomu, že jsou Angličané národ dokonalého *cant*, dokonce spravedlivé a nejen pochopitelné. V podstatě je Carlyle anglický atheista, jenž vyhledává svou čest v tom, by jím *ne*byl.

(pokračování)

VIKTOR DYK / MOTIV HISTORICKÝ (H. HEINE)

Nad faktem brutálním bídy lidské
horší se dušičky esthetické.
Ušlechtilejší deptány city
s plebejskou příchutí vulgarity
neurvalostmi tolika let.

Měli jsme mystiku, jak vůbec ví se,
měli jsme bledého Novalise.
Měli jsme velduchy, hledící s výší,
jak nízcí přece ti, kdož pro den píší,
ti neurvalci tolika let.

Nahoře, v oblacích, kde slunce kvete,
díval se nedojat Olympan Goethe,
proto se estheti Goethovi koří,
proto jej citují professoři,
ne neurvalce tolika let.

Měli jsme svoje Schlegely, Tiecky,
měli jsme modrý květ romantiky.
Plebejský cynism nízkostem hoví,
Německo vydráždil sprostými slovy,
neurvalostmi tolika let.

Grimassu na tváři, protivnou masku,
lkal záští chvílemi, časem lhal lásku,
plebejský cynism řád všechen zvrátí —
na štěstí jsou tu aristokrati,
aristokrati tolika let.

MODERNÍ REVUE

Tajný ten závistník — pravím to v bolu —
ubíjel Platena a švábskou školu.
Z těch, kteří se vším si frivolně hrají,
esthetickému se posmíval čaji
ten neurvalec tolika let!

Bil se a bouřil za reálné věci,
toť žabí perspektiva přeci!
Sen jemný, bizarrní v duši kdes rost' mi,
nad staletími, nad věčnostmi,
nad neurvalci tolika let.

Bůh trestá, Bohu dík; třebať je díků!
Nechte nám, pro Boha, esthetiku!
Knížatka chrápou, Německo zticha,
rohožka hrobkou je, vysýchá mícha
neurvalci tolika let . . .

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

V tom neurčitém období dnů pozdního léta a prvních dnů podzimkových, kdy obojí se nerozlišně proplétají a směsují, kdy sluneční paprsky mají šalebné teplo a matnější jas, kdy ze zahrad vábí skonem rozleptaná nádhera barev tlení a puchření... v té falešné době, kdy obloha bývá tak nedotknutě čistá a opojně modrá, kdy zánik klame zdáním nového jara... v tom sladce podvodném, poklid lhoucím čase také literatura odpočívá, jakoby sbírala síly a šťávy pro svůj zimní rozkvet... Všady takové ticho... oddech... Jenom několik letních opozdénců, jakýchsi vyhostěnců z jarního literárního průvodu...

Slečna Helena Nosková přichází se svou prvou knihou. Zove se: *Lidské srdce* (Praha, Vilímek). Pět povídek. Nestejně velkých. A nestejně nedokonalých. Vypravuje o lidských láskách. O zamilovanosti mladých lidí. Smutné historie o marném milování. Ach ano, jak dojemné. Tolik jemného citu, tolik ušlechtilé něhy. V podstatě je to všecko sentimentální. Ale autorka chce skutečnou povahu svých prací zatajiti. Pomáhá si ironií. Jakýmsi buršikosním tónem. Uličnickým gestem Ale špatně. Jenom karrikatura z toho všeho vzejde. Ubohé lidské srdce, žalostně směšná potvůrka, jak je znetvořila. Mnoho viděla slečna. mnohé snad i zažila — avšak nejvíce četla. Z toho připravuje svoji směs. Četba ovšem převládá. Kde se jižjiž čeká odstavec, věta, slovo, které by znělo plně *jí* — laciná duchaplnost, vtip, cetka, jaké se stěhují nezmrzele z knihy do knihy. Škoda živé impressivnosti, lačných smyslů, chtivé touhy, s jakou se slečna — aspoň něco podobného tuším pod strojeným povrchem její kreseb — vrhá na své sujety. K tomu miluje veliká slova, a rozpustilá a posměšná slova. Kterých nedovede zasaditi. Haraší a chřestí to v její větách chvílemi jako přesypávaný písek. Je přímo podivuhodno, jak nesprávné, falešné zabarvení tady všechno má, jaký falešný tón, falešný posunek. Jedná se při všem o vzhled, jakoby se pod tím nesmírně mnoho skrývalo — veliká tajemství a veliké tragedie a poslední kořeny bytí. Připadá věru místy, že by zde skutečně aspoň něco mohlo vzklíčiti, vyrůsti, býti. Stále pouze jediné mi připadá, k čemu všechen ráz, vnější i vnitřní,, prací těch přirovnati... k rozhovorům literárních kroužků, budoucích velikánů, rodících se znamenitostí. To je ta naivně sebevědomá intonace, Ten nedbale suverenní pohyb. Ty důvtipečnosti a dvojakosti, které by *měly* tak mnoho hloubky a vážnosti ukrývati... Zdá se, že je slečna příliš neklidna. A v slepé ulici. Nemá sebevlády, aby zůstala *nad* svou látkou. Nemá

vytrvalosti, vytrvalosti ne chvil nebo hodin, ale dnů a dlouhých dnů, při formaci svých prací. Nevyrůstají tiše a slavně, jsou překotně házeny na papír. Jsou tak udýchané a ukvapené. Pak je tu ironie pro ironii, duchaplnost pro duchaplnost, co nejdělanější a za každou cenu, a skreslování v jisté bohémství... Oh, naše pražské bohémství. Nad co není škaredějšího. Až se tady všady vymaní a oprostí... pochopí... pokrčí rameny nad svým dneškem... a počne pracovati znova a opravdu, věrně k onomu lidskému a uměleckému jádru, které v ní vyciťuji, o kterém bych se nerad mýlil... Zatím jsou její novely a skizzy jenom více méně nesnesitelná literatura.

P. Jan amal si vydal knihu veršů — *Mladá duše* (Jičín, u autora) —, jako si ji vydalo již tolik mladých lidiček. Chudší než chudou, zelenější než zelenou, na výsost dětinskou a pošetilou. Jenom jediné by se tu doporučovalo: vzíti jej pěkně za ouško a vyvésti rychle z literatury. Kamkoli, ke knihám, k lidem, všady, kde by neměl pokdy psáti. Potom by jistě viděl sám, co a jak může. Ale toho nelze. Tož nutno se resignovati. A ještě jeden takový zoufalý plod, *Číš vypita*, od p. V. Záborského. To je pod veškerou nejnižší úrovní. Zmiňuji-li se o tom vůbec. tedy jenom z toho důvodu, že na obálce stojí: »Nákladem Mladých Česko-Amerických literátů, Omaha, Nebraska«. Nový svět, panenská půda pro českou literaturu, a česko-americký autor přichází s takou neztravitelností. Jsou ti ostatní »mladí česko-američtí literáti« stejné hodnoty? Patrně ano, jinak by nevydávali takové ubohosti A to je velmi smutné při této směšně pitvorné věci.

Nějaký překlad zbývá tu a tam, T. B. Aldriche rozšafná, usedlá, ospalá poesie *(Výbor z poesie jeho*, Praha, Otto), kterou p. A. Klášterský jako rozmilý protějšek vlastních básní více pilně než krásně přeložil, Yvetty Guilbertové román *Hrdina dne* (přel. J. Ladecký, Praha, Wiesner), zajímavý pouze svou autorkou, ničím jiným, ne-li nejapnými kresbami p. Rélinkovými, zbytečný a prabídný překlad p. J. Snášela *Knihy o kajutě* od Charlesa Sealsfielda, díla dnes pranepatrného zájmu, díla skorem mrtvého... možná, že jistě ten či onen dluh k takovým nevábným knihám, dluh, který není ani chuti, ani nutnosti zaplatiti...

Tedy na konec skutečně již pouze p. Aloisa Jiráska hra *Jan Žižka* (Praha, Otto). Několik málo slov jen. Bylo o něm tolik až doposud pověděno, že bych byl nucen mnohé a mnohé opakovati. Chci pověděti pouze: husitská doba, naše veliká doba, není u p. Jiráska veliká. Jako nic jiného. Rozdrobí a tím ztitěrní všecko. Má smysl pro detaily, celku, jednoty z nich netvoří. Není u něho hrdinů. Pouzí průměrní lidé Také jeho Žižka je z nich. Ale divadlo o Žižkovi, toť zjevení *reka*. Neměli jsme ho před p. Jiráskovou hrou, nemáme ho po ní.

Nuže, definitivně konec s létem. Ptáci odlétli, stěhují se poslední opozděnci z nich... první knihy podzimní saisony se objevují, řídce a roztroušeně, jako vyzvědači. Zatím přišla retrospektivní literatura.

P. Antonín Sova shrnul do knihy všecky své staré prosy (*Po vidky a menší črty*, Praha, Hejda a Tuček). A napsal ku svému svazku předmluvu, která říká vše, co se dá při této příležitosti říci. Práce ty »jsou dosud zajímavým dokladem bojů, kterak hledány byly nové mety umění« Lapidárněji není možno se vyjádřiti. Znamená kniha ta skutečně jistou »rozvojovou fasi« české prosy. V době, kdy kruh »Lumíru« utonul neodvolatelně v plochostech a šablonách svých epigonů, kdy čeští realisté snažili se podati důkaz — a jak úspěšně! —, že možno psáti belletrii, »jako se řeč mluví«, že spisovatel nemusí míti ani talentu, ani ducha, žé styl je smrtelným hříchem, tehdy počalo první úsilí o novou formu umění. Nechci rekapitulovati část historie. Hlavní nota, kterou přinesl p. Sova, toť jeho lyrický impressionismus. Možno stopovati, jak tápal, hledal a bloudil. Drsné, ale nervósní, životem se tetelící postřehy v »Anně«, nejisté a matné pokusy v »Kastě živořící« dostati se z konvenčního conteurství, dodati malé a všední historii reliéfu a perspektivy, pak nalezení plné vlastní hudby v »Rozvíření samotářských strun«, té krajkově jemné, rozrušené a melancholické malbě podvodných a podvedených tužeb srdcí a myslí... to je linie vývoje p. Sovova v jeho prosách. Netřeba ani hodnotiti jednotlivých prací. P. Sova sám to učinil: »lepší partie pros, jež vydány byly v Symposiu .. « Skutečně. tam bylo, co má svoji *uměleckou* hodnotu, ostatní je pouze doplněk, historická dokumentace. Má svůj význam, byť se i u nás zhusta přeceňoval, byť se s ní často příliš spěchalo. Nechci tím říci, že p. Sova také kvapil. Vydal ji »prostým právem autora«. Správné. Tu není rozporu. Jenom k té »povinnosti k sobě samému« i k ostatním nemohu si odepříti malé poznámky. Soudím, že každý umělec má pouze *jedinou* povinnost — i k sobě i k veřejnosti —, povinnost prostou a vyloženou jako rovná čára, dětský pohled, sluneční paprsek: psáti chefs-d'oeuvre.

Selští studenti od Arneho Garborga (přel. H. Kosterka, Praha, Vzdělavací bibliotéka) jsou také v jistém směru retrospektivní četbou. Do Čech přicházejí hodně pozdě. Patřily do dob, kdy kvasilo a vytvářelo se v studentstvu ono přislíbené pokrokové hnutí, které mělo tak na plano se rozplynouti. Tehdy v mnohých bodech mohla kniha ta vrhnouti světlo svými analogiemi, byť i svět její nás byl i tenkráte dosti, ba silně vzdálen. Dnes má tato první velká románová práce Garborgova více významu svým tvůrcem, než sebou samou. Nemá té universální hodnoty, jako »Mužští« nebo »Umdlené duše«, její

autor není tady ještě na výši svého umění. Ale má zájem *velikých počátků.*

Nový svazek »Spisů« E. A. Poeových (*Berenice a jiné povídky*, přel. J. Živný, Praha, Symposion) obsahuje jeho nejúděsnější práce, kde hrůza a příšerno jsou vyhnány do krajností. Z tohoto půlnočně-mátožného ovzduší vykvetly však nejhlubší práce Poeovy a nejomamnější, vyvolávající nekonečné sny a vábící k sobě stále jako magické oči, práce, kde kouzlo tajemna a záhady, vůně smutku a chmurná tíha osudnosti hallucinují mystickou krásou — »Ligeia« a »Morella«, pak »Pád Usherova domu« . . .

Worpswedská výstava, kterou »Manes« uspořádal, může býti jasným dokladem, až po jak vysoký stupeň dovede blízká příbuznost základních disposicí, uměleckého nazírání, společenství úzkého okruhu látek vytvořiti z několika umělců jednotný celek, takměř jednu osobnost. Tady by bylo možno mluviti o škole, o tom, co má dobrého a silného, vyzdvihujíc a podpírajíc, co může zmohutněti v jednotlivci v rámci totality, ale stírajíc a odsuzujíc k zakrnění, co by přílišně šlo přes meze a hráze společného okrsku úsilí. Pp. F. Mackensen, O. Modersohn a F. Overbeck odlišují se ve svých dílech tak nepatrně, jenom tak útlými a někdy také jenom domnělými detaily, že nejen na první pohled, ale i po bedlivější a pečlivé úvaze jeví se příliš těsně spiati, než aby se mohlo mluviti, přesně a přísně vzato, o nich jako jednotlivých individualitách. Možno mluviti pouze o celkovém rázu jejich umění, jako o jediné individualitě. Kraj, který líčí, do daleka obzoru, v šíř i hloub, kam možno dohlédnouti, rozpínající se rovinná země — a nad ní svítící vzduch, jakoby utkaný jenom z atomů světla, a na ní barvy sám oheň a žár. Tak přibližně o ní mluví, kdož byli ve Worpswede. Není toho zvláštního, jedinečného, ohnivého světelného žehu na jejich obrazech. Dva, tři obrazy, kde je svit barev, jasná nebo planoucí směs tónů . . . ale nepovídá nic neznámého, nezvyklého, nebývalého. Tam, kde jeví se síla těchto tří z Worpswedských na této exposici, vládne zachmuřené nebe, přítmí, smutek těžké práce Největší plátno, p. Mackensenova »Země«, mohla by se míti za symbol toho venkovského života, zápolu s lakomou hrudou, úmorné námahy, aby se vyrvaly z půdy živné klasy. Ženy táhnou, tváře majíce zakryty, mlčky, jakoby osud za nimi stál a velel. A muž se tyčí v strnulé resignaci, nese břímě svého života a jeho útrap, jako by se odevzdannost celých generací do něho přelila. Protějškem je p. Modersohnovo »Řezání rašeliny« — holý kraj, pokrytý suchou rašelinou, rovně rozprostřenou, kterou shrbené postavy, ohnuté k zemi, jež tak hubený plod vydává, rozřezávají a rovnají do kup, tu a tam jako vysoké hroby nějakých dávných a nepoznaných lidí se vypínajících. Večer se snesl a úzkým

průplavem vlekou posečenou trávu: jenom supající oddech lidí, napínajících své svaly do krajnosti . . . a ospalé, truchlé, matně sešeřené ticho prvního večera. A chudá pole táhnou se mezi řídkými stromy, a slatiny se rozkládají pod zachmuřeným nebem, osamělé chaty u průplavů, a soumrak časných večerů a nehybná tiš usnulých lánů. Několik hranatých postav, vážných a přísných, jako jest jejich život, klidných a jednoduchých, jako jest jejich okolí, tisíciletě a stejné. Obrazy ty žijí, možno-li tak říci. Chvěje se na nich vzduch, stromy a traviny šumí, světlo se mihotá, letí oblaka a houstnou stíny šera . . . obzory jdou do dálek a stopujete je, zamyšleni a roztouženi jíti za jejich sklonem . . . Jinou notou zní tady p. H. Vogeler. Přihlédne-li se blíže, jsou to stejné tváře ve svých podstatných rysech, týž typ lidský, je to stejný kraj, a přece jak je vše odlišno! P. Vogeler přesazuje své lidi a svůj kraj do pohádky. Stylisuje a upravuje, vybírá a zmnožuje. »Návrat«, asi nejkrásnější malba z výstavy, trochu pod lehounkým anglickým vlivem, co vzpomínek, snů, tuch budí: ten rytíř, který po všech dobrodružstvích, jež fantasie lidská byla s to smysliti si, po krutých sečích a čarodějnických nástrahách, vyváznuv ze všech nepřátelských osidel lidí a přírodních sil, v sadě, růžemi rozkvetlém, v tichém a hluboce slastném objetí stojí s paní srdce a života svého . . . kolik významuplných, tajemných a napovídavých a kouzelných pohádek z toho mluví . . . Nebo při »Zvěstování«, kde nadpozemská bytost, zrozená z neurčitých stesků mysli, roztoužených vzlyků srdce a nepochopitelných záchvěvů těla, v nebeské hudbě roznícené panně, jež velikýma očima v zbožném a bojácném vytržení na ní hledí, šeptá o tajemství lásky duší a srdcí, co země, rozpučelá a vonná, na níž spočívá, prolíná ji mysteriem lásky těl, horkých a vášnivých. I tam, kde neuchyluje se do bájí a kouzelna, kde zachycuje výjev denní v jeho denním projevu, je vždy zasněný, někdy i rozcitlivělý: vizte »Jarní večer« — tolik poesie, tolik jemného půvabu, tolik noblessy cítění, tolik diskrétnosti a něhy . . . nebo si povšimněte obrazu »Za svítání v máji«: jaká vůně, jaké rozrušení nitra tím věčně novým jarním čarem . . . U p. Vogelera je místy viděti ono jedinečné bohatství, ona svítivost a intensita barvy, o nichž p. Muther mluví, popisuje okolí worpswedské. Ještě řada leptů, kde p. Vogeler vypravuje svoje pohádky, kde pp. Mackensen a Overbeck opakují »černým uměním« své zamilované motivy. Velmi mnohé z nich patří svojí výrazovou silou, svojí technikou bez odporu mezi nejlepší moderní lepty. Všechna štědrost leptu se tu projevuje. Žel, že u nás není umělců, kteří by se plně a vědomě, s veškerou láskou a odevzdaností věnovali tomuto aristokratickému, hrdému umění, nad jehož listy možno dlouhé hodiny šťastně prodlíti. Také na výstavě »Manesu« můžete před nimi dlouho, dlouho a docela nerušeně

se kochati. Za to jest vám děkovati neobyčejně vysoké kulturní úrovni, nevšedně živé umělecké potřebě pražského obecenstva. Naše česká společnost má skutečnou radost, že umělecká výstava střídá se s uměleckou výstavou. A ví, nebo aspoň tuší, že při dokonalém chutnání umění je třeba toho, co vystihuje tak úplně francouzské slovo *recueillement*. A také zná, že je několik takových pošetilců u nás, kteří zbožňují umění, kteří žijí uměním. Aby jich nerušilo, s dojemnou vytrvalostí na výstavy nechodí. Ukazuje také, že není nijakž chauvinistní: vystavuje-li »Manes« Francouze, nepřijde; vystavuje-li Čecha, nedostaví se; vystavuje-li Němce, neobjeví se. Je věru trochu »krásného a vznešeného šílenství« v té tvrdošíjné neústupnosti, s jakou několik mladých výtvarníků a několik mladých spisovatelů tomuto »jemně-kulturnímu« českému publiku nabízí svoje malby, svoje spisy, předvádí cizí nádhery. Bude to kdysi roztomilá a povzbuzující kapitola našeho umělecky-kulturního vývoje . .

O úpadku kritiky rozhovořil se široce, se snahou po objektivnosti, p. V. Ruslan v »Rozhledech«. Vyčítá nynější české kritice všechny neřesti, jež si možno pomysliti. A ukazuje, jak by si představoval nápravu, správněji, v čem vidí »odbornou kritiku«. Jeho výklad o tom, jakých vlastností odborná kritika vyžaduje, není nesprávný, ale není nový: ti, jimž se říká mladá kritika (míním ony kritiky, kteří vystoupili na počátku let devadesátých), sami a důrazně poukazovali na tento nevyhnutelný předpoklad obsáhlé *erudice*, nezapomínajíce však, že vedle tohoto nabytého uschopnění jest jiná podmínka — prvotná, základní — pro kritickou činnost: kritický talent, to jest duševní struktura, ráz mentality, který pro tuto literární činnost předurčuje, k ní *nutně a živelně* vede. Psychické disposice kritikovy jsou zrovna tak suí generis jako básníkovy, matematikovy, filosofovy, malířovy, architektovy . . . Tady nepomůže ani naučená odbornost, ani poctivost, ani láska k »pravdě« nebo mravnosti«. V Čechách kritiky bývalo vždy pomálu. Míním v tom smyslu, jako tvůrčího genru literárního. Kritik, jenž by netvořil z látek, donášených mu uměním, stejně, jako tvoří každý umělec nebo každý filosof z materiálií svého okruhu — je zbytečností, tlachalem, marnou přítěží. Ale toho p. Ruslan nechce uznati. Dle něho je věcí kritikovou, aby vyložil přesně a jasně zřetele, jimiž se musí spisovatel spravovati, aby se stal tak vůdcem těm, kdož právě pracují, pomáhaje jim ujasniti si názor a ideu, aby byl rádcem budoucích, vzdělávaje a vychovávaje je k zdatné a užitečné práci, aby vytýkal a opravoval a ukazoval nové cesty, které by vedly rychleji a určitěji k cíli. To je ta stará písnička: každému je volno *tvořiti*, jenom kritik má *učiti*. Ale nemá k tomu ani moci, ani prostředků. Možno učiti pravopisu nebo tělocviku, avšak nelze učiti umění. »Opravovati« lze leda spiso-

vatele, ale nikoli umělců. Ani obecenstvo nemůže vychovati, ani býti jeho »vůdcem při kupování nových kněh, ani správcem jeho vkusu«, jak znova chce p. Ruslan. Kritika, která dle dnešního stavu stojí mezi uměním a vědou, tu k onomu, tu k té se blíže kloníc, jako výchovný prostředek je nemyslitelna, nesmyslna, mrtva. Pro výchovu jsou školy, kritika je sama pro sebe, jako třeba filosofie, matematika nebo astronomie: má-li z nich někdo užitek nebo požitek, dobrá, ne-li, také dobře. To je zcela vedlejší accidens a podřadný, jako při umění. Aby se stal hlavním a rozhodujícím, mohou žádati jenom lidé, svým jádrem neumělečtí a nekritičtí, kteří věří, že »je vždy dobré . . . co chce pravda«, kteří jsou zaujati tak horlivě »mravností« a »mravněspolečenským děním«, jako p. Ruslan, a kteří tak snadno rozřešují záhady, jako on, když problém cíle bytí lidstva rozťal prostě tvrzením, že »nejsvětější úkol lidstva« jest »jeho zachování«. Tím ubíjí sám to, co tu a tam dobrého utrousil do svých rozkladů, které ostatně také trpí svou anonymitou — totiž tím, že mluví obecně o všem a o všech. Nebudu nikoho hájiti. Ani oné generace, o níž se dá mluvit jako o *kritické generaci*. Snad vykonala přece více a krásnější, než jí podsunuje p. Ruslan. Není také její vinou, že dnes kritika je v rozkladu, aspoň potud, pokud ono žalostné referování v časopisech, jako »Srdce« na příklad, se kritikou nazve. Není ani vinou u nejmladší generace, že nemá *svého* skutečného kritika, její nepatrná erudice, ale prostý nedostatek osob kriticky založených, řekněme, *rozených kritiků*. To, co činí její recense tak odpornými, není ani tolik málo ducha a obzoru, ale neupřímnost, falešnost chvástavost, opičení se a kamarádskost. Tu ostře vytýká také p. Ruslan — zase anonymně: *všichni* jsou u něho tací. Ale důkazy, kde ty jsou? Těch nepodá ani vyzván, ale pohodlně řekne, že chce býti čiře objektivní a tedy že na jmenech, na osobách nesejde. Je to všecko konec konců tristní. Nejmladší generace zachytila něco vnějších allur, trochu gest, několik slov, a ta karrikuje s nejseriosnější tváří. A opatrníci a chytráci (tím nemíním p. Ruslana) přicházejí a lomí rukama nad celkem. Bezmála by si člověk zoufal, kdyby nebyl v Čechách vůbec a v »Rozhledech« zvlášť všemu uvyklý . . . a kdyby se už neblížila náprava. Vybředneme z tohoto truchlého stavu kritiky. Vždyť se oznamuje vzkříšení »Literárních Listů«. Jaká radost! Měly svůj veliký význam před nějakými deseti lety pro mladou kritiku, bez nich nebyla by měla dosti velikého a volného pole. Jí však děkovaly také za všechen svůj význam. Co budou znamenati dneska? Pochybuji, že klad. Jmeno jejich redaktora svědčí v každém směru o opaku. Pan PhC. Václav Dresler dosud neprokázal ničím své spůsobilosti, by řídil list podobného rázu. Doposud projevil pouze velikou ochotu psáti literární studie a referáty. Ukázal, že četl něco knih. Také esthetických a kritických theorií. Že však jich neumí užíti, že mu

schází jakékoli osobní kritické nadání. Skompiloval několik nehodnotných článků o ruské literatuře, kde nebylo ani jediné myšlenky, jež by mu patřila, jež by nebyla světoběžnicí; napsal bojovnou studii o p. Vrchlickém, kde soudy, které mladá kritika v dřívějších letech o básníku tom pronesla, obrátil prostě na ruby, projeviv při tom stylistickou tupost a nehoráznost, i u nás vzácnou; pak vydal na světlo recense tak jedinečných postřehů a hodnocení, že ani už nikoho nepřekvapilo, pokládal-li hromady popsaného papíru, množství pokusů toho či onoho nejmladšího autora — za jeho umělecký vývoj. P. Dresler není jenom bezvýznamný, p. Dresler je přímo negativní hodnota, která může i škoditi zmatkem, který způsobí mezi nejmladšími, beztak už silně nevyjasněnými. A p. Dresler, nehotový a nevyzrálý, bude říditi kritický list, kde by právě potřeboval všech vlastností a schopností, jichž dnes vůbec nemá. To je možno jenom v Čechách. A tak budeme míti dvojí oslnivou podívanou: nejmladší generaci literární povede v »Srdci« veliký p. Karel Rožek, novou kritiku v nových »Literárních Listech« povede neméně veliký PhC. pan Václav Dresler . . ..

Aktem sympathií k české poesii je studie p. Ernesta Gauberta *La poésie tchèque contemporaine* (Paříž, Bibliothèque internationale d'édition). Mnoho dobré vůle z ní mluví — škoda, že také hojně nedopatření je v ní. Především povšechný úvod, pak některé podrobnosti karakteristik a přirovnání s francouzskými autory nebo poměry, také chronologický postup, pak význam jednotlivých listů a výčet jich spolupracovnictva nestojí na příliš pevných nohou. Litovati je, že ti, kdož p. Gauberta informovali, nepřehlédnuli mu jeho hotového textu a nezabránili tak alespoň nejhlavnějším omylům. Tím více, že není tak snadno naděje, že by se v brzku našel, kdo by novou a dokonalejší knížku napsal o české poesii ve *světovém* jazyce.

TOMISLAV KRIZMAN (DEL. & SC.) / V LESE

SOPHUS MICHAËLIS / AEBELOE

I

Uprostřed jezera leží malý ostrov.

Jezero, jej obklopující, je zbytkem moře, které couvalo, co souš znenáhla se zvedala a přeťala spojitost. Hledí-li se s výše, vypadá jezero jako mrtvě narozené dítě, které bylo vyrváno své matce, oceánu.

Původně byl malý ostrov ten mělčinou v moři, omývnou vzbouřenými vlnami, nyní je náspem v sladkovodním jezeru. Ve svém nitru skrývá vrstvu nad vrstvou ztrouchnivělých škeblí, které, jakmile přijdou na světlo denní, třpytí se jako perleťová hlaď. Vyplavalý nános utvořil jeho prsť a vlny přinesly sem plody dubu, buku a olše. Vlahý letní větřík přivál pel a símě květin, a rostlinstvo vyrašilo na každém coulu jeho půdy.

Nyní leží na jezeře jako malá, osamělá tvrz, zbudovaná z křoví a stromů, krytá těžkým stvrdlým listím. Řada vysokých sítin rozbíhá se podél nízkého okraje a číhá na všechny strany, není-li nepřítel na blízku.

Avšak ne, po staletí odpočíval ostrov, nemaje pána, divoká příroda zaplašovala lidi.

Dosud tkví nad ním památka věčně hrozivého vlnobití, jež jej obklopovalo, dokud byl ještě skaliskem v moři.

Šumí a vře to listím, seschlým od vzduchu, jež ze všech koutů sesbíral slabý, avšak vytrvalý vánek na tento ostrov. A všechno to vřící šumění obrátilo se do vnitra a seskupilo se na ostrovu jako divný bzukot, jenž šeptá a šeptá miliony jazyky listí.

A k večeru sesiluje se šum v těžký monotonní vzdech, zasahající tak nesmírně hluboko do duše přírody, že se havran jím plaší a kráká hlasitě jakoby zlou výstrahu. Neboť havran jest jediný pták, obývající tento ostrov. Všichni drobní zpěváci neodvažují se zdržovati se v tom věčně se ozývajícím šumotu, který by zatopil jejich něžný zpěv. Létají mimo na chvatných svých křídlech a hluboké šero listí jich neláká.

Kdysi uchýlil se sem zraněný bojovník. Ležel v člunu, skryt pod strženou plachtou, ležel podél dýh a nemohl se hnouti, jazyk mu hořel chorobnou žízní, jeho prsty zatínaly se do prkna, ležícího nad vodou na dně, nehty zarývaly se pevně do ztrouchnivělého dřeva a vyškubávaly je, a on pil slizkou zelenou vodu; viděl jak se v ní svíjí deštovka, avšak nezošklivil si jí, pil a pil shnilý ten nápoj, a unavenost se ho zmocnila, až usnul.

Po té přihnal jej proud k Aebeloe mezi sítí a rákosí, jež se nad ním sklenulo a zavedlo jej jako stráž kopí dále k ostrovu jako jeho zajatce.

Břeh tvořil malý fjord na jehož jedné straně se dno zvedalo v podobě ohnutého prstu. Tento prst jej zachytil a držel pevně. A jezero zvedalo se večer a hnalo se těžce k ostrovu a malý člun házelo na štěrkové dno, až voda do něho vnikla a probudila spícího vojína.

Jak dlouho tam ležel, ani sám nevěděl, ale železný meč zrudl rzí a krev mu stvrdla na prsou v tlustý škraloup.

Voda jím zamrazila, ale šumot stromů zamrazil jím ještě více. Nemilosrdně jala se stoupající voda splachovati krvavý škraloup a uvolňovati ojízvení rány.

Nepamatoval si nic. Pouze když napnul smysly, bylo mu, jakoby dosud v uších slyšel řinčeti železo a křik a prokletí a divoká slova křičeti ještě hlasněji

Pavouk spustil se mu s listí na hlavu a rozkládal pavučinu mezi rukoietí jeho meče a okrajem lodi, jenž vyčníval nad vodu.

Usmál se chorobně, když jej viděl pobíhati sem a tam. Pouštěl se rukojeti, padal a mířil pomalu dolů, až dosáhl okřídlí. Tak opanovalo malé, drobné zvíře bez námahy meč, který před krátkou dobou sršel jiskrami v boji. Klidně spoutávalo zbraň svou nití, sotva viditelnou. Nikdy už nebude jí použito.

Se stuhlými údy vylézal z člunu pomalými pohyby, které mu drásaly ránu. Přitiskl vlhký cár plachtoví na rozevřenou ránu, z níž tryskala tenkým proudem takměř bezbarvá krev. A zpola vypadl z člunu na vyhřátý břeh, na němž suché listí se mísilo s travou a prohnilým sítím.

Dva červení mravenci tu odbíhali spolu; těkali bezradně po jeho jemně zarostlých prsou. Po té vlekl se dál a dále a výše a slunce vyssálo mokrost z jeho šatu, a velmi brzo vzdychal palčivým horkem.

Šumu nad hlavou nerozuměl: byla to divná směs šeptavé něhy, jako se šeptá při prvé lásce, a hrozivého mumlání, jako když příroda hrozí, byvši vyrušena ze svatého klidu.

A raněný muž přivřel oči a šum vtíral se v něj, že se zachvěl. Žádný pták nezasáhl svým pronikavým hlasem do toho tupého mručivého hučení. Bylo to jako těžký, neúprosný stesk, jako vzdech tkáně jeho

vlastního života, jež se zachvěla pod neodvratitelnými nůžkami sudičky: Nyní zemřeš — nyní zemřeš

Čím déle se vláčel listím, tím mocněji ozývaly se jazyky listů. A slunce pomalu zapadalo.

Ležel ve vysokém shluku nakupených rostlin s červenými květy, a na lokte vysoko se tyčily tlusté stvoly, rozkládající na všechny strany střechy se svislými chomáči jemných bílých kvítků.

Pocítil sladkou omamnou vůní. Vysoko nad ležící hlavou leskla se kulatá, zelená jablka s velkými rezavěčervenými skvrnami po jedné straně.

Kdyby vítr alespoň jedno takové divoké jablko strhl a srazil pro jeho občerstvení. Jedno jediné z těch zelených, chladných, kyselých plodů! Než ani jedno nespadlo, ač listí nad ním šumělo, že nebylo ani jediného klidného lístku na celém ostrově

A zrovna před jeho očima rostly velké černé jahody. Třpytily se tak leskle, tak jasně, byly plny moku, šťávy — jedovaté jahody, věděl, že to jsou, ale pro něj nemohou obsahovati jedu, ani smrti, nýbrž sladké šťávy života. A jeho prsty, horečně se svírající, podlomily rostlinu nad kořenem, že klesla a černé jahody udeřily jej do tváře a vyhledaly samy jeho ústa. A nad ním plály rezavěčervené skvrny na zelených jablkách a vítr snášel jejich sladkou vůni k umírajícímu muži.

Jeho poslední slovo — nepronesl žádného. Jeho poslední myšlenky — nemyslil o ničem. Jeho duše byla plna otřesného šumu, jeho duše rozplývala se v něm jako vzdech jediné vlny ve velkém stesku moře. A zbývalo jen chladné, skleslé tělo, z jehož rány už netekla ani krev, ani voda. Je mrtev — šuměl les sítin a roznášel to po ostrově, až to bylo zaváto k rozkolébanému jezeru, jež ustalo ve svém pohybu, by naslouchalo.

Tu přestalo rázem šumění, neumlknuvší nikdy před tím, a havran procitl tím náhlým tichem a vykřikl hlasitě, a vzdálené skály odrážely znenáhla vzřik ten.

Avšak neúnavný pavouk předl dlouho do noci svou síť přes meč mrtvého. A vlhkost zaťala své rezovité zuby hlouběji do železného ostří a ústa země polykala mrtvolu jako spadlý plod, tak hltavě jako maso broskví, jen kosti zbývaly a bylo nutno rozhlodávati je s větší pomalostí.

A seschlé listí zakrylo vše a nikdo nehledal zmizelého a nikdo nepočítal těch tisíců dnů, těch set let, jež uplynula, než Aebeloe znova hostil člověka.

II

Všichni ptáci byli volni.

Vlaštovky se nesly nad stojatou vodou příkopů, pěnkavy proplétaly se mezi jemnolistými snítkami vodních vrb. Z černé díry v červené zdi, jež zapadala zcela pod hladinu vodní, rozpínala se hubená třešeň, která mohla býti uschlým ramenem zavřeného vězně, a vrabci klovali do těch několika chorobně začervenalých třešní, kolébajících se na nejkrajnějších bezlistých větvích. Vysoko nad špičatou měděnkovou helmou věže hnal se havran s tleskavými nárazy křídel. Ve střílnách na sluneční straně vykračovalo si několik holubů a kroutilo se v slunečních paprscích, až se načechrané prsní péří lesklo barvami jako zkalená ocel.

Všichni ptáci byli volni.

Pouze na severovýchodní straně dvoru seděl ušlechtilý sokol, připoutaný k železnému kruhu, vysícímu na tyči daleko ode zdi, a kolébal se ve větru, který právě zde fičel kolem rohu. Křečovitě držel se

spoutaný sokol ztrnule a pevně svými opeřenými spáry kruhu, který se ustavičně kolébal ve větru.

Do hnědého temna zorniček, jež byly jako studnice zasazeny do zlatého lesklého kruhu, zíralo dvé pronikavých lidských očí. Zrak ptákův a junkerův utkával se jako ocel s ocelí. Z očí sokola blýskala neskrotná krutost, která do té míry opanovávala vlastní výraz loupeživosti u ptáka, že se i železněmodrý zobák, jak se zdálo, křivil a brousil tímto démantově tvrdým pohledem. Do slova zíral tu sokol na sokola; neboť junkerovo jmeno bylo Sylvester čili Soelver Falk.*

Soelver zastavil kolébající se kruh a uvolnil chvatně pouta na nohou sokolových. Obě jeho ruce byly v silných žlutých kožených rukavicích. Nastavil pravici sokolu, jenž ochotně usedl na tlustý palec, přilákán syrovým masem, které mu Soelver ukazoval druhou rukou.

»Haahaa« — prozpěvoval junker, když sokol hltavě kloval do masa, »nyní jsi ochoten«. Bleskurychle vtiskl mu malou červenou koženou čapku na hlavu a přes oči, vrátil se k malým pootevřeným dvéřím v kolně, postavil sokola na tyč a vystoupil sám na dvůr.

Po několikadenním hladovění a dressuře ve vrátkém železném kruhu, bez odpočinku za dne nebo za noci, měl býti nyní sokol konečně vyzkoušen.

Zrak Soelverův vyhledával vrkající holuby, kteří se objevovali a mizeli v otevřených střílnách. Jal se je svolávati a nasypal jim hrst hrachu na holé místo dvořiště, travou porostlého. V příštím okamžiku snesl se holub, a hned dva a tři, pak celé hejno, tlukouc a šustíc křídly, a půl sta zobáků zobalo hrášky, co

* Sokol.

se těsněji a těsněji blížili k nohám Soelverovým. Ihned poklekl; stříbrně šedý holoubek přistoupil a zobal z jeho ruky; v tomže okamžiku zachytil jej Soelver a uřízl mu krk nožem, jejž bleskurychle vytasil z pásu.

Veškeré hejno vzlétlo vyplašeně do výše. Soelver zašel pro sokola, jenž se přichytil na jeho levé ruce, připnul řemen kol jedné jeho nohy, vyhodil zabitého holuba vysoko do vzduchu a strhnuv sokolu čapku s hlavy metl jej za holubem.

Sokol rozpial křídla a jakoby byl magneticky přitažen k neživému tělu holubímu, jež již ve vzduchu klesalo, hnal se šikmo k němu, zachytil je pronikajícími drápy jen několik loktů nad zemí a v příštím okamžiku kladl je k nohám Soelverovým.

Jeho hlad byl zostřen dny a bezesnými nocemi a jeho krátký srpovitý zoban zatínal se do hrudi holuba. Ale Soelver vyrval mu kořist, napřáhl hrozivě ruku a sokol usedl poslušně na tlustý palec v rukavici, vysílaje k němu svůj trpký, žlutý pohled.

Mocné zraky junkerovy plály triumfálně. Upevnil chvatně dlouhý motouz, jejž měl ovinutý kolem ramene, na řemen u sokolovy nohy. Vzal kámen a hodil jej do prostřed hejna poděšených holubů, jež se skrčenými nohami a nataženými hlavami přihlíželi na nízké stříšce. Holubi vzlétli a Soelver vyhodil sokola do výše.

Instinktivně snášeli se všichni holubi k zemi, jakoby věděli, že sokol zachycuje svou kořist jen v letu. Jen jediný vzlétl právě do výše a snažil se vylétnouti nad svého nepřítele. Ale sokol stoupal a stoupal, blížil se k němu, předstihoval ho ve výši — rychlé trhnutí Soelverovou paží — motouz praskl! Sokol stoupal ještě okamžik, složil po té křídla k tělu, spustil se kolmo dolů a vetknul drápy do holuba, jenž právě klesal, avšak s roztaženými křídly: klesali společně a zmizeli za věžní helmou, potaženou měděnkou.

Junker vykřikl z lovecké radosti, přeběhl dvůr, vyskočil jedním skokem do vyvýšených věžních dvéří, jejichž dřevěné schůdky převrhl, a hnal se po úzkých kamenných točitých schodech, jež se vinuly jako had mohutnou věží

Opojení z lovu bylo v jeho krvi; kluzký chlad klášterních kamenů a smutně temné pološero ho nestlumily, nýbrž ozářily dvojnásob zlatě představy fantasie. Co běžel nahoru, zřel sokolí lov, o němž sníval: voj rytířů se sokoly na rukou a s koženými čapkami na hlavě. Jako smrtonosné střely vrhal hrdé ptáky do výše. Jakoby vystřeleni lukem hnáli se ku předu a snášeli se na lišky, jeleny a volavky. Viděl, jak s rozprostřenými křídly zatínaly se do šíje velkých ptáků. Ah, tihle královští sokolíci jsou jak okřídlené myšlenky, jež se bleskurychle ženou z krvežíznivé duše lovcovy.

Cesta věží byla dlouhá a horko stávalo se ponenáhlu těžkým v strážnici za spuštěnými okennicemi. Ležel tam mladík na podlaze a chrápal s odhalenými zarostlými prsy, a převalený kamenný džbán byl mu po boku. Soelver odkopl jej drsně, běže ku předu.

Konečně byl v nejvyšším patře, kde bylo truchlo a dusno vápnem a smolou, ježto byly na všech vyhlídkách neohoblované okennice z jedlového dřeva. Pouze několik slunečních paprsků, úzkých jak ostří nože, prodíralo se tam štěrbinami.

Soelver vyrazil okennici, denní světlo a vzduch vehnaly se do vnitř. slunce oslnilo mu oči, vítr naplnil mu prsa prudkým dutím, podobným potopě.

Na tuto stranu zapadl asi sokol a holub. Vyklonil se z vyhlídky, zrak jeho klesal podél boku věže do vrboviště dole na břehu zvlněného jezera, jež bezzvučně jiskřilo mu vstříc svými stříbrnými reflexy.

Nic nebylo zříti a nic nebylo slyšeti po sokolu nebo holubu.

Zrak Soelverův svezl se na jezero, jež lehce čeřilo svou hladinu v dáli, až se chvěla v olistněném zátiší tam dole pod břehy Aebeloea, zamženými sluncem. Klidně jako uzavřená zelená besídka ležel ostrov uprostřed hladiny, lesknoucí se jako rtuť.

Tu zachytil se sokolí zrak Soelverův malého člunu, který mířil s protější strany za silného vzdouvání plachet k malému ostrovu bez pána.

Okamžitě byli sokol a holub a lov jakoby odvanuty z myšlenek Soelverových.

Tento člun přicházel asi ze sousedního dvorce na protějším břehu. A když se nyní hněděčervená plachta obrátila po větru a hnala k ostrovu, zahlédl světlečervený závoj, který vlál takměř až k ráhnu na zádi. Byla to žena, jež seděla samotna v člunu a nechala se větrem hnáti, aby dobyla ostrova bez pána, kterého ani on sám dosud neodvážil se nebo ani nepomyslil opanovati.

Kdo je ta žena?

Při této otázce, dané sobě samému, rozšířily se oči Soelverovy, jakoby se chtěly otevříti tak, aby v sebe pojaly celou klenbu nebeskou. Tu se rozevřelo jeho chřípí, aby vpíjelo všechnu blahou vůni lesů.

Jako v zářném snu viděl své jediné setkání s ní. A z jeho vzpomínky rostla houšt obrovských konvalinek, tak zelených, jak mohou býti jen korunky konvalinek v časném jaru zelené, a bílé zvonky prodíraly se ven na tenkých stéblech liliových konvalin a květ vypadával z květu v dlouhých, bílých obloucích.

Jaro rostlo vůkol něho a zelená všemoc života rojila se ze země ve vonných zkadeřených lístcích, jež rostly a rostly, aby ho obklopily, že jen myslil, poslouchal a viděl a voněl zeleň. A skleskl do kličícího toho moře a líbal svěží rostlinky, co tisíce bílých květinových zvonků zvonilo zpěvavou vůní nad jeho hlavou.

Jeho vlasy cítily slunce jako polibek, avšak náhle mu bylo, jakoby jeho holá šíje byla oblita mnohem teplejší světelnou vlnou, a tu pozvedl obličej od země.

Před ním stála mladá dívka, jež byla jako jediný jas. Chvějící se bleděčervený háv vinul se měkce kolem čehosi neviditelného, pevného a útlého, jehož lesk prolínal tenkou látkou jako bílou perlovou záři. Oči byly bez zorniček, bez pohledu; když pohlédly, jakoby se bílé mráčky mihnuly po blankytném obzoru. Kolem hlavy, lehce skloněné, tvořily vlasy glorii z bledého slunečného zlatohávu, jenž se tetelil útlými třpytnými nitkami v jemně pohnutém vzduchu.

Soelver vyskočil a stál před ní obličejem proti obličeji. Její tváře zčervenaly jakoby rychlou chůzí, její oči se usmívaly rozpustilým blahem jara. Vítr odvíval jí kučery vlasů s čela, že viděl jeho jemné, modré žilky — jako něžné říčky snů na bílé poušti cudnosti.

Jak se na sebe usmívali! Jak vzrůstal kolem nich zelený les! Jak vléval vítr jejich dech do sebe! Jsouce si neznámi, usmívali se na sebe jako dva serafové, stvoření Bohem jara k téže podobě. Její ruce rozvíraly se k jeho rukám, a k jejím nohám, jakoby z jejího klínu, padaly květiny, které nasbírala. Tu se sklonil a trhal vysoké konvalinky, jež vyrůstaly pod lemem jejích šatů. Připadalo mu, jakoby se za bleděčerveným lemem šatů rozkládal svět divů, žijící zlaté bohatství, z něhož uzřel pouze jediný záblesk, když se na okamžik vynořila špička nožky s temnězeleným tyrkysem na prostředním řeménku bílého střevíce. U jejího pásu, protkaného zlatem, visel světle zelený hrachový lusk, avšak z jeho rozevírající se rýhy zářily bílé perly místo hrášků.

Soelver domníval se okamžik, že všechno je snem. Půda lesu se zvedala a nesla, a jemu, sledujícímu

zrakem vznášivý rythmus stromů, se zdálo, že duše rozšiřuje jeho tělo, že očividně roste jako veškerá zeleň vůkol. Listí stromů rozvíralo se nad jejich hlavami a rašící myšlenky rozvíjely se v květy. Soelver pro- zpěvoval nevědomky:

Zvoň konvalinko bílá
a přivab jaro do lesa!
Kéž vůně tvá se lila
v mou duši, jež se rozplesá.

Již slunce, slunce pěje
své zpěvy hlasem radostným,
mým srdcem jemně chvěje
jak mladým listem břízovým.

Soelver kolébal rukama ve vzduchu a čísi ruka zakolébala se k němu jako květ, jenž větrem je chýlen ku květu. Přivřel oči, aby zcela vychutnal ten lehký, prchavý stisk ruky. Svezl se po jeho ruce jako netělesný dech. Je to snad zjev ducha, jenž kráčí po jeho boku? Otevřel oči, stanul a ohlédl se na bok. Nikoliv, toto pannenské děcko bylo z masa a z krve, plné a růžové pod pýřím, zlatě se třpytícím. Zdravý silný smysl pro skutečnost procitl u Soelvera, toto dítě vábilo k sobě jeho nedůvěřivá ústa, a jeho rty, chvějící se touhou, klesaly k němu zdlouha, neznatelně, a přece neodvolatelně.

V okamžiku, co se polibek vdechnul na to měkké, teplé líce, zastřel slunce mráček, jeden z oněch drobných, chvatně plujících párových mraků. Světlo se najednou ztlumilo, jako by se mlha snášela na všechny květiny, jakoby šedly zelené stromky, jakoby hasl lesk pod bleděčerveným flórem, jakoby se i její oči plnily parou.

Všeho toho si neuvědomil, neboť v stejném okamžiku zazněla jeho tvář hlučnou ranou.

Hrdost Soelverova rozpálila se touto neočekávanou pohanou její ruky. Jeho rty se rozdělily v okamihu nad zaťatými zuby, jeho oči šlehaly blesky, a vrhl se nící na zemi, by tímto prudkým pohybem spoutal zuřivost, vzplanuvší v něm. Jeho ruce škubaly a drtily zeleň, co křičel: »Les je můj! Rychle zmiz! Les je můj!«

Pamatoval se dosud na její tvář, planoucí hněvem, a na bleděmodré žilky, nabíhající na jejím čele. Pamatoval se na posměšný pohled, s nímž se k němu obrátila zády Pouze okamžik hleděl na ni, pak zaryl svůj obličej do země a kousal do listů: »Les je můj! les je můj!« —

— — — »Ostrov je můj!« křičel Soelver v tomto okamžiku, kdy stál na věži a rozhlížel se po jezeře. Vzpomínka na ono setkání prolétla jako blesk jeho myslí, a tak mocně prožíval vše v paměti, že jeho tvář hořela jako oheň právě tam a jedině tam, kde její ruka ji poznámenala. Jeho krev vzplála k pomstě. Toho dne byl příliš zmámen a sláb silnou vůní jara. On, jenž kypěl nezkrotnou touhou mládí vládnouti a přisvojovati si vše, co upoutalo jeho náklonnost, ztratil tenkráte sebevládu, protože pokorný a oslněný klekal před její krásou, rovnou nebeskému zjevení. Neboť byla krásná a měla perlami vyplněný hrachový lusk u pásu, protkaného zlatem. Okamžitě hádal, že je dcerou pána z Egenaesu na druhém břehu jezera. Jako sokol hladověl po tom, by ji opět spatřil, ale nepodařilo se mu to, neboť nezabloudila už nikdy do okrsku jeho lesa, a Sten Bass neučinil svého hradu a své společnosti nikomu přístupných.

Nyní viděl ji mířiti k malému ostrůvku bez pána ve středu jezera, na který ani on sám nikdy nevstoupil,

avšak který žárlivě střežil, aby také nikdo jiný na něj nevkročil. Od pradávných časů ležel jako smluvená hranice mezi oběma statky a jejich dílci jezera.

(pokračování)

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC / VÁNOCE V GRECCIU

ÚPADEK LEGENDY MARIÁNSKE

Vím, Francesco, že bolí demaskovati bludy, ozářené gloriolou základních pravd křesťanských. Je třeba trochu odvahy skáceti s podstavců bílé a zlaté modly. Ostatně! všechno je relativní, to je poslední útěcha pro vypuzené modloslužebníky. Prostřednost najde si ve všem k potěše přece jen posléze *své* krásné stránky. Jen kdyby časy chtěly býti méně stupidními, ať se v nich věří v cokoliv... Ale! ať duch tak prostý vší snahy propagovati své názory, jenž chce sledovati jen bizarní linie myšlenky, v době, kdy je tak dobře všem, kdo tyjí z mrtvolnosti pravd konvencionelních — neváhá před dvěma tisíciletími, jež vtlačují svou pečeť na nejpůvabnější ze všech půvabných klamů: *chudoba!* Evangelická chudoba: Blahoslavení chudí duchem, statkem, personalitou, mocí — vším. Kristus všechno kouzlo svého zjevu, od jeslí až po hrob, jenž nebyl jeho, a jejž si pro něho musili vypůjčiti, vyplýtval, aby glorifikoval chudobu. A církev zůstala jemu věrnou a důslednou až do nejzazších koketerií: infulovaní preláti myjí nohy parfumovanou vodou žebrákům aspoň jednou v roce, aby oslavili chudobu a zachovali lidstvu falešné perspektivy, jediného to důvodu jeho smíru

s tím, co je potlačuje. A pak se vztyčuje František z Assisi, světec chudoby par excellence, aby zazářil jako ponížená a skromná hvězda plebejského Betlema všech, kdo uznali, že jejich raison d'être na zemi jest míti cizí nohu na své šíji. Neboť nebe jest chudých. Kristus to prohlásil. Ale nebe neexistuje. Logika poučí, že svět, jenž existuje, náleží bohatým, a že chudí zde nemají ničeho dělati. A proto všichni, pro něž má míti svět půvab, musí opovrhovati chudobou a stříci se jí, chtějí-li, aby jim země náležela. Musí potírati chudobu jako krajní zlo, jako překážku rozpětí své osobnosti. Musí v chudobě viděti neřest zneuctívající v nich lidství, činící je poníženými a hanobící jejich personalitu.

»Chléb andělů jedl člověk«, řekl František z Assisi o tom, kdo přijal almužnu. »Sebe ztratil«, řekl kdosi, kdo neměl aspirací světce, ale smýšlel lépe s člověkem.

Ježíš řekl: »Každé místo, na něž vaše noha šlápne, má býti vaším«.

František přičinil k tomu výklad: »Šlapati znamená zhrdati. Jediné chudoba zhrdá. Tedy jest královnou všeho«.

Nikoho nedovedeme tak dobře oklamati, jako sebe samy: vizte Františka z Assisi, jak podlehl suggesci vlastních slov! Smějme se jeho důvěřivosti. Nelekejme se cynismu, neboť, ostatně! každého večera, nemylme se, přijde se soumrakem Ideál, by zaklepal na dveře cynikovy a vybral si u něho svou malou almužnu sentimentality: nezhrdá se, šlapeme-li po něčem. Světec Aloisius, až odloží stereotypní lilie, nebude schopen nikdy onoho grandiosního gesta opovržení, s nímž odchází od hříchu don Juan, svedší poslední svou lásku (nudo všech těch opakovaných historií! únavo bílých a růžových tváří a těl stále se nabízejících

za posunků líčené nejkrajnější obrany! předstíraná překvapenost tam, kde je žena stále připravenou!). Aloisiovi bude zlo vždy imponovati, kde jím don Juan opovrhuje. A tak také chudoba Františkova není zhrdáním bohatství. Respektuje bohatství, chtějíc proti němu postaviti kontrast. Sestrojuje pro illusi optický klam. Je falší, pósou tím nebezpečnější, že zdá se utvrzovati něco, co je tak absolutně absurdním, jako ideál spokojiti se nepatrností. S vylhaným kouzlem prostoty jde František bosýma nohama oním podivuhodným třináctým stoletím, kde haerese vykvetají jak omamné květiny jedovatých a dusných vůní: vzpřímuje se ve svém hrubém, drsném rouše vedle kardinálského purpuru, zlatem prošívaného kabátce šlechticova, mošusem provonělého hedvábu nevěstčina, by nesouvisle a zmateně kázal evangelium prostých duchem a statkem. Zastupuje cestu brunšvickému Ottovi IV jedoucímu ke korunovaci do Říma uprostřed výkvětu německého rytířstva, by jej pomátl poukazem na pomíjejícnost jeho slávy. (Tak jako by vůbec záleželo na tom, aby nevkus a šerednost zůstaly nesmrtelnými!) A snad v tom zástupu skvělých byl mladý, hnědý, důvěrný zrak, jenž se zalekl nad krásou svých údů. Jaký hřích, ó Františku z Assisi, stal-li se pro tebe a tvé šílenství ohyzdným ten, jehož krása zdobila turnaje, když pozdvihl hledí: a na něhož dlouze hleděly ženy se strojenou modrou unylostí zraků, nechtějících zrcadliti (ó příliš dobře všechno znající a se vším obeznámené!) než nevědomost.

Z nejnižších vrstev chtěl František dáti lidstvu obrození. V nejnižší formy chtěl zredukovati všechno, co zářilo teď skvělostí a nádherou. Je chudý a nepatrný a přináší lidstvu povznášející pobídku, aby se nesnažilo vyjíti ze své nízkosti, naopak, aby tam, kde z ní vyšlo, zase se do ní vrátilo. S ním a po něm

usiluje o to celý umělecký apparát, od legend františkánských až po Rafaela: apotheosa primitivnosti, chudoby, ať reální, ať padělané. Chrámy františkánské straší imitovaností jeskyň. A Madonna ztrácí stylisaci byzantské královny a stává se ženou z lidu. Jaké snížení, jaký úpadek! A přece ona, Maria, jemná a vzpřímená jako imaginace, princezna z kraje religiésní Chimaery, rozpustivší těžké, perlami protkané vlasy na podkladě starého zlata, královna mystická a věž ze slonových kostí, není vybásněna, než aby se usmívala nad slávou bílých oltářů do všedna života jako apotheosa ženství, tak krásného ve snu a tak banálního v realitě. Jako oslava toho, k čemu sami andělé, podtají, aby nebyli spatřeni, by se měli vkrádati do našich lidských chrámův, aby uctívali tam půvabnou a vysněnou bohyni. A místo ní — jaké snížení! — realita: žena z lidu, kojící dítě. František ji svlékl ze zlatých rouch, aby ji oděl hrubou kytlí. A není už možno zanášeti své odkvetající hříchy sentimentálně před vysněné božství: střízlivá, rozšafná žena hledí na hříšníka ze zlatého rámu, zmrazuje jej podobností, jíž se blíží skutečným ženám, s nimiž zhřešil. A tak, Francesco, nezdá se vám, že od Františka z Assisi možno stopovati též úpadek mariánské legendy? Všechno se snížilo, co mělo býti žito pod jhem chudoby. Nezdá se vám, že možno jen ironicky pojímati, co řekl Kristus, že chudých je nebe? Chudých je plahočivá, nízká realita, prach červů, zašlapaných v nicotě, a živoření všech, kdo ztratili odvahu pro tebe, ó bloudící a marný Františku z Assisi...

APOTHEOSA TŘINÁCTÉHO STOLETÍ

Často jsem toužil, Francesco, žíti v století světce z Assisi. Nedovedu, než s podivem mysliti na tu lesklou

zkaženost, kdy ozývaly se dvory knížat milostnými písněmi minnesängrů, jimiž se vzněcovala unylá smyslnost žen, a kdy zástupy kurtisán obléhaly residence kněží, odkud zazníval smích a ples ustavičných hostin. Innocenc III svou bullou *Quamvis* je historikem té zkaženosti, horle proti kněžské Sodomě. Aby pořízen byl nádherný šat nevěstce, Hebrejové musili půjčovati na zlaté kalichy a monstrance. Po nás potopa! Není možno, aby tak pozdě bylo vynalezeno toto heslo. Jaká rozkoš žíti v století, kdy je všechno přístupno! Teprve za takového věku může člověk říci, že vyžil všechno: neboť mohl sáhnouti stejně po hříchu, jako po ctnosti, po slávě, jako po samotě. Ví, že skutečně žil, že vzplanul a shořel — že měl volnost pohybu. Že nehnil, ale že na všechno mohl upříti celou sílu svých zřítelnic a všemu vsuggerovati svou personalitu. V takovém věku lože, uchystané dvěma milencům, je světější než oltář, před nímž ustřihli kadeře jeptišce. Kurtisána je panenštější, než novicka, nechávající za sebou tajemství celly, plné mrtvosti. Chtěl bych jíti takovým stoletím, abych se mohl smáti Petru z Limoges, jenž nad hrobem zakladatele řádu Grammontského, Etienna z Mureta, se modlí za chudobu a slibuje světci, když svými zázraky způsobil, že se bohatství hrne do kláštera, že raději vhodí jeho tělo do vody, než aby dopustil, by penězi byly porušeny mravy mnichů. Je tak povedený ten fanatismus, že nemohl už býti stupidnější. Je zvláštní, že všichni mravokárci a zakladatelé sekt jsou stupidními: ze zásad o rovnosti tuto možno akceptovati. Jaké šílenství, jaká zvrácenost činiti život pustším, než je sám sebou! Odnímati lidem podmínky, byť jen ke chvilkovému požitku — odnímati zemi slunce, aby ztuhla a se zmrazila. Štěstím třináctého století byly ideje manichaeismu, tohoto harakiri křesťanství: ukázaly názorně, kam by vedlo šílenství světců, jako byl

František z Assisi, kdyby mohlo býti podkladem života. Manichaeismus zabrzdil v čas sklon v absolutní negaci života, jímž hrozilo současné křesťanství: endura manichaeismu byla odstrašující výstrahou všem tehdejším horlitelům, by vyrvali zase život z objetí smrti, do něhož jej chtěli uvrhnouti. A tak mohl zůstati méně škodným ten strašný misanthrop z Assisi, jenž chtěl lidstvo naučiti, aby nacházelo své štěstí v hrubosti a špíně. A jenž chtěl v lidstvu umrtviti touhu po moci, skvělosti a kráse. Tak že byl větším nepřítelem člověčenstva než sám ďábel, jenž ve svém aristokratismu tehdy prohlásil, že nereflektuje na duše sedláků: čímž ovšem nechtěl říci nic jiného, než že pro peklo zvyšuje požadavky.

Zdá se vám příliš paradoxním, Francesco, že v světci, jejž církev výslovně ctí jako světce lásky, vyanalysovati možno tolik instinktu, nepřátelského životu a lidem? Nedívejte se na Františka z Assisi očima falsatorů františkánské legendy: očima Tomáše z Celano, nadšením původců legendy »trium sociorum«, podivem Bonaventurovým. Ti dovedli setkati a vytvořiti kolem obrazu světce, jehož zjev dýchal hrobovostí, rámec čistého, cudně studeného ovzduší, jako z výdechu mladě rozpuklých hyacintů. Nad jeho hlavou, kam napadal prach šerednosti, nad jeho rysy, jež strhala nepřirozená tvrdošíjnost, dovedli rozzářiti čisté, blyštivé zlato glorioly: podivujme se u nich moci poesie a výmyslu, ale nezapomínejme, že vody, jichž odleskem pod reflektorem příkrého slunce jsme zaujati, nejsou, než plny hniloby a smrti.

POKUŠENÍ FRANTIŠKA Z ASSISI

Krok za krokem můžeme odkrývati v legendě Františkově stopy falšovatelů. Tak již legenda o zro-

zení světcově. V noci, když se František narodil, zbožní lidé, prý, slyšeli nad kapličkou Matky Boží jásavé chvalo zpěvy andělské. Kaple později nazvána byla Santa Maria degli Angeli a stala se významnou pro hnutí františkánské. Myslím, že zrození je nejméně aktem, nad nímž by měli andělé jásati. Při vraždění nemluvňátek betlemských byl by jásot ten logičtějším. Či snad plesali andělé, že byl dán život někomu, kdo přišel, aby život popřel? Oh, kletbo příchodu z věčnosti neexistence v pomíjivost bytí. Před zrozením máme věčnost a po smrti máme věčnost, poněvadž neexistujeme. To, co je mezi tím, jest jen uvědoměním nicoty, neboť existujeme: ubíjejme své dny, všechno je illusorní. Mládí: . . . oh! uniknouti! býti svobodným! sáhnouti po slávě! A přicházejí pošetilosti: křehké lásky, automatické, se stejným smíchem nebo pláčem, a pro změnu se zhnusením. A dovršení věku: rozumnost, starost o přiměřenou teplotu krbu a citu. A stáří, ctihodné stáří, kdy je všechno ruinováno, kdy si pokrytecky vymáháme úctu za to, že jsme se dosud hnusem nad svou existencí nezalkli. Oh, živote, nádherný živote, kde jsou andělé, aby jásali nad tím, že jsi byl započat, místo aby přišli všichni, z celého svého nebe, zaplakat bolestí a zavzlykat nad novým tělem, jež vyšlo z lůna ženy.

František z Assisi nebyl smuten ve svém mládí, vypravují životopisci. Narodil se v bohatství, byl krásný. Je pravděpodobno ovšem, že kdyby byl žil dle těchto počátečních svých sklonností a šel vesele, krokem tancujícím, ulicemi rodného města, že byl by dnes, bez pochyby! jako tisíce jeho současníků mezi Bezejmennými. Ale byl by kvetl a zářil pro svůj okamžik. Ale takto zůstal příšerou pro věčnost, utkvěl jako mátoha nad hroby, jichž zapomenutí mu odňato: a tak mohl se státi schematem, na němž leda zkoušíme ab-

surdnost askese. V čele veškeré městské mládeže František obveseloval noci zpěvem a zahrál si často, při víně v kostky. Pohvizduje si vracel se k domovu a nevěda, že bude kdysi světcem, pátral po osaměle hořících kahanech v ložnicích dívek, by — snad! — snil, že nutno jednati a nepřešlapovati. A Klára, jež právě rozplétala své vlasy a sňala perlovou jich ozdobu, by se uložila ke snu jako k smrti, a jež tušila blízkost toho, jehož milovala, přiblížila se k přivřené okenici, aby zavzlykala. Neboť František nevěděl o její lásce. A zahlédnuvši jeho stín, cítila, že jí srdce prudce bije, jako by se chtělo odpoutati, a rty zašeptaly: »Ó hrůzo bytí! Neboť nevšimne si mne nikdy! Budu žíti, pracovati, sníti, stále daleko od něho. A on nikdy na mne ani nepohlédne. Odchází domů, když vypil svou míru vína a políbil rty ženy, již miluje. (Oh, jak zdají se mi ohyzdnými ty, jež může líbati!). A bude celý život vesel, neboť je krásný. A až se opije vínem a nasytí lásky, ani jeho sen mi nebude náležeti: běda! běda!« Ó Kláro, jež jste se pro Františka stala světicí, byste pila posléze slzy, z jeho osleplých očí se řinoucí, mystická milenko, jež jste dovedla jíti do absurdnosti stejně hrdinně, jako byste byla šla do paprsku světla, ne pro absurdnost, ale pro toho, jejž jste milovala, s tak hrdou vášní. Lépe by bylo, kdybyste vyšla do noci a nad náhrobním kamenem milenců ze zoufalství zpřetrhala svůj závoj tam, kde by se četla slova největšího pozemského štěstí: »V objetí strávili jsme noc a na úsvitě zemřeli. Nelitujte!« Toho se vám nedostalo, ó vy, jež jste tolik milovala, až do šílenství smyslů: neboť milenec váš příliš byl sobeckým, a také příliš sobecké bylo to, co miloval, aby vám jej přepustilo. Ale byl muž, Gideon, jenž hýřil. A jeho oko spočinulo na vašem těle. A vy jste nezřela jeho žádosti. Byl tak krásný a trochu pyšný na své mužství,

na své vzkypělé smysly. Byl zvyklý vrhati se do jizeb mladých dívek a měl radost viděti, jak se tváří překvapenými ty, jež se nedají nikdy překvapiti. Hořel touhou, byste ho neodmítala. Neboť nevěděl, že budete svatou. A vy jste šla mimo něj bez pohnutí! A on hřešil, a podivná nemoc jej schvátila: tehdy byl již František světcem. Gideon si jej dal zavolati a prosil jej, by svou svatostí jej uzdravil. František vztáhl ruku nad hříšníkem a řekl: »Uzdravím tě, ale s podmínkou, že nebudeš hřešiti.« Což bylo ovšem totéž, jako by mu řekl: »Uzdravím tě, ale s podmínkou, že z uzdravení svého ničeho nebudeš míti.« A poněvadž zřel František trochu zdivenosti v zraku Gideonově, dodal hrozbu: »Neboť budeš-li i pak hřešiti, neujdeš trestu.« A Gideon šel a poněvadž byl rozumný, použil svého uzdravení a hřešil, třebas bez vás, ó Kláro, krásná pošetilko, jež jste šla za Františkem: a zemřel záviděníhodnou smrtí. Uprostřed hodů, jež dával, skonal náhle na rtech kurtisány, zabit padajícím stropem, ne z trestu, ale proto, že ho bohové milovali: stal se výstražným příkladem pro kazatelny, ale mimo ně jeho *odvaha života* je heroismem, hodným podivu. Neboť dal důkaz, že není trestu pro hříšníka, jehož smrt je skvělou náhlostí, ale pro spravedlivého, jenž živoří do nekonečna na smetišti jako Lazar, dávaje si olizovati od psů rány, poněvadž je spravedlivý, a poněvadž tomu písmo chce, aby spravedliví měli se hůře než nespravedliví. Je volno hřešiti, neboť ctnost je pouhým slovem, ale hřích — jaká to skutečnost! — a hřešiti! — jaká to volnost! Lupanar je světější než chrám: žhavou růži vášně vhoďme na jeho stupně. Dokud nebylo náboženství v úpadku, lupanar a chrám bylo synonymem. Kněžky byly nevěstkami. A bohoslužbou byla symbolisace nebo realita aktu pohlavního. Tehdy chrámy byly vonnými jako ložnice, a slunce vnikalo

do nich s úsměvem, jako vniká do záclon, by probudilo milence, znavené po vášni. Ale nyní jsou chrámy bezútěšné jako sestup do krypt. Jděte v jich hloubi. Zaškrtí vás tma a úzkost z mrtvolných tváří světců, jež zdáli svítí jako přízraky. A proplížíte-li se soumrakem nehostiného, smutného domu, vy bědná křesťanská hyeno, bloudící po deskách hrobek, jíž dávají potravou jen suggesce smrti, probrodíte-li se hallucinacemi, za nichž uslyšíte stenání a vzdechy mučedníků dvou tisíciletí, křižovaných, stínaných, škrcených, bodaných, v oleji smažených, zvěří trhaných — pak došla jste, ó marnosti nad marnost! teprve blízko vašemu hroznému, nemilosrdnému, křesťanskému Bohu, jenž si vyžádal takové apotheosy. Krutého chorálu z mučednických výkřiků je třeba Paláci tvého Boha, ó duše, jeho chmurné Citadelle Úzkosti a Bolesti, nazvané Křesťanstvím a Askesí: bylo by lépe, aby ses potopila na vždy raději v marnost, než abys činila pokání tomuto nemilosrdnému Idolu.

Za války, již vedla rodná obec Františkova s Perugií, František zúčastnil se výpravy. Byl však zajat a uvězněn. Sní válečnou slávu: skládá heroické zpěvy. A když se někdo na něj zdiven zahledí, odvětí mu pyšně: »Dožijete se, že mi bude celý svět ležeti u nohou.« Byla tehdy ctihodná ta pýcha. Snila vysoko. Snila vůni krve, vytrysklý, vřelý její proud. Snila heroismus roznítiti se, opiti vším životem. Jako obrovský strom chtěla vyraziti ze země a rozložiti ve vzduchu rozlehlou korunu. Všechno toužila ovládnouti výmluvností vášně, energií svého zjevu. Všechno očarovati, umlčeti, jen svému hlasu dáti zaznívati. Napiti se z lásky lidí, z jejich krve, jako z cisterny. A sníti, jak celý svět leží jednotlivci u nohou. A tu teprve snila, že lze cítiti ne fiktivní ekstasi, již dává náboženství, ale skutečnou rozkoš, již dává život. Jaká

pýcha silnými smysly býti ozbrojen, vyjíti do života se silným gestem, silným pohybem. Nezkroceně vřítiti se do něho, do jeho plnosti, zapáliti jej jako grandiosní, rudý požár! A ovládati, hrdý sne! život. Ó, Františku, jenž jsi ještě neoděl hrubé, špinavé řízy, hochu, jenž sníš v žaláři perugijském, mladý zajatý válečník, jak kdysi celý svět podřídíš své vůli! Celý svět, slyšíš: rytíře, mnichy, žoldnéře, jeptišky, panny, nevěstky, krále, kardinály, bílé a zhnědlé obličeje, něžné a drsné rysy, krunýře, kutny, purpury, hedváby, ctnosti, vášně, ctižádosti, neřesti — ó, že byl možný návrat z tohoto snu, že dovedla se tvá duše, tak sesláblá, passivní, pojednou od něho, ó Františku, odtrhnouti!

Vrací se domů. Choroba jej schvacuje. Ochuravělo tělo a s ním duše. Na vždy. Sen se rozprchl. A hnus zmocňuje se Františka nad životem a nad vlastním tělem. Zoufalství ho jímá nad tím, co žil. Posypal popelem čelo. A poněvadž uznal, že nežil dobře, usmyslil si, že to napraví a bude žíti ještě hůře. Že byl-li jeho dosavadní život marným, že to napraví a učiní jej ještě marnějším Zoufaje nad životem vnějším, proměnil v poušt život vnitřní. Poněvadž nikam nesměřovaly světské radosti, uvedl své duševní rozkoše ad absurdum. Poněvadž se přesytil světem, dal duši umírati prázdnem. Ještě jednou dala mu Prozřetelnost pokyn, aby neumrtvoval sebe. Vintíř Briennský hájí v Apulii práv Innocence III, a František spěchá pod jeho prapor ohlušit pokušení. Nádherným rouchem se přistrojuje a vydává se na výpravu. Na cestě potkává rytíře, chudě oděného, jejž mu v ústrety vyslalo samo Pokušení, by se postavilo proti jeho vůli. A František svléká zbroj, odívá jí neznámého a vrací se domů. Pokušení vítězí. A aby svůj vliv ještě více utvrdilo, dává sníti světci sen: František vidí ohromný Palác, ohromnou Zbrojírnu nejpodivnějších mečův

a štítů. A na všech je znak kříže. Udiven ptá se fantomu, čí jsou to zbraně. A Pokušení odpovídá: »Všechny budou tvými a tvých vojínů.« František nerozumí snu. Chce jíti do Apulie, aby dobyl slávy. Ale Pokušení přichází v novém snu, by se ho tázalo: »Františku, kdo se ti může lépe odsloužiti, pán či sluha? Bohatý nebo chudý?« František odvětí: »Jistě, že pán« A opět ptá se ho Pokušení: »Proč tedy opouštíš pro sluhu Pána a pro chudého bohatého Boha?« František: »Co chceš, Pane, abych učinil?« Pokušení: »Vrať se domů a přemýšlej.«

A František poslechl. Vrátil se. Démon zvítězil. Obmezil touhu Františkovu a oněmil jeho ústa. Bez světla, zmalátněn marným roznícením, a s tím srdcem, ó běda! tak těžkým, šel světec, plížil se za noci v chlad rodného domu, jako by vlekl v patách zdrcující provinění. Ubohé ptáče přemýšlelo teď jen, jak přistřihnouti svá křídla. A to byla na vždy smrt jeho touhy.

(pokračování)

JAROSLAV HILBERT / MONOLOG V TRAGEDII

Soudě dle soudů skoro všech našich kritiků činoher, jež jsem měl před nějakou dobou příležitost trochu do znechucení důkladně poznati, byl by monolog v tragedii nadobro zabit a užití jeho bylo by reakcionářstvím, po případě »pohodlným upravením si úkolu moderního dramatika«, v každém případu však nepřemožením forem starých. Taková jednomyslnost, přece řídká u nás, mohla by člověka přesvědčiti o mylnosti jeho opačného názoru, kdyby si ovšem raději neřekl, že patrně cosi příliš těžce usedlo do dobrých lebek.

Naslouchajíc světu uchem velmi tělesným a neshledavši se v něm se samomluvou až na výminku hlučících opilců nebo povolených psychopatů a šílenců, realistická esthetika škrtla monolog. V nejvyšších affektech, v momentech vášně, hrůzy, zmatení, duševních otřesů, kde ve skutečnosti i v intuici narazila na jakousi samomluvu, dovolila si ovšem něco roztrhaných vět, slov, výkřiků, prokládajíc je důkladně poznámkami o posunech a pomlkách, aby dala pravdě, co její jest. Ale to nebyl starý monolog tragedie, ba tyto roztříštěné a roztrhané projevy lidských vzruchů, tu pěnu na ostří vln, znala již stará tragedie velmi dobře a používala jí, ovšem, že trochu stylisovaněji. Monolog, jenž však byl nepřirozený a musil býti odstraněn, toť to, kdy osoba postaví se na jevišti a jsouc sama, obnažuje nitro v krásném kynu až do nahot úmyslů a citů, nehledíc ovšem k onomu někdy milému, někdy neschopnému primitivismu, jímž autor pomáhal si

k posunutí děje. A realistická esthetika a realistické umění monolog s jeviště odstranily.

Než se zeptáme, mělo-li právo jej jednou pro vždy zrušiti, a než se dovíme, že nikoli, otažme se, odstranilo-li realistické umění monolog jako pomůcku nadobro. Běžně se to praví a běžně se to zdá; ale přihlédneme li blíže, seznáme, že tomu do slova tak není.

Nemohouc se — čehož ani nelze -- vyhnouti jistým sdělením, nutným pro poznání osob, realistické drama svou novou technikou toliko *rozbilo* starý stylisovaný a monumentální monolog, aby jej však jako úlomky vět, uklouzlá slova, posuny, pomlky, sotva znatelné, ale přece dobře podškrtnuté, *roztrousilo* do proudu dialogu. Byly-li by sebrány, tvořily by tyto zlomky starý monolog zase, toliko že místy byly by pomlky, kde druhdy byla slova. Nemůže býti ani jinak I nejobratnější »modernista« neobejde se s pouhým dramatickým děním, jež fráse chválí, a kdyby to i dovedl, drama bude suché, jakých příklady jsme již poznali.

Nicméně forma tato, byvši uměleckým nálezem a byvši nová, přirozeně ohromovala. Měla oproti monologu na své straně tajemno nápovědí, které vždy bude účinější, než přímá vyslovenost. Tyto nápovědi nebo pomlky, které však plně mluvily, jsouce roztroušeny po celé hře nebo aspoň po exposici, docilovaly stálého napětí, neboť zaskakovaly mysl i nervy divákovy, kdy toho nejméně tušil, s dobrou vypočítavostí. Obratně užitá forma ta uváděla konečně — a toť asi příčinou jejího hlavního úspěchu — diváka v sladký klam, jemuž ješitnost nemohla nepodlehnouti: nic se mu neprozrazovalo a on přece bystře viděl do osob na jevišti! Byl psychologem a tedy byl psychologem i autor. Že tato forma jest dnes již do nemožnosti

vymrskána, že stala se machou, s níž i nejprostřednější dramatický spisovatel umí vládnouti a od níž již jen ze studu se jiný odvrací, na tom nesejde. Ona jest vládnoucí, a monolog nepřípustný.

Jsou mi ovšem příliš dobře známy potřeby jed notlivých genrů dramatických, než abych jí chtěl upírati právo na bytí, jako ona je kdysi upírala formě staré tragedie. Bude vždy nutností při dramatu s lidmi denních měr a naší denní známosti a bude tu vládnouti. Leč i když má celý svět na své straně a většinu dramatiků, může se přece jen státi, že nemá všech. Může se přece dobře státi, že někomu je těsna. Může se snad státi, že někoho potřeba i ctižádost leží jinde, než v použití jí: že by na volné ploše, bez úskoků, záskoků a triků pouhým zjevem veliké lidské potence, vztyčené, bojující a kácející se, chtěl docíliti oné zjevové krásy, o níž mu jeho nitro říká, že je tragická. Může se přece dobře státi, že hledaje pro svůj sen velikosti výrazu, nalezne v představě své odpovědí: jednoduchost. Může se přece jen dobře státi, že se stará forma, v níž chtěl pracovati, roztaví pod výhní jeho nitra, příliš mocnou, a že před vznícenym zrakem objeví se duševní hnutí, tlumy citů, strže vůle, vášně, intellektuellního vznícení *sestředěny*, a že chtějí takto býti vysloveny. Že dramatické bojiště, kde se dlouho operovalo mravenčími armádami, přemění se mu v místo, na němž se zase objevili obři rovné síly differencovaných vojů. Schudlo jeho drama? Ne, zjednodušilo se ve vnější formě, aby se zveličilo vnitřně i vně. Osoby zvedají se, podobny sochám, a na konturační úsilí umělce odpoví svým zákonem styl. V jeho díle objeví se a bude pak žíti *monolog* přes protesty dnešku.

Hodnota monologu, není-li i výlučně divadelní — (ač, co jest pojem divadelnosti?) — je silnou hodnotou

básnickou. Dramatická lyrika, pokud nemá drobných pretensí býti pouhou náladou, sáhne k monologu vždy. Co ztratila na obratném zaskakování myslí a nervů, hodlá nahraditi silou, proudem a sečleněností jeho. Jest jí, naopak, jakoby z přítmí dramatického účinku vystoupila na plné výsluní dramatické mohutnosti. A jest její ctí, ne, jak označeno, vadou, jest její silou, a ne, jak určeno, slabostí, a jest její úsilím, ne, jak nazváno, pohodlím, projevuje-li se takto. Jest-li že shledala se u klasické tragedie s monologem, nezahodí ho proto, že realistické drama pro svůj výraz ho nemohlo potřebovati a že bylo dosti úzkoprso, že chtělo jej zatratiti pro vždy. Věří, že přijdou doby, kdy na vyprahlém a zobratnělém jevišti bude se volati po něm, jednak jako po produktu jednoduchosti, jednak jako po jevu osvěžující, zúrodňující a naplňující lyrické živelné síly.

Dospěl jsem k tomu, co jsem chtěl říci: že monolog je produktem lyrické síly v dramatu a že jen měrou té v něm, a ne nějakými smluvenými a platnými zákony, nutno určovati jeho oprávněnost nebo neoprávněnost v tom či onom díle. Objevil se ostatně všude, kde mužná lyrika sloužila tragice, a zhynul, kde drama vyschlo. U Ibsena, jediného dramatika poslední periody, který by měl právo ušklíbnouti se nad ním, *ač by tak asi sotva učinil*, není ho proto, že dramatická lyrika živelná proměnila se tu v jakousi lyriku, obrácenou do nitra. U jiných však ho není, že lyrického tlaku, lyrické síly u nich není vůbec. Nálada a náladování, trochu rozbředlosti citové u Němců a u nás, toť vše. — A dobří naši esthetikové jsou přesvědčeni, že je tak pro věky dobře, už pro pokoj jejich myslí a pro pohodlí jejich frásí.

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

13

EMERSON ≡ Mnohem osvícenější, těkavější, mnohonásobnější, raffinovanější než Carlyle, především šťastnější... Jeden z těch, kteří se instinktivně živí pouze ambrosií, kteří opomíjejí nezstravitelné při všech věcech. Postaven proti Carlylovi je mužem vkusu. -- Carlyle, jenž jej miloval, říkal přes to o něm: »neskytá *nám* s dostatek, do čeho se zakousnouti«: což je možná správně řečeno, ale ne v neprospěch Emersonův. — Emerson má onu dobrotivou a duchaplnou pohodu, která zbavuje všechnu vážnost odvahy; ani neví, jak stár už je a jak mlád ještě bude, — mohl o sobě říci slovy Lopeho de Vega: »*yo me sucedo a mi mismo*«. Jeho duch nalézá vždy důvody, aby byl spokojen a dokonce i vděčen; a mnohdy se dotýká jaré transscendence onoho šlechetníka, jenž se navrátil ze zamilovaného dostaveníčka *tamquam re bene gesta*. »*Ut desint vires*«, pravil vděčně, »*tamen est laudanda voluptas*«. —

14

ANTI-DARWIN ≡ Co se týká slavného »boje o život«, zdá se mi, že je prozatím více tvrzen než dokázán. Vyskytuje se, ale jako výjimka; celkový vzhled života *není* stav nouze, stav hladu, mnohem spíše bohatství, kyprost, ano i absurdní mrhání, — kde se bojuje, bojuje se o *moc*... Malthus se nemá zaměňovati s přírodou. — Dejme tomu však, že se

onen boj přihází — a skutečně, vyskytuje se, — ale tu, žel, končí opačně, než si přeje škola Darwinova, než bychom si snad s ní *mohli* přáti: totiž v neprospěch silných, nadprávých, šťastných výjimek. Druhy *ne*rostou v dokonalosti: slabí nabývají vždy zase převahy nad silnými, — to z toho důvodu, že jsou velkým počtem, že jsou také *chytřejší*... Darwin zapomněl na ducha (— to jest anglické!), *slabí mají více ducha*... Nutno, aby nám bylo třeba ducha, bychom nabyli ducha, — ztrácíme jej, nepotřebujeme-li ho již. Kdo má sílu, nepodvolí se duchu (— »jdi s bohem! myslí si dnes v Německu — *říše* nám musí přece zůstati«...). Rozumím duchem, jak patrno, opatrnost, trpělivost, lest, přetvářku, velké sebeovládání a vše, co je *mimicry* (k té náleží velká část tak zvané ctnosti).

15

PSYCHOLOGICKÁ KASUISTIKA ≡ To je znatel lidí: k čemu studuje vlastně lidi? Chce jim uchlamstnouti malé výhody, aneb také velké, — je politikus!... Onen zde je také znatel lidí: a vy pravíte, že tím nechce nic pro sebe, že je to veliký »neosobní«. Přihlédněte ostřeji! Snad chce dokonce nějakou ještě *horší* výhodu: cítiti, že má převahu nad lidmi, směti na ně shlížeti, nezaměňovati se už s nimi. Tento »neosobní« je *opovrhovatel* lidmi: a onen první je humanější species, nechť si zevní zdání říká cokoli. Staví se aspoň na roveň, staví se *mezi*...

16

Psychologický takt Němců jest, jak se mi zdá, uveden v pochybnost celou řadou případů, jejichž

seznam předložiti mi brání má skromnost. V jednom případě nebude se mi nedostávati veliké pohnutky, bych zdůvodnil svou thesi: mrzím se na Němce, že se v *Kantovi*-a v jeho »filosofií zadních dvířek«, jak ji zovu, omýlili, — to *nebyl* typ intellektuellní počestnosti. — A druhé, čeho nemohu slyšeti, je pověstné »a«: Němci říkají »Schiller *a* Goethe« ... Což se ještě *nezná* tenhle Schiller? — Jsou ještě horší »a«; slyšel jsem na své vlastní uši, ovšem jenom mezi universitními professory: »Schopenhauer *a* Hartmann« ...

17

Nejduševnější lidé, za předpokladu, že jsou nejstatečnější, zažívají také daleko nejbolestnější tragedie; ale právě proto ctí život, že proti nim staví svou největší nepřátelskost.

18

K »INTELLETUELLNÍMU SVĚDOMÍ« ≡ Nic nepřipadá mi dnes vzácnějším než pravá licoměrnost. Mé podezření je veliké, že této rostlině nesvědčí lahodný vzduch naší kultury. Licoměrnost náleží do staletí silné víry: kdy člověk neupustil, ani při *donucení* stavěti na odiv jinou víru, od víry, již měl. Dnes od ní upustí; aneb, což jest ještě obyčejnější, připojí si ještě druhou víru, — *poctivým* zůstane v každém případě. Bez pochyby je dnes možný mnohem větší počet přesvědčení než dříve; možný, to znamená dovolený, to znamená *neškodný*. Z toho vzniká tolerantnost k sobě samému. — Tolerantnost k sobě samému připouští více přesvědčení: ta pak žijí snášelivě pohromadě, vystříhají se, jako celý svět dnes, kompromittovati se. Čím se dnes člověk kompromittuje? Je li dů-

sledný. Jde-li v rovné čáře. Je-li méně než pětismyslný. Je-li pravý . . . Má obava je veliká, že moderní člověk je na některé neřesti prostě příliš pohodlný: takže přímo vymírají. Všechno zlé, které je podmíněno silnou vůlí — a snad neexistuje nic zlého bez volní síly —, se zvrhá, v našem vlažném vzduchu, v ctnost . . . Těch několik málo licoměrníků, které jsem poznal, napodobilo licoměrnost: byli, jako dnešního dne téměř každý desátý člověk, herci. —

19

KRÁSNÉ A ŠEREDNÉ ≡ Nic není podmíněnějším, řekněme, *omezenějším*, než náš pocit krásného. Kdo by si je chtěl mysliti jako odloučené od radosti člověka z člověka, ztratil by ihned všecku pevnou půdu pod nohama. »Krásné o sobě« je pouze slovo, ani ne pojem. V krásném staví se člověk za míru dokonalosti; ve vybraných případech zbožňuje se v něm. Druh *nemůže* jinak než takovým způsobem k sobě samému říci ano. Jeho *nejspodnější* pud, totiž pud sebezachování a seberozšíření, vyzařuje ještě v takových sublimitách. Člověk se domnívá, že svět sám je krásami zahrnut, — *zapomíná* na sebe jako jejich příčinu. On sám jej obdaroval krásou, ach! jen příliš lidsky-přelidskou krásou . . . V podstatě zrcadlí se člověk ve věcech, pokládá vše za krásné, co mu obráží jeho obraz: soud »krásné« jest jeho *druhovou ješitností* . . . Skeptikovi smí totiž malé podezření všeptati do ucha otázku: je tím svět skutečně zkrášlen, že se právě člověk mní krásným? *Zlidštil* jej: to je vše. Ale nic, pranic nám nezaručuje, že by právě člověk byl vzorem krásného. Kdož ví, jak se vyjímá v očích nějakého vyššího soudce vkusu? Snad odvážně? snad dokonce obveselivě? snad trochu libovolně? »Oh Di-

onyse, Božský, proč mne taháš za uši?« tázala se kdysi Ariadna za kteréhosi z oněch slavných dialogů na Naxu svého filosofického milence. »Nalézám jakýsi druh humoru ve tvých uších, Ariadno: proč nejsou ještě delší?«

20

Nic není krásné, jen člověk je krásný: na této naivnosti se zakládá všecka esthetika, ta jest její *první* pravdou. Připojme hned její druhou pravdu: Nic není šeredné, než *zvrhající se* člověk, — tím je říše esthetického soudu ohraničena. — Fysiologicky přepočtěno, oslabuje a kormoutí všechno šeredné člověka. Upomíná ho na hynutí, nebezpečí, bezmocnost; ztrácí při tom skutečně na síle. Účinek šeredného lze měřiti dynamometrem. Kde je člověk vůbec utiskován, tam větří blízkost něčeho »šeredného«. Jeho pocit moci, jeho vůle k moci, jeho statečnost, jeho pýcha — to padá s šeredným, to stoupá s krásným . . . V tom i onom případě *činíme jeden závěr*: praemissy k tomu jsou nahromaděny v ohromném množství v pudu. Šeredné se chápe jako pokyn a symptom degenerescence: co nejvzdáleněji připomíná degenerescenci, vyvolává v nás soud »šeredné«. Každý případ vyčerpanosti, tíhy, stáří, zemdlenosti, každý druh nesvobody, jako křeč, jako ochrnutí, především pach, barva, forma rozkladu, hniloby, a byť i to bylo jen v posledním rozředění v symbol — to vše vzbuzuje stejnou reakci, hodnotný soud »šeredné«. Nenávist tady vytryskuje: koho tu nenávidí člověk? Ale není pochyby: *chátrání svého typu.* Nenávidí tu z nejhlubšího pudu druhu; v této nenávisti je hrůza, opatrnost, hloubka, pohled do dálky, — je to nejhlubší nenávist, která existuje. Následkem ní je umění *hluboké* . . .

21

SCHOPENHAUER ☰ Schopenhauer, poslední Němec, k němuž nutno míti zřetel (— jenž jest *evropskou* událostí jako Goethe, jako Hegel, jako Heinrich Heine, a ne pouze místní, »národní« událostí), je pro psychologa případ prvého řádu: totiž jako zlovolně geniální pokus postaviti ve prospěch nihilistického celkového zhodnocení života v pole právě proti-instance, veliká sebeuplatnění »vůle k životu«, exuberantní formy života. Interpretoval postupně *umění*, heroismus, genia, krásu, velký soucit, poznání, vůli k pravdě, tragedii jako následné jevy »záporu« aneb záporové potřeby »vůle« — největší psychologické penězokazectví, jež se, odečte-li se křesťanství, vyskytuje v dějinách. Přihlédne-li se přesněji, je v tom pouze dědicem křesťanské interpretace: jenom že dovedl i to, co bylo křesťanstvím *odmítnuto*, velká kulturní fakta lidstva, ještě v křesťanském, to jest nihilistickém smyslu *schvalovati* (— totiž jako cesty k »vykoupení«, jako předběžné formy »vykoupení«, jakosti stimulantia potřeby »vykoupení« . . .).

22

Beru jednotlivý případ. Schopenhauer mluví o *kráse* s těžkomyslným žárem, — proč z poslední příčiny? Poněvadž v ní vidí *most*, po němž se člověk dostane dále, aneb pocítí chuť dále se dostati . . . Je mu vykoupením od »vůle« na okamžiky — vábí k vykoupení na vždy . . . Obzvláště ji velebí jako vykupitelku od »ohniska vůle«, od pohlavnosti, — v kráse vidí plodivý pud *popřený* . . . Podivný světče! někdo ti odporuje, obávám se, že je to příroda. *K čemu* existuje vůbec krása v tónu, barvě, vůni, rythmickém pohybu

v přírodě? co *vyráží* krásu? — Na štěstí mu odporuje také jistý filosof. Nižádná menší autorita než autorita božského Platona (— tak nazývá jej Schopenhauer sám) hájí jiné věty: že všechna krása dráždí k plození, — to že je právě *proprium* jejího účinku, od nejsmyslnějšího až nahoru v nejduševnější...

23

Plato jde dále. Praví s nevinností, pro niž je nutno, aby byl člověk Řekem a ne »křesťanem«, že by neexistovala vůbec žádná platonská filosofie, kdyby nebylo tak krásných jinochů v Athénách: pohled na ně teprve že to je, který uvádí duši filosofovu v erotické vytržení a nedopřává jí poklidu, pokud nepohroužila símě všech vznešených věcí do tak krásné prsti Také podivný světec! — člověk nedůvěřuje svému sluchu, i v případě, že důvěřuje Platonovi. Při nejmenším se uhodne, že se v Athénách *jinak* filosofovalo, především veřejně. Nic není méně řecké, než pojmové pavoučí předení nějakého poustevníka, *amor intellectualis dei* po způsobu Spinozovu. Filosofii po způsobu Platonovu by bylo spíše definovati jako erotické závodění, jako další vývoj a zvnitřnění staré agonálné gymnastiky a její *předpokladů*... Co vyrostlo posléze z této filosofické erotiky Platonovy? Nová umělecká forma řeckého *agon,* dialektiktika. — Upozorňuji jestě, *proti* Schopenhauerovi a Platonovi ke cti, na to, že také všechna vyšší kultura a literatura klassické Francie vyrostla na půdě pohlavního zájmu. Možno u ní všady hledati galantnost, smysly, pohlavní závodění, »ženu«, — nebude se nikdy hledati nadarmo...

24

L'ART POUR L'ART ≡ Boj proti účelu v umění je vždy bojem proti *moralisující* tendenci v umění, proti jejímu podřadění pod morálku. *L'art pour l'art* znamená: »čert vezmi morálku!« — Ale i toto nepřátelství ještě prozrazuje převahu předsudku. Když se vyloučil z umění účel morálního kázaní a polepšování lidí, nenásleduje z toho ještě dlouho, že jest umění vůbec bezúčelné, bezcílné, bezsmyslné, slovem *l'art pour l'art* — plaz, jenž se kousá do ocasu. »Raději žádný účel než moralisující účel!« — tady mluví pouhá vášeň. Psycholog naproti tomu se táže: co činí všechno umění? nechválí? neoslavuje? nevybírá? nevytahuje? Tím vším *sílí* nebo *oslabuje* jistá hodnocení . . . Je to jenom něčím vedlejším? náhodou? něčím, při čemž by pud umělcův vůbec nebyl účasten? Aneb však: není to předpokladem toho, že umělec *dovede*...? Nese se jeho nejspodnější pud za uměním a ne mnohem spíše za smyslem umění, za *životem?* za nějakou *žádoucností života?* — Umění je velké stimulans k životu: jak by bylo možno chápati je jako bezúčelné, jako bezcílné, jako *l'art pour l'art?* Jedna otázka zbývá: umění zpodobuje také mnoho šeredného, tvrdého, pochybného ze života, — nezdá se, že se tím zbavuje útrap života? — A skutečně, byli filosofové, kteří mu propůjčovali tento smysl: »zbaviti se života«, tomu učil Schopenhauer jako celkovému záměru umění, »naladiti k resignaci«, to ctil jako velkou užitečnost tragedie. — Ale to je — naznačil jsem to již — optika pessimistů a »zlý pohled« —: nutno appellovati k umělcům samým. *Co sděluje o sobě tragický umělec?* Není to právě stav bez bázně před strašným a pochybným, který ukazuje? — Tento stav sám je vysoká žádoucnost; kdo jej

zná, uctívá jej nejvyššími poctami. Sděluje jej, musí jej sdělovati, za předpokladu, že jest umělec, genius sdělnosti. Statečnost a svoboda pocitu před mocným nepřítelem, před vznešenou strázní, před problémem, budícím hrůzu — tento *vítězný* stav to je, jejž tragický umělec volí, jejž oslavuje. Před tragedií slaví bojovné v naši duši své saturnalie; kdo utrpení je zvyklý, kdo utrpení vyhledává, *heroický* člověk velebí tragedií své bytí, — jemu jedině předkládá tragik doušek této nejsladší ukrutnosti. —

25

Spokojiti se s lidmi, míti své srdce pro každého jako dům otevřeno, to je liberální, to je však pouze liberální. Srdce, která jsou schopna *vznešeného* pohostinství, poznají se podle četných zastřených oken a zavřených okenic: své nejlepší místnosti uchovávají prázdny. Proč pak? — Poněvadž očekávají hosty, s nimiž se »*ne*spokojujeme« . . .

(pokračování)

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

Tedy saisona už počala. První chladné dny přinášejí literární úrodu. Domácí i cizí. Nejrychleji pospíšil si p. Karel Sezima. Skoro jako homo novus připadá. Vždyť už je tomu tak dávno, co jeho jmeno se neobjevovalo ani v listech. Dokonce i zaslána ustal psáti. A jeho první kniha? Vzpomínám, bylo to roku 1898. Slavný a smutný rok. Smutný, že tehdy na jaře zemřel Karel Hlaváček. Slavný, radostný, že vyšlo *Kouzlo rozchodu*. Ode dne, kdy ta malá knížečka vyšla, jakoby slunce jasněji plálo, vzduch rozkošněji voněl, česká prosa se chystala obroditi. P. Krejči v »Rozhledech« zapálil své nadšení, jindy tak opatrné, řada časopisů, až dolů po »Radikální Listy«, konstatovala zázračné kvality povídky té, naznačujíc s netajenou a potměšilou radostí, že »dekadence« už zmírá, ohnivý mladý dramatik hlásal každému, kdo měl uši, to nové evangelium krásy. Četl jsem tu novellu p. Sezimovu tedy taky. Četl . . . dlouho četl. Byla to námaha, přiznávám. Nepatrná anekdota, trochu křečovitě traktovaná. Několik passáží, které prozrazovaly rozechvělou emotivnost a visuellní impressivnost mladého autora. Mnoho ballastu a mnoho hledání. Mnoho provazolezectví a málo bezprostřednosti. Ale zvony hlaholily, ekstraticky se ozývaly . . . nové velikonoce zvěstovaly. Po »sensitivě« přišla nyní *Passiflora* (Praha, Vilímek). A kde jsou hymničtí oslavovatelé? Ticho a ticho.

»Passiflora« je historií zlomených životů. Neplodného mládí. Marných vášní. Všeho sklamání a nenasycení, kterými sny a smysly bičují ubohé lidské bytosti. Je to kniha rozjitřená a roztesknčná, jakoby nespokojená a rozbolněná sebou samou. Pod jejími stránkami chvěje se takový přerývaný, trhavý, neklidný a jaksi bojácný rythmus bolesti života, jež je nevyléčitelna a pověčna — něco ztajeně tragicky osudného, neúprosně drtivého jako konečná výslednice všeho pozemského bytí: smrt . . . Nevím, ale připadá mi, že jsem již ode dávna nečetl nic tak bezútěšného a marného, jako modlitby k nehybné modle. Bez perspektivy. Bez slunce. Samý stín, samé uvadání. Lež života. Lež illusí.

P. Sezima chtěl velice mnoho. Nejen dvě rozleptané existence, z nichž jedna byla už předem zlomena nadměrnou vášní, a druhá předurčena svou passivitou a malou expansivností ztroskotati při

prvém závanu omamných větrů z Kythéry — malou truchlou idylu, všední událost, ale tragedii lidských sudeb, ničivou fatalitu toho nejzákladnějšího v lidském nitru a bytí: vůle k velikému a intensivnímu, rozpiatému a všeobsáhlému životu. K životu, který by se ve svém ohni ztravoval a opět z něho vzrůstal — věčný klad, věčný dvih. A jako krutý protějšek k této nejvyšší formě existence, existenci čistě fysickou, v rozháranosti neskrotné lačnosti a chtivosti pohlaví. Co nejvíce vadí a ruší v jeho knize, jest její rozdrobenost. Jest jaksi krajkovitá — ale krajka je pocuchána a rozškubána. Chybí bezpečná stavitelská mohutnost. Není tu pevné konstruktivní linie, která by všecku stavbu nesla. Něco, jež připomíná musivický způsob obrazů, jakoby bylo v knize té. Neuspokojuje nás už dnes portrét z drobných kaménků, které ani vždy dobře nespadají v celek, ani nejsou . . . všecky.

P. Sezima znamenitě vidí. A dovede také zachytiti. Ne v pouhém vnějšku, jak tomu bylo většinou při jeho prvé práci, ale promítnuto v psychické. Zná překvapivě spiati dekoraci s nitrem. Málo rysů je všady, ale jsou účelny a plně výstižny: není tu nadbytku a plýtvání, ale také ne chudoby. Jistá noblessa sebevědomé prostoty. Jeho úsilí, vyjádřiti se pregnantně a obsažně, jasně a hluboce, prolínavě a objímavě, diktuje mu stavbu vět, která má cosi kovově tvrdého a zrcadlivého, ocelově pružného, ale také chvílemi chladného. Jakoby jeho dikce byla vytepávána. Tato stylistická práce je při jeho knize skutečně respetable. Není ještě ukončena — ale je vůbec kdy skončena u tvořícího umělce? Nemění se s ním a s jeho látkami nemění se jako jeho život sám? Pravím li tedy, že není ukončena, nemíním tím ovšem nějakého definitivního způsobu projadřovacího, který by byl nehybný a strnulý na dále: chci pouze naznačiti, že není v úplné harmonii s podstatou jeho a jeho díla dnešku. P. Sezima, jenž mi připadá citelně žensky založeným, jenž předvádí drama zlomenosti a nenemohoucnosti, drama chimér a vidin, drama plané vydrážděnosti chvíle a dlouhého resignovaného civění, hledí chabost a měkkost odkvětu a přezrání vlíti do bronzu slov. Tady jest intimní, essentielní nesoulad a rozpor jeho díla. Flaubert kdysi pronesl slovo, obsahující všecku tragiku uměleckého tvoření: »Ah! je les aurai connues les affres du style!« Připadá mi, že p. Sezima mnoho z nich už poznal, jako ti tři, čtyři čeští prosaikové, u nichž možno mluviti o stylu, to jest, o skutečné tvůrčí práci umělecké.

Nevím, byl-li si p. Sezima kdy vědom, že v první své knize podal velmi málo. Snad pouze pudem, který bývá neklamný, ale také zavaděčem, toužil podati ve svém románě co nejvíce. Odtud některé zrádnosti a násilnosti knihy — přepětí látkové co do detailů druhého plánu (míním mnohé, co hledí k paní Tereze), hladová a leckde

udýchaná touha po nových obrazech, stůj, co stůj. Avšak nic tak nerozladí, jako násilí tady. Budí nedůvěru, krčí rameny. »Obloha mezi kostrami stromů byla kalná, *podchycená* mračny jako *cáry* rubáše« — ne, věru, toť jakoby řekl, že mohutná kopule chrámová spočívala na stéblech slámy. A maličkost ještě: proč si osoby p. Sezimovy stěžují do *bezsenných* nocí? . . . k čemu jim sena?! . . .

Padlo nedávno při polemice ostré slovo proti »Improvisační literatuře«. Tak nějak to znělo. Hieratické umění — umění okamžiku. To asi byla hesla, zhruba a nejvšeobecněji shrnuto, pod nimiž se střetly dva protiklady s veškerou vášní a zaslepeností osobních lásek. Jedním z těch pólů byl p. Viktor Dyk, jenž právě vydal své prosy (*Hučí jez a jiné prosy*, Praha, Hejda a Tuček). A vtírá se mi slovo improvisace při nové jejich četbě. Ovšem, rozumí se, bez příhany, bez odmítnutí Nepřisahám ani na pravo, ani na levo. A takový boj, v podstatě neplodný *positivními* výsledky v širší okruh, hledíme li k jejich *absolutnímu* významu, skýtá rozkošnou podívanou dvou ohňů, které by se chtěly pohltit — dvou individualit, které praví prudce a neústupně a dobývačně ano (trochu nietzschovsky řečeno) ke své osobnosti.

Tedy improvisace. Život se bere mimo nás, střídavými, přerývanými, smíšenými obrazy a událostmi, jdeme s ním, jsme jím unášeni, podléháme mu, a zase jej přemáháme: a toto vlnění zasahuje do našeho nitra, obráží se tam, mění se v city, dojmy . . . zanechává své residuum. A je-li člověk krajně impressivní a má-li tvůrčí schopnost, z těch úlomků a trosek, stále v něm živých a barvitých, hledí sestaviti celky. Drobné obrazy, úryvky a glossy, nadhození a naznačení, řada tónů, která splývá v *jeden* souzvuk.

U p. Dyka všecko se mění v pocity a nálady. Všecky ty smutky mládí, všecko to hoře a smutek dvaceti let jsou zachyceny ve své citové jakosti. Jediným rekem jeho prací je mladost se svými nezkojenými touhami, se vším, co má rozesněného a zamlženého, se vším, co je v ní podlomeno a nemůže se přelíti v čin a musí z ní býti vypleno, nemá-li ji rozežrati a shroutit. A mladý muž, který v povídkách p. Dykových vystupuje, týž ve všech, lehce odstíněn, jak rozdíl dvou, tří let toho vymáhal a sám přinášel, aneb lépe ještě, jako svá vlastní podoba v novém člověku, jako sobě psychicky blízký, co nejbližší příbuzný, od Alferiho až k Tacitovi, přes ironického Sentimentálního krokodyla, má v sobě všecku chorobu rozrušených tuh a snah, neklidu a kolísání kvasícího stadia, všechen tak smutný a tak absurdní pocit hotovosti, neúčelnosti, vyžitosti a marnosti své existence — který u citových, hluboce založených bytostí je nevyléčitelný a vede ke katastrofe. Docela vnitřní. Není třeba fysické smrti. Duševní mrtvo je zde údělem při dalším vegetování.

U p. Dyka nejedná se o touhy mladé mysli a mladého srdce, které by byly sklamány *uskutečněním*. Tady touhy ničí sebe samy právě tím, že jsou a zůstanou na vždy touhami. Není schopnosti, není síly vůle realisovati je, není ani chuti, ani naladění. Jakoby se už předem věřilo, jaksi fatalisticky, že pro jich stělesnění není ani dne, ani hodiny. A přijde-li zažitek do této atmosféry snu a illuse, zbavuje se rychle své konkretnosti, mění se také v přízrak, visí... můru. Odtud pak »propadnutí absolutnu«. Z života zbývá jenom truchlost a matné přeludy.

Nesmí se hledati v těchto prosách p. Dykových — myslím při tom hlavně na obě nejrozsáhlejší — pevné a učleněné stavby. Nebo »objektivnosti«. Líčí vždycky citem. Všecko je tu cit. Idey, činy, události, kraje, vše se mění v cit. Jeho prožitky, jeho pozorování, jeho sny, jeho skutečnosti i jeho fantasie mají pouze jediné hodnotné zabarvení — svou citovost, která mluví jenom v narážkách, zámlkách, rozechvěně a přeletavě, ale která dovede docíliti tím jednotné a intensivné suggesce. Dikce p. Dykova — zní to trochu neohrabaně, ale nelze jinak se vyjádřiti dobře —, jest jeho dikcí. Totiž, nemá v naší prose sobě blízké. Zajímavo, jak byl hned od počátku svůj. V době, kdy všecka mladá belletristická prosa byla pod vlivem — úkaz, jedině u nás se vyskytnuvší — slovního úsilí, expresse, stylu nové kritiky, nepodlehl celkem, zachoval si svůj odlišný ráz, měl sílu vtisknouti svou osobní pečet svým pracím. Je to dikce lehce rozčeřená, průzračné skladby, prostého slovníku: při tom přilínavá a rozněcující. Nemá záludností a dvojakostí. Je přímá a takměř srdečná, jako přátelský stisk ruky.

O knihách debutantů z poslední doby je skutečně trapno mluviti. Jakoby si všichni »chudí duchem« umyslili psáti verše. Neschopnost a jalovost, impotence a platnost se prohání těmi svazečky, na štěstí vezdy pěkně tenkými. P. F. Zavřel svou básní *Hanel* (K. Vinohrady, Moderní bibliotéka) ukazuje, že chodil do školy k p. Gelnerovi. Naučil se od něho troše cynismu, slovní hrubosti, a připojil k tomu ledabylost a nedbalost formální. Co činí některé přehnané věci p. Gelnerovy snesitelny: zřejmý talent, mnohdy hluboká a pochmurná intonace — toho ovšem p. Zavřel nemá. U něho všecko dopadá karrikaturně. — P. V. Vitinger »chtěl být jenom poetou«. Praví tak alespoň ve vstupních verších svého *Harakiri* (Praha, u autora), kde si stěžuje do své milenky, že šla »svou žížeň po obdivu hasit do ulic«, ač »samojediná měla vidět, slyšet, cítit, znát, co v něm kvete, zpívá, vře a sténá«, i nezbylo mu tedy, než aby »šel také do ulic« Neblahá dívko! vraťte se k němu co nejrychleji, obětujte se za nás, jen ať už svých veršů netiskne. Beztak je neopatrný a doznává veřejně, že »krad, co k žití

bylo třeba« — a na to jsou přece paragrafy . . . P. Jan Čadek chce »upit, chechtat se a hřmít, v tvář plvat střízlivosti«: když má tak pěkný životní program, proč vydal *Z křižových cest* (Praha, R. Ryšavý), proč svůj program realisuje pouze tak papírově a planě? Myslím, že mu bude cokoliv jiného lépe slušeti než veršování . . . Směji se, ale je mi při tom — opakuji — trapno, jako když vidím obnažené údy mrzákovy.

P. Emanuel šl. z Lešehradu zahájil také »svoje« podzimní období knižní. Vydal objemný svazek, *Ideje a profily* (Praha, Weinfurter), jako první díl svých literárních a uměleckých studií. Několik tuctů jmen spisovatelů a výtvarníků českých i cizích tu defiluje, krátkými črtami charakterisováno. Ovšem, p. Lešetickým charakterisováno. Neviděl jsem nic pošetilejšího, nejapnějšího a přímo a zkrátka: hloupějšího, než jsou tyhle jeho skizzy. Možno je rozděliti na dvě části. Do jedné by přišli autoři, od nichž p. Lešetický něco četl, a malíři, od nichž něco viděl. Do druhé autoři a malíři, od nichž nic nečetl a nic neviděl. A obě skupiny mají společným toto: naprostou falešnost a nehoráznost charakteristik. P. Lešetický není pouze nekritický. P. Lešetický není ani prostý, naivní, srdečný čtenář a divák, jenž by své osobní dojmy sděloval. Nanese vždy spoustu velikých slov, ohromujících frásí, slepuje a záplatuje své nárysy cizím vlastnictvím, kterého neumí ani použiti. V *jeho* ústech se stává každý cizí soud, byť byl sebe správnější a přiléhavější, nesmyslem a jalovostí, tak jej zná deformovati a zmrzačiti. Jeho nejčastější a nejběžnější methodou je, že přečte o tom či onom nějaký článek, vyrve z něho řadu vět, které si poněkud k svému obrazu »upraví« a které proloží svými vlastními nápady a zbrklostmi. Nestálo by vlastně ani za to, mluviti o této knize, patrně plodu choré mysli, horečného sebevědomí, nejhoršího dillettantismu, kdyby pan Lešetický nenašel vždy nakladatele, který jeho tlachy vydá, ač by asi slušné a obsažné knihy odmítl, který je pak vnucuje obecenstvu, kde působí spoustu a ubíjejí, co dobrého by mohlo jinak proniknouti, svou krajní nesmyslností a směšností. Konečně, kdyby p. Lešetický nebyl členem »Máje«, kde je soustředěn přece *výkvět* — páni aspoň tak tvrdívají — českého spisovatelstva. *Takhle* vypadají jeho členové, *to* jsou ty *cenné* knihy, které otvírají do něho vstup. A p. Lešetický tam není sám . .

Z cizích literatur nějak nemnoho. D. Mamina-Sibirjaka *Legendy* (přel. A. G. Stín, Praha, J. Otto) jsou způsobná četba, kde poesie, hloubka a moudrost východních zkazek je setřena a sevšedněna slabým provedenením. To jsou pouhé matné kopie, bez lesku a pelu vlastního života, ne výhní tvůrčího umělce přetavená a přetvořená podání, vykristalisovaná v novou krásu a nádheru. Ke knize *Melan-*

cholie od K. Przerwy-Tetmajera (přel. K. Rieger, K. Vinohrady, J. Svoboda) napsal překladatel nadšený úvod, kde vylíčil tvorbu jeho v nejrůžovějších barvách. Všemožné dobré vlastnosti našel. Ale když svazek bedlivěji pročtete, seznáte, že trocha průměrných básní v prose, jejichž smutek nemá nic osobního, a něco neméně průměrných povídek bez jedinečnosti pojetí a provedení, nerozlišných a nevýrazných jako vinohradské ulice, presentuje se slovy, příliš okázalými. Za to, nejsou-li přímo velikým dílem Olivie Schreinerové *Příhody z africké farmy* (přel. M. Jesenská, Praha, J. Otto), alespoň všecky zárodky a všecky náběhy k němu mají. Ne v prvním díle, který je zbytečně širokým líčením všedního života na osamělém statku a který mohl býti shuštěn do málo kapitol. Druhá část, přes několik skoro-tirád o ženském osudu, o ženských právech, o ženské emancipaci, má řadu krásných, sytých, obsažných kapitol, kde líčeny jsou sny, tužby, úsilí o *nový život* ženský, o nějž se snaží Lyndall, pokus jeho realisace, rozpor skutečnosti a horoucích tuh a vidin, zhroucení a ztroskotání před nedosaženým cílem, před metou, příliš vysoko nad lidské síly postavenou. Nedýcháte tady pouze nového vzduchu, svěžího a silného, jenž se nese nad zeměmi, daleko od veškeré kulturní rutiny, smí-li se tak říci, není tu jenom vnějšek krajů a věcí jiný, změněný a různící se; i podstata, ráz lidí, jejich vzněty, záměry, lásky mají své odlišné zabarvení. Prýští v čistící atmosféře, ve větší, v obsáhlé *samotě*, mysl a srdce noří se tu do hlubší hloubky, stávají se objímavějšími. Jejich láska a jejich soucit, jejich bolest a jejich odříkání jest o tón, o odstín, těžko vymezitelný, jiné než pod pásy staré kultury. Ti nejlepší, nejplnější zde žijí své myšlenky a své vášně příliš intensivně, veškerou bytostí, živelně a přece s jakýmsi osudovým poklidem — jdou s nimi v smrt, jako staří věřící se svou věrou. Něco hluboce lidského, neskonale vážného a při tom přitlumeně důvěřivého mluví z knihy té... něco jako tichá a neoblomná pevnost, že přes všecku bolest nejpomilováníhodnějších a nejryzejších život nese požehnané dary, které nebudou vždy marně zmrhány... něco jako vážná a nevtíravá víra v povznášivý a obrodivý účin čistých a jasných existencí...

Vejde-li člověk do sedmé výstavy *Jednoty výtvarných umělců*, jakoby byl desetiletí nazpět vržen, nebo v ústraní někde, daleko od všeho uměleckého života posledních let. Něco čiře epigonského dýše z těch pláten a soch. Jste v světě, který, zdá se, uzavřel se v úzkém tradičním okrsku. Nikde není cítiti intensivní tvůrčí mohutnosti. Nikde není stopy po zápase umělecké individuality, aby dobyla si svých výrazových prostředků a forem. Vyjmete-li p. Aleše, který sem ovšem nijak nepatří, zbývá několik matných zásvitů, cosi, jako stín po

osobním projádření — ale ubito průměrností, která to obklopuje dusivě a vševládně. Posmrtná výstava několika obrazů Liškových ukazuje malíře toho plně v jeho významu umělce tak třetího řádu, úplně konvenčního, ulpělého na běžné traktaci, vnějšího a dekoračního. Nejlepší, co při něm jest, jsou jeho měsíční svity — zde dovedl zachytiti ono mdlé, chladné, tak tajemné linutí studeného světla luny. Ale jinak nic, co by mluvilo svým jazykem, co by vyprávělo intensivně a vtíravě o silné personalitě, o umělci, jenž by byl tvořil *své* hodnoty umělecké. P. V. Amort má tu také větší soubor svých plastických prací. Velikého Krista, spíše podrobnou studii vykloubených údů a násilně zkrouceného těla, bez pathosu velikosti a tragiky, jenom nelibě a trapně působícího. Několik běžně solidních portretů — z jeho vystavených děl jsou to věci poměrně nejlepší — šablonovitý návrh na pomník Husův, pak dva, tři reliefy, špatně komponované a prázdné, více méně uboze působící. Z ostatních — o čem se zvláště zmíniti? P. F. Ženíšek má zde žalostný akt, jemuž přezdívá »Anachorétka«, p. F. Urban řadu světců a světic, hrozně sladkých, napodobujících staré »církevní« umění bez zrnka personality, neobyčejně plochý a bezvýrazný »Poslední soud« (návrh na okno chrámové), p. V. Jansa několik svých obvykle strnulých krajin, p. K. Rélink politováníhodnou ubohost »Přeháňka«, p. K. Rašek draka, odsouzeného patrně k smrti hladem, neboť nesmí se pohnouti, aby nepřišel o korunu na své hlavě... ale k čemu ten výčet. Nechci říci, pravím to znova, že nikde není ani sledu po lásce a upřímnosti, s jakou mnohé práce zde byly malovány (tu a tam u p. A. Satry, méně u p. O Fialy, něco u p. K Langera), ale když toho všeho jde dvanáct kusů na tucet. Jako v mrtvé zátoce je tady člověku, bez vánků, bez hnutí...

VIKTOR DYK / POUČNÁ PÍSEŇ PRO MLÁDENCE A PANNY / ZVLÁŠTĚ PRO MITHRIDATA

— A chodit tak v tom obleku
a láti jeho dárci
po široku a daleku —
jste originál arci!
Mithridates

1. Tíž sociální dusí tlak.
Jsou vůbec špatné doby.
Leč hlavní věcí starý frak
ze staré garderoby.

2. A vyložím, jak případ vznik',
jak zvyk' jsem, málo slovy:
před léty přišel nahý Dyk
do šatny Macharovy.

3. To bylo za dnů mladosti,
tak před patnácti lety,
kdy Machar z pouhé bujnosti
své měnil toiletty.

4. (En passant zmínka: Tragicky
pak skončil případ celý,
zbyl jediný háv lyrický,
a ten je ošumělý.

5. Muž, jenž dokončil Nieritze
na padesáté čtvrtce,
teď píše, dojat velice:
»kam vede dobré srdce!«)

6. Dyk na prahu tak nahý dlel,
řek' Machar měkce: »Ber si!«
Dyk oblék' se, vzal frak a šel
a neřek' ani »Merci«.

7. Toť neslušné. (Čtenáři, mluv!)
Žel, více přišlo psoty.
Dyk nechválil frak Macharův,
však hlavně jeho boty.

8. A chodil tak v tom obleku
jak originál arci.
Ba, co se příčí člověku,
lál ještě jeho dárci.

9. Nedbal by Machar Veliký,
že garderoba zchudla.
Než Dyk psal ještě kritiky.
A to je jádro pudla.

10. Být mohlo dobře oběma,
(Znáte to? Mlčet zlato!)
neb Machar verše špatné má,
však dobré srdce za to.

11. Uznal by jistě (důvod znám!),
že pan Dyk není nicka,
že není ovšem Machar sám,
však skoro Kunětická.

12. (En passant zmínka... Dotěrně
já nerad někam vpadám.
Snad příliš familierně
o této mluvím Madame.)

13. Ač galantnost je pěkná věc,
přec muže časem hubí.
Publikum ptá se na konec:
— znáte to? — quis? quid? ubi?

14. — Bůh otee (znáte? chápu to!)
by řek' si (to se udá!):
»Aspoň jsou boty na žluto
a podšívka je rudá!« —

15. Viktore Dyku, hlupáku,
zlá perspektiva hrozí.
Pro historii o fraku
tvář od Vás odvrátí Bozi.

16. Fraku i botám hrozí zmar,
že ret se říc to vzpouzí.
Odvolat může dárce dar
(znáte to?) pró velikou nouzi!

17. Též hrubý nevděk. (Znáte to?)
Ó rcete, co pak bude
z bot krásných, z bot těch na žluto,
a z podšívky té rudé?

18. Ať procea skončí tak či tak
(justici ďas ať věří!),
na nebi našem černý mrak,
a šeří se už, šeří.

19. Za vinou vždycky přijde trest
už v zájmu morálky vyšší.
Výkřik se ozve — na mou čest! —
až z Vídně zazní tiší.

20. Výkřik, v němž věky krvácí,
výkřik, v němž hyne raça.
Do Vašich snů se navrací
ta jeho tragická krása!

21. Bezruči druhý, možná-li?
Dáví nás nepřátel roty!
Co chceš ty, rapsode zoufalý?

— Čtenáři, chci svoje boty!

HAROLD NELSON / SVATÝ JIŘÍ

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC / ZABAVENÉ BÁSNĚ Z KNIHY „SODOMA" (Z INTERPELLACE POSLANCE P. HYBEŠE A SOUDRUHŮ NA ŘÍŠSKÉ RADĚ // STENOGRAFICKÝ PROTOKOL / POSLANECKÁ SNĚMOVNA / XVII ZASEDÁNÍ / 246 SCHŮZE DNE 25 LISTOPADU 1903)

ἀφέντες τὴν φυσικὴν
χρῆσιν τῆς θηλείας.
Rom. I, 27

Vyžilá raça, jež s nechutí v horkých ložích se válí.
Vyssáté údy, jichž zhnusená nahost přestala vábit.
K orgiím! K výkřikům! Zítra ať oheň zapálí střechy!
Hýřit chcem', vzplanout a výskat! Obnaž se, nevěstko!

Dusno je v ulicích. Nebe hoří v požáru líném.
Těžce se hněvivé, měděné slunce do ruda taví.
Morově páchne vzduch. Po dlažbě chodci chabě se vlekou,
Pobledlé paskvily lidí, v úkrytů chladivý stín.

Ale vnitř domů, ve vonné ložnic tmě, v šílence mění se
[všichni.
Zuřivá choutka teď navzájem muže směsuje s mužem.
Marno vše. Perverse dávno pozbyla chuti a šťávy.

Bez úkoje pohlaví v objetí nachází noc nahé muže
Netečně ležící. Jehovo! Stvořil jsi nás příliš ničemně.
Žít je tak odporno a umírat nudno.

VENUS MASCULINUS

Na oltář tvůj nekladou se růže vonné, radostné jako
[úsměvy panen,
Za zpěvu chorů, zatím co v oblacích kadidla klesá lid
[na dlažbu chrámu.
Studený jest oltář tvůj, vychladlý, a jenom za nocí,
[vlhkých plísní,
Osamělý milenec tajně se krade zlíbat tvé roucho.

V pustém chrámě, poházeném blátem a slinami,
Před bohem ztrnulým, němým, posmívaným davy,
Klade skabiosy černé, dar povržené, prokleté vášně,
V obět lásky, jež plíží se jako prašivý pes z noci v noc.

Bože lásky mužů! šeptá ret znavený marnou modlitbou.
Má touha vzývá tě a hledá jako noční motýl
Jedovatou vůni černých květů, jež jej usmrcují.

— Ale oči prázdné z tmavých otvorů hledí bezcitně
[v ekstase vzývání.
Mrtev je bůh, a morem páchne jeho zelené tělo.
Neslyšíš smích? To příroda chechtá se vlastnímu dílu!

INCUBUS

Neužitá nahosti bílých údů, mrazná, zachvívající se,
Jak často rozpálil tě náhle oheň, v první mdlobě spánku,
A tíha sladkého těla kladla se zdaleka v netknuté lůno.
— — Marno! Jenom touha se třásla ve vzduchu jako
[pláč phthisických houslí!

Usínám. Přichází. Je krásný, ale temný. Milenče,
Stíne propasti, jejž jsem vzýval, odumřev světu,
Já, počatý pro tuto jedinou hodinu, předurčený tobě,
Na krvavém květu tvých rtů vidím chvěti se svou
[vymodlenou rozkoš.

Umírám. Necítíš? Stravuje mne žár tvého objetí,
A polibky prudké činí mne šíleným. Odcházíš? Chvěji se
Bázní a touhou, hledě v černý oheň tvých démonických
[zraků.

Samoto! K půlnoci, až lampa dohoří, najdeš mne
[vychladlého na loži,
A jako zbloudilý cizinec marně bude tlouci tvůj bratr,
[Smutek,
Na černé veřeje mrtvého domu mé duše...

TRYZNA

I

Mě často v samotě cit zvláštní schvátí:
To bývá v podvečer, kdy tvary věcí hasnou,
Kdy dokola kraj v šerých florech splývá
A chladne, chladne...

Já mrtvých vzpomenu, již žili kdys mně blízko,
Jichž ruce v stisku přátelském se dotýkaly rukou mých,
Ty ruce znavené a navlhlé a studené a mrazící
A pochmurné jak z vosku,
Ty ruce příliš jemné, ruce nemocných,
Již mřeli v zdlouhavých chorobách.

Není mně líto těl, jež shnila, a lásky, která vyhasla,
Není mně líto rozloučení na vždy a odchodu v tmy —
Ale je mně líto vlhkých očí, jež se na mne upíraly
[v soumraku jizby,

Zhaslých očí,
Slzami zalitých očí, smutkem zatížených očí,
A z nitra vystupuje žal,
Neukojitelný žal a mučivá touha
Po těch, kteří odešli
V dálku,
Po těch, kteří odešli
Na vždy...

II

Bratře!
V hlubinách duše našel jsem ten výkřik.
Bratře, můj bratře!
Nocí bloudím vždy dál a dále,
Mrtvou tiší,
Tmou.
A smutek jde se mnou,
Věrný průvodce,
Zoufalý jako štkání těch, kdo naslouchají modlitbám
[za zemřelé v hospitálech zámořských,
Ztrnulý jako smutek měst, vymřelých morem, o polednách
[v nejprudším žáru,
A děsivý jako mlčelivý smutek nahých křížů hřbitovních,
Seskupených a tísnících se jako černý zástup truchlících
[o půlnoci, kteří nenacházejí útěchy...
Nocí se vleku, pod nebem se vleku,
Jež se na mne dívá, postříkáno stříbrem, chladnýma
[očima lhostejných hvězd,
A toužím se přiblížit k tobě,
Přízraku bílý,
Přízraku klamivý,
Uchopit vlající roucho bytosti tvé, odešlé v Neznámo,
Bytosti tvé, odešlé na vždy, ó bratře!
A zdá se mi, že's již teď tak blízko,

Že cítím dech tvých úst, jež se dotýkají mého čela,
Je mi, jako by látka lichotná ovíjela nahost mého těla, —
A cítím sladký zmatek, jako by přátelská ruka hledala
[sblížení se mnou . . .
— — To známé dotknutí
Tvých prstů, tak jemných, tak nervosně jemných!
. . . A již nejdu sám,
Ale v tvém objetí,
V lázni teplé těla tvého, přitisklého k mému
A prohřívajícího stravujícím ohněm mé údy —
A cítím proudění krve v tvých žilách,
Jemné chvění nervů,
Jako by rytmus tvé bytosti splýval s rytmem mého těla,
Jako by chvění tvého těla sdílelo se s chvěním mého těla,
Jako by srdce naše tloukla jediným tlukotem
A jako by ústa naše dýchala jediným dechem . . .

III

Marně!
Jsem sám,
V studených
Tmách!
Vše ztratilo se jako sen,
Jak mdlý nádech splynulých barev,
Opřádající vysněné tvary
A odvanutý náhle
S bytí všeho . . .
A zase bloudím mlčící nocí,
Vždy dál a dále,
Mrtvou tiší,
Tmou.
Nocí se vleku, pod nebem se vleku,
Jež se na mne dívá, postříkáno stříbrem, chladnýma
[očima lhostejných hvězd,

A v duši je jako v sále po svatebním kvasu, kde
[zhasili světla,
A v duši je mrazivo a v duši je temno,
A v duši je beznaděj a v duši je pusto,
A neukojitelný žal a mučivá touha
Po těch, kteří odešli
V dálku,
Po těch, kteří odešli
Na vždy...

Říjen, 1894.

POZNÁNÍ

Ty, který máš duši toho, jenž mne hledal v minulých bytích. Ve chvění ruky tvé cítím sblížení a přízeň, kterou jsem získal tak dávno.

Jako příliš pronikavá vůně vyplnil jsi komnaty mé duše. Oživil jsi a provlnil její smutky, jako bílý průvod svatební provlňuje truchlivé stíny starého chrámu.

Tvůj úsměv jest jako závoj splývavého floru, hozený na tvář mrtvou. Tvůj hlas je zastřený a temný jako údery bubnů při pohřbech zavražděných regentů.

V ulicích stmělých a pohaslých, kam zavěsily věky slavná svá mlčení, chceš, splyneme spolu, tak jako tehdy, kdy jsme tu mařili mládí, dva mnichové nad starými pergameny, dvě pobledlé, měsíční tváře nad barevnými zázraky missálů?

Vyhnanci v doby kramářství a špíny, my, kteří jsme se zrodili pro století slávy, v rytmus jediný spojíme své duše, v bratrství krve smísíme svá těla.

Nebo současníci Platona, spití polibky a přátelstvím svých duší, budeme poslouchati v domě Agathona moudrost sladkých úst, do pozdní noci, po hostině, mezi těly přátel, usnulých po těžkém víně.

V svatém šiku Thebských budeme bojovat, dva milenci v krvavé řeži. A padnouce na své štíty, pod ranami nepřátel, pomísíme bratrské údy a v jeden nápoj slijeme svou krev, a naše rty jej budou píti v hodině umírání.

Obyvatelé Pompejí, ve vlasech růže, na cestě k zápasům, co zkáza nás stihne rozpoutaných živlův, ukážeme synům pozdního století, již vykopou naše těla, úsměvy štěstí, jehož nepoznali lidé.

Vyžilá raça, choulostiví Římané, v komnatách, kde visí mdloba voňavek, pohřbíme v svých polibcích předtuchy barbarů, kteří se blíží v divokých hordách k branám města.

Na dvoře Alexandra, papeže nevěstek, dvě pážata smutná, blouditi budeme uprostřed orgií, co noha bosá s pohrdou šlape tiáru, a papež usíná na nestoudných ňadrech, budeme poslouchati, jak zdáli znějí pohřební nářky jako stlumená vzpomínka smrti.

Synové Sodomy, budeme se dívati na oheň, jenž bude padati na naše střechy. A hynouce v požáru, přitiskneme se k sobě v šílenství vášně a obnažíme své údy k požitkům lásky, pohrdajíce Jehovou a smějíce se jeho hněvům . . .

SOPHUS MICHAËLIS / AEBELOE

»Ostrov je můj!« vykřikl Soelver ještě jednou. Pak se řítil dlouhými skoky po věžních schodech, běžel dvorem a přes zdvihací most, žalostně praštící, po úzkém pruhu pole, jež se propadalo pod jeho nohama, běžel k jezeru, uvolnil člun, vesloval proti větru, řídil jej chvatně a instinktivně jako sokol, padající na svou kořist, a rozpomenul se teprve tenkráte, když zahýbal kolem lesa rákosí do malého chobotu, v němž byl upevněn u břehu člun.

Člun byl prázdný, avšak na břehu ležel světle-červený šat. Kde jest ona? Myšlenka na její nahotu přidala ohně do jeho krve, a přirazil s člunem těsně k úzkému břehu. Právě když povstal s lavice, aby vyskočil na břeh, couvl oslněn. Před ním stála ta, kterou hledal, jako vyrostlá ze země, nahá a bílá před zeleným listím, ozářená slunečními paprsky, bez jediného krytého místa na těle a přece při tom klidná a vzpřímená s rukama, hrdě skříženýma pod prsy. Bleděžlutý vrkoč její vlasů padal jako plášt přes jemně splývavá ramena. Nic z její sličné, hladké nahoty se nečervenalo mimo růžově přidechlé pupence drobných pannenských prsů. Avšak lesk očí byl jakoby zhuštěn v ocelově modrý paprskový šíp a tento šíp planul skrze smělce, jenž urážel její nahost svým hltavým pohledem. Byl jako hrdý volavčin zoban, jenž se ostřím šídla vráží do prsou sokola v okamžiku, kdy se jí vrhá na šíji.

Soelver byl ohromen, lokal vzduch a cítil krev, bušící mu ve spáncích. Zrak jeho byl sražen tím

klidným, planoucím pohledem, jenž zřejměji slov hlásal: Hanobiteli žen — viz mou nahotu — moje cudnost nezneuctí se tvým nečistým okem — sám však zemřeš tímto viděním.

Ale když Soelver sklopil zrak, zmizela v tom okamžiku hrozivá moc jejího oka. Jeho vniterní oko vidělo její krásné, nahé tělo jako v oslnivém zarámování blesku. Rujnost valila svou rostoucí vlnu jeho krví, skočil k ní a vyrazil ze sebe: »Ostrov je můj, lov je můj a tys moje kořist«. Byl jí tak blízek, že se domníval ssáti jemnou vůni její nahoty, jež byla jako vůně zralých černých meruzalek, když tu rázem couvla do jezera, jež právě na tom místě bylo hluboké. Její údy, lesklé jako ze slonoviny, sklouzly pod stříbřitěmodrou rozkolébanou hladinu. Soelver neváhal ani okamžiku, ihned ji následoval. Voda vssávala se mu v šat, těžký jak olovo, nicméně hnal se za ní. Její hlavu bylo zříti tam, odkud plavý vlas se roztékal a šířil před ním jako vějíř, chvějící se vlnou, jinak mizelo vše. Soelver ploval za ní a zachytl se několikráte krásného vlasu, avšak ten vyklouzal mu po hladině vodní v lesklých, hadovitých liniích. Najednou zmizel mu pod převislým listím olše, větve šlehly ho do obličeje a překážely mu v pronásledování. Jakoby se stromy chýlily proto, aby ji pojaly a chránily. Na okamžik ztratil ji z dohledu; avšak jeho opojení nemizelo, veškerá touha jeho mužství se rozohnila, žádost zmocniti se zahořela v jeho krvi. Viděl stále její osluněnou nahotu před sebou a červeněhnědé vzpiaté pupence prsů. Zuřivě odhrnul větve olší a zahlédl jí, chystající se vystoupiti na břeh mezi strarými suchými pni stromů; ruka jeho sáhla ku předu a dotekla se její vlhké, hladké pleti; ale v tom se obrátila k němu s úzkostně staženými rety a zašeřelýma očima. Její ruka se zvedla a zamávla starým

zrezavělým mečem proti jeho hlavě, s níž byl ztratil koženou čapku při pronásledování.

Sek — výkřik -- nikoliv od něho, nýbrž od ní — a co Soelver vrávoral zpět do vody, praštěly větve a snítky ; prodírala se křovím, běžela ke svým šatům, vhodila je do člunu, chopila se vesla a odrazila, zmizela v rákosí, nahá, s dlouhým vlhkým vlasem, přilinulým k ramenům a bokům. Uvolněná plachta pleskala a zavíjela se kolem stěžně.

Na tomže místě, kam před staletími byl zahnán umírající bojovník, kde pavouk připoutal jeho meč k nečinnosti a zapomnění, ležel nyní Soelver s krvácející hlavou, raněn ženskou rukou právě tímže mečem, který rzí zčervenalý a polosežraný vyčníval jako ruka kostlivcova ze země, aby přispěl pronásledované.

Dovrávoral na břeh a klesl do trávy. Dlouhý jeho vlas visel mu vodou těžký po šíji, krev mu slabě prýštila z čela. Ale Soelver jí nestíral. Jeho rety ztrnuly v úsměv — nikoliv posměchu nebo vzdoru, nýbrž v úsměv fanaticky procitlé vášně. Srdce bušilo mu nadšením nad tím krásným, co byl spatřil, nad tím oslnivě nahým, v co se jeho oči vpíjely, nad tím zázračně silným, jež ho zadrželo. Dlouho ležel omámen vlastní myšlenkou, než vyhledal svůj člun, rozvinul plachtu a pustil ji po ustávajícím větru.

Zíral upřeně do mohutného zapadajícího slunce — zdálo se mu chladným. Zelená návrší tančila nízce a znetvořeně kolem jezera, jež mu najednou připadalo úzkým a nepatrným jako kaluž. I obloha byla nízká — nikdy nezdál se mu svět tak omezeným. Jeho zrak hnal se chvatně k červeným zdím za jezerem ; nehrozily už, tak mizícími mu připadaly. Jednotlivé bílé skvrny chýší podél břehu, četná roztažená křídla malých mlýnů, vše bylo nicotnou hračkou, určenou pro vrabce a motýly. Jen jedno bylo mocné a veliké:

plápol v její očích, nenávist na jejích tvářích, sek jejích rukou.

Se zvláštní rozkoší chutnal bolest rány hluboko na čelní kosti, jeho prsty přejížděly ránu a krvavěly jejím krvavým písmem, a usmíval se, vida se znamenaným její sílou.

Rána zasáhla tvrdý křemen jeho nitra, že vykřesla jiskru vášně.

Miloval pannu Gro.

III

Soelver ležel oblečen ve své alkovně. Zlatoleskle záclony byly spuštěny. Poslední denní šero prýštilo mezi nimi podivným plavým kryptovým jasem. Soelver vmyslil se v představu, jak odpočívá na víku v sarkofágu jako mocný zesnulý pán, a záclony se pohybovaly jako vlající praporce kolem jeho záhlaví.

Cítil blahou plíživou malátnost v krvi a stonal trochu žárem horečky následkem poranění, rozdmychujícím fantasii. Stále chtěl by odpočívati v tomto mrákotném omámení. A přece dostavovaly se chvíle, kdy jej nahá prsa ženina odněkud z dálky lákala. Obě malé prsní bradavky byly červené jako zapálené jahůdky, podávající mu svůj sladký jed. Jeho rety a ramena se vzpínaly, aniž dosáhly ohnivých těch jahůdek.

Z dálky, skrze zdi a stromy, slyšel trilkující signály flétny, údery podkov a kroky, hlasitou řeč a volání Volání se blížilo, a najednou zalehlo mu přímo do ucha:

»Pane, Sten Basse stanul před branou a žádá s vámi mluviti.«

Soelver ležel však a ani se nepohnul. »Sten Basse? — Kdo je Sten Basse? — Vpusťte ho.«

»Nechce přes most.«

»Co tedy chce?«

»Přichází, prý, pro vás jako pro hosta, praví.«

»Neznám ho.«

»Přichází, prý, pro vás jako pro hosta své dcery, praví.«

Soelver se vzpřímil. Tak prudce nahrnula se mu krev do hlavy, že protrhla jemnou blánku na jeho ráně, že znova krvácela.

»Pozdrav jej ode mne a rci mu, že zmýlil se v cestě a dvorci. Neznám ho, ani dcery jeho.«

Panoš vyběhl z komůrky. Avšak Soelver pochopil hrozbu pána z Egenaesu. Vstal a otevřel malou vyhlídku nad padacím mostem a spatřil odjížděti tři rytíře, posledního hranaté a rozložité postavy v černém plášti Obrátil na okamžik hlavu a zíral zrovna proti vyhlídce, za níž Soelver stál, trpkým a pronikavým pohledem, jenž se svezl mimo a zmizel, objevil se a ztratil jako laškující hadí jazyk.

Následující dny zdržoval se Soelver většinou doma. Rána hojila se jen znenáhla a pozvání Stena Bassa přineslo jen nelibost a úzkost do jeho myšlenek. Dcera asi vypravovala o útoku, jímž urazil její nahou osobnost — byl to očividný pokus násilí, a nyní číhá Sten Basse na pomstu.

Soelver nepřál si různic. Okolí znalo vypravovati o prudkém a nezákonném počínání pána z Egenaesu a o silném služebnictvu, jež měl stále na svém statku. Soelver sám však měl jen málo lidí ve své službě. Nemusil jim vštěpovati ostražitosti; neboť sami sebou tušili přepadnutí hned toho dne, kdy Sten Basse přijel před hrad Můstek byl stále vyzdvižen, a každé noci střídali se k ostražitému pozorování, aby žádný člun nepřistál a přepadení se neuskutečnilo.

Soelver sám nepohyboval se z počátku daleko od okrsku hradního. Ponenáhlu musil a také chtěl dále. Co se týkalo jeho osoby, vzdoroval vší ostražitosti a toužil po místě, kde nebezpečí právě hrozilo, ačkoliv nedýchal bezpečně, dokud neměl opět svého příkopu a hradeb kolem sebe.

Několik dnů se lil déšť. Les roztékal se jakoby tisíci drobnými bystřinami, jež hnaly před sebou písek pod lehce zmrvenou půdou lesní. Osamoceně kráčel vlhkým mechem, jenž nevydával zvuku, nýbrž prohýbal se měkce a houbovitě pod jeho nohou. Duby šuměly v dešti, břízy se chvěly jako mrazem a střásaly dešťové kapky. Co chvíli rašily houby z prsti a bobtnaly v tomto hnijícím, roztlívajícím vlhku, — fantasticky utvořené výrůstky, jedovatě žluté, černé jako saze a klamně zelené a útlé hříbky, bílé jako kůže rukavic, bledě růžové jako lidská pleť.

Soelver otřásl se před těmito divnými květy hniloby, jež, jak se zdálo, vyrůstaly jakoby kouzlem, a vyhýbal se jim, nedotýkaje se jich.

Instinktivně vyhledal místo, kde na jaře potkal pannu Gro. Zelené lístky konvalinek byly tam dosud, ale bez svěžesti a bez kvítků. Ulehl do vlhkých rostlinek a nechal si vodou schlazovati jízvu na čele. Neboť nenosil obvazu přes ránu. Slunce mělo ji stále viděti. Soelver nechtěl skrývati svého provinění a svého trestu.

Jak vzdálen byl onen jarní den a jak neskutečně a vybledle se vznášela světle růžová postava v jeho upomínce! Stále sklouzal šat, padal jako listí anemon od plodu, a před ním stálo nahé, bílé tělo, jež zrak jeho urazil. Slyšel kdysi o řeckém mladíku, jenž zahlédl bohyni v lázni a z trestu byl pronásledován a rozsápán psy. Očekává ho snad nyní stejný osud?

Touha, ztravující vše, zuřila mu v krvi. V myšlenkách klekal před nevyhladitelným zjevem, jenž ho porážel k zemi nebeským plamenem rozhořčených zraků. Pokorně prošil nyní, on, jehož mladý, silný vzdor dosud nezkrotně objímal svobodné i nesvobodné ženy, a jemuž láska dosud byla zdravým ukojením pudu, rozohněnou hrou za bílého dne, hlasitě usmívavou rozkoší, planoucí v temnu noci.

Nyní plakal hořkým pláčem touhy, s obličejem zabořeným do zelených rostlin, zbavených kvítků a střásajících se sebe déšť. A škubl sebou při pronikavě zašustivším zvuku ve výši nad jeho hlavou, jakoby měl za to, že je to železná tyč, hledající jeho lebeční kost. Svého sokola našel též; nasytiv se kořistí, vrátil se dobrovolně a poslušně vyskočil na jeho ruku. Když Soelver nyní sebou škubl, zatřepotal sebou sokol a vykřikl svým neartikulovaným loupežným vzkřekem, jakoby kořist byla na blízku.

Soelver povstal udiven. Vedle něho ležel muž, zahalený v černý plášt. Žlutá kožená kapuce byla stažena do jeho obličeje, že nebylo zříti očí ani nosu, pouze široké, bezkrvé rety, pevně zaťaté mezi čelistmi, a zvláštní rozcuchanou bradu, zježenou a trčící jako bodláčí kaktusu.

Postava ležela na zádech, s rukama pod hlavou. Soelver nemohl usouditi, bdí-lí nebo spí-li; měl však nemilý pocit, jakoby neviditelné oči zíraly upřeně na něj.

»Kudy jsi sem přišel?« ptal se váhavě a poděšeně.

»Tudy, jako ty — po zemi, vzduchem,« odpověděl drsný, jednotvárný hlas.

»Myslil jsem, že jsem zde sám,« zakoktal Soelver.

»Sám — sám — kdo je kde sám?«

»Proč jsem tě neslyšel přicházeti?«

»Slyšíme zřídka, kdo přichází. A dle čeho soudíš, že jsem tu nebyl dříve?«

»Pak bych tě byl viděl, když jsem si sem lehal. Půda, na níž ležíš, je má.«

»Půda, na níž ležím, je vždycky má. Chceš-li ji míti ty, musíš mne dříve odtud dostati.«

Soelver vyskočil a pozvodl sokola na své ruce. Posměšný, klidný hlas cizinců podráždil jej k vzteku.

»Mám dost toho žvástu! Kdo jste?«

Nezvučný smích ozval se pod koženou kapucí, aniž se bezkrvé rty pohnuly.

»Malý junkeře — nepropouštěj žluče do své horečky. Tvé ráně by se tím uškodilo. Což kdybych ti nyní namluvil, že jsem Sten Basse? No, no, nebledni jak obílená stěna — jakou to červenou figuru máš na svém čele? Měl by ses co nejdříve odebrati domů, než začne opět krváceti, a pak dobře ucpati ránu i hrad. Pospěš si, abys nepřišel pozdě a nenašel Stena Bassa před hradem. Haha, ty se bavíš lovem se sokolem — není-liž pravda, sám slueš Falk — avšak dobře nelovíš. Když sokol cílí vysoko, bývá na posměch a bývá snadno jat nepřítelem. Jdi nyní domů se svým sokolem a sám se cvič trochu více. Avšak především spěš, by Sten Basse nenavštívil tě marně.«

Opět smál se cizinec pronikavě, nezvučně. A pořád nezřel Soelver jeho očí. Zčervenal zlostí pro tento smích, oči jeho blýskaly, avšak cizinec smál se dále, otočil hlavu na bok, stáhl kapuci hlouběji přes ústa a bradu, oddychl si z hluboka a ospale a jal se chrápati.

Soelver nepocítil nikdy tak nepříjemného dojmu. Co znamená tato posměšná a tajuplná řeč? Je cizinec ve spojení s jeho nepřítelem, nedávno se prohlásivším? Má se hned vrátit domů aneb nejprve si vyžádati od něho bližšího vysvětlení? Kopl nemilosrdně do cizince, který se však nedal vzbuditi, nýbrž chrápal dále.

(pokračování)

JULES LAFORGUE / VÝBOR BÁSNÍ

ŽALOZPĚV HLASŮ POD FÍKOVNÍKEM BUDDHICKÝM

Ženy přijímající:

Ah! Ah!
Z hedvábí hostiemi
ve drobtech sněží k zemi!
Ah! Ah!
Allelujah!

Rozkošnice:

V svém kole zmučeném je Luna oko, žrané
mouchami, z něhož záře velkých smutků plane.

Ta okna vyděděná, bičovaná zoří,
Slíbené Zraky, ještě víc jsou v mocném hoři.

Družičky:

Concetti podvečera hrály
v kyticích ňader bujně nám;
je dosud jeho vánek halí,
v jich atlas lísá se, by tam
dva pryskyřníky omdlévaly.

Před Mistrem Uspavačem tím
ochabnou v šumu effektním;
své stáhnou tyčinky ve chvatu
jak karafiátů
zemřelý květ.

Jinoši:

Sny hroznovité v dál se táhly nad výšinu,
ty mrtvé listy, jež krev nesou mušelínů:

beránky houpavé, jež větru chvějný tah
za krásných zčeří šer žízněmi po dálkách!

Ženy přijímající:

Ah! Ah!
Omilostněných
srdcí padá sníh!
Ah! Ah!
Allelujah!

Rozkošnice:

Lkát opět pojď v můj vlas, v můj vlažný lkáti vlas,
čelenky vyznání tam položím ti zas!

Slyš nejsvětější všude Kaditelny šumné,
jedinou notou vesmír pěje ti! buď u mne...

Družičky:

Hnízda vztýčil všem
člověk, modly ctící;
od dnů nad krbem
vyhnal seveřici;
žádné toulky již,
ani bouřné chvíle;
žití zdravě milé,
když upravit je víš.
Snoubenče ty ryzí,
zmocněm' se mé řízy!
O běda! štěstí tu a on mi chvatně mizí...

Jinoši:

Zvířátko vlasaté a božská Nutnosti,
ty tělo kočky, břečtanu, veldílo Marnosti!

O ženo, fetiši, ti rozhřešení dáme,
vlasatý ssavče: Bůh tvým zrakem nás to klame;

agente kočovný pro závod v nebi tam,
tvé krásné oči lhou! ni Slova nedí nám!

Z bezděčných záchvěvů jen celá cudnost tvá je,
Bůh silný (Sužba pohlaví) si s nimi hraje.

Přec vésti smíš nás tam, kde zeje Vzdušný Klam,
Nicoty krinolino, bludičko, již znám!

Však, lživý lidský tvore, sestro, smrtelnice,
upíří potupou tě čtvrtit chcem', se mstíce.

A tvá-li důstojnost se vzepře? klekni hned,
my svými klenoty ti uzavřeme ret.

— Nic nebo Život! volit. Jaká disciplina!
Prostřed těch výhní dvou což Ráj se nerozpíná?

Nuž, citlivé tvé prsty kéž
pro mou pleť prchlé zvěře mají
soustrasti, které omývají,
a nalezení zvěře též.

A tak ať na vždy spěješ ke mně,
jdouc podél ložnic dusivých,
vždy zasévajíc dobré sémě,
svou cudnou postať kloníc jemně
nad povinnostmi prací svých.

Ah! pro duši, jež tak se zmítá,
tvá políbení lékem jsou,
jenž sebezapomnění skytá,
když uzří tě, tou dosí zpitá,
jak ráda plníš práci svou
jak chytrá Zmocněnkyně hbitá.

Ženy přijímající:

Družný, slyš,
řívnáč již
se třepe pod mým šatem!
Sakyo sladký, s chvatem
přijď a jej uvězniž!

Fíkovník:

Slábnoucí Souhvězdí, jímž sílu vysoušejí
úsvity, víčkem svým už chvějí ochableji.

Světloška zhasíná a Bytost tápajíc
ve mdlobách zápasí a navždy zmírá v nic.

Ideál přebírá v své unikavé dlani
odvěký růženec všech planet, plných lkání.

Těch bláznův, smutných zpozdilcův!
Po čínu zhýralém se vrátí
zas člověk do soumraku lkáti,
své čelo hrouže do klínův
buddhických Svatosvatých Chův.

ŽALOZPĚV NAD ZAPOMNĚNÍM MRTVÝCH

Dámy a pánové,
jimž zemřela už matka,
to dobrý hrobař je,
na vaše škrabe vrátka.

Tam jsou,
v zemi spíce;
nevyjdou
více.

Kouříte u piva,
idyllu platíte si,
kohout se rozzpívá,
ah, mrtví v polích kdesi!

Skráň o prst zlehýčka
děd opře a se nahne,
háčkuje sestřička,
matka knot povytáhne.

Ti v snách
diskretní
a v tmách,
v chladu sní.

Dobře jste jedli, vím, —
jak daří se té věci?
Ah! s mrtvě zrozeným
se nemazlíme přeci!

V pokladní knihu svou
při jednom psaní dáte
do prostřed plesů dvou:
plat za hrob a mše svaté.

A žít
veselé je:
milko, že je
to zřít?

Dámy a pánové,
jichž sestra mrtva v zemi,
jsem hrobník, dvéře své,
v něž ťukám, otevřte mi;

a odepřete-li,
za nohy (nezlobte se)
vás stáhnu s postelí,
až úplněk se vznese.

Vichr zlý
zuří v pláni!
Umrlí?
Jde to tmání...

ŽALOZPĚV-LITANIE O MÉM NEJSVĚTĚJŠÍM SRDCI

Prometheus a Sup, šlehy a blasfemie,
mé Srdce, jako rak bez srdce, v sobě ryje.

Mé srdce urna je, kde jistí mrtví sní,
pst, echa kolébek jich! a vy, vůně v ní...

Mé Srdce slovník je, kde písemnictví sterá
se prošpikují hned božskými škrty péra.

Mé Srdce zprahlá poušť, ač sytá vínem tím,
jež vydáveno je: mým hnusem nade vším.

Toť Nero, Asie to rozmazlené dítě,
jež dumá, nadarmo snů říšemi se sytě.

Toť utopenec je, v němž není duch ni vzmach,
jejž v zlatá chapadla svá polyp Spleenu vtáh'.

Mé Srdce ohňostroj, jejž zalil před slavností,
žel! navždy liják zlý v své nudné znavenosti.

Mé Srdce Pohřební Vůz Dějin země jest,
jejž pud a náhoda v Nic bude věčně vézt.

Mě Srdce orloj je, v mém zapomněný domě,
jenž stále odbíjí: že mrtev jsem, ví o mně.

Má milka byla tu, mne chtějíc potěšit,
já příliš mučil ji, to nesmí nikdy být.

V Styx danaidských umění jde srdce moje,
všem skytá polibkům jen krunýř prázdné zbroje.

A po všem řečnění mé srdce vždycky snad
tam dojde v žalmu svém: Milován milovat!

ZÁŘE LUNY

Že nebudu už na pláních té hvězdy
žít nikdy, v nadbřiší mne raní vezdy.

Vše, Luno, pro tebe, když spěješ k zemi
v srpnový večer ticha féeriemi!

A bloudíváš-li, když tvé stěžně padly,
po šíru, mraků černavými bradly!

Oh! vzletět ztracen, uhasit své chtění
z tvé křtitelnice blahodárných křtění!

Ty's hvězda slepá, maják přeosudný,
kam spěchá žalných Ikarů let bludný!

Ty, Oko neplodné jak samovraždy,
předsedej: my jsme kongres zmdlených navždy;

ledová lebko, směj se plešatosti
nezhojných našich byrokratičností;

pilulko sledních spánků lethargických,
jen vlij se již do tvrdých mozků lidských!

Diano se chlamydou, dórskou příliš,
nech kysat Amora, chop toul, ať střílíš,

ah! šípem bezkřídlatce, očkujícím
po srdcích dobré vůle v kraji spícím!

Tělo, stem děsných potop vykoupané,
ať cudný paprsk tvůj, lék zimnic, skane

dnes na večer mé lože naplniti,
bych omyl si jím ruce svého žití!

ZIMA / JEŽ PŘICHÁZÍ

Blokáda citupłná! Poselství z Levantu, ach . . . !
Oh, to padání deště! Oh, padání noci!
Vítr v tmách! . . .
Dušiček, Vánoc čas a Novoroční den,
v sychravém dešti všechny komíny mé!
Továren . . .

Lavičky vlhké jsou, sednout si nelze již,
až k příštímu roku, věř, skončeno vše již bude,
vlhké lavičky jsou, lesy rezavět zříš,
a tolik rohů znělo, rohy zněly všude! . . .

Mračna, která jste ze stran Manche přiletěla,
poslední neděli zkazila jste nám zcela.
A mží;
ve vlhkém lese krůpěj splyne do pavučin,
prohnou se (toť jich zkáza) pod tíží.

Ó slunce, vy plnomocná k pracím v plavých Paktolech
rolnických výjevů všech,
ah, jenom kde pohřbena jste?
Dnes jakési charé slunce leží na stráni
v janovcích, na svůj plášť se bokem uklání.
Slunce jak v hospodě chrchel bělavý
v stelivu janovců žlutých se stkví,
tam v krušince podjesenní.
Zní mu rohů pění!

By zas přišlo ....
k sobě přišlo zas!
Hahoj! Hahoj! Hallali hlas!
Skončíš-li, smutná antifóno!...
Bláznivě vyjí!...
A slunce leží tu jak žalud, jenž přetržen v šíji,
a chví se v snění, v osamění!...

Pojďme, pojďme, hallali hlas!
Zima jde, dobře známa mi jest;
oh! prázdny jsou a bez červené
běžící Karkulky záhyby silničních cest!...
Oh! brázdy od vozů, z jiných týdnů snad,
mířící quijottskou kolejnicí
k patrolám rozprášených mraků, jež žene
k transatlantským ovčincům ten vítr se vztekající!...
Pospěšme již, pospěšme již, známá to doba je, víš, tentokrát.

Krásně vyváděl vítr, jenž dnes v noci táh!
Hnízda, skromné zahrádky, oh jak zpleněny!
Mé srdce, spánek můj: seker ozvěny!...

Na větvích těchto listí ještě zelenalo se,
pouze hnojem mrtvých listoví je podrost v lese;
listy, lístky, kéž vás dobrý vítr nese
k rybníkům přímo ve spoustách,
neb hajným na oheň vás skytá,
neb do žíněnek v nemocnici
pro vojsko, v dálných zemích dlící.

To je ten čas, to je ten čas, rez každé hmoty se chytá,
vžírá se rezů spleen kilometrický
v drát telegrafní u silnic, na něž nikdo dnes nezavítá.

Ten roh, ten roh, ten roh — melancholický!...
Melancholický!..

Jda v dál, ton promění,
svůj ton, a hudbu změní vždycky,
zní, zní, zní, znící, zní, zní! . . .
Ty rohy, rohy znící!
Odešly v dálku v severici.

Ton ten opustit mi nelze: co ech! . . .
To je ten čas, to je ten čas, již sbohem vinobraní! . . .
Déšť již se s andělskou trpělivostí sklání,
již sbohem vinobraní, sbohem krinoliny,
vy watteauovské, křepčící tam, kde kaštanů stíny,
v spárny lyceí se počíná kašel krásti,
bez krbu odvar to bylinový,
to již pracovnu sesmutní souchotiny,
a jsou tu velkých center všecky strasti.

Avšak kaloše. lékárna, vlna, sny,
nábřežních balkonů zvednuté záclony,
a před nimi předměstí s oceánem střech,
rytiny, lampy, čaj při pečivech,
vy zbudete ze zálib mých všech! . . .
(Oh! a pak, mimo piana zda znáš o něm jen víš,
to týdenní a suché mysterium šeré
statistik zdravotnických, které
v žurnálech zříš?)

Ne, ne! To je ten čas, a blázní planeta kletá!
Vichr zas, vichr zas
trhá chabou veteš, kterou sobě Počasí splétá!
To je ten čas, drásání, oh! to je ten čas!
Jeho hlas, jeho hlas
v sboru udat snažím se po vše léta.

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC / VÁNOCE V GRECCIU

MŠE HŘÍCHU

Nikdo již nepoznával Františka. Sám se vlekl, ven za městem, daleko za jeho životem, mrtvými a marnými pláněmi šedivého smutku pod vznícenou modří nebes. A vraceje se stavil vždy kroky před branami, jako by uvažoval, že ho nikdo v městě neočekává této hodiny, a že by bylo lépe vrátiti se do bezcílnosti toulek. A Klára zatím, ve zlatém a vlahém světle rodinné zahrady, uprostřed květů, jež vydechovaly své parfumy tak toužně, s celou smyslností, bloudila smutna za svou myšlenkou, jako stín za chodcem. Milovala stále Františka láskou tohoto světa, nevědouc ještě, že František vykročil již mimo něj. Její hojné kaštanové vlasy rozpoutávaly se zpurně nad čelem studené, jako umělé bledosti. Její tváře nyly touhou až do průhlednosti. Ústa se pootevírala, oddechujíce v naivní zamilovanosti. V koutcích to trhalo zbytky nočního štkání. Všechno působilo dojmem bojácné romanesknosti. Jen oči, krb myšlenek, plápolaly. Spalovaly se v nich nějaké poražené vzpomínky, a vzněcovaly nové a vzdorné touhy.

Pro zraky Františkovy svět již neexistoval. Na všechny jeho krásy hleděl ztrnulým pohledem člověka, jenž se dívá na prázdný pohár, jímž se opojil, a jehož nápoj mu se zhnusil. Jeho přátelé chtějí jej strhnouti ve své zábavy. Volí jej vůdcem, když táhnou hlučně

ulicemi. Ale František nejeví účasti. Snaží se vytratiti se z jich společnosti. Obklopují jej, smějí mu se. Volají na něj, není-li zamilován, že je tak smuten. A František se vztyčuje. Ano, je zamilován a vyvolil si nevěstu. Vznešenější a krásnější, než jakou svět kdy viděl.

A jde, ubohý, v tmu za svým fantomem, by snil o nejbědnější lásce, jakou kdy duše zplanula. Chudobu vyvolil svou nevěstou, Kláro, a marné jsou od této hodiny vaše vzdechy. František pohrdá světem, neboť bláhový! myslí, že existuje něco většího, než svět. Jaká pošetilost pýchy: vrátí se přece zase do země, od níž teď odchází. Zhrbil se pod ohyzdným břemenem osudu a myslí, že stoupá. Dusí se v kobce askese, místo aby v oheň a krev obracel své mládí a v záhonech smyslnosti natrhal bylin k nápoji, jejž nutno píti do posledního doušku. Není možno, aby existovalo nebe, když je tolik křehké krásy již na této zemi a v její tvořivé síle milování a plození. »Zajati Boha!« zvolala energická světice, jež do svého srdce uvěznila kruté Mysterium. Svatá Teresie vzkřikla tímto odvážným šílenstvím, když se smrt askese chtěla klásti mezi ni a Boha. František neučinil Boha svým zajatcem. Nechal ho uniknouti. Nikdy nepohledl v život celou silou svého zraku, aby pod svá víčka umístil všechny zázraky světa, v nichž jest Bůh: Bůh *feudálů požitku* této země, rozmačkávajících hrozny svých dnů v obětní nápoj Životu, statečných před Nekonečnem, obohacujících se vším, jako synové králů. Šel za Bohem plebejů, proletářských davů, žen, mužů, dětí, zhrbených pod jhem, dlouho vlekoucích káru osudu, zbaběle k ní se zapřahujících: bez vzdoru hovějících tlaku existujícího společenského řádu, v kapsáři s bědnou poukázkou na nebeskou apanáži. Stal se Vůdcem tohoto marného a bědného tažení, proletářštějším než

Proletář. Učinil cílem, o čem se Ponížený dosud domníval, že jest jen klíčem, otevírajícím nebeský Chudobinec. Učinil Evangeliem, co se zdálo proletáři dosud jen prokletím, jež se změní posléze v spásu. »Buď chudým,« řekl František a vyslovil tím smrtelnou válku všem zachovávajícím pudům silného života. Posvětil všechno nízké, netvorné, chabé a žalostně znehodnotil všeho rozumu a vší duševní potence. »Buď chudým«, řekl František, jenž věřil, že touha a vůle moci pochází ze zkaženosti století, kdežto z ní pocházelo jen jeho evangelium chudoby a poníženosti.

František obklopuje se chudými. Zve je ke stolu, by je nasycoval, čímž jen porušoval styl jejich chudoby: neboť jsouce nasyceni přestávali býti patrně chudými. Obsluhuje je a odívá šatem. Nyní majíce v něm sluhu a nejsouce již nahými, nepřipodobňují-li se bohatcům? Pak se vydává, by pokračoval v těchto nelogičnostech, na pout do Říma. S hrncem v ruce obchází domy a sbírá zbytky jídel. Pak usedá, by pojedl. Žaludek se vzpírá proti směsici. Ale František zavírá oči a heroicky pojídá zbytků. Nevidíte, milý Francesco, v této drobné anekdotě symbol celé zvrácenosti svatého svého jmenovce? Sytil se zbytky, kde mohl zúčastnili se celé hostiny života. A znásilňoval vkus stejně, jako žaludek. Neomlouvejte ho enthusiasmem a věrou. Podivovati nechutnost a míti silnou víru, že je nečistota předsíní k Božskému, tu není možno vůbec smířiti se s tolikerou absurdností. Nemilujme fanatiků. Jsou vždy bližšími lži než pravdě. Každý fanatismus utkvívá na jediné formě. Jen ta je pravdivou. Forma je nad pravdu. Nesmí se viděti, co porušuje formu. Slepota je prvním přikázáním fanatismu. Zavříti oči, přináší li falešná idea nechutnost, a požříti jí jako ústřici, to je příznakem fanatismu. Ať zhyne pravda, ale ať není porušena forma, praví fanatik. Fanatiku existuje božské jen proto,

že ho potřebuje, by udržel svůj fanatismus. Fanatismus, toť lhaní ve jmenu formy. Rozdíl od jiného lhaní jest leda v tom, že je lhaní z fanatismu bez rozkošnosti a bez rozmanitosti. Fanatismus a chabá víra jsou synonymy. Jen ten, kdo nedůvěřuje své myšlence, nedopouští, by ji pochybnost zkoumala. František ve jmenu své ideje byl proto nucen říkati životu stále své »ne«, jako bylo nutno jísti nechutné zbytky, ač se příčily žaludku. Tak bylo nutno u chrámu svléci šat nejbídnějšího z žebrákův a odíti se jím. A pak kleče žebrati o almužnu a francouzským jazykem velebiti Boha, že je možno odíti se špínou, když je člověku volno odívati se čistotou. Ještě jednou příčí se něco vkusu Františkovu: potkává malomocného a váhá, má li jej políbiti. Ale zase vítězí forma. Vřed je krásnějším, než smějící se, vonné rty, v něž smyslnost shrnula všechnu krev. A František líbá nemocného. Bonaventura tento polibek okrášlil zázrakem. Neví, čemu se má více kořiti, zda »bezmezné pokoře takového polibku, či kráse ctnosti v takovém podivu hodném zázraku«. Nemocný se uzdravil. Ale to není zaručeno. Zaručeno jest jen, že František sám ochuravěl nejtěžším malomocenstvím, malomocenstvím duše: v kapli svatého Damiána modlí se denně, by Bůh neodňal od něho jeho malomocenství. Ale instinkt se v něm ještě jednou probouzí, a hlas duše mluví: »Františku, jdi a obnov můj dům, jenž, jak vidíš, všecek je v ssutinách.« František to vykládá tak, že má obnoviti sešlou kapli světce Damiána. Nemyslí na své zubožené tělo, jemuž třeba pomoci. Nemyslí, že uniknouti hříchu jest totožným s nutností jemu podlehnouti a tím si jej zoškliviti. Kdo hříchu uniká, jedná stále pod jeho suggescí a znečisťuje jím svého myšlení. Hřích existuje jen pro toho, kdo je málo silným, aby jej přijal.

Otec Františkův staví se proti synovi. Zámožný kupčík nechápe výstředností Františkových. Hromadí bohatství, a František jím zhrdá. Falsatoři františkánské legendy učinili vše, aby rysy otce Františkova nabyly tvrdosti východního despoty. Líčí, jak zanevřel na syna, jak jej týral. Jak usiloval, aby František byl vyhnán z rodiště. Spor otce se synem dostává se před biskupa assiského Kvidona. František prohlašuje, že se nepodvolí otci. Biskup radí Františkovi, by se zřekl práv na jmění otcovo. František to činí s ochotou. A nejen to. Svléká všechen šat a vrací jej otci. Stojí nah před shromážděním. Biskup dojat svléká plášť a odívá Františka. Otec béře šat a odcházeje klne Františkovi. Ale František chápe ruku žebrákovu a praví mu: »Když mi otec klne, požehnej mi, a budeš mým otcem místo toho, jenž mi zlořečí.« Nehledíc k tomu, že snahou falsatorů vždy bylo, aby František měl nimbus trpícího, jako by to bylo něčím zcela vedlejším, historie zdá se potvrzovati vlastně jen *tvrdost* fanatismu Františkova. Příkaz chudoby položil tu František nad příkaz úcty, jenž vyšel přece z týchž úst Rozsevačových. Nehledal smíru mezi nimi, znásilnil příkaz ve jmenu příkazu: což bylo jinak podivuhodné, ale docela málo křesťanské. Je to po lidsku, dělati si výčitky, abychom cítili, jak jsme vlastně dobrými. František neměl ani té lidské slabosti. Pokládal všechno za absolutně dobré, co podnikal, i vlastní stín pokládal za záři. Výčitky byly přebytkem. František dal své krutosti líbezné jmeno a tím se s ní vyrovnal. Ranil otce a políbil žebráka. A to byla pokora ve jmenu ideje, kde to nebylo než sobě samému býti Sanchem Pansou: a nemyslil už, že v ztichlém domě k půlnoci na loži bezesném pro něj může se někdo trápiti, kdo snil jeho štěstí v obmezené představě assiského kupčíka. Kdykoliv, ó Francesco, nad oltářem v po-

haslém zlatě rámu vidím sinavěti tvář světce z Assisi, pochybuji, že kdybych chtěl býti křesťanem, jako František, dovedl bych mysliti jen na sebe. V případě Františkově lze říci, že pokora a ukrutnost se ztotožnily. Ukrutnost se tu dala jen obsloužiti pokorou v livreji.

František jde v samotu. Přepaden loupežníky, šatu zbaven, vhozen je do sněhu. Uchyluje se v klášter subiacký. Žebrá almužnu pro chrám svatého Damiána a pro kostelík Matky Boží blíže Assisi, zvaný pak Porciuncula, jež oba obnovuje, sám snášeje stavivo a slouže zedníkům. V Porciuncule je přítomen mši. Když kněz čte slova evangelia ze svatého Matouše, kde Kristus apoštoly vysílá v svět radě jim, by nebrali s sebou ničeho, ani peněz, ani mošny, ani sukní, ani obuvi, ani holi, František volá radostně: »To jest, čeho žádám!« odhazuje sandály a hůl, vysypává z opasku všechny peníze a přijímá nejdrsnější roucho. Nyní je dokonalým žebrákem. A vychází z chrámu, by založil onu evangelickou školu žebráků, jež svět nazval »viri poenitentiales«, školu mlčelivých, vytrvalých popěračů krásy a moci, jež fascinovaly ien ruce s Kříže, probodené hřeby. Neměli dosti odvahy, aby žili vlastní život, a měli dosti síly, býti oporou cizí šílenosti. A kdykoli, milý Francesco, jich vzpomeneme, viďte, že se neubráníme lítosti, jak bylo možno podepříti tolik absurdnosti? Všechna smilstva Ludvíka, »krále-slunce«, nemrazí tolik, jako pathologická askese Františkova. Smilstvo a immorálnost jsou dva různé pojmy. Immorálným jest jen, co je protipřirozené. A tím může býti askese více než smyslnost, jíž se popustila uzda. Ctnost jako theologický pojem jest destillát. Jedním není jistě: zásluhou. Pramení buď z netečnosti k hříchu, nebo je defektem temperamentu. Dle theologie nevědomost je ctností. Dle

náboženské prakse, poněvadž nelze nevěděti, když nás Had v ráji poučil, je ctností nevěděti toho, co víme.

Po dvě tisíciletí, co přestal býti Hřích božstvem, a co káže křesťanství hnus k jeho subtilnosti a výčitky k jeho vybrané zkaženosti, bloudí s ironickým úsměvem svržené božstvo křesťanskými chrámy, by pokoušelo věřící. Exaltované, hysterické jeptišce problyskne náhle nahotou s Kříže, a papeži pod baldachýnem trůnu, zatím co tiára tíží hlavu, zjeví se jako memento: a božstvo passivní ctnosti se podrobuje. Hřích je teď Bohem. Mše pokračuje, ale víno, jež se obětuje, vypíjí ďábel ústy kněze, jenž této noci smilnil. Chléb, jenž se láme, přijímá démon z rukou, jež se poskvrnily teplem ženských ňader. Povzneste zraky. Nad oltářem není již Boha. Usmívá se tam pekelný tetrarch, s bradou, opřenou o ruce na kolenou, nahý, s kusem látky ze zlaté tkaniny, přehozeným nedbale přes bedra, a ku podivu sličný. V tvářích starých světců zjevují se podezřelé úsměvy. Nepoznáváte mezi nimi démona Oribela, jenž ošidil církev, že se dal prohlásiti za svatého, až jej v osmém století papež Zachariáš demaskoval a vyhnal z počtu svatých? Triumfuje. Jest opět svatým. A kněz pokračuje v černé mši. Jeho ornát rudne, jako by byl polit vínem orgií, a mění se v ženskou sukni. Noční hřích viděti na denním světle. Latina dostává přízvuk blasfemie. A ďábel, v nehybné, zkamenělé póse, přijímá hold věřících, vdechuje svatokrádežné kadidlo, dává se ozařovati svícemi, v apotheose, kde se směsuje parfumovaný kouř se zlatým odleskem záře: a oči jeho blýskají chvílemi fosforně jako oči šelmy a šednou střídavě v popel apathie. A litanie zní chrámem: Synu zla, smiluj se nad námi. Není již Marie nad oltářem. Lilith se tam vztyčuje. Opírá se o rameno tetrarchy pekel obnaženou rukou, odpoutává roucho. Nahota její bledne pod září dé-

mantů, jež obepínají v zlatých klenotech její ruce a nohy. Chvěje se na pozadí roucha purpuru barvy pivoněk, protkaného stříbrnými kroutícími se hady a hmyzem rozevřevším zlověstně své krovky: smyslnost probouzí každý dech její, jenž tetelí tělem. Kletá bohyně Vilnosti zjevuje krásu ňader, břicha, stehen, protkaných zamodralostí sotva znatelných žilek. Apokalyptická Nevěstka, Královna Neřesti, směje se teď pod věžovitým diadémem, pod tiárou, již sňala s hlavy žlutého, pergamenového starce, jenž usnul na svém trůnu, jako v loži pod představou hnusné neřesti. Karmazínové rty krvácejí na nahých, otevřených ústech, chystajících se vysloviti blasfemii. A teď vše zazařuje co nejintensivněji. Démantové sponky se zanícují ohněm, pivoňkový purpur hoří, jako by jej náhle žár proplál, oči se rozšiřují, ústa vystupují, a ze vší nahoty jako by plála aureola pekel, blesky jeho jícnu. Stříbrní hadi se kroutí jako bodnuti šílenou závratí, hmyz víří a syčí, jako dotknut horečkou řeřavého jedu. A kadidlo vždy hustěji a hustěji zahaluje Ženu, jež vdychuje je svými chřípěmi, přijímá hold balsamických myrrh, vztahuje ruce, by fascinovala věřící. Mystická Kurtisána, raffinovaná a roznícená, je hypnotisuje a podmaňuje, vidinami požitku, féerickými představami rozkoší, všemi symboly pohlavního dráždění: za ní prohlubuje se pohled v její Říši, kde se srůstá navzájem výstřední vegetace, a kde se zkrucují perversní větve a kmeny, podobné kořenům mandragory, kraj smilstev pod žárlivým podivným nebem barvy jantaru, vše jako vysněné hlavou obtíženou opiem. To jest Isis, jež vnikla v chrám Mariin, marně zapíraná, jíž noc za nocí přináší hold. A tváře, bledé ještě zažitými rozkošemi pohlaví, v zsinalém jitru na okamžik v chrámě evokují její Apotheosu, co ústa by ráda šeptala slova pokání. Marně vztyčuje se askese

se svým vampyrismem, krev a sílu ssajícím. Život je silnější. Život, jenž má vlastní požár. Překřikuje touhu po mdlobě, jíž infikovalo lidstvo dvoutisíciletí křesťanského scestí, obnovuje svěžest pudů v těle, jež kázalo křesťanství vydati hnilobě.

— Ite, missa est! Jděte v život od těchto přízraků smrti. Prchejte od oltářů, kde se každodenně vraždí Syn Člověka, kde vaše duše smáčena jest do jeho krve, kde vás postřikuje krev bičování, hřebů, koruny trnové. A oddychněte v apotheose světla, vykoupejte se v žáru pudů. Dejte, ať plnou silou ve vás a z vás se vybouří to, có je Nejvyšším Božstvem: ŽIVOT.

(pokračování)

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

26

Neceníme se již dosti, sdělujeme-li se. Naše vlastní zažitky nejsou naprosto žvanivy. Nemohly by se ani sděliti, kdyby chtěly. To z té příčiny, že jim schází slovo. Pro co máme slova, to jsme také už překonali. Ve všem mluvení tkví špetka opovržení. Řeč, zdá se, je pouze pro průměrné, prostřední, sdělné vynalezena. Řečí se mluvící již *vulgarisuje*. — Z morálky pro hluchoněmé a jiné filosofy.

27

»Tento obraz je čarovně krásný!« . . . Literární žena, neukojená, rozčilená, pustá v srdci a útrobách,

naslouchající s bolestnou zvědavostí vezdy imperativu, jenž šeptá z hlubin její organisace »*aut liberi aut libri*«: literární žena, s dostatek vzdělaná, aby rozuměla hlasu přírody, i když mluví latinsky, a s druhé strany s dostatek ješitná a husa, aby v skrytu mluvila se sebou samou také ještě francouzsky »*je me verrai, je me lirai, je m'extasierai et je dirai: Possible, que j'aie eu tant d'esprit?*« . . .

28

»NEOSOBNÍ« SE DOSTÁVAJI KE SLOVU ≡ »Nic není nám snadnější, než býti moudři, trpělivi, povznešeni. Crčíme olejem shovívavosti a soucitu, jsme absurdním způsobem spravedlivi, odpouštíme vše. Právě proto bychom se měli poněkud přísněji chovati; právě proto měli bychom si občas *vypěstovati* nějaký malý affekt, nějakou malou neřest affektní. Je nám to třeba krušno; a mezi sebou se snad smějeme aspektu, který tím skytáme. Ale co to spomůže! Nezbývá nám už jiný způsob sebepřekonání: to je *naše* asketika, *naše* kajicnictví« ... *Státi se obsobním* — cnost »neosobního« ...

29

Z PROMOCE NA DOKTORA. ≡ »Co jest úkolem všeho vyššího školství?« — Aby učinilo z člověka stroj. — »Co je prostředkem k tomu?« — »Musí se naučiti nudit se. — »Jak se toho dociluje?« — Pojmem povinnosti. — »Kdo jest jeho vzorem pro to?« — Filolog: učí *dřiti**. — »Kdo je dokonalým člověkem?« — Státní úředník. — »Která filosofie skytá nejvyšší formuli pro státního úředníka?« — Kantova: státní úředník

* Orig. »ochsen«.

jako věc o sobě ustanovený za soudce nad státním úředníkem jako jevem. —

30

PRÁVO NA HLOUPOST. ≡ Znavený a pomalu dýchájící pracovník, jenž dobromyslně zírá, jenž nechá věci jíti, jak jdou: tato typická figura, s níž se nyní, ve věku práce (*a* »říše«! –), setkáváme ve všech třídách, činí dnes nárok právě na *umění*, počítajíc v to knihu, především žurnál, — a oč mnohem více na krásnou přírodu, Italii... Člověk, večera s »usnulými divokými pudy«, o nichž mluví Faust, potřebuje letního pobytu na venkově, mořských lázní, ledovců, Bayreuthu... V takových věcích má umění právo na *čirou pošetilost*, — jako na jakýsi druh prázdnin pro ducha, vtip, srdce. Tomu rozuměl Wagner. *Čirá pošetilost* opět ozdravuje...

31

JEŠTĚ PROBLÉM DIAETY ≡ Prostředky, jimiž se Julius Caesar bránil proti choroblivosti a bolení hlavy: ohromné pochody, nejprostší spůsob života, nepřetržité pobývání pod širým nebem, neustálé útrapy — to jsou, do velkého počítáno, vůbec udržovací a ochranná opatření proti extrémní zranitelnosti oného subtilního stroje, pracujího pod nejvyšším tlakem, jenž se zove genij. —

32

IMMORALISTA MLUVÍ ≡ Filosofovi není nic *více* proti chuti než člověk, *pokud žádá*... Vidí-li člověka jenom při jeho konání, vidí-li toto nejstateč-

nější, nelstivější, nejvytrvalejší zvíře i zbloudivší do labyrintních bědností, jak podivuhodným jeví se mu člověk! Vyhovuje mu ještě . . . Ale filosof opovrhuje žádajícím člověkem, také »žadoucným« člověkem — a vůbec všemi žadoucnostmi, všemi *ideály* člověka. Kdyby mohl filosof býti nihilistou, byl by jím, poněvadž nalézá nicotu za všemi ideály člověka. Aneb ještě ani ne nicoty — nýbrž pouze ničemné, absurdní, nemocné, zbabělé, mdlé, všechny druhy kvasnic z *vypitého* poháru jeho života . . . Člověk, jenž jest jako realita tak poctyhodný, jak to přichází, že nezaslouží úcty, pokud žádá? Jest mu pykati za to, že jest jako realita tak zdatný? Jest mu všechno jeho konání, napěti hlavy a vůle ve všem konání, vyrovnati natahováním údů v imaginárném a absurdném? — Dějiny jeho žadoucností byly dosud *partie honteuse* člověka: máme se stříci příliš dlouho v ní číst. Co člověka ospravedlňuje, jest jeho realita, — bude jej věčně ospravedlňovati. Oč je skutečný člověk mnohem cennější u přirovnání s nějakým pouze žádaným, vysněným, vysmraděným a vylhaným člověkem? . . . s nějakým *ideálním* člověkem? . . . A jenom ideální člověk je filosofovi proti chuti.

33

PŘIROZENÁ HODNOTA EGOISMU ≡ Sobectví je tak cenné, jak cenný je fysiologicky ten, kdo je má: může býti velice cenné, může býti ničemné a opovrženíhodné. Na každého jednotlivce smí se hleděti v tom směru, představuje-li stoupající nebo sestupující linii života. Rozhodnuvše o tom, máme také kánon, jakou cenu má jeho sobectví. Představuje-li stoupání linie té, jest jeho hodnota skutečně neobyčejná, — a k vůli celkovému životu, který jím činí o krok

dále, může býti péče o udržení, o opatření jeho *optima* podmínek i extrémní. Jednotlivec, »individuum«, jak lid a filosof to dosud chápali, jest jen omyl: není nic o sobě, žádný atom, žádný »článek řetězu«, nic pouze zděděného z druhdy, — je celou jednou linií člověk až k němu samotnému ještě . . Představuje-li sestupující vývoj, úpadek, chronické zrůdnění, ochoření (— nemoce jsou, do velkého počítáno, již následnými jevy úpadku, *ne* jeho příčinami), přísluší mu málo hodnoty, a první spravedlivost chce, aby zdařilým *ubíral* tak málo, jak možno. Je pouze jestě jejich parasitem . . .

34

KŘESŤAN A ANARCHISTA ≡ Žádá-li anarchista, jako obústek *chátrajících* vrstev společnosti, s krásným rozhořčením »právo«, »spravedlnost«, »stejná práva«, stojí tím jenom pod tlakem své nekultury, která neumí pochopiti, *proč* vlastně trpí, — *čím* je chudý, životem . . . Příčinný pud je v něm mocný: někdo musí býti vinnen tím, že se mu daří zle . . . Také mu působí »krásné rozhořčení« samo již dobře, je požitkem pro všechny chuďasy tupiti, — skytá jim malé opojení mocí. Již nářek, naříkání-si může dodati životu půvabu, vyčítá se vlastní špatný stav, za okolností i vlastní špatnost těm, kdož jsou jiní, jako bezpraví, jako *nedovolené* nadpraví. »Jsem-li já *canaille*, měl bys jí ty také býti«: s touto logikou se dělá revoluce. — Naříkání-si není v žádném případě k něčemu: pochází ze slabosti. Přičítá-li člověk svůj špatný stav jiným nebo *sobě samému* — ono činí socialista, toto na příklad křesťan —, netvoří to nijakého vlastního rozdílu. Společným, řekněme také *nedůstojným* při tom, že má býti někdo *vinnen* tím, že trpíme —

zkrátka, že si trpící předpisuje proti svému utrpení med msty. Předměty této potřeby msty jako potřeby *rozkoše* jsou příležitostné příčiny: trpící nalézá všady příčiny, by si schladil svou malou mstu, — je-li křesťanem, ještě jednou řečeno, nalézá je v *sobě* . . . Křesťan a anarchista — oba jsou *décadents*. — Ale i když křesťan odsuzuje, hanobí, špiní »svět«, činí tak ze stejného pudu, z něhož socialistický dělník odsuzuje, hanobí, špiní *společnost*: i »poslední soud« jest ještě sladkou útěchou msty — revolucí, jak ji očekává také socialistický dělník, jenom trochu dále myšlenou . . . I »onen svět« — k čemu nějaký onen svět, kdyby nebyl prostředkem, aby se pošpinil tento svět? . . .

(pokračování)

JOSEF HOLÝ / TĚŽKÉ ZPÍVÁNÍ O MÉM SRDCI / PŘIPSANÉ PANNĚ ELIŠCE

Ještě tě nezabiju, srdce mé!
Nežli nás pohltí stínové němí,
ještě snad hvězdy rozsvěcet budeme,
smáti se sluncem a plakati zemí.

Ještě tě neprodám. Zastav se, Věčnosti,
shlédni se ve snů svých bouřlivém moři,
viz, jak se svíjí šílenou bolestí,
jásá a kvílí a zpívá a hoří.

Všichni tak zoufale spěchají v mrákoty,
padají, rvou se a klikatě běží,
střeštěně křepčí kol sochy lakoty,
ah život pravý, zdravý, svěží!

A hory dřímají, čekají. Tiše se
kolmo výší, bezedně níží.
Kámen strnul. Temno. Čas nehne se,
osud jen dole se táhle plíží.

Propastmi přízraků mlhy zdají se,
nehybně stojí vše a přec se kácí.
Proud lidské čeládky beze stop v kraji se
se srdcem zabitým, bezkrvým ztrácí.

Prodej se proto, děťátko nevinné,
na každém rohu ti číhají krámky:
nekvete nic tam, nerodí, nehyne,
zamčeno věčně sedmery zámky.

*

Srdce mé, srdce mé, krvavě plápoláš,
vše tvůrčí síly tě proniknou z dáli,
jediným výkřikem do ticha zavoláš,
rozkvetou pouště a oživnou skály.

Osvěžíš vánkem duše, co úpějí,
nová se slunce jim zalesknou třpytem,
nebesa roztříštíš jedinou krůpějí,
propasti osvítíš jediným citem.

Zámky se otevrou, krví čas pohne se,
promluví němí stínové hlavy,
sobectví roztaví na prvky nové se,
osudy zvrátíš a zažehneš davy.

*

Synové země mi šeptají proklatí,
pochyby rostou zas, počaly vábit:
prodej se, můžeš-li, lépe se prodati,
lépe se zabít sám než se dát zabít.

Stěny mě sevřely, se čtyř stran mátohy
prosí mě, hrozí mně, rozumně mámí,
vzchop se, můj synu a postav se na nohy,
po tom se žebříku vyšplhej z jámy!

Nevěříš? Sedíš tam skrčený, ztracený,
zasmát se neumíš v marnivé muce,
kol hlavy komický věneček zlacený,
srdce své krvavé držíš v ruce.

*

Nebesa, Bože, prostore, myšlenko,
bolesti, radosti, matko a robě,
vysněný světe můj, ďáble můj, panenko,
všechny vás volám naposled k sobě.

Všichni jste ve vonném háji života
zpívali se mnou píseň jemnou,
kde jaro rozkvétá, kde srdce klokotá,
všichni jste hýřili, vířili se mnou.

Vše bylo zrádou, klamem a vidinou,
vymřely lesy a pusto je v kraji.
Vše bylo jamou. Blouzniví zahynou.
Tak mi to rozumní povídají.

*

Srdce mé, náhle tě pravdami spálili,
jsem to já? Cizinec. Zabit. Stůj, změno!
sírnatým, tekutým ohněm tě zalili,
zničeno's celé, nic nezachráněno.

Flétna se rozpěje, hudec je koupený,
virtuos, srdce mé, tvůj šepot, kde je?
Chrám je pln kvítí, to háje jsou zloupeny,
holými větvemi pravda se směje.

Ba ani ve snu tě neumím najíti,
v života víření, na loktech ženy,
neumím zajásat, neumím zavýti,
sedmery zámky vypáčeny.

*

Takový konec je: Nevěřte věčnosti,
nevěřte životu, nevěřte v lidi,
nevěřte dobru, lásce a milosti,
štěstí a kráse, všechno šidí.

A měla-li jste kdy ráda člověka,
skryjte své srdce někde v hrobě.
Takový konec. Kdo zabit, se neleká:
Nevěřte ani sama sobě!

Brno 19. 11. 03.

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

Ve své nové knize ***Impressionisté a ironikové*** má p. Jiří Karásek ze Lvovic studii věnovanou dramatice a nazvanou »K vývoji moderního dramata«. Některými stránkami znamenité studie té hrozí nebezpečí něčemu, co bych nechtěl snad viděti nápodobováno, ale jistě ceněno: totiž nemoderní tragedii. Nebezpečí vzniklo jen z označení jistého genru dramatického širokým názvem »dramatu starého«, aniž, jak patrno tomu, kdo předmět zná, studie chtěla útočiti na veškerou starou tragedii. Nicméně nebezpečí tu je, že s Hugovou, vnější tragedií, již článek potírá, mohla by po studii p. Karáskově býti zaměňována i třeba tragedie řecká, a tomu nedorozumění bych rád zabránil.

Studie operuje dvěma názvy: »drama staré« a »drama moderní«, které autoru označují dva různé a hlavně různě cenné pojmy. Drama staré, toť mu drama romantické, respective, jak z příkladů ve studii uvedené vysvítá, ač to není přímo vysloveno, skoro výlučně drama Hugovo. Drama moderní pak po výtce novodobé drama severské: dílo Ibsenovo a demonstračně hra Wiedova.

S přesností, p. ze Lvovic vlastní, vymezuje pak autor tyto dva útvary a jest jen správno, že u znamenitého moderního dramatu Ibsenova vidí všecku vniternost a všecku cenu, kdežto u starého dramatu, které si vybral, jen vnějšnost, náhodnost, neorganičnost, hřmot, lak a faleš. Ale označiv tuto dramatiku názvem dramatu starého, dopustil se neopatrnosti, že vydal i cenné dílo staré v plen nepochopení.

Že však cenná tragedie stará, jíž hájím, soudem Hugova dramatu dotčena není, vysvítá nejlépe z následujícího: p. ze Lvovic, studuje základní znaky moderního dramatu na díle Ibsenově, shlédává mimo rysy, *výlučně* modernímu dramatu náležející, především tyto:

»U moderního dramatu čin jest výsledkem cítění ... Moderní drama jest bojištěm srážejících se nových názorů na svět a nových pohledů v život, s názory starými, sděděnými ... O hluboké procesy morální a ethické běží v dramatě moderním ... Moderní drama nepojímá již reka jako osamocenou jednotku, z celku vyňatou, a vystavěnou jako výjimku na odiv ... Vyjímá z (průměrného) života ideový, intelektuální a symbolický smysl světa.. Osoby poutány jsou sociálními okovy ... Moderní drama staví nás před případy, u nichž cítíme, že se projednává v nich věc naše .. Konečně pak dává nám vycífovati osudně vážnou a slavnou vzájemnost, jež je mezi světem a naší duší.«

Nálezy ty, velmi přesně vytčené, činí čest tomu, kdo moderní drama analysoval, ale rysy samy nepatří toliko modernímu útvaru, nýbrž nalezneme je, *byť snad ne ve stejných poměrech jako u moderní*, tož přece u tragedie staré. Příkladem budiž třeba skoro půltřetího tisíce let starý řecký »Prometheus«. Je tam vše, co tu vytčeno, až i do té lyriky, s níž p. ze Lvovic shledává se u dramatu moderního. A necítím-li u řecké tragedie, jež, podobna titanu, proráží staré řády, které mne, novodobého člověka, více netísní, tak do slova, že projednává se tu »věc má«, přece jen sám zjev titanismu, lépe řečeno *prometheismu*, tož podstaty tragedie vůbec, mne uchvacuje a naplňuje vděčností i ztad, odpoutávaje tak, síle tak, podporuje tak a jaksi *posvěcuje tradici prometheismus můj*, jenž, realně vzato, má jiný úkol, než lomcovati Zevem, ale symbolicky bude vždy onen, který vrhá oheň do srdcí a myslí, určených stvořiti nový řád člověku, životu, vrstvě, národu, společnosti nebo světu.

Studie, bohatá obsahem, výstižně zabývá se dramatem skandinávským, a i k tomu bych rád přičinil několik slov.

Drama skandinávské — řekněme Ibsenovo, je nejsilnějším dílem moderní dramatiky vůbec. Toto drama však nese všecky znaky svého severního původu. Tu šedost vnějšku, na niž článek na několika místech poukazuje, to šedé, ale ovšem výstižné a hutné slovo, které se vždy při tomto díle chválí, tu zamlklou severní intimnost,

již jsme měli příležitost i na básníku pozorovati, to ponoření se do sebe, které je tak přirozeno v zemi sice bílých nocí letních, ale za to nočních dnů zimních. Zabývajíc se také po výtce problémem pravdy života a jsouc dramatickým projevem protestantismu, ba přímo pastorství, dílo to, které se i s bázní usmívá a jehož dojemnost tkví právě v těch bojácných pohledech po životu a jihu, jež ze své přísnosti vrhá, má i cosi mrtvolného do sebe, co pro nás, jižnější lidi, vane z něho jako nebezpečná, protože příliš mohutná nákaza. Studie, zabívajíc se dílem, má povinnost vyzvednouti tyto rysy. Ale nerad bych — ač to není cílem p. ze Lvovic, leč opět mohlo by se tak státi z nedorozumění, — *aby tyto severanské rysy staly se u nás dogmatem pro dramatiku vůbec*, kteréžto nebezpečí beztoho vždy hrozí z převahy Ibsenova talentu a Ibsenova díla nad veškerou současnou dramatikou. Tím ovšem nepravím, abychom se tímto nejhlubším a nejmohutnějším dramatikem nové doby neprožíhali, prohlubujíce se jím a přirovnávajíce svou křehkost k jeho scelenosti, aniž dávám hesla ke sploštění, zvněšnění a uhnutí naší beztak lehké dramatiky.

S rysem díla Ibsenova souvisí i poznatek, jejž studie modernímu dramatu uznala: »Moderní drama opomíjí všecky procesy vnější«, a dále: »V moderním dramatu jsou osoby osobami citu, jemuž dáno tím větší pole, čím méně život osoby se může projevovati aktivně, *vůlí realisovanou v čin.*«

Zde jsme u proskribovaného činu. Čin sám nevyskytuje se skutečně zhusta v moderním dramatu, ale to proto, že vůle, která činy plodí, v současné dramatice stůně. Studie udává sama příčinu toho, kterou můžeme vzíti jako omluvu: totiž rostoucí nesvobodu jednotlivcovu v moderním celku, který sesílil právě na úkor jednotlivcův, a cítění této nesvobody. Věc je fakt v nás i mimo nás a nelze na něm jako na faktu nic změniti. Ale otázkou je, musí-li tak zůstati. Otázkou je, má-li skutečně vůle jako síla života, ať už u jednotlivce pod vládou řádů společenských, u vrstvy pod vládou vrstev panujících, u národa pod vládou vlády jiného, jenž si jej porobil, zůstati věčně dušena, rosmerovsky ohleduplna a lámána, či není-li úkolem zrovna nejnovější doby, aby ji volala k obrodu, aby ji křísila, sílila, a úkolem její dramatiky, aby demonstrovala to nové dílo promethejské. Pravilo-li se správně o Ibsenových dramatech, že jsou jen pátým aktem, může se státi, že tato neibsenovská tragedie pětiaktová bude zase jen prvním aktem. Známá filosofie, která nás všecky více méně osvobodila, tak již učinila. Ale i nepřiznáme-li velikému jedinci takového práva, jako ona, nad a mimo milion jednotlivců se vladařsky postaviti, tu přece onen milion jednotlivců jako vrstva, jako národ, jako právo života, jenž jde, jako vůle jeho, jako jeho síla může se objeviti v příští tragedii sesymbolisován nebo i v differencovaném

jevu celku, a jeho stopě budou v dramatu následovati činy, stejně jako v životě. Bude to v podstatě onen starý Prometheus, kterého jsme viděli lomcovati Zevovými nebesy. Bude to v jádře onen Shakespearův člověk renaissance, jenž se zvedl z asketismu k životu a z věčnosti křesťanského záhrobí k okamžiku zemského štěstí. Bude to v základě onen Faust, jenž vůlí filosofického poznání vztyčil se do světa staré víry. Bude to celkem onen sluha Beaumarchaisův, jenž se před samou revolucí francouzskou hlásí o právo rovnosti u svého šlechtice a pána. Bude to onen občan Schillerův, který nesmekne před kloboukem Gesslerovým a vzbouří kantony za cílem občanské svobody. Bude to ona nevěstka Dumasova, která láskou dobývá si rovnosti společenské. Budou to oni Hauptmanovi tkalci, kteří, puzeni útiskem, utrhnou se jako lavina, volajíce po sociální spravedlnosti. Budou to tytéž spodiny společnosti Gorkého, které se budou vzpínati ze svého sklepa za světlem. A bude to také ona Ibsenova pravda života proti lživé morálce, která se nalezla aspoň v poznání sebe samé, byť i neměla sil vyžíti se. A bude to v novém dramatu právě ta *činorodá síla*, která z Ibsenových propastí, z Ibsenova váhání, *z Ibsenovy zastávky* prohloubená, pročistěná, uvědomělá a posílená tryskne do života jako jarní obrozovací míza země — v tragedii jako v dyoniském jevu umělecky projevena, ve světě pak projevující se vždycky *jako znamení toho, jenž přichází.*

Studie p. ze Lvovic obírá se ještě jedním podstatným znakem moderního dramatu: neznámostí jmen jeho osob proti historicky známým jmenům a osobám tragedie starší a staré. Ale o tom snad až někdy jindy.

Jaroslav Hilbert

Od p. Felixe Falka vyšla před delší dobou kniha básní, již nazval »In memoriam« a v níž byly nezvykle navoněné verše, hlásající esthetickou a trochu podivnou erotiku. *Die Priesterin* zove se jeho nový svazek poesií (Lipsko, H. Seemanna nást.). Eroticko-romantická touha prvního svazku, přecházející trochu do těkavé hravosti »Biedermeierzeitu«, stala se méně trpkou, méně substancielní, barvy jsou tenčí, motivy štíhlejší, sloky jemnější a neúmyslnější, než dříve. Jsou v tomto svazku svrchovaně lyrická čísla (Ver sacrum, Der Duft der Rosen, Nacht am Meer), v nichž se dostává ke slovu malá, zvláštní a svérázná summa vokalických a psychických kvalit, ale všechno v souhrnu přece jen není básní, řádkou, slovem, jež by chtělo cokoli v nás zburcovati, jež by mělo co dáti nebo vzíti aneb osvětlovalo nějakou cestu.

In stillen Gassen und bei kleinen Leuten (Lipsko, H. Seemanna nást.) je sbírka moudrých, ostrých a distinguovaných motivů a silhuet, jež vydal nedávno mladý brněnský autor p. Eugen Schick.

Tyto polovičaté historky, jež vypravuje, tyto malé každodennosti jsou takořka viděny z jednoho koutu, v nevtíravém, ironickém světle, veselé bez farcí, bolestné beze vší krutosti. Jsou v knize té lidé a zákoutí a slova, která už známe a která nám byly už někdy také *tak* ukázána, jak by to chtěl p. Schick, ale přes to nám to vše téměř opět *nově* vylíčil. A můžeme si zamilovati lidi a věci, s nimiž se setkáváme v jeho povídkách, náhle a nevědouce o nich ani mnoho, neprozřetelně a zvědavě jako ve skutečném životě. Domnívám se, že to vyplývá z toho, že je p. Schick básníkem a nad to básníkem s moudrým a zdvořilým srdcem.

P. Eugen Schick vydal také malou roztomilou monografii *Otto Julius Bierbaum* (Berlín, Schuster & Löffler), k níž nakladatelství připojilo žertovnou autobiografii Bierbaumovu. Knížečka ta není kritickým pojednáním, nýbrž ucházením-se. Má ducha, srdečnost, pathos a naivnost, vlastnosti, které by se měly nalézati v každé monografii od básníka. Saloppní, zúmyslna nedbalou formu této včasné causerii sestrojil asi p. Schick na poctu svému Ottovi Juliovi.

Na konec bych chtěl ještě upozorniti na prvořadou, naprosto a dokonale původní, významnou lyrickou sbírku, kterou vydalo nakladatelství Maxe Hesse v Lipsku pro lid (výtisk za 20 feniků). Je to kniha básní *Meine Heide* od p. Hanse Benzmanna. Lyrickými a baladickými komponenty přebohaté ovzduší prolíná básněmi tohoto dobrého německého umělce, jenž po leta už poctivě pomáhal, jak oživiti opět naše literární pudy, stavší se poněkud senilními, pro dramatické a koncentrovaně-epické momenty lyriky. Žár a krásné, bezprostřední barevné kouzlo, dojmy a krajiny plní tento svazek jako osoby, stromy, tráva a vzduch na obraze. Jsou tu vztahy mezi verši, vzájemně si cizími, je tu rámec, jenž je shrnuje v jeden celek. Je to kniha vřesovišť, touhy, temněrudých, velikých snů, dalekých poutí, bezpečných si svého cíle, německá kniha, kniha pro lid a osamělé, silné, věřící lidi.

Paul Leppin

Delikátnímu gentlemanu p. Neždanovovi z »Literárních Listů«, urozenému a statečnému p. Emanueli Lešetickému z Lešehradu, slovutnému p. Karlu Rožkovi a celé slavné redakční radě „Srdce“, v dík za pozornost, věnovanou mi v poslední době, a pro ozřejmení svého skromného názoru a stanoviska vůči nim a jim podobným *pro všecku budoucnost*, opisuji tuto z Heinricha Heina:

Das Ungeziefer jenes Lands,
Es bildet eine heil'ge Allianz.
— — — — — — — — — — — —
Willst du das schmöde Geschmeiss zertreten,
Verstänkert es dir die Luft, die süsse,
und schmutzig würden deine Füsse,
Das Beste ist schweigen —

A. P.

MILOŠ MARTEN / IRENA /

SKIZZA

L'irreparable ronge avec sa dent maudite
notre âme ... *Baudelaire*

Daleko na obzoru tiše se pohroužilo slunce a požáry západu, v nichž spalovaly se blednouce jantary a drahokamy, chladly a hasly, hlceny stoupajícím mořem šera a ticha. Sklonil se večer, jeden z těch hlubokých melancholických večerů, kdy soumrak je rozechvěn nekonečností a oblaky a stíny těžce se přelévají ve fantomy postv a tvarů.

Illner odstoupil od okna a spustiv se na pohovku, sevřel lehce víčka. Nesena šerem, zastihla jej líná, smyslná mdloba, neklid, jejž pocitoval, co skloněn vyhlížel z okna, ustoupil měkké, bezpřízvuké náladě, podobné spánku: myšlenky se odbarvovaly a tlumily, ale každý vnější vzruch a pohyb, každý záchvěv budil v nervech pocity tím intensivnější, ryvé, až trýznivé. Malé stříbrné pendlovky hlásily čas úhozy ostrými, jako bizarrní výbuchy nervosního smíchu, zdola do lehly chvílemi lidské hlasy a zvenčí široké vlny větru šumíce přivívaly oblaky mlhy a vůně, ale nic z toho nerušilo ticha, vše splývalo v tichu a zanikalo v něm, jak se zdálo, v té chvíli pohroužení, rozplynutí, ztráty sebe v nesouvislém tahu představ, matných, ale ab-

sorbujících jako utkvělá myšlenka. Byla to zase dnes hodina záhadného, nehmotného kouzla a záhadné, nehmotné tísně, jež se od jisté doby dostavovala s večerem, přesně, jako kyvadlo —

— Hluk kočáru dole v průjezdě jej konečně vyvyrušil. Přijeli... Zvedl se, aby pohleděl na hodinky. Pozdě. Neuvidí jí dnes již... A zvrátil se lehce zpět. Ale jeho přeletavé, úryvkovité představy se soustředily a vyjasnily. V zášeří pokoje, kam zatím vplynula noc — divně jasná, prováta bledým, tekutým světlem — vyvolal si obraz ženy, jejíž potkání bylo zdrojem jeho nervos. A proměnilo tak rozhodně vše, čím do té doby žil. Rozmetalo základy rovnováhy a sebejistoty, jež postavil za cenu tolika sklonů a tuh, šťastných zmatků a úrodných vášní... s obětí celého mládí srdce, umrtveného skepsí, aby ho zcela nezlomila nemožnost žít spontanně a mocně uprostřed mdlých, plochých lidí. Probudilo k životu zadržené a utajené vzpruhy radosti a smutku, bolesti a rozkoše... ryzí instinkt a volní expansi mu vrátilo — jen dlouhé umělé stařectví srdce činilo je horečnými a jejich vzkříšení da'o doprovod nemocných stavů.

— Irena

Viděl ji před sebou s jasnou živostí mladé vášně. Štíhlá a jemná, s tělem, jež skrývalo divou horoucnost, pyšnou harmonií linií, měla bílý, sensitivní obličej, o jakých snili primitivové nad stránkami exaltace a kletby z knih svatých otců, rty tenké, sevřené, jež někdy modullovaly slova, jak by se spíjely těžkým, tmavým vínem, tiché oko, ztracené v neurčité melancholii, nebo zas intensivní, vžívající se pohledy, plnými myšlenek a snů... tvář, která sváděla touhy na nebezpečná scestí, a před níž nebylo lze si mysleti extrému něhy nebo vášně, oběti nebo vůle, ctnosti nebo hříchu, aby k němu její oči řekly ne.

— Je stvořena, aby inspirovala illustratora Baudelairových veršů, jenž by z ní vytvořil o postavu více v řadě záhadných a paradoxních žen, v nichž se synthetisovala erotika renaissance... shrnuv Illner svůj dojem, a vzrušen vidinou, hroužil se do vzpomínek jako do přehřáté, aromatické lázně, v níž rozkoš sevře srdce a je tak prudká, že až působí bolest.

Byla sestrou jeho hostitele a s ním jakýms paradoxním květem, výjimkou v době, která tak nenávidí výjimek, že zavile odmítá nejlepší dary síly a touhy, které nesou zemi, a odsuzuje je, aby se samy stravovaly svým bohatstvím jako nemocí. A živou záhadou byla i s Ottou — nikde nesloužila kultura a distinkce tak za závoj vlastní vnitřní bytosti, jako u nich. Byl tomu rok, co se s nimi setkal, shoda sklonů a nechutí učinila jejich styky intimními — a dnes, jako v den, kdy je potkal, měl pocit skryté záhady. Nic než pocit; nic jej nezdůvodňovalo, byl zcela vagní, tak že o něm sám už pochyboval a měl jej za autosuggesci, vzbuzenou výjimečností a uzavřeností jeho přátel. Ale byly chvíle, že intensivně vtíral se, vnucoval fantastické domněnky a kombinace. V těch chvílích si Illner uvědomoval, že je cit a irritace záhady hlavní tížnou silou jeho zájmu — a jeho lásky, která vyrostla jako květ narkotické růže, co byl hostem na jejich zámku... nebyl by mohl určiti, kdy vzešla, a ještě dnes, kdy jí byl cele ovládnut a kdy ji po samy prvky analysoval v dlouhých meditacích, nevěděl co k němu o ní promluvilo poprve. Byly to reflexy smutku nebo známky vášně, které u ní někdy postřehl jako napjetí, provázející skryté proudy sil? Nebo fakt, že se mu otevřela jejich do krajnosti realisovaná samota? Jistě, ta vědomě, uměle vytvořená životní praxe, zaměstnávající a vyčerpávající všecky životní síly kontemplací a schopná vzbuditi podezření, že má intenci, dát sku

tečnosti živý případ některého z Poeových snů, vzněcovala jej nejvíce. Ale sám kořen jeho lásky . . . zdálo se mu, že velnula v duši nepozorovaně, jako otrava některých vůni, které usmrcují v jedné noci, bez krise a bez křeče. Nevyměnili dosud erotického slova, jejich gesta byla tichá, a sotva že se srozuměli pohledy. Ale cítil, že se mezi nimi vše stahuje k okamžiku, kdy se projeví — to čekal, to byl zdroj jeho nervosy.

— Snad zítra.

Vstal vzrušeně, a v tekutém polojasu pokoušel se znova čísti lístek anglického papíru se dvěma řádkama drobného písma.

Její vzkaz. Psala mu ráno, před odjezdem, aby se pro tuto vyjížďku omluvil, a zvala jej na zítří.

Ještě chvíli setrval Illner v myšlenkách; hledal vztah a kombinoval a dohodoval se. Pak zazvonil o světlo a sedl k rozečtené knize, zůstavuje rozhodnutí zítřku.

— Přišel jste . . . Děkuji vám.

Illner cítil, že se chvěje, usedaje na tabouret, jejž mu ukázala tichým pokynem. Nebyl s to, aby pronesl slovo, jakoby řeč ztratila timbre, neměla nuancí pro to, co jedině mohl říci samým přízvukem svých slov. Zavřela knihu, když vstoupil, a pololežíc na chaiselongue zírala před sebe, v neurčito, v posunu úplného v sebe pohroužení; ještě více stajena, ještě záhadnější, než kdy: tajemství, jež před rozřešením změní se v chimaeru. Pozdravili se chvílí mlčení, v níž i pohledy byly bez výmluvnosti a rozptylovaly se po boudoiru, tak ostře značeném její bytostí a sensibilitou, že činil dojem komposice, jejíž vůdčím motivem byla. Nebylo zde předmětu, aby nebyl sensitivně voleným vzněcovadlem a nevyzýkal smyslů k rozkošné hře na všech strunách požitku. Vyvrcholené raffinement stylu Louis XV ožilo

znova v měkkých a vláčných, do vln a závitů se stáčejících tvarech nábytku. Dráždilo a laskalo odstíny zeleně, žluti a tónu vadnoucích růží, zladěnými v pianissimo, a nabízelo smutkům doprovod něhy a snům nevyrušené ticho, radostem sordinu a vzrušením smyslné doteky hedvábu. A barvy se harmonisovaly s vůněmi, provlažujícími vzduch, opřádajícími myšlenky jako mlhou. Těžké anglické voňavky mísily se s vůněmi květin, jichž zde svítilo celé barevné moře. Byly všude: vadly, rozhozeny na stole a po konsolách, tiše vyrůstaly v jardiniérách, hrály a chvěly se v japonských vásach a pohárech z benátského skla. Sny kytic a větví, krajiny a města, lidé šikmých očí a nesčíslné obměny moře a vzduchu mluvily zkratkami tří, čtyř čar a skvrn v prosvitavé běli porcelánu. obludná zvířena ježila se v masse tmavého bronzu — a zase svítily zlacené gondole, tepané přilby a štíty se znaky, neseny křehce modellovanými kalichy a stvoly, zpívajíce lichotné kavatiny barevného skla. Východ a jih, dva protipoly kultury a umění, pojily se zde mocí první noty svého vzniku, z potřeby exquisní pocitové hry, luxu, jenž by zajal a do dna vyčerpal energie, svedené s drah činu... A Irena připadala jako vrcholný tón těch melodií požitku, sama umělý výtvor přesycené kultury a květ přehřátého skleníku.

Vagní úsměv jí zahrál na rtech:

— Otto myslí, že mi stačí k životu knihy a dovoluje mi dokonce vůně, jen abych si nežádala lidí.

(Je snad tato náplň požitků protijedem něčeho, co tráví a trápí příliš vytrvale a před čím nelze býti dost opatrným? V Illnerovi vstal pozorovatel, bylo mu, jakoby jej ta neurčitá věta stavěla před samu záhadu, z níž dosud nezachytil ani stínu. Měl se na pozoru, aby neprozradil pozornosti, v niž se jeho napjetí přeneslo — postřehl ostatně, že Irena ani nečeká odpo-

vědí a nevšímá si mlčení, svedena zas už daleko utkvělou myšlenkou, z níž do slov mohlo prozářiti sotva tolik, co vyzrazují gesta z monologů beze slov, vedených samotáři.)

Teprve za chvíli vyrušila se zcela a řekla s pohledem soustředění a napětí, jakoby byla konečně našla těžiště svých skrytých meditací:

— Zavolala jsem vás... Dovíte se hned, proč jsem vás zavolala. Ale chci napřed věděti... jen to jedno: milujete nemocné?

— Nemocné? (Byla to pouhá reminiscence hovoru nebo četby? Hledal marně pevný bod v tom nespojitém přechodu myšlenky a slova.)

— Nemocné. Nemyslím těch, pro něž jsou lékaři. Ne... Ale ty, jejichž život je pochyben, má vadu, trhlinu... k nimž byl osud temný a neúprosný (hledala zřejmě s obtíží výraz). Nepamatujete se? Mluvil jste o tom posledně s Ottou. Mnoho jsem přemýšlela o vašem hovoru.

Zkusil se krýti paradoxem.

— Nejsem právě soucitný, Ireno, ale věřím, že jsou v životě tajemství, která zjeví jen soucit. Nechám jím občas rád vésti svou zvědavost.

Pohnula se živě

— Ne, netáži se na soucit, vím, že si jej zakazujete jako slabost, řekl jste to několikrát. Ale zapoměl jste vskutku docela? Milovat nemocné — to je, brát nemoc, tu zoufalou nemoc nalomeného života, jako ferment, jako vzněcovadlo touhy a tím jako dělníka života samého a jeho vývoje. (Usmála se.) Vidíte, jak si pamatuji vaše slova.

Illner se rozpomenul:

— Ah, to vás zarazilo? »Nemoc je vlastně stimulans krásy, proto že její zdroj je touha a touha je úměrna bolesti«, ten syllogism to byl, nemýlím se?

— Ano, chci, abyste mi o tom řekl všecko.

Nevím, jakou arrière-pensée tají její zájem, ale snad se mi právě tady osvětlí tma její duše, myslel Illner, překvapen sám, jak v něm zvědavost skoro pohltila erotiku. A improvisoval, zíraje na ni — napiatě.

— Nevím, jak jsem přišel na tu myšlenku, ale často o tom sním: že by si kdysi všichni ti nemocní, nebo prokletí, jak říká Baudelaire, našli vyhraženou zemi, nějaký kout nebo ostrov světa, svou říši, slovem. Víte, všichni, jejichž život má organickou vadu a kteří se sami odsuzují k vyhnanství zde na zemi. Byli by zbaveni pout, kterými je svírá mediokrita a opatrnost zdraví. Měli by volnost touhy a realisovali by všecky, i nejšílenější sny. Myslím, že žádné umění nevytvořilo tak žhavé vise, jakou by byl jejich život . . .

— Ano, ano . . . horečněl Irenin zrak.

— Hleďte, vidím někdy v celém žití, v jeho varu a kypění, jen šílené překonávání jakés immanentní nemoci, zahnízděné až v jádru, v podstatě a bytosti člověka? Mám dogma o prvotním hříchu za nejpsychyčtější náboženský symbol. Zdá se mi, že každá rozvinutá síla byla rozvinuta, protože bylo nutno přemoci jakousi bolest, mocnost touhy že je aequivalent skutečného nedostatku . . . o přemožení nemocí jde v obou případech. Největší vypětí lidské fyse, genius nese vždy nesmírné utrpení, a duše nejsmělejší touhy poznaly propasti života. Nevyjadřuji se dosti jasně? Bez nemoci, ve štěstí, bez bolesti, viny, strachu žili bychom stagnaci nevyrušené rovnováhy.

— Ano . . . ale: oni nemocní? Řekněte, v jejich říši by utrpení jen vzněcovalo rozkoš?

— Bylo by jí tráveno jako ohněm.

— A minulost . . . minulost by mlčela, nebyla by výčitkou a kletbou?

Ale to byla horečka! To bylo víc, než obrazivá hra! Její rozrušení vytrhlo Illnera z meditace a vrátilo jej skutečnosti.

— Odvaha štěstí a lásky by byla bez míry?

— Ireno ... hledal, čím uklidnit vzruch, jejž vyvolal. Znepokojili jej výsledky jeho experimentu a vracel se mu původní neklid.

— Odpusťte, že vám říkám věci, o nichž je nebezpečno jen snít ...

— Ne, neodvolávejte, odpovězte ...

Vpila se pohledem v jeho tvář.

— A vy ... měl byste odvahu, vzíti na sebe ten osud, abyste jím získal ztravující štěstí, o němž mluvíte?

Rozuměl zpola a vzal ji za ruce.

— Zavolala jste mne ...

Žhnula horečně, a zdálo se mu, že na něj její žár přechází.

— Vy ...

Sklonila se k němu

— kdybych vás milovala ... a kdyby má minulost skrývala takovou trhlinu ... měl byste odvahu?

Jejich dech se smísil.

— Nemáš tušení, jaké stigma bolesti a hrůzy mi slíbáš se rtů.

— Moje ... Polo v bezvědomí ji strhnul k sobě. Zděšen, ale rozhodnut, s pocitem smrti, ale šílený štěstím, přijímal dar jejího těla, horečnost polibků, již omdléval jako když v horké lázni krev pomalu ubíhá ze žil — — —

(pokračování)

HENRI DE RÉGNIER / SCÉNY V SOUMRAKU

Noc příliš rychle tu a marna naděj' tvá.
José-Maria de Heredia

I

Večerní vítr již pás smaltový a stuhy
hedvábné na odkvetlých šatech rozpoutává
a těžké čalouny se s jeviště dmou v luhy,
kde napíná se korouhvička třepetavá.

Prosévá vlavý zpěv, jenž z viol, z flét se třese,
vzdech křehkých, zlatých strun pod smyčců chvějnou hrou,
a zmlká, když se z chóru chřadnoucího vznese
vzlyk tryskavý, jenž prolne pláten nádherou.

Jak v mečů třeskotech zlomeny velké pýchy,
veta po nadějích jak modrých ptáčatech,
jež krvácejí v noc a v moře a v břeh tichý,
kde září pochodně báječných Dějství těch.

Do viol vpadá surem jasných výkřik lkavý
a k zlatým třásním mřít se křídlem dochvěje,
tichounké flétny pláčí pro ubohé slávy,
vesla, jež slzí v moře z lodí naděje.

V ten svátku podvečer tak smutný soumrak padá,
snem dávným navštíven a zbaven všeho smíchu,
jsou všecka růžová a fialová lada,
a gesto dlouží se na gesto stínu v tichu,

a v šatech odkvetlých ty Herečky již cítí,
(hlas jich se vzpírá rolím zapomenutým)
jak na nich počíná jas drahokamů mříti
a masky hroutí se a u noh tříští jim;

chvějnější ve stínu, kde viola se třese,
teď ony slyší smrt se chvíti veškerou;
a jak se z chřadnoucího chóru výkřik vznese
ze suren jasných, prolna pláten nádherou.

V tvář tváří večeru, v nějž hledí okouzleny,
kde v divné stepi nikdo kvítím nechodí,
po jejich sybillinské Báji Roztoužený,
co hlasy Milinek a Sester sobě dí?

Chór sladký, zvážnělý jak duše navždy zmdlená,
chór, jenž se dusí, dumaje, jak modří ptáci
shořeli v pochodních, a rozptýlený sténá —
v ticho, v němž zálibu má lež jich, sám se vrací.

II

Jdouce k Městu, kde na plochách terass se pěje
v stínu stromů, jak kytice nevěstina rozkvetlých,
jdouce k Městu, kde dlažba náměstí se chvěje
tichem zemdlených tanců za večerů modrých a růžových,
potkali jsme mladé dívky, jdoucí s planě,
jež pospíchaly ku fontáně,
jež pospíchaly udýchaně,
a my šli blízko nich.

Sladkost jasných nebes jim žila v zracích tesknýcн,
jitřní ptáčata pěla v jich hlasech sladkých, —
oh, byly tak sladké se svým zrakem dobré cesty
a tak velice něžné se svými hlasy hrdliček zvěstných!
Smutné a moudré usedly, aby nás zřely,
spiaté dlaně jak klec jich srdce stříci chtěly.

Skřížily ballerіny směr našich cest,
jich smíchem, tamburinou, líčidly jsme se dali vést,
by nám zmizely večer kdys v záhybu cest . . .

Jdeme k Městu, kde na plochách terass se pěje,
hledat Nevěsty v stínu stromů rozkvetlých,
jak rozhoupaný květ se tam zvonice chvěje,
zvony jásavé na zmlklých náměstích!

Jako lehkých a perutných motýlů tlumy
naděje naše vejdou v brány otevřené,
i vlaštovičky zmdlené,
které netečně šumí,
znaveny, přes moře že létly tam a zpět, —
v tmu koutů, k jasným dlažbám zamíří pak let
našich nadějí v radostných stínech šera,
jako plátky báječné květiny, která
ve vrkoč přadlen prší v dubnu za večera.

III

V nit kolovratů, hle, se chytli motýli,
a Město osudno je předurčeným k strasti,
již v plášti děravém jdou, sněním unylí;
slyš jepicemi ztmělý vítr s luk se třásti...

Sladce a chvějivě jak v upomínku včelek
na prazích dveří zní šum kolovratů stálý,
a jemné stavy hedvábu se smějí bílým
vězněným třepotům, jimž křídla pochytaly;

jitří se vítr, v plášť se směje zpuchřilý,
jejž zdralo staré zlo: žít v předurčení strastí;
vřetena kolovratů chytnou motýly,
na moudré, světlé Město večer jme se klásti

jak mroucí motýlové na vrkoče přadlen,
ve vlně fontány se bledá hvězda dvojí.
Když těmto tělo krvácí z děr plášťů v cárech,
pro koho předou ony novou vlnu svoji?

IV

O smutné Město, kde se poutník rozplamení
pro sladké tváře, jež se v oknech zjeví lepé!
Sandály jeho vlekou listí podjesenní
na dlažbách, které buková hůl jeho tepe.

Přadleny z léta, jež se smály u bran síní,
teď věsí konopí ne trámy při nístěji
a myslí na jehňata ovcí, mrtvých nyní,
v plášť dobrých pastýřů se stulit také chtějí.

Skel ledy jasnými, jež mlhou rozprýskány,
v níž svadlé listy jsou jak lehkých ptáků tlum,
a lijavcem na město dívají se panny,
jak na duši, jež otvírá se cizincům.

A skrze bledé sklo a jeho exil siný,
jak ve hlubině snu, jenž v zajetí je víže,
v sálech, kde z podlah stoupají až k trámům stíny,
jich tváře zjevují se zpod okenní mříže.

Kapradí, liany, vše stromovité jíní,
les, jatý v křišťál vodní a jím zpodobený,
jakoby přeludy víl Vivian z nich činí,
jež hledí, v soumraku jak Tulák kráčí zmdlený.

Ah, dobrých retů mír mu všechny dejte vlídně
a naději a sen, jejž by vám v kšticích snil,
a tkaný šat, ať horečky mu dřímou klidně,
by sladkým čistý hrob mu kdysi večer byl.

V

U řeky opuštěné, z které ptáci pijí,
ta Duše přebývá tam na východě měst.
Bez plodů, bez listů se nahá réva svíjí
po domě sterilním, jenž mechem hlodán jest.

Šla cestou vlaštovek a volavek, těch ptáků,
již přes dubnová luka, října přes bažiny
v dál táhnou tam a zpět a v kterých křemen praku
zle řádí, až jich krev na chvějné splývá třtiny.

Po takých nadějích a zorách návrat tmavý,
že šerem zatřáslo zde její noční lkání,
na práhu zamlklém se k usednutí staví,
zda půjde tu šum kroků, mandor nebo zbraní.

Ah! bledé cesty jsou při proudech opuštěných,
a brána dokořán je tomu, kamennou
jenž cestou nepřišel v sandálech obnošených
a s růží z nahé hole vzkvetlou, plamennou!

Jak byl on hledán v nivách údolů i landy,
jak ptáku duše ta se podobala snad!
A její smutný dům bez hroznů, bez guirlandy
na černém krbu svém plášť kadeří a šat.

VI

Řad vozů velikých do zvučných lesů vtáhnul,
osy šustily o svahů pestrý květ,
na břehu pramenu, jenž jitřním nebem vlahnul,
vzácné perly hledal jsem a pestrý květ.

Beze mne velké vozy vtáhly ve hvozd stínů,
navždy ztracené kdes na záhybu cest,
tok sladký vyprávěl o čemsi mému stínu,
plna pokladů má dlaň dnes večer jest.

A náprav jasný smích, spoutaných proudem guirland,
muli s kopyty, jež zahaluje hedváb,
Dámy, jež mezi sebou vinou proudy guirland,
práskot bičů, do kterých je vpleten hedváb.

Ves průvod Bratří mých a Sester s plavým vlasem,
s kterým překročil jsem řeky, lučiny
a hory, drahokam kde ze skal prýštil jasem
pod kročeji koňů, hnaných v lučiny,

již vešel v zázračný hvozd, ve hvozd okouzlený,
květy svahů šustí o nápravy tam;
sám bloudím večerem, bohat a okouzlený,
prsty nejdražšími skvosty těžké mám.

Já nepřekročím již těch mezí kraje lesa,
abych stihl vozy, ztracené v tmě stromů;
a vypřažení koně řičí krajem lesa,
stračí hnízda děsí na vrcholi stromů.

VII

Jas parket zářících, jež duní pod kothurny,
rek zmlklý, na nějž rekyně se usmívá,
a s vráskou veselou čís ústa šklebivá
a vlavé guirlandy ve větru posun burný,

emfase unylá, svit noční lampy chmurný,
mdlá Psycho, sester zášť tě čeká sočivá!
Hned úvod předehry se zcela přerývá
a v řasách splývá plášť po nahém soklu urny.

Vlas, kdysi v pletencích, teď rozptýlený pluje,
bláznivý život vznícený, jenž paraduje,
zpod mrtvých líčidel štká vzkřikem pravdivým.

A srdce bije, jak když raněný pták šílí, —
ze skřínky kované a z pochvy šerem mdlým,
hle, posléz Fióla se zastkví a Meč bílý.

* *

Blesk tajemný, jenž rozťal podvečerní tiš,
— znamení truchlé, jež se v divném mraku vznítí,
jak němým, křivým gestem, kdos by chtěl se mstíti, —
svým určil příkladem zlý úkol Meči již.

Jedová Flora kryje palác výš a výš
a zřírá kameny, kde spárem svým se chytí,
a směs též poskytla ze stonků svých a kvítí,
jež kalným, chladným zlem, hle, černou hlodá číš.

Dlaň vražedná již prsten opálový vede!
A křišťál hrdélka již pálí rety bledé,
o zuby hryznuvší se flakon rozbije, —

a jsou-li Stíny nyní Bytosti ty obě,
ať aspoň živoucí krev země vypije,
by růži tmavých žár z ní zkvetl na jich hrobě. . .

VIII

Toť dobrodružství neodbytné za jara,
jímž v srdcích dvou o lásce dvojité sen vřelý
se vzbudí, s kterým pak zas jiný sen se scelí,
toť v Dobách častokrát je námluv shodná hra;

toť dobrodružství pro vždycky a z prastara,
pohledy potulné, jak bodnutí je včelí;
ve spleti révoví se těžké hrozny chvěly,
a slyš těch smíchů kolébání bujará.

Na Lesích fialový večer, Mořská Pláň
v démantech pěny vydechuje hořkou sláň,
a Láska vznícená strávena svými plamy.

Noc chmurná dští, jak krvácí kdos poraněn,
vše mrtvo jest, a teď má Duše, jsou ti známy
i onen lesní hrob i starý příběh ten.

IX

Konečně uspat pojď to monotonní snění,
smutný větře, mystický ptáku zim!
Sen, který tučných Pomon rtem úrodným,
ni láskou jich a tělem jich přemožen není,
ani tritonek mořských smíchem třeskutým.

Hlas jediný, hlas vzácný v dál
bloudil kolem, večer i v zoři,
podél břehu, tam v šírém moři,
však člunek s dubovým stežněm nepřistál.

A lkáti na moři jsem slyšel jeho vesla
a zachvít plachtou ptáky v letu,
já čekal, by tvá tvář se v kštici své v jas nebe vznesla,
a hvězdy dštily v sladkém létu.

Tvé večerní ni jitřní tváře nepoznal jsem,
neb nikdy, Sestro, na přídu nevyšla's
zjevit, že sestrou sladkosti tvojí je tvůj hlas,
a zříti zem',
kde zámky jsou a duny,
za nimiž denně topí se luny,
zem' starou, mimo niž člun tvůj táh',
kde duše má čekala příchod tvůj v zástěnách.

O sladký větře, nes mi z Ostrovů a Moří
echo svých hlasů v mořském, zlatém večeru,
o sladký větře, nes jak ptáče Severu
pro okřín jílový mi snět, jež květem hoří;

bič vln tvých rostoucích ať, sladký větře, žene
ty, které tancují po břehu, po lesích,

zlom ulit třeskutých ten neúrodný smích
o tvrdé skály, jiným hlasem uražené.

Buď snem mým, jenž se nad nezlatým krbem chýlí,
buď žalnou duší mou, mým smutkem z večerů,
buď sladký mroucí pták, hruď jehož konejšily
půlnoci Hamleta na zámcích Severu.

X

Tam u řek, vysušených již,
u báječných těch anonymů,
beze slov posunkovat zříš
ve zkvetlé zahradě hru mimů.

A vějíře a mečů trysky,
poklony, pozdravení sterá,
a také priapické pysky
v bělavých pletích podvečera,

kde zastaralá zahrada je,
tam u bezejmenného toku,
kde při opadávání Máje
se obnovuje thyrsus roku,

co bláznivě šat rosettami
chimaerickými prokvétává,
kde skrývají se drahokamy,
jichž vyhaslá se kazí sláva,

bezhlasou »parádou« ti mimi
— jdou v tlupách nestejných, jich masky
jsou kryty pudry bezjmennými —
rozvíjí obřad zašlé zkazky.

JIŘÍ KARÁSEK ZE LVOVIC / VÁNOCE V GRECCIU

TROUBADOURSTVÍ CHUDOBY

V chatrčích, tísnících se kolem Porciunculy, scházejí se učedníci Františkovi. Chtějí napodobovati evangelium a apoštoly a nedosahují ničeho, než posměchu.. V hnědém, hrubém rouše plíží se jako přízraky mimo ty, kteří se dovedou ještě smáti. A když se ke konci schyluje den, sní, že potkají Krista na marné cestě do Emauz. Ale běda! Kristus nepřichází. Umdleni klesají někde pod širým nebem nebo na stupních svatyně, ke krátkému, neklidnému spánku, v němž se jim přichází posmívat věčný Pokušitel. A probudivše se pokračují v šílených marnostech okázalé chudoby. Chtějí býti prostými a nejsou než výstředními. Neboť jejich chudoba jest umělá. Chtějí věřiti bez pochybnosti, ale zapomínají, že nelze nepochybovati, když každá víra, má-li býti pevnou, musí se vyjadřovati pochybností. Neboť kromě pochybnosti není než netečnost.

Obklopen bizarní družinou, František zjevuje se posléze před papežem. Innocenc III žasne nad zjevem dobrovolných žebráků v nádheře zlata a mramoru audienční síně. Prach cest napadal v jich roucha. A když František žádá, by papež potvrdil jeho reguli, Innocenc stává se nervosním a odtuší vtipem, posílajícím Františka do chléva, by tam hlásal vepřům svou reguli. A František jde a poslušně vyhovuje přání papežovu. K hnusu pokálen, vrací se k Innocenci a oznamuje mu, že splnil jeho rozkaz: taková důslednost obměkčuje papeže. Schvaluje řeholi. Kostelík

Santa Maria degli Angeli propůjčen novému řádu, Porciuncula stala se tím definitivně místem, odkud celé hnutí františkánské mohlo býti řízeno. Milice chudoby odtud se počala rozcházeti do celého světa.

František vychází teď na sladké toulky za svou láskou. Hovoří neustále. Se sebou, s těmi, jež potkává, s tvorstvem, se stromy a s kameny. Je vesel, neboť šílenství jeho neklade se již žádná mez. Necítí, že potvrzuje odvěkou kletbu lidstva. Hluboká je modř nebes, a lahodně ovívá žebráka vzduch. Jaká rozkoš býti chudým. Koketní chudoba neví ničeho o chudobě reální. Dělník z dolů rtuťových nezjevuje se ani jako nejvzdálenější přízrak. A také stroje továren dosud nehučí své strašlivé melodie, a jich kouř neotravuje vzduchu. Možno býti dítětem a naivně říkati slunci, měsíci, hvězdám „sestry a bratři". Možno býti důvěrným k vinicím, skalám, lesům, polím, řekám, dáti krváceti srdci nád poraženým stromem, sbírati červy po cestách, aby jich chodci nezašlapali, a nositi v zimě včelám med, aby nezahynuly. Na cestě do Sieny František zastavuje hocha, jenž nese na prodej hrdličky, a prosí ho, by mu je daroval. Hoch vyhovuje jeho přání. A František béře do klína pokorné, tiché ptáky a praví k nim: „Milé sestry, neviňátka, proč lidé vás chytají a usmrcují? Vysvobodím vás od smrti a vystavím vám hnízda, abyste se mohly těšiti ze života." Když pro štěbot vlaštovek František se svými druhy v Alvianu nemůže se modliti, obrací se ku ptákům s prosbou: „Sestry vlaštovky, ustaňte štěbetati, až se domodlíme." A vlaštovky hned ztichly a čekaly, až se František domodlí. A jinde, v údolí spoletském, u Bevagni vidí hejno ptákův, a zdá se mu, že ho očekávají. Pozdravuje opeřence a prosí jich pokorně, by vyslechli slovo boží. I káže jim. Ptáci natahují krky, ztišují tlukot křídel, otevírají zobáky a

hledí na Františka. A pak světec prochází jich rojem, a oni líbají lem jeho sukně. A František žehná jim křížem a dovoluje odletěti. U Porciunculy před cellou Františkovou s fíkovníku cikáda ohlašuje světci, že je čas k modlitbám. A František volá na cikádu, a cikáda slétá okamžitě na jeho ruku. I dí světec: „Zpívej, sestro má, a chval se mnou svého Tvůrce." A cikáda rozradostněna jala se zpívati. U Greccia mladý, churavý zajíček, zočiv světce odpočívati, přihopkoval k němu a skryl se na jeho ňadrech, jako by hledal u Františka ochrany. Rybě vrací světec život, házeje ji opět do vody. Ryba provází pak dlouho z vděčnosti loď, na níž František pluje. Světec volá na ovce, a ovce kupí se kolem něho a zdraví jej radostnými hlasy. I temnoty jsou Františka poslušny. Přicházeje za soumraku k hvozdům, jimiž má projíti, prosí světla, by nezacházelo, dokud s bratřími neprojde. A světlo setrvalo, by osvětlovalo jich cestu. Jinde modle se nadpřirozenou silou vyzdvižen je do vzduchu, a podivné světlo ozařuje celý jeho zjev.

Tak poetisovala legenda chudobu Františkovu. Takovou okrášlenou, parádní chudobou chtěla legitimovati onu strašlivou, v děrách ubohé této hvězdy, jež se nazývá zemí, skrčenou chudobu, jež ochromuje člověka a všechny jeho vzlety a galejní kouli věčné kletby připíná ke každému jeho pokusu vykročiti volně a zpříma. K ní není příroda tak laskavou, jako k chudobě Františkově. Krví jsou zrosena pole, kde dozrává její chléb. A nehovoří s ptáky a se stromy. Sama pro sebe zalká si často v nejhlubší hloubi své duše, že toho ani Bůh neuslyší: neboť kdyby slyšel, musil by se sám hanbiti nad tím, že existuje. A proto můžete choditi, Františku, naivní dítě, zemí jako oslavovatel chudoby. Nepochopíte nikdy, co krutosti je ve vašem troubadourství chudoby.

Neboť jen děti dovedou býti tak krutými, jako vy, když dáváte potvrzení tomu, co jest horším nepřítelem člověčenstva, než, jak vy se domníváte, jest přepych. Vy chcete chudobu, neboť vám lahodí. Proto je nutno, aby druzí se jí *nevzpírali*, kteří jí hynou, není-li pravda? Svého Krista přibíjíte ještě pevnějšími hřeby na kříž, místo abyste je uvolňoval: neboť víte, že od jeho utrpení, ó svatý sobče! záleží intensita pocitu, že je vaše spása blízkou.

Strhujete i Kláru k sobě. Za noci, kdy všechno v rodinném domě odpočívá, chystá se k útěku: prochází jako bledý přízrak komnatami a uchyluje se do své ložnice, kde šíří vůni veliké, bíle lakované lože, a kde koberec rozvíjí na podkladě živé červeni skroucenou spleť vinných rév. A stane před zrcadlem a vplétá do svých vlasů perly a pudruje ňadra vlahým a omamujícím práškem. Nejkrásnější šat nevěsty objímá ladnou štíhlost jejího těla. Všechno jako by se na ni usmívalo. Její rty pootvírají se, jako by chtěly pronášeti nejsladší pošetilosti. Tak stojí před zrcadlem a noří oči, osvětlované nervosně třesavým zlatým světlem, do veliké plochy zrcadlové s takovou něžností, jako by je nořila do oslněných očí milencových. Soustřeďuje se sama v sebe, blíží se sama k sobě, hromadí touhu v celé své bytosti. Horečně se rozpaluje a omamuje sebe samu krásou, jež má zůstati na vždy marnou Pojem času pro ni mizí. Zdá se jí, že celou zbývající půli svého života prožívá teď, aby, mrtvá pro všechnu další dobu, mohla se uchýliti k Františkovi. Pije teď jediný dlouhý doušek rozkoše ze své illuse a z opojenosti, jejíž vzpomínka má svým odleskem vyplniti celou řadu dalších vychladlých dnů. Až do této chvíle jest ještě z tohoto světa. Ale zítra její smutné oči nebudou již ničeho hledati. Teď ještě plakaly, před odchodem tam, odkud nelze pomýšleti

na návrat: zítra budou nehybné jako u mramorové sochy, neboť budou hleděti v nicotu všeho.

Odchází z rodinného domu, prchá podtají. Před kostelem o půlnoci očekává Kláru František s bratřími, by ji zasnoubil Ženichu na kříži. Stojí před portálem v průvodu, a jich lampy vrhají do temnot dlouhé reflexy. V samé hloubi chrámu stojí krutý obětní oltář, kde mají býti odstřiženy vlasy Klářiny, a její tělo oděno v hrubé roucho řeholní. Nevěsta blíží se svému Ženichu. Květy sypou v její cestu, jde po nich s odvahou, jako po vlastních citech. Nahota Kristova přijímá fialový odstín, promodrává jako plamenem lihu. A hrozné rány krvácejí vždy živěji a živěji, konce vousův a vlasů jsou zcuchány do chuchvalců. Klesá před půlnočním přízrakem a odříká se světa. Ó Kláro, ustaňte ještě na chvíli. Odmlčte se a naslouchejte Neslyšíte, co praví k vám půlnoc? Vše spí, ale nad zemí jako by zněla mohutná píseň ze splavů věčnosti. Svět je hluboký, a život je hlubší, než žádost dne. Hlubcký je žal, a osud ještě hlubší, než pomyslí srdce. Ubohé dítě, chcete věčnost své žádosti? Naslouchejte: jen marnost má věčnost. A vaše nevyplněná touha připojuje se teď k odvěčné písni všech marných duší, k chorálu nevyslyšených. Všechno drásající divadlo kříže, jež vynalezlo náboženské šílenství, mizí před hrůzou tragiky jediného vzdechu srdce, jež poznalo marnost prožitého života. Nuže, ať odstřihnou kadeře. Nastala chvíle, kdy vzpomínky nebudou se vám již zdáti vlastními, Kláro, vy marná, životem zhrdající kajícnice . . .

VÁNOCE V GRECCIU

Vzpomínáte, Francesco, na krásnou legendu o prvních jesličkách františkánských? V Grecciu, na osa-

mělém místě, stála stáj. Když se přiblížily vánoce, František přivedl za soumraku osla a vola k malým jeslím, do nichž nasypal sena. A za půlnoci zahořely po celém okolí pochodně. Učedníci Františkovi vedli sem průvody chudých lidí. Lesy ozývaly se jich zpěvy, oslavujícími narození Páně. V malé, chudobné stáji slouží se mše. Oltářem jsou jesle. František zpívá evangelium a káže o dítku betlemském. A pak, jak vypravuje Bonaventura, stal se zázrak. V jeslích leží sličné spící děcko, a František je pozvedá, jako by chtěl dítě probuditi ze spánku. V této legendě jest kulminační bod celého hnutí františkánského. Král králův sestupuje s nebe, by v jesličkách se zasnoubil s chudobou: jesličky jsou symbolem. Rok co rok všechny chrámy celého světa obnovují vzpomínku tohoto zasnoubení s chudobou. Rok co rok vedou děti celého světa k jesličkám, aby jim infikovali jed sladkého klamu, aby porušovali jich fantasii. Představa nejhnusnější neřesti není tak nebezpečná, neboť zrcadlí jen skutečnost, kdežto sentimentalita jeslí ji falšuje. Jsou příliš svůdnými, neboť jsou parfumovány poesií. Ale z tří poetických představ dvě lhou jistě a třetí pravděpodobně: toť resultát každého básnického výtvoru. Neušly mu ani jesle. František vynalezl jesle, poněvadž nemiloval skutečnosti. Vykrášlil si jimi chudobu, poněvadž pro skutečnou bídu neměl smyslu. Ať tedy lhou jesle: neodelhají, že existuje chudoba, jíž nelze ukojiti krásnými frasemi, a jež nezmizí se světa zajímavými posami ani theoriemi. Theorie františkánská chtěla býti evangeliem chudých. Nestala se, než záminkou boháčům, aby se méně starali o chudé.

Pojďte, Francesco, městem zní zvony. Slaví se vánoce. Pojďte do ulic pozorovat osvětlených oken. Působí to tak zvláště melancholickým dojmem tušiti

cizí veselost zde venku, kde je tak všechno opuštěno v hlubokém sněhu. Nějaká stráž chodí u věže trestnice, nějaký halapartník justicę, jež hlídá tu vězňů: hle, i tam v žalářích slaví se vánoce. Srdce mrazí, rozpaky pohvizdujeme. Není možno účastniti se veselosti. Neboť pro nás nezbyl ani pruh světla. Odpuštění našemu srdci: nečiníme toho zúmysla. Ale veselost je příliš nízce pro nás zavěšena, abychom po ní sáhli. Oh, kdyby kdo věděl, čím je nám smutek!

Můj mladý, nešťastný princi, Francesco, zmalátnělý tolika marnými rozníceními, bez stupidnosti, s níž druzí přijímají záhadu: jichž libánkům nevadí, že jest v ideji něco falešného, a kterým povzdech druhých nepřipraví zkažené noci, hleďte, je místo, kde i my můžeme slaviti své vánoce. Vysoko nad městem je smutný, ponurý klášter. Ve věčných jeho tmách žije několik bytostí, zbytečně zasvětivších se přeludu, jenž neexistuje. Nuže, i naše duše ať se tam na několik okamžiků dají dojímati. Jdeme k pohřbu. Ale nevadí. Je to jen naše idea, jež hyne nevěrou našeho citu. Ať má naše srdce dnes své sentimentální jesličky. Obdarujme je almužnou, ubohého žebráka u východu chrámu, z něhož ostatní vycházejí vyslyšeni. Vejděme: naše Greccio je zde. Ponurá fortna, prázdný chrám. Mrtvé nahoty Krista a andělů svítí s katafalků oltářních. Váhavým krokem jde stařecký sakristán rozsvěcovat svěc. Dutě zní jeho krok. Zdá se, jako by vystoupil z některé z hrobek zde pod dlažbou chrámovou. Nějak divně se shoduje s přítomnem. A daleko, hluboko v chodbách kláštera zpívají jeptišky, monotonním hlasem, jako za pohřbu, vánoční hosianna, jako by zpívaly rekviem. Oh, moci celý smutek marnosti všeho přitisknouti k svému srdci! Nějaká v černý, dlouhý závoj zahalená aristokratka vchází v chrám. Teď klečí u oltáře, nehybně, se sepiatýma

rukama, zdá se, že se ani nemodlí, že hledí jen tak ztrnule do prázdna. Ah, která hořkost vyhnala ji z jejího paláce do tohoto chrámu, jehož každý předmět mrazí ve všech kostech? U rozsvícené svíce v lavici modlí se z objemného žaltáře stařena. Zdá se býti stoletou a přeživší dávno svůj žal. Mladý důstojník vchází. Je trochu rozpačit, že má dnes osiřelé srdce. Má oči, jež by byly každé ženě drahými. Skládá obličej v dlaň a po celou mši nedívá se nikam. Snad defiluje před ním nějaký pohřební průvod, koně s černými čabrakami, rakev zastřená sametem. Snad chce rozpoznati mezi hlasy jeptišek hlas, jenž mu kdysi byl vším. Ubohý příteli, miloval jste, toť jisto, tu, jež měla příliš pomíjející vzezření, abyste pro to navždy šílil. Nechte jí, ať zpívá své jednotvárné hosianna strhanými ústy, kde se v koutcích usadily trpké záhyby: nekřiste toho, co chtělo býti mrtvým. Za této smutné mše, bez varhan, kde jeptišky za mřížemi ukryté zpívají monotonně jako za zemřelé, v prázdném chrámě, kde patero lidí tetelí se mrazivostí přízraků, Francesco, myslil jsem na ubohého světce z Greccia, jak z jeslí zvedá božské dítě s tolikerou láskou. Myslil jsem na jeho odříkání, nemoci, zdrželivosti, na všechny marné bludy srdce, jež bylo stvořeno, aby milovalo pozemsky, a jež vysílilo se v lásce marné k Tomu, jenž neukojil, ale rozdrásal. František ztotožnil se tak s Kristem, že i jeho rány na sebe přijal. Na hoře Alvernu, za chvíle šílené ekstase, kdy duše vzhořela mystickými plameny, uzřel světec toho, jenž jej mučil, ne už v pouhém snu, ale ve skutečnosti. Kristus přibitý na kříži hleděl na něj zrakem, jenž na vždy v duši světcově utkvěl. Když se vrátil František s hory, nesl na rukou a nohou stopy probodení. Pravý bok jeho byl jako kopím proražen a krvácel. Jeho slabý pozemský zrak ne-

snesl pohledu na tato stigmata. Oslepl. Bylo to ostatně logické. Slepotou musí býti odměněna každá oddanost. A Klára, krásná Klára, marně se pro něj obětovavší, sedala teď u jeho nohou, bez vzlyků již, shroucená do marnosti své oběti jako do neodvratitelné nutnosti. Byla teď něčím tolik mrazícím, mimo lidský život, světice. Má rozhřešení za své omyly, neboť čekala na život na jiné straně, než odkud přišel, aby ji minul. Jest dnes tajuplnou, legendárnou. Dívá se s oltářů, kam přicházejí mladé dívky, jí tolik podobné, aby před ní šeptaly totéž tajemství, jež roztříštilo kdysi srdce její . . .

EPILOG

Mše jest u konce. Vycházíme do temnot. Venku je bezhvězdná noc. Jen sníh svítí Město leží vzdáleno. Noční zvuky poděsují. Nepohne se nic. Ani sen. A my, kteří jako Diogenové ideálu s lucernou v ruce obcházeli jsme lidská smetiště, hledajíce smyslu života. zdá se, vracíme se domů, bez kořisti, chudší, než jsme vyšli. Oh, sesuj se tedy vše! Zhasni vše! Je příliš hanebné, pováží-li se, že můra, jež nás tlačila, nebyla snem, ale skutečností: vše skličuje, nač se pomyslí. Ale ti, kdo se zítra probudí, nebudou mysliti, že je absurdní, co činili včera. Nespálí jeslí, jako my, ale pečlivě je uschovají pro druhý rok a pro příští generace. Neodloučí se od svých klamů, ale pečlivě je předají svým dětem a vnukům, jako jim odkazují všechny své ostatní krásné a marné pošetilosti, bez nichž je život tak pustým.

Pochybovači trpí za ty, kteří jsou netečni. S tou bolestí, Francesco, odložme definitivně legendu o Františku z Assisi. Krásnou pohádku o tom, kdo bloudil, a jehož šílenství mělo tolik klamné poesie. Ale bolest

našeho srdce, melancholie našich ubohých hlav, to je příliš strašlivou realitou, aby ji vyléčilo krásné oklamání. Nás neposilňují naděje, když byly polibky zmrazeny. Nasloucháme s bázní hlasu svého srdce, váháme říci »amen!« modlitbám druhých. Nemáme odvahy zalhávati to, co pociťujeme. A přicházejí okamžiky, kdy chceme říci i druhým: »Nedejte se hallucinovati!« Chvíle, kdy zuřivé msty lomcují tělem, a kdy ruka sahá po zbrani, aby zneuctila posvátného obrazu a probodla jej, jako žoldáci středověku propichovali oči a srdce světcům nad oltáři. Jsou taková místa dnes okrášlena na starých obrazech zářemi ze zlatého třepení. A věřící s tajemnou bázní dívají se na stopy krve, jež se vyřinula z blasfemických probodení. Ale krvácející živé srdce, není-li hrůznější lidským zrakům, než pohaněný symbol? Vzkřikl li někdo do noci uděšeným hlasem blasfemii, proč se děsiti nad blasfemií, a proč býti lhostejným k bolesti duše, jež ji vzkřikla?

/

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

35

KRITIKA DEKADENTNÍ MORÁLKY »Altruistní« morálka, morálka, při níž sobectví *zakrsá* —, zůstane za všech okolností špatným příznakem. To platí o jednotlivci, to platí obzvláště o národech. Nedostává se nejlepšího, počne li se nedostávati sobectví. Voliti instinktivě *sobě*-škodlivé, býti *vábenu* »nezištnými« motivy, skytá bezmála formuli pro *décadence*. »Nehledati *svého* užitku« — to je pouze morální fíkový

list pro zcela jinou, totiž fysiologickou skutečnost: »nedovedu již svého užitku *naléxti«* . . . Disgregace pudů! — Je s ním konec, jakmile se člověk stane altruistním. — Místo aby děl naivně, *»já* už za nic nestojím«, praví morální lež v ústech *dekadentových*: »Nic za nic nestojí — *život* za nic nestojí« . . . Takový soud zůstane na konec velkým nebezpečím, působí nakažlivě, — na celé morbidní půdě společnosti vzbuií brzy v tropickou pojmovou vegetaci, brzy jako náboženství (křesťanství), brzy jako filosofie (Schopenhauer). Za okolností otráví taková vegetace jedovatého stromoví, vyrostlá z hniloby, svým výpachem daleko, na tisíciletí *život* . . .

36

MORÁLKA PRO LÉKAŘE ≡ Nemocný je cizopasníkem společnosti. V jistém stavu je neslušno ještě déle žíti. Další vegetování v zbabělé odvislosti od lékařů a praktik, když se ztratil smysl života, *právo* na život, mělo by u společnosti vyvolávati hluboké opovržení. Lékaři pak měli býti prostředníky tohoto opovržení, — ne recepty, ale každého dne novou dosi *hnusu* před svými nemocnými. Stvořiti novou zodpovědnost, lékařovu zodpovědnost, pro všecky případy, kde nejvyšší zájem života, *stoupajícího* života, požaduje nejbezohlednějšího potlačení a odsunutí *zvrhajícího se* života — na příklad pro právo na plození, pro právo, býti zrozenu, pro právo, žíti . . . Zemříti pyšným způsobem, není-li už možno žíti pyšným způsobem. Smrt, dobrovolně zvolená, smrt v pravý čas, s pohodou a radostí, uprostřed dítek a svědků provedená: že jest ještě skutečně loučení možno, kdy *je zde ještě* ten, jenž se loučí, rovněž skutečné ocenění dosaženého a

chtěného, *shrnutí* života — všechno v protikladu k ubohé a hrozné komedii, kterou křesťanství provádělo s hodinou smrti. Nemá se křesťanství nikdy zapomenouti, že zneužilo slabosti umírajícího k znásilnění svědomí, že zneužilo sám způsob smrti k hodnotným soudům o člověku a minulosti! — Zde se jedná o to, všem zbabělostem předsudku na vzdory, přivésti k platnosti především správné, to jest fysiologické ocenění tak zvané *přirozené* smrti: jež je na konec také jen »nepřirozenou« smrtí, samovraždou. Člověk nehyne nikdy nikým jiným, než sebou samým. Jenom že je to smrt za nejopovržlivějších podmínek, nesvobodná smrt, smrt v *nepravý* čas, zbabělecká smrt. Měli bychom, z lásky k *životu* —, smrt chtíti jinou, svobodnou, vědomou, bez náhody, bez přepadení . . . Konečně radu pro pány pessimisty a jiné *décadents*. Není v naší moci zabrániti, bychom nebyli zrozeni: ale můžeme tuto chybu — neboť časem je to chyba — opět napraviti. *Odstraníme-li* se, vykonáme tím nejúctyhodnější čin, jenž existuje: zasloužíme si tím bezmála žíti . . . Společnost, co dím! *Život* sám má z toho větší prospěch, než z nějakého »života« v odříkání, bledničce a jiné ctnosti —, sprostili jsme ostatní pohledu na sebe, sprostili jsme život jedné *námitky* . . . Pessimismus, *pur, vert, dokazuje se teprve* sebevyvrácením pánů pessimistů: nutno jíti vjeho logice o krok dále, popříti život nejen »vůlí a představou«, jak to činil Schopenhauer — nutno *popříti nejprve Schopenhauera* . . . Pessimismus, mimochodem řečeno, byť byl sebe nakažlivější, nerozmnožuje nicméně chorobĺivosti nějaké doby, nějakého pokolení v celku: jest jejím výrazem. Propadá se mu, jako se propadá choleře: člověk musí býti pro něj dosti morbidně založen: pessimismus sám nespůsobí ani o jednoho *dekadenta* více. Připomínám výsledek statistiky, že se

léta, v nichž zuří cholera, neodlišují v souhrném čísle úmrtnosti od jiných ročníků.

37

ZDA JSME SE STALI MORÁLNĚJŠÍMI ≡ Proti mému pojmu »mimo dobro a zlo« postavila se, jak bylo očekávati, všechna *ferocita* morálního zhlupění, jež platí v Německu, jak známo, za morálku samu —, do šiku: mohl bych o tom vypravovati roztomilé historky. Především se mi předložila »nepopíratelná převaha« naší doby v mravním soudě, bych ji znova promyslil, náš *pokrok*, zde skutečně učiněný: takového Cesara Borgiy že nelze, u přirovnání s *námi*, naprosto klásti za »vyššího člověka«, za jakéhosi *nadčlověka*, jak činím já . . . Švýcarský redaktor, z redakce »Bundu«, zašel tak daleko, neopomenuv vyjádřiti svou úctu před statečností k takové odvážnosti, že »chápal« význam mého díla v ten smysl, že jím navrhuji odstranění všech slušných citů. Velice povděčen! — Dovoluji si jako odpověď nadhoditi otázku, *zda jsme se stali skutečně morálnějšími*. Že se to kde kdo domnívá, jest už námitkou proti tomu . . . My moderní lidé, velice útlí, velice zranitelní a sta šetrností dávající a beroucí, domýšlíme se skutečně, že je toto útlé lidství, jež představujeme, tato *dosažená* souhlasnost v šetření, v ochotě pomáhati, ve vzájemné důvěře positivním pokrokem, že jsme tím daleko překonali lidi renaissance. Ale tak smýšlí každá doba, tak *musí* smýšleti. Jisto je, že bychom se nesměli postaviti do renaissančních poměrů, ani ne vmysliti: naše nervy by nesnesly oné skutečnosti, nemluvíc ani o našich svalech. Touto neschopností není však dokázán nijaký pokrok, nýbrž jenom jiné, pozdější uspůsobení, slabší, útlejší, zranitelnější, z něhož se nutně vyvíjí morálka,

bohatší šetrnostmi. Odmyslíme-li si svou útlost a pozdnost, svoje fysiologické sestárnutí, ztratila by také naše morálka »zlidštění« ihned svou cenu — o sobě nemá žádná morálka ceny —: způsobila by nám samým zlehčení. Nepochybujme s druhé strany o tom, že bychom my moderní se svou humanitou, silně vyvatovanou, jež naprosto nechce naraziti o žádný kámen, skytnuli vrstevníkům Cesara Borgiy komedii, při níž by se k smrti usmáli. Skutečně, jsme nad míru nedobrovolně šprýmovni se svými moderními »ctnostmi«... Úbytek nepřátelských a nedůvěru budících pudů — a to by byl přece náš »pokrok« — značí jenom jeden z následků všeobecného úbytku *vitality*: stojí stokráte více námahy, více opatrnosti prosaditi tak podmíněné, tak pozdní bytí. Tu si navzájem pomáháme, tu je každý až po jistý stupeň nemocným a každý ošetřovatelem nemocných. To se zove pak »ctnost« —: mezi lidmi, kteří znali život ještě jinak, plněji, mrhavěji, překypyvěji, bylo by se to jmenovalo jinak, »zbabělost« snad, »ubohost«, »babská morálka« . . . Naše zmírnění mravů — to je má věta, to je, chcete-li, moje *novota* — je následek úpadku; tvrdost a hroznost mravu může býti naopak následek přebytku života. Pak totiž smí se člověk také mnohého odvážiti, mnohé vyvolati, mnohé též *vymrhati*. Co bylo dříve kořením života, pro nás bylo by *jedem* . . . Býti indifferentni — také to je forma síly — na to jsme rovněž příliš staří, příliš pozdní: naše morálka soucitnosti, před níž jsem první varoval, to, co by se mohlo zváti *l'impressionisme morale*, jest o výraz více fysiologické předražditelnosti, jež je vlastní všemu, co je *décadent*. Ono hnutí, které se pokusilo Schopenhauerovou morálkou soucitu předvésti se vědecky — velice nešťastný pokus! —, je vlastní *dekadentní* hnutí v morálce, jest jako takové hluboce příbuzno s křesťanskou morálkou.

Silné doby, *vznešené* kultury vidí v soucitu, v »lásce k bližnímu«, v nedostatku sebe sama a sebevědomí cosi opovržlivého. - Doby jest měřiti dle jejich *positivních sil* — a při tom vyplývá ona tak mrhavá a osudností bohatá doba renaissance jako poslední *velká* doba, a my, my moderní, se svou úzkostlivou péčí o sebe a láskou k bližnímu, se svými ctnostmi práce, skromnosti v nárocích, právnosti, vědeckosti — shromažďující, oekonomičtí, machinální — jako *slabá* doba... Naše ctnosti jsou podmíněny, jsou *vyvolány* naší slabostí . . . »Rovnost«, jisté skutečné připodobnění, jež dochází výrazu v theorii o »rovných právech«, náleží podstatně k úpadku: propast mezi člověkem a člověkem, stavem a stavem, mnohost typů, vůle, býti sebou samým, odlišovati se, to, co zovu *pathosem distance*, je vlastní každé *silné* době. Rozpínavost. světlost mezi extrémy zmenšuje se dnes neustále, — extrémy samy se stírají posléze až k podobnosti . . . Všechny naše politické theorie a státní ústavy, »německé říše« naprosto nevyjímajíc, jsou následnosti, následné nutnosti úpadku; nevědomý účinek *dekadence* stal se až do ideálů jednotlivých věd pánem. Mou námitkou proti veškeré sociologii v Anglii a Francii zůstává, že zná pouze *úpadkové útvary* society ze zkušenosti a bere úplně nevinně vlastní úpadkové pudy za *normu* sociologického hodnocení. *Chátrající* život, úbytek veškeré organisující, to jest, dělící, propasti rozvírající, podřazující a nadřazující síly formuluje se v sociologii dnešku za *ideál!* . . . Naši socialisté jsou *décadents*, ale také pan Herbert Spencer je *décadent*, — vidí ve vítězství altruismu cosi žádoucného! . . .

(pokračování)

GABRIELE D'ANNUNZIO / VEČER / Z »ŘÍMSKÝCH ELEGIÍ«

Když (při pomyšlení všecek se ještě lahodou chvěji)
vyšel jsem, jak spitý, z jejího milého domu,
ulicemi, jež vířily ještě posledním klopotem
denním, řinčením vozů, ryčnou ozvěnou hlasů,
všechen jsem cítil ze hlubin srdce stoupati svou duši
žádostivě, a ve výši, nad těsnými zděmi,
protínati ohnivou rýhu, již na nebi rozžehal
podzimní západ do ohromných mračen nad Římem.
Neměl jsem vědomí času ni místa. Jímal mne klamný
sen? Či byla všem věcem povědoma má rozkoš
a kolkolem vyzařovaly nezvyklé světlo? Nevím.
Všecky věci vyzařovaly nezvyklé světlo.
Všechna mračna hořela nehybna: jako krev zabitých
potvor tryskal z boků jejich ruměnný potok,
vesele táhlo vraždění po výšinách nebes, jako
zapálenými hvozdy gesta krutého střelce.
Hbitě z plných tváří Triton na rudé požáry tryskal
proud vody, jež rozestírala se jako kadeř.
Chvivý blesky, všecek zapálen rudým západem, volně
do nebe tyčící, ohromný dům Barbarinů
zdál se mi palácem, jejž bych byl zbudoval pro naši
lásku; a tužba mi v něm líčila hrdou lásku;
nádhernou lásku, a rozkoše luzné, a hluboký klid;
jakous zvýšenou sílu, jakýs teplejší život.
Jest tam — děla zpozdilá Chimaera, svírajíc mi srdce —
jest tam ovoce sladší, jiná neznámá blaha!
Dejte mi — říkalo srde — dejte mi, vy sladké oči,
nepoznané opojení, nepoznané blaho!

Vysoko ze srdce skákala mi duše. Na vrcholu,
v náměstí středu, fontány významně se smály.
Svěží od Quirinalu s větrem přivanuly mi dechy:
zřím růžový v dáli chrám Santa Marja Maggiore.

SOPHUS MICHAËLIS AEBELOE

Výstraha před návštěvou Stena Bassa poděsila jeho fantasii. Jak snadno může býti hrad ztečen za jeho nepřítomnosti?! Slova cizincova nejsou pouhou temnou řečí. Něco zde jistě kvasí.

Trápen všelikým tušením vracel se Soelver lesem neschůdnými cestami pod krápajícími stromy. Sokol seděl na jeho rameni a otřásal se, když jej kapky bičovaly do jeho bílého, hnědě skvrnitého peří. Avšak Soelver prodíral se doubím a jehličím, jež snažilo se zachytiti jej vzpírajícími se větvemi. Chvátal rychle domů. Les se snad hemží nepřáteli a hrad jest ohrožen.

A chvatná chůze zahnala strach. Soelver se posmíval sám sobě, že drzá řeč tajuplného cizince vzbudila v něm bázeň. Ještě několik kroků a mrzel se, že nevynutil na něm určitějšího objasnění. Po málo okamžicích se obrátil a spěchal nazpět. Avšak nepamatoval si cesty aneb místa, stromy pohlížely nechápavě na něj a měnily místo v nevypočitatelném zmatku. Hledal a hledal, nenalezaje, rozzlobil se a věřil na konec v očarování. Když konečně opět stál na konvalinkově zeleném místě, cizinec jakoby se byl propadl do země. Půda lesní nejevila stopy, žádná kročej nevedla sem vůkol. Zmámen v tom pustém, vlhkém

lese, přemlouval se Soelver konečně, by uvěřil, že to vše bylo snem, klamem smyslů.

Nicméně chvátal domů, co nejrychleji mohl. Déšť ustal, mraky hnaly se před velkým větrem, jenž odkryl kus uboze modrého nebe. Od pokraje lesa zabočil na volné pole, aby se takořka naplnil čerstvým vzduchem. Usmíval se nyní sám své bídné fantasii a slunce usmálo se v tom a zaplálo v tisíci padajících krůpějích dešťových, jež odpadávaly, zářice duhovými barvami, s listí a větví.

Koroptev vzlétla mu u nohou. Soelver odvázal sokola, který se za ní hnal, srazil ji a ochotně si nechal odňati svůj lup.

Potěšen svou kořistí vnořil se Soelver opět do lesa a stál krátce po té osvěžen a smělé mysli před vytaženým mostem svého hradu. Všechno bylo klidné a pokojné — sluneční září planuly velké kameny věže, vlaštovky brázdily svými drobnými nárazy křídel mdle lesklou vodu příkopu.

Zapískal svým znamením. Řetězy mostu řinčely a skřípaly. Soelver vstoupil rázně na prkna a zamával koroptví ve vzduchu. V tom povolila železem okutá vrata. Pustil ptáka z ruky a spustil levou ruku a sokol s tleskajícími křídly usedl na jeho rameno. Neboť před ním v otvoru brány stál muž v černém plášti. Kožená kapuce byla vytažena vysoko nad vousy, jako kaktus zježené, a odhalovala dvé pronikavých, drsných očí.

»Haha«, smál se mu hrubý hlas vstříc. »Buď vítán, junkeře Falku! Sten Basse čekal na tebe dlouho. Kde jsi se zdržoval? Strážce tvůj byl nějak nevlídný. Žádal jsem ho, by otevřel. Nechtěl. Rozkřikl se na mne. Proto malý železný kůl zacpal mu ústa, že vícekráte nepromluví.«

Sten Basse kopnul do polomrtvého panoše, jenž ležel povalen u stěny vrat, maje oči přivřené, ústa zkrvavená a kůži na hlavě nervósně staženou.

»Buď nyní hostem mým!« připojil a podával ruku Soelverovi.

Tento couvl o krok. Jeho oko podlilo se krví a žíla na čele mu naběhla. Zuřivost, plná nenávisti, se ho zmocnila vůči tomu černě odděnému loupežníku, jenž vyrazil bránu jeho hradu a ubil jeho panoše.

Užuž naskakoval, aby se vrhl na svého nepřítele Avšak potměšilý a sebevědomý smích tohoto poskytl mu okamžik rozmyslu, jediný to záblesk chladné mysli. Přistoupil k Stenu Bassovi docela blízko, až k očím, a natáhl ruku, jakoby chtěl splatiti nabízené podání. Ale v tomže okamžiku zvedl zatnutou pěst a hnal se jí proti čelu protivníkovu.

»Proč jsi ubil mého muže?!«

Sten Basse zachytil se za oko.

»Proč jsi ubil mého muže?!« zasípěl Soelver ještě jednou. »Prokletý buřiči! loupežníku!« A chápal se silného loveckého nože za pásem. Ale v tom vrhli se na něj panošové Stena Bassa, odzbrojili ho a svázali a spoutali jediným pohybem rukou.

Sten Basse zatím se vzpamatoval. Okamžitě si sáhl na čelo, nyní jel prstem po obočí a oku, jež bylo zakaleno krví; druhým však blýskal škodolibě, ukazoval na polozacelenou ránu na čele Soelverově a děl:

»Eja, maličký junkerku, ty's naučil se bít, však jsi sám také dostal ránu, ne? Tato jizva sluší tvému obličeji, jako kvítek na prsou ženy. Kdes obdržel tento růžový pruh? V zákonitém boji, není-liž pravda? Nebyl's nikdy loupežníkem, že? Máš ovšem mnohem

větší čest z tohoto škrábnutí, které jsi sám obdržel, než z toho, které jsi uštědřil. Není-liž pravda, maličký junkerku? Nyní studenou vodu do krve, malý krocane! Nyní jsme si oba přáteli, což?« — pohladil Soelvera po tváři nepříjemnou, jako led studenou rukou. — »Nyní budeš mým hostem, ochotně, není liž pravda? A moje domácnost bude tvou domácností, a mé nejlepší nebude pro tebe ještě dosti dobrým.«

Soelver byl pěšky odveden na Egenaes. Sten Basse jel napřed na jednom z jeho koní.

IV

Soelver byl strčen po několika sklepních schodech, úzké těžké dvéře se znenáhla otevřely, jeho ruce, svázané na zad, byly uvolněny, a byl vražen do jakési temné hloubky, při čemž se dvéře za ním ihned zavřely.

Svrávoral s několika neviditelných schůdků a ležel po té chvíli, omráčen mrazivou temnotou. Žádné okno, žádný přístup pro světlo denní. Teprve, když jeho zrak byl znenáhla zostřen temnem, spatřil daleko stranou na jedné stěně malý čtverec ze světelných čar, jenž asi vznikal od přivřené okenice.

Vstal a popošel několik kroků. Podlaha byla tvrdá, z cihel, a duněla pod jeho nohama, jakoby půda pod ní byla vybrána. Konečně nabývaly jeho oči síly, jmenovitě když je odvrátil od světla, prýštícího štěrbinami. Rozeznával nejasně velkou místnost, v níž neurčitě tušil nad hlavou velké, neohrabané klenutí. Tápal podél stěny a cítil pod rukama tvrdé, kluzké cihly s hrubými pásy vápna mezi nimi. Na jedné stěně nalezl širokou spací lavici z neohoblovaných prken, po-

krytou koží a vlněnými pokrývkami; v zadu byla zeď kryta panelem zvýší několika loktů s širokými výplněmi. Jinak nenarážel stále ani na stůl, ani na něco jiného.

Vzduch byl zde vlhký jako ve studni.

Soelver bral se k světlým štěrbinám — každý krok po kamenné podlaze vydával ohlušující ozvěnu. Když stanul, bylo tam takové ticho, že slyšel šumot keřů zvenčí, šumot nabývající názornosti slabými bledými stínovými obrysy listí, jež jakoby se světle kouzlily do temna.

Tak je zde uzavřen ve svém vězení, ve svém hrobě. Bylo tupé zoufalství v jeho nitru, nepříjemné vědomí, že je v moci nesmiřitelného nepřítele, že zde v této vlhké sklepní místnosti má jeho vzdor býti zemdlen a jeho zlost podlomena bouřlivými útoky na nemilosrdné stěny. Co má Sten Basse v úmyslu? Zajisté se chce pomstiti za dceru; za ránu, kterou sám obdržel. Neviděl odnikud spásy. Jeho hrad je dobyt, jeho lid zajat. Žádný posel nemůže býti vyslán k vzdáleným přátelům a k jeho jediné příbuzné, sestře Elsyfě; snad by vše bylo už pozdě.

Stínová hra vlajícího listí schýlila se k jeho nohám. Vše bylo jako zlý sen — hrobová tma, protkaná mrtvolným šerem, — nepříjemný sen, jenž jako obrovský pavouk zapřádal jej do zaprášených vláken vší té temnoty a všeho toho zapomnění.

Od kamenné dlažby doléhal v malých přestávkách slabý a nahý pleskot patrně zde žába poskakovala v tom slepém temnu. Nyní budou žáby jedinými živoucími bytosmi kolem něho.

A přece cítil, že kdesi nad jeho hlavou, nahoře nad touto vlhkou tísnivou klenbou, je předmět jeho

lásky, uzavřen týmiž zděmi, jež vystupovaly odtud těžké a silné do výše a stýkaly se někde v pokoj, vonící fialkami, proniknutý dnem a sluncem, avšak zářící vnitřním jasem krásy: pannou Gro, tou rozkošnou, kterou kdysi spatřil, aby jí už nikdy neuzřel. Bol a toužení dmuly jeho prsa. Tam nad ním jest ona; přál si, aby sám byl tou klenbou, tou zdí, aby mohl vštípiti té mrtvé kamenné spoustě život vřelým bušením svého srdce, aby mohl vznésti se a kleknouti a býti tím kamenem, jenž nese její nožku.

Uvnitř za vysokým panelem ozývalo se ve vteřinových přestávkách řinčení, jakoby řetězu, a škubnutí, padnutí tohoto řetězu. Znělo to jak obrovské věžní hodiny, jejichž závaží klesají úplně k zemi a odkudž vteřiny, minuty a hodiny padají do tmy, dolů do pusté prázdnoty.

Zavrzly dvéře a v slabém světle otvoru objevil se Sten Basse, následován několika sluhy, nesoucími stůl s jídlem a konvicemi.

»Fuj, jak tu sedíte ve tmě! otevřte přec okennice!« řekl a kráčel k Soelverovi, zabočil k světelnému pruhu a odsunul okennici.

Světlo se vevalilo pěnivě jako voda u stavidla. Den rozložil se rázem v sklepení a život přišel s ním. Zelený odraz stromů venku vpadal sem na vlhké, krvavě červené cihlové dlaždice.

Kožená čapka Stena Bassa sesmekla se přes raněné oko. Druhé oko zíralo temně a úsilně na Soelvera, co mu podával stříbrem vroubený dřevěný pohár se zvlněným okrajem, z jehož jednoho vroubku sám se byl napil.

»Buďte mi vítán, junkeře Falku! A přijměte za vděk s touto chudou komůrkou. Pro vás ani nejlepší není dosti dobrým. Připravte se proto na to, že mám

pro vás vše nejlepší. Vše, po čem zatoužíte. A připíjím vám jako hostitel a přítel«.

Soelver se chopil poháru, vylil víno na podlahu, pohlížeje při tom upřeně na nepřítele, a postavil pohár rázně na stůl.

»Stene Basse, co se mnou zamýšlíte? Posměch je zbytečný.«

»Co zamýšlím, junkeře Falku? Přece slyšíte, že uctít chci svého hosta dle vší možnosti. Vezměte si ze všeho, čeho můj dům může poskytnouti. Jste-li však rozohněn a roztoužen po něčem jiném než po jídle, tu dopřejte mi času, dopřejte mi času. Dostane se vám toho, milý junkerku! Přijde to. Večer se snáší. Vaše lože je měkké a dobré. Nejlepší máme pro vás uchystáno. Dostanete, po čem toužíte.«

Sten Basse usmíval se ustavičně. Zdálo se, jakoby úsměv všech zubů prorážel tenkou koží retů. Klidně a bezpečně vystupoval po schodech a přirazil za sebou dvéře.

Hučelo v smyslech Soelverových. Ničemu z toho všeho nerozuměl. Co mínil Sten Basse? Jest mu snad očekávati smrt? V jeho moci je bezmocen, beze vší obrany, beze vší naděje.

Pohlédl na stůl a na velké kusy roštěného masa na stole. Je to poslední jídlo odsouzence k smrti? Má zahynouti, aniž se toho kdo doví, aniž kdy uslyší, jakým způsobem zmizel?

Soelver odstoupil a vrhl se nící přes pokrývky postele. A svými zády, celou budovou těžce pociťoval, jakoby kráčeli po něm, jak nohy dupají na schodech, jak okovy řinčí a zbraně zvoní a dvéře se rozvírají, a zrovna jakoby vše živoucí v hradě sestupovalo k jeho vězení a kupilo se kolem jeho lože jako zá-

stupy kolem toho, jenž má ztratiti život. A hodiny bily a bily uvnitř vedle, jakoby závaží Času klesala a měla jej rozdrtit.

V tom dvéře skutečně zapraštěly a těžké a lehké kročeje směřovaly po podlaze k jeho loži. Avšak Soelver nepovstal Hlas Stena Bassa pronikl nenadále jeho uchem řezavě jak ostří nože o kámen.

»Junkeře Falku, nechtěl jste vzíti mé dcery násilím, jak tvrdí — že? Toužíte po ní, jak se sluší na urozeného a poctivého muže. Pouze v nevhodnou dobu a na nevhodném místě jste se ucházel, není-liž pravda? Proto nechci vás odsuzovati, nýbrž přivádím vám, po čem prahnete. Chci poctíti hosta nejlepším, seč stačím. Přijměte ji. Dávám vám svou dceru jako ctnou manželku, společnici lože a stolu a všeho, co pod klíčem neb závorou jest, a všeho nabytého. Suď nyní mou ochotu, malý junkeře.«

Nepozvednuv hlavy poslouchal Soelver tuto posměšnou řeč Stěží byl si vědom, bdí-li nebo sní-li. Což nebude tomu posměchu nikdy konce? Jak dlouho hodlá Sten Basse brutálně se smáti svému vězni? Oddechl si s odlehčením, když se kroky vzdálily, když prudce přiražené dvéře přeťaly hrubý smích.

V

Tak osaměl Soelver, pohřížen do své tupé, bezmocné samoty. Ani očí otevříti nechtěl a uvědomiti si toho okénka, toho klenutí, toho svěžího odrazu listí, jenž byl jako výsměch v temnu sklepení, sevřeném zemí.

Slyšel šumění stromů nahoře venku za nahého pleskotu skákajících žab a tupého klesání hodinových

závaží. A ponenáhlu stravovala jednotvárnost všechny tyto zvuky, ticho snášelo se na něj, a ve vzduchu zbývalo jen zdlouhavé oddechování, zvedající a stahující hruď, oddechování, stoupající a klesající jako vzdech. Soelver zadržel dech, avšak oddychování bylo tu přes to, jemné a lehké a tiché, nevyplývalo z jeho vlastních prsou, neboť v tom vyrazilo bušení srdce, jakoby samo přes sebe klopýtalo. Dýchají to snad stěny kolem něho, dýchá to snad samo vězení?

Soelver obrátil hlavu a otevřel oči: rozkládalo se tu však stále totéž šeré klenutí a zelený přísvit hrnul se sem vyhlídkou. Avšak nebyl pohlcován temnem, proudící se světlo lámalo se o postavu, vzpřímenou, štíhlou, v šatu, svíticím blankytností v denním světle, ale v temnu planoucím jak oheň — bílý obličej v zeleném světle — zářící oko, jehož pohled nebyl zdržován zdmi, nýbrž zíral daleko vyhlídkou — pohled, jehož silné paprsky táhly ji i jeho pod nekonečnou oblohu, ven na šumnou vodu. Její ruce zadržavaly kol šíje dlouhé zlaté vlasy, a vlasy a ňadry a celou postavou, útlou jako květina, vlnil se dech jako slabé vlnění moře za večerního ticha.

Byla to ona sama, panna Gro, jež tu stála v jeho vězení, uzavřena s ním, uzavřena v jeho moci, vydána jeho náručí samotným jejím otcem. Soelver nebyl schopen myšlenky. Nebe a země splývaly mu v jedno, půda mizela mu pod nohama, zdi ustupovaly, temno splývalo, nezbývalo nic mimo ni, stojící v opojení zeleným světlem, měnivou v barvách jak nebes fialovost a oheň západu slunce, oddechující, oddechující, že každý její výdech se třásl všimmírem — oddechující, že jeho srdce ztichlo, aby naslouchalo.

(pokračování)

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

Opět dvěma českým hrám nepodařilo se dosíci více než několika představení. Nepravím to s cynismem, s nímž se dnes příliš ochotně o smutných vyhlídkách české činohry mluví, aniž proto, abych z toho usuzoval na cenu her; přibijím fakt. S prací, která má právě tolik hodnoty, aby si zasloužila ceny a pak odmítnutí, byla opuštěna obecenstvem a po té i správou Národního divadla hra bystrá, svěží a docela dobrá.

Míním tím veselohru pí. Růženy Svobodové: *Z říše tulipánků.* Přes pachuť pomluvy, již satira její místy má — (je to snad proto, že je satirou ženy?) — veselohra tato je mladě útočná, někdy trefně sečná, místy skutečného humoru, jinde rozmarná a v okamžicích i duchovně bujná. Straní zřejmě lyrice mladých duší, aniž zkoušela její hloubky a původnosti, a upravuje si, zdá se, s velkou chutí nepravděpodobný žok hlouposti, jen aby do něho mohla zlomyslně rýpati: ale hra tato má odvahu býti tím, čím chtěla býti — zjev, který při opatrnictví a krotkosti našich divadelních satiriků jest úctyhodný. Stane se vám, čtoucímu ji, že na některém místě protestujete, aby autorka tak příliš nekompromitovala svého i vašeho vkusu, ale o deset řádek níže jest již zase obrat, šleh, situace, scéna, za něž tleskáte. Je v samé umělecké povaze pí. Svobodové, že často vedle míst, vytvořených z nitra, klade z paměti (nebo ze zápisníku? — i o něm se ve hře mluví) syrovou hmotu, již kdesi v životě nalezla. Co tu říci? Někdy to překáží, někdy to působí originelně; v každém případu je to však autorčin nejvlastnější rys.

Ubohá, prázdná, strašně mělká a odporná jsou *Oblaka* od p. Jaroslava Kvapila. Zdá se vám, čtoucím je, jakoby byla ze všech *odpadků* moderního dramatu na rychlo stvořena Nemajíce síly býti dramatem, chytila se *normální* lyriky v motivu, jejž rozšlapávují. Eunuch a herečka, toť by konečně nebyl nález, který byl by bez ceny! Ale to prolhané, snesené a necudné nitro p. Kvapilovy herečky není viděno a kresleno jako takové, což bylo by jen zajímavo, nýbrž autor věří a chce, abychom s ním věřili, že stojíme před zjevem svěží umělecké bytosti, jež se zapletla do osudu mladého kněze svou zvědavě neprozřetelnou sensitivností, ale dovede zase v čas býti obětavě heroická, když zahlédla následky. A zatím se

jen otřásáte nad necudností srdce, které všecko umí. Ze všeho soudobého myšlení a cítění sneslo si své záchvěvy a svá slova. Má k tomu vzpomínky z dětství, kdy ví, že je má míti, srdečnost k prostotě, kdy uznala, že jímavá malost je v pořádku, nadherectví z altruismu, kdy usoudí, že by se mohla ukázati, a »z hlubin duše« své *děkuji vám* s podáním pravice za nic, které ji potkalo. Že tak, jaká je, zmátla tato herečka, která již odchází, vesnického majstra, až se do ní zamiluje, je pochopitelno, že však svedla naši mladší kritiku, až v ní uzřela rysy ženy, která přichází, jest úžasno. Soudíte z toho na ideál těchto mluvilů budoucnosti a na čistotu jejich zraku, který vedle své vlastní představy snese tak vyloženou lež.

Jedno překvapí při hře škrtavého dramaturga: totiž délky a opakovanost — bývalého básníka »Růžového keře«: slovo bez pelu, bez vůně, bez krásy, — a spisovatele, který píše čtvrtou nebo pátou hru: *dialog, kterému se ještě nezazdálo přemýšleti o tom, že by mohl býti dramaticko-uměleckým problémem.* Naši soudci shledali však i tuto plochou, neintensivní, nedramatickou dikci krásnou, a tak je vše v pořádku. *Jaroslav Hilbert*

Historie chudého studenta Martana, který odejde z domova, aby bez cizí nápomoci se probil světem, jak ji vypravuje p. A. Sova ve svých *Výpravách chudých* (Praha. Hejda & Tuček), je ve svém jádře typickým případem. Není to jedinečný, osamělý a neopakující se příběh, ale denní událost našeho sociálného života. Dětství v nuzném domově, sny a touhy, první kroky mezi lidi, poznání, jak společenská pouta se zařezávají ostře a svíravě, pocit chabosti a závislosti, marnost vzepření proti vládě hmotné moci, to jsou zažitky a vzpomínky, jež si odnáší z domu otcovského, to jsou určující dojmy, rozhodující a nestřesné vlivy, základní složky jeho osobnosti. Roztrpčenost. rozlivší se jeho srdcem pro nový sňatek otcův, malomocný odpor, rozleptávající jeho mysl, proti síle a urputné panovačnosti peněz, mladicky roztoužené úsilí vymaniti se z područí — tím je veden. Ale theorie, které si činil o životě, víra, kterou měl v silnější lidské jednotky, nadané a odhodlané nedati se zdolat, zachytit se svalnatou rukou a proraziti, vyšvihnout se z nízkých, bezmocných okruhů tam nahoru, kde viděl i moc i radost i štěstí bytí, ukazují se pavučinovou tkání. A po volné, kvetoucí, do šíra se táhnoucí přírodě, v níž tužby tak lehce a nespoutaně se toulaly za obzory, s oblaky pluly a s ptáky odlétaly, přichází město, vysoké domy, dusné ulice, úzký obzor, vše jakoby pod příkrovem tíživé atmosféry, nedopřávající rozpětí křídel, svírající každý prudší a větší rozmach. Tady definitivně přestává mládí, sraženo ubohým, malým, vysilujícím bojem o holou existenci. V tom všem je student Martan typickým

representantem celých generací nuzných studentů, které venkov vysílá do hlavního města. Není tu ovšem studentského života v tom, co má vnějšího, ale za to všecky ty vnitřní zápasy, které každý jednotlivec musí probojovati, ono duševní otloukání a zkrušení, jež mu nutno přestáti a z něhož se tak těžko vychází zdrávo a nezlomeno, illustruje se zde jeden případ za řady a řady jiných, ne-li stejných, aspoň hodně podobných. I ten první rozpuk lásky, její klamivé a zavádivé svody a přísliby, do prázdna vyprchalé vůně, kolísavost a neodvaha konečných rozhodnutí s jedné strany, rozjitřenost a nedočkavost z druhé, opakovaný, věčně se vracející smutek marných milování mladých chudých lidí, je v podstatě typicky pojat. Na celé knize p. Sovově jakoby ležel odstín naší dnešní existence, jakoby se z ní ozýval ohlas její běd a malostí, jakoby ten výsek z tohoto bytí vznášel žalobu proti celku Tlak a útisk ze zdola i s hora, drobná despocie a lačnost malých místních veli in, a odtud už nahoru, kde různí vyšinulci dominují — a všady ochablost, mdloba, podlomenost . . . zmořené ticho, tupá, zlhostejnělá resignace . . . konec konců jenom titěrná snaha o osobní prospěch. Kam vedou cesty mladého Martana? Kde nějaký veliký cíl? Kde jaká hybná síla mimo nejmenší existenční potřeby vlastní osoby? Není jich. Nejen, že se v tom denním boji vyčerpává pro přítomný okamžik, nemá výhledu do lepší budoucnosti, kde mety by byly výše. Není slibu, že tento člověk, zabezpečiv své živobytí, neustrne, že půjde vzhůru. To je pessimistický závěr románu p. Sovova. Nekončí perspektivou, možností stoupajícího bytí — jako zeď uzavírá jej poukaz na denní lopotu bez osvobození, při nejmenším bez jistého a dohledného oprostění. Nevyslovuje toho ovšem přímo. Ponechává volnost této konkluse, z níž, byť se zdála sebe nevyhnutelnější, je přece vždy možno uklouznouti Ale právě tím také zrazuje své dílo, vstřikuje kapku jedu nedůvěry v jeho ideově a sociálně kritickou jistotu, nechává na rozpacích o *jeho* osobní pravdě. Vzpomínám tu mimoděk na román »L'Inimitable« od p. Ernesta La Jeunesse: je to poněkud autobiografie, líčení zápolů mladíka z venkova, osamělého a bez prostředků, jenž v Paříži usiluje o literární karriéru. P. Sovův mladý muž za tragických okolností, zdrcen, jde z truchlé minulosti do chmurné budoucnosti. P. La Jeunessův mladý literát dodělává se úspěchu za tragických událostí, vrhá se v příští, krajně rozrušen, ale pevný. Nechci přirovnávati, jedná se mi pouze o konstatování rozdílu — snad přímo rasového — v základě obou děl: u Francouze stále mocná, nezlomená vůle, u Čecha prvotní disposice, svrchovaná rozcitlivělost, mění se v ochablost, vůle jest u něho nalomena, jakoby rozmělněna. Kniha p. Sovova jest výčitkou — proti podvodnostem a zákeřnostem života, mnohdy přímo proti jeho osudnostem. Vyvírá

z ní trpký a trpný odpor k dnešku a nevyléčitelný smutek z bezútěšného budoucna. Tam, kde byla příležitost k lyrickým passážím, to jest, kde mohl p. Sova uplatniti svou nejvnitřnější uměleckou podstatu, svůj lyrismus, tedy v první části románu, dějstvující na venkově, podal několik ryzích, umělecky čistých stran. Je v nich hudba a kouzlo dalekých krajů, stromů i niv, polí a nebes. Zdá se však, že začouzená obloha, tížící nad mraveništěm města a jeho hemživými lačnostmi, zalehla i na jeho evokativní potenci. Nemá svěží suggestivnosti. Vláčí se při zemi. Osudy, které předvádějí *Výpravy chudých*, jejich typickým významem, jejich obsáhlostí, stavbou, která, až na jednu, dvě výjimky, dovedla v jednotu spiati křížící a rozcházející se životní dráhy, znamenají vzrůst nad »Ivův román«. Najde se ovšem také zde ta či ona čiře časová polemická narážka, trocha roztrpčenosti a druhdy i . . . kyselosti — neudržitelná věcně v celém rozsahu, avšak též ne úplně bezpodstatná, byť třeba někde podrážďila . . .

Pí. Anna Maria vydala *17 povídek* (K. Vinohrady, J. Laichter), které svědčí, že má dosti volného času a nepopsaného papíru. Že se dívá chtivě rozevřenýma očima a naivně sentimentálně do světa. Vidí lidi a jejich příběhy, tok dnů a rozpory života — vypravuje o tom všem, bez výběru, hodnocení, opravdového proniknutí, osobního pochopení. Zachytne vždy jenom vnějšek. To, co má dodati vnitřní hloubky, osudové závažnosti, je pouhé průměrné rozumování a rozcitlivění. Tolik moudře mají ty povídky se presentovati, tak mnohé záhady srdcí a duší mají osvětliti: ale ne, jsou jenom rozšafné, usedlé, krotké a zcela mdlé vypravování. Pí. Anna Maria připomíná p. F. X. Svobodu v tom, jak sama hledí na všední projevy životní, jak o nich překvapeně a s hrozně vážnou tváří rozjímá, jak svým postavám dává se diviti nesmírně a s výrazem nových a závažných objevů nejprimitivnějším úkazům, hnutím, konům a událostem. Voda teče — jak zvláštní! Lidé nechodí po rukou — jak podivné! Stromy rostou vrcholkem k obloze — jak záhadné! To není kniha životní moudrosti a opravdovosti, pouze holého a bezúčelného hloubání do prázdna. Proto se snad zalíbila p. Vodákovi, jenž také ve svých kritických úvahách tak rád na marno hloubá. Někdy zachází pí. Anna Maria až na nejzazší hranice — dokonalou nechutností jest její »Obyčejná historie«, čirou dětinskostí její »Zebedeus filosof«, zvětralou satyrou její »Lalouš«. A jako obsahem, ovšem i formou jsou povídky ty nepersonellní, ploché, bezbarvé... lepá harmonie, doplňovaná nezvykle plně bezduchou ornamentací knihy. »Un livre de bonne foy« praví motto svazku toho: avšak všecky dobré úmysly a snahy nestačí a nejsou k ničemu... v umění. Raději ty nejhorší, jenom když vytvořené dílo je veliké, krásné.

Dvanáctý svazek spisů Julia Zeyera obsahuje vedle povídky »Rokoko« jeho *Sestru Paskalinu*. Upozorňuji na ni pro shodu látky a pojetí jejího se »Sestrou Beatricí« od p. M. Maeterlincka. Je podivuhodno toto setkání dvou umělců, vytvořivších ze stejného sujetu díla, přes vnější rozdíly, podstatou, duchem svým si tak velice blízká.

VIKTOR DYK / SKORO VÁNOČNÍ ÓDA SRDCE POKORNÉHO

Ospale rafij hodin tiká,
zříš kontury jen v zamžení.
Je v koncích naše politika,
je v koncích naše umění.
O kritice už není řeči,
ta zřela skon svůj potupný.
Kdo přišel spasit, nad vše větší?
Kdo jiný než Dr. Chalupný.

Je, tak říkajíc, realista,
a tedy ovšem skromný je.
Svět nový ne, však dozajista
Vltavu aspoň odkryje.
Už sotva šli jsme pro neřesti.
Kdo těžký povzdech utlumí?
Je pro nás Čechy velké štěstí,
že muž ten *všemu* rozumí.

Rozumí právům, politice,
malířství, hudbě, stavbě strof,
hovoří časem o ethice,
je synthetický filosof.
Školství on zvedá chátrající
a korriguje klassiky.
Je, holátka, až těžko říci,
jak Chalupný je veliký!

Jest ovšem lehko dělat špásy,
ale je hůře spasit věk.
Evangelium, hle, zde spásy!
Křtitelem byl mu Josífek.
Kde hádali jen velké děti,
on odkryl všecko (— Zem' tu znáš? —).
Je v konci advent, čas je pětí:
Hle, přišel přišel Messiáš!

CAMILLE PISSARRO / ROZSÉVAČ

VIKTOR DYK / MILENKY BÁSNÍKU

I

Jdou s hlavou vztýčenou, jak tenkrát zahradami,
ret slova něhy šeptá ze zvyku.
Jich pohled důvěrný, ten dosud ještě mámí,
milenek utichlých, milenek básníků.

Za hvězdou záhadnou, jež na půlnočním nebi,
se touha jejich nese vrtkavá.
Kde chvíle věčností, co více zapotřebí?
Jich věky nelámou, je míjí únava.

A žasne jimi noc, když jdou tak věčně mladé
jak slova východu, jež zněla po věky,
a žasne jimi noc, a gesto jejich krade,
jím svoje temnoty chce zdobit bezděky.

Jsou věčna věčnější, jsou noci tajemnější,
nad ranní červánky je tklivější jich slib.
Jich dotek bouři dá a bouři ukonejší.
V nich možno stroskotat, a nežli v moři líp.

Zní šepot, výkřiky, zní slova pathetická,
zní smutek bezedný, kdy v smrt jen důvěra.
Bludištěm věčným vede touha lidská:
v posledním záhybu se směje chiméra.

Křídlatí Serafi, hle, pozdrav z dálky pějí,
a nevíš ni, kde končí prostora.
Nad přízrak havrana, jenž mluví tragičtěji,
těm nocím bezesným klid víc dá Lenora.

A Laura živa je a Friderika živa,
Petrarca pouze spí a Goethe mrtev je.
Zas, jako tenkráte, svůj hymnus jaro zpívá
veliké illuse, veliké naděje.

Avignon prázdný jen a v Sesenheimu loubí
jak věcí marných stín zří teskně do šera.
A mrtev Goethe je a Petrarca spí v hloubi.
V záhybu bludiště se směje chiméra.

A, hlavu vztýčenu, jdou v nových variacích,
a můžeš slyšet slovo tlumené,
ráj dávno ztracený jim ještě září v zracích
a vrhá reflexy už peklo tušené.

A žasne jimi noc.

II

Na ňadrech planou růže,
jsou symbol věčných krás, jenž mžikem přeletí.
Jediný okamžik! Co dále dát se může?
— Co v zrak jsme patřili, uprchlo století.

Zní hudba mystická se rtů těch, které spíjí,
že bledne marný verš a slovo tichne tu.
Krom chvíle jediné byl život parodií.
— A co jsme patřili, je jaro v odkvetu! —

Jsou šedé myšlénky, jsou příliš přísné cíle,
a lidé ocháblí a žitím skloněni.
Jen sluncí zapadlých teď reflex zlatí chvíle
a touhy umdlelé zas náhle vzplamení.

Krom chvíle jediné, jež zašla, jak to bývá,
co ještě zbylo, nač se vzpomene?
O kráse minulé sní touha zádumčivá
tak trochu daleké, tak trochu vysněné!

III

Jdou, jako ku tanci. Jen jedna stojí bledá.
Jdou, jako k objetí. Proč ta se zaleká?
Kde stín však největší, tam postava se zvedá
přísného strašidla, suchého člověka.

— — »Jsem, paní, obskurní. A dějiny mne přešly.
Nižádné citáty! Lexikon nezná mne.
Nižádné výročí! Svět zapomíná sešlý.
Prach kryje dílo mé, to dílo významné.

A přece velikost-li malý svět ten chová,
v mém bystrozraku skryta veškera.
Nad shnilá jablka jsem vyspěl Schillerova,
nad paskvil Heineův, nad kočky Baudelaira!

Kde byli v pochybách, kde tmy je oklamaly,
já šel jsem osvícen a pochybnosti prost.
Velicí mužové jsou před mým zrakem malí.
Oh, Goethe dobře znal, proč popřel původnost!

Goethe byl dvořenín. Toť historie dlouhá.
Akta-li dobře znáš, tož ztrácí na ceně.
Též nutno podotknout, že vzplála Fausta touha
perversně jaksi k mrtvé Heleně.

O Poeovi slov nechci dále ztrácet,
ač dávno čas, by močál ten se hnul.
Jsem ochoten dát Lenoře své placet:
půl charlatánství, deliria půl!

Petrarca příliš pod mým niveau stojí,
ač případ stěží prostší nad jeho.
Zde vášeň nezdravá už k jménu jen se pojí.
Víc moh' bych říc, však šetřím mrtvého!

Lze mnoho uvést novějšího data.
V týž čarokruh jsou mysle zakleté.
Vše churavo, co verše trudně látá!
Jen já jsem zdráv: má díla přečtěte!

Jen já jsem zdráv. A nuže, co dál chcete?
Jsem davem pomíjen, jenž neřest velebí.
Svou zrůdnost zrůdní ctí. Jsi hoden jmén těch, světe!
— Jsem, paní, obskurní. Bůh není na nebi!«

IV

Však ona zaleklá, jež stála tolik bledá,
blouznivým zrakem v dálku zalétá.
»— — Byl, pane, obskurní. A měl svou fikci, běda!
Říkal si: poeta. Já řekla: poeta!

A věru, básník byl, sny rodily se lesklé,
podivné pohádky zřel zanícený zrak.
Nádherné útvary, jež zima kreslí ve skle —
Vzal péro do ruky. A básník nebyl pak.

Hra barev duhových a truchlo v těžkých mracích
své dalo odlesky té duši plamenné,
ráj dávno ztracený mu ještě zářil v zracích
a stíny vrhalo už peklo tušené.

Formuli našel tesklivého smutku,
jež odstraniti měla bídy tlak.
Měl slova vzrušení, jak básník mluvil vskutku,
vzal péro do ruky — a básník nebyl pak!

On cítil časem, piedestal že vrátký,
a v zmatku tajném prchal od díla.
Cos bylo v něm jak plachá něha matky,
jež neduživé dítě zrodila.

Pak mněl, že něco je, co úklady mu strojí,
že zlato suchý list a moudrost k ničemu.
Verš vyzněl na prázdno — on tušil marnost svoji;
z pýchy kles' v pokoru, vždy poddán extrému!

Šli všichni přes něho a všichni se mu smáli.
On, hlavu u hvězd až, šel, plný tragiky.
Před vaším pohledem je genij, pane, malý.
Před mojím pohledem byl slaboch veliký!

Živil svou illusi, jež krev mu stále ssála,
dal všechno, co moh' dát, a to pak podmílá.
Hra barev duhových ho mocí svojí jala.
On živil illusi. Ona ho zabila.

Kdež všechny vyšly dnes, svých milých hledat hroby,
jež věnčí vzpomínky, jichž smutek uchvátí,
já vyšla, bázlivá, té také užít doby.
On nebyl veliký, však chci ho hledati!«

V

Tak v chvíli půlnoční jdou oslnivou řadou
jak věčný zákmit věčné myšlénky.
Svou ručku diskrétně na horká čela kladou
milenky ztichlé, věčné milenky.

»-- — Neb jestli smutek byl, je u konce a marný.
Tvá objetí jej v dálky zaplaší.
A hrob-li dělí nás a Bůh-li suchopárný,
stín tvůj já volám: Přijď, o nejdražší!

Zní píseň Cherubů jak neskonalá nuda,
a nuda, dobrým být, je všeho ubožší.
Ty chvíle, nebesa kdy vášní byla rudá,
nad spásu věčnosti víc daly rozkoší.

Pojď, drahý, nespi už, je mnoho, co lze říci.
Vzbuď se, hle, chvíle je, kdy příkrov povolí.
Nad hlavou potomstvo, ctitelé, historici.
Přijď sem, o nejdražší, a půjdem' do polí.

A mám-li pravdu dít, my nebyli tak svoji
za dávno zašlých dnů, kdy svět měl půvab hry.
Ty, věčně zaujat, o úspěch v stálém boji,
jsi plašil chiméry a dumal chef-d'oeuvry.

Přízraky hledal jsi, byls intimní s jich rodem,
vždy něčím oblouzen, vždy vznícen, bláhový!
Též mne jsi miloval; tak trochu mimochodem.
Tvé srdce, miláčku, je jako hřbitovy.

Pojď, ještě chvíle je, než uzavře se brána.
Či srdce tvé už spí, věc, jež se přežila?
Drn roste nade mnou a dávno zněla hrana;
po dlouhých staletích já přec se vzbudila! — —«

Tak kráčí chmurami, jak sen, jak přízrak zpola,
shluk postav tragických a tmy ty osvítí.
Leč marně sladký hlas po širém kraji volá.
Kdo žil, teď mrtev je, kdo cítil, necítí.

Jen jestli zbystříš sluch, cos jako teskné vání,
cos, co též vzdechem býti mohlo by,
cos, jako reflexe, jež můry poodhání,
do dálek kams se nese přes hroby.

— — »Sleduji myšlenku: je krásná, jako byla.
A z knihy Genese mám slavný pocit ten.
Má všechno přísný řád: a všechna moje díla
— říc' mohu jako Bůh — krásná, jak v prvý den!

Sleduji myšlénku. Je stejná v různých krojích,
formy se vyvíjí a vše má věčna dech.
Nic zhynout nemůže; a stopa, vím, dnů mojich
nemůže, nesmí zhynout v aeonech! —«

A Laura živa je a Friderika živa,
však dávný milenec snu svého pod mocí.
Do zraků zářících se zádumčivě dívá
ponuré nebe; nebe půlnoci.

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

38

MŮJ POJEM SVOBODY ≡ Hodnota nějaké věci netkví mnohdy v tom, čeho se jí dosahuje, nýbrž v tom, co se za ni zaplatí, — co nás *stojí*. Dám příklad. Liberální instituce přestanou býti ihned liberálními, jakmile se dosáhnou: není později horších a důkladnějších škůdců svobody, než liberální instituce. Víť se, *co* dokáží: podkopají vůli k moci, jsou nivellisací hor a údolí, povýšenou na morálku, činí malým, zbabělým a požívačným, — jimi triumfuje pokaždé stádné zvíře. Liberalismus: po česky *stádné zhovadění*... Tytéž instituce, pokud se ještě vydobývají, vyvolávají zcela jiné účinky; podporují pak skutečně svobodu mocným spůsobem. Přihlédne-li se přesněji, je to boj, jenž vyvolává tyto účinky, boj *o* liberálné instituce, jenž jako boj nechává trvati *illiberálné* pudy. A boj vychovává k svobodě. Neboť co je svoboda? Že máme vůli k samozodpovědnosti. Že podržíme pevně distanci, jež nás odděluje. Že se staneme lhostejnějšími k útrapě,

tvrdosti, strádání, ano i k životu. Že jsme ochotni obětovati své věci lidi, sebe sama neodpočítávajíc. Svoboda znamená, že mají mužské, bojovné a vítězné pudy vládu nad jinými pudy, na příklad nad pudy »štestí«. *Osvobozený* člověk, oč více osvobozený duch, šlape nohama po opovržlivém způsobu blahobytu, o němž sní kramáři, křesťané, krávy, ženy, Angličané a jiní demokraté. Svobodný člověk je *bojovník*. — Dle čeho se měří svoboda, u jednotlivce i u národů? Dle odporu, jejž nutno překonati, dle námahy, jíž stojí udržeti se *nahoře*. Nejvyššího typu svobodných lidí bylo by hledati tam, kde stále přemáhá se největší odpor: pět kroků daleko od tyrannie, těsně u prahu nebezpečí rabství. To je psychologicky pravdivo, rozumějí-li se zde pod »tyranny« neúprosné a hrozné pudy, vyvolávající proti sobě maximum autority a kázně — nejkrásnějším typem Julius Caesar —; to je také politicky pravdivo, učiňte jen obchůzku dějinami. Národové, kteří měli nějakou hodnotu, hodnotnými se *stali*, nestali se takými nikdy pod liberálními institucemi: *velké nebezpečí* z nich udělalo něco, co zasluhuje úctu, nebezpečí, jež nás učí teprve znáti naše prostředky, naše ctnosti, naši zbroj a zbraně, našeho *ducha*, — jež nás *nutí*, abychom byli silni: jinak se takými nestaneme nikdy. — Ony velké skleníky pro silný, pro nejsilnější druh člověka, které dosud existovaly, aristokratické obce pospolité po způsobu Říma a Benátek, chápaly svobodu přesně v tom smyslu, v jakém chápu já slovo svoboda: jako něco, co máme a *ne*máme, co *chceme* a čeho *dobýváme*...

39

KRITIKA MODERNOSTI ≡ Naše instituce nejsou už k ničemu: v tom se všichni shodujeme. Ale tím

nejsou vinny ony, ale *my*. Když se nám ztratily všecky pudy, z nichž vzrůstají instituce, ztrácejí se nám instituce vůbec, poněvadž se k nim už *my* nehodíme. Demokratismus byl v každé době úpadkovou formou organisující síly: označil jsem již v »Lidském, přelidském« I, 318 moderní demokracii i s jejími polovičatostmi, jako »německá říše«, jako *úpadkové formy státu*. Aby byly instituce, musí býti jistá vůle, pud, imperativ, antiliberální až k zlobě: vůle k tradici, k autoritě, k zodpovědnosti na staletí, k *solidaritě* řetězů pokolení do předu i do zadu *in infinitum*. Je-li tu tato vůle, založí se něco jako *imperium Romanum*: nebo jako Rusko, *jediná* moc, jež má dnes v těle trvání, jež může čekati, jež může ještě něco slibovati, — Rusko protikladný pojem k ubohému evropskému malostátovnictví a nervositě, dospěvší založením německé říše do kritického stavu... Celý západ nemá již oněch pudů, z nichž rostou instituce, z nichž roste *budoucnost:* jeho »modernímu duchu« nejde snad nic tolik proti srsti. Žije se pro dnešek, žije se velmi rychle, — žije se velmi nezodpovědně: tomu právě říká se »svoboda«. Co z institucí *dělá* instituce, tím se opovrhuje, to se nenávidí, odmítá: domníváme se v nebezpečí nového otroctví, kde se jen ozve slovo »autorita«. Tak daleko jde *décadence* v hodnotném pudu našich politiků, našich politických stran: *dávají instinktivně přednost* tomu, co rozkládá, co urychluje konec... Svědectvím *moderní manželství*. Z moderního manželství zřejmě unikla všechna rozumnost: to však neskytá námitky proti manželství, nýbrž proti modernosti. Rozumnost manželství — tkvěla v juristické zodpovědnosti jedině muže: tím mělo manželství tíži, kdežto dnes kulhá na obě nohy. Rozumnost manželství — tkvěla v jeho principiellní nerozlučnosti: tím se mu dostávalo akcentu, jenž dovedl proti náhodě citu, vášně a oka-

mžiku *zjednati si sluchu*. Tkvěla rovněž v zodpovědnosti rodin za výběr manželů. Se vzrůstající shovívavostí ve prospěch sňatku *z lásky* se přímo eliminoval základ manželství, to, co z něho *činí* instituci. Nezakládá se nikdy a nikde nějaká instituce na idiosynkrasií, *ne*zakládá se manželství, jak řečeno, na »lásce«, — zakládá se na pohlavním pudu, na pudu po vlastnictví (žena a dítě jako vlastnictví), na *pudu panovačnosti*, jenž si neustále organisuje nejmenší útvar vlády, rodinu, jenž *potřebuje* dětí a dědiců, aby také fysiologicky udržel dosaženou míru moci, vlivu, bohatství, aby připravoval dlouhé úkoly a pudovou solidaritu mezi staletími. Manželství jako instituce obsahuje už přitakání k největší, nejtrvanlivější organisační formě: nemůže-li společnost sama jako celek za sebe *ručiti* až do nejvzdálenějších pokolení, nemá manželství vůbec smyslu. — Moderní manželství *ztratilo* svůj smysl, — proto se odstraňuje. —

40

DĚLNICKÁ OTÁZKA ≡ Hloupost, v podstatě zvrhnutí pudů, které je dnes příčinou *všech* hloupostí, tkví v tom, že existuje dnes dělnická otázka. Po jistých věcech *se netážeme:* první imperativ pudu. — Nepostihuji naprosto, co se chce s evropským dělníkem počíti, když se z něho především udělala otázka. Vede se mu přespříliš dobře, aby se krok za krokem netázal více, netázal neskromněji. Má konečně velký počet pro sebe. Úplně pominula naděje, že se zde utváří skromný a svým spokojený druh člověka, jakýsi typ Číňana, ve stav: a to bylo by mělo smysl, to bylo by bývalo přímo nutností. Co se učinilo? — Vše, aby se i předpoklad pro to zničil v zárodku, — zničily se pudy, pomocí nichž je dělník jako stav

možný, *sobě samému* možný, nejnezodpovědnější bezmyšlenkovitostí co nejdokonaleji. Učinili dělníka schopného vojenské služby, dalo se mu spolkové právo, politické hlasovací právo: což divu, pociťuje-li dělník svou existenci dnes již za nuzný stav (morálně vysloveno za *bezpráví* —)? Ale co *chce* se? ještě jednou otázáno. Chce-li se nějaký účel, musí se chtíti také prostředky: chce-li někdo otroky, je blázen, vychovává-li je na pány.

(pokračování)

MILOŠ MARTEN / IRENA /

SKIZZA

Illner sestoupil do parku a bloudil dlouho alejemi. Krůpěje sypkého deště, promíseného listím, a hořké vůně vadnoucí zeleně mu zvolna vracely vědomí, jakoby se těžce probouzel ze sna, ale měl nejasnou obavu před procitnutím, před vzpomínkami, myšlenkami, otázkami... před otázkou, která číhala v hloubi minulého štěstí a zviřovala celý tlum mučivých dohadů. Mlhavě tanul mu na mysli bizarní paradox jeho lásky, morbidní chuť, kterou měla vášeň... Ne, ty myšlenky mne příliš stravují a jsou na konec zbytečny, zbytečny... To vše není víc než pověrečná hra předrážděných nervů... A rozptyloval se, sleduje spletité kresby kmenů a větví na šedém sklenutí mlh, zastavuje se nad skvrnami žluti a rzi, jež tvořily spadlé listy, zaujat lesky kalužin, vnímaje jako sílící polotony barev a tančící stíny. Silhouetta zámku v průseku aleje jej irritovala: zasut mlžnou massou a rozplývavý v obryse, podobal se šedé obludě, skleslé únavou nebo v umírání. Obrátil se na postranní cestu.

Ale najednou zmocnila se ho silná touha, promluvit s někým o vagních pochybnostech, jež ho naplňovaly. Ptáti se, pátrati... Zdálo se mu, že se za každou cenu musí zhostiti své tísně.

— Měl bych promluviti s Ottou... A zahnul mimovolně na stezku, viditelnou z Ottových oken. Proč jen odmítla Irena tak prudce pouhou zmínku o tom?

Přecházel stezkou a sledoval obraz země v agonii, vysilující se podzimními nádherami a naplněné smutkem podzimního dne.

Ah, Otto...

— Viděl jsem vás z okna a napadlo mi sejíti za vámi.

Stiskli si ruce a šli dál společně.

Několik portraitů Ottových v zámku odráželo tutéž třicetiletou, excessivně bledou tvář ostrého profilu, s vpadlýma, intensivníma očima, a kolem úst s rysem velkého a trvalého smutku, jenž mohl býti stejně residuem temných myšlenek, jako stigmatem neznámého utrpení, jehož nezahladily roky, jež poznamenalo celý jeho zjev a resonovalo v neklidu slov a gest. V tom byla překvapivá shoda fysiognomie Ottovy s Ireninou: v rysu utrpení, jehož příčiny, pohřbili v srdcích jako v hrobech, ale jež bylo věčně živo a neseslábIo časem. Měli oba tu dvojí tvář lidí Toulouse-Lautreca: nad vlastní, vrozenou lidskou, ještě druhou, jako průhlednou masku, již nasadil život a jeho těžké zmatky. Na tváři Ireninë mizela téměř v nádechu melancholie a prozrazovala se jen přeexponovanou sensitivitou některých záchvěvů; ale u Otty byla to téměř divá grimassa, vyvolaná příliš prudkou křečí a ztuhlá, rozrušující jemnou ryjbu rysů.

— Chtěl jsem včera ještě k vám, ale přijeli jsme pozdě, a vaše okna byla tmava. Byl bych vám ukázal

skvostný exemplář Petronia, jejž mi antikvář konečně opatřil.

Illnerovi se zdálo, že zní Ottův hlas nejistě a jeho oko že má tvrdý lesk irisovaného skla a divnou pronikavost. Promluviti ... Ne, ještě ne. Měla snad Irena příčiny pro svůj zákaz?

Maskoval svůj neklid silným zájmem. A rozvinuli rozhovor, jak byli zvykli, probírajíce se daty a přecházejíce k interessantním otázkám.

Tyto rozhovory, hrající ostřím nejnebezpečnějších záhad a ideologických subtilit, byly forcí a tmelem jejich přátelství. Otto miloval náruživě filosofii a vracel se k dávno zapomenutým doktrinám, promýšlel a domýšlel hypothesy po nejvzdálenější důsledky, kombinoval a experimentoval — jednou vznícený generalisací, která na celý v prvky rozložený svět ideový vrhla proud mocného světla, jindy tráven pochybnostmi, že nebylo pojmu ani slova, aby mu jeho smysl a obsah nebyl záhadou, nebo zase sveden do nejtmavějších metafysických oblastí: ale vždy měla jeho spekulace horký, rozčilený dech, jako by v ní chtěl ztratit sebe, uniknout sobě... působila dojmem opiatu, jako vše v tomto domě, isolace, luxus i umění. Illner mu čelil s chladnou logikou zoceleného skeptika a plnou analytickou výzbrojí intellektu, jenž určoval, třídil a posuzoval myšlenky i jevy jako praeparaty přírodovědeckého kabinetu. Tak trávili dlouhé hovory při čaji a cigarettách v tiché přítomnosti Ireníně, zapomínali se spory na procházkách, vzrušovali se experimenty a plenili antikváře — tím se sobě stali téměř nepostrádatelnými, přáteli bez intimity, protože se ve styku jaksi objektivisovali, náhodou nebo úmyslně nesahajíce nikdy do vyhražené oblasti, kde se tajila jejich nitra se svou minulostí a svými tajemstvími.

(dokončení)

SOPHUS MICHAËLIS
AEBELOE

Neodvažoval se pohnouti se. Stála, jakoby byla vklouzla do jeho vězení proudem svitu, a chvěl se strachem, aby ji světlo zase nevssálo v sebe — a pryč — pryč — aby opět nezůstal ve věčném temnu.

Jak se chvělo jeho srdce, jak se modlila jeho duše. Pokorným se stal, jakým nikdy nebyl, jat svatou mocí, rozplývaje se zbožností. Všechno z jeho žití seskupilo se v jeho zraku, a zářil z jeho očí jako svítivý lesk, zápolící s tryskajícím světlem okna, aby zazářil na její postavě jako bezhlasý vodopád.

Nebyl si vědom, jaká síla stahuje ho k zemi v kolenou a vleče po studených dlaždicích, až najednou ležel u její nohou a až jeho rty se dotýkaly obruby jejího šatu. Avšak všechen žár a tužba jeho duše vytékala jediným tichým prošeptáváním: Odpusť mně, odpusť! A v této tiché modlitbě pocítil poprvé ve svém životě onu podivuhodnou rozkoš pokořiti se ženě, býti nepatrným, a přece šťastným, že klečí.

Neviděl opovržlivého úsměvu, jenž v okamžiku skřivil její rty, když spustila zrak na jeho shrbenou šíji. Než jako úder kyjem padlo toto jediné slovo na jeho hlavu: »Červe!«

Okouzlení se ztratilo. Soelver neklečel déle. Vzepřel se jako had, jenž najednou ze svinuté polohy odpočinku vyšlehuje hlavou na obranu a útok. V okamžiku shasl magický nimbus kolem její postavy, a stál tváří v tvář ženě, kterou byl urazil a která nyní oplácela jeho ohnivý pohled mrazivým smíchem, hovořícím zřejměji slov — nikoliv o laskavosti neb o odpuštění, nýbrž o nesmiřitelné pomstě.

Soelver pronesl chraptivě: »Plazím se, jen když

sám chci!« A pohodil čelem a rameny, jakoby chtěl dokázati svou samovládnou vůli.

Avšak Gro usmívala se, jak se usmíváme děcké domýšlivosti: »Jediné slovo mých rtů — jediný úsměv — a plazíte se opět —«

»Tak zkuste to!« řekl Soelver, jemuž se vrátil jeho přirozený hrdý vzdor. »Proč se o to nepokoušíte?«

»Proto — proto, že jste vy poslední muž, o jehož šíji přeji si vkročením poskvrniti svou nohu.«

»Jsem snad nejnepatrnějším mužem z ostatních mužů?« ptal se Soelver hlasem, chvějícím se potlačenou zlobou.

»Mužem?« opakovala Gro posměšně. »Mužem?«

Soelver neodpovídal. Zíral pouze na ni, až blesk v jeho oku vychladl a až jeho sevřené pěstě povolily v bezmocnosti. Pohled Groin sledoval změnu a provázel ji opovržlivým smíchem. Soelver vrhl bleskurychlý pohled kolem sebe a změnil rázem myšlenky. Viděl stůl, přeplněný pokrmy, holou podlahu z cihel, železem pobité dvéře. Mužná brutalita vzbujněla v něm a zatlačila všechny nežné pocity. Byla jitřena právě onou posměšnou pochybností v jejím opakování slova muž. Zde stál vězněn proti bezbranné ženě, jež byla uzavřena spolu s ním, ani nechápal z jakého záchvatu šílenství otcova. Ale v jeho mysli vzrůstala touha po pomstě v zuřivost proti nepříteli, jenž ho byl přepadl. Není-li pánem ve svém vězení, silným a svémocným uprostřed jeho zdí? Sten Basse netušil, co provedl. Dvéře sem jsou zapiaty závorami, nikdo není svědkem toho, co se děje v tomto vězení. Nyní je dcera jeho v Soelverově moci. Může jí užíti násilím, dokonati pokus, pro který Sten Basse provedl svou krutou pomstu, zabíti ji, kdyby chtěl, a až by otec přišel znova s novým výsměchem k svému vězni,

vhoditi mu vstříc na uvítanou pohaněné tělo dceřino a vysmáti se mu potupně.

Především jde o zkoušku: Je vězení střeženo či není? Chopil se stolu s misami a konvemi, nadzvedl jej vysoko oběma rukama a hodil vší sílou na zavřené dvéře, že zařinčel a dunivě se převrhl na schody. Tato směs nárazů vyvolala mnohotvárnou ozvěnu, avšak ani jediný zvuk nevznikl proto venku. Po ráně nastalo opět takové ticho, že slyšel vrabce cvrlikati na stromech před oknem, a jemně zazníval v tichu vysoko ve vzduchu hrubý a ochraptělý hlas, ukončující popěvek strážců vysokým, protáhlým tónem, po němž následoval hlubší a kratší:

»Slunce noří se už v tichý sen,
po klidu již touží čin a den.«

Po té bylo slyšeti několik pronikavých falešných zvuků rohu, načež zaznělo několik divně rozplízavých tonů zvonů daleko v dáli, jakoby vyzvánělo západu slunce.

Soelver naslouchal u dvéří. Obrátil se pak a viděl Gro ustavičně stojící a zírající vyhlídkou, kterou světlo nyní dopadalo mdlejší než před tím a vrhalo mihavé květy stínů na její bledý obličej. Soelver přistoupil k ní a položil ruku na její rameno. Zachvěla se jakoby mrazem. Soelver hleděl na svoji smělou ruku a cítil, jak mu odvaha roste. Stáhl si těžký massivní zlatý prsten se starobylým znakem s malíku — jediný prsten, jejž měl, zděděv jej od kolika pokolení.

»Zde přijmi, nejmilejší, můj svatební dar,« pronesl a podával jí prsten.

Bez váhání přijala prsten. Bez váhání vyhodila jej okénkem.

Tu zmocnil se Soelvera nejdivočejší vztek. Roztrpčenost vřela mu v krvi. Sklonil se k jejímu obličeji,

aby zachytil její pohled; avšak tento nesetkal se s jeho zrakem, ač mířil přímo proti jeho očím. Nebyl to vůbec pohled, nýbrž tůň, do níž veškeré poslední denní šero, jež nyní venku temnělo, vssávalo se jako do studně.

Soelver zanevřel na toto světlo, jež jakoby vyhledávalo jedině ji a jakoby rozkládalo kolem ní glorii nedotknutelné krásy. Vlezl do hlubokého nálevkovitého zářezu zdi a přirazil okennici. Poté se obrátil, avšak ona zmizela jeho očím, pohlcena temnem. Několik kroků a jeho tápavé ruce narazily o její prsa, uchopil ji do svého náručí, vyzvedl ji, obrátil se s ní směrem k dřevěné lavici, několikráte zavadil o stěnu, konečně dohmatal se k loži a srazil ji na ně. Octla se v jeho moci bez odporu a klesla jako neživá, s rukama mdle svislýma.

Soelver přitiskl svůj obličej těsně k jejímu obličeji. Jeho dech pálil, jeho krev byla jako jediný oheň, jeho rozpálený vztek byl na skoku proměniti se ve vroucí, planoucí žár smyslnosti. Zuby mu cvakaly, nozdry se zdýmaly, rty se vykřivovaly, aby nalezly její ústa.

Její tváře, její pleť, její rety byly studené jako u mrtvoly.

Beze smyslů jal se ji přes to líbati na tvář, opět a opět, jakoby chtěl vyvolati teplo a život v chladné té pleti. Ale po každém polibku jakoby tím více strnula, jakoby se její rty scvrkaly a mizely za vlhkým ledem zubů. A mráz projížděl Soelverem v tom objetí, vyssávajícím horko, rozvášněnost z jeho nervů potud, až pojednou zachvěl se mrazem a třásl se nenadálou myšlenkou, že snad má vedle sebe mrtvolu. Než v tom okamžiku pocítil sám stupňující se dech v její prsou, silný při veškerém svém chladu, tak silný, že jej odvíval, jako vítr odvívá list. Polo klesal, polo odsouval se sám od ní, sklouzal, až konečně ležel na vazkém dláždění.

VI

Soelver ležel na dlažbě, promrazen chladem, jenž byl silnější než vlhký chlad dlaždic. Ploužil se iím, jakoby byl nahý, a celá jeho kůže byla promrazena slizkavě vlhkou koží žáby.

Temno tam bylo jako v zazděném hrobě, takové temno, že když se jeho oči rozevřely, aby vlastní silou vynutily světlo ze tmy, metal zrakový nerv jiskry a ohnivé kruhy samým napětím.

Jak dlouho takto ležel, polou bezvědomý a malátný, sám nevěděl. Neodvažoval se vzpřímiti ani obrátiti se na bok z úzkosti, aby opět nepocítil onoho ledového těla.

»Slyšte!« — zaznělo najednou podivným pronikavým hlasem, jenž šeptal: »Slyšte, jste-li opravdu mužem, pomozte mi odtud! Zavolejte na mého otce! Chci odtud — zjednejte mi světlo — zjednejte mi vzduch — udusím se — chci odtud!«

Soelver pociťoval stejnou hrůzu před temnem. Plížil se po kolenou po dlažbě. Častěji zableskly se kruhy před jeho očima a hmatal před sebe v naději, že má před sebou štěrbinu okenice. Podél stěny dohmatával se dále tak dlouho, až našel vyklenek a odstrčil okennici.

Jaka to tentokráte vpadla úbohá, jako stín zamodrala záře: chudoba — chudoba zela z toho světla. Pohlédl na své ruce, byly bledé jako dvé vybledlých skvrn. Vstal a vystrčil hlavu úzkým otvorem, jenž k ní přiléhal jako límec kolem krku. Spatřil zlaté tečky hvězd, slabě prosvítající černými šumícími spoustami listí — jakoby se hvězdy prodíraly namáhavě listím, aby zazářily trochu titěrným světlem do jeho tváře.

Vzduch, silně zvlhlý, ochlazoval jej, ale přece jen vehnal horko do jeho studených tváří.

Když vtáhnul hlavu nazpět, stála Gro těsně za ním, vysoká a útlá v slabém světle. Ohnivá barva šatu dávno už pohasla a modř stlumila se v šeď.

»Pusťte mne odtud — pusťte mne odtud!« prosila. »Bojím se zde — nikoliv Vás — nýbrž sebe samé a toho temna — pusťte mne odtud!«

Poprvé slyšel Soelver něžný rytmus v tom ocelově pružném hlase. Blahý dech vydechoval z její prosby.

Stal se mužem! ochráncem, a pocítil, jak jeho síla roste touto prosbou. Šel ke dvéřím, tápal po schodech nahoru mezi troskami rozbitého stolu a udeřil mocně celou tíhou svého těla do dvéří. Marně do nich bušil. Nebylo tam zámku ani kliky, jež by bylo lze zlomiti. Dvéře byly bezpochyby uzavřeny zvenčí massivnými dubovými nebo železnými závorami.

Dlouho však stál tam Soelver a nechal duněti své nárazy do dvéří, nikoli v naději, že je prolomí, nýbrž v naději, že snad někdo přikvapí. Marně. Kdykoliv ustal, naslouchaje, zmíral náraz pod klenbou jeho vlastního vězení, a slyšel v tichu dvojnásob zřejměji pronikavý tlukot za stěnou. Konečně uprostřed obnoveného bouřného útoku najednou jakoby zaslechl náhlou a tupou ránu pádem. Naslouchal, avšak všechno bylo stichlé. Snad kamenná závaží hodin narazila o podlahu.

Vzdal se všeho a vracel se k světelnému otvoru. Gro byla sklesla beze stesku, beze zvuku v samotném výklenku v posledním tom světle. Oči měla přivřeny a opírala hlavu o ostrou hranu díry, kdežto ruce visely jí malátně dolů.

Soelver sklonil se nad ní: oddýchování bylo takměř neslyšné a nepravidelné a nenasvědčovalo tomu, že by spala. Jako žíznivá rostlinka rozpínala se v jediném světelném průlomu vězení, aby zachytla poslední kapku světla, než tma pohltí všechno.

Soelver neodvažoval se dotknouti se jí, ani zvednouti a odnésti na lavici. Chápal, že nesmí býti odstraněna od toho světelného otvoru.

Přinesl všechny kožešiny s lože a rozprostřel je přes ni, podstrčil pod její tělo, nadzvedl opatrně její hlavu na tolik, aby kožešinu mohl podložiti a zakrýti ostrou hranu, a to vše tak, že se přímo nedotekl její ruky nebo hlavy, — takou měrou chvěl se opatrnou něžností. Veškerá jeho hrubost zmizela, všechen jeho žár. Zde ležela před ním jako chorá, útlá květinka, již nutno ochrániti před nočním chladem.

A posléze natáhl se sám na studené kamenné plotny bez koberců, bez přikrývky, a přiklonil se potud k ní, že se dotýkal její nohou, a opatrně, nekonečně pozorně oddálil studenou dlažbu tím, že vplížil se svým ramenem pod ně jako opěradlem, aniž však při tom jeho ruka se nějak jich dotkla.

Tak leželi v mlčící noci. A temno je pojalo, klesalo jako těžké černé vlny, jež se sem hrnuly jediným otvorem a naplnily prostor. Bylo to jako zbytky trosek.

Venku ustalo listí v šumotu. Krátký, špičatý piskot netopýrů pronikal tichým vzduchem.

A temno pěnilo se stále dovnitř, a temno dunělo a oni leželi jako dva těžce oddechující zárodky života uprostřed nekonečné pouště.

Soelver podřimoval v podivném omámení — z hladu a z unavenosti — u nohou Groiných, aniž miloval, aniž po ní prahnul, nýbrž jen jako život, jenž se tulí k životu hluboko ve velkém, dusivém hrobě noci.

VII

Sten Basse byl krutým fatalistou. Svůj životní názor vypěstoval si pozorováním přírody v jejím moc-

ném zápasu o existenci, jenž byl sledován po všechny časy, již před tisíci a tisíci lety, než byl systematicky dovozen. Oko, pronikající do nesčetných drobných episod boje přírody, zvykne pohledu na krev, na krev všech barev — bílé a zelené a červené. Dávno před tím, než naši přírodozpytcové zkoumali organismy vod ze sluji a mikroskopicky pozorovali každý shluk žijícího bunečného pletiva, byly tu ruce, jež obracely listí stromů a pozorovaly na spodní straně hmyz, chystající se stráviti maso listí a svinouti list jako kůži kolem svého malého světa. Byli muži, jimž nebylo neznámo, že noha jejich každým krokem drtí život, a již v krvavé šarvátce lidí viděli jen velké, hlučné opakování onoho zápasu, jenž se velmi často a bez hluku svádí ve všem životě, ve velkém jako v malém, a jenž je vlastní vzpružinou a obnovovatelem života.

Sten vyhledával už od svého dětství společnost s přírodou, kterou nazýváme němou, protože nemluví řečí, člověku srozumitelnou, nýbrž výkřiky bolu a výkřiky radosti. Záhy si povšimnul, jak se život plazí po zemi, proniká vzduchem a plyne vodou v bezpočetných tvarech, jak se život, do slova řečeno, vžírá v život.

A pojal opovržení proti tomu tak zvanému životu v jeho prostých a bezmocných výrazech. Vyslídil vše bezvýznamné, vše hemživé, vše nevyslovené, vše neviděné a vše neslyšené v tomto nekonečném světě.

Znal pudy zvířat. Viděl je pářiti se bez bázně veřejně, jakoby byla v okamžiku páření jedinými živými bytostmi bez nepřátel, bez pronásledovatelů. Viděl je škrtiti, požírati se v beztarostné lhostejnosti, oduševnělé jen právem silnějšího, avšak podléhajícího právu ještě silnějšího — jestřáb nad jestřába, až člověk jako nejposlednější a nejvychytralejší dravec zabil

nejsilnější zvíře, snědl jeho maso, oblékl se v jeho kůži aneb sešlápl jeho svalohrdé boky svými patami.

Pěstní právo vězelo mu jako instikt v krvi. Účastnil se převratů, byl za hranicemi, vyhrnul se na zbujné nepřátely, již pískali jakýmsi měkkým, divným dolnoněmeckým nářečím, mával válečným cepem na pravo a na levo, sekal nepřátely jako obilí na poli a opájel se vůní čerstvě prolité krve. Žádných lidských skrupulí neměl a neproléval proudů slz nad porubanými těly. V něm samotném bujela pravá válečná žízeň, která vždycky vyrůstá ze zakořenělého záští a nenávisti k nepřátelům, neboť oni též kopali do něho v šarvátce, mířili svá kopí proti jeho očím a opovržlivě se hnali bodci proti jeho břichu.

Uznával ovšem krále a vlast, která měla nikoliv božské, avšak nicméně neodmitnutelné právo a povinnost jako rodinné hnízdo, aby bránila půdu a důchody a ještě raději hledala zisku u sousedů. Vlast byla ostatně rozdvojena. Stavovské zájmy a lakotnost popouzely panstvo proti králi, biskupy proti pánům a pány proti pánům navzájem. Sten Basse znal též požadavky krevních podaných. Spatřil zástup zuřivých sedláků, obléhající jeho statek a podpalující jeho sýpky, plné obilí, a střílel do nich jako do hejna vlků, stanovil odměnu za každou hrubovlasou hlavu odbojníkovu a mstil se sám důkladně, a konečně bylo mu snésti královské pokárání a vězení za svou krutou svémoc.

Tak byl znám jako trpký opovrhovatel životem, jímž i byl. Život měl sice význam v jeho očích, avšak pouze nepatrný a dosti relativný.

Když se svou velkou sukovkou klopýtal po kamenitých polích a viděl, jak dřevěný pluh bezmocně ryje mělké rýhy do chudé půdy a líně odvaluje vrchní vrstvy, aby odhalil nové kamení, proklínal tuto úmor-

nou polní práci, která nenesla sklízně obilí, nýbrž jen zase sklízeň nového kamení. Když viděl lopotiti se ku předu čtyři ubohé herky za líného pokřikování, rozléhajícího se jako sten, netvorného a křivonohého robotníka, býval jat náhlou, zuřivou choutkou odkopnouti přípřež i chlapa, aby hned srazili hlavu a shnili v té nevděčné půdě. Loupeživá povaha jeho nemohla se spřáteliti s kulturou míru. Oč bohatším a zdravějším je páchati loupež a pleniti, projížděti silnice a vymáhati výkupné a loupiti kramářům namáhavě shromážděnou kořist. Vždyť je přece zápas na všech polích nekonečného světa žíti. Proč by muž skládal vůbec svou mocnou zbraň? Proč by zápas mezi lidmi měl skončiti? Někteří jsou zrozeni k tomu, aby se dřeli, jiní, aby loupežili. A zabije-li se jelen v lese nebo kupec na silnici — jest obé zabití, avšak zabití je nutno a zabíjení je rozkoší života.

Proto budil Sten Basse strach u svých sedláků a u všech mirumilovných duší a byl vyhledáván a podporován jen těmi, kdož jako on milovali zbraň a účel zbraně.

Dvořané couvali daleko stranou před ním, když jej potkali na můstku. Raději padali do vody s mostních prken bez zábradlí, než by se byli dotkli jeho šatů. Ale na hradním dvoře hnali se mu psi vstříc a čenichali k němu, jakoby větřili čerstvou krev, a vrátný ukláněl se hluboko se svým velkým ušklíbavým rusovousým obličejem. Když vystoupil do věže, bavilo ho pozorovati pavouky, již rozpínali své pavučiny ve vyhlídkách proti západu. Měl tam svého určitého miláčka, jenž takměř vyrostl a stloustl jeho ošetřováním. Chytal mu mouchy a navykl jej zachycovat obět přímo z jeho prstů. Kdysi když se byl zastavil u vyhlídky, spatřil tenký, zelenavý hmyz s čtyřmi průsvitnými křídly, lesknoucími se jako zašlé okenní

tabule, a s očima podobajícíma se droboulinkým barevným perlám. Zvířátko to, podobající se příšeře jarní naděje, chvělo se v průvanu jako v studené lázni. Sten je chopil a podal pavouku, jenž se bleskurychle k němu spustil, ale když byl kořist ocenil, pozpátku opět ustoupil. Sten rozmáčkl jarní mušku ve svých hrubých prstech a smál se: »Ne — ne — nežereš bezkrvých příšer«. (pokračování)

MESÍČNÍ PŘEHLED

Odkládám *Povídky o ničem* p. Edvarda Klasa (Praha, Moderní Revue), a připadá mi: jeden smutný a tichý luční květ na dlouhém stonku v rozkošné benátské sklenici — touto souhrou primitivnosti a raffinementu lze jedině naznačiti dojem, kterým tato kniha ve mně vyznívá. Akcenty někde naivní, zdivené, někde melancholické, nemocné neurčitým smutkem, vždy nervosní, že budí až fysický pocit nahého, chvějícího se těla; věty, ve kterých natěsnáno drobných smyslových údajů, vteřinových postřehů neklidných her světla a vzduchu, barev a vůní, proměn a stavů hmoty, jakoby beze vší komposice, v řadě stejně rythmovaných nárazů, jako krátké hudební thema, sehrávané postupně na různých smyčcových nástrojích; a ve všem neklid touhy, těkající od listu k listu, od květu ke květu, nesené vzduchem a sdělující rostlinám svůj neklid a vzruch . . . První a nejdelší prosa knihy, *Povídky o ničem*, nebo *Na večer* (stejné intonace) čtou se jako denník nervových dobrodružství, chvatné, takřka stenografické snímky dojmů, jež míjejí lehké a živé, a v přeletu poznamenávají polibky srdce, kterého se dotkly a s jehož melancholií se směšují, jako s deštěm sváté listí. Jejich původní vůně a chuť lpí na těch stránkách a vydychuje opojení šťastného oddání se, pohroužení se v rozkoše země, jejíž sladkost ztravuje naši bolest. Zdá se vám, že je to vše žito a cítěno, jak žijí a cítí rostliny: pocity se budí rychle a náhodně, primitivně, tak jak se samy dávají smyslům otevřeným a docela passivním. Nic zde není řidšího než egoismus myšlenky, reflexe, která si podrobuje smysly a souverenně zasahuje do jejich dobrodružství; jen tu a tam se mihne věta narážky, vyznání, otázky, jen jako nesena na vlnách a bázlivá, aby neporušila diskrétní hudby celku. Celý fond autorovy bytosti, jeho smutek, jeho

touha, se přenesly v rythmus nálady; nepotřebují zvláštních, příliš vyložených slov. Ten rythmus sám vyjadřuje, co je základní notou p. Klasových improvisací, co divně harmonisuje ten tok vjemů, na první pohled nespojitých, a stylisuje jej nenuceně jen živým přízvukem sensibility, která se zde vzrušuje a spíjí: mluví o smutku, o stajeném tragickém dobrodružství něhy a touhy, o bolesti, kterou vyznívá a která se zdá v celé knize narkotisovati vírem sensací, ale proniká, prosvítá jimi jako slabé světlo mlhami. *Povídky o ničem* jen naznačují tento niterní fond: určitěji se promítl v *Zahradách v městě* a v povídce *O paní Iridě*. Je v p. Klasových prosách pod jejich žíznivou vnímavostí, za jejich neklidnými toulkami za sensacemi, v hloubi jejich náladového erethismu, slovem, něco jako výkřik a vzlyk touhy, ztravující, bezhraničné, touhy po teple a štěstí, po radosti, po vzácném duševním vzněcovadle, jakým jsou nervům delikátné přeměny a hry hmoty, ale jakých nedává život srdci. *Zahrady v městě* jsou komponovány na thema nostalgie — nostalgie táhlých ruských nápěvů a nostalgie pohroužených snění v pohovce u krbu, zostřujících chvílemi vidinu nepřítomných květů a minulých radostí, uhaslého slunce a vyvanulých vůní, ve fysický pocit, nerozeznatelný od skutečnosti. A v pohádce *O paní Iridě* synthetisoval p. Klas v konkretní postavu a symbol mlhu svého smutku a světlo své touhy — ztravujícího smutku a marné touhy. A tak jsou *Povídky o ničem* knihou těch, kdo milují tajemství země a cítí sladkost věčnosti ve chvíli, kdo vodí rádi své smysly koupat se v proudech slunečního světla, ve vzdušných šířích, v hudbě květů a listí, v celé objímavé symfonii, jíž země zpívá nervům — ale také knihou intimní a hlubokou, niterní, písní nekonečné, ztracené touhy a těžkého, osudného smutku: symbolem duševní tragedie. —

P. Jiří Karásek ze Lvovic vydává po dvou knižních redakcích svých kritických prací básně *Zazděných oken*, *Sodomy* a *Knihy aristokratické* v novém výběru a uspořádání, místy i změněné interpolacemi a opravami: *Hovory se smrtí* (Praha, v kommissi Hejdy a Tučka). Celá jedna základní složka p. Karáskovy poesie zde vyznívá; už titul ukazuje na zdroj její inspirace, a stačí přehlédnouti obsah knihy, abyste poznali, že je účelně organisována, aby vyzvihla a osvětlila, co v autorově tvorbě značí duševní stavby smutku a mdloby, marné touhy a tmavého života, jež zde skandují varianty dvou, tří základních motivů. Vidět, jak vrostly v p. Karáskovo já, jak se s ním identifikovaly, a jak jej zcela absorbují. Tane v knize stále týž matný a mlhavý *sen o minulosti*, jež nerozšlehuje v duši představ a myšlenek dosti silných, živoucích, dosti zaměstnávajících energii a touhu — ale jež příliš velnula v nitro a vytrvale odbarvuje dojmy dnešku a umrtvuje jeho fermenty, dusíc v zárodku stimulans víry v zítřek — mrtvá a umrtvující minulost je prvním hercem

p. Karáskových myšlenek a nálad *(Záchvěje mrtva)*. Její negativní, morbidní ráz nese autorův *aristokratismus*, inspirovavší stránky *Knihy aristokratické* nejvíce. Není docela tím šlechtictvím revolty a renaissance, které vytýčilo filosoficky Nietzscheovo credo pýchy a síly nebo které proměnil v mocný symbol d'Annunzio, vrátiv mu alluru dějinnou a raçovní. P. Karáskovi je aristokratismus těžkým a šerým niterním odkazem té tmavé minulosti, jako ona mlhavým, neschopným vznítit energii, jako ona negativným, symbolem mdloby a degenerace a smrti — je osudností rozluky se životem a zmírání v isolovaném okruhu svého já. A v jeden refrain vyznívá vše: v představu vrcholné a definitivní negace, *smrti*, kterou p. ze Lvovic cítí s exaltovaným materialismem, s tou pervesní rozkoší stupňované hrůzy, asi způsobem nejstarších apologetů, jejichž absolutní pessimismus a vyslovená nenávist k živé hmotě malovala černá pozadí bílého, nebeského sna — jenže modernímu člověku, jímž je v hloubi p. Karásek, nedostává se jejich komplementární, smírné představy, myšlenky na vzkříšení a věčnost. Jemu je hrůza výslednicí osudné negace, a uzavřený *Dům snů* je prosycen těžkou atmosférou, která úží dech. Čtěte po těchto básních negace života a milovnosti smrti několik katolických poesií *Knihy aristokratické* (*Hymnus ku cti sv. Jiří, Hymnus Panně Marii, Žalm*), a stanete před obrazy zcela jiných barev. Jejich žhavý kolorit a hymnický ton, purpur a zlato výrazu a zrychlený, horký dech inspirace vedou na stopu exaltované estetické záliby pro ritus, jenž zasvětil nádhernými symboly hrůzy a tmy země; a cítíte, že vytryskly z chvil, kdy se bolesti a smutku dostalo protiváhy čisté vise a myšlenka zániku kdy ztratila svou ostrost mocí náboženského vznětu, — analogie niterní krise Verlainovy, jehož některé verše p. Karáskovy připomínají už svojí skladbou. Jenže zde nenajdete té bezprostřednosti a naivity básníka *Sagesse* — p. Karásek (a to vysvětluje mnoho formálních stránek jeho veršů) je analytický, abstraktní duch, jeho suggesce, cítíte, jsou intellektuálně podmíněny, myšleny víc než cítěny. Zdá se mi, že by přesný rozbor básnického výrazu p. Karáskova musel vyjíti jako z prvního předpokladu z toho spolupracovnictví psychologova na tvorbě básníkově, — spolupracovnictví, které v této knize vedlo až k potlačení celé řady autorových prací, jež v původních sbírkách doplňovaly relief, jen aby vystoupl psychologický plán její, aby základní, vládnoucí niterní stavy hrály samy, bez doprovodu vedlejších možností.

P. Williama Rittera *Fillette slovaque* (Paříž, Mercure de France) je román slovácké dívky, takové malé, jemné duše, v níž spí nejlepší instinkty raçy jako nezrozená píseň, a jejíž život se utváří postupným probouzením a rozvíjením raçovní individuality, cestou typických osudů i náhod, erotického dramatu a řadou citových do-

brodrůžství, jakýmsi »citovým zasvěcením« primitivního srdce, v idyllu radosti a lásky — historie jemně sosnovaná v symbol celé jedné části plemenné psychologie slovanské: její naivní, zatoulané touhy, snivosti a smyslnosti, která má tak stinný sklon vytvořiti ze života umělecké dílo, instinktivně, bezděčně, jako kvete louka a voní les. Na nejlepších stránkách románu vycítíte, co je kořenem p. Ritterovy invence: artistický smysl, zájem pro nejspirituelnější sklony raçy a porozumění jejím niterním možnostem. Jeho hrdinka je živým symbolem toho, co se vyjadřuje melancholickými zvuky některých lidových nápěvů, vyznívajíc jemně a měkce, etherisujíc se jaksi písní; niterního šlechtictví snivosti, jež se kryje pod tíhou společenské passivity; energie, jež by neznala své síly, kdyby jí v letech jednou neprobudila bolest, a jež pak vyšlehne v absolutní, ztravující vášeň. Je v ní něco ze širého smutku kraje, jehož kouzlo je v tom, qu'il est plein déjà de je ne sais quoi de ras, de fruste, de dévasté *qui n'est plus l'occident;* a její dobrodružství, tak zcela citové, nese známky všech těch sklonů. Ta láska k obrazu, jež absorbuje její sen i její smyslnost současně, toť *tichá vášeň*, tak karakteristická pro psychologii jejího kmene, jehož hádanku v té absolutní citovosti a v té směsi erotické síly a passivity p. Ritter vystihl. A je artistickou předností knihy, že jí vystihl a ukázal na zcela prostém příběhu lidského srdce, odlišeném jen *nuancí* tuh a sil, které v něm hrají — že se v jeho románě žije podle stálých zákonů lidské fyse a přece zase zvláštním tempem raçovní individuality. To nejsou kostumované loutky, vsazené do jistých národopisných poměrů, ale lidé lidských radostí i bolestí, na jejichž činech a slovech tane nenapodobitelný nádech temperamentu, vlastního kusu země, na němž žijí. A národopisný rámec románu zase není spoustou nechutně, natěsnaného materiálu dat — ale právě jen rámec, jehož rozsáhlost chápete v knize, určené obecenstvu zcela neinformovanému a postavenému před obraz zcela nového světa, v němž je mu ještě novým, co je nám všedností; a i tak neruší románové stavby, protože je až na několik zcela informačních míst shrnut v markantně kreslené obrazy a typy (tak genrová vídeňská rodina v prvních kapitolách). Výhrady, které jest mi učiniti, netýkají se těchto detailů; zdá se mi, že nějaký ethnografický omyl nemá vlivu na hodnotu knihy, a mohu ostatně konstatovat, že je překvapivě řídký v knize p. Ritterově. Ale je v psychologické stavbě románu rys, jenž ruší jeho styl. Pan Ritter vycítil dobře, že dává citovému životu, který líčí, hlavní kouzlo spontannost a jednoduchost všech hnutí, a nic že se mu nepříčí tolik, jako mnohomluvnost — myslím tu niterní mnohomluvnost lidí, kteří se svými city baví, rozšiřují a rozmnožují je v dlouhých úvahách. V tom, tuším, tkví nejdelikatnější bod umělecké interpretace jednoduchých, primitivních srdcí: nesetřít kouzla té bezděčnosti,

s níž cítí a jednají, kouzla lyrismu, jenž nezná své sladkosti a rozkvétá nejkrásněji, kdy na sebe zapomene docela. Každé plus, každé doplnění a rozšíření emočního stavu se tu mstí mdlou chutí a pazvukem, je psychologickou skresleninou. Jsou místa v knize p. Ritterově, kde ze samé snahy, aby vyložil nitro svých hrdin co nejlépe, ztrácí je a mluví sám o nich jejich ústy; a jeho interpretace pozbývá reliefu, zní falešně: lyrism tone v sentimentálních výlevech, něha zanechá na rtech nepříjemnou sladkost, vzrušení zvrhá se v retoriku. Položte vedle sebe třeba scénu, v níž Anička dá Martinovi zlíbat své nohy — scénu rozkošné smyslnosti, která o sobě neví, naivní čistoty, utajené vášně, bolesti a horké radosti — a scénu, v níž adoruje affiši: zde smazáno kouzlo nevědomé, instinktivní, neurčité emoce, a dosazena citová retorika nějaké bas-bleu . . . To je, co ruší váš dojem při četbě p. Ritterova románu, v němž jsou jinak definitivní stránky čisté, intuitivní psychologie, stránky, kde dává mluviti citu primitivní, opojnou řečí a kde následkem toho také našel, co bylo jeho ctižádostí: gesto raçy.

Po Thoreauově *Waldenu* jsou *Vyhlídky demokracie* Walta Whitmana (přel. V. A. Jung, Praha, Laichter) druhá kniha mladé essayické literatury americké, kterou přinášejí »Otázky a Názory« p. Laichterovy. Knihami nové kulturní snahy bych je nazval obě, ač není těžko, postřehnouti mezi nimi rozdíl: Thoreau hledá prvořadé, nejjednodušší podmínky a tvořící síly toho, co chce Whitman viděti vyvrcholeno, myslí o základech kultury tam, kde Whitman sní o stavitelích a dělnících a žádá novou literaturu pro nový sociální útvar; odtud, že píše Thoreau psychologickou a filosofickou úvahu, Whitman knihu socialní a kulturní kritiky, prohřátou temperamentem visionářského básníka vesmíru a lidství, hmoty a duše, massy a jedince. *Vyhlídky demokracie* jeví se na první pohled jako vírná směs všeho, co jsme zvykli opatrně oddělovat schematy a definicemi: politická, kulturní, filosofická, konečně a hlavně: umělecká a literární úvaha, v níž jsou sociální život a literatura hodnotami komplementárními, a jež je z toho hlediska posuzuje. Najdete ve *Vyhlídkách* s instiktem umělce vystižené rozlišení civilisace a kultury, bez něhož se tuším neobejde kritika dnešku — civilisace jako konkretního útvaru společenských i soukromých řádů, a kultury jako jejich niterního, duchového agens, souboru myšlenkových a citových hodnot, jež ona má zkonkretňovat, jako zkonkretnily feudální řády duševní fond středověku (str. 11.). Toť základ, na němž staví Whitmanova kritika a z něhož vede k postulátu umění, zakořeněného na široké a živné sociální basi, ale volného, jak musí být volným, co by chtělo obsáhnout celý vesmír a proměnit v myšlenku a píseň všecko stvoření. V esthetice Whitmanově ozývá se znova myšlenka,

bouřící v jeho básních: myšlenka demokracie, ale ve smyslu takřka neevropském, aspoň paradoxním pro nás, kteří proti ní protestujeme jako proti tyranii davu a nivellisaci energií. Whitmanovi je demokracie formulí volné, ze sebe určené, individualistní kultury — tvoří jakousi sociálnou analogii pantheistické vise, kterou má o ustrojení vesmíru: v němž se každá jednotlivá evoluce harmonisuje s vývojem nekonečného celku. To je prius jeho názoru a jeho kritiky americké civilisace a společnosti. A tím podložil také svůj postulát literatury, ve které vidí tvůrce a zároveň symbol kultury. Jeho estetika neškrtá ničeho z nekonečné stupnice myšlenek a citů, kterými se od věků člověk vyrovnává s tajemstvími země a otázkami života, s mysteriemi kolem sebe i v sobě. Chce umění širé jako vesmír sám, jednotící hmotu a duši, zemské a nadzemské, zpívající tajemství kamene a slávu ideje — umění, jež by bylo duchovou analogií svobody a moci, kterou má vytvořit Amerika . . . tuto fikci přenesl Whitman ze svých básní do *Vyhlídek* jako prudké zavanutí vzduchu, projatého sluncem a mořskou mhou. Hlásí se v něm sebevědomě *kulturní mládí* jasnozřivostí, s níž přezírá naše schemata, vůlí, která se směje naší opatnosti, věrou, jíž je naše resignace znamením slabosti — lehkým tanečním krokem, kterým jde cestou své touhy. Ve *Vyhlídkách* jsou místa, která vyjadřují celý nový svět a zároveň zrcadlí autorovu personalitu jako tekoucí voda. Místa, která obsahují celou chromatickou stupnici: od Carlyleovy kritické prozíravosti (ale bez jeho morosní allury) po Ruskinovo vytržení nad velkolepostí jevových dramat; od Thoreauova ryzího, upřímného hodnocení nejprostších činitelů lidského života po Emersonův obzíralý transcendentalism — ale hlavně: čtou se jako keynote k celému básnickému dílu Walta Whitmana, i v dost nešťastném překladu p. V. A. Junga.

Souborná *výstava p. J. Úprky* v pavilloně Manesu glossuje zajímavě omyl tolika podivovatelů i posuzovatelů jeho; že v něm hledají malíře typu, ne-li psychologa, tož aspoň epika lidu i kraje, z nichž bere sujety svých obrazů. Není kriteria falešnějšího, než takové pojímání p. Úprkova vztahu k sujetům — pojímání, které se může zdůvodnit nanejvýš jen pojmenováním většiny p. Úprkových prací . . . Jediný vůdce a soudce výtvarných děl, oko, říká o něm víc a vede bezpečněji ke zdroji jeho tvorby; ukazuje na první pohled, že je malířem koloristické vervy, prudkým, povrchovým, jednostranným. Má ke svým sujetům docela primitivní vztah: poskytují mu barevné valeury, jež jedině odpovídají jeho temperamentu — a protože stupnice těch valeurů není bohatá, závisí na jednom druhu sujetů. To vše jest jasno každému, kdo viděl a srovnával p. Úprkovy *oleje*, jejich živost a suggestivnost, kde zachycují plné, syté barvy v řídkém vzduchu, jenž jim dává absolutní koloristický valeur nebo

na slunci, jež se na nich tříští v oslnivou hru vysokých tónů: všude, kde to hýří barvami, celou fugou barev, v nichž červená převládá; a zase naopak: jejich matný, šedý dojem, kde p. Úprka maluje massy a postavy ve stejnoměrném, rozptýleném světle, zatlačujícím barvitost do pozadí, tlumícím její žeh a příznivém malbě typu, ne krojového, ale lidského, gesta, ne dekorativního, ale dramatického, nebo nálady, tanoucí na předmětech jako posvěcení. Nálady, tohoto plus malířského vidění, nenajdete na p. Úprkových olejích — kde se o ni pokusil, ztrácí jeho kolorit svítivost a působí těžce, tvrdě. Kdyby nevystavoval vedle olejů akvarely, řekli byste, že nemá vůbec nuancí a lomených světel . . . Důsledek pro *komposici* jest evidentní: p. Úprka maluje dobře massy v situacích, kde svítí barvami, mísí červeň, modř a zeleň s čistou bělí, v níž zpívá slunce; chybí se cíle, když se nutí do oduševněné koncepce takové *Marianské písně*, která je detailem argument proti psychologovi, komposicí proti epikovi; působí dojmem něčeho mezi dekorativním paneau a fotografií uměle seskupených modelů. Aby se mi rozumělo: vyvracím běžné pojímání p. Úprkovy malby, ne její personelního rázu, ani síly, již někdy má. Co nazývám povrchovostí, je prostě důsledkem absolutně koloristického nazírání p. Úprkova, a jeho jednostrannost plyne z malé klaviatury jeho koloritu. Nemyslíte na ně vůbec před dobrými obrazy výstavy, a jen když vzpomenete děl p. Franka Brangwina, připadá vám, oč víc může realisovati talent založení a rodu p. Úprkova, než dosud realisoval on.

Novum výstavy, p. Úprkovy *akvarely*, stojí svými nejlepšími stránkami v překvapující protivě k olejům. Jeví cit pro jemná odstínění barvy, cit pro melodické řešení koloristických problémů a to, co chybí i nejlepším olejomalbám výstavy: náladu. Jsou mezi nimi čísla, kde byla, zdá se vám, odposloucháná sama hudba horkých žňových dní, smyslná únava léta, mdlé chvění polí a luk, vysilující políbení slunce . . . až po vláčné, zasněné pohyby dělníků a dělnic, jejichž bílé postavy v posunu námahy tvoří vlastně jen o skvrnu více v tom diskretním zladění krajiny. Nic zde není z tíže a prudkosti barvy, po níchž jinak poznáváte p. Úprku; barvy leží lehce a tiše a jsou průsvitné jako vzduch. Těch asi deset obrazů, jež tu mám na mysli, vyslovuje něco hlubšího a jemnějšího z duše malířovy — a ti, kteří Slovácko znají nejen z krojů, ale také z písní, nejen z bouří radosti a vášně, ale také z tichých chvil a snivých záchvatů, pocítí, že v nich p. Úprka vystihuje druhý, nenápadnější, ale hlubší element raçovní povahy — že je v nich, o to víc psychologem, oč stojí výš umělecky. *Miloš Marten*

EDVARD KLAS / POVÍDKA O KRÁSNÉ POHOVCE P. BAILLIE-SCOTTA

Měla modré tulipánky z nejbledšího hedvábí. Byla malá, vzdušná, na čtyrech zelených nohách, jež se skoro podobaly zelenému rákosí. Stála blízko okna, nedaleko záhonu z krajek a květin, kde voněl modravý vzduch, pomíšený s vůní zkypřelé země a včera rozvitých hyacinthů. Nad ní visel pastell, něžný a bledý, zcela podobný tulipánkům a hedvábí.

Pohovka p. Baillie-Scotta měla krásnou a milou historii, ale nevypravovala jí nikomu. Ale ti, kteří se divili tulipánkům, tak bledým, a hedvábí, tak něžnému, vypravovali si ji sami.

Tolik bylo jisto, že krásná pohovka p. Baillie-Scotta byla modelována vzácnou a libeznou paní a že byla majetkem mladého hocha, tak mladého, že bylo lze vždy ještě za ním hledati něco nenalezeného.

Zatím se čas měnil. Hyacinthy opadaly, mimosy přestaly kvést a v hájích jistě rostly fialy. Každá noc byla zelena jako háj a měkké stíny, se září hvězd, měnily hedvábné tulipánky v rozlité, veliké slzy, plačící až do rána.

Když první bouře zachvěla růžemi, v opuštěných parcích bylo plné léto. Tuberosy vadly v sklennících.

Ovoce padalo. Vítr spal na řece. Každá noc byla krátka a dusna jako hořká myšlenka. Ani před svítáním měsíc nevyšel.

S pavučinami vrátily se kopretiny, mlhy a delší noc. Jitrocel dokvétal, vosy mřely. Divokým vínem zapadali mravenci. Stmívalo se dlouze, často pršel déšť. Hedvábné květiny vadly a hasly v pološeru a v samotě.

Přiletěl vítr a lampy se třásly na posněžených drátech. Nad krásnou pohovkou p. Baillie-Scotta visel hedvábný pastell, pod krajkami záclon kvetl první hyacinth. Více nebylo změněno

Jen paní a mladý hoch zamlkle pili čaj.

O Hromnicích zpívali ptáci jako v březnu. Mimosy kvetly. Byl jarní čas. Louky byly pod vodou.

Brzy měly hyacinthy opadati. Pod svadlými lístky mohla se čísti smutná a marná historie, opakující se znova a znova, vždy marně, vždy smutně, s předlouhým průvodem snů, jež všechny mají býti sklamány: rozvoní se růže, přijde vítr, bouře, déšť, ovoce dozraje, pavučiny se vrátí, lampy zapadají sněhem; a zase rozkvetou pampelišky, mimosy a hyacinthy svadnou a tak se budou do nekonečna měniti barvy, vůně, oblaka, hvězdy, země, noc . . .

Byl jarní čas a každý stín byl zelený jako vůně v háji. Na krásné pohovce p. Baillie-Scotta rozlily se květiny v měkké, plačící skvrny, jež osychaly do rána.

Jako pavučiny, jako růže, tak do nekonečna a marně měly se opakovati pláč, stíny a noc na krásné pohovce p. Baillie-Scotta: nebyla-li k tomu určena, byl to její smutek, ale ona o něm nevypravovala nikomu. Ale kdož se diví tulipánkům, tak bledým, a hedvábí, tak něžnému, vypravují si o krásné pohovce p. Baillie-Scotta jako o marném milování: potichu a často.

ALFRED JARRY / MESSALINA / ROMÁN ZE STARÉHO ŘÍMA

ČÁST PRVNÍ: PRIAPUS Z KRÁLOVSKÉ ZAHRADY

KAPITOLA PRVÁ: DŮM BLAHA

Tamen ultima cellam
Clausit adhuc ardens rigidae tentigine vulvae,
[Et lassata viris nec dum satiata recessit.]
D. IUN. IUVENALIS. Sat. VI.

V tu noc, tak jako častokráte za noci, sestoupila ze svého paláce na Palatinu, vyhledat Blaha.

Je to opravdu císařovna Messalina, která právě ukrádá pružné svoje tělo nádheře hedvábí a perel ložnice Caesara Claudia a která nyní krokem vlčice bloudí oplzlými ulicemi Suburry?

Nebylo by tak neslýcháno, kdyby to byla sama bronzová Vlčice, nízká a protáhlá etruská socha, prabába Města, strážkyně Města, postavená naproti ruminálskému fikovníku, kde přistáli Romulus a Remus, která setřásla se svého necitelného vemena okrouhlé rty královských dvojčat, jako se odmítá zlatá koruna, a která, seskočivši s výše svého podstavce, nalezla mezi předměstskými hromadami hnoje cestu pro své drápy, harašící jako vlečka šatu, příliš vyšňořeného.

Ta postava, bloudící s šelestem vlečky nebo drápů, má vskutku cosi společného s dravcem na lovu, ale neprovází jí ohavný zápach vlčice.

Byla kdy pozorována růjnost sochy?

Je to obluda hanebnější a nenasycenější a krásnější než kovová samice, vracející se k svému doupěti: jediná žena, která absolutně stělesňuje jmeno, které dávno před založením Města, od prvého slova latinského, vrháno bylo ve tvář nevěstkám, plivnutím i polibkem: *Lupa*, a tato živoucí abstrakce je strašnějším zázrakem, než duše, náhle vlitá do obrazu na podstavci.

Nejstarší mythus Latia obrozuje se v tomto třiadvacetiletém těle: Vlčice, kojná dvojčat, není než zosobněním Accy Larentie, tellurické bohyně, matky Larů, Země, která plodí život, manželky Pana, zbožňovaného ve tvaru vlka, prostituce, která zalidnila Řím.

Na penězích, předcházejících vlčici, vyskytuje se ražba daleko čistší: quadranty pátého století mají na sobě svini.

Leč je to vždy táž Vlčice, která založila Město, která vládne nad Městem.

A hle Messalinu, která se blíží k vratům, kde více se cítí vládkyní než ve svém paláci na Palatinu, lupanaru, domu Blaha.

Blaho prý leží v jednom z nejhorších brlohů v Suburře, stísněno v přízemí šesti poschodí, jako hanebná část se krčí pod spoustou těla. Hromady výkalů jsou tam před prahem a z prava i z leva trhlinami zeje dům uzenářův a katův.

Krám — neb je to krám, neliší se od ostatních, než vývěsním štítem: na okně domku katova suší se krvavé důtky; uzenář dal na své zavřené okenice namalovati draka, hastroše na zaplašení močících dětí a žebráckých odtrhávačů klobásů.

Mezi těmito rozevlanými křivkami důtek, kterými zmítá let nočního větru, a barevnými závity plazovými,

ční cosi nad vraty Blaha jako žerď, jež se zdá ještě topornější pro své nestálé kontrasty, připadá však poněkud tlustší než žerď, jako by tam byl navinut prapor.

Zrakům dnešního chodce skytalo by průčelí prostě pohled venkovské četnické stanice, není-li neděle.

Ale onen Předmět je potvornější, nezvyklejší a vážnější než prapor, neboť cosi představuje.

Což Blaho, které tu sídlí, jak vymezuje nápis v rudých písmenech, vyplňuje tak úplně svůj příbytek, že zbujení jeho překypuje a tvoří onen výčnělek nad vraty?

Zvířecí a božský emblém, veliký Phallus z fíkového dřeva je přibit k nadedveří jako noční pták ke stodole nebo nějaký bůh k průčelnímu štítu chrámu. Křídla jeho tvoří dvě svítilny ze žluté měchuřiny. Jeho hlava je nalíčena rumělkou jako sama tvář Jupitera Capitolinského

Nad tím, ve svitu luceren čitelná vývěsní korouhvička z plátna pleskala by ve větru, kdyby ji ztuhlý bůh neudržoval mezi sebou a zdí, která tvoří jeho břicho.

Proti pověšenému *živočichu* vypadá běhna Augusta, z těla božských císařů, zakuklená ve velmi široký plášť z tamného purpuru, jehož každý záhyb jest okapem temnot; v černu své kapuce, kde její plavá vlásenka (Messalina je snědá) rozžehuje hvězdu, jsouc více bohyní než Larentia, jako Noc sama, vyvolaná s nebe sykavým voláním své sovy, zápasící e smrtí.

Není však to než žena, která zpozorovala, že její manžel právě usnul.

Claudius Caesar zdříml mocí Venušinou, ale . . .

Což je dovoleno manželu Messalininu vůbec někdy spáti?

Člověk je chotěm Messalininým ve chvilce lásky, pak zase a stále s podmínkou, že dovede žíti v nepřerušenosti okamžiků lásky.

Jejím jediným manželem je ten, kdo nespí, a Messalina přišla v plavém úboru kurtisan, obutá v jejich šarlatové botky, jakoby zašlapávala v krvavý brod vyčerpanou mužnost Claudiovu, k tomu, jenž nespí, zvířeti bohu, Muži, jsoucímu stále vzhůru, po jehož pravé a levé straně bdí dvě svítilny.

Má pouze jedinou průvodkyni, nevěstku z povolání a věhlasnou, která v jediném klání lásky, prodlouženém na den a na noc, předstihla ji o číslo, vydrževši pětadvacátého samce

Císařovna soudila, že vzdává dosti pokorný hold poraženého gladiátora té, která nad ní zvítězila, dovolivši jí, aby jí nesla vlečku jako otrokyně.

Pronikly nízkými vraty lupanaru, teplými jako hrma.

Uvnitř je temné plápolání čadících lamp.

Přesný lem chodby, řady pokojíků podél dvou stěn jsou zavřeny, obsazeny.

Blaho, jímž dům je naplněn, věříte-li vnějšímu vývěsu, prodává se, nelhou-li nápisy, jimiž označeny jsou jednotlivé pokojíky, v každé z těchto přihrádek po nejmenších dílcích.

Je tam míra toho blaha za každou příčkou, vyplněnou ženou neb mladíkem neb hermafroditem neb oslem neb eunuchem dle poměru dávky, z níž se může těšiti prostý člověk.

Je tam dav čekajících mužů, a právě tak jako oni si vybrali dle nápisů, budou nevěstky zkoumati hodnotu toho, co přinášejí, zaokrouhlující se buď v stříbrňák, sesterci neb denár, jímž ospravedlňují svou touhu.

Poklad jejich sestercí a jejich tuh je vměstnán v okrouhlé atrium a nad ním stěna, která je odděluje od komůrek, toť činná vysoká pec úlu.

Jediná buňka jest prázdna, která se vyhražuje královně včel, jíž se *Augusta*, zapsaná zde jmenem Lycisca, dosti dobře podobá — ani jediný z její černých vlasů neprozrazuje se zpod malé přílby nepravých plavých vrkočů, barva stejnokroje kurtisan, — nyní celá nahá a se zlatem na prsou.

Jindy to bývala zlatá síťka, která tkala svůj těžký polibek na její prsy; v onu noc dmuly se volně s dvorci, nalíčenými zlatým balšámem.

Komůrka, skrovnější než nejnepohodlnější a moderní kabina lázeňská, je přirovnatelna se zařízením water-closetu spíše než s čímkoli: místo nábytku hluboká kamenná lavice, kratší než natažené tělo, která se plazí pod rudou žíněnkou od strany ke straně.

A tu se Messalina položila i přišel zprvu muž, a ona si lehla na levý bok se stisknutými a ohnutými koleny, a chlupaté nohy mužovy, těžké železnou obuví, zasnoubily se s jejími jamkami podkoleními; když pak jí kousal do šíje, hledaje její jazyk mezi jejími zuby, obrátila hlavu na pravo.

Tu teprve pohlédla mu do obličeje a na plece.

Byl to voják, oděný usní, a Messalina měla pocit, jakoby se do ní vylil měch z kůže živého kozla.

Poněkud opojena urychlila odchod tohoto prvního milence, neboť ihned bouchly dveře pokojíku posledním echem bubínku bacchantek; výpar lupanaru bzučel v začazeném pootevření dveří a jakoby krvavý páv vykulil oslněné oči, tryskl athlet, uhlazený kamenem pemzovým, z pomsty mramoru, jenž se chce státi sochařským, doznávaje se méně krásným, z od-

letu, vrženého obvyklým posuňkem retiariovým, svého purpurového endromidu.

Leč nebyla tam než blikavá lampa a černé oči plavovlasé kurtisany přežily, neporušitelné hrozny, lis kamenného lůžka a mužských prsou.

A jestliže se zavíraly v rozkoši, když její tvrdá stehna utvořila opasek kol zápasníka, na ní schouleného, tu věčnější, pravé oči kurtisaniny, pozlacené hroty její prsů, bděly nyní svým neúnavným ohněm.

Pak přišel se zžehnouti o jich maják kočí »Žabí strany«; Messalina vrhla svůj účes nazpět proti zdi, jako se meta cirku, vyzdobená zlatem, hroutí pod neodolatelným kolem, a žena vzkřikla při hlubokém zdrcení svého lůna, způsobeném slonovou vojí quadrigy.

I přicházeli mužové, mužové a mužové.

Až do svítání, kdy *leno* propustil svá děvčata.

Poslední, ba až po své průvodkyni, uzavřela svůj pokojík, ale touha ji dosud sžírala.

Venku se Messalina obrátí s loučícím pohledem tam, kde byla šťastna po tak krátký čas.

Fíkovníkový obraz boha ploditele, boha, svrchovaného v dávnověku, od něhož závisel sám Otec bohů, ježto nebyl *otcem* než jeho přízní: emblem všeho života, sluneční bůh, září dosud v průčelí svého chrámu.

A Messalina, tváří v tvář s idolem, obnovuje věčný mythus milostného antagonismu, *vlčice* a *ruminálského* fíkovníku, to je stromu plodnosti.

Ale dům jest uzavřen, hrubá podoba Blaha, zdá se, že jí dává znamení se svého nadpraží, jež jí vykazuje cestu jinam, a že jeho skutečný pobyt není

naprosto zde. Svým cyclopským okem k nekonečnu hvězd, blednoucích jakoby vzrůstajícím vzdalováním — což snad je vychrlil z jednoty svých úst a svého oka – Blaho, nachový plešivec, směřuje k absolutnu.

I mohlo by se říci, že je to veliký pták, který napíná svůj krk před vzlétnutím. Messalina se nevzdálila, až když noční nebe jako po oběti v triumfálním purpuru odložilo svou praetextu svítání, a v praskotu hovězího loje uhasla dvojitá svítilna.

Praskot: Messalina jasně postřehla útěk bohův v svištivém šelestu rozpiatých křídel. Obraz, z fíkového dřeva, toporného boha Zahrad, unikajícího své kněžce a ze svého chrámu v Suburře, se rozplynul, zmizev bezpochyby k nejvyšším olympům, jakoby tento Nesmrtelný, dosud se zardívaje, a to více než svou obscéní a obřadnou rumělkou, proto, že se prokázal mezi bohy býti nejvíce člověkem, měl potřebu obnoviti svoji apotheosu.

Tam, kde sestoupil, bylo jistě věčné sídlo Blaha.

A po svém návratu do lůžka Caesarova, pro jehož probuzení v onu noc prozřetelně nepovolala souložných služek, toužíc o jednou více náležeti muži, jedinému, jenž měl právo ji milovati nejvíce nahý, odhodila Messalina v radosti — ne bez jakési lítosti nad odloženou ozdobou, ale její tváře byly tak znamenitě pošpiněny všemi smrdutými výpary lupanaru! — decorum své zlaté paruky.

(pokračování)

MILOŠ MARTEN / IRENA /

SKIZZA

Ale dnes byly Illnerovi dialektické subtilnosti obtížny, zámlky se množily a prodlužovaly a byly čím dál tísnivější. Nesnesu toho... cítil, a po několika minutách stanou mimovolně. A napadlo mu náhle, že také v Ottově řeči něco jako reflex jeho vlastního napjetí... že snad není co skrývati... Přidržel se nervosně této myšlenky, která tak dobře maskovala jeho touhu promluviti. Mohu se vážně domýšleti, že tento znalec lidské duše a tváři, který jistě prozkoumal a zná do nuancí Ireninu bytost, nezná, netuší aspoň, čeho jsem se sám dodnes dohadoval jen z vnějších známek, patrných jemu jako mně? — Byl již rozhodnut, že promluví a zhostí se toho ztravujícího neklidu, a hledal slova Ale právě v tom se Otto k němu obrátil a řekl tonem, jenž by byl zněl dutě, kdyby jej nebyl násilně tlumil:

— Vy nesmíte milovati Irenu, Illnere.

— O tom přece nepochybujete, že vidím od začátku váš vztah jasně jako vy a jasněji? Četl jsem v pohledech, které jste si posílali, a v tisíci znameních, kterých jste sám nepostřehl. Víte, že jsou znamení citu velmi primitivní a jednotvárná? Stačí viděti člověka jednou v určitém vnitřním napjetí a porozumíte mu pak vždy. — Vím, že si dnes nebo zítra řeknete, co si vyznáváte tisíci erotickými úskoky. Nemyslíte na nic jiného. Tomu chci předejíti, Illnere, a proto vám říkám, že nesmíte milovati Ireny.

— Otto...

— Ne. Chcete mi říci, že je vaše láska již příliš na postupu? Zastaví se, musí se zastaviti. Překvapuje vás má příkrost? Vy netušíte, jaké je v ní nebezpečí... co jí probouzíte z minulosti.

(Minulost... Irena i Otto vyslovují to slovo s tak divným přízvukem —).

— Zavinil jsem sám, že se vám otevřel náš dům. Byl jste jediný, a myslel jsem, že je vše dobře pohřbeno. Netušil jsem, že vámi přijde, čemu jsme se po léta uzavírali. Ale vy mne poslechnete.

— A neposlechnu-li? Ottův tvrdý tón irritoval Illnera.

— Odjedu zítra s Irenou, neslíbíte-li mi, že s ní nepromluvíte do té doby, kdy vám bude možno odjeti, aniž byste budil pozornost.

— Věřil jsem vašemu přátelství, Otto, a vy mne nutíte k bezohlednosti. Tedy: neodjedu, leda s Irenou. Promluvím s ní.

— Oh, jste již tak daleko? Ale nemluvil jste s ní ještě a nevíte...

-- Přicházím od ní... Je pozdě, řekl Illner tišeji, zjemněn divým výrazem Ottovy tváře. Hleďte, Otto, nechápu vašeho odporu. Chcete Ireně vzíti všech možností života? Je tak již nemocna umělou, přehřátou atmosférou, v níž ji uzavíráte. Nevytýkám — ale neříká vám sama vaše psychologie, jak je zde reakce nutna?

— Poznal jsem chuť vašeho života a miluji jej. Bojíte se změn? Jsem sám ztráven a chci samotu.

— Ne, ne... Nebudete jí milovati.

Zapomenuv deště, usedl Otto na lavici, s očima upřenýma na vlhkou žluť cesty.

— Nebudete jí milovati, až se dovíte, čím je nám samota a čemu se uzavíráme tou umělou přehřátou

atmosférou, jak říkáte Mrazí vás? Stačí mi několik slov. Domyslíte je a odjedete, jsem si tím jist.

Nadzvedl hlavu:

— Protože já sám miluji Irenu Mám k ní výhradné právo. Byla od dětství jedinou ženou, které jsem dal víc než roznět chvilky. Učinil jsem z ní resonanční půdu svých nejtajnějších myšlenek, a nic ke mně hluboce nepromluvilo, aby se v ní nereflektovalo. Zhnusil jsem jí zemi, lidi, život, abych s ní byl sám. Je dílo mých rukou, chápete? Vytvořil jsem ji k svému obrazu. Nestačí vám to?

— Ale její srdce jí patří! Má všecka práva krve a mládí!

— Ne, vzal jsem si ji, když jsem byl nucen zabít člověka, jenž první vsáhl v náš poměr.

— A ... ona ...

— Byla mým svědkem a soudcem. Patří mi od té doby. Přijala všecku přísnost a tmu našeho života, naši klausury. Rozumíte? Pět let klausury ve dvou, kteří se bojí slov a vyčítají si pohledy. Umrtvil jsem výčitky uměním v ní a myšlenkami v sobě. Zkracujeme si život, abychom neprobudili těch mstivých spáčů ve svých srdcích. Vy je probouzíte.

Otto se s obtíží zvedl.

— Nemám dosti sil, abych zabil i vás. Ale nebezpečí vaší lásky je hroznější než-li smrt. Pro nás pro všecky.

Jeho hlas se zlomil. Odcházel k zámku malatnými kroky, ale nezastavuje se.

Illner zůstal chvíli na místě zcela bez pocitu. Pak šel do svého pokoje.

— Jsem ztracen, budu-li v událostech dnešního dne viděti více než divoký sen — řekl si Illner na schodišti. Uzavřel se a přecházel nervosně. Vzpomenul

na minulý večer, na šero, které prostoupilo pokoj, lpělo na vykládaném nábytku, rozvěsilo vláčné závoje na obrazech a pohlcovalo poslední světelné zásvity na emblemech z tepaného kovu ve výši ... na své otázky a touhy... Nyní leželo na všem stejnoměrné, střízlivé světlo, a v jeho vědomí byla tragická jistota. Byl by rád usnul na chvíli, pozbyl vědomí, vymknul se reflexím, ale jeho intellekt pracoval se zvýšenou intensitou a velkou jasností. — Chtěl bych věděti, jak mohou umělci zorganisovati a ovládnouti své jitřivé vidiny . . . postaviti se nad ně, přemoci je objektivací . . . Takový Dostojevskij, když se stane Rozkolnikovem, Garborg, když píše Mír . . . Ano: Hledět do nebezpečnějších vírů, na dramata a farce. Neztratit ani záchvěvu jejich psychického obsahu, a mít při tom jisté oko a pevný soud, toho nám zapotřebí ... napadlo ho.

— Snad je třeba nějakého kroku, abych se vyrovnal s tou aventurou, činu, abych ji rozuzlil? Činu... usmál se ironicky. Ne, tak dlouho už nejednal, jen se absorboval myšlenkami a spřádal sny, jež zase v perversní hře obětoval analyse, že pro něj nic tak nebylo illusorním, jako čin. Zvykl jistotě, že je vše možno — protože vždy jen kombinoval a experimentoval v myšlenkách, in abstracto . . . jaksi ve vzduchoprázdném prostoru beze všech reálních činitelů a vlivů. Ale čin, s tolika vztahy a důsledky? Čin, hodnota morální par excellence? To bylo au delà jeho životní praxe . . . nikdy toho tak bezpečně necítil, jako teď, kdy se musel rozhodnouti.

— Smím vsáhnouti v život a vztah těchto dvou? ptal se znova a znova — a postřehl, jaký konflikt instinktivní touhy a vědomé zdpovědnosti vyvolává tato otázka. Bylo by mi odejeti, ihned. Ale i kdybych

v sobě přemohl a zakřikl kouzlo té bledé sensitivní tváře, a hlas své divé a sladké, paradoxní vášně . . . jaké zárodky trýzně a nemoci bych nesl v srdci! Mám v nitru nebezpečnou despocii touhy: nebyl jsem nikdy s to, abych se něčeho zřekl, a nesplněné přání, zanedbaná touha, umlčená vášeň mohou mne rozhlodati a rozleptati docela. A pak — vědomí, že jsem par distance hercem dramatu, k němuž jsem zde dal podnět . . . Ne, oběť je příliš velká.

Oběť . . .

Přerušil se, a v tichu chvíle vstala v něm balzamická myšlenka na smrt, pokušení nekonečného nic, o němž měl mocnou a nejasnou představu, víc tušení než pojem. Cítil, že jej lehce opojuje, že jednu za druhou uvolňuje vazby života. Myslel na to, že jej nepoutá nic konkretního, nic specielního z těch zájmů a tuh, jimiž se jiným udržuje síla života, jeho směr a cíl . . . Jemu se dávno sublimovaly v hru obrazů a světel, kterou libovolně spřádal a rozpřádal, roz svěcoval a shasínal. Mohu jí učiniti konec stejně lehce, jaksi experimentem, tak jako ji rozvíjím? Ale —

Protrhl se: Mysteriosní souvislost se samými kořeny a černou zemí života není přervána ani ve mně! Lpím na něm jako poslední naivní tvor a ovládá mne jako kteréhokoli svého nadšeného vyznavače! Jeho tížná síla by v rozhodném okamžiku provřela tak silným strachem, že bych se jí celou rozhodnutou vůlí nedovedl dosti vzepřít.

Několik vteřin zůstal bez myšlenek.

Pak se zvedl, rozhodnut. Zazvonil a našel sílu, aby řekl překvapenému sluhovi celkem pevně:

— Odjíždím. Připravte má zavazadla a dejte rozkaz kočímu.

— Ale . . . milostivá slečna . . .

Illner se ironicky usmál. A já chtěl tajit, co je i tomuto hlupci vyjednanou věcí!

— Jen jděte. Milostivá ví o mém odjezdu.

Uklidnil se náhle. Snad se dopouštím nízkosti, ale je konečně lhostejno, jak jednám. Jde o to, že jednám. Taková rozhodnutá chvíle je příliš vzácná, než abych ji ztratil analysou; a nevím, jak se mnou zahrají mé nestálé myšlenky za chvíli. Kouřil a orientoval se: Je mi čekati dvě hodiny na nádraží. Doma už zvykli mým neohlášeným příjezdům a odjezdům. Večer budu všeho vzdálen. Mám napsati slovo Ottovi nebo Ireně? Ano . . . A usedl k psacímu stolu.

Ale — jsem vskutku rozhodnut? Nevrátím se v půl cestě, abych vzal na sebe celé nebezpečí a celé štěstí, jež opouštím? Nyní vím, jak jsem bez vůle, proměnivý a slabý. Nejmenší impuls stačí a má rozhodnutí se zvrátí. Ale snad se mýlím, a je pouze zapotřebí, abych byl z dosahu, abych opustil tato místa?

Pokusil se psáti.

Dokončil sotva první větu, když jej vyrušilo zaklepání. Vešla Irena, rozechvěná, jako měsíční paprsek, pod vláčnou vlnou šedi a stříbra hedvábného šatu. Illner neviděl nikdy tváře tak bledé, odbarvené, chimérické, jako byla její. Chvěla se napjetím, jehož nebylo lze určiti . . . bylo křečí, která hlásí výbuch hysterického smíchu, nebo sevřením potlačeného divokého vzteku . . . nebo reflexem ponurého rozhodnutí? Celý tlum skřížených vznětů interferoval s vibrací temné vůle v jejím hlase:

— Vy chcete odejeti?

Illner připadal si náhle malým a nízkým vůči tajemné tragické síle, již vycíťoval z jejich slov: Nebyla vlastně otázkou, spíš výsměchem a hrozbou,

jednou z těch jitřících ran, které ženy zasazují jedinou frásí, její barvou a zvukem.

— Mluvil jste s Ottou. A dověděl jste se, co jsem vám sama hned naznačovala. Máte víc děsu ze skutečnosti, než z mysteria? Řekněte! Lhal jste? Řekněte! Bojíte se? Vy . . . Bojíte se minulosti?

— Jeďte . . .

Bila jej slovy, ale sklánějíc se k němu, dávala mu současně pocítit všecku omamivou horečnost svého těla. Byl by se smál všem meditacím a svému rozhodnutí, jako nízké, bojácné hře, již by nesnesl ani hodinu.

— Ireno, zapomeňte . . . Odpustíte mi? Ano, děsil jsem se. Ale je to tak hrozné! Děsil jsem se okamžik . . . vteřinu. Ne, neděsím se už . . . s vámi.

Strhl ji násilně k sobě. Změnila tón, sdělujíc mu rychle:

— Byl u mne víš? Otto. Řekl mi, že s tebou mluvil. A že mne miluje, ještě, stále.

— A . . .

— On? (chlad jejího hlasu byl hrozný). Nenávidím jej za těch pět let výčitek a strachu. Řekla jsem mu to. Bojíš se o něj? Oh, najde si cestu!

Dorozuměli se pohledem. – Najde si cestu . . . opakoval Illner monotonně.

Cítil, že se jej zase zmocňuje tma a šílenost ranního setkání, tma a šílenost, v nichž vše mizelo, a zůstal jen jitřící žeh vášnivých doteků. Pohroužil se v ně střemhlav, jen matně prošlo mu myslí tušení tragického paradoxa, jemuž se dával, budoucnosti, oscillující mezi láskou a odporem, touhou a strachem, štěstím a výčitkami. Ale cítil, že se nezastaví, že není moci, aby jej zastavila. A opil se fatalismem své slabosti a své viny . . .

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

41

»SVOBODA, KTERÉ *NE*MÍNÍM . . .« ≡ Je-li člověk v takových dobách, jako dnes, ponechán svým pudům, je to o dopuštění více. Tyto pudy si odporují, ruší, hubí se navzájem; definoval jsem už *moderní* jako fylosofický zápor sebe sama: rozumnost výchovy by chtěla, aby byl pod železným tlakem při nejmenším jeden z těchto pudových systémů *paralysován*, aby jinému dovolil sesíliti, státi se silným, ovládnouti. Dnes by se individuum musilo teprve učiniti možným, tím, že by se *okleštilo*: možným, to jest, *celým* . . . Opak se děje: nárok na nezávislost, na svobodný rozvoj, na *laisser aller* rozpaluje se právě oněmi, pro něž by žádná otěž *nebyla dosti přísnou* — to platí *in politicis*. to platí v umění. Ale to je symptom *décadence*: náš moderní pojem »svoboda« jest o důkaz více pro zvrhnutí pudů. —

42

KDE JE TŘEBA VÍRY ≡ Nic není řidším mezi moralisty a světci, než počestnost; snad mluví opak, snad tomu sami *věří*. Je-li totiž nějaká víra užitečnější, účinnější, přesvědčivější, než *vědomá* licoměr nost, stane se v brzku licoměrnost z pudu *nevinností*: první věta pro porozumění velkým světům. Také u filosofů, jiného druhu světců, způsobuje jejich řemeslo samo, že připouštějí jenom jisté pravdy: totiž takové, jimiž se jejich řemeslu dostává veřejné sankce, — po kantovsku řečeno, pravdy *praktického* rozumu. Vědí,

co *musí* dokázati, v tom jsou praktičtí, — poznávají se navzájem dle toho, že se co do pravd shodují. — »Nemáš lháti« — po česky: *střezte se*, pane filosofe, říci pravdu . . .

43

KONSERVATIVCŮM POVĚDĚNO DO UCHA ≣ Co se dříve nevědělo, co se dnes ví, věděti by mohlo —, *zpětné vytváření*, obrat na zpět v kterémkoli smyslu a stupni není naprosto možným. My fysiologové alespoň to víme. Ale všichni kněží a moralisté v to věřili, — *chtěli* lidstvo přivésti nazpět k *dřívější* míře ctnosti, *sešroubovati* je na ni. Morálka byla vždy Prokrustovým ložem. I politikové nápodobili v tom kazatele ctnosti: existují také ještě dnes strany, které mají ve svých snech za cíl *račí chůzi* všech věcí. Ale nikomu není dovoleno býti rakem. Nic platno: *musí* se ku předu, chci říci *krok za krokem dále v décadence* (— toť *moje* definice moderního »pokroku« . . .). Je možno *zdržeti* tento vývoj a zdržením zvrhnutí samo stavit', nashromážditi, učiniti vehementnějším a *nenadálejším*: více učiniti nelze.

44

MŮJ POJEM GENIA ≣ Velcí mužové jsou jako velké doby výbušnými látkami, v nichž je nakupena ohromná síla; jejich předpokladem je vždy, historicky i fysiologicky, že bylo na ně dlouho shromažďováno, hromaděno, spořeno a uchováváno, — že se dlouho neudál výbuch. Když napjetí v masse přílišně vzrostlo, dostačí nejnáhodnější podnět, »genij«, »čin«, by vyvolal na svět velkou sudbu. Co sejde pak po okolí, po věku, po »duchu doby«, po »veřejném mínění« ! — Vezměme případ Napoleonův, Francie revoluce, a ještě více Francie z před-revoluce, byla by ze sebe vytvořila

opačný typus, než byl typus Napoleonův: *vytvořila* jej také. A že byl Napoleon *jiný*, dědicem silnější, delší, starší civilisace, než byla civilisace, která byla ve Francii právě ztroskotána, ovládl tu, *byl* zde jediným vládcem Velcí lidé jsou nutni, doba, v níž se objeví, je náhodnou; že ji téměř vždy ovládnou, tkví pouze v tom, že jsou silnější, že jsou starší, že bylo na ně déle shromažďováno. Mezi geniem a jeho dobou existuje poměr, jako mezi silným a slabým, také jako mezi mladým a starým; doba je relativně vždy mnohem mladší, tenší, nezletilejší, nejistější, dětinštější. — Že se o tom dnes ve Francii *velice jinak* soudí (v Německu také: ale po tom nesejde), že se tam stala theorie *milieu*, opravdová neurotická theorie svatosvatou a téměř vědeckou a že dokonce i mezi fysiology nalezá víru, to »nepáchne pěkně«, to vyvolává v člověku smutné myšlenky. — Nerozumí se tomu také v Anglii jinak, avšak nad tím se nebude nikdo rmoutit. Angličanovi jsou jenom dvě cesty otevřeny, jak se vyrovnati s geniem a »velkým mužem«: buď *demokraticky* po způsobu Bucklovu nebo *náboženský* po spůsobu Carlylovu. — *Nebezpečí*, tkvící ve velkých lidech a dobách, je neobyčejné; vyčerpanost všeho druhu, sterilita následuje v patách za nimi. Velký člověk je koncem: velká doba, renaissance na příklad, je koncem. Genij — v díle, v činu — je nutně mrhač: *že se vydá*, v tom jest jeho velikost... Pud sebezachování je takměř vypiat; přemohutný tlak vyprysťujících sil zakazuje mu každý takový dozor a opatrnost. Zove se to »obětovnost«; velebí se tu jeho »heroismus«, jeho lhostejnost k vlastnímu blahu, jeho oddanost nějaké idei, velké věci. vlasti: vesměs zlerozumění... Vytryskuje, překypuje, vyčerpává se, nešetří se, — fatálně, osudně, nedobrovolně, jako je výstoupení řeky z jejích břehů nedobrovolným. Ale

že se takovým výbušným za mnohé děkuje, darovalo se jim za to také mnoho, na příklad jakás *vyšší morálka*... Toť způsob lidské vděčnosti: *zlerozumí* svým dobrodincům.

45

ZLOČINEC A CO JE MU PŘÍBUZNO ≡ Zločinecký typus, to je typus silného člověka za nepříznivých podmínek, onemocněný silný člověk. Schází mu pustina, jistá volnější a nebezpečnější příroda a forma bytí, v níž vše, co je zbraní a zbrojí v pudu silného člověka, *existuje právem*. Jeho *ctnosti* jsou společností dány v klatbu; jeho nejživější pudy, které si přinesl, srostou velmi brzy se stísňujícími affekty, s podezřením, báznı́, nectí. Ale to je téměř *recept* na fysiologické zvrhnutí. Komu to, co nejlépe dovede, nejraději by dělal, je podtají dělati, s dlouhým napjetím, opatrností, chytrostí, ten stává se anaemickým; a poněvadž sklízí vždy jenom nebezpečí, pronásledování, dopuštění následkem svých pudů, obrátí se také jeho cit proti těmto pudům — pociťuje je fatalisticky. Společnost je to, naše krotká, průměrná, okleštěná společnost, v níž se samorostlý člověk, jenž přichází s hor nebo z dobrodružství moře, nutně zvrhne v zločince. Aneb téměř nutně: neboť jsou případy, kdy se takový člověk projeví silnějším, než společnost: Korsičan Napoleon je nejslavnějším případem. Pro problém, o který tu jde, je svědectví Dostojevského významno — Dostojevského, jediného psychologa, mimochodem řečeno, od něhož jsem se měl čemu naučiti: náleží mezi nejkrásnější šťastné příhody mého života, ještě více dokonce než odkrytí Stendhalovo. Tento *hluboký* člověk, jenž měl desetkráte pravdu, že si málo vážil povrchních Němců, pociťoval sibířské trestance, v jejichž středu dlouho žil,

samé těžké zločince, pro něž nebylo už návratu do společnosti, velice jinak, než sám očekával — přibližně jako vyřezané z nejlepšího, nejtvrdšího a nejdrahocennějšího dřeva, jež na ruské půdě vůbec roste. Sevšeobecněme případ zločinců: mysleme si povahy, jimž z nějaké příčiny schází veřejný souhlas, které vědí, že nejsou pociťovány jako blahodárné jako užitečné, — onen čandalovský pocit, že neplatíme za rovného, nýbrž za vyvrženého, nehodného, znečisťujícího. Všechny takové povahy mají barvu podzemního na myšlenkách a činech; u nich se stává všechno bledším než u oněch, na nichž spočívá světlo denní. Avšak téměř všechny existenční formy, jež dneska vyznamenáváme, žily druhdy v tom polovičním hrobovém vzduchu: vědecký karakter, artista, genij, svobodný duch, herec, kupec, velký objevitel... Pokud platil *kněz* za nejvyšší typus, byl *každý* cenný druh člověka znehodnocen... Přijde doba — slibuji to — kdy bude platiti za *nejnižší* typus, za *našeho* čandalu, za nejprolhanější, za nejneslušnější druh člověka... Obracím pozornost k tomu, jak ještě nyní, pod nejmírnější vládou mravu, která kdy na zemi, při nejmenším v Evropě panovala, přibližuje každá ústrannost, každé dlouhé, předlouhé *podzpod*, každá neobyčejná, neprůzračná forma bytí k onomu typu, jejž zločinec dokonává. Všichni novotáři ducha mají po nějakou dobu sinavé a fatalistní znamení čandalovo na čele: *ne*, že by tak byli pociťováni, nýbrž že sami cítí hroznou propast, která je dělí od všeho zvyklého a ctěného. Téměř každý genij zná jako jeden ze svých vývojů »catilinárskou existenci«, pocit nenávisti, pomsty a vzpoury proti všemu, co již *je*, co již *nebude*... Catalina — praeexistenční forma *každého* Caesara.

(dokončení)

CHARLES BAUDELAIRE / Z »KVĚTŮ ZLA«

NEŠTĚSTÍ

Bych zdvihal takou tíž' vždy znova zas,
tvá, Sysife, mi nutna statečnost!
Ač k dílu veškeru mám srdnatost,
je dlouhé Umění a krátký Čas.

Daleko od slavných všech náhrobků,
ke hřbitovu, jenž osamocený,
mé srdce jako buben zastřený
pochodů smutečních jde za tluku.

— Šperk mnohý spí tu, pohroben
jsa v temnotách a zapomněn,
od rýčů, od sond daleko;

květ mnohý marně dýchá a se stkví
svou vůní, sladkou jako tajemství,
v těch samotách tak hluboko.

CO ŘEKNEŠ

Co řekneš v dnešní večer, siré srdce ubohé,
co řekneš, srdce mé, ty srdce, jež kdys' ztřísnil kal,
té překrásné a dobré na výsost a předrahé,
květ nový jejíž božský zrak zas v tobě vyvolal?

— Ji velebit, svou pýchu tomu vzdáme údělu,
nic sladšího nad její vládu nelze pomyslit;
neb její tělo duševní má vůni Andělů,
a její oko v háv nás odívá, jenž jas a třpyt.

Ať temná noc se kolkol rozkládá a samota,
ať kolkol ulic vír se dme a množství kolotá,
pochodní nese vzduchem její přízrak tance rej.

Dí, praví někdy: »Krásna jsem a mým je rozkazem:
jen Krásu vezdy z lásky svojí ke mně v lásce měj;
já Strážným Andělem a Madonou a Musou jsem!«

ŽIVÁ POCHODEN

Jdou přede mnou ty Oči, jež jsou světel zdroji,
jež vůlí přemoudrého Anděla jsou magnetné;
jdou, tito božští bratři, již jsou bratři moji,
v mé oči střásajíce svoje ohně démantné.

Mne léčky každé chrání, hříchu smrtelného,
a vedou kroky mé na cestu Krásy planoucí;
jsou sluzi mí a mají ve mně raba svého;
má bytost poslušna je pochodně té živoucí.

Rozkošné Oči, záři mystickou je ve vás zřít
jak u svěc, ve dne hořících; je rudě zatemní
jas slunce, nezhasí však jejich fantastický svit;

Smrt ony velebí, vy opěváte Vzkříšení;
vy jdete, pějíce mé duše zmrtvýchvstání,
hvězdy, jichž slunce žádné zkalit nemůž' plání!

ROZMLUVA

Jste nebe růžové a krásné za dnů podzimních!
Ale jak moře smutek ve mně vzdouvá vlnu svou
a odplývaje nechává mi na rtech morosních
na hořké bahno svoje upomínku palčivou.

— Tvá ruka marně šine se mým ňadrem omdleným:
neb čeho hledá, přítelko, to místo rozrvala
již dávno žena drápem svým a zubem divokým.
Ne, mého srdce nehledejte; zvěř je sežrala.

Je palácem mé srdce, jenž byl davem zhanoben;
tam vše se zpíjí, vraždí, vře tam váda urputná!
— Kol nahých prsů vašich vůně dech je rozestřen!...

Ty tomu chceš, ó Kráso, duší metlo ukrutná!
Nechť očí tvých, jak slavnostní dny stkvoucích, žárný žeh
ty cáry spálí, které zbyly zvěře po spárech!

SMRT MILENCŮ

My budem' lože mít, v nichž lehkých vůní dech,
a měkkost divanů, jak hroby hlubokých,
a kytic řady zvláštních květů na stolech,
kdes pod krásnějším nebem pro nás vyrostlých.

Dvé našich srdcí, sledních žárů v plápolech
už hýřic, bude pochodní dvé mohutných,
jež odrážeti světla svého dvojí žeh
nám v duších budou, zrcadlech těch zdvojených.

Večer, jenž z růží, z modra mystického slit,
my jediný jen vyměníme blesku kmit
jak dlouhý vzlyk, jenž loučením je žalostný;

a později, dvéře otvíraje, Anděl sám
sem oživiti přijde, věrný, radostný,
zrcadla zkalená a mrtvých ohňů plam.

SOPHUS MICHAËLIS
AEBELOE

Sten sám nemiloval příšer aneb bezkrvé jemnocitnosti. Nenáviděl všeho neskutečného, všeho nepochopitelného, všeho nadpřirozeného Nenáviděl choroby a zmírání a uštědřil raději raněnému muži smrtelnou ránu, než aby měl žíti jako mrzák. Jeho hrdinou byl onen pověstný Ital, o němž četl v kronice, Ezelin, zvaný »důtka boží«, jenž hubil své nepřátele, jakoby to byli jedovatí hadi; jenž vyhuboval šlechtické rody až do kořene a jádra a spálil každinký výhonek; jenž katovi kázal sekat lidi jako obilí a jenž všeho všudy utratil 50000 životů, onen podivuhodný silný pohrdač lidmi, jenž zuřil v severní Italii jako anděl smrti a jenž, byv konečně zajat svými nepřáteli, odepřel hojiti své rány a přijímati potravu a přece žil jedenáct dnů ve své nepomíjitelné hrdosti.

Sten doziral až na dno nicoty lidského žití. Byl důvěrný s plýtvavým hospodařením přírody a jemnosluchý pro její nesčetné hlasy nebo, lépe řečeno, pro její bezmeznou mlčelivost; neboť jen mizivě nepatrný počet těchto hlasů bývá zachycován lidským uchem. Slyšel život výskati jásotem a křičeti steskem, avšak viděl jej též mizeti bezhlesně v smrti, bez výčitky proti nějaké prozřetelnosti, nepovšimnutý hlučným životem kolkolem. Co život je, nevěděl; viděl jej pouze jako něco tuhého a neoblomného, jako něco, co se brání krok za krokem před smrtí, strnulou nehybností. Viděl dešťovku, rozpoltěnou rýčem, jak trvá dále a jak žije každý její kus; viděl chapadla mořské hvězdice, odtržená vlnobitím, svíjeti se jako háďata a udržovati život jako samostatná individua; viděl chrousta plou-

žiti se s napřaženými tykadly, ač zadek těla a nohy mu odkousl špaček; viděl odseknuté rámě křiviti se v kloubu loketním a odseknutou hlavu skřípati zuby. Všude pozoroval němou bezmoc života proti tuhnoucí smrti. A zároveň co opovrhoval bezmocným životem a posmíval se všemu lidskému trápení, poněvadž viděl, jak ve věčném boji přírody vše trpí a podléhá posléze, neschopno vyjádřiti svůj stesk, bez nároků na sdílnost, nenáviděl smrti a chvěl se mrazem při myšlence, až kdysi k němu přijde, že zledovatí jeho paže, že nebude moci udeřiti svého neviditelného nepřítele do tváře, a že ochromí jeho jazyk, že nebude moci vychrliti svůj protest.

Sten Basse oženil se s ženou, které užil násilím. A když se nejvíce pyšnil, že zdrtil její vůli pro vždy, kousla ho do brady, až mu krev vytryskla, a vplivla mu jeho vlastní krev do očí. Zarazil se, překvapen touto silou. Měl v úmyslu opustiti ji v tomže okamžiku. Nyní vzal ji do náruče a vynesl z dvora jejího otce a do stáje, přivázal ji ke svému koni a odjel domů — do svého domova.

Jejich manželství bylo z počátku dlouhou řadou opětování první srážky. Později ho milovala, jako kůň miluje udidlo mezi svými zuby a body ostruh ve svých slabinách. Nepodléhala jeho ranám, jež jí uštědřoval, nicméně byla slabší a milovala ho, poněvadž byl dosti silný, aby byl silnějším.

Obdařila jej dětmi. A v něm, v tom velkém opovrhovateli životem, klíčila víra v život právě v těch dětech, jež měly vstoupiti v zápas životní otužilé veškerou hrdou povýšeností, kterou sám byl nashromáždil, s nervy zocelovatělými, jež se nebudou svíjeti v změklé rozcitlivělosti, jež je vlastně začátkem seslabení sil a života.

(pokračování)

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

DEŽMAN-IVANOV — Před devíti roky byl ruch a život na bývalém výstavišti v Záhřebě. »Universitní náměstí« změnilo od základu svůj vzhled. Téměř přes noc vznikla nová, ladná čtvrt. Uprostřed dostavovalo se divadlo a kolem se stavěly veřejné budovy, vykouzlila se zahrada, zaváděly se moderní vymoženosti města. Mladíci s hlavami, naplněnými prvními nejasnými a horkými sny, nadšeně tam chodívali a kochali se pohledem na vzrůst svého »caput regni«. A vždy se mezi nimi mihala zvláštní postava. Štíhlý, elegantní mladý pán, se zlatým skřipcem, jemnýma rukama, římským profilem — vždy s knihou v červených deskách... Vídávali ho mladíci někdy, jak s tou knihou chodívá do redakce »nejstaršího« belletristického časopisu, četli v listě tom zvláštní drobné prosy nového pseudonyma A mladíci, kteří ještě ani nebyli »generací«, kteří neměli ani tušení o zápasu »starých« s »mladými« a »nejmladšími« — ti mladíci s úctou a podivem dívali se na elegantního vlastníka červené knihy...

Mladý pán chodíval pravidelně na náměstí, dlouho a vytrvale díval se na všechny práce, vesele skákal přes propastě kanálu, vodovodu a plynovodu, obcházel hotovou již budovu divadla — —

Již tenkráte měl radost ze *svého* Záhřebu, měl radost z života a ruchu, jenž tak slibně a jistě zvěstoval počátek nového období.

Od toho času uplynulo již devět let. Ach, jak se tam u nás na jihu rychle žije! Jak mnohé se podniklo, zkusilo, ztroskotalo, zničilo...

Mladý pán s červenou knihou vrhnul se resolutně do boje. Tušil v sobě povolanost kráčeti *v předu*. Neklidný jeho duch chtěl se uplatniti, chtěl pracovati. Věřil ve svou sílu. Přišel ze světa, naplněn novými hesly a novými ideály. Příliš miloval svou vlast, než aby jí byl nechtěl dovésti do kruhu ostatních pokrokových zemí.

Když snažil se uplatniti svou sílu, hořce shledal, že musí jíti *proti proudu*. Silný byl ten proud — bylo třeba nadlidského namáhání, aby mu člověk odolal. Mladý pán — nepodlehl. Vždy plaval v čele proti němu. Ale přece: *musil* býti *v něm*. Neměl on krásy a suverenní moci sebevědomých objevitelů, by šel vyhledávati nové končiny a nové dráhy. Musil zůstati v starém, třeba proti němu — ale jen v něm byl doma. Statečně, neúnavně bojoval. Všemi prostředky — osvojil si nejrůznější způsoby. Vždy revoltující, vždy s veškerým nadšením opravující staré, zalévající je novými šťavami.

Miloval a miluje to prostředí, třebas je bičuje. Nemůže býti bez něho. Čistě záhřebské dítě. Tak rostl a pracoval. Vždy neklidný, plný plánů a úmyslů, ve všem plodné iniciativy. Je v tom ještě odkaz otce, šlechetné, poetické duše, pravého neskroceného pomořana. Odkaz krásný — ale v malém národě smutně končící. Malé prostředí, uzký horizont nedovolí rozpětí ducha v nádherných a svérázných liniích. Energie se rozptýlí a roztříští mnohými a malichernými zápasy, musí nutně podnikati zápas i se smutnými rytíři, musí státi všude a ve všem. Malé ovzduší, a ještě méně velkých duší. Nikdy není v něm rozkvětu jako v nespoutaných mezích. »Chtěl bych býti velkým, silným — ale tak to nejde. Kdybych mohl nalézti prostředku, jenž by mne vyzdvihl nad všechny lidi, že bych vládl světu, že bych v jednom okamžiku byl prvním! Chtěl bych něco vykonati. Nenávidím mravenců«... Ale musil zůstati mezi nimi Zoufale vykřikl: »Osvoboďte mne od nečinnosti, nalezněte mi nějaký životní úkol — dám Vám půl svého života. Nenechte mne žít takto rozkouskovaného, rozdrásaného, rozlomeného!« A dal se do práce. Pracoval do úpadu. Nebyl velkým vojevůdcem — jen obratně vedl guerillu. V jiném, větším národě byl by se stal z něho Brandes nebo Ibsen, Havlíček nebo — Koch, u nás byl jen hrvátským Bahrem, jenž slušně formuloval nejasné touhy mladé generace, slušně dramatisoval starší romány a s velkou vervou psal původní sociální hry, zasáhl účinně a třebas i chytrácky do různých korporací, vedl velmi obratně několik časopisů, stále a vtipně stopoval práce našeho divadla, řekl mnoho pěkného o různých praktických otázkách. o vystěhovalectví, o universitě, obětoval se jako lékař nemocenské pokladny, psal brožury o souchotinách, a s hlubokým zanícením pracoval pro zbudování sanatoria. Všechno to dělal — a co zasluhuje ještě většího podivu: *neustal*, pracuje i nyní stejně vytrvale a houževnatě!

Je to jeho osud: *musí*. Snad ani nepracuje k vůli výsledkům — snad jen z vnitřního neklidu. Musí jej utišiti. »Samota je tak hrozná, bojím se. Mezi lidi, neptám se, za kterým cílem, jen aby tu byly životní zápasy, divoké a zoufalé, jež přinášejí smrt a zapomenutí«.

Tak to vypadá v jeho nitru. Zevnějšek má vždy chladný, často s ostrým nádechem cynismu a sarkasmu; řeč jeho je vtipná, břitká, pohled má jistý, bezcitný, zkušený — ale nevěřte. Je to skraboška. Pod tou maskou kryje se teplé, velké, ohromné srdce. To srdce bylo nadšené, bylo bezuzdně ideálné, věřilo bezměrně, milovalo vašnivě, doufalo slepě — a bylo rozdrásáno, zraněno, zdeptáno. Proto se nyní šklebí, proto se vysmívá jiným a — sobě. Ale nemůže zakrýti svou minulost. Musí se uplatňovati dále, musí dále neunavně pracovati, volati po svobodě, po očistě ducha a těla — tak, jak je tomu tak často u nás: se sarkasmem na rtech a — s krvavým nitrem...

Dnes, po deseti letech takové práce, stanul p. Dežman-Ivanov a sebral své význačnější prosy, programní a zábavní, pod přiléhavým titulem *Proti prondu*.* I bez tohoto tichého jubilea hleděli a hledí mladí a nejmladší k němu s úctou, u vědomí, že mnoho vykonal a že mnoho ještě vykoná. *Vladimir Jelovšek*

Čtyři akty slzí a rozměklosti na jevišti (naši herci závodili v důkazu, že jsou z vlasti p. K. Raise!), čtyři akty slzí a měkkoty v hledišti: kdo miluje *krasný melodram*, nechť neopomene se podívati do Národního divadla na čtyřaktové drama *Navždy* od p. Lucyana Rydela. Je psáno veršem, který, když líčí a vypravuje, se s rozkoší poslouchá, ale za to v dialogu ploší a mělčí předmět. Psychologie jeho je ta nejnormálnější, intellektuelní účast dosti chuda. Po stránce básnického charakteru postrádá oné rozmávlosti, kterou, svedeni žalářním monologem »Tryzen«, genialními rysy »Nebožské komedie« a dechem »Vigilií«, byli jsme náchylni stotožňovati s charakterem polské poesie vůbec. P. Lucyan Rydel, soudě z dramatické ukázky, patří ke krotkým Polákům. Přinesl si pak ještě schopnost poeticky jemného líčení a mnoho citovosti. V tomto případě pak, což jistě rozhodlo o dojmu u nás, pohnutý děj. Podotknouti dlužno, že, nehledíc k průvodním zjevům, jest uvedení této mladé polské práce na naši scénu jen chvályhodno.

Marya milovala Romana, mladého muže, jenž, zůčastniv se známého povstání v roce třiašedesátém, byl Rusy jat a odeslán na Sibíř. Z nátlaku matčina vdala se za statkáře, nového držitele domu a majetku Romanovy rodiny. Otec odsouzencův totiž, když byl doslechl, že syn v Sibíři byl proboden, zemřel, a matka se zbytkem pohlceného jmění odstěhovala se přes Vislu do Haliče. Marya svého muže-hospodáře nemiluje a srdcem i duchem patří nešťastníkovi. Rozedrán, bos, hladov, psanec žandarmů, jenž z Asie uprchl, objeví se tento v noci na prahu svého rodného domu. Muž Maryin skryje rodáka před pronásledovateli, nepodaří se mu však ukrýti jej před teskníci Maryí. Sveden tou, padne Roman druhého dne ženě svého ochránce do náruče a je překvapen manželem; v tom také vstoupí do domu představitel ruské policie, která tuší, kde uprchlík je. Muž by se mohl mstíti, Polák kryje Poláka. Manžel Maryin je odveden, když byl řekl, že pomohl Romanovi k útěku do Rakouska, a jest určen k deportaci na Sibíř. To zví Roman, který zbyl u ženy obětovavšího se. Obleče se opět do svých hadrů a vydá se v noci schválně

* M. Dežman-Ivanov: *Protiv struje*. 1894—1904. Zagreb (10 pros a 2 programní články).

neprozřetelně, k ruským břehům Visly, aby padl Moskalům do rukou a dokázal nevinu svého zachránce. Stane se obé. Muž Maryin je propuštěn na svobodu a Roman, v krutších poutech, než dříve, a s odhodláním trpěti, které známe ze sklonů jednoho období bloudění polského srdce, nově určen pro Sibiř. Marya, navždy zbavena milence, ale i možnosti každé lásky sobecké, dá se práci svého manžela na obrodě Polsky.

Vynechal jsem sentimentalitu, banálnosti a všecku melodramatiku a vypravoval děj tak, aby vyniklo jeho právo na účinek. Traktován ostrým výrazem prosy, která přece nemusí býti pod cenou verše, byl by dal jistě dialog hlubší a kresbu reliefnější. P. Rydel však volil verš a má právo volby. Místy nahradil lahodou a krásou svého skandovaného slova to, co na hloubce a výraznosti linií ztratil.

Tíží strašné persekuce naplněn vzduch, ale osoby vybíjejí se v něm nářkem a pláčem. Jakoby tu byla u všech jen *citová kocovina* po nešťastném povstání a nic z toho, čím muži odpovídají na nezdar a tlak. Aspoň vzteklé skřípání zubů, když už ne Mickiewiczova plamenná nenávist a něco z grandiosity žalob, které jsou v tónech polské hymny; místo všeho však Romanovo evangelium utrpení, kde by i antická sebevražda byla na místě. P Rydel, zdá se, vzdálenou ránu svých rodáků cítil už jen historicky a literárně. Odtud také těch několik »Moskalů«, jež hodí z Rakouska na Rus, působí jen jako historický kolorit, ne-li snad jako národní rekvisita.

Hra má jedno telepathické místo, hezky cítěné a básnicky udané. To svedlo v pravo i v levo k poznámkám, které člověk vždycky slyší: že je to ozev Maeterlincka. Jest konečně již nutno protestovati proti tomu, aby tak běžné události našeho života, jako jsou telepathické jevy, užity literárně, byly vždy a všude přibity jako padělky flámského Francouze. Nejsou výhradným majetkem nikoho a trestny jsou jen tehda, když jsou falšovány. Z celé nervní struktury p. Rydlovy osobnosti je však patrno, že telepathické vněmy, či snad telepathická aktivita (těžko rozhodnouti), jsou, aneb aspoň mohly by mu býti vlastními právě tak dobře, jako jeho zraku vidění a jeho prstům hmat.

Jaroslav Hilbert

Andante (Praha, Hejda a Tuček) p. Jaroslava Kvapila je kniha resignace, pocitu marnosti a krátké dočasnosti vlastního života a umění. Na prázdno vše vyjde — nezůstane dědic, nezůstane dílo. Súčtování, jehož otrávený smutek ani už nebouří. Jenom hořká te sknota. Mohlo by se říci: epigonství, jež soudí sebe samo. Umělecké úsilí, které nevyšlo z daných okruhů. Zde, kde není prudké, rozehnané, vyzývavě načechrané překypělosti prvních knih, zabarvených přímými vlivy »dekadentní« poesie francouzské, viděti naprostou

odvislost p. Kvapilovu od p. Vrchlického. Vnější i vnitřní. Jeho forma, stavba slok a způsob výrazu, jeho obrazy a rythmy, vše až po zabarvení myšlenek a nálad tady se opakuje. Těžko najíti skutečně a ryze osobního akcentu. Jedna, dvě pièçy. Ale ty neudrží celé knihy. Básník, který zde k vám hovoří, zrcadlem a odrazem je pouze jiného. Nedovede osobitě projádřiti svých lidských strastí, nadějí a ztrát, které nejeví se odlišnými a jedinečnými, které se zdují z davu a množství. Schází tu *individuellní* jádro lidské, citový a duševní svět, který by byl jediný mezi tisíci — nutně pak také není tu individuality umělecké. Jenom průměr niterného bytí, pouze dokonalejší, povolnější virtuosita v traktování, než bývá obvykle. *Opakování*, ne tvoření nových hodnot uměleckých.

Kniha, jako jsou *Hradčanské písničky* (illust. V. Olíva, Praha, Vilímek) p. F. X. Procházky, měla by vlastně býti urážkou pro každé v pravdě jemné citlivé, živé národní vědomí a sebevědomí. Má všecku strojenost, planou sentimentálnost, chytráckou vypočítavost, která jde jedině za rychlým a lehkým úspěchem v širokých oblastech a která musí u každého, kdo neklame se povrchem, vzbuditi podezření o čistotě a ryzosti úmyslů. Něco z tlachavosti, prázdnoty našich politických úvodníků v ní vězí. Za svými slovy vlastenecké statečnosti a nadšení skrývá vlastně zbabělost a chabost. Její ideová hodnota je čirá — nehodnota. Nemá mužnosti nějaké osobní pravdy autorovy, nemá síly velikých výkřiků z deptaného nitra, nemá vášně ani oddannosti horoucího srdce, není projevem cílevědomého, rozhorleného ducha. Jest utkána na oblouzení. Ale ovšem, u národa, který slaví své politické vůdce za to, že vedli ho jenom od porážky k porážce, kterému stačí dutá slova, který dovede pouze mluviti o ctnostech a právu, ale nezná jich míti a dobýti — u toho najde ohlasu a radostného přijetí »vlastenecký básník«, jenž je vlastně jenom o doklad více pro jeho zchátralou existenci. Tomu může také p. Olíva malovati své nehoráznosti — ten snese vše, ten si ani jiného nezaslouží.

Mám mluviti ještě o několika sbírkách veršů našich nejmladších — a není chuti. Alespoň, obírati se každou zvlášť a podrobněji. Jsou všechny jenom novými důkazy pro dávné poznání, že v jazyce, jenž dospěl určitého stupně kultury a uměleckého vývoje, že v literatuře, která vykazuje počet básníků-tvůrců, lze snadno z těchto danných hodnot a bohatství vyživiti mnoho a mnoho veršujících žebráků. Kdyby se spokojili pro své chudé a opakované city, pro své úzké a při zemi plodžící myšlenky výrazovými prostředky, které vyplývají z jejich malosti a kryjí se s ní: upřímnému a otevřenému člověku lecco by se odpustilo. Ale ne, každý navěsí na sebe cetek a pozlátka, nadme prázdnotu mozku a srdce, nasadí si škrabošku, a tak zakuklen

chce namluviti světu, že je básníkem, originálním, svým. A zatím je to ubohost nezdařené masopustní maškarády — vidíte na každé součástce, z které poetické půjčovny pochází. Dovedou ti mladí lidé všecko. Opěvují mládí, lásky, sny, vidiny, rýmují stejně ochotně pohádkové sujety a sociálně-demokratické názory, hesla a programy... nic, pranic jim není za těžko. Ze všeho však čiší malost ducha, malost citu, tak dokonale spokojená sama sebou. Starý Schiller kdysi řekl, že k poesii nestačí jenom nadšení, ale že je třeba nadšení vzdělaného ducha. Oh, kdyby tady, u těchto pseudo-básníků, bylo aspoň skutečné, ryzí nadšení!... pak by jistě pochopili, že jejich verše nejsou poesií, že jsou pouze nevýznamnou hračkou, jež vzbudí snad trochu zájmu a pozornosti v nejbližším kroužku jejich literárních blížencû, již vezme na nejvýše ještě »Srdce« vážně, jež však určena je zapadnouti v ono bezjmenné, neslavné prázdno, v němž zanikají všecky jepice — i »básnické«. Nejmenuji jich ani, neboť proč bych zadržoval neodvratné fatum, byť i jenom na několik vteřin...

Trocha jinošského snění a mladické smyslnosti, sentimentální erotika dospívajícího srdce a chtivá a nenasytná lačnost těla v době puberty — to je tresť novelly *Sylvia* (Paříž, Bibliotèque internationale d'édition) od p. Ernesta Gauberta. Je lehce, až příliš lehce mnohdy psána, hledí zachovati ve všem výrazu a karakteru onu naivnost šestnáctých a osmnáctých let jinošských, něžnou roztouženost mysli a příznačnou neohrabanost posunků a neobratnost slov. Ale nemá vlastního, ostře svérázného rysu a pojetí. Ani nestojí výše nad svým světem. Podtitul, »román nového Werthera«, právě nedostatkem veškeré hlubší a prolínavější psychologie, širšího a obsáhlejšího hlediska, a také všeho osudového a neodvratného, je pouze nesprávnou, poněkud vyzývavou etiketou. Postaviti proti Goethovu Wertherovi osmnáctého věku nového Werthera počínajícího století, osobu stejně povahově, citově i mentálně, výraznou a příznačnou — nebyl by to zlý a nedůstojný umělce úkol. P. Gaubert ho však nerozřešil. Místo výraznosti podal neodstíněnou všeobecnost, místo tíhy a vážnosti života zachytil pouze mihotný přelet chvil, jež přecházejí, nezanechávajíce své pečeti v nitru člověka, místo plnosti sudby jest u něho titěrnost a planost hry. Bez tohoto problému soudobého bratra Wertherora, který snad tanul p. Gaubertovi na mysli a kterému dal v názvu své práce výraz, jest jeho novella docela spůsobná práce roztěkané a sexuelně roznícené mysli, kde je několik stránek rozpálené rozrušenosti a sensuelné rozechvělosti.

FANTIN-LATOUR / KOUPAJÍCÍ SE ŽENY

ALFRED JARRY / MESSALINA / ROMÁN ZE STARÉHO ŘÍMA ČÁST PRVNÍ / PRIAPUS Z KRÁLOVSKÉ ZAHRADY

KAPITOLA DRUHÁ / MEZI VENUŠÍ A PSEM

Colitur nam sanguine et ipsa
More deae, nomenque loci ceu numen habetur,
Atque Urbis Venerisque pari se culmine tollunt
Templa: simul geminis adolentur thura deabus.
AUREL. PRUDENTII contra Symmachum lib. I, 219.

Jakmile Messalina konečně usnuła, vstal Claudius a v ranním jasu své čtyřhranné a zasklenné pracovny, uprostřed terrassovité střechy paláce — belvederu Augustova — tato osoba, směšná a tak nepochopitelná, že se nikdy nevědělo, je-li to muž genialní či idiot, diktovala svému tajemníku Narcissovi, tak jako mu diktovala svých jedenačtyřicet knih o dějinách Říma, obranu Ciceronovu proti Asiniovi Gallovi, jedenadvacet řeckých knih annálů tyrrhenských a osm knih dějin Carthaginy:

KNIHY KOSTEK

PAMĚTI CLAUDIA TIBERIA NERONA DRUSA GERMANICA BRITANNICA CAESARA O JEHO ŽIVOTĚ

»Hle, co bude čteno jednou za rok v řadě veřejných přednášek v novém museu Alexandrinském, mém museu, kde se vykládají moje díla; a kéž se zlíbí bohům a jmenu Augustovu, aby to bylo užiteč-

nějším poučením než moje knihy o Římu od založení města, jaké šílenství to bylo, psáti je tomu, jenž špatně řeší, kývaje hlavou z prava na levo, cesty svého vlastního osudu, a zdaž je mu souzeno býti ***králem nebo bláznem***, Theogoniem nebo Caesarem!

»A přece nelze najednou rozluštiti líc i vrub kostek na stolku, kam padají. VENUŠE, která skýtá své jmeno nejšťastnějšímu vrhu z dvakráte šesti, krčí se stále mezi slonovou kostkou a stolem, hladším než její mořské zrcadlo, a dvě esa PSA, který vás ničí, převládají nenasytně.

»Ó zahradníci o palci, tvrdším kostek! naplňte, den se zdvihá, modrými hyacinthami . . . ah! raději žlutými měsíčky — neboť jestliže jsem se narodil prvního dne v augustu, otevřely se moje oči o jedenácté hodině, kdy rozkvétají tyto planoucí květy kalend — své malé košíčky z bílého proutí a z rákosového pletiva, vy, kteří zpíváte chvalozpěvy *Fors-Fortuny*, poněvadž jsou vaše kapsy nacpány stříbrem, a ku poctě Jacchově, jenž vás napojil před palácem vašeho císaře!

»Nevypluje-li *senes* Venušin nikdy nad kosky, neznamená-liž to, že je více ženou než bohyní a že nalézá v nejhlubším lůžku své nejbezpečnější propasti oceánů?

»Více ženou? To je patrně Valeria Messalina, moje žena, neboť ona je velmi krásná.«

Ano, pravil Narcissus, ***který věděl***, jsa milencem Messalininým stejně, jako propuštěnci a většina ***přátel*** (titul, který odpovídal dvořanům) císařových, aniž však uvolnil svého hrubého písma na voskové tabulce přituplým rydlem a aniž Claudius, jak se zdálo, rozuměl.

». . . Neboť zvláště od té doby, co jsem ji pojal za choť, ji, svou třetí (vyhnal jsem Paetinu, protože to byla žena jako všechny ženy, která se dopouštěla jen lehkých hříchů, zločinů prosté smrtelnice! Ale Urgulanilla, která následovala, znala již chuť lidské vraždy, a já ji vyhnal také, vyhodiv za ní její dceru, zcela nahou, Claudii!), od té doby, co jsem pojal za choť Messalinu, kulhám více na pravou nohu: manžel Venušin Ἡ-φαισ-τος! oba jsme pojmenováni lichými slabikami, které dle autority Pythagorovy značí zatížení na pravou stranu.

»Bůh Vulcan! měl však mistr Cyclopů tak jako já za učitele, nedím propuštěnce, pečlivě vycvičeného v mluvnici, nýbrž HONÁKA SOUMARŮ.

»Nedal jsem mu zapomenouti, že vodil voly; a před hrotem jeho metlovky kráčel jsem s upřenýma očima, a moje matka Antonia Minor mne nazývala nedochůdčetem a zmetkem přírody, a mojí babičce *Augustě* neuráčilo se než mne o tom písemně zpravovati. Ha, ha! ta Livia, tak prozřetelná, že Cajus, její pravnuk, jí přezdíval »Ulyxes v sukních«, nenalezla nikdy ničeho, co by mi pověděla, než nadávky na malých tabulkách.

»V odpověď jsem odešel, ale když zemřela, tak trochu ze svého císařského božství i jí jsem přisoudil apotheosu.

»A můj strýc Tiberius, toť jsem byl opět já, jehož opomenul na smrtelním loži doporučiti senatorům k posloupnosti u vládě.

»Leč můj strýc ochotně opomíjel důležitých věcí. Byv adoptivním synem slavných Julů, nevzpoměl si, že matkou Julů byla Venuše, a ponechal nedokončeným chrám Erycinské Venuše na Sicilii

»Já jsem obnovil a dostavěl chrám božské báby.

»Avšak dříve, než jsem to vše mohl: bázlivý, předstíraje více hlouposti, potloukal jsem se po krčmách s nejpodlejší čeládkou; opuštěn od svého otce, s chorými nervy, pil jsem s ochlasty a . . .

»A moje matka Antonia neznala pro nikoho horší nadávky než:

»— Jest hloupější než můj syn Claudius!«

»Hloupější než Claudius! Byla by mohla, a nevěděla, to prohlásiti jako nejnezvratnější axiom filosofie o celém světě. Nebylo genia ani krále, který by nebyl jen blbcem u přirovnání s Claudiem, když jsem usínal ve svých krčmách, lhostejný k mušímu letu — nebyl jsem to já, jenž chrápal — olivových pecek, které po mně posměšně metali, po nocech a dnech jediné snahy, opravdu císařské, pro mne prostého soukromníka, abych ovládal osud kostek!

»A když jsem si protíral svoje oči, oslněné spíše mým snem než procitnutím, ženskými botkami, které mi zlomyslně obuli na pěstě, a zatínal zuby jako na krvavých ústech milenčiných, když mi strkali brk do hrdla, a pak jsem křičel »zloději!« pro vlasy Fortuniny, o nichž se mi zdálo, že mne nutí, abych je vydávil.

»Tento život trval čtyřicet šest roků. V čtyřiciti šesti letech nebyl jsem dosud senátorem. Neukázali mne nikdy vojsku. Viděl jsem vojáka, pak mnoho vojáků, později.

»A poněvadž bylo celému světu zřejmo, že nerozumím dobře žádné z přítomných záležitostí, učinili mne augurem, měl jsem úkol předvídati budoucnost.

»Vládnuv svým augurským *lituem* od východu k západu, abych ohraničil zasvěcení *templum* a vymezil nejzazší bod svého zraku — jsem krátkozraký, — činil jsem na sebe dojem slepce, tápajícího svou holí veškerými temnotami nebes.

»Proto, jsa císařem, nežádal jsem, aby senát odpřisáhl nedotknutelnost mých budoucích činů, ač to bylo zvykem od doby triumvirů.

»A přece zdálo se mi stejně přirozeným, jako kulhání na pravou nohu, že, když jsem se poprvé jako konsul objevil na foru — kdež mým prvním veřejným činem byla hra ve vrchcáby s kollegou Vitelliem — usadil se orel na mém pravém rameni.

»Neproklínám již zatížení Vulcanova: Jupiter sám by kulhal, kdyby stále nosil orla blesků na jednom rameni.

»Osud, kulhající stále k jedné straně, toť — *hra v kostky*.

»Hle tedy, jak jsem byl vyvolen císařským orlem.

»Když spiklenci zabili C. Caesara Caligulu, prchal jsem vysokou klenutou galerií s kosými okny, která připojuje Circus k Paláci, před velikým světlem krve a čepelů, plných pochodní, bledší než *Pes* na kostkách. Když jsem byl ukryt v *hermaeu*, vyčnívaly moje nešťastné nohy (myslím, že moje hlava a moje nohy jsou dvěma poly kostky) pod čalounem, a sotva že zazněl rozmach prvního meče, jehož prázdná pochva řinčela o pravé stehno žoldákovo, klesl jsem k jeho nohám, abych prosil o život, a moje hlava se chvěla zpod koberce jako třepení.

»A jistě že vlivem osudu učinila na toho vojáka, který zdvihal svůj meč na tělo, dosud neviditelné nad dvěma nestejnýma nohama, příznivý dojem hlava s bílými řídkými vlasy, s dlouhým nosem, neurčitýma očima, tak jako orlu uzdála se důstojnou volby! neboť praetoriau padl na tvář, políbil moje kolena, která o sebe narážela, patrně strachem, ale také trochu, poněvadž mi bylo v ten den padesát let, a pozdravil mne císařem.

»Zavolal ostatní a ti odnesli v triumfu svého císaře do ležení decumanskou branou, nejvzdálenější od nepřítele, nesli mne za hlaholu rohů a rovných trub . . . poněvadž jsem se tak třásl, že jsem nemohl jíti.

»Toho dobrého vojáka! Tak jsem já prvý, jenž zakoupil vojsko za cenu peněz. Konec ozdobám, vhodným k zavěšení v chrámu Martově neb Cti; těm věncům občanským, hradebním, zákopním, lodním, náhrdelníkům, ryzím sudlicím (nejsou to než násadky), štítkům . . . . vymyslil jsem slávu v mincích, *dekorativní zlato*!

»O jak jsem byl dlouhý, hubený a veliký za tím čalounem. Vím vůbec sám, zda jsem se schovával za čalounem? Nezahaloval jsem si spíše hlavy — já tak veliký! — ježto je bezbožno, aby bůh nechal vstoupiti do svých očí oči mrtvého?

»Leč při jmenu Augustově! Toť nejsem já, jenž jsem bohem: apotheosa je prázdnou oslavou stínů. Já žiji! Moje kosti zmítají dosud harmonicky čísly všech svých ploch. Toť Augustus. Je celý z bronzu na konci *Trnu* největšího Cirku a zahalují ho při každém hrdlořezu her. Já zůstávám volným divákem s balkonu svého *pulvi-*

naru, nechť se tedy udržuje, neb nechť ho udržuje jeho božství věčně stuhlejším, než mrtvoly, jež se vynášejí dosud teplé a ohebné, ježto se nesmí ponechati času prostým gladiatorským tělům, aby se opičila po neoblomném kovu císařských soch. Ale ježto jsem velmi dobrý, dal jsem úplně odstraniti jeho sochu z Cirku. Nechci, aby bronz plakal. A pak bylo příliš často třeba zahalovati ho jeho závojem.

»Věřím — ano, — že jsem velmi dobrý. Zakázal jsem, aby hry v Cirku počínaly vícekrát než jednou téhož dne, když se tam udá nějaké porušení řádu cirkového. Každý bestiarius, bude jist, že nebude vážiti více dvou smrtí.

»A dal jsem přes prosby lidu zabíti lva, vycvičeného v požírání lidí.

»Neb zcela dobře dovedu býti jednou tak tvrdý a odepříti něco lidu. Jsem velmi mírný a velmi pokorný; po triumfu vystoupil jsem na kolenou po Capitolinských schodech, na svých starých kolenou, jež ze mne udělala císaře . . . . .

»A tu jsem stoupal!

»I říká se, že jsem v jednání nemotora a v řeči brepta.

»Já však vím, že jsem velkým řečníkem!

— Však co jsem řekl? Narcissi, oddaný Narcissi, máš ve svém vosku otisknutu celou duši císaře Claudia?

Tajemník lhostejně přečetl, a bylo možno, že Claudius, zasněn, nadiktoval cosi jiného:

»*První Claudiovec Sabinius Attus neboli Atta Clausus usadil se v Římě r. 250. Jmeno jeho se změnilo v Appius Claudius. Klienti, které shromáždil, tvořili tribui Claudiovu, jak uvádí Vergilius, En.*, VII. 706 až 709 . . .«

A zatím pod belvederem procitá Messalina.

Chvíli po čtvrté hodině, my bychom řekli v deset hodin z rána, její ženy ji oblékly.

V toiletním pokojíku není nic pozoruhodného — sádrové výplně mezi sloupy, prázdné, vyjímajíc rozmanité drobné motivy, v jich středu namalované: lýra, roh hojnosti, košík, které se lesknou v hladké běli jako výzdoba talířů mimo úzké, vysoké zrcadlo ze sidonského skla po jedné straně okna, otevřeného na

panorama města proti jihozápadnímu svahu Pahorku Zahrad; po druhé straně v podobném zlatém rámci portrét stojící Messaliny v životní velikosti a nahé, celý z perel, až na čtyři body, kde plápolají rubíny.

Téměř všude na výstupcích a konsolách, na flakonech a skřínkách s tresťmi, pudry, mastičkami a líčidly převládají, zdobíce víčka nehybnými chlípnostmi, sošky z rozličných látek, představující bohyně lásky, jako jsou: VENUŠE, COTTYTO, PERFICA, PREMA, PERTUNDA, LUBENTIA, VOLUPIA.

Venuše není na žádné z poliček: ona se nezahazuje se šesti malými bohyněmi. Ji představuje bezpochyby obraz z perel.

Malí bohové mužští tvoří rukojeti kadeřících želízek, drobných zrcadélek, zlatých špendlíků a zvonků pro přivolání otroků: PRIAPUS, BACCHUS, MERCURIUS a PHALLUS.

Vlas Baccha, dítěte, tak kudrnatý, že každá čupřiva napodobuje zrnko hroznu, přečnívá kadeřítko v podobě stočeného révoví. Kruh hadů caduceu, svírajících zrcadlo, potvrzuje tam svou dvousouměrnost, jakoby úhoři, stejnotvární se svým odrazem, pluli kol hladiny kaluže.

Phallus schází. Měla to býti jakási jehlice, prodloužená zpracovaným drahokamem, drahocenná miniatura velikého odznaku lupanaru v Subuře. Ale jeho vlastnice a velmi oddaná zbožňovatelka jej vztekle zadupala a vyhodila oknem do panoramatu zeleně po svém procitnutí, když se rozpomněla jako po těžkém snu na hallucinaci útěku potvorného obrazu za svítání, které uzavírá domy Blaha, shasíná jich vývěsné svítilny a zbavuje života strašidla a larvy.

Priapus je přívěsek z korálu, pomocí něhož malá ruka Messalinina může uváděti v tanec dětskou kostru ze stříbra, takovou jako ony při hostinách, která pak

cinká všemi svými klouby, ale je zavěšena pro případ potřeby stranou od zvonečků, které rozkazují oblékačkám.

Messalina se odvrací od obsáhlého zrcadla, poslední to a první a nejrozkošnější z její lázní, a vystoupivši z hlubin toho moře po nežárlícím pohledu na druhou Anadyomenu z perel, snímá svoje perly, to je, že se dává oblékati.

Zády k zrcadlu a oknu, jehož široký záliv plně zaujímá jeden z prostorů mezi štukovými sloupy, bdí nad želízkem kadeřnice pomocí kombinované hry dvou zrcadel a vidí ještě na dně malého a ze zlata hlazeného disku, který drží za hady, spletené v caduceus kteří ho obkružují, kučery svých vlasů za svou šíjí a v okenním rámci zmenšené terrassy Lucullovy, na západním svahu Pahorku Zahrad.

Město i žena se strojí.

A hle, jak zdobitelka jí vetkla všechny hřebeny do vrkoče a jak se tam dvě hlavy srovnávají, zcela podobné a stejného střihu vedle sebe, v zrcadle: pahorek, načesaný platany a břečťanem s velikou hojností korálů, želvoviny a smaltovaného zlata: a bohatý vlas s odlesky vrcholků a propastí Valerie Messaliny, hustý na esplanádách neb přelévající se z nádoby do nádoby z červeného porfyru na mnohobarvém sloupoví.

V témž okamžiku, kdy oblékačka korunuje své dílo hrotkem diamantovým, lesknoucím se v poledním slunci, v plném a stálem poledni malého, zlatého disku, zrcadlícího město a císařovnu, rozehrává se vodotrysk na nejvyšší terrasse Lucullově.

Jest jedna kamej Messalinina, nápodobená a zachovaná v díle Rubensově, která představuje trochu stejným způsobem toto dvojspojení hlavy ženiny a pohledu na město v malém zrcadélku, císařovnu (za ní její děti Octavia a Britannicus) a *Opřilbenou Romu*,

hledící si vzájemně do tváře. Sardonyx je zakřivený, a obě poprsí zaujímají postavení dvou ramen kandelábru.

Dle této kameje a ještě jiné, představující Claudia a Messalinu, střežené dvěma draky, císařovna jest obličeje přemrštěně oblého, oblého jako prs nebo vše, co nadýmá síla: ústa, velmi malá, pohlcují přece celou postavu, poněvadž žvýkací svaly jsou ohromné a vyvinuté, aby sloužily mordě zvířete; nozdry široké, nos Cleopatřin, dědictví to po Marku Antoniovi, jejím pradědu (stává se, že láska milencova, učinivši otisk, odkazuje stopy milenčiny dětem zákonité manželky). Nijak krásná celkem: ale to je tím, že oheň očí pohasl v mrtvém sardonyxu. A krása, což to není moda? Či spíše tvar, jenž se nazývá krásným, je cosi jiného než *oblíbená nádoba,* od níž ani nežádáme, aby nebyla puklá, vždyť to je nejlepší průzračnost!

Pod jemnou pokožkou, pěnou žil barvy moře, odkryl Claudius Venuši Anadyomenu!

A nijak se nedivil, že císařovna se stavěla na váhu s městem, neboť kult VENUŠE a Města byl tam obdobný. A kdyby i toho nebylo, zdaž sám Augustus nevyslovil přání, by kult Romy byl vždy združen s kultem císařským? Smyrna vystavěla první chrám městu za konsulátu Cattona Staršího roku 559; dvacet roků později Alabanda druhý dle modelu chrámů Venušiných a první básníci křesťanští mohli napsati:

Kult její jest krvavý, Romy,
stejně jako Bohyně a místo je pokládáno za boha;
a městu i Venuši do stejné výše pnou se
chrámy a společné kadidlo dýmá dvojici bohyň.

Tedy stejně, jako každá žena se shlíží se zálibou v zrcadle, pozoruje Messalina ve svém ručním zrca délku zimostrázové záhony v polích, přistřižené tisy,

chatrče, priapy Zahrady, méně četné než jehlice jejího účesu a její drahokamy.

. . . A náhle se rozvzlyká a je to zcela tak v toiletním pokojíku, jakoby se veliký rám sidonského skla roztříštil o mosaikovou dlažbu, tvoře jiskřící písčinu v záření prachu svého zrcadlového kamene; neb jakoby po vyvlečení perel portrét Messalinin, krása Messalinina sesula se v tisíc kusů.

Cosi jako výkřik.

— Veliký Pan je mrtev!

Šla se na něj podívat do jeho kozlího chléva. — Pan, Priapus, Phallus, Phalés (což jest jeho božské jmeno), Láska, Blaho, bůh, jehož zná nejvíce invokací! Žije-li, to jest jistě jeho sídlo, ne směšné sošky, chrámové skvosty, křehké potřeby toilettní.

Viděla ho.

Je přízniv mužům krátkou přízní a umírá, jakmile se dotkne ženy — ó nářek Venuše z perel, která se vrací ve všechen prach mořského písku, *Katadyomené*.

A vstane li z mrtvých, tož proto, aby znova zemřel, jako jeho obraz, veliký noční orel, hřadující nad branou jeho chrámu, shasl své bleskové oči v tichu rozpětí svých milostných perutí a zdánlivě odlétal — vzpomínka nymfomanky suggeruje jí hallucinační vidění, stále přesnější a přesnější — opravdu odletěl za svítání v témž úniku jako poslední hvězdy!

— Kde jsi, Phallése, Priape, synu Bacchův a Venušin? a dle svého jmena, které jedině se nemění, kde jsi, bože Zahrad? Mé rozjímání o tobě je tak absolutní, moje touha tak určitá, že vím, že žiješ někde jinde, než v svatyni chléva neb v mrtvé ozdobě žen.

Jupiter, Otec Bohů, obývá Olymp a svůj chrám kapitolinský; Augustus chrám Augustův; Livia, bába mého chotě, bohyně, chrám Augustův a všude, kde my ženy přisaháme při jejím jmenu . . .

My ženy . . . My bohové!

Neboť žena božského Caesara je blíže než ostatní smrtelníci bohu! Bohu, ač Claudius dovolil vztýčiti jen jedinou sochu své osobě, a to jen ze stříbra! Se dvěma z litiny a kamene, a zakazuje padati před ní na tvář, *Imperator*, vítěz nad městem Cynobellinovým, Camulodunem, u Temže, mimo hranice obyvatelného světa, kam legie, byť to byly *Claudiovy*, *Věrné* a *Zbožné*, by ho nebyly následovaly, kdyby orlice žerdí bez praporů nebyly sledovaly po stopě ohnivé pochodně na nebi příznivého Orla blesků!

Orle Říma a Suburry, což jsi se přece vrátil, abys pohasl v močálech bretaňských?

Jsem všecka tvým městem!

Jsem *Augusta!*

Můj manžel bude bohem dokonale, brzy: je mu již osmapadesát let.

A já . . .

Priape, můj bratře, bože, nehněvám se, že jsem ještě tak vzdálena apotheosy: bože lásky, toť proto, že jsem mladá!

Bože zahrad . . . —

Vysoké slunce šesté hodiny roztřpytilo se na terrasách Lucullových. Pallia Řeků vlnila se v obloucích portiku bibliotéky, sochy oživovaly mezi xystami, posvátná kráva Diany Perské, ze stříbra, označená lampou, obraz to oné obětované nad Euphratem, zakladatelem Zahrad, stejně krásných jako zahrady královské, zablýštěla se vodotrysky, světly a davy, jako veliká ryba na dně řeky, a postava Mithridatova, celá ze zlata s výší šesti stop se svou pavézou z drahých kamenů, zrcadlem skřivanů, vylila celý východ na záhony.

(pokračování)

JAROSLAV HILBERT / MODŘIČKA

V koutě atelieru, ve staré nízké bedně, kol níž bylo pohozeno něco hadrů, tedy na jakémsi smetišti, které však se přece nalezalo v pokoji, ležela malá, oschlá, polovymačkaná tuba. Něco podobných družek bylo tu s ní a potom již jen množství vyprázdněných schránek z olova nebo cínu. Nemyslel na ně nikdo a ony samy, byvše už sem hozeny, přemýšlely o svém bědném stavu ještě méně, střežíce se zavaditi o řecké dvojverší, které by je bylo jen rozčililo. Ukázalo se i tu, že o zákonech, kážících mrtvým ležeti, deklamují rádi jen ti, kdož jich ještě na svém těle nezakusili.

— Něco mne táhne k starým tubám, pravil si malíř, když byl v nečinnosti prochodil mnoho dní po atelieru a nevěděl již, co by si počal. Není to to, tolik vím, že bych snad chtěl jejich měkký kov věnovati na vykoupení otroků z Afriky, ale není-li to to, co je to potom? — Táhne nás vždy zase něco k tubám, jež jsme vymačkali, pravil si tedy s malou záměnou slov, a učiniv tak z věty přiznávací větu určovací, pocítil hned úlevu. Skloniv se pak nad bednu, aby prohlédl její obsah, musil se sám diviti účinku, jejž má přesné vyslovení duševního jevu na lidskou mysl.

— Hle, co tu barev, mluvil k sobě, a ze všech lidí nejméně já bych byl nakloněn věřiti, že jsem jich již tolik spotřeboval! Při tom tak dávno je tomu, co jsem je nanášel na obraz, kde už zaschly, aniž se byl přiblížil jen o píď svému skončení. Jsem ukrutný mazal, to svět o mně ví! Nemluvíc ani o tom, že by už bylo dobře konečně skončiti, jen aby se také mohlo prodávati... Ale co je tohle?

Malíř by se byl musil zabývati sebou samým a tedy raději zvedl naši malou, polovymačkanou tubu a prohlížel ji. Její jméno bylo pomazáno, ba skoro se zdálo, že někdy někdo se přímo pokoušel vymazati je z nalepeného papírku. Malíř ji tedy zmáčkl, vtlačiv zbývající obsah ku závěrce, a hned se ukázalo, že malá tuba může ještě míti snad malé, ale přece jen skutečné bříško a v něm život. Svinuv olovo, odšrouboval zátku a modř se objevila.

— Šmolka! zvolal a zamyslil se. Bylo tomu dávno, co ji užil, ale poznav brzy, že mu bředla, mrštil jí do kouta. Nyní vzpoměl té doby a bylo mu, že by se měl se sebou samým usmířiti.

— Šmolka, pronesla však naše malá tuba hořce, i mé zkříšení mi třeba zkaziti! Šmolka, jakobych se skutečně jmenovala šmolka, ač přece mám tak bohatýrskou minulost, třeba že právě v olově stočenu pod tělem! Bude mne věčně pronásledovati toto hanlivé jméno, které si vymyslili moji nepřátelé, jen aby z něho na mne padlo zdání služebné barvy! Prozřetelný, ne té urážky! Byla jsem slavna, ty to víš! A zovu se... zovu se... já se zovu... ale tu se tuba zajikla. Bylo patrno, že leževši tak dlouhou dobu na smetišti za poměla i svého jména. Napínala paměť, leč výsledek byl jen ten, že se jí v cínovém hrdle ozvaly slzy... Dvoustoletý spánek, bylo ji ještě slyšeti, jak tiše vzlykla. Potom už docela zmlkla.

Malíř, který, jako všichni malíři, mluvil vlastně zcela jinou řečí, než je řeč barev, neposlouchal stesku malé tuby a dívaje se pozorně na ni přemýšlel o sobě. Pak pohybem, který byl jen roztržitostí, obrátil se k pracovnímu stolku a hodil na něj barvu mezi ostatní, jichž právě používal.

— Modřička! vyhrklo tu při nárazu malé tubě z krku. Zovu se modřička, moje jmeno je modřička!

křičela, pocítivši velikou radost ze svého filologického vzkříšení. Věděla nyní jistě, když se jméno vrátilo, že vrátí se i vše ostatní, a ani nepozorovala císařškou žluť, která na ni upřela své ostré oči. Vidouc se pak uprostřed krásného sousedstva, rovna mezi rovnými, poznala, co je to tlačící slovo my v hrdle. — Chce se mi plakati, pravila si tiše, chce se mi radostí nesmírně plakati. Jsme velmi citovy, my z našeho plemene, a je to rys ušlechtilých povah. Chce se mi ukrutně plakati radostí.

Leč tato přepadla ji ještě novým útokem. Na pravo od modřičky, těžká a neobratná, ale dnes neuvěřitelně rozplameněná, řečnila cosi svinibrodská zeleň ke svým rodným, a dospěvši ku konci, vyvrcholila řeč v nečekané věty.

— Idea rodícího se století jest idea barevná! volala. V barevné idei je naše budoucnost! V ní musí býti naše poznání! A v ní bude kdysi naše jednota!

V modřičce to hrklo, až cítila, jak jí modré útroby změkly. Zde bylo něco, nač zapoměla dosud mysleti: směr a cíl života. Její radost byla taková, že se brzy rovnala opojení a jen své povaze byla díky povinna, že nevykročila z mezí slušnosti.

— Barevná idea, vykřikla, barevná idea! Ideí našeho století jest idea barevná! Barevná idea, idea barevná... a modřička křičela z malého hrdla, a čím více křičela, tím jí bylo zjevnějším, že na myšlenku přišla sama. Chtělo se jí zpívati, jak byla nadšena, a skutečně také nalezla hned zpěv. Nebylo pochyby, že její místo ve skřínce na barvy bylo opodstatněno.

— Kdo to tu tak protivně křičí? zvolala kremžská běl, která, kdyby se to přesně vzalo, křičela neméně a něco valně podobného modřiččině myšlence. Ale to bylo právě, co ji rozčilovalo.

— Waschblau, odpověděla císařská žluť, která již nebyla spustila s modřičky svých střežících zraků. Es ist ihre Art, sich schreind gross zu thun. Ich kenne sie von jeher, diese gemeine Dienstfarbe! A v jejich žlutých očích ostřily se černé pupily, které nepřátelsky pozorovaly naši malou tubu.

Modřička zacítila krutou lítost, že zase byla tak mrazivě zakřiknuta, ale zvednuvši oči a setkavši se se zrakem císařské žluti, sklopila je zase. Zvláště ji bolela urážka služebnosti, které ani tato tuba si nemohla odpustiti, ač přece dobře věděla, kdo že ji zavinil a naopak zase, co že má modřička stočeno v olovu pod bříškem. — Praví sice služebná, mluvila si, aby mne hodně pokořila, ale myslí tím malá, toť zřejmo. Nemůže tím nic jiného mysliti, ale o malých bych jí zase mohla povídati já. Kraplak jest veliký, toť se ví. Stildegrén je ohromný, neníliž pravda. Kadmium je jako tato skříně, jen to říci. A jsou to, jsme to vesměs velmi laciné barvy!

Tak mluvila si modřička, a třeba že sama nebyla úplně spokojena svým přirovnáním, přece jen, přijmuvši už malost, učinila si v dobrém srdci svém cestu k onomu převratu, jehož právě jen ono bylo schopno. Stalo se jí totiž, že si, přiblíživši se k malosti, malost náhle zamilovala. Těšila se jí, hýčkala ji, stala se jí drahou. Svůj zpěv řídila dle ní a ze svého malého zpěvu měla velké potěšení. Nemajíc pak, jak víme, nic jiného než ten a ještě svou ideu, doznala brzy oné idyliky nitra, která je všem dobrým povahám vlastní.

V té době se však stalo, že za všeobecného vrtění podařilo se některým tubám vyniknouti nad jiné. Živost pařížské modře příliš známe, než abychom se divili, že nejen několikráte byla na vrchu, ale že asi třikráte stála dokonce na své vlastní hlavě. Leč neapolská žluť tu byla, jež se, aspoň ve svých očích, velmi povznesla,

a nadouvající se siena nezdála se nikterak tak odbytou, za jakou byla považována. V celé skřínce bylo tlačení, vypínání, odstrkování, zápasení, ale co nejhoršího, berlínská modř, která kdysi naslouchala zanícení svinibrodské zeleně s nadutým posměchem, byla jakoby změněna a stála v čele svých. Břinkala o svůj kov, protivně vyleštěný, a řečnila o jednotě, jakoby sama byla na onu myšlenku přišla. Při tom se ukázalo, že modřiččinu barevnou ideu tyto tuby předělaly a zvláště u berlínské modře že byla vším jiným, jenom ne mírumilovností a spravedlivostí ke všem. Hrozilo z jejích nadutých slov násilí, jehož nebezpečný přízvuk znenáhla vnikal i do hlasů ostatních tub.

— Kam to ženou? tázala se modřička úzkostlivě, a pocítila v nitru něco jako strach. Obrátila své nevinné, modré oči k těžké, široké tubě s barvou věčného sněhu, jež daleko od ní ležela, ale o jejímž příbuzenství se mnoho mluvilo, a vysílala k ní nejkrasší pohledy, jež znala. Tuba však hověla si nehybně a neodpověděla ani laskavostí na modřiččin hled. — Kam to ženou? byla tedy nucena malá tuba tázati se sebe samé ještě jednou, a strach projel jejími útrobami tak prudce, že z všeho obsahu byl v mžiku měkký kvas.

To však bylo dobře, neboť nejlepší pudy modřiččiny, trochu uhověné, se uvolnily. Měli jsme příležitost slyšeti, že malá tuba měla bohatýrskou minulost, a byla-li i tato právě stočena v olovu pod bříškem, paměť na ni zbyla přece. Také chápavost modřiččina nebyla nikterak tak tupá, jak by se snad z opakované otázky zdálo, neboť tázajíc se: kam to ženou? věděla vlastně již dobře, kam. Byl tedy konec idyle a konec dětským snům! Bylo třeba opustiti mírumilovnost a připraviti se aspoň k hrozbě, i když ne k skutečnému boji. Všeobecné zbarvení barevné ideje stalo se i zbarvením modřiččiným, a hrdinná tuba počala se docela

hlasitě ozývati ve svém koutku. Její oči zasvítily hrozivostí a setkaly-li se nyní se žlutým zrakem, nesklopily se. Svou skromnost, o níž dobře věděla, že ji v srdci dále šlechtí, zaměnila za sebevědomý tón, neboť nic nyní nezdálo se ve skřínce tak působiti, jako ten. Odsekla tu, odsekla tam, a vrtěla se docela řízně. Vyjednávala si přes závěrky tří, čtyř tub jiných a mluvila naprosto do všeho, co se kolem jen šeptlo. Zvláštní potěšení jí dělalo dopalovati známou žluť a bratřiti se s tubami, k nimž ona chovala nepřátelství. Vrchol jejího triumfu nad touto krutou pak byl, když pařížská modř prohlásila kdysi, že jejich barvy jsou stejné. Šmolková otázka, bylo tehda proneseno tónem nejvyšší politiky, šmolková otázka je skříňkovou otázkou. (Nebuďme zaraženi slovem šmolka — psáno s ch nemělo v sobě špetku příhany.) Třeba si však opakovati, co bylo tu vysloveno, aby se chápala všechna mohutnost modřiččina vývoje. Ale dospělo-li se k němu, byla to barevná idea s celou nosností své síly, která jej přivodila.

Nebyla-liž tedy malá tuba jen vděčna, když tuto ideu prohlásila za posvátný, nedotknutelný prapor, všem modrým utrobám drahý a jediný?

A skutečně, aby ji ještě utvrdila, pořádala modřička řadu slavností, o nichž mluvily se závistí všecky blízké nepřátelské tuby a jimž dostalo se několika vzrušených pohledů od pařížské modře, přijatých s nevybouřitelným nadšením.

Ale tehda, když byla na vrcholu, událo se něco, co jen nejhorší osud mohl připraviti. Chtíc opříti svůj význam minulostí, rozvinula modřička část svinutého kovu pod bříškem a dala nahlédnouti jistým učeným očím do jeho slavné temnoty. Co však následovalo, bylo příšerno. — Humanita! sjelo tu s překvapených filosofových rtů. Nikoliv násilí barevné myšlenky,

které hledáno, humanitní ideál ležel zmáčklý ve zmáčknutém olovu. Všecko, co tu bylo, všecko snažení, všecko cílení bylo křivo a ovšem všechen význam z něho, všechna sláva modřiččina byla jen humbugem a klamem. Humanitní ideál byl ideálem otců — faleš, fangličkářství, romantika, katolicismus, neujasnění si vlastního šmolkového (šmolkového!) problému stavem přítomnosti. Celý život modřiččin byl selhán a bylo třeba začíti s obrodou a navázati na pravý obsah rozvinutého cínu.

Myšlenky ty, byvše vykřiknuty, způsobily ovšem strašný poprask v nitru malé tuby. Krise, která nastala, nedá se vypsati, ale logické hlavy budou asi tušiti, co se dálo. Co kdy stálo, bylo převráceno, a co nebylo převráceno, leželo na zemi. Vysloviti nyní ještě: barevná idea, znamenalo asi tolik, jako říci: já jsem rhinoceros. Štěstí ještě, že bylo nalezeno zvláštní slovo pro předchozí planou dobu, slovo barevnictví, které, vykřiknuto, polevovalo hoři a odvádělo z nitra zoufalství nad věřenou lží; kdyby nebyla měla toho, zklamaná modř byla by se musila zalknouti vlastní hanbou. Krise, jak jsme pravili, byla hrozna. Ubohá malá tuba zmítala se a prohybající se cín mluvil o křeči útrob.

Tehda to pak bylo, kdy malíř, vylenošiv se, dal se opět do práce, či, správněji řečeno, kdy tvůrčí horečka jej posedla a kdy se jal s neobyčejnou prudkostí vrhati barvy na obraz. Mluvilo se o vyplýtvání turecké červeně, že až stékala s plátna, vypravovalo se, že známé běle věčného sněhu praskla skoro celá bachratá tuba, vědělo se, že pařížská modř byla již nanesena, císařská žluť připravena, a stalo se právě, že široký štětec umělcův zajel do modře pruské. V té době pak, rozčilený a unesený tvořením, sáhl malíř i po modřičce a chvíle rozhodnutí nastala.

— Barevná idea! vydralo se tu z jejího hrdla jako osvobozující vítězný hlas. Bylo na čase, že se rozhodlo, co vlastně jest jejím posláním, neboť stav, v němž byla, byl hrozný. Barevná idea! opakovala a pocítila hlubokou úlevu. Její minulost šla tedy správnou cestou, nový ideál byl jen krátkou mýlkou, a hodina její slávy bila. Chvěla se ve chvějící se ruce umělcově, ale nebylo to třesení strachu, nýbrž ono mocné pohnutí, které se dostavuje, když tuba poznává, že vstupuje jako činitel do tajemného postupu díla.

— Sedí dobře? pravil si náhle malíř a zarazil se. Skutečně nebyl si jist, sedí-li pruská modř dobře, a rozhodl, že je mu třeba odstupu. Ustoupil tedy od obrazu, když byl ještě roztržitě naši malou tubu hodil na židli, stojící před stojanem.

— Má hodina! volala tu modřička, sice osamělá, ale hořící, hodina mých dějin bije! Ohromný prostor atelieru rozkládal se nad ní a rozvíral její srdce. Barevná idea mne k ní vedla, pokračovala, a vedla mne dobře! Vzpomínám vděčně v této veliké chvíli prorockého hlasu pařížské modře, která už tak dávno odhadla můj význam! Nebylo mýlky v mé cestě! Kde je žluť, aby nyní upřela na mě své baziliščí oči?! Moje otázka je skříňovou otázkou, teď to bude dokázáno! Moje minulost zaručila mi, že nemohla jsem býti přehlédnuta, a moje úsilí přivodilo, co nyní přijde! Zraky všech upírají se na mne! Jsem velmi významná barva a mohla jsem pozorovati, s jakým posvátným citem držel mne malíř v ruce! Jak se ruka jeho chvěla! Ale kde je?! Kdy mne zvedne?! A co — je — — tohle?! — — Co — — je — — oh — — *Hum!* — — —

Strašlivá tíha dosedla tu na modřičku. Zdálo se jí, jakoby celý svět se byl na ni navalil, a nedovedla

hned uhodnouti, je-li to hodina dějin, která žádá tolik bolesti, či přikvačilo-li cos jiného. Útroby její byly krutě mačkány a cín její praskal. Slyšeli jsme sami ještě slovo *hum*, jež se jí vydralo z hrdla, ale potom nastal okamžik ticha; tak, podobně prý, než vlna loď pohltí, ještě se zastaví nad ní. Na to již následoval výbuch a malá tuba praskla.

Povstav, malíř díval se na barvu, rozmáznutou po židli. Před očima vzneslo se mu ztad cosi jako modrý sen, ale nedbal toho, mysle, že to je zrakový přelud. Utřel, co po tubě zbylo, a hodil cín na známé nám místo. Modřička dopadla tam již bez života; zemřela však v míru, poznavši přece jen v poslední chvíli pravé své poslání — své humanitní určení, svůj dějinný úkol.

FRIEDRICH NIETZSCHE / ZÁJEZDY NEČASOVÉHO

46

ZDE JE VOLNÁ VYHLÍDKA — Může to býti výše duše, když některý filosof mlčí; může to býti láska, odporuje-li si; je možná zdvořilost poznávajícího, jež lže Nebylo bez jemnosti řečeno: *il est indigne des grands coeurs de répandre le trouble, qu'ils ressentent*: jenom je nutno připojiti, že nebáti se *před nejnedůstojnějším* může býti rovněž velikostí duše. Žena, jež miluje, obětuje svou čest; poznávající, jenž »miluje«, obětuje snad svou lidskost; bůh, jenž miloval, stal se Židem . . .

47

KRÁSA NENÍ NAHODILOSTÍ ☰ Také krásy nějaké rasy nebo rodiny, jejího půvabu a dobroty ve všech posuňcích získává se prací: jest, jako genij, závěrečným výsledkem nahromaděné práce pokolení. Bylo nám přinésti dobrému vkusu velké oběti, bylo nám pro něj mnohé učiniti, mnohého zanechati — sedmnácté století Francie je v obém podivuhodno —, bylo nám v něm míti princip volby, pro společnost, místo, oděv, ukojení pohlavního pudu, bylo nám dáti přednost kráse před prospěchem, zvykem, míněním, leností. Nejvyšší pravidlo: jest nám nechovati se nedbale ani před sebou samým. — Dobré věci jsou nadmíru drahé: a vždy platí zákon, že ten, kdo je *má*, jest jiný než ten, kdo jich *získává*. Všechno dobré je dědictvím: co není zděděno, je nedokonalé, je počátkem... V Athenách za doby Ciceronovy, jenž vyslovuje svůj údiv nad tím, mužové a jinoši velice předstihovali ženy krásou: ale jaké práce a námahy ve službách krásy požadovalo tam mužské pohlaví od sebe po staletí! — Nemáme se tu totiž zmýliti v methodice: pouhá kázeň citů a myšlenek je téměř ničím (— zde tkví velké nedorozumění německého vzdělání, které je zcela illusorní): nejprve je nutno přemluviti *tělo*. Přísné zachovávání významných a vybraných posuňků, závaznost, žíti jenom s lidmi, kteří se nechovají nedbale, dostačí úplně, abychom se stali významnými a vybranými: za dvě, tři pokolení jest už vše *zvnitřněno*. Je rozhodujícím o osudu národa a lidstva, počne-li se kultura na *pravém místě* — *ne* na »duši« (jak to bylo osudnou pověrou kněží a polokněží): pravé místo je tělo, posuněk, dieta, fysiologie, *ostatek* z toho následuje... Řekové zůstanou proto *první kulturní událostí* dějin — věděli, *činili*, co bylo nutno; křesťan-

ství, jež opovrhovalo tělem, bylo dosud největším neštěstím lidstva. —

48

POKROK V MÉM SMYSLU — Také já mluvím o »návratu k přírodě«, ačkoli to není cesta nazpět, nýbrž *vystupování* — nahoru do vysoké, volné, ano i hrozné přírody a přirozenosti, takové, která si hraje, *smí* hráti s velikými úkoly... Abych to pověděl v *podobenství*: Napoleon byl jakýmsi »návratem k přírodě« (na příklad *in rebus tacticis*, ještě více, jak vojenští vědí, v strategickém). — Ale Rousseau — kam chtěl *ten* vlastně nazpět? Rousseau, tento první moderní člověk, idealista a *canaille* v jedné osobě; jemuž bylo třeba morální »důstojnosti«, aby snesl svůj vlastní aspekt; nemocný z bezuzdné ješitnosti a bezuzdného opovržení sebou samým. Také tento zmetek, který se utábořil na prahu nové doby, chtěl »návrat k přírodě« — kam, ještě jednou otázáno, chtěl Rousseau nazpět? Nenávidím Rousseaua ještě *v* revoluci: ta je světodějným výrazem pro tuto dvojitost idealisty a *canaille*. Krvavá *farce*, jak se tato revoluce odehrála, její »immoralita« se mne málo týká: čeho nenávidím, jest její rousseauovská *moralita* — tak zvané »pravdy« revoluce, jimiž dosud ještě působí a všechno ploché a prostřední k sobě přemlouvá. Učení o rovnosti!... Ale není ani jedovatějšího jedu: neboť zdá se, že je káže spravedlnost sama, kdežto je *koncem* spravedlnosti... »Rovným rovné, nerovným nerovné — *to* byla by pravá řeč spravedlnosti: a, což z toho následuje, nerovné nedělati nikdy rovným«. — Že se kolem onoho učení o rovnosti tak hrůzně a krvavě dálo, dodalo této »moderní idei« *par excellence* jakousi glorii a ohnivou záři, že svedla revoluce jako *divadlo* i nejušlechtilejší duchy.

To není konec konců příčinou, aby se více ctila. — Vidím jenom jednoho, jenž ji pociťoval, jak ji nutno pociťovati, s *hnusem* — Goetha...

49

Goethe — ne německá událost, nýbrž evropská: velkolepý pokus překonati osmnácté století návratem k přírodě, *vy*stoupením k přirozenosti renaissance, jakési sebepřekonání od tohoto století. — Choval v sobě jeho nejsilnější pudy: citlivost, idolatrii přírody, antihistorické, idealistní, nereálné a revoluční (— toto je pouze formou nereálného). Vzal ku pomoci dějiny, přírodní vědy, antiku, rovněž Spinozu, především praktickou činnost; obstavil se samými uzavřenými obzory; neodloučil se od života, postavil se do něho; nebyl malomyslný a bral co možno mnoho na sebe, nad sebe, do sebe. Co chtěl, to byla *totalita*; potíral rozluku rozumu, smyslnosti, citu, vůle (— hlásanou v scholastice, co nejvíce odstrašující, *Kantem*, protinožcem Goethovým), zdisciplinoval se v celistvost, *stvořil* se... Goethe byl uprostřed století, nereálně smýšlejícího, přesvědčeným realistou: říkal ano ke všemu, co mu v tom bylo příbuzno, — neměl většího požitku nad ono *ens realissimum*, zvané Napoleon. Goethe zkoncipoval silného, na výsost vzdělaného, ve všech tělesnostech zručného, sebe sama majícího na uzdě, před sebou samým uctivého člověka, jenž se smí odvážiti dopřát si celý objem a bohatství přirozenosti, jenž je pro tuto svobodu dosti silný; člověka tolerance, ne ze slabosti, nýbrž ze síly, poněvadž dovede toho, čím by průměrná povaha zhynula, ještě užíti ve svůj prospěch; člověka, pro nejž neexistuje už nic zakázaného, leda *slabost*, nechť by se zvala neřestí nebo ctností... Takový *osvobodněný* duch stojí s radostným a důvě-

řujícím fatalismem uprostřed vesmíru, maje *víru*, že je pouze jednotlivé zavržitelno, že v celku se vše vykupuje a potakuje — *nepopírá již*... Ale taková víra je nejvyšší ze všech možných věr: pokřtil jsem ji jmenem *Dionysovým*. —

50

Mohlo by se říci, že se v jistém smyslu devatenácté století *také* dosnažilo toho všeho, čeho se Goethe dosnažil jako osoba: universálnosti v chápání, v schvalování, připouštění kohokoli k sobě, odvážlivého realismu, úcty před vším faktickým. Jak to přichází, že celkový výsledek není nějaký Goethe, nýbrž chaos, nihilistické úpění, nevědění kudy kam, pud únavy, jenž *in praxi* neustále pudí k tomu, *by se sáhlo nazpět k osmnáctému století?* (— na příklad jako citová romantika, jako altruismus a hypersentimentalita, jako feminismus ve vkusu, jako socialismus v politice). Není devatenácté století, zvláště ve svém konci, pouze sesíleným *sesurovělým* osmnáctým stoletím, to jest, stoletím *décadence?* že by tedy byl Goethe býval nejen pro Německo, nýbrž pro celou Evropu pouze intermezzem, krásným nadarmo? — Ale zlerozumí se velkým lidem, hledí-li se na ně z ubožácké perspektivy veřejného užitku. Že se nedovede vyzískati z nich užitku, *to náleží samo snad k velikosti* . . .

51

Goethe je poslední Němec, před nímž mám úctu: byl by pociťoval tři věci, které já pociťuji, — také si rozumíme co do »kříže« . . . Jsem často tázán, proč vlastně píši *německy:* nikde přece nejsem hůře čten, než ve vlasti. Ale kdož ví posléze, zda si také jen *přeji*, abych byl dnes čten? — Tvořiti věci, na nichž čas marně zkouší své zuby; co do formy, *co do sub*

stance snažiti se o malou nesmrtelnost. — nebyl jsem ještě nikdy dosti skromný, bych od sebe požadoval méně. Aforismus, sentence, v nichž jsem jako první mezi Němci mistrem, jsou formami »věčnosti«; mou ctižádostí je říci v deseti větách, co každý jiný řekne v celé knize, — co každý jiný v celé knize *neřekne*...

Dal jsem lidstvu nejhlubší knihu, již má, svého *Zarathustru*: za krátko mu dám nejnezávislejší knihu —

MILOŠ MARTEN / ÉLÉMIR BOURGES / PŘEDNÁŠKA

Dámy a pánové,

hledám v díle francouzského romanciera Elémira Bourgesa rys, jenž zrcadlí jeho vládnoucí myšlénku a touhu — a připadají mi verše básníka, jenž intensivněji než kdo jiný cítil a mocněji než kdo jiný vyslovil nejhlubší umělecké sny a touhy, strofa Baudelairova »L'Idéal«:

Ce qu'il faut à ce coeur profond comme un abîme,
C'est vous, Lady Macbeth, âme puissante au crime,
Rêve d'Eschyle éclos au climat des autans;

— *potřebu tragiky* vyjadřují tyto verše, sní o umělecké představě spodních a tmavých, mocných a vládnoucích sil lidské bytosti a tajného zákona i nevystihlé moci, jež ovládají život, a pro jejichž hádanku máme slovo: Osud. Najdete tutéž potřebu tragiky ve verších tvrdého, ponurého básníka a kronikáře pozdní renaissance francouzské, Agrippy d'Aubigné, jež p. Bourges napsal na první stránku románu *Le Crépuscule des Dieux*, a pak zase v několika slovech předmluvy k *Les Oiseaux s'envolent et les Fleurs tombent*, kde se dovolává mi-

strovství a vzoru »de ces maîtres des pleurs et du rire«, anglických dramatiků století Alžbětina. A jste tím u vůdčího motivu p. Bourgesovy tvorby: jeho romány vyrostly z *citu a smyslu tragiky*, tragiky jako symbolu věčné hry sil, jíž jest lidský život, a výrazu bolesti, jež v něm tane. Znamenají tím renaissanci živlu, téměř vymizevšího z moderní literatury a z moderní prosy zvláště — a v renaissanci této soustředí se jejich zvláštní, mocná invence psychologická, obzíravý, vypiatý meditativný sklon jejich autora, pyšný, velký styl jejich stavby a řeči.

Souhrnný přehled tří knih p. Bourgesových dokáže oprávněnost tohoto kritického předpokladu.

Román tří heroismů jest první kniha p. Bourgesova *Sous la Hache*, kterou škrtá ze svého díla, ale která nese tak výmluvné známky zvláštního, mocného talentu, zvláštní, rozhodnuté snahy umělecké, že jí nelze pominouti v rozboru autorovy personality. V tomto dobrodružství lásky, vzrostší osudným paradoxem uprostřed válečné vřavy, a střetnuvší se s fanatismem nenávisti a pomsty, jež v jednu vášeň zhušťují celou divnou, ponurou raçu Bretagne, zachovávající dodnes tmavou sílu feudálního a katolického středověku a inspirovavší před p. Bourgesem už Victora Huga a Balzaca svým odbojem proti revoluci; v dobrodružství, jež vyzvedá z temně podmalovaného pozadí revoluce a protirevoluce tři postavy, heroické svou láskou, odvahou, nenávistí, vypravuje tragiku jejich konfliktu a osudnost jejich smrti — vyslovily se s velkou výrazností a ujasněností sklony i schopnosti p. Bourgesovy hned na poprvé. Nalézáte zde jeho milovnost hrůzy a tmy života, jehož posledním slovem je smrt; smysl pro divá, vírná hnutí niterní, pro živelnost vášní, která tříští lidský život; umění, tvořiti vypiaté, typické postavy, a ukázati na nich osud, zákon a paradox žití.

S uměním ucelené, ovládnuté skladby románové a původní řeči, rythmické a suggestivní, vytěžující plastické bohatství jazyka, jsou to ohlašující se schopnosti, jež se vyzpívaly v definitivním díle Élémira Bourgesa, v románech *Le Crépuscule des Dieux* a *Les Oiseaux s'envolent et les Fleurs tombent.*

Le Crépuscule des Dieux nesl v původním vydání podtitul *Moeurs contemporaines* — heslo, jemuž zde arci třeba rozuměti jinak, než je pojímal naturalismus. Ne popis lidí a mravů, ale příklad samých niterních určujících činitelů, jež se v nich zrcadlí; ne sbírku »dokumentů«, ale psychologickou a filosofickou synthesu dává p. Bourgesův román. Vypravuje o rozkladu a zániku knížecí rodiny — a obnažuje v typickém případě *mechanism rozkladných, záporných sil života.* Temnými dramaty neštěstí, neřesti, zločinu oživuje se v něm pařížské vyhnanství vévody Charlesa d'Este. Ztrácí zemi, a unikne osobnímu nebezpečí, jen aby ztravován nudou svrženého tyrana, unavuje se bizarními choutkami přepychu a brutality, uzavřen všem živným vlivům života. viděl, jak nevypočítatelné, ironické moci hrají osudem jeho i jeho okolí. Tajnou niterní nemocí mu umírá nejmladší dítě, anemická víla Claribel. Jeho prvorozený syn se stane obětí intriky služčiny a končí podvodnou hrou. A krutější moci ještě čekají. Dvě zlé tragedie vášně a krve se připravují v jeho domě. Snová je vévodova milenka Giulia Belcredi. Probudí krvesmilnou lásku jeho dětí, Christiany a Hanse Ulrica, která v nich dosud spala, absorbována docela společnými sny a uměleckými zálibami; právě umění jest jí prostředkem — jeho erotické horečky, vzlyky touhy a bouře smyslů jim zjeví, z jednoho z těch krutých dramat krve, kterými anglická renaissance připravovala příchod Shakespearův, z Fordovy *Annabely* jim čte slovo a gesto jejich tajné

vášně a číhajícího hříchu, donutí je, aby prošli ohněm erotického šílenství v ariích Siegmunda a Siegelindy Wagnerovy opery... A triumfuje nad mrtvolou Ulricovou, jenž platí životem noc své lásky a svého hříchu. Tomuto erotickému dramatu patří stránky mocného kouzla, v románu, listy psychologie kondensované, ale přesné, ovládnuté, ale živé, vážené z poznání nejhlubších skrytů a vírů lidského srdce. Cítíte, že zde Élémir Bourges našel magickou formuli řídkých *umělců bolesti a zla*, Villiersa de l'Isle Adam nebo Barbeye d'Aurevilly. Vytvořil tmavou visi zla a promítl ji ve zjev ženy, v němž jeho psychologická potence pro ten čas vyvrcholila. Guilia Belcredi. Její divná, plavá krása, záhadný úsměv bledé tváře, hloubka a tma její duše, jež zakrývá chladem jako závojem všecky ničivé instinkty a miluje zlo jako jiné ženy milují lásku, oživuje mi v mysli jako svůj prototyp některé ženy Renaissance, milenky a vládkyně, kouzelnice luxu a zločinu, hrající láskou a smrtí, jak dodnes fascinují hádankou svého pohledu na Leonardově Monně Lise na příklad. Démonický živel p. Bourgesova románu v ní je vtělen. Velkou ničitelkou jest, ničitelkou studeného mozku i srdce, která rozhoduje o životě a smrti svých obětí mezi dvěma polibky nebo mezi dvěma ariema... neboť její umění, matoucí a omamující jako pohled hada, slouží zlu, jako její tělo, které nechá starého vévodu platit zlatem, a Ottu, jeho syna, zločinem. Tato černá duše vyzpívá se docela druhým krvavým dramatem románu. V lásce Giuliině a Ottově rozvíjí p. Bourges jedno z nejvzrušivějších erotických dobrodružství současné prosy. V některých básních Baudelairových *Fleurs du Mal* tane echo této erotiky. Vír divoké vášně a perversní smyslnosti zde vře, objetí je křečí a opojení podobno smrti, láska se podněcuje nenávistí... tajemné, děsné propasti se otevírají v duši:

dlouhé, záhadné zámlky přerývají hrdelné výkřiky vášně, a démonické srdce v nich snuje zlé sny: do smyslných představ mísí se myšlenky na zločin.... Pokus otravy, v nějž vyústí, ztroskotá náhodou a zlomí se ve smrt milenců. A řadou marných otrávených dnů vším zrazeného starce vyznívá historie rozkladu a smrti, jíž je *Le Crépuscule des Dieux*. Řekl jsem, že je v Giulii vtělen démonický živel knihy — p. Bourges v něm typisuje ještě druhou složku lidské tragedie. V Arcangellim, šašku a intriguantovi a všemohoucím lokajovi, staví proti zlu žádostí a vášní zlo nízké, chytrácké. Maska bizarrerie a komiky hraje v dramatech života a smrti stejně určující roli. Arcangelli je chytrák, jenž mluví v Shakespearovi prosou, Kaliban, vždy připravený, svrhnout Prospera: karrikaturní stín člověka a živý výsměch osudu... A protipol vášně, s níž nebo proti níž ničí život: druhá podoba zla, se kterým člověk bojuje a kterému podléhá.

Mezera celých deseti let dělí od prvních dvou poslední román Élémira Bourgesa *Les Oiseaux s'envolent et les Fleurs tombent.* Pokládám za nemožné shrnouti na malé ploše i jen plán a obrys této knihy. Je to báseň, epická a heroická skladba velkého stylu: široce založená, prudce vyvinutá, živě vypravená, sama tak zhuštěná, že by každá zkratka setřela její relief. Zájem pro spor lidské duše, vůle a touhy s osudem a tisíci skrytými silami, jimiž vytváří život; introspekce vášní a jejich ničivé činnosti v samém nitru lidském; odvaha pohledů do propastí a smrští, v nichž tragické dobrodružství lidského života zaniká — to, co jsem hned z předu nazval citem a smyslem tragiky, je tu soustředěno, vzmocněno, a vloženo v typ věčného zápasu člověkova o chimerickou cenu štěstí. Tu immanentní touhu, křečovitou potřebu štěstí, která vytvořila a vytváří všecko, a na kterou lze uvésti dynamiku

života jako na niterní prapříčinu, typisuje mi hrdina románu, velkovévoda Floris. Jeho hisrorie není než *illustrací tmavého paradoxu osudu.* Je kommunard a galejník, definitivně zlomený, a štěstí k němu přijde s nejpyšnějšími dary; urození, moc, bohatství a láska ženy, o níž se odvážil jen těžce sníti jako o fantomu, otevrou mu »začarovaný ostrov« nejkrásnějších možností. Ale v tomtéž okamžiku začíná errosivní činnost fatality; zášť bizarrního otce a smrt matky, sotva nalezené, jsou první v řadě stínů, které se tlačí za ním, vedouce za ruce bolesti touhy nikdy nenasycené a srdce vždy znova zrazeného. Zlé krise rozleptávají jeho vůli, ztravují jeho energie. Ničivé žádosti otravují jeho srdce, »coeur vorace et insatiable.« Je z těch, jejichž nitro nesplněnou touhou onemocní ... a jejichž touha je vždy nesplněna, protože hledá vždy nových vznícení, sotva začne v jedné podobě vyznívati, přenáší se v jinou, absorbuje vůli, vzroste ve vášeň, imperativ osudu. Láska k Josině je krisí Florisova beztěžištného prudkého srdce; násilně umlčené energie skloní se prudce ke hříšné žadosti; a osud toho, jenž má horkou krev renaissančního condottiera v žilách, řítí se jako vodopádem ke smrti, k hořké zoufalé smrti duše, která neměla klidu na vrcholcích štěstí a změřila hloubky lidské bolesti. Kolem Florisa ničí řada katastrof, pravý »tanec smrti«, rozhýřivší se ironicky, na »začarovaném ostrově« celou rodinu velkovévodovu: on sám zabije Giana, nevlastního bratra a domělého soka, zaviní smrt své ženy, jež jej přistihne v náručí své sestry; jeho otec Fedor a sestra Taťána umírají, a jeho bratr José-Maria podléhá sporu rozumu a víry. Nadále jest život Florisův ponurou honbou za lékem otrávenému nitru, až do poslední chvíle ..... Řada tragických duší zrcadlí a rozvádí ideu díla: Velkovévoda Fedor. hořké záhadné srdce, ztravované zlovůlí

a přesycením; arcibiskup José-Maria, jehož chladná tvář skrývá niterní zápasy kněze, ztrativšího víru, a jenž jde do samoty rozřešit si záhadu bytí; Giano, umělec, vyžívající lehce a ohnivě výbušný temperament raçy Benvenuta Celliniho . . . Pak ženy románu, féerické, utvořené jako z vodních par a slunečních paprsků: Maria-Pia, mater dolorosa z rodu sladkých trpitelek s obrazů primitivů; hrdinky obou erotických dobrodružství Florisových, sestry Isabella, jemná a passivní, přijímající lásku jako květina, a umírající smutkem, Josina lehká a živá jako paprsek hrající na vodě a v sítinách, a stržená krutou ironií vášně ve vír hříchu a bolesti; slepá heroina Taťána, která umírá hořem tiše a pyšně, jak žila, uprostřed táhlých, truchlivých melodií venkovanek. — Jen v některých dramatech Shakespearových žije jemný, opojný sen ženství, jaký vtělil do svých hrdinek p. Bourges. Jakoby štíhlé, sladké postavy trecentistů, madonny a primavery, sestoupily s pláten a fresk . . . jen že průsvitnou bělí jejich pleti chvěje život, krev se zapaluje, srdce prožívají krise — neboť i ony hrají v lidské tragedii a nesou s mužem tíž osudu, tuh a sklamání, vášní, rozkoše a bolesti, jež samým tepem svých srdcí proměňují v píseň: a umírají, ztráveny, s posledním tònem této písně.

To jsou dramatis personae románu, v nichž se pokouším zjistiti jeho *rythmus*, nemoha podati *jeho plastiky*. Neboť epická a heroická skladba p. Bourgesova rozvíjí se v rámci obrazů a scén, malovaných s vysokou obrazotvornou silou a souverenní jistotou suggesce, a oživuje se světem lidských nálevníků, těch drobných postaviček, jež krouží kolem hrdiny a tvoří svým životem z druhé ruky jeho protiklad, ale také pozadí, od kterého se odráží silou své vůle a stupněm své bolesti. Pan Bourges v nich rozvíjí sekun-

dární složky, vedlejší větve dramatického dění. Hrají úlohy malých, úzkých duší, které pociťují krise života jen jako vzdálený otřes, nebo karrikují, jako už Arcangelli v *Le Crépuscule des Dieux*, lidskou slabost, úzkost a perfidii — lakomý žid Chus na př., komický pan Thiers, řada jiných. Spisovatel jimi prosel román jako místy oddechu, která dělí zhuštěné, prudce zvednuté scény jeho vypravování, a zachycují jeho nit tam, kde se dělí a snová v novou peripetii. Rythmus románu, jeho ideová a psychologická dynamika, je v invenci a kresbě postav, jež sehrávají (v typickém případě) *lidskou tragedii* — abych řekl jedním slovem celou shodu a celou různost románové psychologie, jejímž tvůrcem je Balzac a předmětem lidská *komedie* t. j. tříšt a změt života, vír jednotlivostí, tok denních událostí a jevů, a té, k níž šel Flaubert a jde Elémir Bourges: psychologie synthetické, hledající člověka v tom, v čem jej vždy hledaly epos a tragedie t. j. v typických případech a dobrodružstvích života, ve vypiatých projevech vůle a energie, tam, kde je *hrdinou*, *představitelem* lidstva, jehož já ukazuje jako zrcadlo stálé, vládnoucí síly lidské fyse: touhy, jež určují život, vášně, které jej tříští, slabosti, jimiž hyne.

(dokončení)

SOPHUS MICHAËLIS: AEBELOE

Ale právě ta bezúčelná náhodnost, které se posmíval v přírodě, zasáhla jej v jeho vlastním mase. Neboť smrt schvátila jeho syny brzo, nahodile a nečekaně, jako vlaštovka uchvacuje komára v letu.

Jeden z nich padl jako hoch do hradního příkopu, když otec stál na nejhořejším cimbuří věže a zděšením nemoha promluviti slyšel ránu a zoufalý výkřik, nemoha mu pomoci; neboť vrhnouti se s věže znamenalo jistou smrt a spěchati dolů znamenalo dáti právě smrti náskok vítězství.

Druhý syn byl zachvácen slunečním úpalem na poli a zemřel okamžitě, jak byl donešen domů. Avšak třetího stihla nejkrutší smrt — nejkrutší i pro samotného Stena; neboť zahynul nešťastnou ranou z ruky samotného otce.

A pokaždé zatínal otec, jenž jinak nenáviděl nemoci a ošetřování, ruce v zuřivosti proti slepé náhodě, proti neviditelné smrti, která nehlášena, bez výstrah a nemocí loupila mu děti. Posledněkrát, když držel svého desetiletého syna v náručí s krvácející ranou v šíji, kousal se sám do jazyku bolestí, hladil měkký hochův vlas a po té své čelo, nepozoruje, jak krev zanechává červené stopy v divokých vráskách čela.

Syn a novorozená dcera ještě Stenovi zbývali. Syna nepustil nikdy z dohledu. Bral ho na koně, když vyjížděl Spal s ním na jedné posteli. Častěji v noci přiloudil se rukou k jeho srdci a zachycoval nadšeně jeho zdravé, vlnivé bušení. Za dne cvičil jej ve zbrani a chvěl se radostí, když prvně otužil jeho svaly k na-

pětí ocelového luku, jeho vlastního starého luku, bez pomoci hředla nebo vratidla. Sám nenosíval nikdy střelné zbraně po smrti svého třetího syna. A když se vrátili z lovu domů, nechal si Sten Basse synem podati svůj nápoj, podal mu pohár a nutil ho, aby jej vyprázdnil do polovice.

Sten nenáviděl smrti, která mu uloupila tolik jeho živého masa a krve. Své syny nepohřbil v umrlčí kapli nebo na hřbitově: nikdo neměl ho viděti plakat jako ženu nebo klopit hlavu zármutkem. Nikdy nechtěl se pokořiti smrti.

Mrtvolu synovu odnesl za časného jitra k jezeru a vyhrabal sám hrob u paty nejkrásnějšího stromu, jejž nalezl. Po té vzal všechny své nejdražší kožešiny, kožešiny kůní a vlčí a starý hermelín, jejž otec jeho nosil kdysi na prsou — a podložil je pod mrtvolu synovu. A ve své neskrotné nenávisti k životu, jenž nesoucitně dále žil vůkol něho, zabíjel vše živoucí, co mu přišlo pod ruku, ptáky a zvěř, kterou potkal na cestě, sporážel vše a nechal téci krev do hrobu jako pohřební oběť. Svého nejlepšího psa zabil a hodil do hrobu. Zelené listí vůkol něho draždilo jej k zuřivosti, květiny šklebily se jeho ztrátě ve své planoucí nádheře barev. A jako kdyby chtěl hroziti smrti ve všem a mstíti se hrdé, vítězné přírodě, vyškubal ve své divokosti všechny výhonky a rostliny, posekal keře a květy, vytrhal břízky a mladé jedle i s kořeny, zplenil a zničil vše vůkol sebe a naházel větve a byliny do hrobu, jenž tímto vražděním vzrůstal na trofej odplaty za to, oč jej oloupila smrt. Život měl býti usmířen životem a jeho ztráta skryta nánosem ztrát.

Když třetí syn zahynul střelnou ranou, byl poslední teprve hošíkem. Sten vzal ho také na cestu onoho rána, kdy vynášel mrtvolu. Vybral mohutný

starý dub. Hoch nechápal, co to vše znamená, avšak otec pohlížel na něj podivně přísně a kázal mu shledati všechna hnízda ptačí, o nichž ví nebo jež najde v lese. Syn šel a sbíral a přinášel hnízda s křičícími písklaty a hnízda s teplými vejci. Otec vykopal hrob a položil v něj mrtvolu synovu. Po té obracel všechna hnízda a vysypával v něj ptačí mláďata a vejce. Hoch stál a přihlížel k tomu se slzami v očích. Nechápal toho vraždění, nýbrž vzhlížel prosebně k otci. Ten zazuřil pro jeho pohled. Uchopil syna, zakolébal jím před sebou v náručí a zamýšlel v okamžiku vrhnouti živoucího k mrtvému — tak by smrt neměla, co by mu uloupila, tak by její nenasytný jícen byl ucpán poslední obětí. Ale hoch přimknul se tak těsně k jeho krku, jakoby ho žádná moc nemohla odtrhnouti, a srdce bušilo v malém těle a probíjelo své zoufalství do křečovitých hmatů rukou. Pustil tedy hocha, navalil větve a květy, vytrhl mladé buky s kořeny, rozčtvrtil vše, co zdrávo a kvetoucí spatřil kolem sebe, a zakryl tím hrob. Téhož dne dal poraziti dub, jehož nemotorný obrovský peň zakryl hrob synův, a nikdo neodvážil se dotknouti se ho.

Když onoho večera vrátil se domů se synem, svým posledním, opíjel se pitím a nutil víno i do hocha.

Nebezpečná vášeň procitla v synovi. Zamiloval si silné nápoje, víc a více, čím starší byl. Vplížil se do sklepa, navrtával díry do starých věder a vyssával víno stéblem. V nečinnosti trávil život u otce, jeho fantasie lačněla po činech a hledala stravu v mlhavých snech opojení z vína o velkých činech. Když to otec příliš pozdě vypátral, proklínal osud a přál si, aby byl ubil syna dříve, než vyspěl. Nyní nepouštěl ho z dozoru, sám zdržoval se vína, aby ho tím nepokoušel; avšak vše bylo marno. Syn opatřoval si víno, ne-li jinak, tedy krádeží.

Tu zemřela jeho matka. Nikdo nevěděl, kam byla její mrtvola pohřbena. Sten Basse vzal ji kdysi v noci a plul k Aebeloe, vystoupil na břeh s chladným břemenem a zakopal je hluboko do země pod svislé olše: posvětil ostrov smrti a bezpočetní havrani vydávali pronikavé skřeky, větřící mrtvoly, nad jeho hlavou.

Kteréhos rána syn zmizel, nikdo nemohl říci kam. Neštěstí se mu nemohlo přihoditi, nýbrž sám zúmyslně učinil se asi neviditelným. Neboť na každém ze tří mohyl synů leželo po ptačím hnízdě a v poraženém dubě byl vyryt velký kříž, čerstvý a mízou naběhlý. Kůň zmizel ze stáje, syn asi ujel ze země. Teprve po roce dostal Sten Basse zprávu z Německa, že syn sloužil v mnohých potyčkách a že jeho jmeno je vyslovováno se ctí.

Dlouho doufal otec, že se spatří opět se synem. Zprávy o něm však byly nahodilé a nejisté a musily býti zachycovány jako vzácní tažní ptáci, jichž není vídati v zemi. Konečně nedostávalo se jich úplně A ač rok míjel za rokem, nedovolil Sten nikomu pronésti domněnku, že je syn snad mrtev. Smrt nesměla už kositi na jeho nivách. Syn musí žíti. A v dlouhém mlčení hledal jistou záruku, že je dosud na živu a že kteréhos krásného dne překvapí ho svým návratem.

(pokračování)

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

Soukromá výstava, kterou p. *František Bílek* letos vypravil ve svém bytu, poskytuje, tuším, první celkový pohled na jeho tvorbu a dosud nejúplnější výraz jeho talentu. Bylo již mnoho, snad až příliš mnoho psáno o myšlence a duchu p. Bílkových prací, mluvilo se o jeho mysticismu, křesťanství, katolicismu z nejrůznějších hledisek — a přes to, nebo spíše právě proto není dosud hotového, vyčerpávajícího soudu jeho umělecké personality. Proto, že při tom nejmenší nebo zcela žádná pozornost nevěnována *výtvarnému stylu* jeho skulptur a analysy nešly za sujet a tendenci jejich, jakoby fond uměleckého díla ležel v nápisu, a ne ve vnitřním rythmu, v pathosu, v síle a vřelosti umělcova dechu. Neříkám, že p. Bílek nevyvolal aspoň částečně sám hlasů, soudících v něm jen a jen interpreta dogmatu; kladl v jednom období svého vývoje přílišnou váhu na sujet, neujasnil si zcela možnosti plastické suggesce a seslaboval ji slovnými výklady, jakoby jeho místo nebylo vedle těch, jejichž dílem jest renaissance skulptury v naší době, nýbrž vedle básníka, illustrujícího mystické meditace doprovodem visionářských litografií, Williama Blake-a. Dnes, zdá se mi, vyjasňuje se otázka samým novým směrem p. Bílkovy tvorby. Nemluví už jen v jedné tonině myšlenek a visí, jeho ideová škála se rozšířila; a současně začíná soustřeďovati výraz v plastický rythmus, působit výtvarnou suggescí. Není to obrat, jen krok vývoje, který obnažuje a vynáší na světlo nejhlubší kořeny jeho individuality. Nezřekl se původních myšlenek a ethické inspirace, přiřadiv k velkým lidským symbolům Krista a Marie Ramu a Krišnu indické mythologie, k variantům křesťanských myšlenek těžké symbolisace starozákonních legend o prvních osudech člověka na zemi. To jsou jen nové krystallisace jeho základní myšlenky a spodní bolesti jeho nitra: myšlenky a bolesti, plynoucí z meditací o záhadě lidské bytosti, o určení života na zemi, sporu duše a hmoty, o temném proč? jak? a kam? lidské existence. Najdete na konci katalogu této výstavy náčrt a rozbor nové cyklické práce, jejíž části, ne všecky, pohříchu, lze tu vidět buď hotové neb aspoň ve skizze: *Cesta*. Zběžný přehled prací, které shrnuje, říká, o jak definitivní vyslovení vládnoucích myšlenek a představ p. Bílkových tu jde. *Cesta* má, rozumím-li p. Bílkovi, býti plastickým epem pozemské dráhy člověkovy: vypravuje o jeho příchodu a bolestném probuzení v *Meteoru*, obrovitou postavou, jež, zpola tělo, zpola beztvarý balvan,

vztyčuje se s gestem síly a trýzně; celý krutý osud lidského bytí chvěje se v napiatých svalech, v nichž jsou nahromaděny síly, jimiž bude se probíjeti zpět na ztracenou hvězdu, jejíž úlomkem jest; var zmatené, prudké bolesti niterní ztuhl ve tvrdý, zoufající výraz tváře; žízeň, která bude hledat úkoje ve všech propastech života, okusí všech rozkoší i bolestí, vytlačí šťávy všech jedovatých bylin, než nalezne živou vodu a lék, volá rozmáchnutým gestem ruky, ukazující na rty... Illustrace prvních legend biblických, *Adam a Eva*, *Potopa*, *Sodoma* (nevystaveno) zachycují tři peripetie dramatu, jež se připravuje v gestu *Meteoru*. V řadě starozákonních proroků vyšlehuje tragická horečka hledajících v ekstatické výkřiky duše. Božstva indických legend, *Rama* a *Krišna*, symbolisují čisté síly, stajené v životě a vedoucí člověka k transcendentnímu cíli. — Tato koncepce vrhá proud ostrého světla na zdroje p. Bílkovy inspirace, obnažuje kořeny myšlenek a snů, jež našly v křesťanském dogmatu a symbolu první možnost, nejbližší konkretní výraz. Resumuje metafysický obsah p. Bílkovy tvorby — omezuji se zde na toto resumé, protože tvoří nejlepší základ ke studiu výtvarnické personality, která jí dala pevný umělecký tvar a která byla posud pomíjena nejvíce.

Vzpomínám si na tvrzení jednoho z p. Bílkových kritiků, že jeho dílo neznamená výtvarné, stylové obrody, že se odlišuje jen a jen cizostí myšlenek, ne novou, objevenou skulpturální individualitou. Tak aspoň vyzněl p. Mádlův referát v Národních Listech. Jen v zemi, kde se pořád ještě nerozumí úzké, genetické souvislosti myšlenky a výrazu uměleckého díla, je možno vyjádřiti se *takto*. Zcela blízká fakta ostatně p. Mádla vyvracejí: tkví ještě v živé paměti odpor officielních kruhů výtvarnických proti p. Bílkovi — tento odpor neplatil myšlenkám, z nichž žila skulptura jako malířství staletí, křesťanským symbolům, nýbrž novému vyslovení, plastické odvaze, technické revoltě nového talentu. I fakt, jak mnoho technických kvalit p. Bílkova díla přešlo do nejmladší plastiky (připomínám práce p. Kafkovu a Havlíčkovu z loňské výstavy Manesa), dokazuje, že se v p. Bílkovi obnovila naše skulptura, že kvas horečných idejí a snů přivedl do ní nový, stoupající život. Nebylo dosud tak krásné příležitosti, ujasniti si význam p. Bílkův po této stránce, jako výstava, o níž píši; bylo v ní viděti vedle definitivních výtvorů i přípravné práce, vedle plastik a keramik i kartony a skizzy. Výsledný dojem se soustředil a ustálil na dvou hlavních složkách p. Bílkova stylu: myslím jeho smysl pro prudkost a živost těl v pohybu a monumentální rys jeho skulptury. Mám v živé paměti kresbu vzpínajících se koní, náčrt k *Vášním*, jehož motiv opakoval se několikrát na skulpturách (Zloba času), reliefech i kartonech *(Jak ten čas utíká)*. Zde vidět výrazně, jak p. Bílek vidí a chápe *pohyb* jako nejbohatší fond plastických dojmů. Celá řada jeho prací variuje motivy lidských

těl v posunech vášně, vzrušení, křeče. Vláčná soustředěná gesta vytržení, jimiž těla vyrůstají jako květ v jednu tichou, jemnou linii (na soškách proroků), divoké vzryvy, v nichž se tělo křiví a svíjí, bičováno smyslovou bouří (*Tanec kol zlatého telete*), zhroucení v němé trýzni (*Orba*) a zase těla sehnutá a jako nalomená smutkem, jenž na nich těžce leží — je to celý svět zvláštních křivek a odvážných zkratek, nových poloh a poměrů údů, nevyčerpatelné bohatství plastických motivů, jež se nabízejí smělé modellaci. Zde a jen zde má smysl hledati vztah mezi pracemi p. Bílkovými a skulpturami p. Augusta Rodina. Pan Bílek uplatňuje příbuzný fond plastického zření, ve službách užší invence, interpretuje stejným rythmem plastickým, řekl bych, jednu větu života, kdežto p. Rodin sní a vytváří celou symfonii, celou výtvarnou epopej lidské fyse. Psychologickou analogií tohoto poměru je vztah k p. Rodinovi, jejž má p. Gustav Vigeland, sochař satanických záhad a hrůz, v němž ožila temná fantastika reliefů Nicola Pisana z katedrály orvietské, jako v p. Bílkovi symbolická imaginace skulptorů gotických dómů. Mezi pracemi p. Bílkovými najdete některé, jež mají primitivní tvrdý ráz staré gotické skulptury, třeba sochu *sv. Anny*, jejíž tichá, prostá křivka suggeruje naivní náboženský vznět, nebo *Kalvarii*, ten velký, psychický sen, v němž po dlouhé době znova vyjádřena byla sama essence křesťanství, tragika nesmírné, kosmické bolesti. Proti ekstatické, prudké, vírné polyfonii pohybů, o níž jsem mluvil, vane z těchto prací něco jako chrámový klid vybouřené bolesti, tiché a širé, jezerně čisté. Proti dramatické hybnosti stojí tu nehnutá velkost tragického symbolu — dva póly, mezi nimiž oscilluje p. Bílkova invence. Jeho *portréty* kloní se rozhodně k prvnímu pólu. Nové je poprsí z pálené hlíny, ženská hlava, sálající prudký žár smyslnosti, horečný odeur de femme, jenž působí jako žhavý, v nejvyšší poloze se třesoucí tòn erotický uprostřed všech těch asketických symbolů a snů. A v dřevořezbě *Krišny* vyzpíval p Bílek sladkost a něhu mladého těla, křehkost oblých údů, jež světlé, žilkované dřevo barví teplým tonem, jemné kouzlo pleti, jako dosud nikdy . . . Jen slovo ještě o *monumentálním rysu* díla p. Bílkova. Vyciťujete z jeho nejvýznačnějších prací, že jsou myšleny ve velkých rozměrech a pro širé, volné prostory, pro šerou hloubku chrámu nebo pro vyvýšená prostranství pod širým nebem. *Meteor, Potopa* a několik ještě kartonů p. Bílkových předurčeno je pro kamennou massu a vyjadřuje vlastně jen na polo velkou skulpturální myšlenku. A vývojová čára, kterou p. Bílek prošel, poznamenána jest jako troskami počtem monumentálních projektů, jichž nezrealisoval. Poslední z nich je *návrh na pomník Třebízského.* Připomíná motivem nejlepší listy *Otčenáše* a *Rukou*: tok těl, z nichž každé nese nové gesto ekstase nebo bolesti, vášně nebo smutku, a která dohromady vytvářejí vzrušené divadlo života,

matoucího a tříštícího počet životů, vidinu bouře, vichřicí a strhující počet duševních bouří, symbol utrpení, drtícího lidstva jako zrní ve stoupě. Řada vztýčených postav vyrůstá v grandiosní obrys prudce vzedmuté, stoupající vlny, vytvořené, aby ryla živou, odvážnou křivku do širého pozadí vzduchu a světla . . . Ani tento pomník nebude proveden, jak se dovídám. Patrně není u nás místa pro skulpturální dílo monumentálního stylu, leč když je routinovaně na kámen přeneseným živým obrazem z bazaru, prázdnou akademickou allegorií, jako p. Maudrův návrh na pomník Zeyerův, jejž před časem přinesla »Zlatá Praha«. *Miloš Marten*

VIKTOR DYK / FANTASTICKÁ POVÍDKA

Je večer snivý. Schody setmělé.
Na dveře klepu nesměle,
rozpačitě, jak už můj to zvyk.
Kdo že jsem a čeho sobě žádám,
táže se mne resolutní madame.
— Račte hlásit: stultissimus Dyk.

Spíše jsem šeptal, nežli mluvil [hrůzou,
stať já jsem dojat před Jeho Musou.
Marseilky dítě, jak ji kreslí Doré,
hleděla s výše: co tu chceš, o tvore?
Sem chodí vzdor, tma když kol
Napoleon a Ravachol,
a noční když už klesá šero,
na táčky přijde Nero.
Jsi přítel jakýs' nevěrný?
Jsi z katolické moderny?

Začínám výklad málo souvislý.
— Má slečno, nemám špatné [úmysly.
Akt slušnosti jen povinný
(desáté narozeniny!),
Opolský dí, jak známo je:

Má duše, važ si pokoje.
O důvod více ještě povím,
jsem vlastně synem Macharovým,
a jak je známo o nás všudy,
oba jsme pošli od Nerudy.
Stará vina dávno už mne hnětla,
slavnostní jste číslo »Besed« četla?
Jubileji měkne smrtelník.
Račte hlásit:

»Stultissimus Dyk«.

Já počal jakous hořkost chovat
k té dámě s mnoha nároky.
Je trapno slyšet opakovat
vlastní své skromné výroky.
Však mezitím. co naše řeči
už podezřelý braly tvar
a bylo jakés' nebezpečí —
do síně vstoupil jubilár.

— V hrubosti ještě není síla,
spor nerad vidím nemilý.
I když je Musa nezdvořilá,
může být básník zdvořilý.

Lecjaké věci v světě se dějí.
Nač kazit čas si jubilejí?
Že vjeli jsme si v pačesy?
Odpusťme si, co jsme si!

— Tím aktem dojat noblessy
dím: Odpusťme si, co jsme si.
Řeknu to, stručně, mistře drahý,
co truchle v srdci zvoní mi.
Básníci naši mřeli záhy
nebo se stali fádními.
Můj drahý mistře, smutno tu žíti,
bojím se, bojím čtyrycíti,
dusí nás stěny, těžký je dech,
bojím se, bojím svých drahých
[Čech.
Můj drahý mistře, vaše jmeno —

Tu poklepal mi na rameno,
a zašeptal pak uznalý:
— Chlapík. Taky jsme bývali!
Jak jsem to dostal, tak to dám.
A jenom pojďte dále k nám —

Vkročím v pokoj. Vida, vida,
poznal jsem ctného pana Šmída.
Sedí a sedí, pokuřuje,
básníka mocně oslavuje.
Byla to vůbec velká sláva:
připíjel Herben s Němcem z ‚Práva'.
Sedí a sedí, pokuřují,
básníka mocně oslavují.
Srdečná, nehledaná slova
pronáší Žofka Jelovškova.
Sedí a sedí, pokuřuje,
básníka mocně oslavuje.

Příval zní slov, vzlet perutný:
— Váš vavřín, mistře, mohutný! —
— Kněz řádu Melchisedecha —
— Vlast naše, ta zlá macecha —
— Věčná vám bude památka —
— Máte to hezká děťátka —
— Efemerní lidské já —
— Glogloglogloglogloria! —
— Průkopník, věstec, který bouří,
[hřímá —
— Co žen mne spilo rtoma
[vášnivýma —
— I ty milionská kůže —
— Zde by měly kvést růže —
— Ta vaše Musa, mistře, pla-
[menná —
— Zjev ethérický: je jen hubená —
— Mír světů. — Pumu pro cára! —
— Neznám já v světě farára —

Tu, zvyklý čelit burácení mass,
přehlušil všechno Němcův hlas:
— — Neviděli jste malého Kohna?
Celá partaj dělá jemu slona!
Neviděl jste Kohna malého?
Nemůže být partaj bez něho! —

Písně a žerty, slova láskou vzňatá
pak přerušil hlas Mithridata.
— Mám teskný dojem, stoje, sedě,
že u Bucků jsem na besedě.
Mladosti moji dávná léta ..
táži se marně: Byla? Ne?
Teď člověk s klidem čítá Goetha —
A zazpíval — O Emane! —

Nevrle sedím, hledím ven
v blátivý, kalný, smutný den —
Písničky, přípitky, všechno šlo
[k ďasu,
slavnostní číslo zbývá jen »Času«.
A jak sedím, sním a sním,
všelicos je mi nápadným.
Rád bych tak věděl, co bozi vědí,
proč Němec na mne úkosem hledí,
proč se tak mračil, když jsem mu
[děl:
— Kohna jste malého neviděl? —

OTOKAR BŘEZINA / ZPĚV MILENCŮ MŮJ PŘÍCHOD UVÍTAL . . .

Zpěv milenců můj příchod uvítal; však z dálných kuropění,
jež probouzí tvé slunce v duši mé, já čistčí slyším chor.
A němá, hledím k dílu mistrovu, když v oslnění
mých údů krásu bolestnou pro věky tesal ve mramor:
znamení vyšších rodů, přicházejících v slavnostech svého slunovratu,
zřím na obzoru svém jak svatojanské ohně na vrcholcích hor.

Hle, celé země sladké záření se v kráse mého léta skrývá,
sen nejžhavějším vínem slunečním opojeného dne;
červánků háje růžové, kde ptáků jitřní jásot zpívá,
smích klasů přede žní, když v brázdách jiskřících je vítr rozhrne,
pád měsíce do čekajících vod a na hladinách otřesených
vln harmonické rozehrání stříbrné.

Dech rodných pralesů ze hlubin ticha šlehá ke mně
a v krvi těžké zaúpění jar pod žárem prvních atmosfér.
Mateřská slova vášnivá mi tajně šeptá země,
s hor stáda žíznící když k napajedlům vracejí se podvečer,
a nezrození v kruté suggesci když vedou květy řeřavými
do zahrad milenců sny bázlivé mých dcer.

Však nad krvavým staveništěm národů můj pohled nedočkavý,
v mlčení, chvějícím se před odpovědí, se v dálku upírá . . .
když Zvěstování léto milostné se v světech vyšších slaví,
v mé duši skrytá rána zjitřená se otvírá.
Kdo k úlu srdce mého jako včelař ucho přiložil?
Roj, hladovící v květech slunce tohoto, v něm umírá.

V samotách bloudí duše má, u žití pějícího zdroje,
na zaslíbený příchod knížecí čekala zemdlená.
Spěch dílen tvých, vichřice kosmem letící, unáší snění moje,
melancholickou hudbou rozvířená šumí vřetena.
Smrt připravuje rukou magickou osnovu stavu tvého.
Pro Tkalce díla nového je každá cívka předena.

Probudila mne vůně ukrytých tvých vinohradů v květu,
když ve mdlobách tvůj strašný dech jsem cítila ze hlubin staletí:
vdechnutí jeho — tajuplný život zhaslých světů,
a vydechnutí — hořkých sluncí žhoucí početí.
V doubravách Illuse, v pupenců rašení i v pláči listí krvavého,
slavíky spící rozezpívala ukolébavka moje v zajetí.

Jak jitro odvážných je láska má, když východ první září bledne
a stříbří cesty na horách a ranních oblak let.
Stín stromů, v tíži plodů svých, na kraji polí, ve žni, za poledne;
hlas v tichu samot královských, jenž nepřestává pět.
Znám každou radost na zemi jak rodnou sestru svou a dle tvé vůle
ji k dílu vysílám a každá, zlomená, se ke mně vrací zpět.

Před suggescemi démonů můj každý krok tajemné hlasy střehou.
Jak luna v první čtvrti své, má duše v úplněk se blíží z tmy.
Rty němé mluvit učila jsem polibků svých něhou,
však naděje své slovo nejhlubší jsem zamlčela před nimi.
Je strašné dětem času tohoto a sladké jako smrt a narození nové
těm, kteří snít je dovedou dušemi čistými.

ALFRED JARRY / MESSALINA / ROMÁN ZE STARÉHO ŘÍMA

ČÁST PRVNÍ / PRIAPUS Z KRÁLOVSKÉ ZAHRADY

— . . . BOŽE ZAHRAD! chápu poprvé tvoje jmeno a jmeno tvé udává mi tvoje sídlo: obýváš *nejkrásnější zahradu*! jsou to ona neprůsvitná loubí, střecha domu Blaha! Střežíš-li ohrady chudých svým chudým obrazem, zhotoveným dřevěnkářem a jeho dlabadlem náhodou ze starého fíkovníku, nejkrásnější z tvých idolů, ty sám, ò Phallése, sídlíš v nejbožštější zahradě!

Císařovna, přikloněna k oknu svého paláce, očekává, že záclona chrámu zeleně se rozdělí a že z něho vystoupí Mužské Božství.

Leč listoví dvou zelení, platanů a břečťanu a pažity tekutého aeanthu zůstávají nepronikutelnějšími, než škraboška, která by dovedla zavříti oči, či prostěji by se řeklo, že žena tam dole, jejíž hlava je veliká jako Město, že Roma umíněně odvrací hlavu.

A císařovna se také odvrátí od okna a veliké Město se poznovu zúžilo a sploštilo do hadového rámu kulatého zrcadla jako medaille.

Jakmile se však podruhé oči Messalinìny setkají se zrcadlem, rozplyne se znova ve vzlykot.

Se stejnou choroblivou jemností, s jakou tam dříve přečetla obydlí své ulétlé chiméry, rozluštila tam *do písmeny*, proč bůh odešel.

Byloť starou latinskou věrou náboženskou, že Řím má asi více jmen.

Profání jmeno ROMA, které v řečtině značí *sílu*, jakož že Tiber v etrusském jazyce nazván byl *Rumon*, a že znova se každoročně zazelenával fík *ruminálský*,

vyjadřovalo přibližně, kterému bohu bylo Město zasvěceno.

Messalina v dětství naučila se od vestálek bohoslužebnému názvu FLORA.

Ale existovalo tajné a hrozné jmeno, jež bylo zapovězeno vysloviti pod trestem smrti (lid byl váben k domění, že by to mohla býti VALENTIA neb ANGEROMA), jež bylo vlastním jmenem boha Města.

A Kněží učili, že onen den, kdy jmeno to bude vyřknuto, bude dnem odchodu ochranného božství, které jinam půjde hledat, dle posvátné formule, *svého širšího kultu*.

A proto, ač nikdo neznal jmena toho, ustálil se zvyk ze strachu před nešťastnou náhodou říkati:

— *Město.*

A profaní jmeno ROMA zahalovalo jako maska hlavní štíty budov, kde nápis měl potřebu Město pojmenovati.

Nuže, Messalina na exergu této medaille Města ve zlatém zrcadle právě četla (leč její krise byla tak náhlá, že rty neslabikovaly) posvátné, sotva tušené, *jako jmeno Města* nikdy nevyslovené jmeno odešlého boha: poslední slovo věnování nad portikem knihovny Lucullovy, obrácené v zrcadle:

AMOЯ

— — — — — — — — — — — — — — — —

Ale jakmile císařovna zaplakala jakoby deštěm nad zahradami, staly se zahrady tak krásnými, dobře pochopila, že bůh je nemohl opustiti. I podívala se do zrcadla a její tvář zastínila Město a zvolala plným svým hlasem, jmenujíc beze strachu boha jeho jmenem:

— Dík AMORE! bože Říma, že jsi opustil Řím a jeho smrdutou Suburru pro zahrady, které se rozprostírají pod oknem Messalininým. Tys nebyl učiněn,

abys byl měšťanem; ozdob se květy, venkovský bože, věčný bože zahrad! Nenajdeš jinde *širšího kultu* než v novém svém císařství, BOŽE MESSALININ!

Vrátila se radostně k svému oknu.

— Komu se podobá toto město, opřílbené zelenou parukou, jež chce býti ženou, či tato žena, jež chce býti Městem? jakoby některá jiná než Messalina malými ústy svého pohlaví dovedla pohltit celé Město! Poznávám tě, třeba skrýváš svůj obličej! Jsi Poppea Sabina, milenka Valeria Asiatika, jenž zaplatil zahrady Lucullovy tvým rozmarům, aby tam učinil sochu tvé šíje a tvého vlasu stejně královsky, jako platí tvého manžela Cornelia Scipiona, aby nebyl než na oko manželem!

»... Zahrada je velmi krásná a Poppea Sabina — ne tak krásná jako já! — je velmi krásná žena. Má talárové úbory z jediného kusu hedvábí, vyšívané obrazy ptáků, na jichž vlečce by se mohl rozvinouti pohodlně, mimochod pěti set oslic denního mléka její lázní. Je v zahradě a já viděla — co můj manžel (on neviděl boha, on) ve své obvyklé nedůvěře prohledával všechny hájky stromů, podivuhodnou kouli ze sidonského skla, velikou jako lidská hlava! Nemám tak dokonalého zrcadla v tomto pokojíku mimo svůj obraz z perel. A jako jsem již poznala v Největším Cirku Skythským smaragdem, předměty zdají se tam přemrštěně většími, které jsou blízko, a menšími vzdálené. Myslím, že předpovídá budoucnost. Zpozorovala jsem se tam se všemi budoucími drobnými vráskami. Měla jsem velkou radost, když jsem se tam poznala velmi ohyzdnou.

»A pak nos Caesarův, odulý na konci, stal se tam úplňkem. Kdyby nahý muž se viděl mužem v té kouli, spatřil by se tam bohem! bohem, jehož hledám. Není však nic více v skleněné kouli, než v lidské hlavě, marné sny.

Asiaticus dozajista přinesl tuto kouli z Asie, aby poskytl bohu zrcadla. Je to uchovaný obraz Phalésův, jenž mu sděluje onu moc zrcadliti pod vzhledem apotheosy. Asiatikovi jest jistě bůh přízniv, jest knězem jeho chrámu. Bůh slunce navštěvuje nejdříve lidi krajin, kde slunce vychází! Již se nedivím, že Poppea dává Asiatikovi přednost před svým manželem. A přece Cornelius je krásný, vím dobře, ležela jsem s ním! Asiaticus je plešatý a tlustý, bylo mi sděleno, a má brvy na příč!... Nepoznala jsem Asiatika... dosud. Kdybych...? — Poznám boha, jejž skrývá ve své zahradě — aspoň, není li sám bohem zahrad. A stejně jako mám svoje skvosty v uzavřené skřínce, budu u sebe míti klíč k zahradám, klíč k bohu.

A vztáhla ruku po jedné ze sošek Phalésových (nebylo tam vůbec jediné pomůcky toiletní, jež by ho neměla na rukojeti), a ježto její myšlenky byly rozjasněny až k bláznovství a krutosti, po nejdětinštější hračce, stříbrné řehtačce jasného zvuku, jejíž látka vyvolávala pánovitou a císařskou vzpomínku na klapot kostí — a zazvonila pro svého udavače.

KAPITOLA TŘETÍ / ASIJSKÝ PÁN STROMŮ

Sed truncum forte dolatum
Arboris antiquae numen venerare Ithyphalli
Terribilis membri, medio qui semper in horto
Inguinibus puero, praedoni falce minetur.

L. JUN. MOD. COLUMELLAE
De Re rustica lib. X (De cultu hortorum)

Právní žalobci, kteří skládali své obžalovací spisy v ruce pretorovy v přítomnosti obžalovaného, potvrdivši je a davše je podepsati náměstkům, dospěli za Tiberia k tomu, že tajně císaři odevzdávali svá udání.

Jeho neklidný despotismus si jimi vypomáhal a nazýval je *ochránci práva*, poněvadž způsobovali potrestání těch, kteří mu úklady strojili, neb protikladem téhož, čemu se říká »Eumenidy«. Zlatem neb sliby vytahoval je dle svých potřeb z jich úkrytů jako meč z pochvy; a toto přirovnání, dle něhož nejzasloužilejší udavač byl považován za nahý a k ráně připravený meč, stalo se běžným. Nejvíce nahý ze všech a nejdražší Messalině, a onen, kterého zavolala, aby zákonitě potlačil Asiatika, byl jistý Publius Suilius, bývalý quaestor Germanikův, kdysi sezazený, poněvadž prodal za Tiberia jakýsi rozsudek na jistém ostrově.

Když zítřek odkryl zrakům Messalininým svou delikátní část, kterouž je zoře, císařovna proti svému zvyku již neusnula a zdržela Claudia na lůžku.

A do císařského cubicula, kdež lože ze slonoviny tvořilo trůn spravedlnosti, vstoupil udavač Publius Suilius v čele vojáků, spíše v davu než v četě, tak se tísnili, aby kohosi obklíčili, a takto oslovil císaře:

— Hle, že mám důkazy a svědky všech zločinů Valeria Asiatika, člověka, který veřejně lituje, že svým vlastním mečem nezabil Caesara, a já ho přivádím do tvých rukou.

Na prostěradlech méně bezkrevných, než ony, Claudiovy údy se zaklepaly. Ti všichni zde, kteří poprvé tě pozdravili císařem a mají být tvým nejvzácnějším pokladem, ježto jsi jich nabyl ze svých pokladů, viděli ho po smrti Caja Caesara v plné jeho pýše pozdvihnouti na jednom pahorku hlas: »Kéž zlíbilo se bohům, aby byl zahynul mojí paží!« A všichni projevují ochotu odpřísáhnouti, že Valerius nemůže od onoho dne vystoupiti na pahorek, aniž byl jat zběsilostí vraždy císaře. A jest až sedm pahorků v Městě, a tvoje drahocenná osoba jest jediná, Caesare.

Pokoušel se nás podplatiti podivným plýtváním svým bohatstvím, pravil jeden voják; leč my jsme loyalní a nikoliv na prodej, ani za zlato, ani za hýření nyní, co náležíme Caesarovi.

Chystá se na cestu, pravil jiný, ku plukům v Germanii; bude mu snadno, ježto se narodil ve Vídni a dík četné a vydatné podpoře jeho příbuzenstva, na této první hranici barbarského Levantu pozdvihnouti své krajanské národy.

— Jest milencem Poppeiným, myslím, zašeptala Messalina.

— Hle, tedy dosti slov, přerušil Claudius; osud rozhodl od okamžiku, kdy obžaloba byla vyslechnuta před obhájením.

— Konečně, pokračoval Suilius, aby nic nebylo opomenuto, viděl jsem ho oddávati se smilstvu bez ohledu na jeho pohlaví v plném Cirku; co jest dovoleno mladému muži, stává se obludným u tohoto lysého starce.

A natáhl ukazovák proti davu.

— Ah, kterého lysého starce označuješ, Ochránče Práv? zachechtal se Claudius. Toť můj notářský těsnopisec!

A Messalinina víčka se chvěla, neboť nepravidelná, ale těsná řada vojáků zakrývala jí dosud Asiatika.

Zeptej se svých synů, Suilie, zachvěl se hlas, oddělující všechny slabiky, který pronikl davem; a jediným krokem, jehož plstěný střevíc nepřidal žádného zvuku k jeho slovům, objevil se Valerius. — Jestliže ty jsi mne nikdy neviděl, jejich tělo mělo všechny důkazy, že jsem mužen!

Což spravedlnost poprvé vyváží osud? zablabolil císař, jenž se zajímal.

Pak řekl zcela nahlas:

Zůstaň, kde jsi, a mluv.

Valerius Asiaticus byl prostřední postavy, zvětšené vysokými serskými střevíci s ohnutými špičkami; v mužném věku, a lebka jeho nezdála se lysou než následkem oholení břitvou, mimo dlouhý vrkoč, gagátové černi, jehož splývající bič až po bedra líbal jeho šat z modrého, zlatě květovaného hedvábí — dle způsobu země, vzdálenější než všechna pamět, mimo knihu Amométovu, kamž až zanesl jmeno římské a jejíž obyčeje bez omezení přijal, učiniv ji stejně blízkou Římu jako Tatarsko a Indii říčním dovozem hedvábného zboží, kožešin, otroků a drahokamů do skladišt Dioscoridských, kdež se stýkali kupci sedmdesáti národů: — Číny.

A jeho obhajovací řeč byla přesvědčivá (kterak byl by milencem Poppeiným, když tě byla zastižena dostavenička ženy Corneliovy s pantomimem Mnesterem v jeho vlastních zahradách? a svého značného jmění, což ho užíval jinak, než ve službách císařových?) a pathetická, že odůvodnila až pohnutím chvění Claudiovo a vynutila slzy Messalininy.

Vyšla, aby je osušila a aby doporučila konsulovi Vitelliovi, by nedal uklouznouti obviněnému.

Claudius počal mluviti řecky, což bylo u něho známkou účasti, stejně často soustrastné neb sympatické, jako krvelačné:

— Στατιλίου δὲ Ταύρου μετὰ Λομκίου Αιβονος ὑπατεύσαντος ὁ Τιβέριος ἀπεῖπεν ἐσθῆτι σηρικῇ μηδένα ἄνδρα χρῆσθαι.
(Tiberius za konsulátu Statilia Taura a Lucia Libona
zakázal mužům nositi hedvábné šaty!)

Zdálo se, že nepodržel proti Asiatikovi jiného přitěžujícího svědectví, než tuto *promiskuitu* oděvů, látek Cosských a hedvábí, vyhražených ženám zákony o přepychu (libra hedvábné příze v Římě rovnala se libře zlata) a že se chystá propustiti ho z obžaloby.

Messalina, před níž kráčel Vittelius, vrátila se. »Ten huňatý cop na jeho hlavě je týž, který se ježí méně dlouhý na bedrech Panových,« mínila. »Přechovává boha . . . A jeho nehty, jež jsou božskými drápy . . .«

— Caesare, zvolala, má nehet malíčku v třtinovém pouzdře! Vzpomeň si, že od příhody, vztahující se k dýce jistého obžalovaného, na níž tvá líc dosud doznává vzpomínku, zakázal jsi moudře i samým písařům, podržeti v tvé přítomnosti své schránky na rydla . . .

— Strach, já? pravil Claudius pro sebe; což nejsem dítětem bohů?

— Poslyš mne, Caesare, řekla Messalina. Přechovává boha, zahrady, kouli . . . Caesare! chci říci, že má vrchcábnici Pompejovu po třetím jeho triumfu, ze Sidonského skla . . . ne! zhotovenou ze dvou celistvých drahých kamenů rozdílné barvy, dlouhých čtyři, širokých tři stopy, dosti massivních, aby unesly zlatou lunu, vážící třicet liber, a provázených všemi figurkami, vytesanými z odřezků týchž dvou kamenů.

— Venuše? . . blabolil Claudius.

— Lucullus hrál si na císaře a Asiaticus strojí spiknutí v týchž zahradách!

Při jmenu Augustově! pravil Claudius namáhavě, Hercule, bože síly, před jehož chrámem zpravidla soudím, Hercule u Mus! nejsem soudcem, ale služebníkem Osudu: nadchni mne pro velkou spravedlnost!

— Vystupuje na koně se strany bez stupadla, našeptával obratně Suilius; živil svého nemocného otce polívkami z lidského masa a radoval se při pohřebních slavnostech, (toť jediný ze zločinů, jejž si troufám téměř omluviti, u srovnání s nadšením po vraždě jednoho Caesara!) jí umělými prsty a usedá —

pohleď! — místo aby stál v tvéj císařské přítomnosti a tváří se, u Polluxa! jakoby plnil všechny povinnosti k tobě; milkuje se ve své lázni s mouchami a vystavěl svou knihovnu a svou pinacothéku, počav krovem.

— Phalés počíná na Olympu, mínila hlasitě Mes salina.

Vzpamatovala se:

-- Asiaticus jistě strojí úklady, Caesare!

— Dovol mu, pravil pak za všeobecného mlčení Vitellius, který čekal a dosud nepromluvil, poněvadž není jisto, zdaž je vinen, a tato okolnost jeho zločinu zaslouží úvahy, dovol mu — bylť jsem vždy jeho přítelem a znám tvou blahosklonnost Caesare, — aby si vybral způsob smrti.

Asiaticus vztýčil místo jakékoliv obhajovací řeči svou nevinnost v zlaté říze v postavě vzácného idolu, exotického a nepochopitelného.

Moje blahosklonnost! Veliká to milost opravdu! řekl Claudius. — Jsem velmi blahosklonný. — A jeho ústa slintala Jest nevinný, myslím, ten člověk v hedvábí, neboť svědkové, kteří ho viděli, poznali jen mého tajemníka.

Ale osud... Opravdu, hle spravedlnost: při jmenu Augustově a Herculově chci, aby si vybral způsob smrti! Ale nesmí zaváděti přílišné novoty, aniž smí přinášeti cizích smrtí na místo *zvyků předků!* Jest tvým přítelem, Vitellie; já chci být jeho přítelem, já tvůj collega, radou.

Tys mlád, Asiatiku; je ti asi sotva čtyřicet roků, máš tedy od nynějška právo holiti si vous břitvou a ponechati střihačku mladším lidem! A děláš si již věnec, bílý jako kost, tou břitvou z pravé serické ocele! Pohráváš si rád s předměty, které řeží, a abys

uchoval své nehty zahrocené, ukládáš je do dřevěného pouzdra. Vykoupej se dnes večer a vyškrab si život z hlubin svého krku, Asiatiku, to není příliš daleko, myslím o něco dále pouze, než kořínky tvého vousu.

Snadno dávím, když se chce, prostým zakročením drsného péra, bohyni Fortunu, já Caesar. Usni v rudé lázni. Toť dobré, dobré, lepší než měkká péra, otáčená v uších . . . myslím. Jsem tvým dobrým; dobrým přítelem, Asiatiku. Způsobil bych ti tak radost, je-li pravda to, co praví ti, kteří lžou, že tě těší, o ty, který se obarvíš vším tím purpurem caesarským, jejž skrýváš ve své vyšívané hrudi, zahrdliti Caesara!

Ἄνδρ' ἀπαμύνασθαι, ὅτε τις πρότερος χαλεπήνῃ.

Nejsem velkým řečníkem?

Vojáci znova zajali Valeria do svého šiku. Onen verš z Homera na konci řeči Claudiovy byl jeho obvyklým rozloučením s těmi, jež odsuzoval k smrti.

Pak Messalina zvolala za němým odchodem Asitikovým:

— Nejsi bohem, kdyžtě umíráš! Ah, šťasten jsi, že navždy zmizíš za dobře uzavřenými branami svých zahrad, které otevru, u nohou boha zahrad! Jako Lucullus, který zemřel od boha v nejkrásnější své jídelně, kde večeřel *jako Apollo* s Phalésem! Neboť vím, že nepřežil filtru lásky, který mu podal k pití Callisthenes, jeho propuštěnec, aby zpět vydobyl srdce svého pána, v oběti podané bohu.

Kéž jsem hodna stolu božího (bůh mne slyší), až mi nadejde čas Apotheosy — *jako Atropos* u Lucullа!

A následujícího večera, v hodinu svých obvyklých vycházek v přestrojení do Suburry, planoucí však velikým purpurovým pláštěm, pod nímž skrývala v lakovém pouzdře bronzový klíček, spletený v draka,

který byl klíčem ke dveřím zahrad, znamením, že tento dar jejich majitele měl definitivu odkazu, propustila všechny družky a zapoměla nalhati při rozloučení Claudiovi, kam se ubírá.

Usnul, vyčerpán Venuší, nemyslel již na včerejší rozsudek a pochopil zcela přesně, že se jednalo o dvéře.

Pozor *na psa,* snil císař.

Leč Messalina byla plně zaujata představou neurčitého vidění jednoho koutu Lucullova parku, tvořícího podle oblibného přepychu nejraffinovanějších zahradních architektů, kdyžtě byli vyčerpali všechny výkvěty sochařství a všechny různobarvé tvary zahradnictví, cíp venkovského a malého pole, nahého jako nahota mužova až po jeho ithyphallus z fikovníku.

Jak je zvykem, nepostrádalo božství vegetace, korunované klasy a s nohou obtočenou úponky, žádného z obou přívlastků, které mu dovolovaly, první svou rumělkou naháněti strach malým dětem, druhý svou břitkou čepelí zapuzovati zloděje. Veliké křídlo nepamětné kosy, polorozevření nezměrných nůžek Atropiných — je-li rudá tyč lásky tím podvojným železem? — současně s *druhým* gestem boha, které zúrodňuje, silo smrt po celém poli.

(pokračování)

MILOŠ MARTEN / ÉLÉMIR BOURGES / PŘEDNÁŠKA

Román tragický (dovolte, abych to tak nazval) vytváří takto vypiatou osobnost lidskou a představuje ji v zápasu se stálými rozhodujícími silami života, vnitřními a vnějšími; měří je jako dvě entity, jejichž reagováním dán je život — s tím souvisí, že je vždy pokusem o *filosofickou synthesu* života, uměleckým výtvorem *filosofické meditace*, která v něm spolupracuje s psychologickou koncepcí a zavrcholuje ji.

Poměr filosofa a psychologa je nejvýš zajímavou stránkou p. Bourgesova díla. To není docela »román à thèse«, jak je píší Paul Bourget nebo Edouard Rod. Jim je román rozborem a demonstrací toho či onoho mravního problému — p. Bourges obsahá a řeší myšlenkou sám zákon, samu dynamiku, samu metafysickou entitu života. Týž rozdíl v technice: neanalysuje idejí — ony pronikají jeho román jako světlo a vzduch přírodu, jeho postavy je nesou a vyjadřují, jako nese a vyjadřuje kámen nebo rostlina v sobě, ve své existenci zákon svého určení. Román Elémira Bourgesa je fabulí *symbolem metafysického dramatu* — jeho vládnoucí myšlenky nenajdete jinde než v tom, že tkáň děje, tok a vývoj událostí a řetěz niterních krisí, zrcadlí jako tekoucí voda věčné hry touhy a odporu, pýchy, lásky, vášně a bolesti, všech živelných hnutí lidského já, které jsou posledním slovem našeho poznání sebe sama a v nichž hledáme hypothetický zákon své existence, jako určujeme jistými vlastnostmi hmoty fysikálné zákony jevových divadel v přírodě. Spisovatel vkládá toto metafysické drama do románu právem a způsobem poetické tvorby: určité

zvláštní případy osudů lidských se tu sehrávají tak, jak se udají ve skutečnosti za staletí jednou nebo vůbec nikdy, ale jak je tušíme a představujeme si za povrchem životního dění . . . jak si je musíme představovati, abychom neztratili úběžného bodu svých pohledů v život a nezřeli, ztraceni, jen tříšť a zmatek tam, kde nás ideelný imperativ nutí viděti zákon, pevný, třeba nevyslovitelný, vládnoucí, třeba neovládnutelný vědomím.

Záhadu života a smrti, paradox vášně, krutou hru náhody, tragiku lidské bolesti, vyčtete z knih Elémira Bourgesa. Miluje život jako sfingu; miluje bolest, protože je člověk v bolesti nejbližší mysteriu svého bytí; miluje var vášní, jež obnažují kořeny lidského já; a miluje smrt jako otevřenou bránu nekonečnosti. V jeho vypravování je příliš mnoho náhody, řeknete mi; asi tolik, jako v životě, odpovídám prostě. Zvykli jsme si na příliš rychlé a lesklé odpovědi na otázky svých úzkostí, a zapomínáme, že jimi byly naše pochybnosti jen umlčeny, ne vyvráceny; ale pociťujeme už, že jsou knihy, které mají na vše pohotově odpověď hladkou jako matematickou poučku, mnohem dále pravdy, než díla, jež do rovnice života berou tuto neznámou.

V *Les Oiseaux s'envolent et les Fleurs tombent* vytýčil Elémir Bourges symbol a ideu temného zákona životního *tragickou synthesou*: historií Florisovou a křivkou jejího vývoje, která se v jednom bodě dotýká vítězně vrcholků štěstí a pak zase rychle klesá do hloubi utrpení a zla — a *ideovou synthesou* dialogu Manesova a Florisova, jenž uzavírá hrdinovo bolestné zasvěcení zjevením téže marnosti vniterních a myšlenkových úsilí lidských, jakou mu v zápasech srdce a na drahách činu zjevil život sám. Kultury a umění, instituce a myšlenky, filosofie a vědy klesají se své výše a rozpadávají se pod tíhou poslední otázky: proč?

a kam? lidské existence. Florisova smrt i s poslední hořkou meditací u náhrobku Evina jest jen výsledkem toho dvojího poznání: zoufalého gesta, jímž končí honba za štěstím, a chladného úsměvu skeptikova. Schopenhauer bez léku mysticismu, Nietzsche, jenž nepoznal v čas »dass Lügen nöthig sind um zu leben« ... *Todo es nada* — všecko je nic. Co zbývá, je *absolutní mysterium smrti a nekonečnosti* — a román končí modlitbou k nekonečnému mysteriu.

Jistý *monumentální rys* románů p. Bourgesových odpovídá přímo jejich synthetické stavbě ideové a psychologické. Celou plastikou, všemi prostředky spisovatelské techniky jsou protivou děl poslední literární epochy tak, jako se od nich odlišují niterní dynamikou. Proti analytické a reflektivné prose, v níž vyústil naturalismus, obnovuje Elémir Bourges *tradici epického vypravování,* postupujícího tokem událostí, sledem scén a krisí; dialog není mu jen prostředkem karakteristiky, nýbrž rozvíjí a žene děj; reflexe nerozkládá se v celé stránky analysy, ale doplňuje relief, má asi funkci monologu v tragedii a autor ji často i stylisuje v monolog; vypravovaný příběh je zasazen v rámec obrazů, sune se řadou obrazů, v nichž se niterní i vnější složky, člověk i předměty, jež ho obklopují, myšlenky, slovo i čin pojí v složitou jednolitou scénu, malovanou živými barvami a mocnými tahy.

Zde jsem u zvlášť důležité složky p. Bourgerova stylu: jeho *výtvarný smysl* mám na mysli. Dobrodružství a dramata jeho románů odehrávají se uprostřed velkolepých scenerií, jsou vypraveny s vysloveným citem pro krásné pozadí, který na renaissančních malbách vyznívá složenou suggescí ideje a barvité a tvarové hry. Mlčelivou velikost mají tu popisné passáže. Slovo klade se za slovo jako barva vedle barvy; magií, jež uniká rozboru, kouzlí divadla, v nichž

skutečnost a fantom splývají, panoramata a lyrická zákoutí, města, ponořená do tmy, a písně slunce na zeleni, svítivou hru vln a žlutavou šíř pouště, celé krajinářské symfonie v koncisních rythmických větách. Někdy vyryje jedinou frásí celý obraz; čtěte jen: »Dole na Malé Straně vrhala kupole sv. Mikuláše nesmírný stín. Na druhé straně za mosty svítilo zasněžené město, tyčíc své nesčíslné střechy, věže, vížky a chrámy, pod stříbrem nehybných oblak« — není to obraz, *lept* Prahy, viděné s hora s Hradčan v jasné zimní noci? Nebo vyvolá grandiosní barvité divadlo: požár Paříže, rozlehlé moře plamenů, tryskající výbuchy, ohně výstřelů, slabé nemocné světlo, v němž se míhají bojující, padají ranění, a šílenství zkázy strhuje davy v divoký perversní rej . . ., pak zase ponurý obraz galejí — hieratické šero chrámu, — světlou šíři přímoří — bílý sen orientálního města: vždy nové obrazotvorné hry a nádherné vidiny, rozsvěcuje, zhasíná, mění a skládá v barvitou mosaiku. V obou románech po *Sous la Hache* promítl se p. Bourgesův výtvarný smysl v *milovnost knížecích nádher*, hýří na celých stránkách popisy staveb a interieurů, řezaného a zlaceného nábytku, maleb na stěnách, vzácných látek a drahokamů, na nichž se světlo rozptyluje a kouzelně hraje. Cítíte tu autorovu potřebu rozkoší oka, výtvarnou kulturu, par excellence uměleckou lásku k přepychu, kterou měli u vysoké míře Théophile Gautier a Charles Baudelaire. Je oba jako p. Bourgesa vzněcovala subtilná vášeň milovníků a znalců, a je oba jako p. Bourgesa sváděla k imaginárním výpravám do prostředí, přesycených uměním, přepychem objímajících a omamujících smysly, kde

> . . . tout est ordre et beauté,
> luxe, calme et volupté,

A zdá se mi, že je p. Bourges i v charakteristice svých hrdin skoro stejnou měrou malířem jako psychologem. Je jemným *portraitistou*, jenž jakoby byl odporoval tajemství lidské tváře a postavy s pláten mistrů portraitu, Leonarda da Vinci nebo Bronzina. Mluvil jsem už o jeho ženách a o dojmu, kterým působí: jakoby sestoupily s obrazů italské renaissance, aby vmísily útěchu a sladkost svých jemných duší do lidské tragedie a pak aby zemřely lidskou bolestí, krásné ještě v křeči a smrti. Dovolte, abych místo rozboru reprodukoval jeden portrait páně Bourgesův, obraz slepé kněžny Tafany z *Les Oiseaux s'envolent et les Fleurs tombent*: »A obrátiv se, spatřil před sebou velkovévoda Tafanu tak nehybnou, jako socha. Rudé papaprsky západu jí dopadaly přímo na zornice, zelené a světlé jako moře. Byla oděna od hlavy k patě bílým sametem a těžké, rovné záhyby, které jí padaly až k nohám, činily ji vyšší. Záhadný úsměv hrál jí na bledých rtech a její slabě růžová pleť, světlohnědé vlasy, v proudech splývající podél skrání, nakloněná hlava, oči fantómu, vše zdálo se nadpřirozeným ... Její rámě se oddalovalo od těla posunem trochu váhavým a v prstech točila trsem červených růží«.

Toť *malba slovy*, v níž p. Bourges vytěžuje koloristické a plastické možnosti slova a jíž se z plna uplatňuje jeho mocný, kultivovaný výtvarný smysl. Jsou chvíle, kdy vám dílo p. Bourgesovo, zvlášt jeho poslední román, připadá jako řada fresek, jež proměňují v epos a legendu stěny kteréhos italského paláce nebo chrámu. Tak, když evokuje kouzlo ballady, s tím epickým základem z mramoru, s něhou lyrismu a s poetickým uctěním lidské bolesti — ve scéně, v níž tři opuštěné sestry vypravují — zpívají, to bylo by pravé slovo - své hoře Isabelle a Florisovi; nebo když rozvine s epickou fugou složitý, pohnutý obraz

morláků, přísahajících krvinu, se starým knězem uprostřed, jenž slouží mši pomsty před hlavou své neti, zavražděné horaly; a znova na stránkách, kde přicházejí slepci jako zjevení oznamovat Taťáně katastrofu za katastrofou, které drtí její rod...

Tam, kde Elémir Bourges sleduje člověka do vírů vášně, lásky, bolesti, hříchu, uplatňuje se nově jeho plastické umění. Ovládá souverenně ohnivou, stříkající lávu duševních výbuchu, stylisuje ji, aniž seslabí její prudkosti, zachycuje citlivou resonanční deskou své mluvy celou stupnici niterních hlasů. Všecky prostředky psychického výrazu zná, a tím, že jich užívá střídavě, dociluje věrné psychologické rythmiky svých románů. Znám málo případů v moderní prose, kde bylo *analysováno* niterní drama tak jemné, v hloubi duše se snovající a téměř podvědomé, jako krvesmilná láska Ulrica a Christiany, s tak jistou znalostí mechanismu vášně, nebo kde bylo erotické dobrodružství tak složité, směsující smyslné šílenství s hrůzou mysteria, jako vášeň Giuliina a Ottova, rozvinutou s takovou maîtrisou obraznosti i slova, jako v *Le Crépuscule des Dieux*. V *Les Oiseaux s'envolent et les Fleurs tombent* je méně analysy, a vypravování nesou *dramatické scény a dialogy*. Scény, jako je ta, v níž Floris vyzve Giana, jsou krise, v nichž duševní napětí dostoupí vrcholu, trhá konvence, ničí vědomí a vůli; spodní síly a tajné, kruté instinky člověka, vyvrou jako geyzir slovy a činy, jež znamenají katastrofu. Co do dialogu, jest p. Bourges z těch řídkých prosatérů, kteří neztratili jeho tradice. Řekl jsem, že je dynamickou složkou vypravování; dodávám, že má šíři a mnohotvárnost, možnosti, jež měl v dramatu. Skanduje pathos a žert, zjevuje niterní stav spádem a přízvukem slov. Vzpomínám si na rozmluvu Florisovu s Josinou před mrtvolou vévody Fedora po noci jejich hříchu; dialog

je tu na výši svých možností, je písní, dvojzpěvem zmučených duší, jež hovoří, jakoby se střídavě shlížely ve zlém, kouzelném zrcadle a sdělovaly si hrůzu svého obrazu, chtějíce vyzpívat svou bolest, proměněnou v hudbu . . .

Ve skladbě a mluvě p. Bourgesových románů zračí se poslední složka jeho stylu a princip jeho literární techniky. Tkví v *kondensaci*, v úsilí, zhustiti co nejvíce živého, tvárného obsahu na ploše co nejmenší, v touze po nejvyšším možném skrystallování látky. Jeví se už v plánu a obrysu jeho knih, v tom, kolik uměleckých myšlenek, kolik samostatných sujetů je v nich stmeleno, kolik zvláštních dobrodružství a dramat vám vyrůstá z jejich stránek, zasníte-li se nad nimi a domyšlíte-li napověděné autorovy myšlenky; připomenu jen obě erotické episody románu *Le Crépuscule des Dieux*. P. Bourges užívá jako nikdo jiný *umění zkratky*, shrne na př. celou předehru historie Florisovy v několik stran úvodního dokumentu, zhustí v sumární přehled jeho bludnou honbu za klidem duše, zdrcené katastrofami, vloží lyrism jižního jara, vonícího kapitolou »Radosti začarovaného ostrova«, v improvisaci venkovanek v passáži, jíž podobnou najdete jen ještě v *Triumfu smrti* Annunziově; dialogy vedlejších osob jsou v jeho románech jako v Shakespearově dramatu prostředkem k vyslovení všeho sekundárního, podřízeného a přece nutného, všeho, co tvoří nezbytnou základní tónovou plochu a nesmí seslabiti reliefu vypravování. S tím souvisí i stylistická individualita p. Bourgesova. Jeho věta má rythmus a relief, podmíněný specifickou stavbou, zjednodušením a soustředěním na hlavní peň myšlenky, ale hlavně: výběrem slov největší hutnosti a plastiky. Z touhy po novosti a hutnosti výrazu vyhrabává p. Bourges zašlá, málo užívaná slova, vytěžuje slovník

starých spisovatelů, jejichž četba mu v duši zanechala tolik stop; vrací jim původní lesk a dociluje jimi kovového zvuku své řeči, barvy popisů, rythmiky dialogů, odstínění a výraznosti psychologické kresby. V kondensaci je tajemství formové zcelenosti a harmonie, stylové definitivnosti, která je forcí knih p. Bourgesových.

Élémir Bourges je tu dědicem Flaubertovým, jehož zákon definitivního stylu přejal. Sdílí s ním ještě jeden princip umělecké tvorby· zásadu uměleckého soustředění, úplného zasvěcení života umění. Jako Flaubert i on »vystoupil na svou věž ze slonoviny a osamotil se tam v snech«. Jeho dílo je pyšnou illustrací této věty. Tři romány, o nichž jsem mluvil, vznikly asi dvacetiletou krystalisací, a vzduch osamocené, soustředěné meditace, v níž autor hovořil jen s nejvyššími představiteli umění a myšlení lidského, lpí na jejich listech. Vznikly zcela neodvisle od aktuelních literárních teorií. Data jejich vzniku kryjí se s daty úplného vítězství naturalismu, s dobou, kdy se naturalismus začal ustalovati v doktrinu. Byly tichým protestem proti nové doktrině a prošly chladem nepovšimnutí, jaké stihá vždy výjimky. Tvorbu p. Bourgesovu nelze vlastně v souhrnu lépe definovati, než protiklady snah, ovládnuvších prosu poslední literární epochy. Miluje *heroismus* a básní *lidskou tragedii* v době, kdy nové romány doplňují ponejvíce jen novými episodami *lidskou komedii*, započatou Balzacem; obsahá celou složitou, vířící, z protiv složenou a protivami se tříštící bytost lidskou a ukazuje na *typických* případech její záhadu a paradox, zatím co literatura zná jen *případy* speciální a nejspeciálnější; sní o *metafysickém dramatu života*, o všeobecnosti lidské bolesti, kdy spisovatelé vidí v lidech jen *dokumenty*; vztyčuje dílo *monumentálního, epického stylu* v době prosy po-

pisné a analytické. Shrnete-li tyto protiklady, vybíhající na konec ve velký spor *analysy a synthesy*, dostanete konečnou formuli pro celkový styl a umělecký význam tvorby p. Bourgesovy. Je vítězným pokusem o uskutečnění *synthetického ideálu uměleckého v románu*, o román nového velkého stylu — a tím jedním z prvních činů umělecké renaissance, která tanula na mysli p. Marcellu Schwobovi v jemném essaii Spicilegu, *La Terreur et la Pitié*. Skončím jeho slovy, protože se čtou jako resumé díla Elémira Bourgesa:

»Ale konec století bude se snad říditi heslem básníka Walta Whitmana: *Sebou samým a v davu.* Literatura bude slaviti prudké a činné vzněty. Volný člověk nebude otročiti determinismu duševních a tělesných jevů. Jedinec nebude poslušen despotismu davů, nebo s nimi půjde ze své vůle. Bude jednati dle své imaginace a žíti po svém vkusu.

Potrvá-li literární forma románu, jistě se neobyčejně rozšíří. Pavědecké popisy, výklady, stavějící na odiv psychologii příručnic a špatně zažitou biologii, z něho budou vyloučeny. Stavba se v součástech vytříbí; skladba bude přísná; nové umění bude musit býti přesné a jasné.

Pak bude snad román románem *dobrodružným* v nejširším smyslu slova, románem krisí světa niterného a světa vnějšího, historií vznětů jedincových i davů dle toho, budou-li lidé nového hledati ve svém srdci, v dějinách, v podmanění země a věcí, nebo ve společenském vývoji.«

SOPHUS MICHAËLIS / AEBELOE

VIII

Kdysi večer při západu slunce stanulo několik mužů s nosítky v houští před Egenaesem. Na nosítkách ležel zabitý muž. Byl to Stena Basse poslední syn. Padl jako kůň, jenž klusá domů po dalekých cestách, čilý a silný, aby sklesl na práhu. Z německých výprav bral se domů s vyléčenými ranami a čerstvě vzkvétající ctí. Sotva několik mil od domova byl ubit ve sporu člověkem, kterého nikdy před tím neviděl.

Zastavili se v houští s nosítky a vyhlíželi k dvorci, jehož vroubená okna ssála poslední paprsky. Nikdo se nechtěl podvoliti tomu, aby donesl zvěst Stenu Bassovi. Neodvažovali se přinésti mrtvolu před jeho tvář nebo prohoditi slovo smrt před jeho ústy. Konečně povstal vlastní panoš ubitého, jenž provázel pána svého po dny a roky.

»Smrt je všem svata,« řekl. »A rád uvidím, zda smrt posledního syna pokoří hrdou jeho šíji.«

Šel k hradu a prošel všemi dveřmi, vrazil do posledních a vstoupil do dubově hnědé prostranné síně, kde seděl Sten Basse u stolu v paprscích červánků.

»Mír Boží této síni!« pronesl panoš a přistoupil k němu.

»Přicházíš s mírem Božím?« ptal se Sten a měřil cizince ostře zrakem. »Nikdo neohlásil tvého příchodu.«

»Smrt přichází vždy nehlášena,« odpověděl panoš a vzhlédl, ani nemrknuv.

»Jsi snad sama smrt?« ptal se Sten posměšně.

»Nikoli, ale hlásím ji.«

»Té nikdy nepřijmu,« pronesl Sten a pokynul rukou, jakoby chtěl přerušiti rozmluvu.

»Ani když přijde v podobě vašeho vlastního syna?« řekl panoš a položil zkrvácenou čepel na stůl.

»Mého syna? mého vlastního syna?« opakoval Sten a vzpřímil se podivně hřmotně, jakoby mu praštěly všechny údy po dlouholetém sezení. — »Co víš o mém synu?«

»Zde jest jeho meč — nepotřebuje ho již.«

»Tak použiji ho já za něj,« řekl Sten a napřáhl zubaté železo nad hlavou panošovou: »Pověz nyní, co víš. Ale střez se lži!«

»Nelhu,« řekl panoš, jemuž žíly na čele naběhly při této hrozbě. Vytasil se s pravdou, jakby tasil válečný meč. »Váš syn je mrtev!«

A Sten zahřměl pod ranou tou: »Mrtev — mrtev — řekni to znova — mrtev! Kdo viděl jej mrtvého?«

»Já sám,« odvětil panoš, ačkoliv poznával, že je to jeho poslední slovo.

»Tak jdi a podívej se ještě jednou! Podívej se ještě jednou! Tvé prokleté oko vidí špatně. Sebe samého jsi viděl mrtvého!«

Sten prohnal meč jeho lebí děsným úderem. Bez hlesu klesl panoš. A Sten vyřítil se ze síně, po vrzavých schodech a schůdcích, až dospěl nejvyššího cimbuří věže. Slunce sálalo k němu krvavězlatě všemi vyhlídkami a trhlinami — bylo to jako posměšný úsklebek světla tomu bolu, jenž zuřil v nitru Stenovu. Stoupal výš a výše, až stál na nejvyšší terrasse a viděl slunce klesati v ohnivé krvi jako pozdrav hrozné smrti. Zdálo se Stenovi, že i planoucí tvář slunce má vlastní vzezření smrti, jež třísní jeho čelo, jeho ústa, jeho ruce a šat svou teplou purpurovou krví. A zamával mečem nad okřídlím proti slunci, viděl jej zablesknouti se v posledním kmitání a padati, jakoby

se zařezával hluboce do krvavého, šklebivého obličeje slunce.

Té noci neopustil věže. Beze smyslů seděl a zíral za sluncem, až tma smyla poslední kapku jeho krvavé stopy. Noc porosila jeho vlas a jeho oči a zmírnila palčivý žár jeho krve. Té noci zápasil poslední zápas se smrtí a byl vítězem. Neboť byl zatvrzelý ve své víře, že panoš lhal a dostal odměnu, jaké si zasloužil za svou lež.

V tichosti odstranila hradní čeleď mrtvolu syna pánova a položila ji v starodávné, polou strouchnivělé rakvi do zanedbané kaple. Pohřbili také ubitého panoše a smyli krev s podlahy. Když Sten zase vstoupil do síně, stál jeho džbán vína před židlí, zpola naplněný, jako předešlého večera, a nebylo tam stopy po vraždě nebo neklidu. Mír boží vladl v jizbě.

A Sten konečně uvěřil, že to všechno byl jenom zlý sen. Nikdo z čeledě se mu o ničem nezmínil. Ptal se nejistě, přišel-li sem někdo předešlého večera, avšak odpověděli mu: »Nikoli, pane, nikdo!«

Sten přestal na tom, že má syna kdesi v cizích zemích. Přilnul k této víře pro celý svůj život. A jak dcera Gro vyrůstala a vyrůstala, líčil jí častěji a častěji, jakých bojů se bratr její v cizině účastní. A přišla-li z dálky zpráva o změně v poměrech Německa, říkával vždycky: »Erik byl jistě při tom! A tu Erik jistě pomohl k vítězství!«

Neboť hluboko dole v jeho skalopevné mysli jakoby skalnatá půda mizela a země stávala se kypřejší a měkčí a úrodnou a vytvářela malé, osluněné místečko, z něhož rašily všechny květiny otcovské lásky, něžné a mírné, a tam plakalo otcovské srdce rosu na všechny vzpomínky, a tam klíčily a rostly naděje v toho jediného syna, jenž byl vzdálen a bude žíti, i když se snad nikdy nevrátí, a v tuto jedinou dceru, jejíž zlatou

hlavu mohl bráti každého dne do svých těžkých rukou a líbati bezbarvými scvrklými rty.

Avšak hrdý a opovrhující a zatvrzelý zůstal a snažil se vylákati zatvrzelost tu i ve své vlastní krvi, ve své jediné dceři. Nesměla cítiti hrůzy nebo slabosti, její vůle měla se zoceliti a její odvaha upevniti jako odvaha mužova.

Když uslyšel, že jeho dcera byla v nebezpečí, že se však sama zachránila, přísahal násilníkovi pomstu; současně však usmívalo se jeho srdce hrdostí nad její neohrožeností. Zajal junkera a sliboval mu těžká a dlouhá muka jako pokutu za jeho smělost; avšak současně těšil se myšlenkou, že podrobí dceru zkoušce mnohem nebezpečnější. Chtěl viděti toho neopeřeného, nezkušeného ptáčka, jak čepejří křídla a drápy na obranu a k útoku. Proto vsadil jej do klece s ohnivým sokolem, jsa si jist, že si pomůže sám i v tomto nebezpečí. Proto chvátal druhého dne dolů otevříti klec, aby se přesvědčil, jak oba rozčepejření ptáci se v noci snesli.

IX

Než Soelver spal u nohou své panny jako lev se vtaženými drápy u nedotknuté kořisti. A noční šumění je pojalo a odkolébalo jejich sny na malý ostrov, kde se udál první jejich zápas.

Ten ležel v temnu, vykouzluje z tmavého jezera svůj bujný výhon vrb a keřů, jež všechny chvěly se a zaznívaly v monotonním zpěvu přírody, jež vřela a chvěla se sama v sobě jako kotel bublajících myšlenek.

A zmije vrhala svůj živý plod za bledého svitu hvězd, prokrádajícího se keři rojovníku, a hlemýžď plazil se svou noční toulkou a housenka zakuklovala

se, aby byla slepá, až den se vynoří se svou pronikavou září, a krtek prohazoval své krtince těžkými, tlumenými nárazy.

Ostrov neměl pána — ostrov byl liduprázdný. Neboť zpola pohřbené v písku ležely jen dvě lebky, jedna dávno zbělela a trouchnivěla ve vodě a písku, druhá, čerstvější a celá, s emailem zubů, jen polouvolněných z čelistí jako lesknoucí se perly, jež vypadávají ze své obruby.

A muž, který pohřbil manželku svou zde, kde nikdo nenajde jejího hrobu, spal beze snů ve svém vyhřátém loži, polou potopen v peřinách z peří, starobou páchnoucího.

A meč, jímž se jeho dcera bránila proti násilí, klesl opět k odpočinku do mělké vody, aby tam rezavěl dále v zapomenutí.

A z východu hnaly se vzrůstající spousty mraků a naplnily oblohu rozmarnou hrou tvarů, které žádné oko pozemské není s to pozorovati a žádná pozemská ruka nestačí narýsovati.

A poslední čtvrt měsíce byla smyta těmito mraky jako bledý napuchlý obličej utonulého bývá zakryt, vlnami.

A země se otáčela a nesla miliony svých obyvatelů do stínu noci a jiné miliony do lesku dne.

A slunce vystupovalo nad Aebeloe.

A Soelver se probudil.

Dlouho chvělo se v jeho polobdělém vědomí jásavé švitoření skřivánků vysoko ve vzduchu. Jakoby se třpyt skelných střepů vřezával do jeho zrakových nervů tímto zvukem. Jeho víčka zamžourala několikrát, a obrátil se zcela přes nohy Groiny. Van vzduchu okénkem vhrnul se mu do obličeje a probudil jej.

Rozevřel oči.

Bylo mu, jakoby se mu slunce hrnulo do otevřených očí. Bylo mu, jakoby se tekoucí a planoucí zlato řinulo do jeho nitra a plnilo ho tam úplně podivným horkem.

Slunce právě se vyhouplo a vyplnilo okénko ve velký oslnivý čtyřhran, jenž dával zeleným a fialovémodrým a oranžovéžlutým čtvercům tančiti v jeho vnitřním oku.

Jediným těžkým záchvěvem setřásl se sebe ranní chlad. Jeho krev zapálila se horečně v tom okamihu, a pohledl uvědoměně na Gro, jež ležela před ním s nohama opřenýma o jeho boky, s nejhořejším chumáčem uvolněných vlasů zapáleným v kmitavé záplavě slunce.

Spala dosud s krátkými, odměřenými výdechy, a jemné obrví očí chvělo se v slunci.

Soelver procitl k svému vědomí vší hrubou skutečností jitra. Viděl jemnou vlhkou blánu spánku přes její víčka a seskupenou jako malá bílá krůpěj v koutcích očních. Viděl naběhlé modré žilky jejích rukou, viděl jemnou bílou kůži příliš zahrocených střevíčků prohýbati se jemně kol prstů její nožky. A rozeznával vůni jejího těla, jež bylo jako dozrálé meruzalky, ještě silnější po této noci v šatech a v kožích.

A v jediném okamžiku přehlédl střízlivou, vnější stránku celé události. Sám zajat v moci Stena Bassa, uzavřen zde s jeho dcerou, pokrocen ženou, zdrcen vzduchem vězení, zmalátněný temnem, plazící se jako pes u nohou mladé dívky, kterou její vlastní otec dal mu do moci.

Opanován tímto zdravým, jasným poznáním, chtěl vstáti a vychechtati se vší té opovržlivé nemožnosti, vysmáti se svému strachu nyní v jitřně jasném dnu, tetelícím se skřivaním zpěvem, vysmáti se této mladé něžné dívce, před kterou se poslední večer tak chvěl,

vzíti jí její nevinnost, co právě spí jako kámen, a vrátiti ji jejímu otci s tímže nabubřelým posměchem, s jakým ten mu svěřil svou dceru »za ctnou manželku, společnici lože a stolu a všeho, co pod klíčem neb závorou jest« — haha!

Když však Soelver chtěl vstáti, spozoroval nejprve, že jedna jeho ruka je zachycena — chopena v bezvědomí spánku a držena pevně jejími dlouhými jemnými prsty, jež zatínaly se kolem jeho ruky, právě když ji chtěl z nich vymknouti. A náhlé prolití umírněné, pláčeschopné slabosti se ho zmocnilo při tomto bezděčném stisku její ruky. Jakoby se její duše ve spánku přimýkala k němu jako k pomocníku a zachránci před ním samotným, před jeho hrubou divokostí. Soelver vzpomněl, jak kdysi, když právě zvedal nůž, aby zapíchl srnku, se tato krčila takměř pod jeho ochranu a napřahovala tlamu jako po mateřském vemenu.

Soelver neměl tolik pokdy, aby si mohl objasniti své podivné změknutí smýšlení; neboť v tom okamžiku ozval se nad jeho hlavou štěkot. Vyhlídka se zatemnila, a spatřil, jak se pár hladových psů natahuje do otvoru. Hned po té byli odkopnuti nohou ve vysoké rytířské čižmě, a poznával posměšný hlas Stena Bassa.

»Nuže, spala jste dobře, děťátka?«

Na jediný okamih objevila se drsná, škodolibá tvář Stenova v otvoru, co úplně se skláněl k zemi. Po té vzdálil se se štěkajícími psy.

A Gro procitla. Vzpřímila se napolo a zírala strnule do osluněného obličeje Soelverova. Hlava její se lehce pohybovala, uvědomujíc si vše. Všechny rysy kol úst a očí zachvívaly se v prudkém pláči. Víčka rázem zčervenala, tváře vzplanuly za přívalu pláče, hrnoucího se promodrale, jenž se valil z neviditelných pramenů. Plakala a plakala, ustrašena tímto procitnutím

v sklepním brlohu, do jehož svíravé vlhké noci hleděla, co jenom tvář jejího násilníka jí plála vstříc, silně ozářena — aniž dovedla pochopiti neb seskupiti něco z toho, co se bylo událo.

Vzlykala v neukojitelném pláči, znějícím jako hluboké, hluboké sténání. A vzlykala stále, i když její otec odsunul dvéře a vstoupil do sklepa se svými psy, již těkali, čenichajíce ku předu, aby se hned zase vrátili k masu na schodech.

Nevěda si jinak rady, Soelver sklonil se nad rukou Groinou a políbil ji.

»Ukřivdil-li jsi mé dceři nějak, milý junkeře, byl-lis k ní příliš dotěrný, nebude pro tebe žádný trest dosti přísným!« zasípěl Sten, přistoupil k dceři a sevřel ji ve svém objetí s takovou prudkostí, že barett sesmekl se mu s hlavy a strhl černý obvaz, který měl přivázaný na oku přes prošedivělé vlasy.

»Gro, malý čížečku, malá statná Groičko, neboj se, nestrachuj se! Jednal s tebou zle? Gro, Groičko, což nedůvěřoval jsem tvé síle — neplač nyní, neplač nyní — což nedůvěřoval jsem tvé síle, že dovedeš si podrobiti toho drobounkého chlapíka, a že naučíš jej poníženosti za jednu noc?«

»Prokletý . . .« zasípěl Soelverovi v tvář. »Dotekl-li se's jí, nebudeš se už dlouho hýbati. Pověz, dotkl se's jí? dotkl se's jí, povídej!«

Soelver stál bezbranný proti této překypující zuřivosti. Oba psi opustili zbytky masa na schodech a stáli nyní každý po jedné straně svého pána a výli a štěkali s ním o závod.

»Odpověz, dotkl se's jí?«

Tu propukla divoká chuť po pomstě v Soelverovi: Proč by ne? Jeho úhlavního nepřítele úmyslem bylo ponížiti jej i dokázati jeho bezmoc vůči ženě, po které toužil. Nyní myslí starý, že se chytil do vlastních pout.

Gro plakala bez ustání. Vše se hodilo Soelverovi a jeho pomstě. Proč nedopřáti Stenovi domněnky, že jeho hrozné podezření jest odůvodněno?

Zžíravý chlad vyzníval z hlasu Soelvera, když zdlouhavě odpovídal:

»Ano, vzal jsem, co's nabídl. Přivedl's ji sám do mé blízkosti, položil's ji sám do mého klína. Nyní si ji opět můžeš vzíti. Pohrdám tvou dcerou, a nežádal jsem si jí jako ctné manželky, nýbrž jen jako požitku pro jedinou noc. Vezmi si ji opět! Vezmi si ji opět!«

(pokračování)

JOSEF HOLÝ / PŘED NANEBEVSTOUPENÍM

Jak mnoho zlatých sluncí padne
v dálku za lesy,
jak mnoho krásných růží zvadne,
milý Matesi!
Klopýtá čas, přec utíká v dáli,
stojíme zítra, kde včera jsme stáli,
všechno suchou nudou zeje,
srdce práhne, rozum kleje,
nadšení žloutne, chraptí hlas.
Vzal vše ďas.

Čekali jsme, nic nepřišlo,
naseli jsme, nic nevyšlo.
Co jsme měli, jiným kvete, bují,
naše touhy jiní pámbíčkují,
našimi bouřemi straší,
naším se smíchem hojí,

lacino se kojí
krví naší.
Pán Bůh jim dej požehnání v tom!
Zab to hrom!

Roztoužení sladkou náhodou,
již jsme uvěřili, slepé síle,
sedali jsme spolu nad vodou,
pevni aspoň v našem vlastním díle.
Svět byl rozevřen, vše jasno bylo,
proudy šuměly, kam vůle chtěla,
muška nad hlavou nám rozuměla,
všechno žilo.

Až kdysi — na štěstí? nebesa vědí —
přivezli po řece domorodci hnědí
k nám, »bílým čarodějům«, s hor
mladého muže. Blouznil. Prý ho milá
kouzelným nápojem opojila.
Se rtů nám splynulo tiše: Mor!
Klidný byl, pít jenom chtěl.
A zvolna ducha vypouštěl.
Neznáma nemoc. Pochyby se valí.
Neživot, život. Píseň davu
Tož jsme jej magnetisovali,
otevřeli hlavu.
Podivný mozek. Tuto musí ven.
Hotovo. Umře druhý den.

A z lovu jedeme zadumáni.
Země spí ticho, hvězdy bledé
luna matná oblohou vede,
jižní noc šerým se obloukem sklání
k bílému lesu. Krása, Bože, snivá,
věčně zářivá a věčně živá.

Hříčka sil! Nepoddat se kráse! —
Nemocný sedí, usmívá se.
»Právě umírá má Vejina,
zítra umře naše dědina.
Jděte k moři!« Dívá se tak milo,
hledí jistě smrti v líc.
»Hádě se ti kolem zavinulo
tvojich nohavic«.
Ďábla! Smýk' jsem nohou ze všech sil,
had se rychle k loži odplazil...
»Nejste šťastni«. Bleskem hlavou mou
kmit' se obraz s tváří zoufalou,
černé oči trpkou rosou smáče.
»Tebe za horama dívka pláče«
Mrtvé slovo chatrčí se chvělo,
druh můj hlaveň na horké klad' čelo.
»Pes můj věrný, hle!« a rzivě rusá tlama
lísala mu něžně pod rukama
hnědou holeň. Zanikla zas plaše.
»Zšedivěly černé vlasy vaše.«

Umlk'. Usmál jsem se. Třeští značně.
Do vatry jsem dříví přiložil,
oheň zaplál lačně.
»Milá, je to dlouho, co jsem žil?«
Vstal jsem k němu. Zarazil mne okem v ráz.
Ví Bůh, že tenkrát byl jsem chladný hoch,
však teď — kdo kletým smyslům věřit moh'? —
mne řezal hrůzy mráz.
Na lví kůži, ozářená plamem,
polo skutečností, polo klamem,
dívka tam sedí, hladíc ho jemně,
jakové rodí jen horká země,
ševelí šepot, divné zvuky znějí,

tak v nesmírných dálkách vyzvánějí,
kde stojí čas.
A opět vynikl jeho hlas,
lahodně zapěl, rojí se v chýši
podivných bytostí neznámých říší.

Vzal jsi mě za ruku, v šíleném chvatu
na koních míjíme chatu,
úprkem, štváni příšernou mocí
dle toku řeky hvězdnatou nocí
k moři, k moři,
schýlené hlavy šedivé k zemi,
vymřelými vesnicemi
a chatrč za námi hoří.

Jak mnoho zlatých sluncí padne
v dálku za lesy,
jak mnoho krásných růží zvadne,
milý Matesi!
Co jsme měli, nemáme,
co jsme znali, neznáme,
naše duše zemrou hlady,
svět je zavřen, temno všady,
není principu a síly není,
zahyneme v nevědění,
všechno suchou nudou zeje,
srdce práhne, rozum kleje.
Tedy zde konec, u těch skal?
Čas je, by život věčně spal.
Prázdno, bědno.
Ďas to vzal!
Nám je to jedno.

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

Hotového, ustáleného rázu nabývá tvorba mladé generace výtvarnické — to je, co vám napoví hned první dojem z jarní *výstavy Manesa.* V jejích salonech tane nálada peripetie, kterou jest projíti každému uměleckému hnutí: období, kdy se ztrácí vřelý a poněkud horečný dech obrody, změny, novosti, kdy jsou cíle ustáleny a dráhy zvoleny. Tatáž jména, tytéž snahy si zaznamenáváte — a také tytéž výsledky. Méně překvapení čeká vás tu na stěnách; nenalézáte téměř experimentů; síly jsou soustředěny převahou technicky. Jistou *chudobu* cítíte — ne že je málo vystavených prací, ale šťastných případů umělecké žně, děl, která znamenají vítězství, je tu málo v poměru k počtu a rozměru prací, jež opouštíte chladni, sklamáni . . . Na výstavě, která vykazuje tak málo experimentů uměleckých a váží především hodnotou vyzrálých utvrzených individualit, lze nejlépe oceniti hotovou, soustředěnou a harmonicky se vyžívající sílu p. Maxe Švabinského; právě ve vyhraněném stylu, ve vniterní a technické jistotě leží kouzlo jeho prací. Pravda, talent p. Švabinského je nevývojný, nebo aspoň není otřesů ani prudkých změn na dráze, kterou dosud prošel, a působí dnes týmiž kvalitami, jimiž zvítězil hned poprvé. Je to stále týž klidný realismus portrétu, interpretovaného až nebezpečně jednoduchou technikou kolorované kresby. Ale p. Švabinský je z těch řídkých, šťastných umělců, kteří celým já pevně koření v určité půdě a odkryvše ji, odkryli smysl a cíl svého talentu. Ve *Dvou podobiznách* vyslovuje se docela. Tichá, energii a resignaci směsující a s klidem téměř vegetativním se vyžívající raça patricijek z malého města tu vyzírá z tváře a gesta dvou žen, jejichž obrazy vystupují z koloristické něhy starého hedvábu, zeleni tmící se v loubí a zeleni zalité sluncem v pozadí. A to je svět p. Švabinského; je až epikem patricijské rodiny měšťanské, dobře zakořeněného, bez otřesu rostoucího života, intimity trochu studené a luxu, v němž jest jednoduchost vyjemněna lety. Pro klidný typ těchto tváří, kterých žádná velká vášeň a žádné šílenství myšlenky nepoznamenaly zuřivým stigmatem, je předurčena výrazová mocnost jeho kresby stejně jako jsou odpozorovány prostředí, v němž žijí tiché, vybledlé tóny hedvábů, poněkud zašlých a protkaných starými vzory, kterými zarámoval pevně rytou tvář a rythmickou postavu *Dámského portrétu.* P. Švabinský, figuralista par excellence, je významnou protiváhou vládnoucí krajinářské inspirace mladého malířství českého. Ale také jedinou protiváhou; mimo něj naleznete jen pokusy: tak p. Böttingrův *Dětský portrét* v jemně volených barvách, p. Karla Spilara *Mi-carême,* pastel Chéretem inspirovaný, ale delikátně laděný, p. Jiránka, umělce stále a napiatě hledajícího klíč své individuality, *Studie z kostela,*

pokoušející se o vážný, těžký akcent v sujetu, jenž je p. Úprkovi jen zdrojem koloristické vervy. Přičtěte indifferentní portrét p. Polakův a práce p. Rud. Béma, nepříjemně forçované, beze vší sensitivity, rozvádějící úporný barevný effekt do ohromných rozměrů *(Ve žních při západu slunce)* — a jste hotovi s figurálnými komposicemi. Pan Arnošt Hofbauer vložil tentokrát svůj vyjemněný artismus do studií tropické fauny, z nichž je studie tygra jemně odpozorována a *černý pantr*, svítící na volné, žluté písečné říši chef-d'oeuvre. — V krajinách p. Hudečkových vidět stálý vzrůst jeho krásného, lyrického talentu. Opojná symfonie země, teplá, vonná něha zeleně, delikátní křivky stromů ve volné, vzdušné prostoře – křehký déšť svadlého listí, v němž hoří žluté a rzivé skvrny zmírající zeleně — vlhké, vonné mlhy, stoupající z vod a trav a hrající fialovými stíny mezi stromy: to jsou motivy tří nejlepších obrazů, které tu vystavuje, *Topolů*, *Cesty na podzim*, *Potoku na podzim*, tří stancí krajinářských, krajin, v nichž zní a zpívá duše hallucinovaná stajeným životem hmoty. Od celé řady p. Slavíčkových obrazů odcházíte s divným dojmem a vědomí talentu, jenž se zastavil, než ještě splnil příslib svých uměleckých začátků. Vzpomínal jsem před nimi s údivem na několik děl, v nichž se hlásila tak ryzí krajinářská inspirace a hledal jsem marně jejich hloubky a síly v těchto jednotvárných tvrdě malovaných krajinách. To jsou opakující se seslabená echa, taková šedá tíž tane zde ve vzduchu, nebo zase hoří nebe i země barvami, jež jsme viděli na výstavě Worpswedských, ale které se potírají s typem krajiny *(Z pohorských motivů)* . . . Velká technická vyspělost tu byla vynaložena, ano, ale jak chladně a mdle to vyznívá . . . Pan František Šimon zachycuje štětcem, jejž znepokojují problémy světelných a barevných effektů, mnoho života a nálady; jeho *Boulevardy při dešti* jsou plny pohybu, z Normanských pastvin a *Moře při dešti* dýcháte melancholii šera a mlhy a pastell *Břehy u Onivalu* suggeruje vám takové šťastné lehké dobrodružství koloristovo, světlou, pestrou a smavou vidinu, malovanou takřka jen z radosti oka, jen aby se její dojem prodloužil a vychutnal do posledku. Podobným kouzlem zajme p. Strettiho *Po západu* s tou žlutozelenou, planoucí skvrnou zátoky, s těžkými silhouettami koní a tmavým pozadím starých zdí, jeden z jeho motivů starého města, které kout za koutem podléhá extensi moderního života a jehož agonii cítí a maluje jako nikdo jiný. Slečna Zdenka Braunerová má tu staropražský motiv *V tiché zahradě*, intimní partii zvětralé architektury, uprostřed zahrady, jejíž trávníky a keře chvějí se nenaznačitelným nepokojem březnového dne a nabíhají červeným nádechem mizící vegetace; jemně cítěná nálada, rys hlubokého smutku, jímž vane řídká běl zastřené oblohy a jenž jakoby lpěl na šedé, prudce zlomené zdi, nesmírné ticho zapadlého koutu, jejž dlouhé, holé větve stromu v popředí uzavírají, řadí tento

pastel k nejlepším číslům pohledů na Starou Prahu, v nichž dílo slečnino vrcholí. Technikou, která má něco z hranaté kresby starých krajinářů, je zajímavý p. Honsa a silným akcentem, byť ne zcela původním, hlásí se homo novus p. Honzík na obraze *U moře*. Nepatrný počet leptů, z nichž jen goyovský *Venkovský cirkus* p. Vovesův lze vyzvednout, doplňuje výstavu, na níž skulptury p. Suchardovy, bezpřízvuké figury p. Štursovy a fontána p. Šalounova tvoří víc dekorativní výplň, než zastupují skulpturu.

O celkovém rázu *výstavy Krasoumné jednoty* v Rudolfině nelze opravdu pověděti mnoho nového. Jako jiná leta je to pêle-mêle prací všech stupňů a odstínů, dobrých i špatných, prostředních i podprostředních — těchto nejvíce, zvlášť pokud jde o domácí vystavovatele. Míjíte, zmrazeni, barvotisky p. Slabého, mělké illustrace mělkých a hledaných themat, které vystavuje p. K. Rašek, uhlazenou prázdnotu pláten p. Engelmüllera a žalostné p. Jansovy výpravy do impressionismu, pískem a kamením vlastenecké dějepravy chřestící cyklus p. Liebschera a larmoyantní, hlučné allegorie p. Ludvíka Vacátka — a jen si těžkomyslně opakujete p. Huysmansovo: La médiocrité des gens élevés dans la métairie des Beaux-Arts demeure stationnaire« ... výjimek je zcela málo. Několik obrazů, zanikajících téměř úplně vedle zdrcující většiny nulních pláten a salon plastiky p. Bohumila Kafky, jenž dokazuje pěkné úsilí talentu, hledajícího svou doménu někde v oblasti p. Rodinovy skulptury a dávajícího prvek osobité karakteristiky hlavně v *portrétu akad. malíře F. Š.*, jemné, myšlenkami a city vymodellované hlavě, v jejíž sklonu a výrazu čtete vysoce niterní bytost. — Těžiště výstavy leží tedy přirozeně v dílech cizinců. Ne v některé ze souborných výstavek pp. K. Molla, Otty Friedricha, Willyho Hamackera, celkem lhostejných, oživujících přejatými, necítěnými allurami modernosti věčně stejný repertoire hodného, usedlého umělíčka, malujícího více nebo méně poctivě, s větším nebo menším úspěchem u obecenstva, ale bez hlubšího duševního fondu své portréty neb interieury, krajiny nebo mariny. Cizince, jež míním, třeba si i letos shledati v sálech výstavy, kde jsou umístěni tentokrát šťastněji, než před rokem, takže aspoň neslábne a nemizí čistá vítězná nota, kterou sem vnesli. V bohatém zastoupení *moderní grafiky*, hlavně německé, vidím zvláštní význam rudolfinské výstavy. *Svaz kreslících umělců* a *Spolek pro pův. leptání v Mnichově*, *Sdružení pro pův. litografii* v Berlíně, vystavují tu počet listů, illustrujících zajímavě, jaký bohatý svět uměleckých možností, jaká nová, jemná a tvárná řeč umělecká byla nalezena obrodou reprodukčních technik, která tvoří jednu z nejzajímavějších etap moderního umění. Nelze mi zde jmenovati ani studovati všechny. — Nejsou také všechny právě šťastnými dary grafického hnutí; tento proud nese přítěž prostředností, omylů a nezdarů. Ale vynesl také několik štědrých tvůrčích

individualit, v nichž jest raison d'être jeho, z nich jest p. *Albert Welti*. Už svým meditativním a fantastickým sklonem navazuje na tradici umělců, v nichž grafika vyvrcholila v devatenáctém století stejně jako v šestnáctém a sedmnáctém. Jeho themata jsou převahou tmavé, symbolické vidiny: *Hexensabbath*, cítěný v duchu německé pohádky s humoristickou spodní notou. *Půlnoční strašidlo* se skeletem, na jehož kostech hraje měsíční světlo; *Jízda Walkyr*, kde se před vámi, ve vašem dojmu, s celou bezprostředností fantomu přeměňuje zvichřená křivka mračen ve cválající, vzpínající se oře s legendárními bohyněmi vřavy válečné, mávající zbraněmi; pak *Podsvětí*, ponurý, tmavý břeh s probělávajícími se mátožnými postavami a stínem Charonovy loďky, *Potopa* s vodami, jež se zvedly a bijí do kamenné terassy paláce, nesouce děs do orgie a hltíce zvolna změť těl, která se zoufale zachraňují . . . Něco ze staroněmeckých rytin přešlo do leptů p. Weltiho. Tak má v *Hexensabbathu* kresba nahých ženských těl, letících vzduchem, tvrdou a pružnou strukturu nahot rytých Dürerem nebo Cranachem a vrací se tu také typické prohloubení plánu v miniaturní krajinu v pozadí; ještě více této staroněmecké inspirace je v *Madonně*, jedné z těch několika moderních Madonn, které nesetřely tiché, naivní a vznešené prostoty, jakou vdechli tomuto sujetu primitivové. Při tom je p. Welti umělec leptu par excellence. Jeho listy nejsou kresby, přenesené na měď bez niterního důvodu a zasloužívší si svého jména jen technikou. Jsou pojaty, cítěny jako lepty, a všechny jemné a nebezpečné prostředky leptacího umění spolupracují o jejich stylu. Nejjemnější křivky a vlny, nejnebezpečnější zkratky jsou tu ryty s překvapující jistotou; hloubky a odstíny splývají a vytvářejí ten skulpturálný dojem, jenž je kouzlem leptu. *Amazonka*, *Jízda Walkyr*, *Evropa* chefs d'oeuvre odvážné a vítězné ryjby; pozorujte jen ty delikátné profily, ta bronzová těla, ty živé, skvostně zachycené postoje koní. Na *Půlnočním strašidle*, *Podsvětí* a zvlášť *Měsíční noci* hrají stupně a hloubky. Měkké, vláčné tmy a třesivé, světlé zásvity s jemností, která vytěžuje nejtajnější možnosti techniky pro ryzí, živou náladu, mysteriosně podbarvenou . . . Jen ještě p. A. Kolb, jehož allegorie, poněkud mnohomluvné, působí studeně svou hladkou, mrtvou ryjbou a úplným nedostatkem vzduchu a světla, krajináři leptu p. Otta Ubbelohde a p. F. Hoch, jehož jemný smysl pro sladké, pianissimové tony vítězí v litografii *Velehory* a v několika pastellech, mluví personelní řečí v sále mnichovského spolku, s nímž vystavuje p. Arnošt Kreidolf rozkošné *Pohádky*, naivní a radostné kusy umění pro děti v jedině pravém smyslu slova, tak špatně chápaného a nešťastně applikovaného: v p. Kreidolfových kresbách stýká a dorozumívá se umělecká sensibilita s představovým světem dítěte, bere jej se vší jeho naivitou, lehkostí, radostí jako látku umění zcela bez arrière-pensée a vrací dítěti vzněcovadla fan-

tasie, která jí odkrývají světy čerstvých dojmů a zostřují chuť života, již má na rtech. Jen zmínku ještě o ostatních grafických listech výstavy: pp. Oscar Graf, Liebermann, Zimmermann mají tu technicky zajímavé lepty, p. L. von Hoffmann jednu ze svých delikátních litografií, pp. Skarbina, Kallmorgen, Türck práce, jež vytěžují šťastně litografickou techniku. Nor p. Bedřich Thaulow a Angličan p. Albert Baertson zaslali vzácné práce: na barevných rytinách onoho hrají a hoří barvy, jeho *Zaatlantický* suggeruje dojem zvlněného moře, na němž se zmítá parník s celou silou živlové hry; p. Baertson zase evokuje temná, osamělá zákoutí ryjbou mocnou a jemnou. — Z malého počtu obrazů, jež vynikají nad průměr, svádějí oleje p. Edvarda Muncha pozornost především. Neznám malíře (p. Henrya de Groux vyjímajíc), u něhož by sám smysl tvaru a barvy, samo vidění, takřka, stálo v tak příkré protivě k obvyklému hodnocení pittoreskních emocí. Tato malba je horečná a visionářská jako ony litografie, které byly před lety reprodukovány v t. l. Stavy duše maluje p. Munch; realita sujetu se mu přetváří a zbarvuje zlou, bolestnou náladou, intensivní až k smrti. Krajina slévá se ve velké barevné skvrny nezvyklých valeurů; linie ztrácejí určitost, tóny se tmějí nebo intensivnějí, že až raní oko. Ale ponořte se v obraz dlouze a hluboce: těžkou, prolínavou suggescí sdílí se vám umělcův duševní stav; neznámé vztahy a souzvuky postřehujete; přechází na vás horečka těch barev, bolest toho světla, smutek stínů na vodě — prožíváte malířovu emoci a za ní se vám vyjasňuje krajinářský postřeh, do něhož ji promítl (*U rybníka*). Není jiného přístupu k malbě p. Munchově, než tímto vžitím se v její psychický fond. Jen tak lze procítit mocnost rudimentární kresby a smyslného tónu *Žen koupajících se na břehu mořském*, kouzlo svítících, bílých postav dívčích (*Skupina dívek v krajině*), až tragický smutek grimassy, kterou má *Podobizna čtyř dětí* . . . Výjimkou a překvapením v těchto salonech jsou také dva obrazy p. Mik. Konst. Roericha, člena mladé výtvarnické generace ruské, která si v Miru iskusstva založila tak krásnou, intelligentně spravovanou tribunu. To, co je v ruské raçe východního, byzantinského, co nebylo splaveno vlivem západních civilisací, cítí a vyjadřuje p. Roerich, a jeho malba má hranatý, archaický ráz lithurgické starobulharštiny. Své *Pohany ve Staré Rusi* a *Staré ruské město* vytěžil ze smyslu a citu barbarské raçovní kultury, na níž se inspiroval i stylově. Sumární, stylisovaný dojem mosaiky nebo koberce činí jeho práce, tak dekorativně jsou řešeny hranatou kresbou, jak jí někde užívá p. Sattler, těžce v celých plochách nanášenou barvou, jež má hluboké tony emailu a vynalézá nové harmonie. Jistý byzantinský rys mají i kresby p. Thorna Prikkera, *Apoštol* a *Vzývání*, stylisované trochu v duchu dekorativních listů p. Grassetových a místy připomínající komplikované a vláčné kresby p. Tooropa. Stručný výpočet jmen,

celkém známých, stačí uzavření tohoto přehledu umělecky hodnotných čísel výstavy: p. Charles Cottet dává dva varianty ponurých motivů z Bretagne, p. Emila Clausa *Sychravo* a *Chýžka* svítí sladkou, čistou notou jasné zeleně, pp. Billotte a Meslé mají tu delikátní pastelly; v sále Angličanů visí *Po bouři* p. Thomase Grosvenora, postřeh moře v tradici Turnerově, vzácné, čistě laděné pastelly pp. Patersona a Terrisa, květiny smyslného, animálního takřka koloritu paní Louisy E. Permanové.

Bílá láska (Praha, Otto) p. Jaroslava Kampra není jenom »historií jako tisíc jiných«, jak ji sám nazývá, ale přímo jako všednost sama, která nemá ani počtu, ani konce. Malé osudy malých lidí, jejich omezené, čiře osobní, nejúžeji sobecké zájmy každodenního bytí — to předvádí. Stárnoucí srdce, chudé a zkornatělé mozky, ploužení nízko, nízko při zemi. Všecko je tak poprášeno, jako zakrnělá tráva na pokraji silnic, všecko má tak odpuzující chuť, jako vyvětralý nápoj. Tady jest ovzduší dusna a ztupělosti, chabých pokusů o vznět a sebou spokojeného vegetování. Jakobyste byli mimo cesty života, mimo všechen ruch a kvas. Ne světlo, ne tma, jenom kalný, ztlumený, nepřívětivý, podzimní polosvit, který všemu dodává mrtvějších, mátožnějších obrysů. I tam, kde chce p. Kamper vylíti více jasu, rozpáliti mocnější oheň, rozechvěti radostnější a zvučnější struny, vyzní na plano, jeho slovo jest jakoby sraženo a zmrazeno, jakoby cítil, že tady, mezi těmito zimomřivými dušemi drobných obzorů a nepatrných potřeb, každý jásavý výkřik a každá planoucí barva byly by stejně karikaturní jako heroické gesto. Ale i tam, kde zapomíná, že vyprahlé nitro, jakým se honosí jeho official, není prostě schopno takových bujných výletů do minulosti, aby oživovalo němé paláce slavnostmi osmnáctého století, i tam, kde mluví za sebe a ze sebe, nemá rozmachu, půvabu, kouzla a svěžesti: ten rozlet je tak nucený, tak marný, bez výše, bez lehké a svižné nespoutanosti. Vedle neblahých námluv Vorlových, hlavního dějového pásma, ještě dvě větší episodní historie, historie »létacího doktora« a Lhotského, a všechny tři mají společný ráz, který činí mi knihu tak nesnesitelnou a který jí dodává zároveň hodnoty typu: staropanenský sentimentalismus. To není jenom krajní rozcitlivění, ale zálibné ulpívání a hovění si ve všech titěrnostech denní existence, v její nejnepatrnějších, nejpložších, nejnicotnějších hnutích citových a duševních, oddanné zapadnutí do zakrnělé šosáckosti a omezené rodinnosti maloměstského biedermaierství — potěšení ve fňukání, křižování se, trepkách, podivínství, kostelnické nábožnosti, rozšafné usedlosti . . . všech těch neřestech, které jsou ctností všech chudých duchem, té věčně tlející a věčně se obnovující spodiny života, jíž se říká spořádaní lidé. P. Kamper tento staropanenský sentimentalismus, uplakaný a roz-

něžněný, přivedl k dokonalosti. Proto je mi jeho román typickým, že shrnuje, obnažené a otevřeně podává, co jinde, více méně zastřeno, lépe, hůře vyzdobeno, činí také jádro literárního díla. Nakloňte se jen hezky blízko, zcela těsně k tomu či onomu českému autoru p. Šimáčkovi, p Raisovi na příklad — jest jich ostatně legie! —, nemusíte se ani namáhati a příliš hluboko vrstvu zevního nátěru seškrábnouti, abyste viděli zřejmě v srdci díla jeho zase jenom onu pustou a zmrtvující sentimentálnost, jak jsem ji vymezil Její residuum je takměř všade, najdete její stopy i u Nerudy, který přece měl tolik uměleckého taktu, že koncipoval novelly a kresby z látky, jež, rozpředena na větší rozměry, nutně se stává nesnesitelnou. Ti, kdož se domnívali, že ukazuje cestu k pražskému románu právě *tam*, kde sám asi pokládal vše za vyčerpáno několika vlastními figurkami, projevili tím pouze, oč jsou *za* »prvním průkopníkem«, kolik umělecké kázně a ryzosti pohledu bylo v jejich »předchůdci« a kolik se jim obého nedostává. Ale p. Kamper viděl — žel! ještě jinde vzor — těmi vtipnými, žertovnými hovory, odposlouchanými »přesně dle skutečnosti«, promísenými roztodivnými tvary a germanismy, oh bože, těmi už dávno nám, a důkladně, zkazil žaludek p. Herrmann — připadá mi to věru známkou nejmenší úcty před sebou samým, chce-li kdo *tady* ještě konkurovati. Ubohost celkového pojetí je tak sesílena žalostností detailů. Jaký truchlý, zoufale šedivý, bezchutný, ubíjivý obraz života podává taková práce... klame, snižuje, *ochuzuje*. Předvádí lidskou faunu posledního řádu, ne sociálním postavením, ale citovou a intellekční úrovní, a líčí ji s láskou, oddaností, něhou ... toť její vina. Namlouvá, že není jiného bytí, než takovéhle plazení a civění, že jsou pouze malé duše malých tužeb, malých rozpětí, malého, ne, žádného zájmu a žádného významu v koloběhu lidských losů, tváří se, jakoby existovala jenom nějaká maličká, zlomyslná fatálnost, zlobná a zlovolná, závistivá a klevetivá, nepřející a záškodná jako zlí domácí škřítkové, jež dbá o to, aby starostlivým matkám neskytla uspokojení nad zaopatřením vadnoucí dcery, která nemá většího uspokojení, než když starého maniaka doštvala k sebevraždě — — není síly probírati se v tom. Vzduch dlouho a dlouho uzavřených a neprovětraných místností se tady dýše, plíseň a trouchnivění tu vysílá své pachy. A zatím jsou hrdinné sudby, které tam venku někde bouří světy planou slunci, tragičtí osudové, kteří, vtěleni v literární dílo, činí z něho ***uměleckou hodnotu***, o jedno slavné ano více k pochmurné velikosti života. Ono uspokojení v otřelém, opotřebovaném, plochém, rozslzelém z života, v jeho nehybných zátokách, bahnitých mělčinách, suchoparech a pohodlných pastvinách, které čeští spisovatelé tak rádi a sytě líčí, je příznačno pro kvalitu a stupeň intensity života většiny národního celku: ukazuje, že tresť jeho bytosti je tu zachycena, že hoví si v té ssedlině, če-

kaje, až nadejde prorokovaná chvíle, kdy jej kopyta nepřátelských koní roznesou do všech konců světa, že nezůstane po něm stopy. Knihy, jako p Kamprova, jsou *zlé* knihy. Nejen, že umělecky znamenají o nové minus více, neboť velikého umění bez tragiky — která jim zplna schází — není, ale že posilují všecky sklonnosti k živoření a zakrnělosti, že jim lichotí a vyzdvihují je s láskou. Že jsou ve své essenci *glorifikací maloměšťáctví*, oslavou chudoby a šosáctví v citech a myšlenkách, snahách a skutcích, že jsou hrůzným popřením možnosti velikého, osvobozujícího, individuelního činu v kterékoli oblasti lidského konání.

Nevím dobře, v čem p. Jos. Matějka vidí (ač se to kdesi pokusil formulovati) exotičnost svých *Exotiků* (Praha, Vilímek). V jejich citové sterilitě, v několika potulných paradoxech, které jsou již jako nábytek a koberce, které známá firma vždy s »nevšední laskavostí« půjčuje na všecky výstavy a zábavy, v tom, že četli se svým »stvořitelem« nejrůznější autory, z nichž si učinili půjčovnu — ale to je konečně lhostejno. Jisto je, že všichni usilují o to, aby alespoň ve svých řečech byli takovými, jakými ostatní nejsou. Slyšíte-li jejich duchaplnosti, bonmoty kulambury, střeštěnosti, máte malý a hřivý pocit starých známých. Už Goncourtové před půl stoletím v »En 18 . . « podobné nečesanosti přinesli, nedávno ještě Jean de Tinan roztomile s jemně kousavým úsměškem reprodukoval tyto kudrlinky budoucích geniů a umělců (skutečných i pseudo). Cum hic, cum ille . . . proč pak ne také p. Matějka: škoda jen, že přišel tak pozdě, že »dědictví« předků na něm příliš těžce spočinulo. Po půlhodinné četbě jeho práce máte nelibý pocit, že je mu nevolno, že se nadarmo vyčerpává, že se — potí. A když dojdete až k tomu, jak »plechové korouhvičky melancholicky skřípěly ve větru, zmítajícím korunami stromů v rozlehlém parku« — jak »Vltava hučela sem hlubokým pedálem, zjemnělým dálkou« — jak »měsíc transparoval se mraky« — — kouknete mimoděk na svou ruku: a skutečně, potí se ten mladý romancier, máte ji vlhkou od jeho knihy. Zpředu chtěl býti vtipný, obsáhlý, řízný, sršící, oslnivý, pak vážně hluboký, prolínavý, ostrého zraku, odvážného gesta. Pryč od maloměstské sentimentality české lireratury. Ale v podstatě jsou ti jeho hrdinové jenom velkomluvní. Jinak se stejně krčí. Jan Ludvík chce, nebo lépe chtěl by ven, nad — a schoulí se rovněž. Raisonnuje, ale nejedná. A teprve fysicky zlomen že by nabyl vůle k činu? V tom sepětí heterogenních prvků, vlastně pouhém *přiřazení*, bez vzájemného prosáknutí, prostoupení, spojení se v jednotu, pevný základ, z něhož by vyrůstala všecka jeho psychická osobnost, je první a rozhodující falešnost knihy. Tím padá. Jan Ludvík z prvních kapitol, jak je v nich určen a vymezen, jak působí na Gretu — a Greta sama, jak je předvedena a osvětlena; a pak všecko ostatní jejich vyžití, jejich vývoj, správně přelom, na-

prostá změna, odtržení a vyrvání z kořenů a dané půdy: to jsou cizí si světy, kde není přechodu, kde není mostu, sebe útlejšího vlákna, jež by je pojilo. Chudoba na začátku, chaos potom. Změť a tříšť, marné pokusy. Psychologická stavba se p. Matějkovi drolí pod rukama, které jistě nejsou oněma jemnýma a kouzelnýma, jež se mohou všeho šťastně dotknouti, ze všeho vážiti bohatství. Měl zajisté touhu, snahu, a spíše *chuť* něco vytvořiti — bez tvůrčí potence. V spoušti přívalů, které rozpoutal, stržen, slabý k odporu, se roztříštil. Chaos jenom zmnožil chaosem. Postavil to a ono vedle sebe, ale nestvořil nic. Neboť stvořiti něco znamená dáti chaosu formu, rythmus, harmonii. Obnažiti vnitřní zákon, hluboké a určující proudy v základech bytosti přivésti na povrch. Ozářiti všechno temno slov, citů, gest a konů, na prvý pohled nesouladných, rozporných, potírajících se navzájem. Ale po všech předpokladech, které s takovou námahou a udýchaností p. Matějka v začátečních kapitolách snesl, po všech psychických disposicích, jakými vyzbrojil své protagonisty — zlomil klidně, ze semene rostlin lučních dal vyrůsti perversní floře sklenníkové, udělal nemožné možným: ale ne, nechal nemožné nemožným. Mínim totiž, co všednímu oku nemožným se jeví, v čem je přervání a odluka, co dva projevy stejné osoby v postupu časovém odrůzňuje tak intensivně, že zdají se pocházeti od dvou různých osob, že není v obvyklých, uznávaných zákonech niterného dění pro ně výkladu. P. Matějka nedovedl proniknouti v ona temna, odkud vyrůstají nejvlastnější projevy lidské bytosti. Zahlédl a tušil ohromné vnější rozpory, jimiž se ony prazáklady psychy manifestují, ony závratě, víry, vichřice, jimž prorývají se na povrch nepředvídané možnosti, úděsné sklonnosti, fatálná vzepětí lidských niter. Ale dále se nedostal. Jeho chaos, z něhož měl vyrůsti nový svět, nesoucí svůj zvláštní zákon a vlastní rythmus, zůstal chaosem — jenom ještě pustším a zoufalejším stíny impotence, které na něj vrhl, chabýma a neumělýma rukama jej pokoušeje se zformovati. Na tři oddíly možno rozčleniti knihu p. Matějkovu. Nejprve líčí lidičky průměrné, s trochou rozcuchaných a načepejřených allur; pak přijdou neuvěřitelně zamotané, nedovoleně plané, nevyléčitelně prázdné rozklady, které mají ukázati dopodrobna duševní cesty, přechody, změny, jež vedou ku katastrofě, ale které dokazují pouze, že p. Matějka nejen není psychologem, který by znal loviti v nejbouřnějších a nejkalnějších tůních, z nichž vyvírají určující a rozhodující činy lidské, avšak že ani není schopen oné učebnicové, školně demonstrační a uspávaně příkladné psychologie, kterou excelluje p. Šimáček a podivuje u něho p. Theer, tak upřímně oslněn; a zbývá třetí část, rozpoutaný, divý, jako šelmy, ohněm vydrážděné, soptící sabbath rozpálených vášní, lačných pudů, vichr msty, vybíjející se v sexuellném. Kdyby to všecko nebylo tak na prázdno nastrojeno, dutá strašidla,

bengálské ohně, divadelní apparát místo tragiky života, velikosti nevykořenitelné nenávisti, zoufalé hrůzy smrti - kdyby to všecko nebyl pouze popsaný papír, papír, papír. Jsou lidé, jichž bytí jest jakoby rozťato popravčí sekyrou osudu, dvě půle, jichž sloučení takměř mimo lidské síly. Gilles de Rais byl z nich. V realitě stačí, konec konců a z nouze (a *musí* stačiti) holý fakt. Chtěl-li p. Matějka v Gretě podobné rozpoltění předvésti, měl si uvědomiti, že bude po něm žádána mohutnost psychologického umění, která blesky prošlehá černé samoty těchto duševních propadlin. Tady nezpomůže trochu abrakadabry, zde je každý laciný hokuspokus nejpřísněji zakázán a trestán, tu eskamotáž je vražedna. P. Matějka asi mnohé četl, dle všeho i Barbeyovu »Pomstu ženinu« (z »Les Diaboliques«), jejíž odvetu pohlavím převzal pro svou Gretu. Tam veliké šílené gesto ohavné sebeoběti, aby tím jiný byl zasažen a rozdeptán, osudné a tragické gesto, které muslo jenom tak a nejinak se vybíti, které je dle všech podmínek jedině možné a naprosto nevyhnutelné, zde, u p. Matějky, barokní vrtochy, bezdůvodná danse macabre, jež se zvrhá následkem toho ve fraškovitou pitvornost a rozšklebenost. To i p. Sezima při sexuellních allotriích ve své »Passifloře« byl opatrnější, měl více vnitřní logiky a nutnosti, proto jeho houpačka z mar nedopadala tak absurdně, jako nabídnutá půlnoční soulož na hrobě manželově u p. Matějky. Při takové krajní kombinovanosti tohoto románu, při jeho složení z různorodých a disharmonických částí, při jeho úsilné a násilné snaze po nátěru originality, nenaplní věru podivem, vyskytne-li se tu pro větší přizdobu nešťastná Messalina, která tak odpykává krutě nenasytnost svého pohlaví, ani ironicky úsměvný Petronius, ale ovšem tak, že patrně a světle se ukazuje, že p. Matějka mimo jeho jmeno jenom málo, ah, velmi málo a zmateného se o něm doslechl. Noční orgie v zámecké kapli, marquis de Sade, modelky »jako podrážděné pantheřice« — možno-li po českém autoru žádati více?! Co do absurdnosti jistě ne. A co do umělecké kázně a umělecké čistoty, která se ničeho nebojí tolik, jako falešných tónů a lhavých posunků, ohyzdné komedie a přízemní gymnastiky pro obveselení posledních vrstev obecenstva, to jsme, bohudíky, již tak skromni, snášelivi, nejmenších požadavků, že odpustíme každou maškarádu, jen když vystupuje s minimem důstojnosti, ano, jsme pak i vděčni, čteme-li tak plané obrazy, jako »ptáci přeletěli občas tiše, jako myšlenky duší . . . Osamotněle, zvolna, nebo rychle a v celých skupinách, jako vyhaslé konstellace . . . ale tiše, jako myšlenky, mizeli na druhém břehu . . .«, nebo tak intensivně evokativní líčení, tak nové a ryzí ražby, jako »vysoká travnatá stráň nad potokem vypadala, jako černým suknem potažený katafalk, na kterém je vztyčen kotouč měsíce jako ohromná, ohnivě rudá hostie. Aahorn (pes), který vyškrábal se nahoru, stanul

na hřebenu stráně, tvoře takto nestvůrné, ohyzdné znamení v ohnivém kruhu . . . « — neboť vidíme v tom umělecké úsilí, které chce vyrůsti nad průměr . . . hehe . . . kdež jsou sladké doby »Salonu Odmítnutých« . . . Ostatek, ještě homerský rys v románě p. Matějkově: Greta nestárne, jako nestárla Helena — stále je »děvče« . . .

Sbírka pros p. Otakara Theera *Pod stromem lásky* (Praha, Otto) je smutná kniha. Ne snad historiemi, jež vypráví. Ale uměleckou plaností, jíž skutečně vyniká. P. Theer chtěl kdysi reformovati českou prosu, zamítal upřílišený psychologismus a krajní sensitivnost, pokud se vím pamatovati, přál si opět čistšího epického toku, mene nálady a více děje, místo analysy činy. Snad mu tanula na mysli čistá epická linie, jakou se vyznačují některé z nejdokonalejších povídek Maupassantových, kde všecko je v ní vytesáno, kde její oblouky nesou a dávají celou ryzí krásu fakt a konů nejen v její vnější, ale i ve veškeré její vnitřní hodnotě. Z tohoto snu, ne nehodného umělce, nezbylo u p. Theera nic. U něho se zhroutil v jediné: D'rauf-los-erzählen. Tohle slovo, pro něž není plného českého aequivalentu, vystihuje všecku podstatu povídek p. Theerových. Vypravuje a vypravuje s takovou nedbalou bezstarostností a suffisantní ledabylostí, až div. »Řeč jako rozprávka« — to se dá cele upraviti na jeho prosy. Ty jsou definitivní porážkou básníka oněch několika pièç ryzí krásy, jako byl třeba »Transatlantic« (z »Výprav k já«) — z mladší generace asi nikdo nevydal tak čiře a pustě kalendářových povídek, kalendářových v tom nejhorším smyslu (jen si přečtěte »Dva dary«, »O zlém srdci«, »Velký den slečny Anny«), tak bezduchých (»Divadelní referent«) při veškeré strojené vtipnosti, tak neohrabaných při předstírané eleganci. To i p. Rožek je skorem lepší. Ano, i p. Theer sám ve svém »Příchodu ženy«, kdysi v »Lumíru« otištěném, stál výše než nyní přes všecku bujnou zelenost novelly té, kde bylo aspoň několik míst, některé popisné passáže, jež měly svou šťávu a vůni. Sensibilita pí. Popelky Biliánové, psychologie p dra Hrdiny, styl feuilletonů p dra Ryby — to všecko je slito v jediný celek v povídkách p. Theerových. Nemohu si pomoci: toť výslednice mé četby jeho knihy. Knihy, o níž jako uměleckém díle nelze ani při největší skromnosti měřítka mluviti. Je pouze špatnou literaturou. Byly ony básně p. Theerovy, o nichž jsem se zmínil, jenom šťastnou náhodou, požehnaným okamžikem, jaké nadcházejí někdy v životě, aby se už nikdy nevrátily, kdy všechen umělecký fond p. Theerův byl do poslední kapky vyčerpán — nebo jsou tyto prosy jen neblahým poblouzením a smutným plodem snahy po *nejširším* úspěchu? Slovem, dostal se do těchto nejnižších nížin p. Theer *úmyslně* nebo *osudně*? Nevím rozhodnouti, co z obého je tristnější — jisto je, že jako umělec p. Theer dnes neexistuje. A je více než pochybno, vstane-li tu kdy z mrtvých

---

Řada essaiů, které p. Georges Palante shrnul do knihy pod titulem *Combat pour l'individu* (Paříž, Alcan), zabývá se problémem, v novodobé filosofii a sociologii vždy znova projednavaným: o poměru individua a společnosti. Jde ve svých rozborech a ve svých úsilích o emancipaci jednotlivcově dále, než pokročil Herbert Spencer ve své proslulé knize »Individuum proti státu«, kde proti občanu, více méně dobrovolně a vědomě podléhajícímu a podvolujícímu se svrchovanosti společenského celku, representovaného státem, postavil člověka, jakéhokoli státního nátlaku sproštěného. P. Palantovi nestačí toto osvobození, naopak, jeví se mu falešným individualismem, poněvadž ponechává jednotlivce přes to pod útiskem všech ostatních společenských pout — pod knutou zájmů a vášní skupiny, třídy, klanu, korporací, mravů a veřejných mínění, která, nejsouce přímo formulována v zákon a přímo sankcionována veřejnou mocí, tím více jej svírají svými pouty a stlačují pode jho tisícerých drobných obyčejů, předsudků, zděděných názorů, slepě přijímaných, běžných souhlasů a odporů, jež z něho usilují vytvořiti dobré stádné zvíře. Staví tedy problem individua proti společnosti — řeší jej v ten smysl, že nutno individuum postaviti do centra a nikoli fikci nějakého sociálného celku. Dospívá ke svým závěrům postupným rozborem jednotlivých způsobů projevu společenského ducha, — administrativního, maloměstského, rodinného, třídního, státního, demokratického . . . — ukazuje přeměnu a zchátrání starých společensky morálních hodnocení, zabývá se rozporem moralismu a immoralismu a potírá »pedagogickou modlu: výchovnictví«, velebí ducha vzpoury a vynáší hodnotný význam vystoupení vzbouřencova. Jest viděti na jeho filosofii plodný vliv Nietzschův, ne bezvládné podlehnutí, ale po individuelném přispůsobení další budování z toho, co kladného přinesl. To bylo bohatým východiskem pro vlastní cesty p. Palantovy, jdoucí v některých svých konsekvencích nejen mimo, nejen dále, ale i proti těm či oněm krajnostem německého filosofa. Jeho působení v novou filosofii francouzskou, na některé z nejbohatších a nejzajímavějších duchů, p. Remyho de Gourmont nebo Julesa de Gaultier na příklad, v jeho obměnách bylo by významno a poučno stopovati a rozebrati pro poznání a ocenění vývoje některých moderních záhad a myšlenek par excellence, jejich modifikací a odstínů, jako hned problemu individualismu, o nějž se tak mnohostranně jedná v p. Palantových studiích.

Taková všední, neosobní, vychudlá je příroda, kterou se roznítil p. Sigismund Bouška ve své knize *Duše v přírodě* (Nový Jičín, Nový Život). Roznítil — ale více máte pocit nucennosti, umělého rozpálení, strojeného nadšení. Nechci říci, že p. Bouška jako vnímající a cítící člověk neměl vzletu a opojení, nýbrž, že jako

básník ztroskotal. Jeho tvůrčí potence byla příliš chabá, mdlá, nuzná, než aby byla mohla rozpětí jeho nitra vtěliti do veršů. Stačí tady na nejjasnější důkaz pročísti jenom jeho sloky, kde radost a šťastné rozehrání veškeré své bytosti chce básnicky reprodukovati — »Ve výši«, »Radost«, »Bouře«, »Přírodo matko« — : matný, nevýrazný je tu, jako mince, jež byly dlouho v oběhu, nebo hluše pathetický a čiře epigonský. Můžete přímo hmatati vliv p. Vrchického, jeho stavbu slok, jeho druh obrazů, jeho retoričnost (sem třeba ještě piècu »Touha«). Jako spoutána je kniha p. Bouškova, nějaký tlak, zakrývané vědomí nesvobody z ní vane. Drží se všady *určitých* mezí, totiž oněch, v nichž se pohybuje všechen spůsobný, zřetelůplný průměr. Běda, ne příliš na levo, ale také ne mnoho na pravo — jsou normy všady, a těm nutno obětovati. Theologická morálka, theologický názor na svět, to jsou svěradla pro poetickou expansi p. Bouškovu. Nedovedl z nich ani vyjíti, vyprostiti se k dokonalé lidské a umělecké svobodě, ale neuměl ani v jejich hranicích zapáliti se v živou pochodeň. Hledí vnitřní *vlažnost* zakrýti hlučnými slovy, snaží se znehybnělost, zchladlost, jakousi sestaralost zakrýti nepřiléhající, nepůvabnou, docela ne bezprostřední prostotou a naivitou. A tak úplně s lehkou myslí povolí si i spojení protikladů, jako v básni »V pobřežní hospodě«:

— — —
Všecko je plané a duše v tom není,
do svého zavru se rozsmutnění.
— — —
A jenom *smutek* neznámé hloubi
nade vším vševládný trůní!
duše má *k jásavé písni* se snoubí . . .

Možno, že má p. Bouška pravdu, když děkuje bohu, »že dal mu duši básníka« (»In memoriam«) — je mnoho básníků ve své duši, krásných, nádherných, jimž však schází zlovůlí či závistí sudby mohutnost projadřovati, formovati plně a personellně poesii, hrající v jejich nitru. P. Bouška, jak se zdá, je také z jejich smutného a bolestného rodu. Jdou světem, aby byli jenom matným, zakaleným, bezvonným ohlasem sebe samých i jiných, větších a šťastnějších — tvůrců.

Na prahu věčna se šťasten spokojím *s málem* —

básník by toho nenapsal, *umělec* by se tím nikdy nespokojil. Ale p. Bouška má v sobě málo z obého, za to však mnoho pokory, jíž ho učí jeho víra . . .

Nemohu smlčeti svého odporu proti »nádherné« úpravě této sbírky. Neboť je to ona falešná, slátaná »skvělost«, která snáší všemožné drobty a disparátní zlomky, chtějíc jejich přiřazením docíliti

krásna. Je to nejen absolutně neumělecké, ale i proti prostému dobrému vkusu. Je to hrozně ubohý diletantismus, kterému se líbí barevné cetky, ale který nemá smyslu, který nemá ani potuchy o *jednotě* uměleckého díla, již má tvořiti dílo malířovo a basníkovo, o vnitřní harmonii, a společném rythmu, jenž má nésti jejich *dvojí* inspiraci za *jedním* cílem. To, co zde se podává, je procovský nelad a nejemnocit — ten pak ovšem nerozpakuje se vložiti do knihy veršů i vyobrazení z přírodopisu.

VIKTOR DYK / JINÁ PÍSEŇ PRO MLÁDENCE A PANNY A JICH SRDCE

Slyš národe, co těžko říc',
a pokřižuj se třikrát!
Karásek rytíř ze Lvovic
živé i mrtvé vykrad'.

Slyš národe, co hůře říc',
a zardi se jak růže!
Karásek, rytíř, kradl víc,
než v Čechách krást se může.

Na literárním nebi rád
by mih' se povětroněm.
Co bylo před ním, také krad',
však víc, co bylo po něm.

Kdo ještě váhá kameny
po zlotřilci tom vrci,
ať čte ten článek plamenný,
sensační zprávu v »Srdci«.

Tam zvěst zní krutá, jaký žal,
a budí mnoho stenů.
Karásek, běda, plagoval
budoucí »Kantilénu«.

Je český cirkl smutná věc.
Sem šibenice! provaz!
Však nejhnusnější z hnusů přec
vykrást, co psáno po vás!

Je český cirkl smutná věc,
a nelze kazit mládež.
Též Herben, takřka poctivec,
vzpomněl na »Nepokradeš.«

»Zvon« zvoní teskně noc a den
o nejhříšnějším z lidí.
A ne už F. V. Krejčí jen,
též Lešehrad se stydí — —:

»Je hoden smrti tento muž.
S ním rychle k popravišti.
Když kradu, tedy kradu už
přítomné a ne příští.«

JEAN-FRANÇOIS RAFFAËLLI / AUX INVALIDES

FRANZ BLEI / NINON DE LENCLOS / PŘÍKLAD

Pokud se žen týká, jsou moudrost, zdraví, smyslnost a krása nerozlučitelné pojmy, z nichž každého ostatní tři samy sebou vyplývají. ***Frank Wedekind***

Chtěl bych ženám vypravovati morální historii, která jim má býti povznášejícím příkladem, hodným následování, pro to, jak vésti ctnostný život, aby se stal sobě a ostatním lidem pramenem neustálé radosti. Která jiná historie by se tu lépe hodila, než historie o krásné Ninoně? — Henri de Lenclos byl jejím otcem, ne špatného původu, její matka byla z rodu Raconisů, a Ninon se oběma narodila do manželství jako jediné dítě a to dne 10 listopadu 1620 v Paříži. Matka byla v stavu velké zbožnosti a dala dceři již časně traktát Františka de Sales *De amore Dei* za četbu; otec činil stejné s knihami ctěného Montaigna a Gassendiho, neboť byl svododověrec, a dal jí také jmeno Ninon. Výchovu otcovu nalezala malička více dle své chuti, a co se týká matky, dospěla již v třinácti letech k tomuto stejně krátkému jako případnému závěru: qu'il n'y avait rien de vrai à tout cela. Je to pan Tallement, jenž tento výrok zaznamenal

v oné ze svých *Historiettes*, často tak maliciésních, jíž věnuje Ninoně. Při její výtečných talentech bylo otcovskému vychovateli velmi brzy možno, svou obratnou žačku a krásnou dceru uvésti do společnosti Maraisu, oddávající se, nedbajíc vnitřního a vnějšího bídného stavu země, nejjařejšímu požitku dnů, které ještě pozlacovaly večerní červánky pozdní renaissance, více k rozkošnickému odpočívání a užívání vybízejíce než k činu a jednání, jako dříve, kdy toto slunce ještě stálo ve své polední výšce. Nyní byla zemdlenost údů dobra; činila smysly živými a přisunovala blíže dobrodružství, jehož se druhdy šlo hledati. A s Ninonou dostavil se smysl a vztah do rozpustilosti ducha a půvabná gracie do rozkoše smyslů — což vše zmohla její krása, jež byla onoho harmonického druhu, jak je zkušeným enthusiastou ženské krásy shrnuta do věty, kterou jsem k tomuto článku připojil jako argument. — Není nápadno, že si popisy Ninoniných vnad tak odporují, že Tallement dokonce praví, qu'elle n'en e..t jamais beaucoup, a že podobizny, dochovavší se nám — rytiny neobratné ruky — neukazují hezké ženy. Snad to tkví v neschopnosti oněch malých kreslířů — že si odporují úsudky mužů, to tkví v pověsti o Ninonině kráse, uvádějící v zmatek, mohlo by také v hněvu odmítnutých nalézti důvod, je však především příčinou toho, že se takováto harmonická krása cele jenom tomu zjeví, jenž pro jednotlivost nezanedbá celku, k tomu jako znatel vždy upírá pozornost a celé krásy nerozdělené vnímání její moci přináší v ústrety. Pisatel memoirů mluví o Ninonině vysoké postavě, její jemných nohou a ještě jemnějších pažích a nejkrásnějších nejměkčích rukou. Její pleť, praví, byla bílá a svědčila ve spolku s oním mírným embonpointem těla o dobrém a stálém zdraví. Kaštanově hnědý byl její vlas a černá obočí, lepě od-

dělená a lepě zahnutá; oči jako temněčerný samet, patte de velours, oči, v nichž vládly současně odpor a vilnost. Zuby neměly sobě rovných, rty, un peu raillants et relevées vers le coin, že člověk nyl po tom, aby byl od nich zulíbán, její úsměv byl dobrotivým příslibem. Ale ne! Nechť zůstanou krásy těla Ninonina legendou, kterou má každý vypravovati s nejkrásnější výzdobou toužícího výmyslu aneb s pravdou, vypůjčenou od své nejlepší milenky. Takové byly oči Ninoniny, myslil jsem si nedávno, když jsem uzřel pohled ženy, jenž zářil jako tekutý jantar — to byly nohy Ninoniny, připadlo mi včera, když přede mnou kráčela žena a nadzdvihla vlečku. A zda nebyly ruce Ninoniny rovny tvým rukám, milenko, bílé skvostné kalichy, z nichž jsem srkal víno, které's mi v nich podala? Každý zná Ninonu, a každý ví, jak krásná byla, a každý ji zná jinou — a je to Ninon.

I když jsou vrstevníci Ninonini plni rozporů a nedostatečností, když mluví o talentech těla, jsou přece shodni v chvále a oslavě Ninoniných darů ducha. A žádná vymýšlená historie, laskavé ženy, jež mi nasloucháte, mohla by opravdověji skytnouti příklad k větě, jak příčinou a původem všech krásných lidských věcí je dobře uspůsobená smyslnost. Ninoně byly všechny talenty společnosti její doby vlastní, a vykonávala je s tak velkým půvabem, že, čemu často osudu se dostane, že se vydá v prázdné formě, jí vzrostlo k silnějšímu životu. Hrála na loutnu a theorbu, platila za nejlepší tanečnici sarabandy a unášela posluchače hlasem, jenž byl jenom une petite voix de ruelle, ale říkala: la sensibilité est l'âme du chant a neříkala toho pouze. Ale to byly dary pro malé příležitosti jaré náhody — co mimo ně a mimo Ninoninu

krásu stvořilo její slávu, byla dobrota jejího srdce, živost jejího vtipu, jistota jejího konání. Nejspolehlivější přítelkou byla svým přátelům, kteří tuto zásluhu u ní velebili jako milenci zásluhu jejího těla. — Le moindre défaut de filles galantes est la galanterie, řekl La Rochefoucauld, a Ninona byla galantní, ale žádná galantní fille, jak se tehdy těmto ženám říkalo. Ninon byla amoureuse a měla své caprices, jak to zvala. A vyzískala z nich ony drahocenné moudrosti o lásce a tuto graciésní theorii vilnosti, již bych oněm z mých laskavých nasluchaček chtěl doporučiti jako traktát, jejichž temperament je tak krásným východištěm a počátkem, jenž často nejhorší literaturou se končí aneb úplnou ztrátou, oněm ženám, jichž bych chtěl prositi, aby nenaslouchaly Orfeovi, pějícímu, že by obměkčil kameny, nýbrž aby následovaly Erota, vůbec nepějícího. — Ninon si nedělala nic z metafysiky lásky; prohlásila, že »aimer c'est satisfaire un besoin«, a milovala toto malé cynické slovo, poněvadž se tak precisně staví proti tomu, co se jí jevilo jako nebezpečí lásky: idei lásky s jejím průvodem klamivých citů, falešných slov a zlých slz. A pak jest podotknouti, že toto slovo je naivní pravdou, vysloví-li je žena, žena, jež nás zmatené muže vždy překvapí volbou svých milenců, často tak podivnou. Un besoin à satisfaire: Ale nesmí se tato potřeba chápati v jejím nejužším významu a před ní se lekati. Ninon znala předobře rozkošnosti pochybnosti, očekávání, prvního slova, a také ty jí byly potřebou; jenom se tím nenechala zmásti ke klamům o hlubším smyslu všech těchto věcí aneb že byla by dokonce tento smysl sám následkem toho v sobě vypotřebovala a ztratila. Příklad pro další význam, v jakém Ninon o onom besoin mluvila, nechť utiší subtilní blouznily: »Existuje nějaký slastnější pocit, než je pocit milence, jenž ví,

že je milován? Existuje v lásce něco rozkošnějšího než odpor ženin, jenž se zdá prositi, by se nezneužilo její slabosti? Existuje něco svůdnějšího než hlas, jemuž rozčilení odnímá dech? Než odpírání, jež si milenka, ach! sama vyčítá...?« Ninon brala lásku za to, čím je, za vkus, jenž je založen na smyslech, slepý sentiment, nepředpokládající v předmětu, jenž jej vyvolává, žádné zásluhy, ani ho nezavazující k nějaké uznalosti, — slovem za vrtoch, kaprici, jež nezávisí od nás »et qui est sujet au dégoût ou au repentir«. Vyčkejte mé kaprice, děla Ninon tomu, jenž byl na své štěstí nedočkavý. Ninon styků se svými milenci nikdy nepřervala; dala jim, když jich už nemilovala, sbohem ve vší kráse, že musili zůstati jejími přáteli. Tak veliká byla tato žena a tak jistá ve své milostné mohutnosti, že nedostala nikdy v zbabělosti před slovy: nemiluji tě již, křečí aneb nehrála oné komedie, jež protahuje lžemi smutný stav a jejíž hrdinka se domnívá, nyní, ježto nadešel konec, že jest jí nenáviděti toho, jejž milovala. Ze své povahy zformulovala to Ninon ve výrok: »Nenalezá-li žena záliby v muži, jenž se snaží líbiti se jí, nemá zneužívati jeho důvěřivosti a dáti mu, nebudíc nadějí, jasně a zřetelně sbohem. Nesmí se však také, miluje-li navzájem, nechati déle prositi, než jest jí příjemno a sladkost průpravného požitku toho vyžaduje«.

Někteří popírají, že byl Coligny prvním milencem Ninoniným, a jmenují místo něho pana de Saint-Étienne; ale Saint-Evremond, Ninonin nejlepší přítel, zasluhuje pro toto své přátelství mnoho víry: ten zove Colignyho oním šťastným. Ví se, že byl tento vévoda z Chatillonu protestantem, a tak velké bylo kouzlo Ninonino, že si mohla dovoliti přít se s vévodou o jeho náboženství a o přednostech svého

vlastního, aniž utekl. Jak tato první láska skončila, o tom scházejí dokumenty. Malou zlomyslnost, již si lidé o tom ne bez vtipu selhali a jejíž útraty bylo Colignymu nésti, odmítá dokonce Tallement jako výmysl, ale také on, jenž věděl vše, neumí nic pověděti o konci první lásky Ninoniny, která jí moudrou znalost jí samé uzrála v časný plod. — V těchto dnech svých prvních milostných moudrostí seznámila se Ninon se slavnou Marionou de Lorme, jež byla tehdy, ačkoli již nemladá, přece stále ještě krásná, byť musila bráti studené lázně nohou k vůli svému nosu, poněkud zčervenalému. Mnohé měly obě tyto amoureuses společným — nejen, jak se přiházelo, milence; ale jedno je odlišovalo podstatně: Marion nejevila jako Ninon krásné nezištnosti ve volbě. Přece jen byly dobrými a důstojnými přítelkami, jako bylo ostatek v přirozenosti Ninonině, že v jistotě vlastní hodnoty neznala strachu před ženami. Ces deux Laïs zval obě Saint-Evremond, a obě byly na sebe navzájem pyšny a byly plny pěkných pozorností k sobě. Často spaly pospolu, dle dobrého obyčeje doby své a: Lesbos où les baisers sont comme des cascades...«; kdysi darovala Marion Ninoně španělské psíky v hedvábném košíčku. Naprosto negalantnímu vévodovi ze Saint-Simonu jest o nich říci: elles aquirent une réputation et considération tout à fait singulières. Nejlepší společnost se dostavovala do jejich salonů. Nejmenuji jmen zapomenutých, ale Grammonta, jejž seznámil hrabě Hamilton, Saint Evremonda básníka, Desbarreauxe, pana d'Elbène, jenž žil ze svých dluhů jako jiný ze svých příjmů, Desyvetauxe a Scarrona, dokud byl ještě mladý a lepotvárný. I když tito pánové bez závisti viděli lásku Ninoninu ke Colignymu, zřeli přece rozloučení ne bez radosti. Vlastnictví nějakého předmětu skytá mnohem správnější představu

o něm, než touha po něm: nyní se chystal každý a Ninon prohlásila, že stálost a věrnost vyhrazuje mnohem ušlechtilejšímu smýšlení: přátelství. Po Colignym a jiných následoval Palluan, po něm de Miossens »... aux maris si terrible — le Miossens à l'amour si sensible ...«

Věrnost pro přátelství. Ninon dávala, jak to zní v graciésně pointované větě XVII století, »dávala svým milencům nejnebezpečnější soky v osobě svých přátel«. Ubohý Scarron musil opustiti veselý Marais, aby hledal ve Faubourgu Saint-Germain zdraví, jehož již neměl nalézti; neboť přišel úplně ochrnutý opět do Maraisu, kde nalezl v Ninoně nejvěrnější přítelku, která dlela po celé dny u něho, jenž se nemohl hnouti s židle. Od Ninony se tomu nenaučil hrabě Grammont, jenž se vzdával ihned svých nejlepších přátel, když se roznemohli. Scarron nebyl jediným, který nyní scházel v saloně Ninonině: starý skvostný Desyvetaux náhle zmizel, a ježto jeho záležitosti nebyly nikdy v nejlepším stavu, obávala se dobrá přítelka Ninon, že veselý ten stařec nenadále propadl těžké trudnomyslnosti, a šla ho vyhledat. Nalezla jej šťastnějšího než kdy. A to jo hezká historie. Když se Desyvetaux kdysi večer vracel domů, ležela před jeho dveřmi omdlelá mladá dívka a vedle ní harfa. Dal ji donésti do svého domu a podati jí, čeho bylo třeba. Nabyla vědomí, a Desyvetaux poznal brzy, že jeho srdce nezůstalo lhostejným. Mlle Dupuis — tak se maličká jmenovala hrála nyní na své harfě z uznalosti pro svého zachránce, jenž byl velkým přítelem hudby. Když se dokonce rozezpívala, věděl, že se nebude moci již nikdy od ní odloučiti. Přemlouval ji, aby zůstala u něho, a dívka zůstala, viděvši, jak šťastným činí starého pána, jemuž nadešla nyní

nejkrásnější idylla. Oblékl ji za pastýřku, sebe sama za pastýře Corydona — dobrý ten muž byl sedmdesátiletý — a naslouchal, rozložen na zeleném koberci svého nejzdobnějšího pokoje, tonům, jež jeho pastýřka vynucovala ze svého nástroje. Něžni jako on, jenž často k tomu hrál na flétnu, opouštěli ptáci, tímto harmonickým zvukem dojatí, své klece a laskali svými perutěmi harfu a zmírali potom ještě opojenější rozkoší na ňadrech pastýřčiných. Ptáci, k takovéto galantnosti dobře vychovaní, byly nejvyšším roznícením starého Corydona, jenž mluvil nyní jenom eklogy. — Je to snad velice směšné, ale není to také velice dojemné? Ninon, našedší Desyvetauxe takto s pastýřskou holí a pastýřským kloboukem s růžovou podšívkou, ani se nenamáhala, aby jej opět přiměla k jeho dřívějšímu způsobu života, ježto tento nový tvořil jeho plné štěstí. Zůstala jeho přítelkou a navštěvovala jej často v jeho něžné maškarádě, které se už nikdy nevzdal; když ležel v posledním tažení, prosil slečnu Dupuisovou o svou zamilovanou sarabandu a skonal, blaženě se usmívaje, se zlatou stuhou v rukou, »z lásky k gentille Ninoně, jež mi ji dala«.

Ale byť se Ninon sebe více starala o své přátele, nezameškala proto lásky žádné doby. Říkala to často těm, kdož se jí líbili, aneb jim to napsala, jako panu Novaillesovi, nad čímž se précieuses v Hotelu Rambouillet velice rozčilovaly. »Myslím, budu tě tři měsíce milovati — věčnost pro mne,« psala maršálkovi d'Estrées, od něhož se později dostala do stavu, »dont on rougit lorsqu'elle n'est pas le fruit d'un lien respectable et nécessoire à l'ordre établi par les fortunes«. Ježto tvrdil také abbé d'Effiat, že má práva na dítě to, a Ninon nechtěla nebo nemohla rozhodnouti, učinili tak kostkami, jež padly příznivě dí-

těti a maršálkovi. Syn ten byl vychován jako chevalier de Bossière, byl námořním kapitánem a zemřel velice stár v Toulonu jako přítel hudby a hudebníků. Štěstí, v němž Ninon po všechen svůj život tohoto syna zřela, nenechalo jí nikdy litovati slabosti, jíž děkoval za život Ninon se stala ještě jednou matkou, ale ne šťastně. — Třináctý Ludvík zemřel a s regentstvím, jež za nezletilého Čtrnáctého obstarávalo záležitosti, počíná ona doba francouzské galantnosti, která stvořila evropskou kulturu.

Změna vkusu nebyla v rozporu s žádnou povinností.
Sladký omyl sám se nezdál zločinem.
Rozkoší se zvaly něžné, jemné neřesti.

To byla nejšťastnější doba Ninonina, doba její nejplnější krásy a její největší slávy. Byla slavnou Ninonou, ale nechtěla své pověsti nikdy děkovati za nějaké štěstí v lásce. Dávala přednost oněm, kteří jí milovali pouze pro ni samu, a nenalezala na ostatních nic, jimž dávala ctižádost roués vyhledávati lásky Ninoniny. Dobré a vysoké mínění, jež měla o lásce, že je caprice-passion od začátku do konce, uchovalo ji před všemi falešnými ambicemi a dodávalo jí onu jistotu, že její kaprice neobšťastnila nikdy nehodného. Tak neznala lítosti, ježto neznala zklamání, nechceme-li takého viděti v jejím krátkém poměru s vévodou d'Enghien, který byl přes svoji robustní krásu méně stvořen pro službu Venušinu než Belloninu. V jeho náručí asi přišlo Ninoně na mysl slovo: Pilosus aut fortis aut libidinosus, neboť povzdychla si kdysi: Ach pane můj, vy jste asi velice udatný! – Přece však zachovala vévodovi své přátelství a měla ráda jeho obraz, pod nějž Claudien napsal tyto verše: Pour avoir la valeure d'Hercule, Il n'est pas obligé d'en avoir la vigueur. — Stálost v lásce pokládala Ninon

jen za velmi prostřední ctnost, ano zvala ji bázní, že nenalezneme jiného srdce, když jsme se jednoho vzdali. Také to byla vždy ona, jež dávala sbohem, jež s moudrým pudem pro okamžik ten vyvolila onen, který milence nezastihl ještě znaveného. Žádný se jí neměl nasytit, každý měl zůstat jejím přítelem. — Bylo nevyhnutelno, že byly ženy, jimž příroda odepřela následovati příklad Ninonin, skandalisovány tímto způsobem života Královna-regentka poslala garde, jež měla Ninonu odvésti do kláštera kajících dívek. Ale ježto Ninon, jak Bautru dobře poznamenal, nebyla ani kající, ani dívkou, bylo nutno ponechati jí samé volbu kláštera, za jakýž ustanovila klášter — Grands Cordeliers. Anna Rakouská byla tím velice pohněvána, ale vévodovi d'Enghien se nejen podařilo utišiti tento hněv, ale vypravovati též regence tolik krásného o Ninoně, že bylo vznešené paní velice líto, že připravila oné tak obecně vážené a podivované osobě nepříjemnosti.

Avšak Ninon se rozhodla, že opustí Paříž, v níž počínalo býti neklidno. I v salonech se mluvilo přespříliš o nových daních a o politice; mínění se rozcházela, strany povstávaly, debattovaly. — Ninině to bylo nesnesitelným a odešla. Měla tehdy markýze de Villarceaux za milence, a Ninon byla ve věku, jenž je více věkem vášně než kaprice. Markýz byl tak žárlivý, že schovával často malé hochy pod Ninoninu postel na zvědy. Tu si ta báječná žena ustřihla své vlasy a poslala je žárlivci jako známku věrnosti. Villarceaux přiběhl, vrazil k ní »et ils restaient des huit jours de suite au lit«. Byl to jeden ze statků markýzových, kam se s ním Ninon uchýlila, a kde setrvala po tři roky, po tři věrné roky, dle čehož možno zříti, že nebyla Ninon nestálou z nedostatku hloubky. Ale

snad byla věrnost také jenom tak dlouhá, že byla Paříž tak daleko. Když se tam oba vrátili, byl markýz stále ještě zamilován — ale Ninon přijala jiného. A opět jiného. Paříž byla zase šťastna a s ní Ninon; svítilo slunce, kdyžtě byl mladý čtrnáctý Ludvík králem a Mollière své komedie psal, jež Ninoně předčítal. Ta sdělila se Saint-Evremondem, žijícím v Londýně jako vyhnanec, že děkuje téměř každého večera bohu za svůj rozum a že jej každého jitra prosí, aby jí uchoval pošetilosti srdce. Nechci vypravovati historie všech těchto sottises Ninonina srdce, jež lze nalézti v knihách, jako v onom svazku galantního století, švabachem tištěném a do saffiánu vázaném, z něhož mám nejlepší z těchto historií — nic o Gourvillovi a nic o Sancourtovi, jenž se všem ženám líbil a jenom své vlastní ne, a nic o Chapellovi, jenž byl stižen neštěstím velikých rukou a tlustého břichu, dvou věcí, jichž Ninon nemohla snésti, a jak tento hrozný učinil přísahu, že se každého dne opije a že každého dne napíše potupnou báseň o Ninoně, až dosáhne její přízně. Opíjel se pak až do konce svého života, ale básní napsal jenom třicet; avšak také třicátého prvého dne mu nebyla Ninon milostiva a žádného. Historii s de la Chatre možno všady čísti. Také všechno do podrobna, co se událo se synem Madame Sévigné, hezkým hochem, jehož štěstí u Ninony málo delšího trvání bylo než ono jeho otce, jenž zrovna z první krátké lásky vyrván v jiné bitvě zanechal svůj život. A přece se stýkala Sévignéová, ztrativší muže a syna na Ninonu, s ní v podivujícím se přátelství. Pak byl tanečník Pécour — »tančil a líbil se« — šťastným soupeřem stejně ctnostného jako zamilovaného Choiseula, jenž nedovedl nic jiného než věčně svou lásku velmi nudně vyznávati a jemuž Ninon pravila: »C'est qu'il faut cent fois plus d'esprit pour faire l'amour

que pour commander les armées.« Tanečník byl šťastný a drzý. Když jej kdysi Choiseul zastihl v jakési uniformě u Ninony a něco posměšného o tom poznamenal, řekl mu Pécour: »Monseigneur, nedivte se, že nosím trochu uniformu. Je commande un corps ou vous servez depnis longtemps.«

Ninon byla by měla mnoho na práci, kdyby byla hasila všady oheň, který zažehla. A pak — Ninon už nebyla mladá, dospěla nyní šedesáti let. Ale její kráse neučinil čas újmy. Říkala často svému příteli de la Rochefoucauld, že musí k svému výroku, že je stáří peklem žen, v poznámce připojiti, že to pro ni nemá platnosti. V ráji jejího podzimku listí nežloutlo a zpívali ještě stále slavíci. V malých vráskách kolem očí setrvala, smějíc se, láska. Nejmladší neviděli, že je Ninon stará, a nejstarší omládli opět, když ji spatřili. V této době zažila Ninon tragedii, jedinou ve svém životě, jejíž velikým motivem je triumf její krásy. Jeden ze synů Ninoniných od jistého de Gersay byl vychován jako chevalier de Villiers a navštěvoval jako četní mladí lidé, jejichž rodiče je tam posílali, aby se tu přiučili, salon Ninonin, o níž nevěděl, že jest jeho matkou. A zamiloval se do ní s žárem dvacetiletých. Ninon byla dobrotivá, zbraňující, odmítavá — ale přece došlo k tomu, že mu to musila pověděti. Probodne se, a v očích umírajícího, nad nímž se Ninon sklání, je stále ještě láska.

Nyní zvali Ninonu Mademoiselle de Lenclos: stala se klidnější. »Elle se contenta de l'aise et du repos après avoir senti qu'il y a de plus vif,« jak praví Saint-Evremond jemně a dobrotivě. Ne že by se byla zřekla lásky — nebylať se jí přece láska zřekla! — ale snažila se, by přiměla srdce ke klidnějšímu bu-

šení. Bylo jí sedmdesát devět, když se do ní zamiloval abbé Gédoyn. Zdržovala jej, a když jej pak posléze, ještě jedenkrát Ninonou! přijala ve svém žlutém boudoiru a abbé naříkal do její krutosti, s níž jej nechala tak dlouho čekati na tuto hodinu, děla mu Ninon: »Odpust, miláčku — ale, věř mi, moje touha nebyla nepatrnější tvé... ale chtěla jsem — trochu ješitnosti ještě, a že je to přece jen řídký případ — vyčkati, až se mi naplní osmdesát let, a osmdesát jsem od dnešního jitra.« Rok trvala tato poslední láska Ninonina, pak se vydal Gédoyn na cesty a jevil málo chuti navrátit se. Tož mu Ninon napsala: »... les plus courts folies sont les meilleurs«...

Sedmnáctého října tisícího sedmistého pátého zemřela Ninon. — Na Dušičky tisícího sedmistého padesátého prvého bylo u dvorních dam modou konati pobožnost před umrlčí lebkou. Zdobily ji stuhami a růžemi. Královna měla hlavu Ninoninu pro své zkrušení a zvala ji: »ma belle mignonne«.

Nebudeme-liž, milé přítelkyně, kdyžtě jsou hodiny ještě krásny, hovořiti sladkými slovy o velké Minoně, slovy, která zdobí její památku jako růže a stuhy?

VIKTOR DYK / SLOKY O RUINĚ

Byl hrad, jenž strměl pyšně nad krajinou,
nad vískou, polemi.
Byl jako mrak, z těch, oblohou jež plynou
vysoko nad zemí.

Kamenná hradba rysy jeho kryla,
jež věkům odolá.
A na cimbuří krásná paní snila,
kdy západ vzplápolá.

Jak dravec v skály rytíř sem se vracel
ze svoji výpravy.
Svým pádným mečem zboží kupcům splácel,
jenž býval krvavý.

Zapadá slunce. Barví lem
už horizontu zcela.
A strnuleční nad krajem
ruina omrzelá...

Jde soumrak tudy. Ruina
přehlíží vše, co dole:
záplatovaná krajina,
strakatá, drobná pole.

— — Dnes vnesly smích svůj v síně ty
slečinky, růže v líci.
Venkovské, hravé kokety,
zmoudřelí studentíci.

Též Don-Juani omšelí,
svou unavení missi.
A západy tak hořely
jak v dávných časech kdysi,

když rytíř přes most vracel se
se zkrvácenou zbraní,
a do daleka ztrácel se
zrak krásné jeho paní.

Smích, hovor vázne. Divno dost
a jasno přes to zcela:
svou suggeruje strnulost
ruina omrzelá.

Společnost mlkne, odchází
po podemletých schodech;
don Juan tápe po frási
a dole až si oddech' — —

A vypráví, že všem už snad
ta historka se stala:
Rytíř se vracel k paní v hrad,
jež jeho nečekala —

A vypráví, že konec zlý
vzal mladý sen a vzdorný.
Nějaké kosti ještě tlí
ve hloubi hladomorny.

A vypráví, že k ničemu
ta hladomorna malá.
Vždyť snad se v světě každému
historka jakás stala —

Hledí zpět.. Myslí? Vzpomíná?
Šero, jež pomalu kráčí?
Zří, za nimi jak ruina
se omrzele mračí. —

ALFRED JARRY / MESSALINA / ROMÁN ZE STARÉHO ŘÍMA

ČÁST PRVNÍ / PRIAPUS Z KRÁLOVSKÉ ZAHRADY

KAPITOLA ČTVRTÁ / CÍSAŘOVNA NA HONBĚ ZA BOHEM

Ὅπου καὶ νῦν ἐπίδοσιν τοιαύτην τῆς τρυφῆς ἐχούσης, οἱ Λουκουλλιάνοι κῆποι τῶν βασιλικῶν ἐν τοῖς πολυτελεστάτοις ἀριθμουνται.
ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ Λουκούλλου λθ!

Není jisto, zda Poppea, dcera Poppea Sabina a matka Poppey, kterou za choť pojal Nero, a které odkázala svoji krásu i svá tajemství, kterak ji uchovati, byla milenkou Valeria Asiatika; leč Messalina spojila v téže mstivosti pána Zahrad a svou sokyní v zrcadle. Jest naproti tomu nepochybno, že rytíři Petra brzy na to byli udáni Suiliem a to pod záminkou, že poskytli ženě Cornelia Scipiona místo k dostaveníčkům.

Nebylo však dokázáno, že se tam stýkala s Asiatikem. Rukopisy, v nichž se nám uchoval text Tacitův, vykládají a tuto příčinu smrti rytířů Petra uvádějí: »dostaveníčka Poppey a Valeria«, ačkoliv bývají

obecně takto překládány (Lallemand, Brotier, Oberlin, Dureau de Lamalle, Justus Lipse, Ernesti, Burnouf). Jmeno muže, které uvádějí, jest *Nester* neb *Nestor či Vester*. Dotteville konjekturuje: *Mnester*.

Jestliže pokračování tohoto příběhu a to, co nám Dion o mimovi sděluje, činí pravdě nepodobným poměr Mnestera k nějaké ženě, jest dovoleno domnívati se, že herec hrál za cenu zlata alibi Asiatikovo.

Kdyžtě pak služebníci Messalinou najatí přiměli Poppeu strašákem žaláře k sebevraždě, jakási bizzarni a kozonohá postava uprchla z domu rytířů z Petra, tak poskakující, že se nerozeznávalo, byla-li oděná či huňatá, směrem k zahradám.

A onen rok byl označen mnohými zázraky, i vystoupil z vln ostrůvek, u ostrova Zvířete, a Messalina znásilnila malým bronzovým drakem železný zámek parku Lucullova.

Noc se ssedala ještě tišší a ještě hustší mezi vysokými hradebními zdmi a prvními stavbami villy a tradiční cerberus vrátného, předpověděný Claudiem, jevil se tam jako larva svou bělostí.

Byl to však pouze porcelánový pes, sedící s kulí pod jednou z předních tlap, ohromná to čínská nádoba bez ozdoby, se skleněnýma očima, tak kosmatá a načesaná, že kroužky dlouhé srsti chvěly se ve větru lépe než korunové plátky květů.

Proti hlídacímu psu, napodobiteli oprchávání růže, přizpůsobovaly se stříhané jasmíny živočišným křivkám a v míře jak se trávníky od tohoto závitu, prvního to posla luny, choulily k zemi, černé výseky, napodobující zřetelně stíny zápasů nefelických čtyřnožců na nebi, srážely se v allurách jelenů, slonů, roháčů neb jednorožců dle zkrocení zvůle zimostrázových arabesk.

Tento zimostráz zvířecích tvarů byl obvyklou okrasou římských zahrad, leč u Asiatika byl přehnán

architekty očí v uzdu spiatých až přes hranice možností, tak jako oni kdysi překročili za prospěchem anexe *k rodině* Lucullově báječné břehy jich Cambari a Lanosu.

A zimostráz na sloupových loubích shora dolů označoval jich tajuplná jmena.

Tu a tam v pravidelném střídání s nejkrásnějšími řeckými sochami a bůžky Indie a Persie z nejdražších hmot a s čínskými bohy s převelikými břichy, tisy nápodobily amfory a spirální vlákno zakrslých křovin, zmrzačelých macešským střihadlem, tísnilo chodbu labyrinthu k srdci holé zdi, maskované věčným stupňovitým zimostrázem.

Ale nikde Messalina nepoznala, rudnoucích se nad zeleni akantů, posvátných fíkovníků, ochránců všech římských zahrad, uschlých a přece tak zralých u Asiatika! — nejčistší rumělkou Asie, kterou v slunci do zrzava mihaly po celý ten den, že až třísnily okna Caesarů.

A ani nad mýtí, duchaplně netvárnou, okleštěnou jako bývají zakrslíky drženy na uzdě, ani na příč vysokého lesa falešných stromů z papírové tluče neb litého cementu, takových, jaké dnes rámují, kol Paříže, hájky krčem a parodují sochy slavných stromů, nenalezla onoho paroxysmu krásy zahrady, nynější neb římské, zrcadlo boha, sidonskou kouli ze skla.

Aspoň nebylo tam jiné, mimo lunu, která stoupala, jako se lampa pozvedá, a jala se jí pomáhati při hledání.

Soudila z toho, že není vůbec třeba idolů v ohradě, kde bloudí bůh osobně: ani obrazů phallických v přítomnosti Phallésa, ani zrcadla (byť to byla zázračná koule), kdyžtě se zjevovala zářící postava.

S koncem záhonů hraničily všemi svými chlopněmi jídelny Lucullovy!

Messalina otevřela jedny dvéře, tak ukryté a massivní, že soudila, že chrání nejodlehlejší koutek podzemní a klenutý, a uvnitř byla ztrnulost dvora, dosti prostorného, bez střechy, politého plným měsícem, ještě čtverhranějšího následkem symetrie čtyř platanů, naříkajících v zrcadle ústředního mramorového bassinu, jaké bývají vyhloubeny ve všech atriích nad svým trestem Marsyovým.

Ah tento bassin, plný jasné vody, byl věčně neposkvrněným ubrusem vrtošivé obsluhy, a kde plouly pro lehká jídla určené mísy tvarů lodiček. Bělostná jich prázdnota propůjčovala jim obscení vzhled *scaphů*, což jsou noční nádoby podlouhlého tvaru.

Dále, v místnosti plné hrubé země, mimo jabloň a malinkou pyramidu štěrku, jiné triclinium nabízelo svá jaspisová lůžka pod nebesy umělé zeleně břečťanu z kovu omalovaného a natřeného.

Pak třetí zátiší, kde se okno stále chvělo samočinným vanutím větrného nárazu a zdánlivým deštěm, jemuž zvýšený vodovod představoval mračno; zatím co vikýř na opačné straně zřel klid noci a lunu bez dechu plouti po stopě svých mračných hodů.

Pak ohromný a kulatý sál, obdobný s Pantheonem Agrippovým, větraný okrouhlým otvorem v kopuli, která svým zvýšením činila vnitřek tak chráněným před větry, že když krátký déšť, tentokrát skutečný a nebeský, se spustil, srážel se vertikálně, aniž se jediná kapka uchýlila k obvodu suchého dláždění u středního bassinu, přesně shodného v průměru s otvorem kopule.

A tolik dveří, otevřených nebes, sledujících náhle po kryptách, že Messalina již nevěděla, zda nějaká stěna či noční vzduch jí v cestu staví svůj temný klam ze slonoviny.

A poslední čaloun, rostlinný neb kovový, který rozhrnula mezi dvěma sloupovými stvoly, zavřel neprodyšně po jejím vstupu všechny své lupeny; a nebylo tam jinak možno nalézti východu mimo schodiště k jakémusi klenutí.

KAPITOLA PÁTÁ / OTEC FENIXŮV

Paullo Fabio, L. Vitellio consulibus, post longum saeculorum ambitum, avis phoenix in Ægyptum venit... Et primam adulto curam sepeliendi patris... subire patrium corpus, inque solis aram perferre atque adolere.

C. C. TACITI Annalium lib. VI., 28.

Zatím Asiaticus, navrátiv se domů, především diktoval v řeči jednoslabičných slov svou závět písařovi, který ji zaznamenával na rýžový papír pomocí dvou štětců písmem *travinným*, které jest téměř tachygrafickým, tak rychle jako levantský vítr ohýbá stébla.

A řekl hlasitě, že by mu bylo bývalo čestnější zahynouti schytralostí Tiberiovou neb násilnictvím Caja Caesara, než následkem úskoku ženy a nestoudných úst nějakého Vitellia.

Pak podnikl projížďku na koni v jedné části ohrady svých zdí, bavil se veškerým svým každodením cvičením a obědval vesele se svými souložnicemi, jichž nohy byly tak malé, že se domníval vždy, že je vidí ztracené v dálce, a podpažní důlky voněly čajem v harmonii cymbálů.

A během hostiny zahradníci pracovali o hranici, dle jeho rozkazu; a aby jeho rozlitá krev nestrhla s sebou žádnou vytrysklou mízu, nařídil jim, by ji nestavěli než z mrtvých kmenů.

Jich horlivost tam užila všech okleštěných fíkovníků s vysokými kmeny a bez výhonků, a drahocen-

ných stožárů, vyřezávaných z cedru a santalu, a massivních kolů s hlavicí z kořenů a neporušitelných, protože byly zasazeny opačně, a že dřevo nemůže shníti než ve směru, v jakém míza stoupá.

A to byl důvod, že se Messalina podivila, že nenalezla ani lingamu ani ithyphallu, rýsujícího svůj kůl nad hájky zahradními.

Valerius schválil sestrojení oblých břeven, tak rudých již lakem jako ohněm, ale nařídil přenesení hranice jinam, ze strachu, aby hustota kleneb zeleně nebyla zmenšena planoucím vzduchem.

Ponechal svým správcům na starosti, aby odkryli, jakž to bylo asi snadno v zázračném parku, jehož všechny záhyby nikdy neprozkoumal, prostor beze stromů.

Jeho poslední a zcela klidné nařízení bylo, aby jakmile jeho tělo bude v péči plamenů, otroci a ženy jeho opustili, aniž dále rušili klid hájů, a aby poslední, kdo vyprázdní park, odnesl závět nerozřešitelnou, mimo pro jeho adoptivní příbuzné a jeho jediný výslovný kodicill, klíč od zahrad, který by nabídl císařovně.

Tu na svém odpoledním lůžku šikmo ponořil břitvu do strany svého krku a počal vzpřímen v sedě a s napnutým krkem kývati z prava na levo, holostí své lebky a průhledností svého obličeje, v němž bylo již možno viděti smrt, napodobuje housenku, která leze vzhůru, aby předla. A tenké hedvábné vlákno krve arterielní tímto pohybem člunku tkalo na těle náhle sestárlém a polštářích bílých jako vous jeho purpurový rubáš.

Pak tělo, zahaleno osinkem, bylo přeneseno na prostranství beze stromů — bez jiných stromů než mrtvých kmenů hranice ze santalu, jejíž exotické dryady předešly svého pána do žlutých pekel. Plamen uzavřel všechny své prsty nad zastřenou mrtvolou,

jež vypadala jako zlaté vejce, tak jako kokon se opaj třuje dnem, až do doby, kdy jeho host na kono vlákna usíná jako mumie, v nejvzdálenější komoře svého labyrinthu, do niž cítí, že došel. Pak se otevřel a rozjasnil vysoký a nádherný, jako dech vydechnutý, dech vdechnutý, dech rozprchlý, dech vznešený a dech znova v jednotu spojený, všech stromů, všech knih, všech soch, drahokamů a látek a vzlétl jako všechen zajatý Orient pod žlutou lebkou a nadutým břichem Asiatikovým.

A jeho rozpětí křídel zřejmě zdálo se býti rozpětím Fenixovým, jenž jest skutečným ptákem, když bylo možno ho viděti v Egyptě (poslední pták Fenix zrodil se za Tiberia), a allegorií renaissance umění dle okruhů astronomických, protože učenci vypočítávají období, kdy se spaluje a kdy znova vzbouzí.

Dlouhé nehty plamene, zbavené svého suchého pouzdra, pozdvihly na štítu — tak čepýří se letky ptáků za času lásky — osinkový vak, nadmutý prázdnotou, prachem kostí a duší, a oslnění báječných per se ho zmocnilo a odneslo, tam vysoko, dle obřadu, *tělo svého otce*, k východnímu slunci.

KAPITOLA ŠESTÁ / PRIAPUS Z KRÁLOVSKÉ ZAHRADY

Oricus murrhina mittit. Inveniuntur enim ibi pluribus locis, nec insignibus maxime Partici regni: praecipua tamen in Carmania. Humorem putant sub terra densari.

C PLINII SECUNDI *Nat. Historiae* lib XXXVII, 8.

Schodiště, jehož spirála se rozvinovala jako ke komnatě ještě tajnější a uzavřenější, rozdělilo se náhle na vrcholku lysého pahorku, kam vyvedlo jako jazyk

Messalinu a její purpurový plášt, mimo příklop do pustiny zahradní.

Nebyla více překvapena změnou než při svých přechodech, které neměly projíti než dvěma dveřmi své ložnice na Palatinu, zcela svěží po své siestě, do slunečního ruchu Největšího Cirku.

Pahorek se obloukovitě vykrajoval, aniž bránil krokům, nesmírným rozstupem, který se jevil — zkoumal-li se obvod velmi daleko, odkud se vracel v okamžiku, kdy se myslilo, že se ztrácí — vydutým a který byl by vzbudil myšlenku na krater, kdyby tento krater nebyl býval spíše oválním než okrouhlým a ve všech bodech podobným amfiteatru. Byl to hippodrom Lucullův.

A jako moderní nabyvatel zcela malého parku v městském obvodu nechává vyschnouti, má-li jiné starosti, bassin se zlatými rybami, Asiaticus nedbal této louže za svými lesy, a s touž nedbalostí, kterou byl by dovolil divokým rostlinám splítati tam jejich parafy, zůstavil arenu do nedohledna se táhnoucí ve vydutém cirku o stoticíci místech spořádanému rozmaru zahradníků.

A období a období obnovovala běhy trig a quadrig než ukončila zdvihání starého křišťálového písku, smíšeného s černou zemí jejich brázd. A podle poučení Homerova na obrazech na štítu Achillově po každé nátoči, v rovnoběžnych stopách kol dvou met ze zeleného porfyru, přečnívaných zlatými vejci, *auriga* oráč vyprazdňoval velikou číši na dně veliké číše cirku.

A jako se vykládají černým smaltem tance žen a bohyň na okrajích pohárů a měsidel, Messalina běžela vyhledat sestup bez závrati podél okraje nejvyšších stupňů obrovského schodiště, jehož každý okrouhlý stupeň byl v rozměru vrženého pohledu dále do propasti vždy menší korunou, z nichž poslední obkličo-

vala ještě schýlené čelo noci, příliš hluboko než aby mohla císařovna odhaliti, přiléhala-li stejně dobře jejímu čelu jako paruka kurtisanina.

Luna byla v úplňku, ale neukazovala již své tváře na nebi a byly to bílé oblaky, které byly nadmuty mlékem luny, jejíž světlo pod povlakem smáčelo poslední kraj amfiteatru, dodávajíc mu barvy slonoviny nebo kosti.

A Messalina chápala se vzrůstající jistotou, že musí sestoupiti a že nejcennější místo zahrady nemůže býti než tam, kam se sbíhalo dostředivé schodiště k mystickým hlubinám, bez pochyby hranice Asiatikovy, zcela jistě chrámu boha!

A JEDNA VĚC jí označovala pánovitěji její cestu, ale překážela jí v ní po čas skvělého úděsu ze zázraku.

Na všech místech amfiteatru o sto tisíci místech v začarované nehybnosti nerozptýlitelných diváků dle hierarchie řádů na sedadlech lidu, vojáků, rytířů, úřadů a vestálek, *murrhiny* se vztyčovaly v kontemplaci pod sebou ze setmělé areny.

Murrhiny dle Phinia jsou pálenou vlhkostí země, jako křišťál je zledovělou.

Jsou to drahocenné kameny z Orientu (nejkrásnější přicházejí z Carmanie), z nichž se dělají poháry nebo mísy. Jejich barva je purpur a neprůhledná běl, které zkrucují svou krev a své mléko uprostřed ohně, jsou navoněny a kaz nejčastěji je vyvyšuje zrny a bradavicemi jako lidskou koží.

Ačkoliv Propertius (IV, V, 26) mluví o »pohárech murrhinských, vypálených v parthských pecích«, což budilo domněnku o pálené kamenině nebo sklovině nebo dle domněnky soudobého dějepisce druhu čínského porcelánu, jest jisto, že hmota murrhinů jest dílem země a nikoliv lidí; jsou to číše vydlabané

z jediného kamene, velmi podobného achátu, který nazýváme dnes kazivcem nebo fluoritem.

Počítají se mezi nejvzácnější ze všech drahokamů, neboť jediný murrhin, z něhož píval Claudius, stál císaře tři sta talentů, což jest million čtyři sta šedesát šest tisíc franků.

A aniž si Asiaticus toho povšiml, pod prachem zúrodněným hnojem a pavučinami vzácných květin, které jim tvořily roucha a vousy, skvěly se od té doby co Lucullus (Nero obnovil na malém zatiberském divadle svých dětí nedokonale tuto okázalost) nestavěl veškeré rozsáhlosti svého hippodromu, leč aby sloužil za podstavec jeho murrhinům.

Jejich ohnivá skvrna, která se přemísťuje se světlem jako hvězda safírů hvězdných, byla té chvíle nehybnou, a svou zavalitou hmotou (mnohé dosahovaly šířky malého stolku) v rovnováze na zlaté noze seděly a pokukovaly, společnost cyklopských ptáků na jednom spáru.

A k tichému divadlu neunavitelně, kde černá noc hraje roli choru, jejich oheň otvírá oči žádostivé neb ústa chtivá pití.

Tu Messalina, kteréž oddech ustrnutí byl rozmachem k hroznému běhu, skákala s výše stupňů jako zvíře na příč přes tvary neocenitelné, váznouc letem svého pláště na zlatých drápech, porážejíc ostatní zvířata, která byla z drahokamů, a tato, jež se skutálela, provázela ji od stupně k stupni, sténajíce radostně svými puklinami a nad tím, že přicházejí jako císařovna s pohlavím ženy v přítomnosti boha!

Poslední stupeň, který překročila, ohraničoval se v předu *podiem*, které bylo živým plotem jalovců z břehů Lásky a Psitaru; veliké modré sedmikrásy (původní barva těchto květin ze země Seresu) vyšší nežli lidé, hustší nežli strniště obilného pole, pokrý-

valy jednotvárně vodorovnou arenu; a podle ramen hvězdy v pravidelných stromořadích, vedoucích oči Messalininy ku středu, ale kde její noha byla nadnášena, aniž se zabořila, pružnými řapíky, nevyzkoumatelné tulipány a nekonečné amaranty napodobovaly murrhiny, ony tvarem, ty nesmrtelností.

A ve středu areny, nebo dle libosti v jednom z ohnisek jejího eliptického povrchu, něco jako ohromné vejce, neposkvrněnější nežli luna ve svém oblaku mléčném, poznenáhlu librovalo; a Messalina tam vypátrala hlavu, která odpočívala mezi květy šíjí svou na polštáři rusých vlasů, dvě ruce prostrčené mezi stehny a skrčené na plavých bedrech, a dvě nohy kratší nežli kopyta kozy, skřížené za toutéž šíjí.

Oči Messalininy zaplály vítězstvím; a všady kolem ní až po košíkovitý vrchol pahorku ze zeleného porfyru a k jejím nohám pod vyzváním jejich pohledů ohnivé hvězdy murrhinů — některé popraskané a zející tu i tam na trávníku modrých sedmikrás, immortel a tulipánů, jiné na svých místech podobné houbám s klobouky převrácenými dechem propastí neb přílišnou snahou rozvíti se — otvírají oči žádostivé neb ústa chtivá pití.

A spatřila murrhinu z císařské lože.

Neboť Lucullus, omrzen všemi pitnými látkami, ba i zlatem, dříve nežli se odvážil jedu, dával přednost před pitím kousání do hustšího vína drahocenných kamenů Carmanie.

Ohlodané murrhiny stávaly se tím neocenitelnějšími.

A nyní byla to hluboká a široká rozhlodaná číše, dědičná honositelka zuby pánovými, tak jako vosk se jeví vdovou po pečeti, která svým stínem, jehož promítnutí s hora císařské lože zvětšovalo šířku kous-

nutí, hltala zmatenou silhuettu lidskou, roztavenou v bílé kouli polibku Narcissova, celým svým profilem trpaslíka korunovaného cimbuřím.

Z těchto kousnutí ono vlastních úst nahého člověka v kotouč stočeného mezi květinami bylo nejdelším, ale Messalina je přerušila, neboť začínala rozpínati ruku, která sklouzla po rouně jeho zad a přinesla nazpět představu doteku podobného peří volete nočních ptáků. Rozvinul svá prsa, na nichž jeho drsná brada otiskla růžovou skvrnu, své břicho a své nohy Panovy; a celá jeho převrácená postava se natáhla, nohy spiaté do vzduchu, paže a hlava ještě na jejich květinovém soklu. Potom jeho nohy sestouply líně za jeho hlavou a opřely se, a on s postupnou líbezností zapraskal všemi svými klouby po druhé, ale stoje v přirozené postavě; a lupínky sedmikrás pršely z jeho vlasů, změtených na jeho čele, a z jeho krátkých vousů.

Císařovna poznala v té tváři boha, pantomima Mnestera, starého důvěrníka Caligulova, slavného, kterému tleskala v Cirku.

A dle obecné pověsti milence Poppeina spíše nežli Asiaticus.

Ale nepřestávala věřiti, že se skutečně nalézá v přítomnosti boha a byla šťastna, že bůh byl zamilovanější do svého vlastního těla nežli do Poppeina.

Bůh, vzpřímen, učinil na plano několik neobratných kroků, jakoby se potácel člověk, který poprve by zkoušel se držeti v napodobování Mnestera s hlavou dolů; nebo snad jako činili bohové při prvních krocích na zemi; a Messalina rozpiala ruce méně ze zvědavosti neb touhy nežli gestem ochrániti se před tělem, které padá.

A jako Priapus sám neb kejklíř akrobat se unaví konečně, drží-li v rovnováze veliký strom: — pohlaví boha padlo do rukou císařovniných.

Bylo to tak brutální a tak těžké a tak strašně skutečnou přítomností Phalésovou, že Messalina prchla, v běhu zapleteném do květin, loukou modrých lupínků, co Mnester, své dlouhé tělo, vlnící se tímtéž plazením jako lampretta, tato pijavka dosti netvorná, aby byla hezkou, bledší než sloň, skrčoval se právě v blízkosti chrámu nových amarantů se zdlouhavostí, jako demiurgos krouží svět.

A Messalina ho již nespatřila až v Cirku.

Připadalo císařovně stejně nemožným vystoupiti přede dnem po stupních hippodromu, osvětlených murrhiny, jako vyšplhati na oblohu, pobitou žhavým železem.

A bloudíc, přešla prostor bez květin a beze stromů, který byl druhým středem elipsovité areny, — — — *kterýžto byl jejím druhým ohniskem*: neboť něco malého zapraštělo pod její patou s hlukem nekonečné méně postřehnutelným nežli puklina pohárů murrhinových, něco malého, odkud se rozléval, když to uchopila, jemný prach stínu; nevěděla, je-li to hlavice máku, neb ona tobolka ze sloni, z níž drahocenná hranice byla lépe, nežli prsty ciseleura serského vytvořila křehkost: hlava Pána Stromů.

(pokračování)

PETRKLES / DVĚ SKIZZY

EROS

Vysoká, mohutná, čisté, bílé pleti, silného ještě zdraví, shaslých už očí. Klidná, volných, bezpečných pohybů, úpravná.

Její silné paže a měkké, teplé dlaně hrály mu po těle a dívala se mu na oči s chladnou pozorností, sledujíc každé sevření víček, jako lékař zkoušející reflex.

Díval se na její paže — »spíš lazebník než nevěstka«, pomyslil — pozoroval ji chvíli chladně — pak pocítil nechuť. Tedy to přece zas nebylo pohlaví, co ho před chvíli tak štvalo?

»Co je ti?« ptala se svědomitě.

Měla dost víry ve své povolání. Nemyslila, že by bylo tak hrozné vedle všeho. Měla své kontrolované místo — mimo společnost? Nezdálo se jí. Místo číslované kloaky, třebas, ale přece ještě místo v organisaci. Cítila dost hluboko pod sebou svět zločinu, který znala z brlohů ciziny, celé moře krvavého a špinavého rdousení. Necítila se na dně. A spila-li se dnes, zítra bude zase střízlivou a vypočítavou.

»Co je ti? Jsi smutný!« smála se.

»Co je mi? Od milé jsem odešel. Dvě léta jsem s ní žil. Byla mladá, zdravá, a myslím že i dost hodná. Odtrhl jsem se rázem — a cítím to v celém těle, jakobych byl u ní kus masa nechal.« —

Říkal to jako pro svou úlevu, dívaje se ke stropu nad ložem a nestaraje se mnoho o to, komu odpovídá. Zdálo se mu, jak mluvil, že se trochu zbavuje ošklivé tuposti, která ho tížila.

»Odtrhl — jen tak, že jsi chtěl?«

»Jen tak.«

»A vrátíš se k ní?«

»Nevrátím«.

Chodili sem většinou muži chorobní, zrůdní, a ona ráda si zasloužila své peníze, tak či onak; jinak trpí obchod.

Byla to také trochu její ctižádost, že se vyzná v těch ubohých, kteří utíkali k ní od milenek a žen mladých, zdravých a čistých.

Svět citu? Jak to bylo daleko za touto nestvůrou, ještě dost mladou a svěží, která dovedla ranou pěstí navždy zohavit ústa konkurrentce. Cit? Mělo to pro ni ten význam, že přicházeli tu a tam muži, kteří jí vykládali o domnělých psychických příčinách své slabosti. Snažila se poctivě rozuměti tomu, jak se dalo, neboť to spadalo do jejího povolání, které provozovala rationelně.

Nu a konečně — ten odchod od milé — to ani nemusilo být tak tuze psychické — opravdu tak kus masa, který mu u ní zůstal — zdálo se jí, že tomu dost dobře rozumí.

»To ti dodalo«, řekla, procházejíc se očima pozorně po celém povrchu jeho mdlé, mrtvé tváře.

Pojednou složila mu ruce přes sebe v zádech, stáhla je níž a sevřela jako ke spoutání.

Pocítil bolest, ožil, trhl hlavou a vyvstal hrozivě.

»Chceš mne bít?« šeptala lichotivě s vážnou pokorou.

Oči se mu rozevřely překvapeně na mžik a pocítil prudkou žádost projeti tělem jako žhavý drát.

Bít? proč? — Přece! Rudou závratí zašumělo mu to hlavou —

»Vždyť bys mi tak mnoho neudělal«, smála se, hrajíc silnými bílými pažemi. »Něco snesu. — — A dej mi ruce«. —

Přeložila mu ruce v kříži a počala je poutat, napřed stužkou, kterou z vlasů vytrhla, pak, když zůstal tichý, silnou šňůrou, která se jí náhle ocitla v rukou.

»Nu jdi — buď zticha — nevážu na uzel, shodíš to hned.« — Pak počala mu poutat nohy v kotnících. »Teď nabiju já tobě«, smála se. »Křičet tě nikdo neuslyší! Jsem sama v celém poschodí. A portiery zandám. Ostatně můžeš křičet do podušky — nebo, chceš? zandám tí ústa. Někdo rád se slyší vykřiknout, jiný se vyděsí —«

Strhl provazce a oblékal se.

Snažil se odbýti to vtipem, ale cítil se vážným, něco neznámého, odporného se v něm budilo, srdce mu bilo a těžce dýchal.

»Přijdeš?« —

Sestupoval malátně příkrými dřevěnými schody malého domku starého ghetta a úsilně soustředil pozornost do podvědomí vzpomínek, kde se ode dna temně hýbalo cosi.

Náhle uvolnila se mu napiatá tvář: bleskem spatřil výjev ze školy, kde učitel piják před plnou třídou hochů osmi-devítiletých zbil hrozně nezdaru asi 13letého, už sešlého, pijáka kořalky, který chodil asi týden za školu; matka přivedla ho nějak úskokem, s vlídnou tváří, žádala učitele za potrestání a odešla.

Surové ztýrání. — Jasně viděl zarudlou tvář učitele, který bil stále ještě, zahryzlý už do své oběti, a slyšel vytí chlapcovo.

Jako před léty ucítil krvavý stud ve tváři, bezmocnou úzkost a křečovitý odpor dítěte, vyrostlého

mezi lidmi dobrými a čistými. — Učitel' šlehal stále ještě — a tu náhle — v slzách, v bezmoci, ve strnulém zajetí škamny, na hrotu stupňované bolesti, který pronikal duší a tělem — pohlaví se prvně hnulo. —

Bylo z něho pak na léta »smutné dítě«, vyděšené, zmámené. — —

Muž melancholik usmál se nad překonaným pokušením bílých masseurských paží a spěchal do samoty se svou zjitřenou bolestí — odhodlán zůstati chabým bolestínem, než by takto vykoupil plnou rozkoš, osten života, který mu scházel. —

SEN UBOHÉHO

V Romea hedvábném pláštíku rudém
vylkat Vám mladosti toužívý zbytek,
naposled osypat květem se žhavým,
zapřít Vám, jaký to jalový kvítek,
zmámit se bohatým sloviskem lhavým
v ubohém, povadlém srdci svém chudém —

ve květech, ve lži a v pláštíku rudém
vyvzlyknout naposled zmařenou sílu,

padnout Vám do klína v líbání mdlivém,
tichnouti, tichnouti v bezkrevné steny —

vyčkati ve Vašem pohledu sivém
tu hrůzu dítěte a odpor ženy — —

neumřít studem, ne, k ďáblovu dílu
obléci řasnatou nejtmavší kápi,
v stín která ponurý tvář bledou stápí,

v přetvářce bolesti kalem vším slizkým
mrzácké slaboty v duši Vám trysknout,
jediným odporným dotykem blízkým
svou pečet schátrání pro vždy Vám vtisknout,

okraden okrásti — v ďábelském flirtu
naivní dušinky urvat Vám myrtu,
v krvavě hýřící obraznost hnusnou
vbičovat zděšenou čistotu Vaši —

naslouchat, v srdci až navždy Vám usnou
ty tony nejčistší, zpěváci plaší —

se silným životem souvislost prostou
přervat Vám zákeřně lichotnou rukou —
vidět, jak o všem Vám pochyby rostou —

v nejtmavší kapuci s vylhanou mukou
drze Vám přisáhnout komickou lásku
na těch pár týdnů (Jste v samotu slabá!)
než to vše překoná dušinka chabá —

zmizet pak s polibkem na první vrásku.

SOPHUS MICHAËLIS / AEBELOE

Jediné oko Stenovo sršelo ohněm. Avšak Soelver nedal se jím rozpáliti. Klidně skřížil ruce a zaťal rty. A Sten neodvážil se pustiti dceru, jak byla malátná a pláčem změmlá, aby se vrhl na Soelvera. Polo vynesl dceru po schodech a rozrazil dvéře.

»Počkej, malý junkeře, počkej! Byl's mým hostem a jsi jím dosud. Zatím měj zde strpení. Obětoval-li jsem tobě své nejlepší, očekávej nyní mé nejhorší! Počkej, malý junkeře, počkej! Jídlo povaluje se ti po zemi. Jen nebuď vždy tak marnotratným! Někdy budeš toho postrádati. Nezapomeň pak hrýzti vlastní prsty!«

X

Teprve když Sten zmizel ve dvéřích a ty se za ním hned hřmotně zavřely, pocítil Soelver svou bezmeznou opuštěnost a tušil, jaký osud jej očekává. Teprve když viděl psy zmizeti, každého se svou kořistí z onoho jídla, jež byl sám shodil na podlahu, pocítil současně hlad ve svých útrobách.

Avšak Soelver nechtěl ztráceti odvahy. Zalezl do vyhlídky a snažil se vyhlédnouti. Viděl jen bejlí, bující zpříma a dlouze po hrbolatém nádvoří, viděl jen vysoké lípy těsně venku před sebou a bezové keře kvésti vedle vrat vchodu, jejž byla s přízemím spojena nepatrným dřevěným žebříkem, jejž bylo možno vytáhnouti.

Byl nicméně rád této vyhlídce do čerstvého vzduchu, té vůni bezu, dýchající na něj, ba i té malé, plazivé, vláčivé rostlince se žlutými kvítky, vzpínající k němu

své snítky. »Psanec« jest její jméno — a psancem jest i on sám.

Zachvíval se hrůzou před tím, že by se měl obrátiti zpět do sklepní místnosti. A přece, když slunce vpadlo dovnitř, jakoby kluzkost couvala podél stěn a ukrývala se do koutů a rohů. Zadržovalo žáby ve skoku, ošklivící si pronikavé světlo. Rozeznával nerovnou, červenou cihlovou dlažbu, jež na zastíněných místech měla bílý povlak plísně, a vysoko pod klenutím zahlédl pavučinu v těžkých, prachem zduřených sítích, podobajících se opuštěným hnízdům.

Jak dlouho ležel ve vyhlídce a zíral ven, sám nevěděl. Viděl několik mužů bráti se hustou travou, slyšel hřídel studnice vrzati a řetězy vědérce řinčeti nahoru a dolů. S několika oken nahoře po straně zdi vylévána voda a vyhazovány odpadky.

Najednou šoural se rusovlasý chlap těsně kolem světelného okénka a zahlédl v něm vězně.

»Milostpán polyká slunce?« poznamenal úšklebně. Soelver neuznal ho za hodna odpovědi.

»Mějte se na pozoru, byste nedostal úpal. Slunce pálí silně v dobu polední.«

Soelver se tvářil, jakoby neviděl a neslyšel. Avšak chlapík chytil dřevěnou okennici a přirazil ji prudce, že zasáhla Soelvera do čela. Soelver odstrčil ji opět se zlostnou silou. Ale v tom okamžiku byla znova přiražena a těžká železná závora zastrčena.

»He he, malý junkérku. Potřebujete trochu ochlazení.«

Tak osamotněl Soelver opět v temnu, osamotněl se svým hladem a osamotněl se svou úzkostí. Sluneční svit vkrádal se k němu tenounkými pruhy, žáby opět vyskakovaly a čas plížil se jako hlemýžď dále. Soelver hádal na dobu denní podle zvonu, vyzvánějícího k jitřnímu a večernímu modlení.

»Po klekání slyšel křik a volání venku, odněkud z vysoka. Něco s šustotem a plaskotem bylo vrháno do dvora. Byly to asi zbytky masa od hostiny panstva. Psi byli vpuštěni, a vrhali se na kosti a odpadky a se střech slétaly vrány a kavky, aby se rvaly se psy o kořisť. Nastal venku hluk a štěkot, kňučení a skřekání, přerušované pokřikováním diváků. Soelver rozeznával Stenův pronikavý hlas a slyšel piskot ve vzduchu, jak od výstřelů, a tleskot jako bezpočetných křídel. Pak hluk pohasl, psi utichli a ptáci vznesli se do vzduchu a síkali nad střechami, a s polí zazníval opět zpěv skřivanů jako melodie, věčně se řinoucí.

A Soelver skláněl hlavu v bezmyšlenkovité zmučenosti. Seděl a hleděl na jemné pruhy sluneční, jež prýštěly přes jeho ruce. Modravý závoj vířícího prachu visel v lesklých ohnivých záblescích. Slunce prýštělo přes jeho ruce a vznášelo se výš a výše, vzplálo na okamih v červené krvi rtů, zajiskřilo se v modři oka a proniklo hluboko do místnosti na volné, těžké pavučiny, jejichž všechny nitky zazářily v zaprášené tkáni. Ale pak uklouzl najednou ohnivý záblesk ven a zmizel úplně, a Soelver seděl bez slunce a bez tepla na vlněné kožešině, která dávno už byla ztratila meruzalkovou vůni těla Groina a páchla nyní jen přímo ovčinou a liščinou.

Slabé dunění vzduchu z křehkého křápání zvonku venkovského kostelíka odznívalo chvatně, jakmile slunce zapadlo. Ach, pro Soelvera zašlo už dávno. A viděl před sebou malý, červený cihlový kostelík: Vstupoval do něho nízkým dveřním obloukem, jenž se ohýbal jako jho nad jeho šíjí, a viděl kolem sebe obílené stěny, na nichž tanec smrti nadnášel své ostré figury v barvách jako ze ssedlé krve nebo z ostré zeleně. Všechny jeho ošklivé obrazy vrýsovávaly se do jeho chorobné fantasie živoucí sílou. Ďáblové mávali dlou-

hými chvosty jako štíři kolem obětí, síříte žluté plameny vyšlehávaly zpod kotlu a vidle napichovaly nahá těla, s nichž pot se řinul jako těžké krůpěje krve.

A Soelver odsunul desku mezi zvětralými náhrobky a vstoupil, třesa se, do páchnoucí kobky pod podlahou, kdež rakve stály v dlouhých řadách nad sebou s odklopenými víky a s čouhajícími kostrami.

Avšak všechny tyto hrůzostrašné obrazy zmizely účinkem hrozné žízně. Soelver přilípával jazyk k vlhkým plotnám a posléze lehl a hledal chléb a maso na podlaze a lízal kapku vína, skanuvší z rozbitého poháru.

XI

Čas ploužil se zdlouhavě Soelverovi. Den nedával mu žádného zaměstnání a noc žádného odpočinku. Úmorně sbíral rozházené zbytky jídel po podlaze. Ty neukájely jeho hladu. A hůře účinkovala žízeň. Horečka pálila jej v tváři. S napřaženýma dlaněma tápal podél stěn vězení, až k základům, kde čouhal hrubý, obrovský kámen, zvlhlým vazkým vzduchem sklepení.

Jedné chvíle položil se úplně dole, v nejvnitřnějším koutu, byv přilákán chladivým vanem, vystupujícím odtamtud. Kameny chladly a chladly z dolejška — jeho ruce sklouzaly níž a vlhly víc a více — konečně domníval se v okamžité hallucinaci, že cítí prolínající se vlhkost mezi svými prsty — vstrčil tyto do úst — a nikdy dosud žádné víno nesvlažilo jeho podnebí s větší rozkoší než ony vlhké kapky, jež se hromadily na oplísněných hranách základního kamene.

Zabořil se obličejem hluboko do nejvniternějšího koutu a — ó div! ó rozkoš! — jakoby tam voda tryskala, tiše crčíc jako krev, avšak přece — tryskala, řinula se, tekla, ustupovala nové vodě, proudila jako

žíla, jako tepna se svěží blahodárnou vodou — hrnula se z kamene a klesala — zdálo se mu, že je s to viděti ji lesknouti se v toku — klesala do země, silná jako malý proud — silná na prst byla ve svém toku, a Soelver sklonil ústa a zachycoval malou tu žílu do svých rtů jako polibek, jako naději, jako spásu.

Ano, Soelver vpíjel s tím do sebe zároveň i naději. Dlouho potom, když se byl dosyta napil chladné pramenité vody, ležel s rukou pod proudem, tiše se řinoucím, a kochal se jakýmsi nekonečným požitkem, že cítí, jak voda proudí a proudí a neustává. A bylo mu, jakoby tato voda se rozplývala ve všechny vůně polí a v květovonný dech luk, jakoby měla zlativou přižehlost slunce a šťávu sena a hnala se proti němu jako neviditelná víla; a vinula se bezhlučně jako blýskavá stuha života nahoře na modré obloze.

A Soelver svlažoval svůj obličej vodou. Mnul si jí oči jako mastí, obnovující život, postříkal jí své ruce a svou horkou hruď, nechal jemný tento paprslek vinouti se jako stříbrnou stuhu kolem obou svých obnažených ramenou.

A opojen mnohem silněji touto čistou vodou než nejohnivějším vínem, vracel se takřka křepčivě na své lože a položil se na četné kožešiny a ležel tak a zíral do sklepení, jež zdálo se mu jasnějším a jasnějším, protkávaným třesoucí se zlatou nití, a zdálo se mu, jakoby slunce křepělo za zavřenou vyhlídkou a napínalo zlaté pletivo hloub a hloub do jeho vězení, táhlo své nitě v širokém kruhu a připínalo je do všech rohů místnosti a mezi nimi všemi jakoby běžely samy od sebe příční nitky, odskakujíce od kolébavé struny k struně. Až konečně byl zapleten do celého toho plamenného pletiva, a pak nabývaly pomalu i stěny barvy a klenba jiskřila se jako měděná, vyžíhaná stříbrnými nitkami . . .

Jak dlouho Soelver spal, nevěděl. Neměl tušení zda noc vystřídal den a zda ten znova ustoupil noci aneb spal-li pouze hodinu. Avšak když rozevřel oči ležel v tetelícím se zelenavém pološeru, jako prvého večera, když sem byl uzavřen.

Vyhlídka byla zvenčí otevřena a cesta světlu byla volna.

Soelver povstal, malátný na všech údech, a potácel se k otvoru. Právě v té chvíli vhrnuli se psi do dvora k večernímu krmení. Soelver slyšel sípavý hlas Stenův a když se nahnul silně do vyhlídky, zpozoroval pána hradu nahoře v okně, odkudž vrhal kosti z velké cínové mísy. Za ním vynořoval se obličej Groin, zářivě bledý nad černými šaty, končícími vysoko u krku obrubou z kožešiny, mnohem černější.

Psi štěkali a vyskakovali obrovskými skoky do výše za každým soustem, jež jim bylo hozeno dolů. A už byli také dravci vzduchu přichystáni a snášeli se s tleskavým máváním křídel, aby uchvátili kořist. Jednotliví snažili se uchopiti ji hned v pádu, než dosáhla země.

Hlas Stena Bassa se rozléhal: »Wille a Tyre — sem! — Totě pro toho ničemu! K čertu, tak ber! — Vorre, koukni! výš, výš! Hop! Sem! — Chce ten ubožák v díře také kost? Vypadá nějak vyhladověle!«

Při těchto slovech vrhl Sten značnou kost směrem k vyhlídce. Avšak Soelver byl už dávno zasažen jeho pronikavým šípovým pohledem, že měl dosti času, aby ucouvl. Kost nedopadla úplně, avšak ruse znamenaný pacholek vzal ji a odhodil do vyhlídky. Soelver kousl se do rtů vztekem nad touto bídáckou pohanou. Chytil kost a hodil ji zpět, po té odběhl a vrhl se nicí na kožešiny, pronásledován skřekavým smíchem mnoha úst.

Ponenáhla hluk tichl. Psi couvli každý do svého kouta se svou kostí k ohlodávání. Vrány a kavky lí-

taly neohrabaně kolem a vyzobávaly zbytky masa mezi travou.

Soelver slyšel, jak se Sten stále směje a žertuje. Chvílemi poslouchal odpovědi; avšak nikdy nezachytil zvuku Groina hlasu.

»Neměli bychom se podívati na malého junkera?« — slyšel Stena pronésti tak hlasitě, že chápal, že to bylo vypočítáno pro jeho sluch. »Snad už je skromnější, než byl. Hoj, jděte dolů a přiveďte ho k napájišti.«

Krátce na to vrazili panoši k němu. Ačkoli nic nepodnikl k obraně, svázali mu ruce za záda a vyvedli jej.

Smysly ho přecházely, když opět stál na čerstvém vzduchu. Nicméně vzpřímil záda, ačkoli se mu nervy svíjely na jasu a vzduchu, a zíral ztrnule před sebe se zaťatými zuby.

»Nabídněte mu píti — snad bude žízniv«, poroučel Sten z okna. Ruse znamenaný pacholek přidržel mu naplněný okov před ústa.

Překvapilo očividně Stena, že Soelver nepil s hltavou žíznivostí, jak byl očekával.

»Malý junker je dosud hrozně zatvrzelý«, pravil. »Nechce-li vody dovnitř, dejte mu ji zevně!« křičel dolů. A chlapík vylil džber vody na hlavu Soelverovu.

Soelver chvěl se okamžik pod tímto chladným politím. Po té obrátil hlavu vzhůru a hleděl pevně na Stena. Zahlédl v jediném okamihu bledý obličej Groin a bílý lesk její očí — studeně a cize na něj hleděly —, po té odvrátila je rychle a její plavý vlas a černý šat uklouzl do temna okna.

»Máš z toho malou čest, Stene.« Soelver uvědomoval si vlastní svůj hlas podivně chraplavý a přece ostrý jako meč s dvojím ostřím. »Jsem v tvé moci bezprávně. Můžeš mi odníti život bezprávně. Avšak jsi bídník, budeš-li mne dále trápiti jako dosud.«

»Haha, malý junkeře!« smál se Sten. »Víš skutečně, že's v mé moci — právně nebo bezprávně —, jak chceš! Ukládal's o život a čest mé dcery —«

»Nevzal jsem jí života ani cti.«

»Ne — ne, malý junkeře. Proto nebyl's dost mužem. Avšak ukvapený byl jsi dosti, že's udeřil svého pána, není-liž pravda? A na svobodu se nedostaneš, dokud se tato rána nezahojí. Modli se proto ke všem dobrým mocnostem, aby mne brzo vyléčily, a těš se zatím ve své samotě. Prozatím mám velkou chuť vyzkoušeti, jak dlouho trvá, než se zkrotí takový kohoutek, jako ty's.«

Po těch slovech byl Soelver odveden zpět do sklepení. Byl bez moci něco učiniti neb namítnouti. Utěšoval se svým pramének, jenž byl mu neviděným pomocníkem.

A ještě toho večera bylo mu vyhlídkou vhozeno maso a chléb a kus suchého šatu, a malý džber s vodou byl postaven před otvor.

A s tím započalo pro Soelvera zlepšení. Odvaha mu rostla a cítil, jak se mísí mírnější vůle do nestoudného zacházení. Posílal panně Groi vřelou vzpomínku vděčnosti, neboť nepochyboval ani okamžik, že jest jí povinnován za tento obrat k lepšímu. Nosil bílý záblesk její očí v duši jako květinku míru, a bylo mu opět jako prvého dne, že se jeho láska měnila v zbožňující touhu, jež z hlubokého základu sklepení posílala své klíčící lístky do výše k místu, ke kameni, jenž nesl její nohu, a jeho myšlenky proplétaly se jako kořeny kolem kamene toho a vzpínaly se v upřímné něze k té ženě, jež byla velká a hrdá a při tom tak omamně slabá, pápěr pannenství, zákmit rozkoše, ze světa jemnějšího a čistšího, kde není hrubostí ani žádostí, nýbrž kde všechny city spájejí se v tichých třesavých záchvěvech duše.

XII

Byl večer, a Soelver byl unaven myšlením svých myšlenek — mělyť tak málo vznětu v tomto skrytu. Vzpomínal na svého sokola, jenž jistě nyní vzlétá divoce nad plání. Vzpomínal na své obilí, jež jistě nyní bylo skoseno lidem Stena Bassa, aby naplnilo stodoly Egenaesu. Vzpomínal na svou čeleď: jest jistě buď pobita aneb přešla do služeb Stenových. Jeho luk rezaví doma na stěně. Nově navařené pivo z rojovníku zakyslo v jeho sklepích.

Jeho myšlenky pokusily se vyšvihnouti se nad nivy a rozhlédnouti se po ostatním kraji... zajisté nepřicházela nižádna zpráva do tohoto kraje, a zajisté také nebyla poslána nižádná zpráva odtud. Nikdo snad netuší, že on tu sedí za závorou a zámkem, a nikdo nepomýšlí jej vysvoboditi. Nikdo netuší, kde je, je-li vůbec na živu. Neboť nikdo ho nepostrádá. Zvonky kolébaly se na polích, obilí přicházelo do stodol, motýlové poletovali kolkol a mláďata slavíkova vylétala z hnízda letos jako každého léta. Jezero šplounalo svým těžkomyslným zpěvem. Aebeloe leželo tam se svým rákosím v květu a s divokými jablky, padajícími k zemi, strhovanými neviditelnou rukou větru, aby zapadla do prohnívajícího jícnu země.

Tak teplo a ticho bylo ve vzduchu, že Soelver domníval se, že zachycuje vůni zrajícího obilí až sem do vězení, zanášenou přes meze a příkopy, přes zdi a střechy, a přinášející k němu plodný pyl a libou vůni. Tak horko bylo venku, že rozličné mouchy a komáři rojili se do vyhlídky, aby se osvěžili v jejím chladivém pološeru. Vrávorali do vnitř ve velkých proudech, divocí jakoby úpalem slunce, klesali k zemi,

výškrabávali se opět na nohy a přicházeli k vědomí, aby znova vyhledávali venku světlo.

Tak ticho bylo, že větrná korouhvička nezaskřípala, ani skřivan nezatrilkoval, pouze bzukot hmyzu ozýval se vysoko ve vzduchu, kde jedna z malých zelených okenic zavrzla.

Bezový keř visel docela tiše a znemožňoval mu svou nehybností výhled na protější okno. Celé hodiny byl by tam jinak vystál, aby zachytil nějaký záblesk zlatých vlasů Groiných v otevřeném okně.

Soelver vyklonil se hlavou z vyhlídky, že pouze pruh modré oblohy padal do jeho polootevřených zraků.

Tu ozvalo se jako cosi samozřejmého, jako cosi zrovna tak přírodně nutného jako to, že modrá obloha klesala do jeho očí, brnkání tenkých strun — několik lehkých vzdušných akkordů, plachých jako potajmý povzdech, jejž nikdo nesmí slyšeti, jemných a vyluzovaných kovovými strunami, jež se rozezvučely pod citlivými prsty ženinými.

A na tomto vlnivém proudu zvonivých akkordů, jež kroužily jako kruhy na plynoucí vodě, odvážil se proniknouti ženský hlas v kolébavé melodii, jež dlouho se vznášela ve vzduch, aby hned po té klesala do krátkých sonorních tonů, jež splývaly s doprovodem strun.

Panna Gro zpívala, že musil z jejího hlasu vytušiti, sama že je na celém statku.

Zpívala píseň o runech pana Tidemanda. Od verše k verši rozpínala prostá melodie svou čarovnou náladu středověké mystiky a roznyvělé lásky.

Zpívala o pánu Tidemandovi, jenž chtěl zlákati pannu Blidelillu na loď silnými runami a jenž házel na břeh runy, vepsané na růže.

Jde tam panna Blidelille,
k břehu moře jde;
na břeh vlny vyhodily
čerstvé růže dvě.

Vzala obě růže čerstvé,
skryla v hermelín,
odnesla je do komůrky,
v lože na svůj klín.

V půlnoc panna Blidelille
náhle procitne,
na své těžké sny se při tom
takto rozkřikne:

Nevím, co mne to jen stále,
co mne pudí v dál?
Pana Tidemanda nikdy
zrak můj nepoznal.

A pěstounka káže položiti hedváb a aksamít modrý přes Blidelillu, aby mohla usnouti. Ale ta vstane prudce a obléká se a jde k břehu a vstupuje na palubu k panu Tidemandovi a on jde jí posměšně v ústrety.

(pokračování)

MĚSÍČNÍ PŘEHLED

K těm řídkým překladům poslední doby, které sledují lepší než pouhé nakladatelské cíle a jsou činy uměleckého výběru a taktu, patří *Dvě knihy povídek* Oscara Wilde-a (přel. M. Jesenská, Praha J. Otto). Nezvyklý dech jemného a silného kouzla ovane vás, když čtete tyto sladké a smutné legendy. Prostý a čistý, naivní ton pohádky, využitý ve službách bohaté imaginace a elektrisovaný sladkou výmluvností, která medituje o lidském srdci a jeho tajích, činí z obou knih Wildeových šťastný případ obrody literárního genru, docela zapadlého, vyčerpaného, magií umělecké personality, jež obnovila zašlé zlato a setřenou ryjbu a nalila vzácného vína do číše, v níž se nám tak dlouho podávaly mdlé, zhořklé odvary neživotné fantasie a ploché buržoasní morálky. Wilde vycítil a vytěžil krásně absolutní volnost fikce a našel tajemství jasných barev středověké illuminace, v nichž leží suggesce a kouzlo pohádky. Pohádkovou improvisací vyzpíval celou svoji milovnost obrazotvorné hry, rozehrál celou klaviaturu imaginární krásy, která obsahá pestrou stupnici od zkrácené ryjby kameje, po fantastické nádhery neznamých zemí, jak o nich vypravují folianty starých zeměpisců. Zámky, Joyeuse nebo Sanssouci, tají za umělými hradbami z kamene a z kovu všechna vzněcovadla požitku a nejexquisnější radosti života; v legendárních krajích Východu a Jihu omamuje žhavější slunce, hýří pyšnější vegetace, žijí legiony tajemných tvorů, lidé jsou bližší černým silám, země, uctívají bizarrní božstva a vytvářejí divy práce a umění; moře a jeho mythičtí obyvatelé, svět rostlin a zvířat králové a princezny, rybáři a žebráci... celý ten smyslený svět pohádky, se svou zvláštní krásou, se svým myslicismem a primitivním kouzlem, je tu obnoven a přetvořen, oživen a produševněn rafinovanou sensibilitou uměleckou, která tvoří rodové snamení anglických poetů od Keatsa po Swinburnea, těch okouzlovatelů a magů fantasie i srdce, s nimiž souvisí Wilde jako jeden z posledních dědiců jejich tradice a kultury. Něco z trancendentní něhy praerafaelistní malby přešlo do jeho fikcí. Uvedu jen detail episodu Lakoty a Smrti z pohádky *Rybář a jeho duše* (Dům granátových jablek): Zimnice, která se rodí z číše, do níž Smrt nabrala vody z močálu, »Horečka v plamenném rouše,« vystoupivší z »houštiny divokého bolehlavu,« Morová rána, vyřítivší se na údolí Lakoty na hvizd smrti — jak nově a živě cítěny tu staré legendární fikce, jaký epický vzruch metafory, jaká příbuznost se vzdušnou, étherickou kresbou pozdních stylisatorů praerafaelismu,

pí. Jessie King na př. — A jako pittoreskní možnosti, vycítil, vytěžil a obrodil Oscar Wilde také vnitřní entitu a účelnost genru, kterému se tak málo rozumí, jak se mu rozuměti má: jako obrazu a zkratce, metafoře a symbolu života a jeho ethického zákona. Metafysickou záhadu lidského srdce promýšlí a prociťuje ve svých svůdných a smutných vidinách. Mysterium soucitu a lásky tvoří jejich vůdčí motiv, lehce a s příchutí sarkasmu skizzovaný v první knize (*Šťastný princ a jiné povídky*) rozvinutý a nesený složitými fikcemi v *Domu granátových jablek*. Wilde je tu jemný, prozíravý dialektik nejsubstilnějších otázek srdce a duše. Je zasvětitelem a soudcem, jako je vzněcovatelem a okouzlovatelem. Má odvahy hlubokého ponoření se s jasné prozíravosti tam, kde začíná mysteriosní určení života, a zhušťuje ve vzdušnou fikci jeho mystiku, vykládá a řeší jeho zákon a paradox. Jakoby zde stál před svým niterním sporem, vyrovnával se se svým nejhlubším nepokojem, klade vedle sebe soucit a krásu a měří je jako hodnoty a moci, jež se křižují v životním dramatu. Jejich mystickou jednotu hledá v *Mladém králi*, jejich tragický paradox v *Infantčiných narozeninách*, ve velký symbol ethický rozvádí jejich spor v nejsměleji stavěné pièce knihy *Rybář a jeho duše* a domýšlí melancholicky jejich těžkou závažnost ve *Hvězdném dítěti*. Málo kdy sestoupil poeta tak absolutně zaujatý uměním, vyčerpávaný uměním (t. j. milovností rozkoše z barvy, tvaru a zvuku zbožností krásy, cítěné jako kouzlo souměru, řecké eurythmie), jako byl Oscar Wilde — s tak čistou odvahou k nebezpečným hloubím, jež jsou dnes zdrojem, zítra zkázou umění. V tom je zvláštní hodnota této exquisní knihy, že čerpá z tajné bolesti a nebezpečné starosti umělcovy, které jen ještě Baudelaire cítil a vyznával s tím přiostřením protiv a které tvoří stálý problém Nietzschových diagnos uměleckého genia. Wilde překonává protiklad a vynáší jistotu až křesťanské, mystické entity soucitu, jehož tragické, životní katastrofou diktované slovo bylo poslední, které řekl: *Ballada o žaláři v Readingu* . . .

Miloš Marten

ANTONÍN SOVA / Z NOVÝCH BÁSNÍ

HRDÁ BOLEST

Zklamaný hrál na G-struně:
Věřil jsem tak slunci, luně...
V nocích ženy klamaly,
ale za dnů plakaly.

Neplačte, já klamal též.
Láska k vám to lež jen, lež...
Nevěrné mé srdce taky,
lživé rty a lživé zraky.

Posměšnou tu píseň hrál,
aby srdce svoje snížil.
Aby ženám neublížil.
Aby tolik neplakal...

ZOTROČENÉ ŽENY

Všecky se vzdaly již mužům, všecky, všecky,
všecky šly do otroctví v dobách plného zrání...

Jen jediná Panna zbyla... Šla důvěřivě, šla zticha
se svahů svítivých liliových polí.
Jen jediná milovala ještě první a čistou láskou,
cudnou a dětskou a nesmělou k odevzdání...

Tak milovala, jak na jaře milovat možno:
toho, jejž uzříme za svítání rána,
Vetřelce-hlídače nad polem lilií zkvetlých,
jenž obchází z dálky a žárlivě hlídá
a čeká, až kalichy puknou
a vysvítí bělost...

Jen jediná Panna zbyla s Hlídačem smělým...
Život on znal však a mnoho žen viděl,
těch, které se snadno vzdaly...

S ním zbyla, jenž v žádosti po tělu hořel
a s lichotnou něhou hledal
žen zotročení...

Ji, poslední Pannu,
ji chtěl by však krásněji zotročit:
ne tak jako ty, které se daly oklamat
a zlámat jak stvoly nabízených mu růží...
Ne dary a lstí a šperky a úsměvy,
ne odloučením se od přátel, jeho volbu
když zhrdavě zatratili...

Všecky se vzdaly ženy, lehce, všecky,
všecky šly do otroctví v dobách plného zrání...

Tam v chudých předměstích na tvrdých, horkých ložích
všecky se dávno vzdaly... V přístavech, v loděnicích,
v nevlídných, děsivých domech, civících ztlumenou bídou
do tůní třesavé řeky...
Na těžkých kobercích komnat v zahradách setmavělých
oblaky večera, přes věže ve výši plujícími
vyděšenými orly pokrvácených křídel...
K půlnoci v obrovském městě ženy se nabídly všecky,
by sestárly k ránu... Jak hedvábí šustilo studem...

Jsou střevíců špičky něžné z pod stolků volající
a ve svadlých hlavách žhavé jsou oči:
těm planou, kdož vstoupili právě . . . A všecky, všecky
[se vzdaly . . .

Jen jediná Panna zbyla s tělem sněhobílým,
s tím křehkým pasem a s ňadry porozvitými,
s tím postrašeným zrakem, jenž vetřelce oddaluje
a přece zvědavě láká a připoutává k sobě . . .

Jak dlouho přemýšlel Hlídač o krásnějším zotročení . . .

A dlouho čekal až k noci, muka své lásky dloužil,
a dlouho na měsíc čekal, až zasvítí do lilií,
a dlouho naslouchal dechu sblížených ve tmě tvorů,
a dlouho naslouchal šumu lilií, jež spaly,
ničeho netušíce o jejím nebezpečí . . .

Pak dlouho ji marně volal nejsladšími jmeny,
by naslouchal zmateným slovům naivního vzdoru.
Přes šumících lilií pole třásly se jejich hlasy,
ty, které se domlouvaly, ty stále rozžhavenější . . .
a dlouho ji marně volal nejsladšími jmeny . . .

Až v půlnoci skoro to bylo . . . Pěšinou v lukách úzkou
cesty půl přišla vstříc . . . sama se zotročiti . . .

Všecky se ženy již mužům vzdaly, všecky,
všecky šly do otroctví v dobách plného zrání . . .

ČTVRT BÍDY

V té čtvrti bídní lidé, smutní psi
zapadlé, lidské apokalypsy.

MODERNÍ REVUE

Nevěstky, chátra . . . Židi, dětí sta . . .
Sabbatu hudba vřeští nečistá . . .

Zdeformovaní civí k slunci. Hle:
to všecko vyděděné, vyvrhlé.

V svou bídu zadumaní, bezhlasní
jsou ti, kdož sny své revoluční sní . . .

Z těch koutů bídy věčnost pozdraví
i sen, i myšlenka, vzdor krvavý.

Po cestách osamělých, na výších
předměstských kopců, v hájích nejtišších

jdou reci zítřku, pochýleni v zem,
stavíce nové světy v srdci svém.

Budoucí královrazi tady jdou,
svou hroznou okouzleni myšlenkou . . .

Zde hledej ženy, smutné novým snem:
jich srdce odhodláno k obětem . . .

Dospělých písně děti zpívají,
brunátné na měď ruce zdvíhají.

Jich otcové však v temnu těsných stěn,
spiklenci Slunce, chmurně hledí ven,

rebelli vzdoru, jenž má zítra vzplát,
se učí jiskry z troudu vykřesat . . .

SLOKY O STARÉM MOČÁLU

Jen starý močál je kolemkol...
Vzduch zkažený, nízká kleč a stvol,
a lidé se plazí, škoda chvíle,
jsou malé touhy a ztraceny cíle...

Kdys hlasatelé pravd, krotce jdou,
dnes opatrnicky veslujou
ku přístavům starých, kdys tak přísní,
a poklony dělají kompromissní.

Kdo bez odvahy je zlomit si vaz,
ten, hlupáci, vyvolen je z vás...
Ten chybil, kdo příliš aesthetický,
a chybil, kdo primitivně lidský...

A nejkrásněji se líhnul, kdo pěl
jak zvykem: kdo prostřední cestou šel,
kdo lísal se, na davů udeřil cit,
a že sloužil jiným, svým nemohl být...

PÍSEŇ NOVÉHO SVĚTA

Svět starý jak hračku boží
u tajemných Vesmíru vrat
trav zelených na rohoži
já viděl jsem vymírat:
měst chrámy pustly a hasly,
tam trůny se třásly a žasly.
A bigotní stařeny,
ty se vztaženými rameny
již mřely.
Jich starci též odcházeli,

ti starci přibití k nebi
svou pokornou lebí...

Za mnichy a za králi svými,
za zlata žoky
a za vojsky najatými
šli matnými kroky,
za povely otrokářů
šla stáda tmářů, —
a za pohrůžek pánů
šli podplacení.
Kde nebylo Křtitelů Janů,
tam Kristů není...
A stoleté vyhnilé kmeny
se kácely samy.
A rudé kaktusy, bolestné klamy
stárnoucích církví a mocí
za bouřlivých schnuly nocí,
i za jiter, když jsme šli plet
a bohatou stříkali hrstí
do černé, zmrvené prsti
své osení budoucích let...

My rodili se a zráli.
My hleděli zpříma.
My bez chvění, bez bázně stáli
před bouří, jež hřímá.
My rozešli jsme se, cítíce
klam, bídu, podvod a žal,
na pustá pole a vinice,
i v temných končin dál.
My šli jsme bořit i stavět
a zmrvit prsť hluchou
a světlo dnů rozežhavět
i život posílit

svou myšlenkou, tuchou,
a krásu rozhledu, rozletu pít
a k energii den mroucí uprosit,
i Zemi k bohatším vznítit darům
a Slunce k větším a slavnějším žárům,
a Srdce člověka k novým a slavnějším jarům . . .
A kroužících orlů vzkřek,
nad hřbitovy vymřelých znící,
hnus dne a bolest a vztek,
jak polnice hlaholící,
nás posílilo zas v práci . . .
Sta lstí a vzteklých důtek,
sta hrozných, krvavých půtek,
když boj se vrací . . .

Nad kalnými života víry
shrbená společnost
se rvala, svět násilníc širý
pro klamnou svou budoucnost . . .
A mřeli již kouzelníci,
že neznali kouzel svých sil,
i králové mřeli, jich spící
království na tisíce mil,
a špinavá čela nad žoky zlata mřela,
i okleštění chlapi se sříznutými drápy,
i zoufalstvím divocí v svých klecích otroci . . .

Jdem . . . Nového boha znát chceme,
jenž právě narozen . . .
Má v očích vod krásu i země
a je tak čistý jak sen.
A roste jak naivní dítě,
pln švatlání ptáků a trav.
Jdem . . . Zabouří životem skrytě
a odvahou zrozených hlav . . .

KONEC ČESKÉHO KRÁLOVSTVÍ

Tak oddýchá klidně a z hluboka zem',
vše zeleň, vše míza, vše nezlomné zdraví . . .
Noc šeptá svým poodhrnutým rtem,
je vítr dětinsky hravý, —
i stromy stoleté ožily.
I shrbené stříšky i erby zlaté.
Snad milenci vyšli již, zpozdilí,
a jejich krok mdlobou se mate . . .

Já též jsem byl milencem. Lid i kraj,
i smutek mi štědrým býval.
Vše záhadou zpívalo: Květ! A zraj!
Já do hvězd se díval a díval a díval . . .
Já milencem byl jsem: i v bohatství
jsem věřil té černé země.
Mně stačil pruh nebe modravý
a žhnoucí ta láska ve mně, . . .
ta láska ve mně . . .

Má hlava, ta vysoko v oblacích,
a v dálce mé zraky.
Já s orly po vysokých ledovcích
jsem kroužíval taky.
To bývalo. Ale teď kudy jdu,
čís ruku tisknu černou.
A duše je plna neklidu
za lásku svou hrdou a věrnou, věrnou a věrnou . . .
Ne, nevěřím dnes už, jsem upiatý.
Vše číhá za strašnou maskou.
I nebe modré, den proklatý,
i zem' ta s vylhanou láskou,
ta s vylhanou láskou . . .

MODERNÍ REVUE

Já nevěřím zemi té, lstivým dnům:
Je panstvu zem podarována,
co proti těm českým rebellům
mstu pozdvihlo mocného pána,
prý bohem daného pána . . .

Teď luza chce krále, — však nelze ho mít.
Je chuda a hladem vyje.
Pro representace je svlečený lid
pln pořouchlé ironie,
hrad červotočinou je setlelý,
král spiklých by bál se tam duchů.
Na koruně emblem je setřelý
a slabou již křísí tuchu . . .

Jsou parkety pořouchle skřípavé,
zní disharmonií dějů:
Té parádě, stářím ryšavé,
já, moderní kacíř, se směju. —
Rád s otrhanci bych kdysi vnik'
do komnat, jež stlívají v zlatě,
a za ironický všem rozdal dík
po lůžku i po komnatě,
i po komnatě,
a svlečené hadry bych rozestřel
po křestech gothických,
sál nových duší by ideou zněl:
já revoluční bych píseň pěl
o nových královstvích,
o kterých se nezdá žoldákům
v předsíních u královských dveří,
ni sentimentálním hlupákům
a bezmyšlenkovité zvěři . . .

NESPOKOJENÍ ORLOVÉ

Výš Orli chtěli, ještě výš,
kam srdce chce, až tam . . .
Nad srázy skal, jichž neuzříš
a kde lze mřít jen sám . . .

A smutni byli Orli mí:
daleko k slunci je.
A dál je k němu v podzimi.
Ta výška ubije . . .

Plakali Orli v hloubky vod,
svým unaveni snem:
»My nad nejvyšší vzlétli hrot.
Proč k Slunci nemůžem?«

SVĚT MSTY

V Svět Starý šerem bran vjel jezdec zraněný,
umíral, s oře kles', vous mokval krvavý,
plál oštěp, vetknutý skrz osnír drátěný.
A za co umíral, neznámo . . . Král snad ví . . .

A rány na hlavě když temné mokvaly
nasládlou krví, z očí smrt se dívala,
kováři hochům koně k pomstě kovali
a každá žena píseň pomsty zpívala . . .

ALFRED JARRY / MESSALINA / ROMÁN ZE STARÉHO ŘÍMA

ČÁST PRVNÍ / PRIAPUS Z KRÁLOVSKÉ ZAHRADY

KAPITOLA SEDMÁ / TANČIL NĚKDY V NOCI

Saltabat autem nonnunquam etiam noctu.
C. SUETONII TRANQUILLI C. Caligulæ LIV.

A prvního dne následujících kalend, totiž srpnových, při slavnosti oslavující výroční den narození Claudiova, tehdy padesátý osmý, v divadle Caligulově, či spíše na jakési estrádě při úpatí Caiova obelisku z růžového mramoru, vytesaného Nuncoreem, synem Sesosisovým, uprostřed cirku Caiova ve Vatikáně, který se stal cirkem Neronovým, při zvuku fléten, vodních varhan a pneumatických scabell, přerušivším konečně ticho květů, objevil se Mnester.

Byl oděn útkem ze zlatých šupin tvaru půlměsíců, jež měly tečku mezi svýma dvěma rohy, jako háčky z hora dolů na všech místech svého těla nebo stopami polibků. Větší pololunka ze zlata visela na jeho levém uchu a zdálo se, že je kadeří jeho kštice, připálenou chybou kadeřníkovou; jiná na jeho čele rýsovala tam svraštění obočí; a nejširší, jíž mu sloužila za pohlavní *subligar*, zastávala úlohu masky, napodobující tvář, kterou zdobí.

Jako klapot příliš objemného osníře neb příboj o bradla mořská vybuchl potlesk kol kročejů jeho vstupu a zdola nahoru po tři patra stupňů, od senátorských lavic až po nesmírnou korunu tvořenou plebí, naplnil vrchovatě cirkus.

Lid nemusil si už vzpomínati, že tehdy, kdy tleskal rukama, třeba jen lehce, v přítomnosti milostníka Caiova, surová pravice císařova na líci nedbalce, přivedeného stráží k pulvinaru, pokračovala ve své zvučné pochvale, co popřával odpočinku své levé dlani.

Z té příčiny mimo jiné a aniž vám bylo možno odhaliti, zda byl Mnester genialním, římský lid nemohl se obejíti beze svého mima.

S výše císařské lože kýval Claudius nervosně hlavou a jeho ruce narážely o sebe s takovou živostí, že jedna kostka vypadla ze slonového pohárku, zasazeného v prstenu na středním prstu. A Messalina převládala hluk mlaskáním svých rtů.

Mnester odpověděl všem jediným úsměvem svých úst, tak nalíčených nachem, že až byla černá; a z jakési příčiny růžový lem zmíral aneb rodil se kol, jako polostín obkružuje stín.

Byl toho dne ohlášen jako *exodiarius*, jediný herec rozpustilé frašky, nazvané zákuskem, již bylo zvykem předváděti po tragoedii, raději než atellanskou hru, neb v jejích meziaktích. A cirkus zel velkou zvědavostí, neboť vilný a šaškovitý tanec, stvořený mimem, měl představovati bolestný spasmus heroa nejhrozněji tragického, Oresta mezi Furiemi.

Poslední potlesky se roztrousily, poskakovaly po různých místech až ku klidu, v témž čase, kdy povrch klapající tuniky znova přišel do rovnováhy.

Leč uprostřed úžasu Mnester zůstal nehybným, až se mísil s pozlátkem, o něž se opíral, podstavce

růžového obelisku Caiova, a tak dlouho, že potrojný rytmus fléten a vlhké troubení eolipyl vodních varhan, jež hrály předehru k jeho tanci v napodobení tleskotu rukou se seslabovalo a vyčkávalo.

Nuže, ježto lid, nechápe-li, nerad čeká. znova v nálevce cirku řval chrapot, reptání, výkřiků a nadávek.

Růžový obelisk se zlatým tvarem svého podstavce prorážel vše to neusmiřitelně.

Vzdouvajíce se proti tomu majáku, jenž při úpatí nesl svou svítilnu, sykoty a slova splývaly v kadencích a nabývaly tvaru, který poskakoval v postupných výpadech jako zvíře cirkem.

— Tanči, Mnestere!

Mnester přiblížil se až k okraji estrady a s unaveným posuňkem spáče na slunci, který se protahuje mimo bzučení much:

— Promiňte mi, nemohu; *spal jsem právě s Orestem.*

A natáhl se znova na svoje kolmé lože.

V polotichu šepotu ocenili lékaři, filosofové a Claudius, že slovo mimovo vyjadřuje duchaplně vyčerpanost po vytvoření zázračné úlohy; lid a Messalina, příliš vášniví, by hledali tak daleko, se pozdvihli, lid útoče hrozbami na Caesara a označuje *Orestem,* což již hlas lidu věřil, že uhodl — Messalinu, svůdkyni nosičů břemem, herců a gladiatorů, která čelila řvoucím chladným štítem svých nestydatých a nestoudných očí.

— Pánové, koktal Claudius dle svého zvyku oslovovati tímto slovem římské občany, není to mou vinou; nemám styků s ním, já věru chci, aby tančil, Pánové.

Tanči, Mnestere! znova počal dav, obraceje rozkaz své touhy k mimovi.

— Orestes, toť všechni tito, vím dobře, však tanči, Mnestere, co budeš chtít, pro mne, prosím tě o to, cukrovala Messalina.

— Má žena a lid si přeje a já ti poroučím, abys tančil, řekl Claudius.

— Budu tančiti, pravil Mnester zvolna, Caesare a ženo Caesarova, ze strachu před tisíci údery bičem, z nichž kousnutí úst.

A tak se stalo, že aby oslaven byl výroční den zrození Claudiova, to padesátý osmý, v divadle Caligulově či spíše na estrádě při patě Caiova obelisku z růžového granitu, uprostřed cirku Caiova při zvuku fléten, vodních varhan a pneumatických scabell, Mnester tančil.

Tunika ze zlatých šupin se tetelila v slunci, jako když vítr čeří hřbet řeky.

Všechny části jeho pružného těla, jak se zdá, pospolu provozují kejkle, a každá, ať kamkoliv se hne, je provázena milostně kouskem slunce.

A poprvé od té doby, co pantomimové počali za Augusta illustrovati posunkem poesii, zpívanou chorem neb jediným hlasem, byl to samotný hlas mimův — bylo by se řeklo tlumenější šelest okras jeho tance — jenž zpíval.

Tlumenější šelest: jeho hlas jest méně hlasem, tak je vážný, než zvuk rohu scabell, těch vydutých podešvů tanečníkových, odkad každý výskok vyhání vzduch na jedné jediné notě; neb kvil vnitřností země, odpovídající chvění *nástroje o mnoha hlavách*, vodních varhan cirku, poháněných vodní parou, vynalezených bohyní Palladou, sestrojených ve tvaru oltáře Pindarem Ktesibiem z Alexandrie, popsaných Pindarem básníkem,

Heronem Claudianem a Vitruviem; *napodobených*, praví Cornelius Severus, *Etnou*, na nichž Neron slíbil, že se dá slyšeti kteréhosi dne, když upadl v nebezpečí smrti.

Mim zpíval:

— Uprostřed tvého cirku, Caie, tančím
Tančím v slunci.
V stejné nádheře,
O můj krásný idole malovaný, objevil jsi se na triumfalním voze, naplněném hromy.
A ústa tvoje pila blesk
Zlatých vousů tvého rusího kočího.

Takový ještě kolíbal jsi se v purpurovém hedvábí na tom mostě, kterýž moře dělá zemí
V Baulech,
Osvětluje propast tvé chlamydy z indických drahokamů.
Sledovalo ponoření tvých odlesků tisíce lidí.
Kteří se tísnili, aby tě viděli.
Jich smrt byla ti úlitbou z plné číše, na místě příkrých břehů, za vzrůstající luny.

Tys dobyl velkého triumfu
Nad mořkým pískem, těmi nesčetnými legiony,
Neb k velikému triumfu postačí nějakých pět tisíc nepřátel, zůstavších na bojišti;
A zákonitě jsi znova oblékl svou togu palmatu,
A dobrým právem jsi vystavěl planoucí věž o dvanácti patrech na svou památku v Bolonii,
Abys dal uvězniti všechny škeble břehu,
Svými Gally vysoké postavy, s vlasy narudlými po germánském způsobu,
Svými krásnými Gally triumfálních postav.

Pronásledoval jsi svým spravedlivým hněvem
Alexandrinské Židy,
Kteří svému bezejmennému bohu dávali přednost před tebou.
Neb Bůh má jméno,
Kdyžtě se nazývá CAIUS.

O jako tvá ruka na tváři toho, kdo by nebyl tleskal mému tanci,
Tvá ústa na mých ústech uprostřed představení, přerušujíce můj tanec!

Mluví o Caiovi, zabručel Claudius mezi zuby. Nepamatuji se již dobře, zda jsem zakázal obnovovati vzpomínku na toho mrtvého... Ano: opřel jsem se tomu, aby ji senát prohlásil za bezbožnost... ale učinil jsem, aby za noci byly odstraněny všechny jeho sochy!

— Toť Apollo a toť Orfeus, říkaly hlasy mezi lidem. Kdyby se otevřely klece, šelmy, rozpuštěné po cirku, by si lehly...

— Lide, lehni! křičela Messalina.

A stále se Mnester vlní a vykloubuje a *zvuk* jeho tlumeného hlasu jest jako rachot zapadajících čelníků, drahocenných a strašlivých, a vždy každá část jeho těla, ať kamkoliv zabloudí, jest milostně sledována kusem slunce.

Provozuje kejkle se střepinami slunce.

Claudius, který se blázní po dobrých mimech až do té míry že zůstal sníti před prázdnou scenou, co šel lid k obědu, ztratil veškerou vzpomínku i na samého Publia Syrského. Sklání se ku potlesku přes okraj pulvinaru a světlo horkého odpoledne kreslí jeho dlouhý krk a jeho hlavu, která jako obvykle se trochu chvěje oscilací psího dnu na zeleni neb jako ony loutky, klátící se na branách, které zaujaly místo, od dob Herkulových, lidských lebek, zavěšených na počest Saturnovu, na Capitolinu, pahorku, jemu zasvěceném.

— Toť Orpheus, při sám Augustus — řekl s lidem. A toť Amfion a Théby se právě staví kol lyry jeho těla, kamž sedm planet právě sestupuje, aby vešlo jich sedmi branami.

Není již rozuměti zpěvu, který se line těsně u země, méně hlasitý než chřástání tereje: neboť mim po nebezpečném *skoku a poloskoku* dopadl na ruce, v poloze kubisty, zlaté šupinky, převrácené, roz-

šiřují své listy; hlazené půlměsíčky neodrážejí již než stín; světlo a pohled líbá Mnestera zcela nahého skrze mezikroužky a subligar se shrnuje, jako se zdvihá hledí.

Mručení mění se opět ve zpěv velmi zřetelný tím spíše, že scabelly umlkly.

Uprostřed tvého cirku, Caie,
Tančím se sluncem.
Tak, drahý zesnulý, POD MÝMA NOHAMA TAM NAHOŘE
Hraje někdo v kostky tvými kostmi.

Mim skáče po jedné ruce ohromnými odrazy, aniž přerušuje aneb přerývá svého tlumeného žalozpěvu; a hle jak velmi rychle víří, a stále rychleji a rychleji na ruce na zemi rozevřené, která září všecka bílá v okrouhlém stínu jeho kolmého těla jako spadlá hvězda.

Není přirozeno, aby člověk prováděl takové kousky se svými kostmi, aniž si svých kostí polámal.

Ani aby mohl strhnouti slunce a rozptýliti je v tucty malých zrcadel, aniž zničil na konec slunce a nevěděl jak ho spraviti.

A jako vzrůstající bzučení spěžového vlka, hlas se stával hlučným a ohromným:

— U noh tvého pohlaví, Caie,
Budu tančiti, jako tančil Caius!
Tančil se mnou v tomto cirku, ve svém cirku, na slunci,
Se mnou a sluncem.
A také:
Tančil někdy v noci.

Caius, idol ze zlata a drahokamů,
Caius, milenec Luny,
Caius bledší silou lásky než bledá hvězda.
Tančil někdy v noci!
Dal zhasnouti všechny pochodně a sám, poněvač k tomu byl nucen, moha to sám, učiniti sám . . .

Mnester již nezpívá, ale mluví pro sebe, a v attitudě snění skřížil ruce a schýlil hlavu na svá prsa a na své šíji nyní se otáčí, jako liknavé dráhy hvězd pod jeho semknutýma nohama, pozvolna, jako od věčnosti.

— Snímal hvězdy nebeské, byl dosti pružný, aby se vypial až k hvězdám nebeským, *zhásinal pochodně nebes*, JAKO TUTO . . . **a pak . . .**

TANČIL . . . NĚKDY . . .

A v té minutě nezřeli již jeho tance.

Cirkus naplnil se náhlou nocí, hlukem a zděšením.

Černý kotouč ukusoval přímo ze slunce, až z něho nechal pouze rudý půlměsíc, jako polostín Mnesterových rtů a tisíc ok jeho tuniky rovněž poloměsíčitých, náhle zpurpurovělých, pijáků hvězdného těla s touž nevyzpytatelnou hltavostí, jakou mají zrcadla. Hvězda doutnala jako uhasínající lampa.

— To jsou narozeniny Caesarovy! Ten Caesar špatného auguria jest příčinou zázraku! A ostatně on to jest, jenž přinutil mima tančiti! Smrt Caesarovi! Smrt jeho kurvě! Caius vystoupil z pekel.

Tyto výkřiky a tisíce jiných přely se po dlouhé minutě ztrnutí v řasách příšerného stínu.

Hudba byla utlumena se sluncem, vyjma jednoho z hráčů na flétnu, který, zblázniv se náhle, pískal až do ztráty dechu stejnou převysokou notu téměř bez ustání; a zázračná trompeta parních varhan čvachtala u noh slepého slona ve svém automatickém, veselém a nesnesitelném potrojném rythmu

Na horním okraji cirku, právě na příč pulvinaru, blikal poslední rudý paprsek, který činil ještě urychlenějším obvyklé kývání hlavy Claudiovy, jakoby ho

označoval poslední troskou pohledů stroskotavších zuřivému zoufalství davu.

Diváci nemyslili již na mima po spuštění opony noci.

Ve zbytcích císařského světla oči Messalininy jediné, černější než dva pohaslé uhly, byly upřeny a na nic jiného než na nerozptylitelný stín hlubin cirku — kde končilo poslední gesto, a nejtišší, Mnesterova tance.

— Pánové, počalo breptání Claudiovo, a všechny jeho zuby (měl falešné) klapaly jako dvaatřicet kostek v krvavém rohu; leč paroxysmem jeho strachu urychlilo se jeho chvění až k jektigacím Sibyll. Nekoktal již, a vzpřímiv se, označil svou hlavu davu, pokrývaje ji rozhodně poslední krvavou korunou slunce.

— Poslyšte, Pánové! zvolal jedním dechem. Jsem to já, Caesar, císař, bůh, *augur* a zběhlý ve všech vědách mathematických, až po hudbu a astronomii, jenž mluví. JE TO ZATMĚNÍ! Luna, Pánové, která, jak víte, koná svůj oběh pod sluncem, buď že jej koná bezprostředně pod ním, neb že Merkur a Venuše jsou mezi nimi, pohybuje se do délky jako tato hvězda... Což žádný z vašich synů, vznešení senátoři, nenavrátil se přece z Etrurie, důstojně vzdělán naší nepamětnou a posvátnou naukou haruspiků, a nedovede rozřešiti, jako obětí, vnitřnosti nebes? Není žádného nebezpečí! Ten mim není astrologem!... Luna pohybuje se do délky... Nepřibližujte se ke mně a poslouchejte! A ostatně Agrippa vyhnal Chaldejce a astrology z Města. Leč luna, na to mějte pozor, má ještě k tomu pohyb do šířky, čehož slunce nemůže...

... Zůstaňte klidni, Pánové!... A tak mijí před ním a zakrývá je svým stínem! Bylo to za quaestury mého otce Drusa, kdy Augustus vydal zákaz astrologům

předpovídati smrt někoho! Zaujměte znova svá místa! Zatmění nemůže trvati než půlčtvrthodinky, není ani třeba rozžehnouti pochodně. Luna právě snímá svou roušku se slunce.

Claudius klesl nazpět, zbaven šarlatové aureoly, na podušky své lože a setřel malou pěnu svých úst šátečkem Messalininým.

Slunce zaujalo opět své místo jako všechen lid a shlíželo se znova jako císařovna, aby vidělo, není-li příliš rudé, v třpytném písku sfingitické areny.

Ale když se diváci na sebe podívali, zírali právě před tím tak chtivě na obnovenou hvězdu, že viděli na místo každé hlavy vzájemně pouze černé skvrny a že celý Cirkus zdál se zalidněným černochy.

Cosi se skulilo s estrady divadla a zakrývalo dosud světlo na zemi, koule tak dokonale okrouhlá jako kotouč padlé hvězdy, tělo Mnesterovo, nerozpletitelně *svinuté* na konci jeho tance. Nuže *svinuté* jest termin astronomický, »*glomeramen*« — podotkl nikoliv bez pedanterie lékař Vectius Valens, když na rozkaz Messalinin byl mim pečlivě přenesen do paláce Caesarů při zvuku, lid stal se opět veselým, fléten a vodních varhan, — jehož se užívá o libraci měcíce.

A toho večera, osmapadesátých narozenin Claudiových:

— Claudie, můj muži, císaři, bože, pravila Messalina na lůžku, zdráhajíc se, jak ráda činila až po příznivou odpověď k nějakému paradoxnímu rozmaru; Caesare, augure, muži, tak zběhlý v hudbě a zvláště v astronomii: *chci* LUNU.

ČÁST DRUHÁ / LEGITIMNÁ CIZOLOŽSTVA

KAPITOLA PRNÍ / POD LAMPAMI DIANY PERSKÉ

Siquidem Latinarum ferii quadrigae certant in Capitolio, victorque absinthium bibit.

C PLINII SECUNDI *Nat. Historiae* lib. XXVII, 28.

— Není již ve mdlobách, ale trvá nehybný a nemluví, pravil lékař, vraceje se do jeskyně.

Tato jeskyně byla nejchladnějším tricliniem letního domu Lucullova, podzemní a podmořská síň Diany Perské Anaitidy, studenější nežli sluj, venkovský dům Tiberiův v Terracině, odkud se dostával bez přechodu k zrcadlům železa a smrti. Byla veskrze potažena kožemi krav Eufratských, na jejichž boku, na místě posvátných lamp, plálo okno, jasné slanými vodami Tibery, které hučely za stěnami od doby umění Lucullova, architekta vodovodů, takového, že byl prohlášen za římského Xerxa.

— Více nežli ve svém chrámu z porfyru a z immortell, snila Messalina, bůh pro mne uzavírá na tajemství svého srdce svou pěst. — Claudie, řekla, pantomim Mnester odpírá mne poslechnouti v jedné věci!

Claudius nejprve neodpověděl, naslouchaje skřípění křišťálových oken: flašky vína, tak stoletého, že želví štít z korálů vzbuzoval domněnku, jakoby byly vykuchány, plazily se na klepetech krabů, neb tuctu

břišních ploutviček, zviřujíce závratnou hnusnost plžů, jichž hřbet, voskem potažený, pečetil jejich hrdla. Pak sklo odrazilo rachot bubnu taprobanského, a potápeč, oděný kamenem mezi svými stehny, sestoupil sbírat ústřice burdigalské, co hudební čarodějník ho ochraňoval po tentýž čas, co zatajoval svůj dech před bdělostí žraloka, strážce okrouhlé sádky.

— Které věci? řekl Claudius.

Ale myšlenka Messalina se přerušila dýcháním s potápěčem, a číšník, byl to voják, užil přestávky, aby namíchal nový fragment falernského do horké vody číše císařovy.

Claudius pil a jeho tvář zpurpurověla, kreslíc bledě jizvu rány rydlem:

— Jsem to já, který obnovil zašlý zvyk vybírati herce mezi otroky! A Augustus, jestliže obmezil právo trestání otroků, zachoval je pro histriony! Mim tě musí poslechnout ve všech věcech, Valerie!

Strašnější břinkot prodloužil mečení rozkazu Claudiova: stejně jako vydělané kůže byly pokožkou síně kolem oken až po klenbu — vypěchovaný kazajkami a tvářemi a jiskřící se očima, blbějšíma než nefritové zřítelnice krav, a zábleskem pík, spodek zdí byl potažen vojáky.

Neboť od prvních atentátů a domnělých proti své osobě, císař *neuléhal* již k hostině, aniž armáda byla částí jeho hladkého nádobí.

Na rozkaz císařovnin s přivolením Claudiovým odešel liktor k Mnesterovi a navrátil se pozdě s pruty, krvavými a přelámanými.

— On nemluví, klesá a válí se, oznámil liktor.

— Je teď asi ozdoben mříží malých půlměsíců z krve, jako když zatmíval slunce, oba dva v Cirku, řekla Messalina.

A jeho jazyk byl v její paměti tisící a první rudou lunkou.

— Zdráhá se, řekl Vectius Valens, který pil na třetím lůžku naproti císaři.

— A ty tvrdíš, žes ho vyvolil ze svých otroků, zvolala Messalina.

Claudius však právě usnul se svou poznamenanou tváří na svém lokti, a nad malým thujovým stolkem v jeho poloprobuzení, když jeho žena k němu promluvila, vše, co jeho pohyb zmohl, bylo shození a převržení jeho veliké číše: chuchvalce šarlatu válely se a poskvrňovaly tři lůžka a cestu otroků.

Messalina se obrátila na svém loži k lékaři:

— Zdaž nebyl by filtr účinější než-li pruty a krev, by přinucen byl k lásce ten, který miluje jen sama sebe, jako panna Artemis pohrdá veškerým nebem, aby nazpět zakřivila k sobě své dva rohy? Jsem jista nyní, že je to bůh, který mne posedl, a ne histrion, otrok, kterého jsem dala zbíti. Umíš zaklínati bohy, lékaři?

— Artemis, pravíš, řekl Valens, aniž téměř se přerušil v pití. *Artemisia*, pelyněk jest filtrem sám sebou. Artemis, Luna, Phoebe, trojitá Hecate! Je trojí pelyněk: galský, *cicvarový*, zlatých vlasů; pontický z Pontu a ještě dále k Orientu, kde zvířata se jím zkrmují, což způsobuje, že je nalézáme bez žluči, tak jako pozorujeme světlo řeky játry oněch krav, otevřených jako ony březí, z nichž velká vestálka spaluje plody v den Palií, Valerie, a ten je nejlepší: Italský jest mnohem hořčí . . .

— Já tě nežádám o hippoman pro býky, ale pro Priapa boha! řekla Messalina.

— Pelyněk pomořský, *serifium* z Taposirie v Egyptě, jehož větev, držená v ruce, neb lektvar s olejem a solí zasvěcuje v mysteria Isidina! Libra

pontického svařená v čtyřiceti měrách moštu až po zmenšení o třetinu, podobně jako se dělá víno z hysopu . . .

— Tato aromatická vína jsou voňavkami, neužívám jich než ke své toiletě.

— Voňavky mají účinek filtrů, vzpomeň si. Vzpomeň si na mé *fthorium* z Thasu, v něm jsem spojil scammonium a helleborit z čemeřice černé, tato abortiva, jimiž jsem tě vyzdobil nádherněji, má paní, nežli trestěmi z květin neb z drahých kamenů, trestěmi ze země, byť jsem jich tobě nakoupil za všech osmdesát talentů, jež mně vynáší rok, obětovaný léčení neb poslouchání tebe. Stvořil jsem fthorium, zasiv působivost rostlin kolem kořenu rév! A maceroval jsem pro tebe s artemisii a medem emmenagogy. A já ti složím filtr, nepodezřelý a neodolatelný, lásky pro boha lásky samého, jest-li přízeň boha uzrála mé vinobraní.

— Toť příliš dlouhé: bůh bude mrtev, nebo já se zamiluji do člověka neb osla, a má láska nečeká na období, řekla Messalina.

— Můžeš rozpouštěti pelyněk po jeden den a noc v slané dešťové vodě, a je to tentýž pelyněk, jehož číše za našich starodávných slavností v Latiu byla nejvyšší cenou závodů quadrig u paty Capitolu, cena nad zlatou korunu! Neboť ve vodě je svrchovaným zdravím a rozsvěcuje pohled, ač ve víně, abych řekl pravdu, léčí od jedu bolehlavu, mořského draka, rejska a štíra! A čichaný působí spánek a také zcela dobře, když jej vsuneš pod Mnesterovu podušku bez jeho vědomí.

Císařovna s bídou, s kořistí posledních formulí, uprchla hovorné přítomnosti opilého lékaře.

— A já ti napíši zbytek vlastností pelyňku, škytal do chrápání Claudiova, inkoustem pelyňkovým, a ne-

chceš-li ty jich čísti, potomstvo je bude čísti, neboť pelyňkový inkoust je nepoškoditelný od myší!

Po dnu a noci, kdy pršel déšť teplý a rozpouštivý jako radost pláče, za něhož Messalina dala nasbírati rostliny a sestrojiti filtr:

— Pil? ptal se Vectius.

— Pil, řekla Messalina, zářící a zuřivá novou rozkoší a nevídanou urážkou; — on pil, poslušně až na to, že to není Phales ani Mnester, ale zcela malé dítě ve své kolébce, které zapomělo své božství, které se zapomělo ve mně!

— Pelyněk, smočený den a noc ve vodě dešťové, je skutečně emmenagogem pro ženy, ale pro muže diuretikem, usoudil vážně lékař Vectius Valens.

Neboť lid neotálel znova bouřiti kolem paláce Caesarů k vůli zabavenému mimovi a Messalina tak jakoby byla házela zbouřenému davu hrsti zlata, s bronzovými penězi Caiovými, jichž ulití senát právě odhlasoval, dala zhotoviti sochy Mnesterovy ku hojnému rozšíření po celém císařství.

A tyto obrazy, podobné zlatým vejcím, zvěčňovaly pohyb Narcissa, zahrad a hvězdu divadla Caiova.

A moderní vykopávky vyhrabaly jednoho z těchto bronzových kubistů v rybníce kaprejském.

Vectius Valens prohlížel se zájmem kovový portret:

— Tedy to je Phales?

— Ano, řekla Messalina, bylo to zcela malé dítě, ale byla to jistě skutečná přítomnost Phalesa. Phales, Priapus, bůh lásky, je to malé stydlivé dítě, hrající si na schovávanou za stromem, který nosí všudy sebou.

— A pro tajnější útočiště nalézá ženu nejněžnější svěrky, žertoval Vectius.

— Byl to jistě Priapus, viděla jsem jej, opakovala tvrdošíjně Messalina.

Pro nás ostatní od nynějška následkem nepochybnosti očitého svědectví, ukončil lékař, jest Priapus studeným mužem.

KAPITOLA DRUHÁ / NEJKRÁSNĚJŠÍ Z ŘÍMANŮ

C. Silium juventis romanae pulcherrimum.
C CORNELII TACITI *Annalium* lib. XI. 12.

Bezpochyby že zmnožila podoby Mnesterovy, zpozorovala Messalina kteréhosi dne, že mají jen jeden model; a není v povaze žádné ženy dlouho váhati mezi jediným bohem, byť i lásky, a větším počtem mužů.

Zamilovala se tedy horoucně do mladého patricia, C. Silia Silana, designovaného konsula, který v trvání processu rytířů Petra po smrti Poppeině ji vzrušil mnohomluvným velebením dávné cti řečníků (což bylo v tu dobu nejběžnějším z otřelých rčení řečníků) a zvláště Corvina Messaly, předka Messalinina, a hanobením toho udavače Suilia, kterého učinila svým jen proto, že ho povolala zpět z deportace na ostrov.

Oslnil ji nad to svou růměnou pletí, svým asfaltovým vousem, velikými pohyby těžkých svých rukou, jejichž levý malík trhal zlatý prsten, a svými rty, které vyčnívaly jako zásobní jazyk.

Císařovna a celá rota jejích prvních milovníků, propuštěnců (mimo Polybia, předčítatele, kterému dala zahynouti následkem milostného sváru): Calistes, který

tvrdil, že zachránil Claudia od jedu za Caia, Narcissus, Evodus, Pallas, pocházející z králů arkádských, vznešený otrok, správce Caesarův; a lékař Vectius Valens; — císařovna a propuštěnci dali se do prodávání »jako krčmáři«, vypravuje Dion, práva měšťanského i Bretoňcům, a všech prodejných výsad takovým spůsobem, že za krátký čas, ale ne rychleji než bušilo její srdce, cítila Messalina, že se nadýmá tobolka z drahých kamenů, kterou zapínala s chloubou na svém levém prsu.

Zatím Claudius, nevědomý zástupce těchto propuštěnců, posílal k popravci v tomto poměru ony, kteří, zdálo se mu, přivlastňovali si neprávem titul občana, a Messalina a Pallas opět prodávali tento titul, sotva uprázdněný, nejvíce nabízejícímu.

Messalina opatřila si mnoho zlata, neboť její zkušenost rozeznávala milence bohatého, osobnost konsulskou, a zřejmě bezúhonnou, dle toho znamení, že ji bylo nutno koupiti po pansku draze.

Nuže Silius byl nejen osobností konsulskou, pln cti a statků, ale, nedávno ženat, chlubil se velikou láskou ke své mladé ženě Junii.

Následkem toho byly přinášeny jako obět novému bohu četné dary, a když zlato bylo vyčerpáno v darech, všecka postupná bohatství Neronů a Drusů, nashromážděná v paláci Caesarů, až po šachovnici Pompeiovu, před hovězím okem Claudiovým, jehož upřenost už neviděla, stavši se střeštěným zmítáním následkem chvění, které se sesilovalo, jeho tváře; i otroci císařovi, mezi nimiž neměl žádného, který by se nejmenoval *Christus* nebo *Chrestos* právem vysvědčení své znamenitosti; ba jediná zlatá ze soch Mnesterových.

V den, kdy poslední poklad (vyjmouc lůžko císařské), bylo to paneau z perel, portrait Messalinin,

sestoupil s Palatina na tom, co zbývalo z ramen ženských otroků, tenkráte teprve, až po nejposlednější otrokyni, císařovna se nabídla Caiovi Siliovi.

Silius ji shledal císařskou a krásnou, a zvláště si připomněl smrt Appia Silana, tchána Messalinina, kterému byla uťata hlava pro spiknutí, neboť nebylo-liž to spiknutím, odepříti se přáním *Augustiným*? a smrt jedem Vicinia Quartina, konsula, a mnohých smrtí.

Císařskou.

A stejně jako se člověk zamiluje nákazou do krásné ženy, která je zamilována, výmluvná ta osobnost konsulská, kterou město jednohlasně prohlásilo »nejkrásnějším z Římanů«, pocítila vášeň císařovninu, která ji obklopovala a která zužovala své kruhy, až ji obepnula skráně korunou císařskou.

A z těch důvodů a pro její krásu ji miloval.

Messalina přišla celá nahá, jako se člověk odevzdává k výběru kupce otroků; a byla zahalena, očekávajíc majitelskou náruč pánovu, velikým pláštěm, který skrýval při jejich vycházkách suburrskou kurtisanu neb bohyni boha Zahrad v jeho zahradách.

Látka, která laskala její tělo, mohla býti nazvána v každém čase pláštěm suburrským, neboť zlatá paruka byla zbytečnou, aby ji činila kurtisanou.

A před svým nynějším milencem jako u nohou Phalésa, od kteréhož ulice prostitutek rýsovala stopu lásky, vypadala vždycky v hloubi stinných záhybů jako Noc sama, chránící svého zimomřivého ptáka.

Pro takové božství temnot jest paprslek slunce deštěm, který studí, u přirovnání s rozkošným kadidlem lampy, která právě zhasla v lupanaru.

Leč nebyl to (podrobnost to dokázala) oděv noci lupanaru, nýbrž večera v hipodromu Asiatikově, který Messalina svlékla u Silia!

Ale jest logické a lidské, že se člověk mýlí v zevnějšku žen, a je tomu tak, jako když Claudius nesmyslně *se sázel*, že patřila jedině jemu v dnech určitých, když se k němu navracela všecka vonící ze zakouřené komůrky Lycisčiny.

Toho večera tedy u Asiatika malý murrhin, jako vypadlý z hnízda, zachytil se na její vlečce všemi svými drápy, trochu ohnutými; a protože nikdy neoblékla toho pláště od té doby, spatřila teprv růžový kámen, postříkaný mlékem, dlouho potom, když odvrhla plášť, měkčí koberec, na dlaždičky, pokryté kožešinou cubicula Siliova.

Nabídla mu tento poslední klenot — zlato jejích prsů ústa jejího milence právě očesala — a když párek konečně si odpočinul na svém loži, mladý hoch byl zavolán, aby nalil pěnivého cecubského do podivuhodného drahokamu k pití.

Tu nejkrásnější z Římanů na břiše pozvedl se na obou loktech a svraštil obočí k ruce Messalinině, která mu podávala číši. Byla to jedna z číší, kterou běh císařovnin vlekl po stupních; a stejně široká jako roztažení prstů, které ji podávaly, její trhlina plakala jako klepsydra hodin lásky.

Suvereně.

Svrchovaně, s výše holdu všech pokladů, bez chyby až na — pravil jeho zlý pohled — dárkyni a nejposlednější dar, Silius zvolal:

— Ty nežárlíš, Valerie, že mi dáváš všecky tyto věci samiččí?

— Mé pohlaví jest nejmenší, odpověděla s posuňkem.

KAPITOLA TŘETÍ / CIZOLOŽNÉ SŇATKY

Οὐδέ τι οἶδα
Εἴ μοι ἔτ' ἔμπεδόν ἐστι, γύναι, λέχος —
ΟΔΥΣΣΕΙΑΣ Ψ.

Lůko Caesarů nebylo přineseno k Siliovi, jako tam přišel nábytek a otroci a láska Messalinina, ne že by to lůžko bylo zakořeněno v půdě paláce po příkladu Homerického lůžka Ullissova, ani protože jest přirozenější, aby člověk šel k loži nežli lůžko k člověku, ale protože lůžko Caesarů není takovým dle mínění Messalinina; než majíc za baldachýn celý palác Caesarů od jeho základů, z nichž nejhlubší jest založení Říma, až po jeho štít, kterým jest Claudius Caesar sám, píšící právě historii tohoto Říma ve svém průhledném belvederu, nerozeznávaje nicméně ještě v tomto bodě své zdlouhavé erudice tento poslední převrat.

A bylo kdysi svítání, kdy široké lože svatební, malých zavalitých nohou ze sloni, ovroubené stříbrem, platirované zcela týmtéž ryzím kovem podle způsobu delického a pokryté purpurem, vyšívaným figurami orlů, ohybalo se tiše pod svalnatou a nahou tíží Silia, jehož černý vous činil ještě více oslňujícím bělostné hedvábí pokrývky a rameno Messalinino.

Oholený a bílý kontrast Claudiův barvil nedávno v téže světnici všecky věci barvou šedivých vlasů.

Nuže, to ho nijak nezarmucovalo, jsouc mu to omládnutím, ale aniž si přál býti znova přiveden ku příliš časnému jinošství. Pokud neměl šedivých vlasů, nebyl milencem Venušiným.

Ze sněhu mu spletly svítání jeho koruny císařské.

Co se týká nejvyšší bělosti, Claudius nehleděl jí do tváře a jeho kývání hlavou vykládalo se bezpochyby oním zahnané labutě, která vrhá svůj krk na pravo a na levo podle toho, kde není lovce, protože život nebyl jí dosti dlouhým dechem pro zpěv apotheosy.

A jak Silius natáhl se na tom lůžku právě v náručí Messalinině, označil jí tak jako před číší jejich prvního polibku záštiplným pohledem tak bolestnou úzkost, že mu odpustila ihned, ba i litovala chyby, kterou uhodla, že se jí dopustila, ať byla jakákoliv tato chyba.

Silius hledal, tápal kvapně svýma oběma rukama pod rozsáhlou nahotou šířky svých plecí, uchopil předmět — bylo to zvíře, kousnuvší ho? — své ošklivosti.

Zamodralou, úhlovitou, křišťálovou, senilní, obscenní, nahou až na kost:

Kostku.

— Bylo třeba uchovat jednu otrokyni, řekl Silius, stoje na koberci, aby vyměňovala pokrývky Caesarovy.

— Ale dala jsem ti všecko, Silie, vzlykala Messalina, nemyslila jsem, že si povšimneš... této věci, nemyslila jsem, že nalezneš tuto věc! Ale byly ponechány pokrývky Claudiovy tak naivně, že kdyby Claudius nebyl vyklidil toto lože, při tvém vstupu, v heroickém kostýmu... byla bych tě milovala na těle Claudiově. —

[V kostýmu heroickém, totiž úplně nahý, s jakousi draperií za levým ramenem.]

— Ale já ti dala celý svůj život! Ah, já tě miluji, Silie! Ale mé tělo, kterého neodmítáš... Chceš tedy servati i mou kůži, která patří Claudiovi? Miluji Tě!

— Ano, Valerie, ty nás věru miluješ oba dva — nepočítám plebi ostatních — oba dva, *mne a Caesara.* ... Povstaň! tys mi nedala nic, ani části lásky, protože mi schází část tvé lásky! Nebo dáváš-li mi všecko, dáváš-li se celá... Onen, který má absolutně ženu Caesarovu, jest... Já jsem Caesar! já jsem tvým zákonitým manželem, a je to snad ze strachu před jiným posuzováním všech mých předků Caesarů, že netrestám ani já onoho, který mi jest od tolika roků tak strašně cizoložným v mém vlastním paláci, že mně nenechal mé ženy až v tuto poslední noc, první... To proto, že nemohu ji zapuditi, já jsem se ještě netěšil z našeho mladého sňatku, neboť pro mne až do této noci... (*Silius pláče*) MESSALINA JEST PANNOU!

— Máš pravdu ab-so-lut-ně Silie, řekla Messalina.

— Silie! Ale ano: Silie! sešílím, řekl Silius, vše, co jsem řekl, je směšné, přivlastnil jsem si poklady Caesarů a ukradl jeho ženu Caesarovi, *jako všichni*, toť vše. Nejsem nic než-li Silius, designovaný konsul, prostý soukromník, choť Junie Silany. Ha, ha, ha! manžel Augustin! Kde je smlouva naší svatby, císařovno? akt zákonný?

— Ty jsi Caesar absolutně, o Caesare, řekla na kolenou Messalina.

KAPITOLA ČTVRTÁ / NÁSLEDOVÁNÍ BAKCHA

Καὶ σύμπασιν ἂν τοῖς χρωμένοις αὐτῇ κατὰ συμβόλαια συνῴκησεν, εἰ μήπερ εὐθὺς ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο.
Τῶν ΔΙΩΝΟΣ Ῥωμαικῶν βιβλίον Ξ.

Tedy Claudius odcestoval jednoho dne do Ostie při ústí Tibery, jejíž hráz a maják dokončil, počaté Caesarem, a vykopal přístav pro obilí z Afriky a ovoce

ze Španělska, Gallie a z Orientu, aby tam obětoval — jedna bouřka dostatečná, aby vyhladila Řím — v chrámu Castora, syna Tyndarova, kterýž zahání vichřice a piraty.

Osm Liburňanů jej odnášelo na nosítkách po silnici, příjemné a krátké koňmo, ale málo sjízdné pro povozy, protože brzy stisknuta mezi háji fíkovníků a moruší, brzy rozbíhájící se široce plochými lukami, není nikde dlážděná.

Vzdělán ve všech věcech, mimo svou domácnost, zamyšlen v pozadí své kryté židle, umínil si proslaviti se jako sok Kadmů, Kekropů, Linů, Palamedů, Simonidů, Damaratů a Euandrů a vynalezl tři nevídaná písmena alfabety Ⅎ eolické [digamma])([antisigma] a dvouhlásku neslýchanou, která tvrdila, že tlumočí onomatopoe polibků, té dvojí sudby.

Zatím v téže volné chvíli mimochodu lidského oktoforických nosítek žena Caesarova oddala se zákonitě se Siliem.

V Římě souhlas manželů a těch, od nichž odviseli, postačoval k manželství. Obřady svatební byly vedlejší.

Ale žena přecházela v *otcovskou* moc svého manžela, pod jeho poručnictví, a stávala se *jeho majetkem* jako předmět movitý trojím způsobem: *usu*, *coemptione*, *farre.*

Užíváním: když vdaná zůstala po ukončený rok u svého manžela, byla proň získána usucapcí.

Coempcí: muž ji koupil se všemi formalitami fiktivní mancipace jako věc.

Confarreací. A to byl ten způsob sňatku, kterýž zvolila Messalina v přítomnosti desíti svědků do rukou nejvyššího pontifika a flamina Jupiterova, κατὰ τοὺς

ἱεροὺς νόμους. A byl obětován bohům obilný koláč, zvaný *far*.

V té době Claudius vzýval Castora, ochránce obilí, aby *far* nescházelo v Římě.

Confarreace byla nerozlučitelným spojením bez možného rozvodu. Byl to dlouhý obřad, jejž zahřmění, předpověď neblahá, mohlo překaziti, ale Claudius byl vyslyšen Castorem!

Silius byl rozveden den před tím s Junií Silanou.

Co se týká Messaliny, Siliovy manželky *pro život*, nezřekla se svazku s Caesarem, ani si nepřála smrti Claudia Caesara. Nejednou vražednicí, nechávala milost ve svém srdci, dosti nekonečném pro velikomyslnost, ke všem minulým láskám a nepřiznávala vdovství nežli k oné kalendářové pohodlnosti, potupené Senekou, která umožňuje datovati dle rozličných manželů a ne dle konsulatů. Neboť jestliže žena, která se učí svým pohlavím, jest schopna vzpomenouti si na jmeno svých manželů, není informována o všech konsulech: jsouť mezi nimi, kteří jsou mrtví, nebo daleko nebo kleštěnci; a všickni jsou dvojití

A přemluvila se s tak neomezenou upřímností, že milenec přítomné chvíle jest jejím zákonitým manželem, že se usnesla, že bude slaviti tímtež způsobem v pořadu svých budoucích lásek, leč nezřeknouc se svých předchozích manželů, množnost pravých a nerozlučitelných sňatků.

Beztrestnost korunovala první.

Bylo to ke konci podzimu. Následkem toho na posměch ubohému střídání počasů, symbolu postupné jednoty manželů, podle předcházejícího rozhodnutí, nevymyslela si nic lepšího než li nadouvati za všech okolností vráskovitou dužinu mrtvých hroznů a dáti

na tvář císařského paláce obraz vinobraní ku cti svého sňatku z onoho dne a Bakcha, poručence Priapova.

Uprostřed jilmů v bednících, skřivených pod hrozny v pytlech, a tance a zpěvu otrokyň, nalíčených za Bakchantky, za sténání, až na krev, lisů a za kypění kádí, svatební párek v nedbalkách z kozlích koží a Messalina s vlasy rozptýlenými. A mávajíc thyrsem, cítil, kterak kadidlo vína líbá jeho kothurny, potom jak omlžuje jeho hlavu až po ten stupeň, že vše mělo pro něj změtenou alluru tance, jako bohové se radují ve víru slunci.

A toto kroužení lidí, rozháranější než-li mačkání hroznů, toť byl svět všeoh bývalých milenců novomanželčiných od Mnestra jako Pana, oděného vlčí koží, až ku prostituovanému Caesoninovi jako korunovanému Bakchovi, bezvousému, s hlavou pokrytou břečťanovou čepičkou, od něhož Messalina druhdy chtěla, aby se prokázal samcem . . .

Všichni mimo jejich předsedu podle stáří, Narcissa, který se nedostavil z pozdní a náhlé žárlivosti, ježto se akt svatební teprve tehdy objevil skutečným, protože byl napsán, jeho sekretářské povaze.

Vectius Valens výbuchem opilce předstíral žertovně, že chce uletět, aby dohonil drahocenné a vystupující prchání vinných výparů, kteréž pod záminkou, že jdou korunovati bohy, zbavovaly nimbu čela pijáků.

Vyšplhal na největší jilm; a tonem astrologa, ohraničujícího nebeský svůj dům, zvolal:

— Eolus zve se k našemu vinobraní: vidím zuřivou bouři, která se blíží, přicházejíc z Ostie!

Na to evoe se zdvojnásobila i četná veselost záchvěvů mědi tamburin.

Moudře obrátil se od nebes a hle, jaké odhalil divadlo pozemské na improvisovaném jevišti holé

přídy, kdež poslední mrtvé listy rév byly smeteny při větru tance, stejně jako tepaly paty, jejichž opilost se domnívala, že pokračuje v gestech vinobraní.

Bylo tam chvění mezi révovím, jako když slon, raze si cestu pomocí svého černého chobotu poráží z leva i z prava své asijské byliny, což jsou vysoké stromy; a ethiopský černoch, nahý jako smola, vyskočil v popředí za směrem a ve směru svého gesta egipanova.

Jeho ruce byly spiaty za hlavou a jeho lokte tvořily mu nestvůrné propichnuté uši, spíše než-li kozlí rohy. A tak neměl k volnému užívání než jeden úd, zaostřený jako spár bojovného kohouta, ocele ostruhy.

A podle obyčeje oblíbeného u černochů Ethiopských stříbrná rolnička byla enkystována na konci jeho kůže až k přídusce; což ji nepřekáželo, aby zvonila v uších Messalininých, když chvástavý cval championův oběhl třikrát arenu, lépe, než zvonky mulů všech spojených zápřeží, které táhnou berana k městu.

Zatím bílý gladiator, opřený o jilm před purpurem hroznů, bledosti perly, která by roztrhla lalok, jejž zdobí, postavil se do střehu s moudrým otálením a jako k ukřižování.

Tedy protože bílý byl krásný a bezpečně vítěz, cítila se Messalina všecka zamilována do černocha.

Tož co tlupa žen až po Caesonina, a Silius a pozvani dodávali srdce tomu neb onomu protivníkovi evocm své říje nebo svého smíchu, opírala se beze slova o ohradu z rev, břichatící se až k prasknutí, a s aegidami, poskvrněnými až po její kotníky láskou hroznů, za černochem, který jí nemohl viděti, její oči konvergovaly k bílému protivníku, žhnoucí zrcadla její tužeb.

A protože byla prostitutkou velmi zkušenou a neodolatelnou, a že onen nebyl leč samcem, pohled Messalinin, to nebyl bezprostřední odsek pohledu, ale majetku a neviný dar celé jedné duše, která ho zkřížila!

Ježto mu bylo již přemoci pouze odzbrojeného a protože krev potěšuje many, bylo dovoleno jej zabíti vítěznému černochu.

Ale Messalina žádala meč kata z povolání, aby poprava byla rychlejší.

— Má na spěch, pomyslil si Silius po ukončení slavnosti, do našeho svatebního lože.

Ah, když muž byl mrtev:

— Zab! opakovala císařovna.

— Bakchus tě oslepuje, řekli všichni, ukazujíce ještě ležící důkaz vykonaného rozkazu a louži jiné krve než oné lisů.

— Zab! řekla Messalina, aniž věnovala již jakékoliv pozornosti Siliovi, a obrátivši se k černochovi unyleji než ženy Tiberiovy prosily o neporovnatelný pocel jeho otráveným nehtem; okamžitě! a zab mne, označila.

Černé zvíře, které zůstalo pohotově jako strnulost zůstává zaraženou, mělo se k povinnosti očistiti od skvrn ostrou ostruhu.

— To je dobrý černoch, a znalý žití, zkusil se Silius zasmáti, aby nechal zapomenouti trochu svědkům svého sňatku, že byl manželem, a přemýšleje o sesazení důstojníka Titia Procula, kterému byl svěřil dozor nad svou ženou, nebo přesněji úřad *komořího srdce* Messalinina.

— Ne, to by bylo příliš dlouhé, vzdychala Messalina; sám bys byl více, byl bys příliš, o můj jediný milenče!

KAPITOLA PÁTÁ / LOVEC CÍPALŮ

Λαίμαργος δὲ μάλιστα τῶν ἰχθύων ὁ κεστρεύς ἐστι καὶ ἄπληστος· — ὅταν δὲ φοβηθῇ, κρύπτει τὴν κεφαλὴν, ὡς ὅλον τὸ σῶμα κρύπτων.

ἈΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ Περὶ τὰ Ζῶα ἱστορίων II, β.

Toto se stalo v Nimech v den, kdy v Římě, městě cizoložstev dle příkladu císařovnina, tato po své poslední otrokyni se odebrala ke Caiovi Siliovi.

Na písčitém břehu, který Středozemní moře ještě mělo, lékař Victius Valens pod širokým stínem thessalského klobouku, takového, jaké nosí diváci divadel a námořní rybáři, zajímal se o košík ryb.

Olověně šedé hřbety leskly se, tak silné, že činily zvířata skoro válcovitými; břicha odpočívala tak matná, že každý tvar zdál se loktem klu ze sloni, obrněným částečně kovem a rýhovaným na bocích sedmi šedými skleny.

Hlavy na konci nasbíraného límce ze čtyř silných trnů a ozubených uší byly zázraky: svahy pokryté mnohouhelnými šupinami; oči polokryté dvojím přístřeškem tukových náočnic; huba hrubě pyskatá, trojhranná, která se zavírala jako se vštěpuje klín — Vectius otevřel jednu nehtem a byl to tento nepokojný jazyk, který na něj pohledl místo mrtvých očí: neboť jemné zuby kmitaly právě jako řasy.

Rybář dal se do vychvalování svého zboží podle jeho odrud: cípala *hlavatého*, *zlatého*, *skákavého*, zcela malého cípala *labeo*; a když se lékař zabral do svého prohlížení, nedocházeje ke gestu kupujícího:

— Nečekám již než-li svých mořských cípalů, řekl; ale hle, zrovna se vracejí barky, budete právě přítomen konci lovu *hvalů* a *ramadů.*

Malá barka, lovecký člun, objevila se samojediná s plachtami a s vesly spěchající k bodu, kde meškali rozmlouvající, do pozadí zátoky, kde se otvíral s mořem související veliký slaný rybník *Latera.*

— Táhnou cípala samce za hubu a za uši udicí po dny od Atlantu, vysvětloval muž; a hejno samiček následuje slepě, neboť cípal jest chlipný a hloupý!

— Příroda směje se cípalům, řekl Vectius, neboť oni zahrabávají hlavu až k ploutvím přisedlým, na jich břiše, a myslí, že jsou v bezpečí.

— Vy jste rybář? podivil se rybář.

Vectius pohlížel na moře.

Barky byly všecky v dohledu, ale bez pořádku a aniž, jak se zdálo, pokoušely se seřaditi v půlměsíc, ani rozpínati sítě napříč zátoky.

A bělejší nežli plachty, hřebeny vln je předcházely kypěním.

Neboť přední voj delfínů, viditelný na povrchu vody, srážel hejno hvalů s kázní smečky.

— Cípal prchá před delfiny, co by skočil snadno přes loď, poučoval rybář.

A veliký dav mužů a žen, který zabral břeh moře a hráze úzkého vstupu do rybníka, schytával pomocí trojzubců a ručních kesírků celé hejno, sehnané na mělčinu v odlivu, aniž znepokojoval až k útěku vlnivých dovádění delfinů.

— Očekávají svůj příděl kořisti ryb dnes, řekl rybář, a zůstanou po celou noc a ještě zítra až k jejich obvyklé mzdě chleba, smočeného ve víně.

Pak se vrátil ke svým novým crčícím košům a pokračoval:

— Vše to je znamenitým jídlem, neboť tak jako ostrý úhel jejich huby jim nedovoluje než živiti se měkkými živočichy, jejich hrdlo tvaru cedníku nenechá přijíti do jich žaludku než jemným hmotám.

— Můžeš dodati, příteli, že trávení v tomto žaludku je nekonečně subtilní, neboť končí ptačím voletem.

— Koupíte konečně nebo jsi rybářem? zamručel muž s cípaly.

— Já lovím, ano, ale jinak než-li ty, bez odvislosti od mořských psů, a kde je více ryby. Vytahují v Římě, řekl lékař, upevňuje svůj thessalský klobouk, cípaly zákonného trestu smrti základů cizoložstev.

KAPITOLA ŠESTÁ / PROSTŘEDNICTVÍM KURTISAN

Προανηρήκει δὲ τὴν γυναῖκα Μεσσαλίναν διὰ ξηλοτυπίαν.

ΦΛ. ΙΟΣΗΦΟΥ Ἰουδ. Ἀρχαιολογίας βιβλ. Κ, κεφ. Ζ.

Tedy Claudius, zpraven o všem v Ostii péči Narcissovou a ústy svých oblíbených konkubin Calpurnie a Cleopatry, tázal se s blouzněním, který z nich, on neb Silius, je Caesarem neb prostým soukromníkem.

Tyto dementní rozpaky nechávaly nad to místa pro cit, téměř neznámý, zdá se, Římanům toho času a zvláště Claudiovi, žarlivost, zášt, paroháčství, ač Josefus Flavius píše, že byla Messalina popravena ze žárlivosti.

— Žertuješ má malá Cleopatro, koktal. Nevysmívej se mně, jsem ubohý člověk v krčmě. Ty mi chceš namluviti, že nejsem již Caesarem! Ah takto

se nebéře Caesarovi jeho palác a jeho poklady a jeho autorita a Venuše! Mám všechen svůj rozum pohromadě Calpurnie, jsem velmi moudrý, pokoušíš se ještě navléci mi své střevíčky plné bláta na ruce (jsou u mne lidé, kteří na mne nepohlížejí jako na svého pána!), ale marně se namáháš, nespím! Nemám očí oslepených! Já jsem nikdy nebyl Caesarem! Je to předpoklad příliš alsurdní!

Třeštil.

— Pochodně! krev! Příteli vojáku, hle peníze, mnoho zlatých peněz, ty máš dobré plece, vojáku, popožeň vůz, popožeň! *Jo triumphe! Fors Fortuna!*

— Caesare, začal Narcissus, který přišel.

— Ha ha! Caesare, řekl Claudius; není-li pravda Narcisse, že *to nejsem já?*

— Ale ne, souhlasil familiar. Caesar jest Caesar, u Fortuny. Je zde její zapřažený vůz, připravený k jízdě.

— Je zde... *Venuše?* zatřásl se Claudius po celém těle.

— Očekává tě *Fors Fortuna*, Caesare.

A v téže židli, která ho nesla do Ostie mezi Vitelliem a Largem Cecinou, pod dozorem Narcissovým, Claudius Caesar se vracel písčitou cestou do Říma.

Mezitím *Venuše* jako hnůj zahrad, v korbě výkalů, nemohší dožádati se jiné příležitosti, — a přece jsouc *Augustou* tak dobře jako Livia bohyně měla právo na vůz! — brala se beze strachu v ústrety Caesarovi, vědouc, že aby uzavřela oči císařské ku plné korbě svých nečistot, stačí jí otevříti rozkošnický vějíř svých.

A jako voják, *imaginarius* neb každý tvor, který nese obraz princův, je nedotknutelný, vzala s sebou

své děti Octavii a Britannika, které, ať již byl nebo nebyl jejich otcem, Claudiovi se podobali.

Konečně dala se nésti před sebou s tímž cynismem, s kterým epilovala své prostituované noci, posvátnou lampu pannen Vibidií, nejstarší vestalkou.

— Ó zločin! Střídavě zvolali Cecina a Vitellius methodicky do obou velikých uší Claudiových, jakoby rytmovali dření nosičů.

Narcissus, poloroztažen naproti císaři, obratnější, mluvil mu do hlubin jeho duše, zaměstnávaje ho pamětním spisem, který vypravoval celou minulost Messalininu.

— Pamětní spis? řekl Claudius, který přehrabával žádostivě staré papíry.

Poslední ženský potomek vznešené rodiny Messallů a věků bezúhony a řečnišť, dcera Messally Barbata a Domitie Lepidy, Sladké Krotitelky, Messalina, kterou nechť Claudius si byl vzal poskvrněnou neb ne a nechť si jí Lepida byla dala příklad zhýralosti nebo života cnostné matrony, držela na uzdě svou mrzkost až potud, kdy mohla s jistotou ji vzepnouti na štítu říše.

Od té doby vraždy na vraždy:

Julia, neteř Claudiova.

Julia, sestra Claudiova.

Appius Silanus, druhý manžel Lepidy, matky Messalininy, kterou její dcera učinila vdovou.

Syn Appiův, očekávaný zeť Claudiův.

Zeť Claudiův, Pompeius Veliký a jeho otec a jeho matka.

Kallistes, soudruh se studií a propuštěnec Claudiův.

Vicinius Quartinus.

Paetus a Arria, slavní. —

Claudius, unaven vraždami, začal se baviti rozvinováním vyhnanství:
Seneca — — —

Z krvavých hlubin ragoût těchto svinstev nezvedl hlavy k nudnějšímu moru korby.

(dokončení)

SOPHUS MICHAËLIS / AEBELOE

Milá panno Blidelillo,
vítaný jste host!
Není rytířů a junů
v zemi vaší dost?

V zemi naší dost jich věru,
mnohý rytíř, jun:
že k vám spěchám, účinkem je
vašich silných run.

Jeho rozhořčena slovy,
zrak má slzí pln:
žehná se a v tůň se vrhá
do modravých vln.

Ctnostná panna Blidelille
vlnám dělá kříž:
zelenou než cestou dá se
ke dnu moře blíž.

Stál pan Tidemand tam dlouho,
udiveně zřel:
plášt svůj svrhl v modré moře,
do vln sám též spěl.

Špatně byly runy psány,
špatný měly díl:
že se dvou ctných králů dětí
život utratil.

A hlas Groin zmíral v posledním monotonním vlnění melodie, struny dochvívaly k odpočinku a těžkomyslný zpěv prýštil Soelverovou myslí jako nejasný sen.

Vše stichlo. Gro vzdálila se od okna a tak vnímavými staly se smysly Soelverovy, že se domníval, že slyší její kroky kráčeti, ztráceti se v dlouhém korridoru a mizeti v komůrce za těžkými, modrými draperiemi mezi silnými zděmi, kde její lože stálo proti jasu západu, proti jezeru, proti Aebeloe. Tam ulehla na bok, o lokty opřená, a zírala do divokého tažení fialových mraků večera, jež jako nesmírní draci říli nad zlatě kmitavým ostrovem.

Pryč pohlížela, pryč od vězně, na jehož osud nemyslila — pryč zírala na vzdálené moře, jež se v dálce svíjelo jako obrovitý had, jehož lesklé šupiny vln chvílemi vrhaly bílou záři mnoho mil daleko na plochou zemi a na návrší, s něhož panna vyhlížela nezřeného milence.

Nese snad moře na svém hřbetě loď s hedvábnou plachtou, nadouvající se výš a šíře než křídla kteréhokoli ptáka, královský koráb s vyzubeným zlatým prstenem s korunou na stěžni, smělá loď-šípka, u jejíhož okřídlí pan Tidemand stojí a vpisuje silné runy do jemného květového masa růží? A touží snad Gro po těchto růžích, aby vyplavaly na břeh a přihnaly se zrovna jí k ruce?

V tom pocítil Soelver nekonečnou přemoc své lásky k této čisté panně, kterou jeho hrubost vzala v objetí a jeho vášeň zžehla svým horkým dechem a která ho přece mrazem schladila, bídného a zbabělého

a slabého. Chápal nyní, že láska, má-li zvítěziti, musí především pokořiti jeho vlastní sílu, zmalátněti jeho svaly a změkčiti jeho hrubou vůli — že zamilovanost musí nejprve naladiti všechny nejjemnější nervy jeho těla jako chvějící se struny, aby jen zašeptaly jmeno a zavzdechly jedinou melodií. Chápal nyní, že musí vpisovati mystické runy lásky ve své srdce jako v krvácející růži a vrhnouti je do mohutného moře citů a prositi je, aby plulo panně Groi do rukou.

Proto vniklo zbožňování do jeho krve a chvěl se a skláněl rozechvěně koleno, a všechny jeho žilky tryskaly vzhůru ve velkém, přissávavém roztoužení. Jakoby toto roztoužení stoupalo výš vzduchem a listím, zděmi a ploty, stoupalo v přímé linií k loži Groinu, k jejím retům, a vyssávalo dech z jejího srdce, takový žebřík k nebesům od opuštěného vězně.

Soelver vykláněl hlavu z.okénka. Jeho rty dotýkaly se vnější trávy a jeho ruka zachytla a utrhla stonek žlutých květů »Psance«. Vtiskl runu polibků na jemný malý kvítek k vyhodil jej a pohrdal svou slabostí, když viděl, jak lehký stonek klesá k zemi. Tento posel nedorazí nikdy k panně Groi.

XIII

Ale od toho dne bylo rozhodnutí Soelverovo učiněno. Nikoli, že by věřil v runy a chtěl vykonávati tajemné čarování; chtěl však seskupiti všechny své myšlenky, veškerou svou vůli v jediný souhrn lásky, chtěl přiostřiti svou fantasii, aby viděla přímo skrze stěnu a zeď, aby pila dech z jejího nočního spánku. Chtěl přinutiti svou krev, aby zněla jejím jmenem v nepřetržitém tichu dne a noci. Chtěl zapáliti všechno své vědomí, všechna svá přání, veškeru svou životní

sílu v jedinou hořící hranici, nad níž vzduch by se tetelil a jako nezřejmé fluidum vystupoval a vtíral se ke Groi, rozpálil její tváře, nakazil její krev a zmocnil se jejího chtění, aby, ať už dobrovolně aneb proti své vůli, byla tažena k němu do vězení.

Za dne naslouchal po celé hodiny u své vyhlídky těm nesčetným spleteným zvukům zvířat a lidí, jimiž se nádvoří plnilo. A všechny zvuky protékaly jeho sluchem jako řešetem, nejsouce ani vnímány, nebo zdržovány — byl tu jen jediný zvuk, jediný hlas, jejž bubínek vssával a zadržoval, hlas, jehož nejslabší zvuková vlna doléhala mu do srdce a přes své takměř nevnímatelné vlnění přiváděla jeho krev v bouřné vlnobití Jemný stříbrný zvuk Groina hlasu rýsoval své něžné písmo do všech lístků jeho srdce, a třeba nerozeznával slov, stával se i vzdálený zvuk řečí pro jeho myšlenky.

Zřídka objevila se u okna, stále očekávaná, stále Soelverem takovou sílou tušená, že se často domýšlel, že vlastně silná koncentrace jeho myšlenek ji tam vylákala A tu mu bývalo, jakoby se nádvoří plnilo bílým světlem, jakoby každý lístek stromů se blýskal, jakoby se každé stebélce trávy jiskřilo, jakoby každý žlutý kvítek »Psance« rozvíral žádostivé rty.

Kdysi objevila se dokonce na nádvoří. Po celé hodiny ležel Soelver za svou vyhlídkou a volal a šeptal a volal znova. A když konečně dvéře ve výši se otevřely a Gro vystoupila a sestupovala po srázném schodišti, vzpřímil se Soelver s roztaženou náručí a s bušícím srdcem, jakoby přesvědčen byl o tom, že její vycházka platí jemu.

Avšak Gro nekráčela k jeho vyhlídce. Vykračovala trávou, jež se ohýbala pod její těžkou vlečkou z černého aksamitu, a přiváděli jí vstříc statného osedlaného oře.

A takový rozruch zavládl chůzí Groinou v trávě, že se zdálo Soelverovi, že všechna stébla střásají a vlní k němu její kročeje jako vůni skrytých fial.

— Soelver jedl pouze každého odpůldne, když mu strava byla vstrčena otvorem. Čeledín, přinášející dřevěný podnos, nezodpovídal nikdy otázky, Soelverem mu položené, jinak leč rozceněným úsměškem. Nespomáhalo, ať Soelver sebe vícekráte ho prosil, aby sdělil pozdrav se Stenem a poprosil jej o rozmluvu. Ať už tlumočil přání vězňovo nebo ne, neměl Sten Basse k němu zření. A posléze se už Soelver vůbec nedoptával. Omezoval se, jako na jediný styk s vnějším světem, že stavěl dřevěný podnos do vyhlídky, aniž vyčkával, okamžiku, kdy tento byl vyměňován novým.

A když pojedl, usedl neodvratně u vyhlídky a zíral upřeně křovím a stromy vzhůru k oknu, u něhož Gro zpívala onoho večera.

Bylo to v době, kdy lípy a bez kvetly. Zrovna před vyhlídkou rozpínala se stará lípa, jejíž listí žloutlo tisíci a tisíci květy. A každý den, dokud slunce svítilo, býval tento strom navštěvován myriádami včel. Díval li se kdo na něj zdola, byl květ vedle květu a každý hostil svou včelku. Bzučivě kroužil pilný hmyz kolkolem a jeho jemná hudba stala se tisícihlasou symfonií nesmírně napnutých slabých kovových strun, jejichž chvatné záchvěvy splývaly v pronikavý bzučivý šum. Konečně domníval se Soelver, že celý strom stal se obrovským, živým úlem, jehož každá cella byla kvítkem, a kde včely, přivábeny sladkou vůní, bezděčně si stavěly buňky a zapomínaly na vše ostatní pro toto kypící bohatství květů.

Skrz tento hustý, včelami zvířený strom posílal Soelver své tiché, vřelé volání k oknu Groinu. Slyšel své srdce zníti vysokým tonem nad tímto vířivým

mořem včel a volati ke Groi: »Pojď a hrej! Pojď a zpívej!«

Avšak Gro nepřicházela. Kdysi se domníval, že slyší akkordy, prošeptávané jejími prstíky. Znělo to však, jakoby zlostným hmatem byly spřetrhány všechny struny, tak zmíraly tony vrzavým zvukem. A Soelver nezaslechl nikdy písně o panu Tidemandovi.

Soelver zašel k svému živému pramenu, proudícímu v nejtemnějším koutku vězení — bezhlučně přes omšené kvádry. A přivřel oči v rozechvěné něze, když blížil se rty k jemnému proudu, a celá jeho duše shrnula se v přání, aby mu pramen přinesl polibek od milenky, v kapce jež skanula s uvolněných jejích vlasů za svěžího letního jitra, polibek v rose z kvítka, jež byla políbila.

A když tekoucí voda odplývala od jeho rtů, byla posvěcena jeho ústy pro pozdrav a poslání — vůně jeho roztouženého polibku měla se v ní rozplynouti a provázeti ji skrz základy a zemi, až by se vssála do studny, a s touto studní měla sděliti jeho polibek, a všechna voda měla prolnouti touto vůní jako kapkou růžového oleje, a očistěna políbením měla zářící a křišťálná dospěti k retům, po nichž jedině toužil.

— Soelver očistil své vězení od špíny, žab a hmyzu. Pečlivě prohlédl nejtemnější koutky, sbíral zvířátka, bojící se světla, a posílal je výhlídkou ven, na slunce a do trávy. Jeho samotného též navštěvovalo slunce každého dne a vnikalo vítězoslavně dovnitř jako vlídný jeho spojenec, jenž se tam procházel ve velkém světlém kruhu na vyzděné podlaze. A kde jeho paprsky zanechaly stopu, tam mizela bledá houba a plíseň, a celé to místo, kde Gro byla odpočívala, stalo se vzdušným a suchým a čistým, že Soelver mohl zlíbati místo, na němž její zlatý vlas spočíval, a kámen, který nesl její mladou vznešenou nožku.

V noci neupadal do spánku, aniž se byl propracoval hloub a hloub do myšlenek o ní. Jeho svémocná fantasie byla vždycky dosti silna, aby pronikla dále a našla ji, kde je. Protlačovala se přivřenými dveřmi, prodírala se klikatými chodbami, tápala po točitých schodech, na nichž noha ztěží nalezala pevné opory, vysunovala dubové trámce za zavřenými dveřmi — aniž kudy chybně kráčela, hnána magickým smyslem pro místo, dospívala chodbami a dveřmi dále až k posledním, jež se bezezvučně otevřely, až k draperii, jež se těžce sesmekla stranou, a až stála u lože Groina à viděla ji, vzhlížející vstříc velkýma bílýma očima, jejichž zorničky jakoby byly odklouzly stranou v temnotě spánku.

Soelver byl si jist, že ji najde — byl skutečně u ní — viděl všechno do nejmenších podrobností; malé klekátko, jehož červený aksamít barvy vína dosud nebyl nocí pohlcen, — na krucifixu visel růženec, zhotovený z hnědých zimostrázových perlí, s křížkem z kamenů zbarvení měsíčního svitu, těžká židle s vysokým opěradlem, zatajená jejími šaty, jež byly červené jako divoké růže — pás, jehož stříbrná přeska leskla se na podlaze — klidný bílý lesk velké perly na střevíčku ze sněhobílé kůže.

A na pokrývkách lože, vroubených širokými sobolími okolky, ležely její dvě zářivé ručky a prsty pravice se chvěly, jakoby zachycovaly neviditelnou ruku kohosi.

A v této komůrce meškal Soelver, třeba ho samotného spánek táhl k sobě, že vlny její prsou přissály ho k sobě blíže, až její prstíky protekly jeho prsty, až se jejich dech smísil a víčka se zavřela při jejím bílém pohledu.

V tomto nočním vidění vtělovaly se všechny jeho myšlenky a smysly. Byl v Groině komůrce: vzduchem protékaly proudy vůně — vnikajíce malým, otevřeným

okénkem, jež se svítilo jako temněmodrý průlom mezi přivřenými, jako list zelenými tabulemi, vůně medu a lípového květu ronila se dovnitř, aby se tam setkala s vůní rybízu mladého těla — z lesklých kamenů v malém křížku sálala měsíčná záře jako fosforové světlo svatojanských mušek — rozložený šat s dlouhými cípy rukávů vířil velkými, divokými růžemi, opadávajícími na podlahu jako vonné světelné lístky — obloha vibrovala všemi svými tony a barvami v této uzavřené místnosti; v tomto snu byla veškerá nádhera pozemská zkrystalisována, a Gro zářila na svém loži jak démant, jenž vznikl uprostřed nekonečné tmy...

... A Soelver spal, silný ve své vítězoslavné vůli, překonávající všechny překážky a razící si opravdově cestu k milence — nahoru přes kamení a stromy jako rostlina, prorážející vše, jako třešeň, jež ze sklepa na jeho statku pronikla zdí k slunci a k obloze.

Chvílemi však probouzel se nenadálým záchvatem bolesti — a tu mizel všechen lesk snu jako světlo, jež někdo shasl, a na obličeji cítil studený noční van z vyhlídky, a temno strašilo v jeho sluchu a pociťoval svírající stěny svého vězení, ačkoli jich ani neviděl. Rázem ležel, sklesnuv hluboko od jejího boku, hluboko dolů na své osamělé lože ve výpar liščích a ovčích kožešin. A kreslil si, jak Gro procitá v stejném okamžiku a hmatá do vzduchu tápajícíma rukama, a takměř tělesně pociťoval kročeje jejích bosých nohou po studených kamenech a byl hnán jedním škubnutím ze svého lože k vyhlídce, aby ji viděl státi tam nahoře a zírati dolů na něj.

A mráz jím projel, když skutečně zahlédl bílý záblesk vysoko nahoře v nejhořejším poschodí — bílý záblesk nočně bledého obličeje a dvě ruce, lomící se o sebe. A v tomže okamžiku zaslechl nahoře ve vzduchu,

vysoko nad střechami a věžemi, divný pronikavý pískot, ohlušující jeho sluch, jako když rozpálené železo vypaluje oko. A hrůza a pověra zmocnila se ho tak silně, jakoby to sám zlý drak z pověstí fičel mu nad hlavou, až se otřásl, než mu jeho procitlý rozum napověděl, že to jest jen tah poštolek.

Chvěje se zimou tápal Soelver zpět k svému loži a upadal do těžkého spánku beze snu.

XIV

Kdysi večer strhla se bouře nad krajinou. Za klinkavého zvonění vyšeptalých kostelních zvonů hřměl hrom a blesky šlehaly až do sklepení Soelverova, že i prýštící voda v koutku se zaleskla. Současně vířily vichry s různých stran nebes a lámaly se o sebe s divně rvavou a řvavou prudkostí. Hluboko dolů do dvora doznívalo to jako svištění řinčících čepelů rozezlených zápasníků. Brzy po té hrnul se déšt jako při průtrži mračen do dvora a hnal se do vyhlídky jako potok. Soelver přirazil okennici, avšak voda stále se hrnula dolů a současně píštěla spodinová voda ze všech koutů a rostla a rostla, jakoby chtěla vzrůsti v jezero uprostřed Soelverova vězení.

Zmámeně vyhledal svou lavici a položil se oblečen na ni. Jeho myšlenky vyhledávaly pannu Gro, avšak nebyly s to dostati se k ní, tak prudce zuřily živly vůkol něho, a proud jeho vůle byl přerván. Unavenost jej překonala, že konečně zaspal orkán i vodu i blesky.

Procitl, promrazen vlhkostí, v úplném tichu — bouře ustala, žádný zvuk se neozýval mimo slabé vsakování vody do země. Soelver mrzl ve svých šatech. Svlékl svou kazajku a hodil ji na zemi. Zdálo se mu, jakoby samo temno napřahovalo ruku. aby ji zachytilo.

Soelver zahrabal se do svých kožešin. Tiché, bublavé temno zaujalo ho zvláštním způsobem. Nutil své myšlenky ke Groi a usnul.

... Soelver snil, že je daleko na moři. Jeho koráb zakotvil ve vodách, jako sklo zelených, a tak tiše odpočíval, že oko mohlo sledovati lano kotvy hluboko ke dnu, a tak dlouho tam stál, že podél lana vyrostly mořské anemony, živočišné květiny, vysunující svá červená neb žlutězelená ramena z oblého, žravého břichu. Divné pruhové světlo proklouzávalo mezi lesy mořské trávy na dně, v tisícerém lesku ryb, laškujících mezi mlčelivými stromy. Zrezavělá kotva byla poseta stříbritými škeblemi různých měkkýšů a velké, perlově bílé medusy visely kol boků lodních jako tiché zvonky ve vodě.

Nadmíru jasná byla noc, ozářená modravě bílou severní září, jež nerozlévala se v světlo, nýbrž utkvěla jako pevný, paprsky sálající královský prsten na obloze, třpytné hvězdami. Soelver seděl na okřídlí lodě, obvěšený svislou hedvábnou plachtou. Avšak rahnoví na holých stěžních bylo samými kvetoucími stvoly — s toho sypaly se modré náprstníky, s onoho bílé konvalinky, a stožár sám vystupoval v hávu zeleného listí a ve výši na jeho temeni tyčila se korouhvička tvaru velké lilie, zlatem poprášené.

Soelver seděl skloněn nad okřídlím a hleděl upřeně do tiché spící vody. A ryby dole byly jako snící myšlenky moře, jež se rozbíhaly a obracely se s jiskřivým kmitem šupin a sklouzaly dále v chladné mořské lesy. A Soelver viděl svou vlastní podobu v lesklé vodě, seslíčnělou stříbřitým zrcadlem — a viděl své prsty objímati dvě růže, červené jako krev — a odraz ve vodě byl ještě červenější než růže ve skutečnosti, a voda mu je stahovala z ruky, až padly a klesly do rtů jeho vlastního odrazu v ní. A voda zachvěla

se do velké hloubky až na dno lehkou tíhou růží a moře rozkolébalo se dlouhými, štíhlými liniemi vln. A každá vlna odnášela růže, jakoby na míle daleko; a posléze zazářily růže ty jako dvě kapky vyvrhnuté krve na vzdáleném břehu.

A Soelver vzhlížel k nebi a roztoužil se tak mocně, že prkna lodě takměř pod ním vystupovala, a zíral upřeně k břehu, a tak divoce vzbujela jeho touha, že všechny hedvábné plachty se vzdouvaly a kotva ze dna se vyprosťovala.

A jeho zrak naplnil se slzami a ty kanuly jako déšť do moře, a plakal tak dlouho, dlouho, až se zdálo, jakoby moře jeho pláčem se rozvodňovalo, a všechny květiny na ráhnoví vadly a visely uschlé a listnaté odění stežně usýchalo, ba i sám stěžen se skláněl jako podlomené stéblo.

Avšak Soelver zíral upřeně ku břehu a vyhleděl tak malý, bílý bod. Tento postupoval k němu, rostl v pápěr, kolébající se ku předu, jenž se rozvinul v protáhlý šat, který kráčel nad vodami jako žena, bíle oděná, s růžemi jako dvě krvavé skvrny na prsou.

Bosýma nohama kráčela po vlnách — neklesala do nich — neztrácela rovnováhy — při každém krůčku nadskočila pod její nožku medusa jako opěrná stolička, a když ucouvla, měla na svém jasném, jako sklo průhledném hřbetě zřejmou stopu její útlé, bosé nožky.

Ruce držela zkříženy zrovna pod krvavými růžemi prsou a bílý pohled zatknula do očí Soelverových, jako provazolezec mívá upřen svůj zrak k druhému konci provazu. A Soelver se vzpřímil, zachvácen zděšením, nespouštěje se její očí, sešel na stranu závětrnou ke vchodu na bok lodní, jehož práh neležel výše hladiny vodní. A Gro blížila se k němu stále.

Nyní vstupovala na bok a Soelver couval zpět. Krok za krokem ho následovala s bolestným pohledem smrtelně bledého obličeje, vssátým do pohledu jeho. A on couval ke straně druhé, couval, až cítil pevnou oporu v zádech. Gro kráčela vpřed a nebylo lze ji zastaviti — pociťoval to, jakoby chtěla proniknouti do něho jako vystřelený šíp do terče. Než v posledním okamžiku, když obruba její šatů už vlála mu vstříc, vrhl se s hlasitým výkřikem stranou a pozoroval se zvláštní hrůzou, jak Gro jde ku předu, jde okřídlím jako vzduchem a mizí na moři na druhé straně, co Soelver ležel sténavě na palubě a jen viděl před sebou červenou růži, sesmeklou s jejího prsu, skanuvši jako čerstvá krev na palubu . . .

. . . Soelver procitl vlastním svým výkřikem, a v tom okamžiku, co rozevřel oči, bylo tu zase vězení a temná klenba klesala takměř na něj a hlásala: Jsem zde stále, a zdi ukazovaly, třebas i slabě skrze temnotu svou plesnivou kamennou hrozbu: Jsme zde dosud.

A Soelver byl opět spoután střízlivým rozumem procitlého vědomí. Laškující duhové barvy mu vymizely, když promnul si oči a marně se namáhal, aby zachytil byť jen záhyb prchajícího šatu.

Jak dlouho jest už tomu, co bouře zuřila venku. Slunce asi stojí za přivřenou okenicí, neboť rozpíná svá chapadla do štěrbin a víří v nich svým závojem zvířeného prachu, tenkým jako ostří nože. Najednou uklouzly paprsky zpět ze skulin, načež, spolčivše se, vrazily tam, když tam na minutu byla zavládla čirá tma, dluhou světlou střelou, jež se zabodávala do podlahy a jakoby nabodávala cosi červeného, co se najednou krvavělo.

Soelver trápil svůj zrak a domníval se, že má vidění. Zíral strnule na podlahu, ale červené leželo

tam pořád a zlatá sluneční skvrna nebyla s to cihly splameniti v červeň. Bylo to as něco nového, něco cizího, čehož barva krvavěla uprostřed jeho vězení, něco, čeho nevěděl a čeho příčiny neznal.

Soelver plazil se po vlhké cihlové podlaze, s níž jakoby spodní voda teprve byla stekla, a plížil se blíže s rozechvěnou opatrností, aby vidění mu nezmizelo aneb neukázalo se klamem zářivého ranního slunce.

A jak se tak ploužil po vlhkých kamenech, skláněl se v údivu níž a níže. Neboť těsně u červeného lesku byly takměř nadechnuty stopy na podlaze, jemné útlé stopy, obrácené k němu, ne o mnoho zřejmější než jakoby jemný průvan byl odpařil vlhký povlak kamene kolem obrysu nohy a zanechal její stopu tam přilíplou.

Když se Soelver konečně sklonil nad krvavě červenou skvrnou a hmatal před se, couvla jeho ruka jako v úzkosti, aby se ničeho neuchopila. Ale nebylo to oslnění, ani zdání, neboť jeho prsty nahmataly těžkou rozkvetlou růži, a když ji zvedl k obličeji, zmizel její rubínově červený lesk, vyvolaný slunečním šípem A v opojení skutečností vssával do sebe těžkou, sladkou jeií vůni.

V tom vyskočil Soelver se svou zázračnou kořistí a spěchal k vyhlídce. Závora byla zastrčena z vnitřku, proto nemohl jí nikdo otevříti z venčí. Vyrazil ji a v hrnoucím se slunečním dnu spatřil v ruce těžkou, plnou růži, jež ronila své lístky na jeho chvějící se prsty a porosila jimi podlahu jako krví.

Soelver sbíral všechny opadalé lístky, květ uvadal v jeho ruce, a tiskl je ke svým retům a k svému srdci. Brzo vážil je na dlani, jakoby to byly těžké zlaté mince, brzo bral lístek za lístkem a prohlížel je ve světle; avšak neviděl jiných run mimo jemné roz-

bíhání žilek v lístcích. A přece stála v tomto přirozeném písmě života zajímavější zpráva než ve všech runách světa. Vždyť letní růže naděje vyrostla z neplodného kamene.

Ale co bylo příčinou, že pochybnost se dostavila a ptala se červené růže: Kdo tě sem v noci položil? Kdo přinesl tvou vonnou zvěst do mého uzavřeného vězení?

Kdo vstoupil do sklepení? Kudy byl sem tento kvítek k němu vhozen? Hleděl upřeně na kryptovou klenbu stropu, jakoby očekával, že tam najde otvor, kudy kvítek byl k němu vhozen zdí a podlahou samotnou rukou Groinou. Neboť vysoko tam nahoře jest ona jako věčně hořící lampa hradu, a odtud růže dopadla jako krvavý oheň k němu.

Po té vrhl se Soelver na kamennou dlažbu znova, aby vyhledal jemné stopy, jež domníval se rozeznávati v temnu. Avšak nebylo tam zříti nijaké, dechově lehké stopy vznesly se do slunného mžení a nic nespomohlo, že znova otevřel vyhlídku a v kleče jal se hledati: Žádná stopa nohou se neobjevila.

Toho dne chodil Soelver po sklepní dlažbě jako po nejměkší lesní půdě. Neboť štěstí dostavilo se k němu. Růže nemohla sama sebou vyrůsti z tvrdých kamenů, musila býti vložena do jeho vězení strážným duchem, a nikdo jiný nemohl Soelvera ochraňovati než ona, kterou tušil pod touže střechou a k jejíž nohám vysílal svá rozechvěná přání, jako divoká réva, jež hnána vítězoslavnou citlivostí ode dne ke dni se zvedá o nepatrnou píď vzhůru k pevné mříži, až ji konečně úplně obemkne.

Konečně našel Soelver oporu pro všechny své jemné výhonky touhy a ty zachycovaly se a zavíjely kolem neviditelné Gro, na kterou nyní myslil dvojnásob mocněji a dvojnásob důvěřivěji.

Tak jásal, dokud den se na něj usmíval, dokud lípa bzučela radostnou hymnou včelí práce, jež jakoby se otáčela kol myšlenky: Všechno vzroste, kde budeme bydliti, a vše promění se v med! Květů spoušt a znova spoušt pro naši královnu.

A když noc opět spustila své smutné stíny, podobající se pošklebným strážcům vězení, do jeho sklepení, tu vynořila se znova pochybnost v jeho mysli. Bral povadlé lístky růžové se svého srdce a líbal je s povzdechem: Někdo musil donésti sem tuto růži v noci. Vyhlídkou se to nestalo — byly tudíž otevřeny dvéře —, jiné cesty sem není.

A Soelver přistoupil ke schodům a zkoušel dvéře, avšak mlčelivé, železem obité dřevo nedávalo odpovědi. A naděje Soelverova churavěla a vadla jako růže, a konečně přistoupil a sebral všechny své kůže s lavice a odnesl je na kamenné schodiště a ulehl tam k odpočinku v střízlivém přesvědčení, že ten, jehož hostilo jeho vězení, přijde opět touto cestou a tentokráte probudí ho ze spánku, aby se mohl přesvědčiti, kdo to byl.

XV

Nyní plynuly Soelverovy noci v těžkém bezesném spánku na nepohodlném loži. Vzdal se víry v nadpřirozné a tím i zbožňujícího toužení po Groi. Den mu neposkytl záblesku jejího obličeje a jeho sluch nebyl už dosti bystrý, aby rozeznal vzdálený zvuk jejího hlasu ve zmateném proudu hlasů a zvuků.

A v noci spal v jakémsi hladu po tom, aby ji cítil tělesně a hmatatelně ve svém objetí. Jeho touha nevystupovala do výše jako zbožnost, jako modlitba — vyžadovala a ukládala schůzku, roztouženě budila ho uprostřed ve snu, aby naslouchal a čekal a slídil,

zda-li by snad nezaslechl kroků venku a zavrzati dvéře a někoho vstupovati.

Udychaně myslil a udychaně spal. Žádný příjemný sen nezaplašil tupého šera vědomí, aby ukázal mu Gro v jejím živoucím světle, jež je mohutnějším a prosvětivějším než kterýkoli skutečný denní jas.

Noc přicházela za nocí a Soelver býval vyděsován ze snu, aby slyšel všechny krysy v nádvoří hlodati aneb těžká závaží hodin padati píď za pídí a s nárazem tam za stěnou.

Kterési noci ležel v divně hučivé směsi dřímoty a bdění, kdy každý zvuk zvenčí proniká do vědomí, jež se potácí chaoticky se svou spoustou představ. Slyšel šustění listí otevřenou vyhlídkou. Šumělo a brzo vyzvedalo ho, jako rostoucí blýskotavé moře, brzo zase nořilo se s ním do chladného vířícího vlnobití.

Tvrdé hrany schodiště prorážely pokrývkami a kožemi a cítil je ostře pod svou šíjí. Rty měl vyschlé a víčka oční pálila jej těžce, že nebyl s to je otevříti.

Připadalo mu, jakoby šumění listí najednou sestoupilo do místnosti a číhalo v koutech jako velký, chundelatý pes, který se nemůže odtud dostati. Najednou zařinčelo něco na dláždění jako po vhozeném kamenu. Po té zapraštělo něco ve stěně a zvuk padajícího závaží byl klepavě tvrdým, jakoby padalo těsně u jeho ucha. Pak zvuk slábl a stlumil se jako obyčejně, a v tom se zdálo, jakoby šumění listí opět vyvířilo ze sklepení.

Soelver vyšinul se z pokrývek a pohlédl před sebe. Před ním daleko na podlaze byla zelenavá čarovná světelná skvrna. Vzpřímil se a rozevřel oči zcela: měsíční záře byla ve čtverci rozložena na podlaze.

Když chtěl opět ulehnouti, bylo oko jeho zasaženo malým, prudkým zábleskem. Zkoušel několikráte za sebou vstát a opět ulehnouti; pokaždé však dostavil

se záblesk. Je to snad malá svatojanská muška, jež leží těsně před měsíční skvrnou jako malý světelný hrášek, vyklouzlý z velkého čtverce? Nikoliv, svatojanská muška by se tak neblýskala.

Proto vstal Soelver a přistoupil ke skvrně. Sklonil se a vzal do ruky malý zlatý křížek, jehož šest malých broušených kaménků nějak samo sebou zářilo měsíčním svitem. Jakoby samo měsíční světlo spočívalo v jeho ruce. Nechal malý křížek blýskati se a blýskati a srdce mu bušilo podivnou radostí; neboť je to jistě křížek Groin — je, viděl jej ve snu u jejího růžence. Gro byla tedy v jeho vězení. Právě před chvílí přišla a zmizela jako zjev; avšak křížek s měsíčním svitem odtrhl se od jejího růžence — držel jej v ruce jako nevývratný důkaz podivuhodného fakta, že Gro byla jeho nočním hostem, zda přirozeně nebo nadpřirozeně, nechtěl déle zkoumati. Poklekl, líbaje chladné kaménky křížku a modlil se ke Groi; neboť cítil její duši v bezprostřední blízkosti a pociťoval oddech její prsou a její silné sny jako horký dech, namířený na jeho srdce.

XVI

Z Egenaesu nepřícházíval nikdy posel pro sluhu Páně. Sten Basse neměl styků s kutnami. A ty přicházely jen s ozbrojeným průvodem, měly-li ho předvésti před biskupa.

Pouze jediný fráter, jenž, mimo o venkovský kostelík, pečoval ještě o starou kapli Egenaesu, býval hostěn panem Stenem s nezávaznou vlídností.

Nikdo nevěděl, kdy přijde nejužšími polními mezemi, zarostlý a sehnutý, se svezlým širákem na nahrbeném hřbetě, hubený, že bylo jeho hubenost cítit i přes kutnu, s velkou, mechovitou bradou a s ma-

lýma zašedlýma očkama, jež mluvila více než ústa, mluvila vytrvalým nazíráním, něžně pátravým a nikoliv odporným.

Fráter Joergen zastavoval se chvílemi tiše na své cestě, ulamoval klas dozrávajícího žita a vymnul jeho zrnka do snědé ruky. Ohmatával jetel a dobytek, bral ovce za vlnu, promlouval na mladá dobytčata a koně, chodíval bez zápisníku, a přes to plnil svůj zrak tak důkladně jako inventární seznam.

Na Egenaesu zvykli jeho návštěvám a trpěli je, nevýhánějíce ho, neboť býval velmi skromný a klidný. Vstupoval do stájí a stodol, do přístavků a spižíren, stále pozoruje a nejsa protivným. Vyptával se upřímně na vše, a chválil drobným přikývováním skutky, jimiž jeho vědychtivost bývala uspokojována, otevíral všechny dvéře, neklepaje, hladil všechna zvířata, žehnal každému pasáku a pasačce, a byl oblíben u vší čeledě, poněvadž nebyl nikdy k nikomu dotěrným, nýbrž ustavičně skrýval pokorně ruce v dlouhé rukávy u kutny.

Panstvo hostilo jej také, pravidelně za večerních chvil. Rozvážně cupal svými plochými sandály po všech schodech, otevíral dvéře bez hluku a vstupoval k Stenovi a k jeho dcéři jako klidný večerní stín, jako přítel stlumeného šera, jenž přichází, spíše aby mlčel, než aby mluvil.

Gro ustala přísti a hleděla dlouze otevřeným, okrouhlým oknem ku podivu tiše na roj komárů, kteří vzlétali venku k mosazně žluté obloze. Někdy prosekla se rojem rychle jako šíp vlaštovka, vrazila do okna a zamávala křídly až pod temnými trámy stropu.

Když fráter Joergen kreslil prstem jemný křížek na její čelo, škubla sebou a chápala se růžence. Avšak

fráter Joergen byl už přistoupil k Stenovi, jenž seděl ve svém výklenku okenním, kdež všechny okrouhlé okenice byly pootevřeny, ostře pozoruje tah černých ptáků, kteří vzlétali a klesali v ustavičném kruhovém letu nad hřbetem protější střechy.

Sten nebyl překvapen, zahlédnuv nehlučnou šedou kutnu po svém boku. Prohodil pouze lhostejně:

»Zase fráter Joergen!«

»Zase kaple!« odpověděl mnich. »Shroutí se. Učiňte zavčas něco!«

»Nepotřebuji té staré kostnice.«

»Dejte ji klášteru! Přidejte kus pozemku.«

»Staré kosti si ohryzujte, jak dlouho vám milo! Přiberte si kamení a všechno haraburdí! Avšak pozemek nechte na pokoji, zloději!«

Tím se opět odbyla stará hádka.

Sten broukal dále. Fráter Joergen však neodpovídal. Po té přistrčil Sten rozmrzele svůj dřevěný džbán mnichovi a ten pil pomalu a mlaskavě. Pak obešel pokoj, jenž měl okna na tři strany, a vyhlížel všemi okny, měřil opět podlahu křížem krážem volnými kroky v sandálech a postavil se po bok Stenův.

»Máte vězně v sklepení.«

»Kde jsi se o tom dověděl, milý mnichu? Co ti záleží na mých hostech?«

»Máte vězně v sklepení«, opakoval fráter Joergen tonem, jakoby pronášel něco docela lhostejného. Hleděl bezmezně jistě a mírně na Stena. »Nepřehánějte této hry přílišně! Biskup o všem ví!«

»Pozdravuj ho ode mne a řekni mu, že to lež, frátře Joergene!«

»Pozdravím ho a řeknu, že je to pravda.«

»Lež je to! Viděls ho, milý mnichu?«

»Ne. Ale nemám nic proti tomu viděti se s Vaším — hostem.«

Sten Basse pohlédl na něj dopáleně, ale fráter Joergen pokračoval stále jemně:

»Je-li totiž možno viděti se s takovým zajímavým hostem. Můžete mi »hosta« ukázati, pane Stene?«

Obličej Stena Bassa začínal nabíhati zlostí. Avšak mnichův posměvačný žert zasluhoval vážné odpovědi. Sten již se byl rozhodl, když Gro přistoupila, uchopila otce za rámě a pološeptem prosila: »Učiň tak, otče.«

Dal čeledínu krátký rozkaz a za málo okamžiků byl Soelver na cestě ze sklepení do síně.

Ve dveřích potkal Gro a ucouvl — taková silná moc vycházela z její živoucí postavy. Po štvanici celých dnů a nocí za představami fantasie, jež sice měly barvu, nicméně byly hmoty prosty jako vzduch, zdálo se Soelverovi, když se opět spatřil s Groí, že mohutná plnost jejích tvarů leží jako tíseň ve vzduchu, jako nevysvětlitelná, strhující tíže, kladoucí pouta a tělesnou vůli na všechny jeho smysly. Tak velká byla, jak oblá byla její prsa a jak vyklenutá její šije. Jako mramorová socha stála na podlaze a vydechovala silnou opravdovou vůni lásky na něj od mladé, vznešené své nožky až po těžký, lesklý vlas. Stála v pološeru, s bílýma rukama a bílým krkem a čelem, vyzařujícími z aksamitu šatu, černého jak uhlí. Oslnivá, zázračná skutečnost byla po ní rozestřena, jež ho lákala jako velký květ, omamný vůní. Hlava jeho byla tažena k horké vlnivé pevnosti prsou a cítil prudkou touhu přitisknouti své ruce k tomuto živému masu a krvi, kterých žádný sen není s to vykouzliti.

V tom okamžiku vynořila se postava frátera Joergena na práhu:

»Junkeře Falku«, ozval se, »vidím, že trpíte příkořím. Co se událo mezi vámi a panem Stenem?«

Soelver rozzuřil se, spatřiv hrubou kutnu, proklouznuvší do krásného obrazu, a odpověděl drsně:

»Co se událo mezi mnou a panem Stenem, zůstane mezi panem Stenem a mnou.«

»Rozumějme si jako přátelé! Jak zle vypadáte! To vězení na vás účinkovalo!«

»Co mluvíte o vězení a zlém vypadání? Nevíte, že jsem Stena Bassa dobrovolným hostem?«

Fráter Joergen obrátil se opět k Stenu Bassovi. Jeho oko jiskřilo zvláštním zlomyslným pochopením, a dělaje každému z přítomných znamení kříže, pronesl ostře a protáhle:

»*Pax vobiscum!* Zde jest už pravý mír! Nyní vidím, pane Stene, že máte ctného a povolného hosta. A podivuji se vaší přísné domácí kázni. Té jste se naučil na vyšších místech. Pamatuji-li se dobře, byl jste sám kdysi »hostem« stejným způsobem.«

Sten vzpřímil se vztekem nad drzou narážkou mnichovou na trest vězení, jejž sám kdysi vytrpěl. Chopil se chvatně těžkého džbánu s okřídlí okenního a praštil jím rázně po mnichovi, ale ten byl už na schodech.

Sten dal ve vzdorovité sveřeposti Soelvera přivésti nahoru. Avšak Soelverova úsečná odpověď mnichovi překvapila jej nejvyšší měrou. Podivoval se té mladé zatvrzelé mysli, které se nezamlouvalo býti politovánu.

Soelver stál před Groi s rukama k bokům svislýma a oddychoval zhluboka a ztěžka. Jeho zrak vpíjel bílé světlo jejích rukou a tváře.

»Vejděte, mladý junkeře!« pronesl Sten Basse hlasem neobyčejně nízkým, že každé slovo vyráželo nemotorně. »Těší mne, že považujete se za dobrovolného hosta. Jak dlouho chcete jím ještě zůstati?«

»Než zaroste úplně vaše rána«, odpověděl Soelver a položil chvatně prst na čelo Stenovo.

»Mějte pozor, abyste nerozbrázdil rány znova«, řekl Sten, ustupuje. »Počkejte trochu, milý junkeře, a domluvme se.«

Soelver odvrátil se s ošklivostí od podávané ruky.

»Zde není na to času ani místa,« řekl hrdě. »Jako vězeň byl jsem sem přiveden. Jako vězeň jdu dobrovolně zpět. Chcete-li mne odprositi, víte, kde je mé vězení«.

A Soelver vyšel rychle ze síně, neobrátiv se ke Groi, sestoupil do svého vězení, zašel do tmy a přirazil s třeskotem za sebou dvéře.

Toto vězení stalo se mu milým, neboť bylo obydleno všemi jeho vzdechy lásky. A tma halila jej ve svůj plášť jako k nové rytířské výpravě a nepociťoval již hrůzy. Jeho smysly zachytly oslnivý, teplý obraz rozkošné Groi a zasadily jej doprostřed vězení. Viděl jej zářiti svým zrakem v jiskřivém lesku kříže s měsíčním svitem, cítil podivuhodnou, uzrálou vůni jejích prsou a nohou a vlasů, a připadalo mu, jakoby jeho smysly ve svěžím dojmu unesly pannu Gro a přivedly ji živoživoucí a těžkou a tuhou do vířivého temna sklepení.

A Soelver poklekl ve své vyhlídce a líbal malý křížek a modlil se ke své madonně a cítil takměř její pevný, živý polibek na chladivých kamenech. A vyhlížel hvězdy mezi listím keřů a toužil po velkém světle noci, aby se vynořilo a oživilo jeho vidění ze snů.

Kobylka pěla svou milostnou melodii drobnými přerušovanými stříbrnými zvuky, jež, jak se zdálo, přicházely tak úplně zblízka a přece jakoby donášely vůni uzrálých polí a vysokých rostlin příkopu.

Soelver cítil v srdci překypující vděčnost k noci a k jejímu mocnému pánu. Znal velmi málo život v jeho nekonečnosti forem a nerozuměl ničemu z toho, co viděl. Avšak pociťoval zdravý spánek přírody jako

mírnící společnou sílu, pojímající koně i ptáka, krávu i červa, květ i borůvku, hmyz i plaze, každý malý výhonek, každého malého tvora z obrovského klínu matčina, kde všichni jsou si rovni, všichni stejně malí, avšak všichni stejně bezpečni. A Soelver vzpínal ruce k tomu vznešenému, nepochopitelnému, objímal je v překypění svého nitra a pociťoval vděčnost k hvězdě, která zazářila mezi listím, k melodickému ševelu listí, k jemnému životu jepic, rozpínajících křidélka k sladké svobodě chvilky páření, než smrt přikvačí aneb život kukly započne, k motýlu, poprášenému stříbrem, jenž v letu dotekl se jeho tváře, ke všemu zúrodňujícímu semenu, jímž noc těhotněla, k silnému bušení krve ve svých rukou, k samotnému božskému blahu, že cítí vlastní duši, jak žije, jak touží, jak prahne po lásce jako po vášni zdokonalení sebe sama až k smrti.

A Soelver byl hrdý a velký přes svou existenci vězňovu. Jeho uboze zanedbané tělo svíjelo se sílou, dosud nikdy nepocítěnou; jeho drsná, nepěstěná brada zdála se mu najednou mužnou a přirozenou. Široký proud blahé vůně zralých plodů podzimního měsíce valil se do jeho sklepení a vyčisťoval je ... A Soelver přistoupil k svému pramenu a svlažil svůj obličej, svůj krk, svá prsa a své rámě jeho čistou křišťálnou vonnou vodou a stříkal si ji do vlasů jako jiskřivou korunku kapek, lesklých jako růžetka. A svlékl se do naha a nechával si vánkem letní noci schlazovati a takměř omývati všechny údy, než ulehl na lože.

Malý křížek položil na svá nahá prsa a viděl tak stále měsíční svit sršeti zelenavě a modravě z každého kamene a líbal jej a zároveň v myšlenkách i ruku, která jej byla pustila na dlažbu vězení.

Tak šťastným byl Soelver, jakým se ještě nikdy necítil a tak volným, jakým dosud nikdy. Nikoli proto, že té noci nebyly dvéře zavřeny, nýbrž protože ko-

nečně pocítil uvolněnou sílu lásky. Nebylo to nyní horko, pod nímž se tělo křivilo, ani žár v krvi a v nervech, nýbrž bylo to blaho nad tím, že ví, že skutečně existuje bytost, kterou může milovati, že je tu světice, před kterou může pokleknouti — byla to zázračná síla víry, která nutí kameny zpívati a květiny mluviti.

XVII

Ano, Soelver cítil v sobě, že by mohl přiměti kameny, by zapěly: zdi, v jejichž nejhlubší propasti sám odpočíval, byly jen do výše se povznášejícími hymnami, jež klouzaly nahoru podél lože milované, aby se zase setkaly nad jejím ložem — byly jako úl pějících buněk, jež všechny obklopují korunovaný odpočinek královnin.

Bylo blažeností spáti v tomže domě, ba i spáti na téže zemi jako ona.

A Soelver spal jako slavík, když byl za jasné noci všechny tony svého hrdélka rozhlaholil pro svou milenku a když konečně cítí, jak mu víčka klesají v krátkou lehkou dřímotu, jakou jen znovazrozený slunný paprsek může rozprášiti svým vlahým tetelením po péří prsíček.

Když konečně procitl, neměl pro to vnějšího důvodu, ba zdánlivě ani vnitřního; neboť jeho spánek byl jasný a blažený, beze snů a bez myšlenek.

A víčka se najednou zvedla před jeho očima a jeho duší, beze vší tíže a beze všeho překvapení. Procitl střízliv a přece zároveň jemně ovládán něčím mimo sebe, zvláštní neznámou silou, jež byla stejně mystickou, jako přirozenou.

Připadalo mu, jakoby měsíční svit se byl odpoutal od měsíce, jakoby se byl uvolnil od místa, zákonem

mu vytknutého, kde měl ležeti na podlaze, a nyní jakoby vznášel se v sklepení jako živoucí bytost.

Tak faktickou zdála se mu tato domněnka, že obrátil hlavu na bok, a nikterak se nezalekl, když skutečně spatřil postavu státi uprostřed temna.

A svaté chvění zmocnilo se Soelvera, když, zíraje, namáhal zrak, až znenáhla v slabých vlnách šatu bělosti měsíčního svitu rozeznával pevné ženské linie páru ramen se skříženýma rukama pod polonahými prsy, bezlesklé zvlnění měkkých vlasů, řadu zubů v pootevřených rtech, záblesk bělavého světla ve velkém pohlížejícím oku Groinu.

Nejsvětější matko boží — toť ona sama!

V okamžiku usedl Soelver, zděšen svým vlastním rozechvěním; neboť se neodvažoval dýchati, tím méně jíti jí vstříc — cítil svou nahotu jako zločin, ba i své probuzení jako spiknutí.

A postava vyklouzala z měsíčního svitu, skřížené ruce rozložily se před prsy a Gro kráčela ku předu s rozpřaženýma rukama, vrávoravě a přece magneticky jistě jako náměsíčnice.

Ano, kráčela ve snu — Soelver poznal to podle ztrnulého pohledu oka, jenž zíral temnem jako mlhou. Svezl se nehlučně na podlahu, bojácný, by nebyl spatřen, hrozně úzkostliv, aby jí neprobudil; neboť věděl, jak hrozným to je, když se probudí náměsíčník, a ve své poplašené fantasii slyšel již výkřik hrůzy a šílenství, jenž by zazněl z úst Groiných, až by se probudila a spatřila se v této podzemské šeré hloubi — daemonicky samotna s nahým mužem.

Takřka celé nitro Soelverovo plakalo výstražnou úzkostí, aby Gro neprocitla. Krčil se prosebně na podlaze, celá jeho duše byla jedinou vzlykavou prosbou o milost, o bleskurychlou spásu, nyní, když Gro neodvratně kráčela k němu.

Zazněl šeptavý zvuk z jejích pootevřených úst jejichž rty na okamžik přiklonily se k sobě. Jakoby vyrážela ze sebe dech v tomto jediném slově: »Soelvere.«

A to, že zaslechl své jmeno pronésti, posílilo rázem Soelvera, nadzvedalo jej s podlahy, odnímalo úzkost jeho duši, rozjásávalo jej ve všech žilkách. V nejbližším okamžiku dosáhlo její vztažené rámě jeho ruky — ucítil chladnou pevnou kůži pod svými chvějícími se špičkami prstů, a jeho tvář zachycovala teplý dech z její úst: »Soelvere — Soelvere.«

A jat mystickou silou vůle nutil se do téhož hypnotického proudu jako ona. Nutil se sám ze střízlivé široké cesty rozumu na ekstatickou, s ostří nože širokou dráhu náměsíčníkovu. Ustal ve své bdělosti, hledal, tápal, stál před tou, po které hmatal, a byl sám puzen magickou silou, jedinou zázračnou metou, které měl dosáhnouti. A veškerá tato změna udála se s ním jen proto, že chápal, že je to jediný záchranný prostředek, aby neprocitla k vědomí a zděšení.

»Soelvere — Soelvere —«

»Ano —«

»Soelvere — jsi to ty — jsi to ty — zde —«

»Ano — jsem — zde —«

»Ano — to's ty — to's ty — cítím tě —«

»A vidíš mne — «

»Ano — vidím tě —«

»A chceš býti u mne —«

»Ano — chci býti — chci býti u tebe —.«

Soelver odpovídal jí tím šepotem, jímž ona sama prošeptávala tato slova. Jeho ruce hmataly po její ruce a po jejích ramenou s nevýslovnou opatrností, jakoby její pleť byla pokryta nekonečně jemnými zlatými lístky, a jakoby se bál, aby mu neuvízly na prstech. Konečně semknulo se jeho objetí kolem jejího

krku a při tom pocítil podivné třesení ve špičkách prstů, jakmile se dotkly jejích suchých, jako hedvábí měkkých vlasů. Rty jeho přiblížily se k jejím a mísily svůj teplý dech v oddychování, které takměř chladné vycházelo z jejích rtů. Dýchal přesně v tomže tempu jako ona a bylo mu, jakoby se jeho obnažené srdce sklánělo k jejímu, až se najednou obě setkala — a tu vzplanula krev v její tvářích a vyzařovala se do jeho, ačkoliv je neměli přitisknuty k sobě. A krev zapalovala se jí pod pletí a Soelver chvěl se okamžik strachem, aby toto rozpálení nebylo začátkem probuzení.

Srdce jeho naslouchalo v úzkosti. Avšak krev v těle Groině se stále vlnila — Gro tiskla jej pevně k sobě a měkkým jejím šatem pociťoval, jak bobnatí a rozvíjejí se její prsy, jakoby se chtěly zarýti mu do masa.

»Soelvere — miluji tě —«

»Gro — miluji tě —«

V tom zmocnilo se ho divné zmámení, jakoby se měl z jejího náručí sřítiti jako s věže, míli vysoké. Vdechoval jí do obličeje vzdušné polibky, jež přivíraly její rty, jež vlhčily její čelo a jež odtud stékaly jako vlahý jarní deštík, že se její víčka uzavírala. A teprve když se její oči přivřely, cítil se Soelver bezpečným — zapečetil je opravdovým polibkem a zašeptal hlasitěji než před tím, nyní, kdy její náměsíční toulka dospěla k svému cíli v jeho objetí a kdy byl přesvědčen, že její milostný sen je příliš pevný, než aby se přerval:

»Gro — miluji tě —«

»Soelvere — miluji tě —«

»Jak dávno mne máš ráda, Gro?«

»Dříve, než jsem tě poznala, Soelvere.«

»Proč jsi mi toho neřekla, Gro?«

»Toho neřeknu nikdy, Soelvere.«

A nyní odnášel Soelver svou podivuhodnou kořist na své lože. Z počátku byla lehká jako dítě, jež nesl svatý Křištof; avšak každým krokem stoupaly vlny v jeho krvi a břímě stávalo se těžce oddechující ženou, mnohem mnohem skutečnější, mnohem mnohem tíživější. A přece ji držel, jako držíme uzrálý mák, chráníce ho před větrem, aby jeho lístky nebyly rozváty. A když ji položil na lože a když rukama sklouzal něžně po její postavě, měl stejný pocit jako ten, kdo by se probíral prsty v tetelících se, modravých plaméncích.

Ano, jako plamen ležela zde na jeho loži, dřímající plamen, jenž se rozdmychává proti jeho obličeji, proti jeho srdci, proti jeho mužství. Všechny zmatené myšlenky, rojící se z jeho mozku, rozplály se jak třpytné vločky v tomto plameni: Nevzpomenul těch tisíců zbožňujících modliteb, jež vysílal k tomuto oltáři pannenskosti, ani postíci se askese svého života vězenského, jenž se mu stal posvátným, nepamatoval se na dobu, ani na místo, ba ani na své sliby, cítil jen krouživý žár své bytosti, cítil, že pálí modré plameny lásky pod jeho rukama, olizující a zachvacující jeho srdce, jež se ztrácelo v sladce omamném zmaru. Celá jeho existence tajila se v temné noci, jen zábleskovitě ozařovaná rozplameňujícím se instinktem lásky. Jakoby se stěny odívaly a jakoby na okamžik viděl hvězdy rojiti se jako zíravá očka — pak zavřelo se temno opět — načež viděl svého sokola spouštěti se omamným letem s kořistí pod sebou — jakoby sám byl tímto sokolem, jenž najednou vlétl do vody a slyšel vlny kloktati pod svými prsami — pak ležel zase na pevné dlažbě s ramenem, ovinutým kol mladé, spící ženy — spala opravdu, a držela ruce tak pevně přimknuty kolem jeho krku jako tonoucí, jenž nechce se spustiti zachránce.

A Soelver vdechoval její mladou vůni nahoty a přilípal rty na její a všechna krev vtryskla okamžitě do nich — každé krevní tělisko chtělo líbati, každá kapka krve stala se roztouženými rety, jež chtěly se setkati s tisícerými rty její krve. A beze smyslu — prudce — jat nejbožštější silou přírody — beze strachu, že procitne — nemaje vlády nad sebou samým a přece hrdý jako světový vládce — hnal se k cíli jako sluneční paprsek, když nutí květ, aby se rozevřel a pohřbil jej ve svém vonném nitru.

Soelver spojil se s Gro.

A za jejich podivuhodného spojení stávaly se oba tetelící se modravé plaménky menšími a menšími, vzplály ještě jednou, než zcela odumřely. Jen srdce bušilo prudce, jsouc svědkem mohutného výrazu, jímž se projevil život. A ponenáhlu zdálo se, jakoby všechny praménky krve zurčely zpět ze svého bouřného toku a znova se vssávaly a plnily srdce, které se zvětšovalo a tichlo.

Gro dřímala dále — klidná jako moře, jež se sklenulo nad svou obětí a pohřížilo lesklý démant na dno skrýší a tůní. Avšak Soelver cítil, jak jeho smysly znova procitají. Svět přetvařoval se vůkol něho — část po části — ticho rostlo a s ním bylo slyšeti i narážející pád závaží hodin, jakoby byly přeneseny do téže místnosti, k němu. Viděl, jak se měsíc chystá vyklouznouti vyhlídkou — slyšel netopýra pištěti venku. A nejsa s to něco určitého rozeznati, měl přes to dojem, jakoby viděl nad sklepením pevně a těsně se uzavírati klenbu, v níž každý kámen spolehlivě odpočíval na svém místě.

Co nyní? Má nechati Gro spáti, až se probudí denním jasem a až se uzří v jeho náručí? Soelver líbal usmívavě její čelo a pocítil na okamžik vítězoslávu, představiv si toto shledání. Avšak hned po té

byl dobrý a něžný a skláněl se nad milenkou s nejhlubší starostí. Nesmí procitnouti se zděšením, nesmí plakati jako onoho prvního rána, kdy byla u něho. Její zlatý sen lásky nesmí skončiti nějakým brutálním procítnutím v ovzduší vězení. Nejjemnější strunky zněly v její duši a zaznívaly v noci k němu, k němu, jehož nevědouc milovala všemi nezbadatelnými tuchami svého srdce. Tato láska nesmí býti rázem přerušena, aby povadla jako rostlina, jejíž střed byl prolomen. Musí se vrátiti na své pannenské lože a žíti dále svým snem, až květ se kdysi rozpučí z obalu. A rozhodně se to musí stát hned, aby cítila slunce lásky hřáti také své probudilé myšlenky a aby viděla je zářiti na obloze jasného vědomí.

A Soelver vytrhl se ze svého zázračného spánku a sklonil se ochranně nad Groí a shrnul dlouhý, hebký šat kol její chladných bosých nožek.

Když stoupl na podlahu, pozoroval zřejmě, jak silně a těžce závaží padá těsně u něho. Hmatal podle zvuku a poznal, že stěna u zánoží je otevřena tím, že výplň byla v rámu otočena. Tonto cestou asi Gro vešla.

A touto cestou nesl ji Soelver zpět. Veden jasnozřícím instinktem, jakoby znal všechny chodby a odstupy ze svých nočních návštěv ve fantasii, vešel, nerozmýšleje se, do tajemné místnosti za stěnou, našel tam vstup na hlavní schodiště, vystupoval ustavičně, zahnul přes chodbu, vešel pod těžkou clonu koberců, otevřel poslední dvéře, a pocítil teprv tenkráte, že nesl břímě, až je byl složil s rukou.

A vznešená radost zmocnila se Soelvera, když ji viděl odpočívati na její posteli — nepoškozenou — stále spící zdravě a bezpečně — avšak znamenanou jeho láskou, jako rosenobel, jenž na straně, ležící proti

jeho velké stilisované růži, má vyraženu podobu svého krále.

Měsíc vrhal své třpytné, stříbrné hvězdy po této malé místnosti. Se sladkým údivem zpozoroval Soelver klekátko a hnědý růženec — bez křížku.

A když se vracel do svého vězení, cítil se pánem hradu. A hluboko dole ve své sklepní místnosti doslýchal jako zpět ze všech kamenů ozvěnu zdravého, oplodněného spánku Groina.

XVIII

Soelver spal tvrdě a dlouho až do jasného dne.

Krátce po té, co byl opustil lože, vstoupil Sten Basse úzkými dveřmi, jež nechal za sebou pootevřeny.

»Junkeře Falku,« oslovil jej, »nyní jsou dvéře otevřeny, můžete jíti, kdy se vám zlíbí.«

»Čemu vděčím za tuto milost?« ptal se Soelver posměšně a přistoupil těsně k svému nepříteli. — »Je snad vaše oko už zahojeno?«

»Jest,« odpověděl Sten a odsunul barett, že bylo viděti churavé oko jasné jako druhé, avšak dosud velmi zapálené. »Vaše včerejší rozumná řeč byla dobrou mastí na ně.«

»A jakou náhradu nabízíte mi za dlouhé věznění?«

»Náhradu?« ptal se Sten s pronikavým smíchem. »Náhradu? Ukazujete mi nevděk za to, že jsem dal otevříti hrobní dvéře?«

»Tak jich neotvírejte. Až odejdete, zavru je sám za vámi.«

»Uvidíme,« řekl Sten a vystoupil na schody. »Haló!« vykřikl. »Vyvěste dvéře z veřejí a odneste je odtud!«

»Tak!« pokračoval, obrátiv se k Soelverovi. »Nyní je klec otevřena a jste volný pták. Byl byste šílený, kdybyste zde zůstal.«

S těmi slovy odešel.

Dusný polední vzduch hrnul se s velkou světlostí dveřmi průvanem k vyhlídce. Jakoby podzimní vítr a listí a ženoucí se mraky braly se jeho vězením a volaly na něj: »Chceš jíti s námi?!«

Svěžímu vanutí nebylo lze odolati; spláchlo všechen vzdor a choutku po pomstě. Netrvalo dlouho, co uposlechl volání. Vystoupil na sklepní schody a vešel do dlouhé kamenné chodby — ostrý vzduch vanul mu vstříc a vítal jej. Než si byl toho vědom, stál s holou hlavou v slunečním světle nádvoří, vrácen vzduchu a světlu.

Jak oddychoval v této koupeli sluneční, ronící se po jeho vlasu, po jeho krku až hluboko dolů na šat, nassátý temnem. Červené cihly zdi pronikaly mu v oči, nadzvedl oslněný zrak a vzhlédl vysoko k modré obloze, kde drobné bílé mráčky hnaly se jako peří ve výši mnoha mil nad jeho hlavou.

A bylo mu, jakoby tato obloha snášela se k němu a vyzvedala jej, brala ho pod paže a táhla jej výš a výše každým dechnutím.

»Nuže, přece jste našel cestu ven — buďte vítán! vítán milý junkeře!« ozval se hlas Stena Bassa těsně u něho, a spatřil svého nepřítele, oblečeného v temněčervený plášť s bičíkem, na loket dlouhým, v ruce. »Chcete-li jíti domů, můžeme vás doprovodit.«

Soelver se odvrátil. Zjev lidí se mu hnusil a především ovšem zjev Stenův. Nechtěl ani mysliti, ani mluviti, ani vzpomínati na svůj domov aneb na to, co předcházelo, nýbrž jen opájeti se vzduchem a sluncem a oblohou, chtěl ven a nechati svůj pohled

vznášeti se nad širokými, vlnivými nivami, nad bezmezným prostranstvím.

Nevěděl, jak našel východ, nicméně slyšel most, kolébající se pod nohama, a spatřil hustou lesknoucí se vodu příkopu prkny. Avšak Sten následoval ho těsně se svými psy a jemu vstříc přicházel hradní správce, hranatý obr, oblečený v černém chundelatém psím kožichu, špinavé barvy v obličeji se širokým bezvousým horním rtem pod tříhranným kostnatým nosem a s hlubokou vráskou mezi pronikavýma, krví podlitýma očima.

Soelver hleděl přes hrbolkatou krajinu, jejíž pokosená pole nesla obilí v malých kulatých kupách. Tak daleko, takměř do nekonečna rozkládala se před jeho zraky, že se mu zdálo, jakoby stromy a křoviny ubíhaly přes návrší, seskakovaly s vlny zemské na vlnu zemskou přes třpytné močály, co zatím kolejnice, jak ocel lesklé, odbíhaly daleko až někam na konec světa. A tam vynořovalo se jezero, zvlněné a silně temněmodré, a na něm ležel Aebeloe jako temnězelená listnatá kopule, vyklenutá ze svěžího jezera.

Soelver volil cestu podél jezera, míře na svůj statek. Sten Basse držel se stále po jeho boku a chvílemi práskal hlasitě dlouhým bičíkem. Za ním dupal těžkopádný hradní správce.

»Kdo spravoval můj hrad a mou půdu, co jste mne drželi v zajetí?« ptal se Soelver náhle a obrátil se k Stenovi, aby ho přiměl, by stanul.

»Já,« odpověděl Sten lhostejně a kráčel ustavičně dále. »Vaši lidé uprchli z hradu. Proto poděkujte mi, že jsem se ujal hospodářství.«

Soelver byl drážděn práskáním biče. Pocítil neukrotitelnou choutku vyrvati mu jej z ruky a sraziti jej na zemi. Avšak v tom objevilo se těžké tělo hradního správce těsně u něho: Sten postaral se o dobrou

stráž. A současně, co namířil zrak k volné zářné obloze, vpadla vzpomínka nad slunce jasnější, na nezměrné blaho poslední noci do jeho duše, že se usmál a že se mu každá msta zdála bídnou.

Kráčeli dlouho, mlčíce stále. Soelver oddychoval jako znovazrozený. Radoval se z toho, že shledal svůj zrak stejně bystrým jako dříve. Řídké a vzdálené zvuky polí dosahovaly k jeho sluchu, jakoby byly zahaleny hustou vrstvou vzduchu. Daleko v dálce viděl padati kyj, avšak pád zaslechl dosti pozdě.

Cesta vedla mimo malou kapli se zapadlým hřbitovem. Neohrabané dřevěné kříže, sbité z několika příček, byly veškerou ozdobou, již bylo zříti na vpadlých hrobech, na nichž se plemenil mech a býlí se tyčilo, aneb kde vše bylo zakryto vysokým zcuchaným vláknitým listím »Panny v zeleni«.

Sladká odporná vůně sluncem rozpálené ambry šířila se odtamtud. Bez oplotění, bez stromů ležely tam hroby jako hromady znetvořených žebráků před prahem kaple. Některý z nakloněných nemotorných křížů měl na sobě špatně vydlabané písmo aneb jen prostou značku ze skřížených čar.

Soelver chtěl se vyhnouti tomuto smutnému místu; avšak Sten to spozoroval, usmál se posměvačně a vzal ho pod paží. Bez objasnění zabočil doprostřed zapadlého a rozbořeného hřbitova. Psi hnali se, čenichajíce, před ním.

»Kam se poděla mužnost, milý junkeře?« ptal se svým drsným, chraptivým tonem. »Zbledl jste v tváři. Cítíte mrtvolný puch? Ano, sem je ukládají, že hlína stěží kryje hnijící břicha. Avšak kříž dostali všichni, kříž, aby opět z mrtvých vstali, především kříž s písmeny a jmenem, aby Pán své poznal. Nejvznešenější žádají si olověné rakve, avšak země pohltí je přece mnohem dříve, než rez rozežere chvalozpěvy na ví-

kách jejich rakví — Björne, co tam hrabeš? Táhneš odtud! To není lapání lišek. Hleď si žijících a nebuď psem, vyhrabávajícím mrchy!

Račte se podívat na tuhle kapli, milý junkeře. Kdybyste zemřel ve své díře a byl tu pochován, myslíte, že by vás kdo postrádal? K čemu jinému se hodí ta řídká tekutina, na kterou jste hrd, že vám protéká žilami, než aby pohnojila pole? Ovšem, dosud vrávoráte po svých živých hnátech, ale země hladoví. O několik dnů dříve nebo později rozevře svou popravčí tlamu, aby ohlodala vaše kosti.

Život člověka není ničím a ještě něčím méně je člověka smrt. Ať se pozůstatky lidí vhodí do společné jámy, aneb každý zvlášť jako zde. A mne nedonutí nikdo, abych dával pozlacovati staré skříně, aneb stavěl vysoké oltáře nad strouchnělými kostmi. Včera přišel pošetilý kněz — týž, jenž vyslídil vás, milý junkeře — a stěžoval si, že se kaple shroutí. Avšak já jí nepostavil a také s ní nechci nic míti. Nu, však uvidíme!«

Muži a psi zastavili se přede dveřmi kaple, Soelver následoval tam bez odporu, unaven čerstvým vzduchem, omámen sluncem, ohromen silnou, křiklavou mocí řeči Stenovy.

Sten kopl do prohnilých křídel dveří a vešel. Vrhl chvatný pohled na křiklavě pomalované oblouky klenby, na zašeřelé zelené světlo nad šedým kamenným křížem na oltáři a obrátil se hned stranou k otevřené hrobce, odkudž proudil vlhký zápach plísně z mnoha trouchnivějících předmětů. Za hrubou železnou mříží bylo viděti starý relief, řezaný ve dřevě, sesmeklý na jedné straně se skoby; jeho znázornění Golgathy bylo takměř nepoznatelné pro prach a pavučiny. Tabule v jediném malém obloukovém okénku hodně vysoko byly vytlučeny a déšť vrhal své skvrny houby a rzi vůkol

na rakve, nastavěné uvnitř. Sten vytrhl železnou mříži prohlodanou rzí, a vrazil nohou do neforemného nánosu rakví všech velikostí a látek — z železa a z olova a z dřeva, suknem potaženého.

»Hej!« zvolal a současně též zapískal; psi hned k němu přiskočili a hradní správce je následoval. »Hej! Pojďte sem, správče! Začněme uklízet! Nemám v úmyslu déle snášet napomínání pro tuto hromadu kostí. Ať mají konečně v zemi klid! Pojďte sem, správče, a chopte se toho! Vyprázdníme toto skladiště — vyprázdníme je do velké jámy venku. Potřebují vyvětrání — a vyslunění — k čemu je zde ta spousta železného haraburdí! K prospěchu je to jen tenkrát, dokud je to železem a dřevem — a není rozříráno starými mrtvolami! Větší část můžeme dosud upotřebit — na řezačky, ne-li na nic jiného! Nuže! — Hleďte!«

A s těmi slovy jal se Sten vyvalovati rakve. A obrovitý správce přijímal je, nesvrašťuje obličeje a nevyhlazuje hluboké vrásky mezi mocnýma očima, zdvihal je, vynášel k jámě, odlamoval rýčem víka, zobracel je a vysypával harašivě kostlivce do hlubokého hrobu.

Práce rozohnila neobyčejně Stena. Smál se, žertoval svým obvyklým hrubým spůsobem, vyhazoval malé děcké rakve, vždy několik na ráz: Mrtvě narozená děcka a plody a vejce -- pekelný chov všelikých vznešených výhonků a ratolestí — pryč s tím!

Dlouho se namáhali s velkou rakví, obitou železem. Byla tak těžká, že jí nemohli nadzvednouti. — »Vyndejte vnitřnosti. To zpomůže!« křičel Sten. Správec ji rozevřel a hmátl dovnitř. Dlouho ležel skloněn nad vnitrem rakve, po té vstal vrávoravě, pohyboval dlouho rety divným, křečovitým spůsobem a pronesl svým vláčivým, suchým hlasem:

»Má na sobě brnění — a cení se tak ošklivě«.

»Cože? — Správec je také babou?« vykřikl Sten a přiskočil. »Což ještě nikdy neměl v ruce železa?«

Odstrčil správce, sklonil se a uchopil mrtvolu. Železný obal držel se pevně kol kostí kostry. — Sten podchytil jednou rukou lebku pokrytou helmou, aby neodpadla.

Tak vlekl mrtvého z kaple k jámě — zakýmacel kostrou několikráte sem a tam ve svém náručí, aby ji odhodil daleko. —

Odkud přišla tato vzpomínka jako blesk do jeho duše? Sten vzpoměl v jediném záblesku onoho okamžiku, kdy kymácel posledním synem ve svém náručí nad hrobem bratra, nešťastně zahynuvšího. Kostra, kterou nyní držel v objetí, byla těžká železem, jinak však až uboze lehká jako malé děcko.

Poznal Sten v záblesku slunce nějakou známku na brnění mrtvého, aneb zmocnila se ho hrůza jistoty beze všeho vnějšího důvodu — necítil toho sám — *věděl* pouze v tomto okamžiku, že drží svého posledního syna v náruči — síla umdlévala v jeho hmatu — on a kostra zaměnily spolu úlohy — a nyní byly to vlastně kostnaté páže umrlcovy, jež ho zachytly a vymáčkly pisklavý výkřik z jeho prsou, když se sřítil i s mrtvolou do jámy.

Soelver a hradní správce přiskočili a vytáhli muže, zbaveného vědomí, z hrobu.

Krátce po té byli s nosítky na zpětné cestě k Egenaesu.

XIX

Když Sten Basse byl přinešen do svého hradu, tu jakoby smrt konečně jásavě drala se tam, odkud tak dlouho byla vypuzována. Čeledínové couvali před

nosítky, jako kdyby přinášely sám mor. Roj velkých much následoval je a hrnul se usaditi na ústa a do koutků očních. Soelver je odháněl, nicméně opět se vracely, a on neodvážil se přehoditi nějaký šat přes ztrhaný obličej; nebyl s to sice zaslechnouti nějaké oddychování, než kůže byla stále vlhká a teplá, Sten nebyl mrtev.

Sten Basse objal smrt, tutéž smrt, které tak dlouho zapíral a vzdoroval. Obrněnými kostmi zachytla ho svýma děsnýma rukama a podrazila mu kolena. Jeho vlastní potomek vystoupil z rakve, aby přimrazil jistotu v jeho duši, že smrt existuje a že již dávno překonala to nejsilnější a nejdražší z jeho vlastního masa a krve.

Tiše zastavili se před vysokým schodištěm hradu. Nikdo nepomýšlel na to, aby šel dále a donesl dceři zvěst.

Soelver poklekl u nosítek a omýval ústa a čelo omdlelého čerstvou vodou ze studny. Krev vytryskla z oka, sotva zahojeného, a crčela na tváře, schnouc. Soelver ji stíral a zahlédl při tom, jak všemi vráskami čela a úst proběhl záblesk života — zsinale modré rty se oddělily a lokaly po vzduchu.

Dvéře se s nárazem otevřely a Gro stála na prahu v černém aksamítu, jenž v silném svitu slunečním modravěl jako kouř. Zlatý vlas blýskal se jí v proudech kol bílého obličeje.

Když Soelver pozvedl hlavu a setkal se s jejím pohledem, zčervenala jiskřivě jak purpur; tak prudce vehnala se krev pod bílou její kůži, že i její ruce zaplanuly na okamžik, když je nadzvedla před prsa.

Její oči plály Soelverovi vstříc, a rozuměl jejich divoké výčitce beze slov. Ubit — ubit můj otec! Vzpřímil se však, bezpečný, takměř usmívavý, a sklonil hlavu, zavrtěv jí odmítavě.

Viděl, jak se Gro se vzlykotem rozestřela nad nosítky — jako smuteční černý příkrov přes poznačeného smrtí, jehož řídké, šedinami prostříkané vlasy vyhlížely, jakoby samy sebou chtěly vypadnouti z lebky.

»Gro,« zašeptal a sklonil se k jejímu uchu. »Váš otec byl ubit, ale nikoliv mnou. A nechť to dopadne jakkoliv, nyní víte, že my oba patříme k sobě.«

Gro obrátila pomalu hlavu k němu a zírala na něj velkýma, pláčem naběhlýma očima. Tento pohled byl tak cizí a nechápavý, že Soelver porozuměl, že nejen snad popírá, ale že se ani nepamatuje.

Soelver se obrátil a odcházel, co umírajícího vynášeli nahoru.

Chtěl pryč od toho místa, kde pro tento okamžik nemohl nic poříditi, chtěl jíti domů a podívati se na své.

Když tentokráte zvolil jinou cestu a šel lesem, cítil divnou dusivou úzkost z toho, že se vrací domů do prázdného hradu jako příšera, která nemá již koho navštiviti. Les sám zdál se mu těsným a dusivým — listí stromů sestárlo a ztemnělo — nové květy o vysokých stoncích vyrazily ze země od té doby, co posledně kráčel po této půdě — i ptáci byli takřka novou generací, prchající před ním.

Vyšel proto z lesa a zabočil daleko do volných polí. Jako vyschlé koberce a rohože byly rozloženy po dlouhých vlnivých návrších. Tráva sluncem vyprahla, bodláčí ježilo se z hubené jalové půdy, vítr vrážel mu do zad a hnal ho vpřed, bílí jemní páperní ptáci suchopýru létali kolem něho a lákali ho podobně jako trilkování skřivanů ve výši na bezmračném nebi, týmž zpěvem, jenž kdysi také dorazil k němu do jeho vězení.

Soelver kráčel stále, míle daleko přes kopence a rašeliniště, přes luka a močály, přes nivy a scestí. Slunce hřálo jej do těžkého, hustě vzrostlého vlasu a pálilo jej do šíje, ale nevšímal si toho, odhazoval část po části svůj šat a kráčel konečně, zpola svlečen, se sluncem po celém těle, s trilkováním skřivaním nad hlavou a s vířivým hukotem v uchu i v duši. Konečně stoupal na vrch, porostlý vřesem, a stanul, když dospěl na jeho témě, a rozhlížel se široce po vřesu a rojovníku a ječmenci písčiny před pěnivým majestátem samotného moře.

Tu zajásal konečně Soelver osvobozením. Seskakoval dolů těžkým nánosem písku — světlezelené chrastí tulilo se k jeho noze. — vrhl se na zemi a jeho ruka otrhávala hemžící se jahůdky s větévek, a jako srk vína osvěžily velké černělesklé jahůdky šichy jeho ponebí.

A Soelver vstal a kráčel k moři, jež takměř tančilo mu vstříc v nevázané rozpustilosti. Šat sesmekával se s jeho údů, když běžel, a poskakoval k příboji, slaně svěžímu, jako do dvojice rozevřených paží — jeho ústa líbala velké, šumivé květy pěn a okamžik po té plul po silném hřbetu moře jako bůh po delfínu.

V moři nabyl opět svého mládí a své svobody, své třpytné naděje a jásavé jistoty své lásky. Gro ho miluje! Avšak ještě nevynořila se myšlenka její lásky z hlubokého dna duše jako perla na světlo; dosud roste podivuhodná květina její lásky v zlaté záři snů.

Byl právě západ slunce, když Soelver po putování, míle dlouhém, ocitl se před svým hradem — tichý a stísněný jako ten, jenž byl dlouho vzdálen a nyní čeká, že se setká s trapnými změnami osudu uvnitř svého vlastnictví.

Nebylo dobytka na jeho polích ani obilí — vše bylo skoseno a holé. Zašel ke křídlům: ani krávy, ani svině, ani koně, ani vrkajících holubů, když vrhl kámen do otvorů, ani jediné poplašené slepice v kurníku. Avšak obilí bylo ve všech stodolách a vonné seno na všech humnech.

Most byl spuštěn a duněl těžce pod jeho nohama v hlubokém večerním tichu. Nikdo nepřišel mu vstříc, by jej přivítal. Dvorec byl prázdný — předsíň holá s obílenými stěnami — všechny zbraně zmizely — jen starý děravý zakřivený roh visel na svém hřebu. Soelver jej sňal — z nálevky vylétl těžký, chlupatý motýl, když do rohu foukl — tony lámaly se s třeskotem ven, plácaly do všech stěn a zdí, a po pusté ozvěně neozval se ani jediný živoucí zvuk.

A Soelver kráčel pátravě mnohými místnostmi — pouze, co bylo s hřebem, zbylo — všechen movitý majetek byl odnešen, zda Stenem Basem nebo uprchnuvší čeledí, nevěděl. Jen jeho vlastní ložnice zůstala netknuta. Moli létali hustě mezi žlutými vybledlými clonami lože.

S cimbuří věže rozhlédl se Soelver po svém pustém hradu. Větrný kohout se nehýbal, jakoby se přestal otáčeti ve své nevšímavé osamocenosti.

Když sestupoval po úzkých věžních schodech, zaslechl tiché plíživé kroky před sebou jako někoho, jenž se snaží chvatně vyklouznouti. Když na něj Soelver zavolal, neozvala se odpověď, avšak kroky se zastavily. Soelver sestoupil níže; když se zastavil na zastávce, spatřil šedivý plášť přicházeti vstříc dlouhými, brodivými kroky.

»Vítáme vás zpět, junkeře! — Pane majetku bez pána!« pronesl frátera Jörgena mírný hlas.

»Co zde děláte?« ptal se Soelver ostře.

»Nic, junkeře! Co by se zde mohlo dělati? Hledal jsem zde nějakou živoucí bytost, abych s ní promluvil o vás. Avšak je zde života méně než na hřbitově.«

Soelver pocítil nedůvěru k mnichovi. Nespustil ho s očí, nýbrž doprovodil jej na most.

»Kam se nyní dáte?« ptal se.

»Touto stranou!« odpověděl fráter Jörgen s namáhavým přikývnutím hlavy.

»Nemáte rukou, abyste ukázal směr?« ptal se Soelver. »Ukažte mi svou ruku!«

»Proč, junkeře?« řekl mnich a pohlédl usmívavě na Soelvera.

»Co máte pod kutnou?«

»Řídké a drahé věci, junkeře. Drahocenné klenoty.«

Soelver svraštil obočí, fráter však pokračoval:

»Neviděl jste ještě nikdy svatých svátostí?«

»Kam to jdete s těmi svátostmi?«

»K vám ještě ne, junkeře. Avšak váš hostitel tam na Egenaesu má jich věru zapotřebí.«

»Myslíte?«

»Ah ne! — Snad jest už i pozdě.«

Fráter Jörgen vyklouzl, aniž Soelver naléhavěji na něj dorážel, že si prohlédne rukávy jeho kutny, a Soelver zůstal na svém hradě, až se takměř setmělo. Převlékl se a hledal něco k jídlu, našel však pouze plesnivý chléb a sýr, stvrdlý na kámen. Cítil se opuštěným, jak jím byl i hrad, zapomenutým všemi, nemaje ani němých zvířat, s nimiž by se pobavil. Všechny jeho myšlenky těkaly nazpět na Egenaes — tam se cítil doma, jakoby jeho jediný rod ve světě žil tam. A toužil po Groi jako po své nevěstě, ačkoli byl jen ženichem jejích snů, jenž se ani neodvážil ji políbiti, když její oči byly zavřeny. A za dne byl jejím ne-

přítelem jako medvěd z pohádky, jenž se pouze v noci přeměňuje v mladého a krásného muže.

Soelver zastrčil vrata za sebou a šel. Divil se, že ani havran ani vrána nekrouží kolem věže jako dříve. K obloze plul čáp s nohama a křídly roztaženými ve vodorovném směru jako černé, ostré znamení v mdlebílém vzduchu — mířil též k Egenaesu jako všechno živoucí ze Soelverova hradu.

Soelver kráčel šerým večerem po těžkých polích, zahalených stíny. Jediný vodní zářez leskl se uprostřed černé rašelinné země jako zářivé bílé zrcadlo. Tak klidnou a jasnou byla též duše Soelverova.

Když přišel na Egenaes, byl most dosud spuštěn, ačkoli bylo už pozdě večer. To znamenalo náhlé ochabnutí přísné domácí kázně. Nikdo nepřicházel mu vstříc, nikdo, jak se zdálo, nepovšimnul si jeho příchodu. Jen osamělá záře světla prýštila s nejvyššího poschodí, nikoli jako světlo, jež má ovládnouti tmu, nýbrž jako slabý zakrslý záblesk života, dosud bdícího.

Soelver tápal po četných schodech, ustavičně nepotkávaje nikoho. Smolou vonící louč smrková doutnala na zastávce a vrhala svůj vlastní stín odrazu jako obrovskou silhuettu přes bílý strop chodby. Kráčel dveřmi, hlasitě sténavými, přes dlážděnou podlahu, skřípající pod jeho kročeji, a stanul konečně ve vysoké komoře, s jejíž klenby visel zrezavělý kruh lampy s třemi sporými svíčkami, jejichž dýmavý, dlouhý knot kroutil se na všechny strany jako řeřavý červ.

Tma nachoulila se k těžké, neohrabané posteli, stojící v nejvzdálenějším rohu. Červená pokrývka sesmekla se a stékala jako proud krve přes černý aksamítový stín, klečící s hlavou, zabořenou do postele.

Soelver přiblížil se, jak nejtišeji mohl. Sklonil se nad zlatý teplý hedvábný vlas, jeho ruka sklouzala

po mladé rozmilé hlavě a chtěla odsunouti clonu úplně, aby uviděl nemocného. V tom setkala se s něčím ledově chladným aneb ohnivě horkým, něčím, co ssálo krev z jeho ruky, až strnula. Naklonil se ku předu a spatřil voskově žlutou hlavu Stena Basse, už scvrklou a umenšenou smrtí.

A jat tísnivou zbožností smrti sklonil koleno — zvedl volnou ruku mrtvoly, těžkou jako kov, políbil ji a položil po té obě ruce na oči.

Dlouho ležel takto, nakažen tísnivým zármutkem Groiným. Muž, jenž jej pohaněl a poškodil až do krve a kterého sám nenáviděl jako úhlavního nepřítele, ležel nyní zde jako neživý tvar, s jehož uprchlou duší přes to vše cítil soustrast. A Gro klečela vedle, přimrzlá smrtí, bez myšlenek, bez pláče, takřka bez života, a přec neviditelné símě lásky jí klíčilo v lůně.

Procitl, pociťuje, že je pozorován, a odklonil hlavu. Oči Groiny byly na něj upřeny jako na cizince, strnulé údivem, blýskavé mystickým leskem. Proč klečí tento cizinec po jejím boku, tento muž, jejž její otec mučil a pohaněl? A přece jsou oči zroseny slzami soucitu, ba cítila, jak tento muž touží po tom chopiti se její ruky a pohladiti její tvář.

Soelver pohlédl na ni svou nejupřímnější duší, svíral v rukou malý křížek měsíčního světla, sklonil se a políbil jej, a záblesk lesklého kamene prolétl vedle očí Gro, která vztáhla ruku a vzala mu křížek a zírala do něho jako do známých očí, nevědouc, jakým způsobem se ocitl v jeho rukou, nicméně sklonila se též k němu a políbila jej, a její duše chýlila se při tom k jeho duši jako k duši vzdálené, vzdálené, kterou kdysi znala, avšak na kterou stěží se pamatovala.

A klečeli oba vedle sebe, každý s ledovou rukou mrtvého ve svých rukou.

XX

Sten Basse byl pohřben v téže hřbitovní kapli, kterou byl znesvětil. Byla obnovena a všechny rakve vráceny tam v opraveném stavu. Tak usmířil po smrti svůj přečin. Avšak nikdo nebyl dosti zmužilým, aby pohlédl do té šeré místnosti a pověra lidu vykouzlila si hrozné výstupy příšer, při nichž všichni pohanění nebožtíci mstili se zbůjnému pleniči hrobů, jenž nyní odpočíval v jejich vlastním středu.

Soelver vycházel a přicházel na Egenaes, jakoby byl dědic a pán hradu. Mezi čeledí a nevolnictvem se také rozneslo, že je zasnouben s pannou Gro.

Nicméně nebylo slova o tom vyměněno mezi nimi. Soelver býval jí nápomocen ve velkém i v malém, a nechala se bezpečně říditi jeho silou a chytrostí. Od oné noci, kdy klečel vedle ní u bezduchého těla jejího otce, byla k němu připoutána nevyslovitelným poutem vděčnosti, soucítění, vniterní potuchy, že jejich osudy budou se provázeti. Avšak žádné vědomí o lásce nezabarvilo její mysli.

Toužila po jeho silném stisku ruky, protože tím byla sílena její vůle v odporu proti beznadějnému zármutku. Dovedla se vmysliti, jak odpočívá na jeho vyklenutých, širokých prsou, avšak jen proto, že tak mohla usnouti v bezpečném úkrytu. A když chvatným těkáním spočinula svými zraky v jeho, dělo se to jistě s něžným leskem, jaký pocit dobroty jiného, jmenovitě když se jeví nepokrytě a nesobecky, vrhá do mysli — nikdy však s nějakou zamilovanou oddaností. Jen tomu byla ráda, že měla jistotu, že je pozorována těmi klidnými pevnými jasnými zraky, odkudž červená příšera žáru, jenž jí onoho dne polekal na Egenaesu, dávno byla zmizela. Důvěřovala, že v Soelverovi do-

stala přítele pro celý život, přítele, který nemůže požadovati aneb býti požadován, bratra, který je nekonečně spolehlivějším a věrnějším než kterýkoliv milenec.

První důkaz hluboké její důvěry dostal Soelver, když druhého dne po smrti otcově odevzdala mu všechny klíče k místnostem a skrýším. Věděla, že mu bylo hrubě ukřivděno otcem — v náhradu chtěla mu dáti právo i moc nad veškerým svým jměním.

A Soelver převzal řízení a hospodářství na hradě a předsevzal všechny přípravy k pohřbu Stena Basse. Dal síň potáhnouti černými látkami, umyl a oděl sám nebožtíka, dal kapli rychle poopraviti, poslal posla pro klášterníky k denní a noční stráži a nechal svíce hořeti od ranního šera do večera a od věčera do ranního šera.

Gro těšil — nikoli slovy nebo laskáním, nýbrž pouhou přítomností v její komůrce. Když vstoupil, záře svou hrdou životní sílou, jakoby zachmuřilí démoni smutku mizeli — nebyli vyháněni jeho hlasem, nýbrž prchali vlastně před jasem života, vyzařujícím z jeho postavy.

Nenechával nyní Gro samotné, dával jí na sta úkolů, přiměl ji dbáti povinností, které na ni volaly se všech stran, a ponechal jí na zodpovědnosti, že se nesmí nic státi, čeho by sama nebyla řídila.

A každý den předváděl koně, a sotva Gro zaslechla jejich řehtání, už běžela dolů, aby na ně vsedla a jela s ním daleko po kraji. Hnali se lesem, až měkká prsť vystřikovala pod kopyty a listí je bičovalo po uších, ujížděli tryskem, nedbajíce, je-li tu cesta nebo pole, ujížděli obilím i močálem, vjížděli na návrší a kopce, až koně byli uříceni i upěněni. A naposled zamířili přímo k šírému moři, až voda stoupala po hruď a boky, až se pěnila a bičovala mohutná

těla a lámala se o ně jako o pár vzepřených mořských draků. Po té obraceli se k sobě a smáli se, až to hvízdalo jak orlí skřek nad mořem.

Avšak při západu slunce vodíval ji Soelver přes most, přes příkop do růžového sadu, rozloženého po svahu protějšího břehu, s tisíci silnými květy, planoucími k jihu. Zelený hustý plot divokého šípku páchl nakysle a sladce. Rozházeně ve vysoké trávě stálo několik útlých keřů, pod nimiž obyčejně odpočívali. Tyto prohýbaly se tak přezrálými růžemi, že hromada vonných lístků padala na hromadu, sotva se jich dotekl jejích dech, a rozsypávaly se na jejich vlas a šat.

Soelver pohlížel ustavičně na Gro. Zrak jeho slídil, zda alespoň jednou zachytne bílý blesk snu v jejích očích a zda přiměje skryté růže lásky, by pronikly zeleným obalem a zarůžověly ve skutečnost. Toužil tak upřímně po tom, aby konečně spatřil denní i noční stránku její duše splývati v sebe v zázračné záplavě šera.

Avšak Gro nesplácela nikdy pohledů jeho očí — odkláněla hlavu, že dlouhé, hedvábné obrví stínilo pohled a klopilo se k měkké, oblé tváři, jejíž obrysy stávaly se rytmičtějšími, čím déle odkláněla hlavu.

»Gro, proč se nikdy na mne nedíváte?«

»Přece vás dobře vidím, Soelvere«.

»Vidíte mne svýma tvářema, Gro?

»Vidím vás přes to vše, Soelvere. Vidím vás nejkrajnějším koutkem svého oka«.

»Mám vás vyzkoušeti Gro? — Co vidíte tedy nyní?«

»Svrašťujete obočí a rozchlipujete nosní dírky«.

Soelver se smál. Po té podklonil tvář přímo pod její obličej: »Podívejte se na mne!« Avšak Gro přivřela oči jako před prudkým světlem a zavrtěla hlavou. »Ne,

Soelvere — ne takhle. Díváte se příliš ostře, díváte se příliš hluboko — díváte se tak hluboko, až mne to bolí v duši. Ne, posaďte se takhle — Soelvere, odvraťte oči.«

»Bojíte se mne?«

»Ne, ne — proč bych se bála? Ale nepřeji si, abyste stále četl v mém srdci, aby váš zrak stále pátral po písmu, jež tam není psáno. Můj pravý příteli a bratře, bojím se ssání vašeho oka — co vlastně chce vyssáti z mé duše?«

»Onen jarní den, Gro, kdy jsme se setkali, onu vůni bílých konvalin, zlatou schůzku našich duší.«

»Ah, Soelvere — ani se na to nepamatuji. Zdá se mi jen, že vás znám odjakživa, že jste po všechen čas byl ke mně laskavý a mírný. V poslední době cítila jsem to v srdci a v tvářích, jakoby mne hladila moje matka, a přece je tomu už dávno, dávno —«

»Gro, rcete jen, že se bojíte slova — není-liž pravda — rcete jen — že mne milujete.«

»— Mlčíte, protože je to pravda.«

»Nikoliv Soelvere. Nikdy jsem tak necítila.«

»Tak jste snila, Gro.«

»Snila —«

Gro vzplála červení jako růžové lístky, jež rozmílala v rukou.

»Snila — snila — Ah Soelvere, co jsem snila? — Co víte o mých snech? — Sen je sen a mé sny patří mně, jedině mně —«

Na jediný okamžik poslala mu plachý, rozechvěný pohled, po té procedil se pláč spuštěnými víčky.

A Soelver pochopil, že uhodl. Avšak současně mrzel se, že vrhl tento pohled do svatyně její duše. Byl jako zvědavý pohled, který rytíř vrhl klíčovou dírkou, špehuje Undinu, svou manželku.

Dlouho seděli mlčky. Soelver neodvažoval se dívati se na ni, jak pláče. A šero klesalo na tajemství Groino a přikrylo ji dvojnásob měkce svou jemnou těžkomyslností. A Gro stala se zase sebou samou, rozmyslnou a klidnou. A tu řekla tichým, avšak pevným hlasem:

»Soelvere — jste-li u mne jen proto, abyste mne probouzel k lásce, tak vás prosím — odjeďte a nevracejte se! Nikdy nemohu se na vás dívati očima zamilování. Láska, zdá se mi, je planoucí čepelí, vypalující oko, když přejíždí mimo ně. Byl den, kdy jste planoucí železo své vášně posunoval před mým zrakem — od té doby je vypálen. Jsem oslepena, Soelvere, jsem slepá pro žádost vašich očí a pro všechny vaše horoucí prosby. Nenáviděla jsem vás, opovrhovala vámi, vzdorovala vám — vy však jste splácel zlé dobrým a nyní splácím já dobré dobrým. Nehleďte na mne očima lásky — nepokoušejte se probuditi vše to mrtvé ve mně k životu. Zdáte se mi tak milým, jakoby se mi ve vás navrátil hrdý bratr mého dětství — duch váš jest jeho duchem — neočekávala jsem, že tolik mírnosti může obsáhnouti vůle mužova. Zanechejme to při tom — buďte u mne jako bratr — aneb mne opusťte jako bratr — avšak nemluvte nikdy o lásce, ani slovem, ani očima, neboť neznám odpovědi na to.«

Gro mluvila. A její hlas se ztrácel a přecházel takměř v tichý šum vodních vrb u jejich nohou. Sama vložila hlavu do dlaní a skryla oči.

Avšak Soelver odpovídal odvrácen, sleduje svými zraky labuť, která ponenáhlu plula jako bílý stín na fialové vodě příkopu, prohýbajíc krk k bezhlasému pozdravu před krásnou Gro:

»Co mně pomůže, Gro, zůstanuli zde jako tato labuť, jež pluje kol a kol v tomže příkopu kolem téhož

červeného hradu — plyne a plyne dále a nenalézá konce ve své plavbě — a přece nedospěje nikdy k moři a do hradu rovněž ne. Žádná vrchní ani spodní voda tam nevede. Od oné noci, kdy jste mne pokořila, Gro, krouží má duše kolem vás jako kol zlatého hradu štěstí — avšak vždy jej nalezám zavřený. Žádný proud neuvádí mne k vám. Co by mně spomohlo, kdybych zůstal? Spíše musím se pokusiti nadnést se k letu, jest-li mne má křídla unesou, abych mohl svěže vniknouti do hradu. Ah, Gro — potřásáte hlavou — v celé vaší kráse není naděje — nikomu nechcete dopřáti toho zářivého pokladu, skvícího se ve vašich očích, lesknoucího se ve vašich vlasech a plnícího vaše střevíčky drahoceným zlatem vašich nožek. Co mně pomůže, budu-li vám hleděti tváří v tvář, budu-li vzdychati, když mé vzdechy jsou jen ubohým vzlykotem u vás? Často přeji si vrátiti se do vězeňského sklepení tam dole za zdí — tušíte, jak jsem tam po vás toužíval? Tam nebylo mé touze nikdy odporováno. Víte, co jsem sníval o Aebeloe, na jehož břehu jsem byl pošramocen vaší rukou? Co mně však pomůže let, když se pokaždé musím vrátiti? Na Aebeloe mohl jsem si postaviti poustevnickou skrýši a každý den modliti se k vám«.

»Soelvere — tam nesmíte jíti a tam nesmíte se modliti. Soelvere, tento ostrov je posvátný — není poskvrněn lidmi, budoucnosti je zasvěcen«. A Gro ukazovala přes jezero k malému dřímajícímu ostrůvku, jenž odpočíval, vysunut z vody jako kolébka pro děti budoucnosti, nepokřtěn a neposvěcen. Žádný kněz nepokropil ho svěcenou vodou Nýbrž jezero zbudovalo jej z nánosu tisíciletí, jezero posázelo jej květy a stromy, jezero vylíbalo všechen život na něm — »Soelvere«, pokračovala Gro, »slibte mi to jediné: nikdy se tam neuchýlíte, Aebeloe necháte svatým a čistým«.

»Gro, slibuji vám to: bez vás nikdy nebudu hostem toho ostrova. Kdysi říkal jsem: Ostrov je můj — nyní pravím: Ostrov je váš. Vaše noha jedině může vkročiti na jeho neposkvrněnou půdu. Zajeďte tam, až někdy budete chtíti vzpomínat na mně — šum stromů dorazí ke mně, ať už budu kdekoliv, a ptáci ostrova přilétnou ke mně a přinesou mi zvěst«.

A oba hleděli dlouho směrem k malému panenskému ostrůvku, čekajícímu na své zasvěcení a na svého pána.

XXI

Soelver pomýšlel zcela vážně odjeti. Těkavá podnikavost mládí vězela mu v těle jako vzduch, jenž plní kosti ptáků a pomáhá jim k lehkosti. Cítil neskrotnou touhu spřetrhati všechna pouta svých citů a všechny své vzpomínky a oddati se bouři, aby jej odmetla na nové neznámé břehy. Vypustil všechnu nasbíranou, shnilou vodu citlivůstkářských cisteren své duše, aby se naplnily ode dna čerstvou vodou dešťovou.

Co vyzíská, zůstane-li? Gro zápasí proti přesile v hloubi vlastního srdce. A snad by žehnoucí paprsky dne usušily slabou kuklu snu, že by motýl neprotrhl obalu, aby zajásal v prudkosti denního jasu. Ale odejde-li Soelver, bude touha podporovati neviditelnou rostlinku snu a bude raziti jí cestu k uvědomění.

Halo! — nutno odejíti odtud, odletěti s čápy k jihu, víříti lesem jako padající list a dostati se dále než ten, letěti mořem a zemí.

Konec měsíce září rozstřikoval kovové barvy na všechny lesy. Barvy pokřikovaly na sebe: oranžová žluť srážela se se španělskou zelení v pronikavou disharmonii, divoké víno krvavělo, javor žloutl do bleda

jako mrtvola, buk šustil jako opálená, vyschlá mumie, jen jedle a sosna držely se tiše jako temnězelená falanx opraporkovaných kopí. A v listnatých lesích šustělo to jako zbraně a kov, jakoby tam bylo na tisíce brnění, jež se uvolňovala ve svých spojkách a kroužcích a každá šupina klesala k zemi se zvonivým kovovým zvukem.

Soelver toulal se v tomto válečném rozvratu. Brodil se nánosem listí, jež v těkavých paprscích slunce třpytilo se a řinčelo jako svazky tenkých, zlatých brakteátů. Byly jako hojné verbířské peníze, které mu podzim vrhal k nohám, aby si ho získal ve svůj žold. Přišel k jezeru a zdálo se mu, že potřásá na svých prsou samými lesklými modrými pancíři a v dálce daleko plul na něm Aebeloe jako měďnatě červená helmice.

A uprostřed této podzimní fanfáry lesa a jezera zaslechl najednou pravý dunivý zvuk skutečného lesního rohu. Ten plnil les zvučným blahozvukem a mnohonásobnou ochotnou ozvěnou. Soelver naslouchal a číhal a až daleko u jezera zahlédl blížiti se červený bod blíž a blíže a růsti a růsti, až konečně vyjížděla proti němu purpurová standarta se zlatou královskou korunou, třpytící se na osluněném hrotu, a za ní následovali královští žoldnéři s výzvou, rozjíždějíce se jako řeka, rozvodňující se víc a více hrnoucími se potoky.

Soelverovo srdce chvělo se rozkoší při všem tom třpytném a skákavém průvodu. Kopí se blýskala, šišáky žehly, holeně a pásy vyčnívaly zpod silně zabarvených plášťů, podobajících se celé podzimní flóře šípků, skabios a aster. Koně ržáli a kolébali svými pestrými chocholy nahoru a dolů v slavnostním zmatku. Takměř každý rytíř měl malý praporec, připevněný k sedlu: Byli to zlatě šupinatí hadi, dlouze pruhovaní

leopardi, lvi s napřaženými spáry, lilie, sokoli, mitry a zlaté sasanky na půdě mořské modře.

A válečné opojení zmocnilo se Soelvera, když královští žoldnéři vyjeli proti němu, velcí a širokoplecí, s mohutnými bradami až k pasu, a mávali rukami: »Proč čekáte? My nečekáme na nikoho, nýbrž boj čeká na nás.«

A co zástup vesele ujížděl vadnoucími lesy, spěchal Soelver domů jako bouřný vítr, vyvedl koně ze stáje, připásal si zbraň a ujížděl odtud s rozkazem ke svým několika panošům, aby se vyzbrojili a bez meškání ho následovali.

Jeho kůň dupal kopyty na mostě v Egenaesu a vzpíral se před vraty do dvořiště. Soelver seskočil sám s koně, bylo mu však těžko nésti na sobě tolik železa po schodech. Nicméně každý jeho krok zvučel mu jako hudba v sluchu, a zvolal na Gro, když mu přiběhla vstříc:

»Gro — buď s bohem! Nyní odlétá tvá labuť odtud. Tělo je sice těžké ve svém ocelovém hávu, nicméně unese jej přece! S bohem! Pamatuj na náš ostrov: Volej mne tam, až se ti zlíbí. Vítr mne vyhledá, ať budu kdekoliv. A sděl to s divokými ptáky, až po mně zatoužíš a budeš si mne ždáti domů.«

Gro couvala plaše před těžkou postavou, kterou brnění a plášť činily ještě mohutnější. Avšak Soelver se nerozmýšlel, uklonil se, až mu zapraštělo ve všech údech, a políbil hedvábně plavý vlas na jejím čele. Po té řinčel po schodech dolů, dal si pomoci do třmenu panošem, avšak v nejbližším okamžiku odjel tryskem.

A Gro vystupovala samotna po těžkých úzkých schodech. A zdálo se, jakoby řinčení brnění bylo vypudilo všechen zvuk z celého nádvoří. Vše mlčelo a vše bylo umrtveno. Co vystupovala výš a výše, při-

cházela ve své opuštěnosti do chodeb a místností, jež se jí zdály mnohem většími než onoho večera, kdy její otec zemřel.

S cimbuří věže rozhlédla se po širém kraji a slyšela lesní rohy duněti jako zvuky přírody z hloubi lesů, a viděla rytíře hemžiti se vůkol po všech cestách. Jako kdyby všechny poslední planoucí květy léta odjížděly odtud a zde zbývaly pouze uschlé lesy a pusté, prázdné dvorce, jež zíraly na sebe odlistěnými háji.

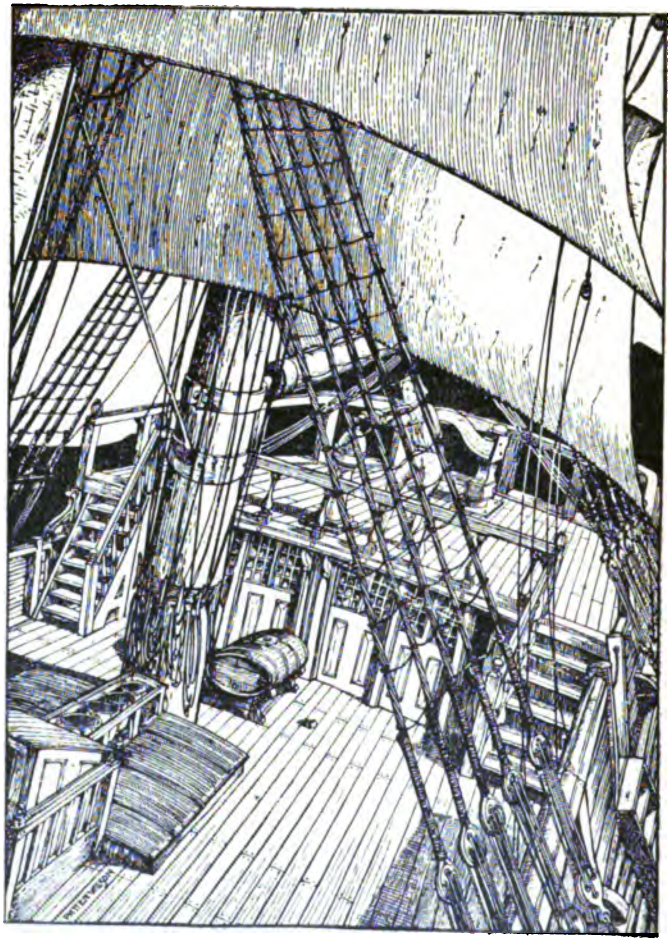
A sledovala odjíždějící dále, než kam kdy její zrak někoho byl sledoval. Neboť kopí se stále leskla a pláště se skvěly a rohy hlučely posledním »s bohem«.

Na malý okamžik pocítila Gro bodnutí tesknoty — jakoby měla poslati za ním sokola a volati jej zpět. Vždyť nyní bude bez ochránce, bez opory, ba vlastně sama má býti ochráncem hradu, jejž byl Soelver opustil.

Tu zadrnkaly křehké, třepavé zvonky kaple jako zvláštní, kašlavý zvuk mrtvých. Gro vzpomněla na otce a pocítila, jak vzdorné a hrdé jeho pohrdání dme její prsa: Ať odjede, kdo chce! Silnému nesluší se truchliti. Hrdý zdrtí jakoukoliv rozměklou touhu krutou svou rukou.

Gro byla sama, avšak Gro byla dosti hrdá, aby si přála, by Soelver se nikdy nevrátil domů.

(dokončení)

PATTEN WILSON /
ILLUSTRACE KE COLERIDGEOVĚ BÁSNI
»STARÝ NÁMOŘNÍK«

ALFRED JARRY / MESSALINA / ROMÁN ZE STARÉHO ŘÍMA

ČÁST DRUHÁ / LEGITIMNÁ CIZOLOŽSTVA

KAPITOLA SEDMÁ / JAKO ATROPOS U LUCULLA

Et vincula, et carcerem, et tormenta, et supplicia [miles] administrabit, nec suarum erit ultor iniuriarum? Iam stationes aliis magis faciet quam Christo?

Q. SEPT. FLOR. TERTULLIANI
De Corona.

Bylať to ovdovělá matrona, která měla slitování, jista nyní, že provinivší se dítě bude potrestáno, a která přišla utěšiti nešťastnici, uprchlou za železná vrata svých zahrad, marně čelící předvídané oceli vojáků.

Co se týká spoluvinníků, mechanické rozkazy císařovy je popravily bez zájmu. Jako starožitník, zamilovaný do starých zvyků, Claudius pouze řekl:

— Trestejte *po způsobu předků.*

Protože všechen archaický obyčej v Latiu byl krvavý, značil tento rozkaz: Trestejte smrtí. K tradicionelním smrtím počítaly se: buď mrskati pruty až

k smrti; buď mrskati pruty a ukončiti useknutím hlavy, nebo svrhnouti se skály Tarpějské, ač tato poprava byla specielněji vyhražena vrahům rodičů; ale nebyl-liž císař otcem, a dle římského práva manžel Messalinin nebyl-liž jejím otcem? Bylo možno též zardousiti v Tullianu neb v Násilí.

Silius vyžádal si špalek, jak se slušelo, s hrdinskými chvasty; Vectius Valens stal se tlachavým a Mnester zahalil se jako pláštěm zbabělými prosbami, ukazováním jizev po prutech, kdysi přisouzených z hloubky jeskyně Diany perské Caesarem.

— Na tom nezáleží, řekl Claudius; dal jsem useknouti hlavu designovanému konsulovi a příliš mnoha vznešeným osobnostem, než abych vyjmul z jejich osudu histriona! A pak jmenuje se ΜΝΗΣΤΗΡ, Záletník; a jeho jmeno mi dá titul, obnovený z Homera, k mé kapitole o jeho smrti, v mé historii Říma: Μνηστηροφονία, Pobití Záletníků .... Penelopiných, což je argumentem dvaadvacátého zpěvu Odyssey. Ať se nijakž nevyhýbá popravě: okradl by mne o titul.

Tedy hle, co se stalo nedaleko sluje Dianiny:

— Majá, majá holčička ... byla jedna velmi hodná holčička! Pověz, maminko, dáš mi malou stříbrnou lampu ke hraní na vestálku?

Je to Messalina, která mluví. Právě vyrazili vrata zahrady. Její smrtelná a náhlá hrůza, na kolenou Domitie Lepidy, předbíhá deliriu její agonie.

— Velmi hodná! Ona již nerozlije *futile*, hrajíc si s ním vlka.

Futile byla posvátná nádoba, která sloužila ku kropení chrámu Vestina a jejíž dno, ježto bylo nutno nikdy tam nenechati zbytku vody, bylo homolovité, jako u láhve na sodovku.

— Dej lampu malé vestálky!

A hle, nesoucího pochodeň, před nímž jde setník, v oděvu stráže a méně osudného a neuprositelného ve svých zbraních nežli ve své vojenské němotě, propuštěnce Evoda, který zaplavuje trávník celým pronikavým světlem svých otrockých nadávek.

Lepida dala si opět vdovský svůj závoj na hlavu.

— Psice, vlčice, kurvo! křičí propuštěnec a nepřeruší se, až když dokoná své poslání, v hulákání nadávek, než aby vštípil rozkazy vojákovi.

— Voják! šeptá Messalina, je tu, voják. Někdo mne políbil slovy vojákovými! Maminko, nech mne jíti s hezkými vojáky!

Pravíš?...

Ohmatává tvář, která se staví mlčenlivou celou svou maskou z bílé hrubé látky.

— ... Závoj! Vida, bůh Augustus je zastřen.

Radostně:

— Dobře, dobře! Velký gladiator zaškrtí malého! Vezmi mne na ruce, maminko, ať mladí hoši se zlatou bublinou se mně podivují, jak spínám palce!

Propuštěnec stává se netrpělivým.

— Je zbytečno stavěti se šílenou, o nejpodlejší z cizoložnic! Komediantko, nejsi v cirku! Tvůj paroháč Caesar se rozhodl vykonati spravedlnost konečně, a ty se nezachráníš! Tribune stráže, přistup.

Tribun se svými odznaky a kovovými ozdobami, pleskajícími na jeho prsou, blíží se na dohled Messalinin.

Byli to často setníci a vojáci, kteří byli pověřováni popravami. Tertullianus, popisuje různé povinnosti vojákovy, volá:

»Jakže! bude obstarávati okovy a žalář a mučidla a popravy a nepomstí svých vlastních potup? A bude bedlivěji na stráži pro jiné než pro Krista?«

— Drahoušku, řekla Messalina — měříc ho z dola nahoru, stále natažena na kolenou své matky, závojem zahalené — miluji tě. Měla jsem tak na spěch milovati tě, že jsem neztrácela *našeho* času, abych se obrátila k tvému obličeji. Nyní jsem spokojena, vědouc, žes vojákem. Tys krásný, máš vzhled kozlího měchu ve své kožené kazajce! Dobře páchne. Jsem taky krásná, není-liž pravda? Leno praví, že jsem nejkrásnější. Mužové mne nazývají Lyciskou.

— Ticho, neřáde! vzkřikl propuštěnec; tvá ústa poskvrňují i jmeno předměstských nevěstek.

Vstrčí prst do svých úst, zamyšlená a vzpurná.

— Maminko, když zakazuješ své dcerušce jíti se projít do Suburry — ... Halotus praví přece, že je to velmi krásné, je tam veliký škopík, kam dělají lulu mužové, půjč mi svůj malý 'thyphall z náramku za hračku.

Matrona se prudce zvedne a vloží do ruky své dcery, aniž přeruší svého bolestného mlčení, dýku, na níž její nehty byly zaťaty před vstupem pochopů.

Skutečnost kovu připamatuje jí samu sebe a probudí celou císařovnu.

— Snila jsem! Byla jsem šílená! Ano, umříti, smýti všecky své potupy... Ale hloupá malá služebnice, ta lázeň je příliš chladná, zasloužíš, abych tě bodla zlatou jehlicí! Kde jsem? zahrady?

Klesne na kolena.

— Phalés! Odešel! ulétá. Malý, malý ... Nikdy ho nedostihnu! — Cottyto, budeš odměněna, že jsi mi opět nalezla můj skvost. Můj malý korálový a sardonyxový špendlík, má premovaná *stola* se nemohla bez něho obejít. O mého ptáčka při návratu do hnízda! murrhina pěkného, kotlíku pěny, Silia!

— Dosti cavyků, bručí Evodus, myslím, že v tuto chvíli dáví tvůj milenec své zločiny se svou krví. Kdyby

bylo dovoleno tvým ústům píti jeho duši, musila bys ze strachu, aby neprchla jinam, uzavříti svými prsty všecky jeho rány, o podlejší nežli divadelní tanečnice a flétnistky!

— O neubližujte mu, Siliovi. Melodie mých polibků bude táž, aniž se mu ublížilo, se sedmi milenci. O Pane! o syringo!

Laská měkce svou šíji styletem.

— Blábolí čím dál, tím více. Na kolena, čubko! Tribune, vytas svůj meč!

A pomalu počíná voják na světlo přiváděti první palce těžké čepele.

Messalina při blyskotu nechá padnouti svou dýku a tleská rukama:

— Ano, ten vojákův! ten vojákův! Claudie, miláčku, dovol, abych já tě svlékla! Tys krásný, protože jsi starý, starý a lysý, tak lysý, že nemožno být holejším! ani škaredějším, o můj milenče! Kde škaredost mužova ve svém paroxymu se vzdává, jedině počíná krása květu. Pojď, lilie zahrad! pojď, můj císaři!

Uchopila dlouhý popravní meč za vše, co bylo viditelným ze skvoucí ocele, a tasí jej až k jeho úplné skvělosti.

Propuštěnec nyní váhá.

— Zadrž, tribune. Snad se zabije sama. Tajemník řekl, že bylo by lépe přiměti ji, aby se zabila.

Tribun nechá svou ruku mrtvou, ale aniž opustila meč, jediný užitečný prst, totiž *zlopověstný*, vojenské pěsti.

— O jak je ti zima! praví. Nedotýkej se ihned srdce Messalinina, je tam tak milo, že by ses tam spálil při odchodu z takového chladu. A pak, nemiloval bys mne, kdybych nebyla trochu koketní! Chci se ti zdráhati ještě chvíli, až ti již nebude zima. Dovol, aby mé polibky tě zahřály něžňounce.

Opře kov o svou líci, a řeklo by se, že spí na svém zrcadle.

— Ženo, praví propuštěnec k Lepidě, ví-li vaše dcera, co mluví?

Lepida odsune svůj závoj a pohlíží okem Junoniným.

Messalina zimničně roztrhla lehkou obrubu svršku svého šatu a její prs je nahý jako čepel.

— Cumplochu! praví Evodus.

— Co mi povídáš, mé velké zrcadlo? *Proč pak se zhlížím úplně nahá?*

Usmívajíc se na meč, který se třpytí, jako crčí ryby se sklenovými boky, a který čeká, až jeho pán jej ponoří:

— A ty, což ty se koupáš zcela oblečen?

Hrubé, neobratné gesto tribunovo snaží se vyprostiti svou zbraň.

— O neodcházej! praví Messalina. Přitiskni se ke mně. Ne tak silně! Neodstrkuj mne oběma rukama. Nech mne se pozvednouti k tvým ústům.

Vypiala se k tribunovi.

— O jakým tys bohem, PHALÉSE! Phalése, nevěděla jsem ničeho o Lásce; znala jsem všecky muže, ale tys první Nesmrtelný, jejž miluji! Phalése, konečně, pozdě! Věděla jsem, žes v zahradě; ošklivý, který jsi mi poslal jen histriona se svou maskou! S tvou maskou, tak těžkou! Ale nyní jsi to ty. Vítám tě! Dal jste na sebe dlouho čekati, Pane. Pojďme k nám. Má matka se nedívá. Činí dobře. Je to jen vdova velmi velkého vousu. Neporozuměla by. Jsi to věru ty. Nesnila jsem, nebo sním snad nyní?

Evodus pitomě:

— Sní, leda že by se vysmívala.

Messalina v ekstasi k meči:

— Vítám tě.

A ocelová nestvůra odpovídá k polibku kousnutím nad jejím hrdlem, kteréž preluduje, aby ji vzalo celou.

— Unes mne, Phalése! Apotheosa! Chci ji hned, dříve nežli sestárnu! Nebo učiň, ať sestárnu ihned až k božství. Unes mne k nám do nejvyššího nebe! nejvyššího! prvního! Ty jsi první, o Nesmrtelný! vidíš dobře, že jsem panenskou! Dej, dej lampu ke hraní malé vestálce! Tak panenskou! Tak pozdě! Blaho, o jak mi ubližuješ! Zab mne, Blaho! Smrt! dej . . . malou lampu smrti. Umírám . . . věděla jsem dobře, že nelze zemříti nežli láskou! Mám ji . . . maminko!

Muž s mečem odstraní Messalinu se svého těla jako zmiji.

Rozpne své tápající ruce po Lepidě, která bez chvatu se uhne. Matrona stáhla opět svůj závoj a vzdaluje se po zpátku.

— Ale to je meč, mrcho, slintá propuštěnec, to není . . .

Nuže, toť on, jenž propuká v štkání a padá na kolena jako pod dechem boha; a jeho kousnutí choulí se mezi květy, jejichž vůně exaltuje se jeho výkřikem:

— Ale já ji miluji! já ji miluji.

A z pod květů těžce oddychuje vstříc naději ženské postavy. Žádná. Vdova odchází, vážná a nemilosrdná. Je tak vdovskou a tak čistou a tak nemilosrdnou, že je tomu velmi dlouho, co už tam není. A to, co pozvedá a oživuje hlavou její neposkvrněný čepec, nemůže býti leč Božská Oplzlost, uchylující se k tajemstvím své zahrady. Neboť jenom bůh nebo přelud dovede udělati tak pravidelné záhyby. A opravdová žena byla by plakala dříve než otrok a její slzy byly by ji odhalily pod útkem, který byly by smočily!

Bůh odešel.

Není již v Jeho zahradách nežli tribun a Messalina; a žena tou měrou, jak se kov z ní oddaluje, řítí se v nicotu květů.

Tribun vytáhl celý svůj meč; posléze ukončil:

— Kurvo!

KAPITOLA OSMÁ / APOKOLOKYNTOSA

Inter cetera in eo mirati sunt homines et oblivionem et inconsiderantiam, vel, ut graece dicam, μετεωρίαν et ἀβλεψίαν. *Occisa Messalina, paulo post, quam in triclinio decubuit, „cur domina non veniret", requisivit.*

C SUETONII TRANQUILLI *Tib. Claud.* XXXXI.

— Messalina jest mrtva, řekl Narcissus.

Claudius jedl, polospící na svém lůžku u stolu.

— Jest krásná, jest zamilovaná, jest mrtvá, jest Venuší, opakoval ochablým hlasem. Jdi jí vyřídit, ať přijde ke stolu. Je krásná, mám ji rád, jsem šťasten.

— Je mrtva, pravil Narcissus.

— Mrtvá, rozumím dobře. Jest mi velmi věrnou. Neobjal jsem jí dnešního jitra. Jdi jí vyřídit, ať přijde, je pozdě.

— Uspíšili hodinu tvého oběda, Caesare.

— Uspíšili hodinu? Měli pravdu! Jest třeba vždycky mně uspíšiti hodinu, proto jsem tak vesel, že vím, že není zpozděna. Není churavá, jak vidím. Jsem velmi spokojen. Zavolej ji.

Narcissus dotkne se ramene Claudiova a hodí na jeho lůžko tuniku, ze spoda poskvrněnou červení.

— Jest mrtva, zkrátka, rozumíš?

Při pohledu na krev široké nozdry císařovy se zachvěly.

— Luna? Zapomněl jsem, odpust mi, Narcissi: můj duch stává se trochu... meteorickým a ableptickým! Budu brzy nevědomější v tom, co se děje na planetách, nežli národové Taprobanští, kteří neobjeví luny nad zemí, nežli druhý týden každého měsíce. Tys dobrým kalendářem, Narcissi. Porozuměl jsem. Ale chci, aby moje žena mně byla společnicí u tohoto stolu, přese vše. Mám hlad, plný blaha.

— Caesare?

— Jest mrtva, vím. Ženy hrají zavražděné při každé nové luně.

— Nemáš již ženy, Caesare! Tys nevytkl přesně včera, když jsi řekl, aby pobili všecky, i histriona bez závažnosti, že se ona nemá zabíti. Probodli ji dýkou a není jí už, a Senát právě dal odstraniti její jmeno a její sochy z míst veřejných a soukromých a z tvého paláce v této chvíli a z tohoto sálu, Caesare.

— Tedy ... *Venuše* ... již tu není?

A maniakálním pohybem vrhne na stříbrnou zvučnou desku, která pokrývá celý stolek, převrácenost svého prázdného poháru a poslouchá, jak padá ticho.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Naslouchá se vší úzkostí Danaidy, schýlené nad svou mukou. A bez přechodu propuká v neutišitelný smích a s očima, rozsvětlujícíma se božskou nadějí, nastavuje svůj pohár číšníkovi:

— NALÍT!

A tak se stalo, že Claudius Caesar, loktem podepřen na svém lůžku, nenasytném láskou a hostinami, bledý, s tváří modravou od nedávné vytrvalosti svého holiče, prototyp Modrovousa o méně generací vzdálený než mandril s šarlatovou zadnicí je předkem našich válečných proslavenců, rozjímal o své čtvrté ženě: Agrippině.

SOPHUS MICHAËLIS
AEBELOE

Ale v Solverovi zaznívalo, když ujížděl vstříc královskému poselstvu:

Přes každý jedu květ a pýr,
jak lesem když se bouře honí.
A bolný mého nitra vír
je drcen pod kopyty koní.

Přes každý jedu svadlý list
vzpomínek podzimního háje —
za stopou mou se na můj hvizd
psů nenávisti žene láje.

Pryč větev! malá ustup snět!
Mne tvoje trní nezastraší —
i přes hloží se ženu, změt,
jak v letu když se střela vznáší.

Za sebe slibů klamný kov
a lží všech házím těžké břímě —
i vřelé lásky řetěz slov,
jichž v srdci vyklíčilo símě.

Přes každý bílý jedu květ,
jenž na vlnách se listí kloní —
a kvapím přes svůj nitra vznět,
kam nikdo mne už nedohoní.

Květ červenou tam září vzplál
jak čeřvánek když v les se béře —
oh, plaňte květy, plaňte dál
nad plamen hořícího keře!

Přes hranice jedu žár a plam,
z mých nozder oheň, jiskry fičí —
v boj na volné jdu pole sám,
kde otravný květ nevyklíčí.

Jdu boha síly uvítat,
jenž na křídlech se bouří blíží,
a za jeho se chopím šat,
duch náš se jako meče skříží!

Z lesa mu samot jedu vstříc,
od pochyb hada, zmije lstivé,
zřít bohu pravdy budu v líc,
jenž za bouře se snáší divé.

XXII

Gro osaměla.

K jihu mířil tah ptactva, k jihu mířilo mužstvo země, schopné zbraně, ba i mocný vítr seveřan. Listí opadávalo kol Egenaesu, jenž den ode dne více a osaměleji vystupoval nad jezero a močály a pole. Zpěváčkové zmizeli s holých keřů, i lípa ve dvoře stála bezlistá, a všechny včely uzavřely se voskovými pečetmi ve svých úlech.

Vysoko ze svého okna pohlížela Gro na pustou zemi, jejíž půda černala a černala, jejíž zeleň schla a bledla. Slunce vtíralo se chvatně mezi spřetrhanými mraky, lesklo se na vzdálené bílé lomenici kostela,

pálo v červených šípcích na nahých větvích a padalo malými mdlými tabulemi skla, hedvábně zelené a slabě hřející jako teplý dech, na jemné tváře Groiny.

V tomto výklenku okenním prožila větší část svého života — života jako květiny, jež byla zasadila do četných nízkých dřevěných skřínek a jež se dosud udržovaly chorobně zelené a měly své jemně začervenalé kvítky na straně k jihu, kudy i ona skláněla svou malou hlavu s hedvábnými vlasy.

Zde byla její vyhlídka do světa, ovroubeného nízkými kopci, klesajícími a zvedajícími se, že vyhlížely za sebou postupně, až všechny stejně na jihu se ztrácely v mírnou modravou linii, jež byla hranicí moře.

V tomto širokém obzoru létal její pohled jak ostříš, jenž se neodvažuje přes moře, avšak stále vrací se k témuž vysokému hnízdu. Neznala nic za tímto okruhem, nevěděla o velkých vzdálenostech, o kolotání země v prostoru nebeském, nerozuměla příčinám změn měsíce aneb důvodu nestejného vlivu slunce. Pohlížela na slunce a měsíc jako na bezpečná velká znamení, a byla zkušená v jejich každodenním postavení a oběhu. Věděla určitě, kde slunce každý den stojí při východu a při západu, sledovala vzrůst měsíce od večera k večeru, a viděla hvězdy proskakovati temněčernou noční oblohou. Slavnostní zbožnost zmocňovala se jí, když o půlnoci viděla padající hvězdy hnáti se oblohou jako zlatisté body neviditelného tečkovacího rydla.

A věděla, že za obzorem na moři plují lodice jako velcí vodní ptáci s roztaženými křídly nad hladinou, a že tyto lodě dojíždějí do města královského, kde hrad stojí vedle hradu a věž vypíná se nad věž, v zářné město, kde lidé víří, kde hudební nástroje zní po celou noc a světla zaháněií tmu a dámy a páni žertují v spletitém víru lásky. A věděla, že daleko k jihu stkví se

bílé stany s pestrými korouhvemi a prapory, a tam že shromažďují se ozbrojení muži země v řinčivé bojovné řady, jež posouvají se v před proti nepřátelským ocelovým zdím a prolamují se a povolují za mávání mečů a ran, jež se ženou v před jak ohnivé koule v mocných obloucích a kosí v sadu živých lidí . . . A když napiatě naslouchala, jakoby jí vítr donášel zvuky zbraní a pokřiků ze vzdálenosti mnoha mil.

A když za šerých podzimních večerů pohlížela ze svého dvorce, vzpínaly se vysoké topoly jako hrozivé šibenice, havrani a vrány tleskali kolem křídly s pronikavými skřeky, a osamělé světlo vytrysklo z chýže, k zemi schýlené, za příkopem. Tu zmocňoval se jí nevýslovný smutek pro toto světélko, jež blykotavě zápasilo v nízké, ubohé jizbě, majíc několik úzkostných lidských duší okolo sebe, co tma rozkládala se před ním i nad ním a hrozila, že pohřbí malou světelnou záři svými balvany stínů, na míle vysokými.

Jak je lidský život slabým a mizivým jako tohle malé zrnko světla v poušti tmy. Jak lehce může zapadnouti do bezmezné hloubi temna a ztratiti se — v hrobě — ano v hrobě hasnou malé ztrápené jiskřičky, co nekonečné moře temnot ve všemmíru se valí se všech stran . . .

A jen s drtivou úzkostí odvažovala se mysl Groina zatěkati k zamříženému kostelnímu oknu, za nímž otec její rozpadal se v prach pod víkem rakve, jehož nikdy ruka lidská nezvedne.

Za těchto okamžiků toužila po Soelverovi, mocné vůli, z něhož světlo se prýštilo a jenž svou jasnou řečí dovedl rozzářiti život, rozprouditi krev jako žílu rtuti v horské šachtě — jenž učil srdce toužiti, jednati, kouti plány, čekající jen na ráno, na neklamné jisté ráno, aby se proměnily v skutečnost.

Po Soelverovi toužila, když ležela, tmou se děsíc, ve své posteli a chvěla se zimou v průvanu, čišícím dovnitř oknem a dveřmi. Co zpomáhalo, že zastrčila okno a zatarasila dvéře, když mrazivý příšerný dech noční nicméně vnikal dovnitř?

Po Soelverovi toužila, když neujasnitelné zvuky ji probouzely a její mozek vřel úzkostí, snaže si je vysvětliti. Jakmile myslila, že Soelver přichází — ozývaly se jeho těžké kročeje, až kameny zvonily a trámy a stěny sténaly, že bylo dobře slyšeti, odkud vše má svůj vznik.

Aebeloe vzdalovala se po několik dnů, neboť cítila v sobě zvláštní strach, aby země tam nebyla Soelverovi přízniva a nezdvojnásobila jeho nepřítomnosti. Ale často vystupovala na hradbu na straně jezerní a pohlížela k malému ostrůvku, jehož rákosový les nyní jen věnčil rozježené stromy a keře. A když vítr zavíval k ní odtamtud, přinášel jí příjemnou vůni, při níž přimhuřovala zpola oči a přála si tam býti.

Za tichého zamženého jitra tam odplula. Rákosí vzpínalo se proti ní, kývalo a kývalo a zatáčelo se dovnitř, když vynašla malý přístav a přistála s člunem k břehu. Sladká vůně obklopovala ji se všech stran, seschlá tráva hemžila se pozdními fialkami, trnčí čnělo s omrzlými borůvkami a nesčetné šípky a sněžnoplody sypaly jakoby déšť velkých červených a bílých perel na ni, když procházela hustým křovím.

Sem nevstoupila žádná lidská noha. Jen vítr vyrýval hluboké brázdy v seschlé půdě, zpola kryté starým listím. A najednou byla Gro obklopena se všech stran jakoby zdí ze skřivených stromů a olšových větví a vysokých tlustých stonků vzpřímených bolševníků, nesoucích dosud listy jako kroutící se cáry. Jediný náraz větru zhořejška způsobil déšť divokých jablek, jež se jí sypala k nohám — voněla, jak jí ještě

žádný plod nevoněl, a Gro klekla a jala se sbírati malá jablka, jejichž jedna strana byla mrazem zmodralečervená uprostřed pronikavé zelené barvy.

A s klínem plným plodů jala se hledati temněmodré fialky. Nalézala je a nalézala a v okamžiku zjasnila se její mysl jako jarním vanem a vzpomínala ku podivu jasně na nejprvnější schůzku se Soelverem — zajisté že přiměla tato vzpomínka podzimní fialky, by kolkolem vyklíčily — a v tom okamžiku rozehřálo se ku podivu její srdce a zbohatlo a vzdumlo se myšlenkami na Soelvera — toužila po něm a myslila si: O, kéž by se brzo vrátil!

Vítr na okamžik zakymácel stromy nad její hlavou — zaslechla pleskot křídel — a pták odlétal.

Zapýřila se do nachova pro svou myšlenku: Je to posel, jejž její touha posýlá? Vždyť se to děje proti jejímu přání a vůli — nechce toužiti — nechce volati — nechce milovati! Vzpřímila se pohněvaně a hledala místo, odkudž Soelverův zrak, rozpálený vášní, přissával se k její nahotě. Avšak nemohla rozpoznati, kde je. Proto vzala všechny své fialky a sypala je jako modré kapky do modré vody a všechna jablka rozhodila s klína do uschlé trávy. Půda měla pohltiti svůj plod a vše mělo uschnouti a shníti na malém, začarovaném ostrově. Neboť Gro nechtěla toužiti a nechtěla milovati.

S rozhořčeným prudkým veslováním poháněla člun od Aebeloe.

XXIII

Nastala zima a po zamrzlých cestách vraceli se bojovníci domů. Avšak Soelver nepřicházel. Nikdo z rytířů, jejichž koně duněli kopyty o namrzlou půdu, nestanul před Egenaesem. A ani na jeho vlastním hradu

o něm nebylo slechu, ač válečná výprava dávno byla skončena.

Když přirozená myšlenka kdysi neočekávaně napadla Groi, že snad padl, zaťala ruce a bila se v tvář: Ne — ne — ne!

Kteréhosi rána, když otvírala okno, aby nakrmila holoubky, již přilétali až na pokraj okna, zahlédla holubici, které po měsíce postrádala. Tato přiskočila žalostně na její ruku a zobala ječmen. Gro chopila ji za křídla a prohlížela ji bedlivě, poznávajíc ji. Při tom se silně začervenala a chopila se jejího pravého křídla. Malou červenou hedvábnou stuhu zachytla mezi péry, mezi nimiž našla malý proužek pergamenu s ozdobnými minuskulemi — se zprávou — se zprávou od Soelvera:

»Groi v domově.

Jdu nyní za řeku Rýn. Jdu sloužiti králi Francie. Neboť kdo není volán, nepřichází.«

— Gro zajásala nad touto zprávou, neboť věděla že tato přišla rychleji, než nějaká bouře mohla přikvačiti, a že tedy Soelver je na živu. A její hrdost těšila se z toho, že její nedůvěra byla bezpodstatna onoho dne, kdy pták odletěl od Aebeloe. Neboť Soelver nedostal zprávy o její volající touze.

Zima byla krutá a led na jezeře znemožňoval jakýkoli pokus přeplaviti se na ostrov. Avšak Gro stále toužila po tom, by led úplně postavil most k její malé říši, aby se v ní opět mohla uhostiti.

Kdysi ráno hleděla Gro upřeně směrem k Aebeloe. Slunce stálo právě nízko nad ním. Vzduch byl hustý sněhovým prachem a slunce prosvítalo jen jako žlutobílý světelný kotouč, chladné jako sněhová koule, polopřidušené hustými clonami mlh. Dech Groin tuhnul ve vzduchu jako dvě dlouhá, bílá, třesavá kopí. Bílá jinovatka ježila se na všech chlupech jejího kožichu z kuní kožešiny.

Gro zírala k Aebeloe. Ležel jako zahalen v zářivém bílém listí, s klenutými keři a zasněženými stromy. Vábil jako čarovná bílá a zářná zahrada s klenbou hustých křišťálových větví.

Šla proto přes jezero, jehož ocelově lesklý led byl větrem umeten od sněhu. Přála si, aby žádná překážka, žádná sněhová závěj nezastavila její kroků. A skutečně kráčela stále, aniž přicházela na průlom v ledu. Jednotlivé otvory byl sníh zasypal a Gro kladla tak lehce nohu, že vše ji uneslo.

Rákos čněl vzpřímeně jako bílé stříbrné čepele a zrovna tam vybočoval sníh s ostrova až na led jako koberec, aby přijal královnu ostrova. Když Gro vystoupila na břeh, klesala do hlubokých závějí jako do peří, ani nevěděla, jak hluboko, a necítila nic tvrdého pod nohama, i když se postavila.

Opřela se o štíhlý strom, stojící jako křišťálový sloup uprostřed jiskřícího se sněhu. Nesl jemné sněhové hvězdice i na své nejmenší větévce. Když se opřela o kmen, sesypaly se na její šíji a tvář a zůstaly tam ležeti, nerozplývajíce se.

Gro oddychovala pomalu ve vzduchu, zatíženém sněhem, jenž dusil všechen vánek svým měkkým pápěřím a jenž ani nechtěl prouditi nosem a ústy. Hlavu měla těžkou zmatenými myšlenkami. Noc co noc snila o Soelverovi a právě poslední noci procitla nenadále a spatřila se procházející ve své komůrce, mrznouc, nahá, při čemž slyšela poslední stesk bezděkého přiznání svého srdce: »Soelvere — miluji tě.«

Byla to změna v jejím nitru. Hodinu jak hodinu vyseděla malátně a rozespaně naslouchala nepravidelnému bušení srdce — něco v něm hluboko ssálo — ssálo sílu z ní, z její hrdé vůle, něco, co oslabovalo její myšlenky a otáčelo je víc a více kol toho jediného jmena, kol této jediné vzpomínky.

Byla tak unavena, tak podivně zdrcena ve své odvaze. Stále byla by nejraději přivřela oči a klesla do onoho vegetativného omámení, při němž krev krouží sama sebou jako vodní žíly v temné zemi, kdy všechny vnitřní orgány těla lze cítiti, jak pravidelně a samovolně působí — nic nemíjí se své funkce, neodvislo od vůle, zasahuje do velkého, neviditelného kruhoběhu a přivádí osvěžení a potravu, kde jest jí zapotřebí podle velkých němých zákonů.

A Gro klesala do měkkého snu a přivírala oči za bílé sluneční záře, jež jako mléko bledá a vlahá rozlila se po celé klenbě nebeské. Sníh se jí zachycoval jakoby měkkými, opatrnými rukami, sněhové květy se na ni sesypávaly, vonice jako svěží éther. Proti jejich svítivé bělosti zdála se krev v její tvářích růžověti jako mandlový květ. Zvláštním blaženým opojením bylo takto rozplývati se do sebe, slyšeti vlastní svou krev zpívati, své miliony buněk pracovati a býti ve vespolné činnosti.

Srdce jí bušilo tak naráživě a silně, chvílemi zabušilo ráznější vzlykavou ranou, a hrozilo na okamžik zastaviti se, bilo však stále.

Kdysi zastavilo se neobvykle dlouho — jakoby se měla udusiti — rozevřela široce bázní oči — srdce hmoždilo se dále — avšak v tom pocítila Gro hluboko pod svým srdcem něco, jež couvalo, něco, jež se pohybovalo, něco, jež žilo jako život v životě, bytost v ní samotné.

Její vyjevené oči viděly zrovna před sebou malou větev, s níž se byl sníh sesypal. Na konci nesla malý svěží zeleněhnědý pupenec a těsně vedle — o zázrak — malý, drobounký, zcela vypučelý rdící se květ jabloňový. Kdy jiné ratolesti byly zmrzlé a všechny listy spáleny, kdy život uhýbal hloub a hloub do nejvniternějších buněk, kde šťáva dosud proudila jako malý

prýštivý proud, rozvil se tento jediný kvítek na snítce, časně vypučevší, vyrašil pod ochranou slunce a hřejivého sněhu.

A zrak Groin zvlhl divným sladkým pocitem, jakého dosud ještě nepoznala. Znova přivřela oči a pohřížila své myšlenky hluboko do vlastního svého organismu. Tu bylo jí, jakoby cítila svou krev ve všech zurčivých rozvětveních, jakoby její vniterné oko vidělo do nejskrytějšího temna a tušilo, co tam ssaje a žije z krve jejího srdce, a naslouchala hluboko do sebe a zachytila na okamžik jakousi slabou, chvatně vzniklou ozvěnu svého vlastního pomalého srdce, pilně žijící srdéčko, bušící hlasitěji a hlasitěji, až konečně přehlušilo i její srdce. A smyslný rozechvěný jásot zmocnil se jí v tomto okamžiku, ježto věděla, že nese život ve svém životě, že ve svém těle uzavírá zárodek nového života, který není zcela jejím, nýbrž dostal se do ní, aby rostl a žil z ní.

A tušení podivuhodného mysteria, již se uskutečnilo v jejím mateřském klínu, zmocnilo se Groi jako opojení, jako zmámení. Zvedla hlavu a políbila malý růžovící se jabloňový květ na větévce, kryté sněhem.

XXIV

A když se Gro vracela domů s Aebeloe, plnila se její duše svíravou, mlhavě vazkou bázní: Nemýlila se — je těhotna — bude matkou?! Avšak kdo je otcem jejího děcka?

Tak chvatně dostavila se tato otázka do její naivní duše, že se chvíli domýšlela, že je to asi trest osudu za její roztoužení po Soelverovi. Tato touha je vlastně žádostí a žádost je hříchem, nemenším hříchem, než láska sama. Její tesknota vzplanula v krvi a nyní se nakazila svým vlastním žárem, otěhotnila svým vlastním

hříchem, trest boží přišel na ni a brzo bude zřejmý celému světu.

Avšak Gro nahlédla okamžitě neodůvodněnost svých myšlenek. A jen chvilku zdržela se při vzpomínce na jedinou ze všech žen světa, která počala neposkvrněna. Bylo by zpupností stavěti se po bok jediné čisté Madonně, matce boží, blahoslavené mezi ženami.

Když Gro vystupovala po schodech na Egenaesu, připadala jí chůze těžkou a krev vystoupila jí do hlavy. Zmírnila ji, domnívajíc se, že plod se stále ozývá, a nyní chápala svou povahu a svou změnu za poslední doby.

Přistoupila a poklekla na klekátko. Prosila tak poníženě, aby Matka Boží osvítila její rozum a poskytla jí jasnosti, aby nemusila až do šílenství se napřemýšleti o mysteriu.

Po té dala zavolati svou kojnou, a ptala se jí přímo, může-li některá žena obtěžkati beze svého vědomí a vůle, bez pomilování mužem. Zavalitá, červenolící Edele zasmála se bujarým, hlučným smíchem a řekla: »Chraň bůh, ne!« Gro pohlédla na ni káravě a ptala se, slyšela-li kdy, že by očarovaný nápoj mohl otěhotniti ženu. Edele sklopila své mohutné obrví a snížila svůj ještě mohutnější hlas a odpověděla poděšeným šepotem: »Ne, chraň bůh, ne!« a křižovala se.

A když kojná utvrdila tušení Groino v jistotu, a ta ještě jednou dala vážnou otázku: »Kdo učinil mne těhotnou?« — tu propukla dobrácká selská kojná v bezohledný smích:

»O něčem takovém vědí pouze dva. Něco takového tak lehce z paměti nevymizí. Zapoměla milostivá panna ke komu měla lásku?«

»K nikomu!«

»To ví přece každý, že to byl vznešený junker s druhé strany jezera.«

»Ani jsem ho nepolíbila, ani neobjala.«

»Ale na vašem loži byl —«

»Edele, střez svého jazyka!«

»Aneb vy na jeho!«

»Edele —!«

»Jemine — bez vědomí a vůle se to stalo. Což jste žádné noci nebyla pod touže střechou s ním?!«

»Ne! —« Gro se zapálila. — »Ano!« řekla v tom a vrhla se na prsa Edelina. »Ano — ano —«

Nyní pochopila to hrozné. Slzy vytryskly z jejího srdce a sdílnost z její duše. Vypravovala kojné vše, o prvé noci, kdy byla uzavřena s ním ve vězení, a s jasným instinktem dotvrzovala, že té noci se jí Soelver nedotkl, jeho starostlivost o ni byla příliš svatou; ale pak vypravovala o mnohých pozdějších nocích, kdy se jí zdávalo o osamělém vězni, jenž byl trestán pro ni! Když ležela na svém tmavém loži, zmocňovala se jí podivuhodná zvědavost vmysliti se do jeho osudu tam dole, a co spánek se jí zachycoval a sny plašily trpké, kruté myšlenky, mírnilo se její srdce a slunce zářilo nad jejím viděním snů, jako onoho jarního dne nad lesy, konvalinkami zelenými, a mnohou noc neb mnohé jitro probouzela se se zvláštní, rozohněnou tužbou v myšlenkách a s ústy, poskvrněnými čerstvými polibky snů, a tehdy odsuzovala své slabé srdce a rozplameňovala se ke vzdoru a nenávisti tak, že nic nepodnikala k zmírnění osudu vězňova.

Nyní rozuměla tajemnému nočnímu vzrůstu své lásky: Jako bylina, rašící za měsíčního svitu, tak i ona ssála světlo z polojasných snů; avšak slunce dne sežehlo svým ostrým světlem útlý kvítek jemných barev, který její láska v noci vyrazila a jen jeho hluboké

kořeny žily hluboko v neproniknutelném temnu, aby v následujícím snu odvážily se znova rozpučeti v květ.

Avšak jak mohl Soelver. býti hostem její snů? A jak mohl ovládnouti tu pannenskou lásku, kterou spánek její vyživoval? Vplížoval se k ní za noci a opanovával její cudnost, když spala? Nejniternější žilky Groiny chvěly se hněvem — —

Tu přišla jí Edele na pomoc a zjednala jí poslední jasnost. Věděla, že panna Gro chodila ve snu: lidé si vypravovali o bílém nočním strašidle na schodech — kterési noci je sama viděla a poznala v něm pannu Gro, jež zmizela po tajném schodišti do vězeňského sklepení. Edele to zamlčela v domněnce, že to byla dobrovolná noční chůze k mladému junkeru.

Tak dostala Gro vysvětlení svého těhotenství. Chvěla se studem při myšlence, že touha její snů měla děsnou moc, táhnoucí ji k osamělému vězni, a chvěla se v nitru duše, vzpomenuvši posledního blaženého snu, jejž snila oné noci před smrtí otcovou.

Nyní vyrašila její láska na světlo denní jako zázračná květinka, jež najednou vyskočila s tisícerými pupenci, přesycenými vůní. Už nebylo lze zadržovati a skrývati jí — bez ustání vynořovaly se jako bílé lilie se silně rozvinutými korunkami a zlatými pestíky z nového pramene života, rozmáhajícího se v jejím mateřském lůně. Snažila se potlačiti každý výhonek, pomocí chladnosti otcovy a střízlivého, hrdého vzdoru dne udusiti každou potřebu lásky, každou choutku vyznati se sama sobě. Ale nyní viděla, že veškerá její hrdost je dávno podkopána a že celá její bytost je prosáklá láskou od hlavy k patě. A když jí nyní slunce padalo na ruce a tvář, bylo jí, jakoby byla prozářená a průsvitná červenou živou krví, jejíž nejmenší kapka zpívala vítězoslavný zpěv její lásky.

Neboť Soelvera milovala od prvého jarního polibku, jejž vtiskl na její tvář, když kráčeli mezi zelenými konvalinkami, milovala v té ráně, již namířila proti jeho lebce, když se dotekl její cudné nahosti, milovala za nocí, kdy beze stesku spal ve sklepní díře, milovala v krušných okamžicích pokoření, kdy přes všechen posměch a vztek zachovával svou hrdost, milovala oné noci, kdy klečel u mrtvoly jejího otce a líbal ruku svého úhlavního nepřítele, milovala den ze dne v době, kterou prožili spolu, milovala toho večera, kdy viděla jeho prapor odjížděti mezi sty jinými, milovala dnes na Aebeloe, kdy zaslechla nový život zníti ve svém nitru.

A nyní jásala, neboť nesla ho v sobě stále. Přijala jeho zasvěcení k největšímu ze všech úkolů. V tajemném mysteriu otěhotnění odhalila neviditelnou částici jeho duše a těla v sobě. Uzavřela věčnou smlouvu s jeho krví a nyní den ze dne bude ji cítiti, jak v ní roste a vyvíjí povahu milovaného, vštěpenou neodvolatelně do její vlastní.

Gro nikdy neztratí svého Soelvera, neboť jej nosí v sobě. Nosí živý plod své lásky, a každé noci, když se k sobě skláněla, jako se sklání květ, uzavírající korunku nad plodem, slyšela jej zníti a rozléhati se ve všech svých žilách a slyšela šťávy života hrnouti se k bokům jako potravu tohoto nezrozeného života, jehož chvatné srdíčko bušilo, že zapomínala i na tepot svého vlastního srdce.

XXV

Podivuhodný to úkol býti matkou! Čím je moc královská, čím zlaté koruny, čím vojska a bojovníci, čím říše a země vůči tomuto panství: nésti svět v sobě, choditi obtěžkána tím, co se narodí, míti ve svém

mateřském klíně to, co bude žíti déle než vše nyní žijící, vštěpiti do nově se rodícího všechny věčné možnosti, z nichž ani jediná nebyla promarněna! Není-liž to nejvyšší mocí vládcovou — moci roditi a dosud nic neomeškati, míti všechno k dobru, všechno si moci přisvojiti, všeho získati, vše utvořiti.

Pro ženu, která má se státi matkou, je všechno na světě nepatrným vůči tomuto jedinému. Hvězdy nemají tajemství, jež bylo by hodno prozkoumání vedle tohoto tajemství, které dosud nezřelo světla denního. Žádná církev nemá pobožnosti, žádná bible obětování tak velkého, jako je nezrozené dítě. Astronomové světa od pravěku hledali nová a nová centra pro pohyb země — blázni! — ani země to není, ani slunce, ani Herkules, kol kterých se všechno otáčí — nýbrž kol malého rostoucího plodu v mateřském lůně cirkuluje vesmír — nesmrtelnosti to jediného symbolu.

Gro putovala po celou zimu na svůj ostrov. Zde chtěla poroditi děcko. Pannensky toužilo Aebeloe po své vládkyni, netknutá a neposkvrněná čekala příroda na svého ošetřovance. Naroditi se mělo dítě zde, kde pojmy jako dědičný hřích, nectnost a morálka dosud nepřibily svých neomalených plakátů. Zde nemá přístupu k němu ňafal, aby se zlomyslně ptal po zákonnitě přiznávaném otci. Sem nedostanou se lidé tohoto světa, aby jako sudičky přinesli skoupé dary kmotrovské na kolébku nevinného.

A co neviditelný život rostl, stoupal roztoužený hlas Groin k obloze a zalétal daleko k tomu, jehož milovala. Havrani na Aeboloe plašili se jejími častými návštěvami — vzlétali s holých stromů, na nichž jejich hnízda tvořila černé uzly větví, spletených do sebe — zvedali se v let a byli pohlcováni oblohou — ulétali k jihu — Gro dávala jim všem vzkaz — a každý

z nich odlétal s ním — avšak týdny a měsíce míjely, aniž Soelver přicházel.

První jarní den pučel ve snítkách a pupencích. Stromy a keře na Aebeloe planuly každý svou zvláštní barvou rozpuku, od masově červené až po prachově žlutou a třešňově modrou. Orsej jarní zářil proti oku Groinu — a ta skláněla se pokorně a líbala malý, zářivý kvítek a ten sděloval s ní první rozechvěný pocit mateřské radosti. Též stébla trávy rašila a pod jejich záštitou stydlivé fialky. Gro klekala k nim a nebyla s to je utrhnouti, cítila, jak se jí prsa dmou nevýslovnou zbožností, které nerozuměla; neboť nevěděla, že právě tam, kde fialky vyrazily jako neviditelné myšlenky, jest její vlastní matky prach v prachu.

A v každém kvítku sídlila neviditelná duše, hovořící k ní výmluvnou řečí vůně. Každá malá dušička vdechovala jí svou jarní touhu a její srdce dmulo se vším tímto vyznáním, a vyvzdychala svou touhu do jemných květinek a prosila je, aby volaly s ní, a tu volaly všechny, a jejich vůně vznášela se k slunci, k modři nebes, a vítr bral vůni sebou a odnášel ji, odvíval ji k jihu, až dorazila k tomu, k němuž dojíti měla; ten však si jí nevšímal, neboť kde byl, vonělo to mnohem silněji z květů mnohem větších.

Ale Gro volala neustále, by ji nicméně uslyšel a vrátil se domů k velké slavnosti porodu a opanoval ostrov své lásky.

Jaro pokročilo. Jehnědy sesypaly se s větví a listí vyrašilo. Rákosí zdvojnásobilo stráž kopí kol ostrovu, a stromy zhustily své listnaté stěny kol něho, že žádné oko nebylo s to proniknouti do svatyně, a jak listí rostlo a zelenělo, rozproudil se šumot ostrovem jako každého léta a pěl své jemné písně.

S Edelou byla Gro denně hostem na svém ostrově — nikdo jiný jich tam neprovázel — i její

strýc, starý hrubý člověk, jenž přišel na Egenaes, aby pečoval o dobro své svěřenky, nechal jí klidně její malé království.

Gro vyslala několik lidí z čeledě na ostrov, aby v jeho středu zbudovali chýši, kterou by stromy kryly před jezerem a před zraky lidí. Stála tam jakoby byla vyrostla ze země, postavená ze štíhlých jedlových kmenů, kůry zbavených. Tráva a byliny rostly vysoko po její stranách a všechny květinky jara závodily, aby mohly před ní rozestlati své koberce.

Zde nalezala Gro odpočinek a počítala dny k svému slehnutí.

Ve svém širokém plášti z červeného aksamítu seděla v člunu, s kterým Edele tam plula. Rákosí rozvíralo se před ní, stromy skláněly se ku předu, vysokostvolné konvalinky zvonily radostí a tráva se přímila pod její kolébavou lehkou šlépějí, aby zlíbala obrubu její sukně. V malém jedlovém domku strávila celý den. Edele pečovala o ni i nadojila mladé kozičky, které byly na ostrov dovezeny a tam uvázány a které dosud ještě podojeny nebyly.

Později zůstávala Gro na ostrově také přes noc. Edele ustlala jí lože a zakryla ji pečlivě četnými vlněnými pokrývkami. A tak ležely tam obě ve tmě, obklopené neustávajícím šuměním, jež působilo, že mladé listí šeptalo a lehké stonky se kolébaly kolem lesní chýže na všech stranách.

V tomto šumotu listí ukolébaly se myšlénky Groiny ve zvláštní dřímotu — která ji nesla jako šplounající vlny po celou noc. A vzdálená ozvěna monotonních písní nočních strážců Egenaesu rozšeptávala se kol ní. A často cítívala v sobě pudící snahu, aby vstala a šla, šla jezerem a zemí, šla, až by nalezla jeho, šla,

až by mohla ovinouti ruce kolem krku Soelverova a vybědovati porodní bolesti přímo na jeho srdci a dáti mu pocítiti, jak trpí a jak ještě bude trpěti. Proč ji opustil, a proč nepřišel jí na pomoc nyní, kdy zápas slehnutí se blíží?

Avšak Soelver nepřicházel. A Gro tetelila se v jarním chladu na osamělém ostrově. A šumění listí pronikalo a pělo svůj jednotonový zpěv o zapomění, o opuštění.

V opuštění porodila dítě. Edele byla odešla od ní, aby nadojila kozy. Když se vrátila, ležela Gro bledá po porodu a žádala, aby zvedla křičící děcko k její tváři. A když jí je Edele ukázala, zajásala uprostřed své slabosti, neboť bylo jí, jakoby zahlédla kmitnouti se velké modré oči Soelverovy.

Ano, ty oči přišly konečně k ní: Ze tmy svého mateřského lůna vytáhla je jako nejsvětější, dlouho skrývanou upomínku. Nyní se její láska ztělesnila — pokřtila světlem — odloučila od ní samé. Nyní má vše od svého miláčka, čeho si žádala, ba něco, co je krásnější a čistší nad něj, něco, co se uvolnilo od pomíjející ctnosti a snu smyslů a stalo se bytostí samou pro sebe, malým, božsky krásným hošíkem, kterého jí nikdo nesmí vzíti.

A tak našla její touha klid. Když držela hošíka u kojícího prsu, neměla už myšlenek pro Soelvera, ani otázek, kde se zdržuje, ani postrádání, ani přání, aby se navrátil domů. Vždyť nyní měla svou lásku pro mladou a něžnější postavičku, ssající u jejího plného prsu.

A hoch rostl a nabýval krve i barvy, kdežto vzpomínka na Soelvera bledla a ustupovala do šera duše.

XXVI

Když Soelver přecházel Rýn, bylo jeho úmyslem nikdy se nevrátiti domů. Nechtěl už plýtvati životem v zemi mlh, ani mluviti těžkou řečí otčiny, ani brázditi hnědou prsť jako tažné zvíře, ani hynouti zahálkou v těsných zdech.

Neboť železo otužilo jeho rámě a ocel vzedmula jeho prsa. Blýskot zbraní zostřil jeho zrak, rány sesílily jeho kůži a volný vzduch bojiště naplnil jeho nitro válečnou touhou po stálých změnách.

Srdce jeho se smálo, když vsedal do sedla a zaslechl kůži a železo vrzati o sebe. Protáhlí leopardi heraldiky vyskakovali živoucí na vlajících korouhvích a voje kopí vlnily a leskly se jako tisíceré zlaté klasy, jako putující louka, pod jejímiž kroky duněla země.

Byla radost zříti zelenavé vody Rýnu hnáti se pěnivě mezi malebnými skalami, jejichž hrady podobaly se opancéřovaným bojovníkům, usmívajícím se na sebe v nepřekonatelné jistotě. A chrámy a kathedrály čněly svými hroty a kamennými růžicemi jako útlé kytice vysoko k neviditelné královně modravé oblohy.

Proto bral se Soelver daleko po cizí zemi, kam jaro přicházelo záhy, kde stromy třešňové kvetly podél všech cest a kde víno se chýlilo zelené a zlatisté po všech návrších.

Poprvé ve svém životě setkal se tam s *rytíři* a *dámami*. Nějakou dobu sloužil Burgundsku a byl sám pasován na rytíře v Dijonu. Pasování bylo jako pohádka se sterými slavnostními ceremoniemi.

Mladé, kvetoucí dámy uvedly jej do stanu, kde se do naha svlékl až k pásu. Nestranně chválily jeho bílé tuhé maso, a jedna navlékla mu bílou košili, druhá nachový kabátec z cindeltového taffetu, třetí

opásala jeho boky pásem. Pak urovnaly jemné prstíky jeho dlouhé, plavé kučery jako hřívu kolem osmáhlého obličeje a dvorné dámy vyvedly jej ze stanu k rytířům a k vévodovi.

Nyní přistupoval každý z rytířů a zbrojil ho část po části válečným oděním a pancířem, pravou i levou holení, pravou i levou ostruhou a obnaženým mečem, který mu bylo políbiti. Po té udeřil ho vévoda plochou dlaní přes šíji a děl: »Rytíři, odvážný buď a statný!« A po té přejímal štít, přilbu a kopí. Při každé z věcí těch bylo pronášeno symbolické vysvětlení: »Pane junkeře, oblékáme vás v plášť bílý, což znamená, že má rytíř chrániti tělo své od veškeré špíny a od veškeré hanebnosti.« A pokaždé skládal nový rytíř slib: »K tomu mně dopomáhejž po všechny dny náš Bůh, ráje Pán!«

Po té jezdil mladý rytíř — *Sylvestre, chevalier au faucon* — vůkol po velké, krásné Francii, jeda od *chasteau* k *chasteau*, jsa hostem u četných proslavených hrabat jihu, často v průvodu věhlasných *menestrelů*. Všude bylo zpíváno a tančeno:

Byl měsíc máj*
jak blahý ráj
a vlahé větry vlály.
Den sotva vstal,
už jsem si hrál,
kde pramének byl malý.

Viëla zní
v klid zahradní
tam v rudých růží houští.
Když rytíř zřel
svou demoiselle,
hned v tanec s ní se pouští.

* Starofrancouzská *Pastourelle (Ce fut en mai atd.)*

Řeč zněla jako hra flétny a laškování strun a třpytila se ve svých dialektech zrovna jako víno, jež se hned lesklo zlatově, hned planulo jako krev.

V růžové vůni Provence stal se i severní vítr vlahým a chladivým a zmíral s šepotem v listí oliv. A Soelver ani nerozeznával vzdálené vůně fial Aebeloe, ani neslyšel jejího šeptavého sdělování vzdechů Groiných.

Noc byla vlahá a měsíc stál jako pozlacená přední stráž milenců na temné věži oblohy. K rannímu šeru zapadal a Soelver vystupoval na galerii, ladil svou *viele* v posledním svitu měsíce a pěl svůj ranní zpěv pod malým okénkem, kolem jehož žlutavého světla se pnuly růže:

Stráž věžní, pozor měj,*
zdí svojich ostříhej
s pomocí boží!
My v ochraně jsme,
však v rozbřesku dne
vrazi se množí.

— Hu a hu a hu a hu!
vidím ho, je tu
na číhané v hustém klestí.
Hu a hu a hu a hu!
střel, až listí zašelestí.

— Tak jezdil Soelver od hradu k hradu, až konečně přišel ke králi Francie. Přijal službu v jeho vojště a bojoval pod svatou ôriflammou. Jak hedvábně červený plápol vlála nad jeho hlavou, a když praporečník klesl kdysi se svého koně, chopil se Soelver pozlaceného kopí a mával ôrifiammou jako pochodní nad hlavou.

* Starofrancouzská *Aubade (Gaite de la tor* atd.)

Když rytíř sokolí vítězoslavně překonal bitky a sedání, přešel bez váhání od vítězných táborů válečných pod širým nebem do alkoven míru, čalouněných hedvábím.

Provázel králův dvůr, když tento v letní dobu zahaloval se v mohutných velkých palácích erotickým sněním jako sklenník parou. Každé noci, když se dámy a páni loučili, panoval šepot lásky vůkol ve všech koutech. Jakoby vše laškovalo: všichni muži měnili pokojíky. Rozchechtané služebné stály na číhané, pážata přinášela ústní billets-doux. Král sám chodíval na milostné výpravy dlouhými, zašeřelými korridory — parfumován a růžemi vyzdoben — před ním a za ním šlo páže s taseným mečem jakoby hlavním klíčem, jehož ostatně ani zapotřebí nebylo, neboť dvéře byly mu otevřeny dokořán a alkovny rovněž. S bušícím srdcem očekávala dáma svého královského hostě a služebné couvaly do předsíně, aby se miliskovaly s pážaty. Jako kdyby všechny dvéře vrzaly v noci a všichni vznešení páni a dvorné dámy spolu na schovávanou hráli. Plány dne se uskutečňovaly, dobývání mělo svůj čas. A vše platilo žertování lásky, maškarnímu plesu ložnic, v němž záleželo jen na tom, znáti heslo a znamení, chtěl-li býti někdo vpuštěn, dlouhé, lehkomyslné řadě návštěv, kdy smích byl dušen polibky, při nichž hrdé a vznešené dámy dávaly svým milencům přednost. Avšak běda rytíři, který zmýlil se v chodbě nebo v dvéřích! Meč ležel obnažen u záhlaví, kdyby někdo nezvaný chtěl rušiti dostaveníčko. A přes to bavil se mnohý spoluvědomý přítel tím, že plachého milence vylekal oknem aneb do vyhaslého krbu klamným poplachem.

Za takových nocí milkoval se také Soelver v tom velkém reji, jakoby všechen život byl prožil a zažil

ve Francii. Rád naslouchal hudbě a šperkované řeči a rád nosil barvy vystřídaných dam.

A za dne vinuly se zástupy, zachvácené láskou, po sálech a sadech jako živé guirlandy pestrých bujných květů, jejichž vůně byla milostnou vášní a zpěvem a dechem vína.

Když Soelver seděl na podlaze v pokojíku své dámy a přihlížel, jak služebná upravuje její dlouhý, černý vlas jako v plášť kol její postavy a zdobí jej ohněm plamenně červených karafiátů, tu nemyslíval nikdy na Egenaes, ani na jemný, jak slunce zlatý vrkoč vlasů nevěsty svých snů. Soelver přestal sníti a prahnouti. Život má se chutnati jako horké a ohnivé víno, a láska je hmotný boj, zápolení silných, bílých rukou a ohnivého dechu dravce.

Pohlížel na zářící, bílý obličej *Jehanne*, jenž skvěl se jako jasná večerní obloha mezi uhločernými mraky vlasů, hleděl na vlhký ret barvy červeného vína, jehož polibky byly ohnivější nad nejohnivější víno a jehož zuby byly ostřejší zubů lvice. Díval se, jak se mandlovité oči rozvírají v krátkých lesklečerných záblescích.

Bylo rázně zaklepáno na dvéře, dlouhými, silnými ranami; Soelver vstal s podlahy a chopil se meče. Avšak dáma usmála se bíle skrze své černé obrví a pronesla: *Sire chevalier* — zde není čeho se báti ani nebezpečí.

Služebná zmizela dveřmi a vrátila se po chvilce se sdělením, že venku stojí cizí panoš, hledající od města k městu rytíře ve službách krále francouzského, Je prý znám pod jménem Falk. Konečně domnívá se, že nalezl toho, jemuž přináší takměř už rok starý dopis z domova. Dopis ten však nechce svěřiti nikomu jinému leč vlastním rukám rytíře.

Soelver vstal, na smrt bledý, a vrávoral ke dveřím s podivným mrazením v těle. Jako kdyby tam jeho

zapomenutá minulost stála a budila ho a chtěla ho postaviti tváří v tvář s dvojníkem jeho vlastního mládí.

Na práhu stál cizí panoš, zaprášený a ušpiněný, v hrubé, tlusté vlněné kazajce, s velkým nožem bez pochvy za pásem a se širokostřechým kloboukem, staženým hluboko do obličeje.

Soelver nepoznal panoše červených lící, avšak vzduch Egenaesu ulpěl na jeho šatu tak, že se mýliti nemohl. A rázem vyklouzly myšlenky Soelverovy z místnosti, růžemi vonné, a stál opět na hradním nádvoří Egenaesu, s rukama vzadu svázanými, polit vodou ze studny.

»Jak se daří tvé paní?« ptal se Soelver tichým hlasem.

Panoš pozoroval ho dosud nejistě. Avšak toto dánské oslovení rozplamenilo jej radostí, že konečně může vyplniti své poslání.

»Nevím, pane! Konečně jsem vás našel! Šest měsíců již neviděl jsem dánské vlasti. Dvěma novým řečem musil jsem se přiučiti, než jsem vás našel. Dopis zastaral, avšak snad ještě něco poví.«

Panoš vyhrabal malý pergamenový dopis ze záňadří; malá vosková pečeť byla scvrklá a takměř zčernalá. Soelver nedvažoval se ji zlomiti; obrátil se k Jehanne.

»*Ma chere dame* — nebudete se horšiti, přečtu-li toto své psaní?«

»*Saint Jehan nenny!*« odpověděla. »Čtěte je hned«.

Soelver přeřízl vybledlou hedvábnou stuhu a rozvinul psaní. A jeho oči zvlhly těžkým pláčem vzpomínky. Když spatřil písmena ruky Groiny, bylo mu, jakoby splývala v mladý, utrápený obličej a jakoby vycházel proud vzdychavých stesků z těchto němých

črt. Ano, zajisté touží a volá a trápí se a souží zapomenutím Neboť Soelver zapoměl na ni po měsíce a léta a byl hluchým k jejímu volání.

Soelver ležel nící a se vzlykotem na podlaze, aniž byl četl. »*Sire chevalier*« — ptala se Jehanne a obrátila se k němu: »Je to smutná novina ze země vaší? — Zemřel někdo? — Snad matka vaše?«

Při každé otázce vrtěl Soelver hlavou.

Proto přistoupila dáma k němu a chopila ho za hlavu oběma měkkýma, elektrickýma rukama — její černý vlas sesmekl se na něj jako teplý, vonný hedváb. »*Dous ami*, proč pláčete?« A co tiskla Soelvera na svá prsa, pronesl: »*Dame*, to pro tu, kterou miluji.«

Tu vzala Jehanne malý pergamenový dopis, pohlédla opovržlivě na něj a řekla, uvolňujíc své objetí:

»*Sire*, tolik pláče pro tak malé psaní? Jděte nyní — a neplačte již nikdy pro tu, kterou milujete — u té, kterou milujete!«

A Soelver chopil se jí spit a přitiskl k sobě ve vášnivém rozpálení — nechtěl se dáti vyrvat ze své silné, ohnivé lásky.

»*M'amiëte*«, řekl — »ponechte si psaní! Je vaše. — Nečetl jsem ho ani.«

Usmála se: »Neumím ho číst. K čemu byl by mně tento malý kousek pergamenu? Hleďte!« — přetrhla psaní — dva úzké pruhy jako podešve do střevíců — »Berto, vlož je do mých střevíců!«

— — Toho večera utančil se Soelver do omámení po boku Jehanne. A dáma stančila písmo s prvého a jediného toužného psaní Groina.

A když Soelver oné noci ležel u prsou své dámy, vstal nenadále s takovou mocnou tesknotou, jakoby musil okamžitě přes země a řeky — na sta mil a na sta kroků — aby se ocitl tváří v tvář s Groí.

Vzal znešvařené kousky dopisů ze střevíců Jehanne a odešel. Vyhledal dánského panoše a odjel ještě téže noci z hradu a z města.

XXVII

Stojí hrad a zrcadlí se ve svém vlastním příkopu. Jeho štíty a věže vystupují ostřešené a těžce černé proti zlatému západu slunce, jasný vzduch žehne leskem a malé tabule okenní v hradu planou jako ohnivé oči na západní straně.

Kde jsou ruce, které stavěly tyto těžké, červené kameny vrstvu na vrstvu a zvěžily je v hrad? Kde jsou zraky těch četných pokolení, jež zřela z otvorů hradních? Kde je vězeň, který olidňoval tmu věžního sklepení svými barevně sytými sny?

Každý strom, jenž stál tam proti mědnatě červené obloze, stuhl se svými listy v ostrém, kovově těžkém klidu; ty šelestily jen, když nemotorný brouk vrazil ve svém letu do nich. A vysoko na věži stála stráž strnule jako sloup, s rukama jako přirostlýma k předprsni.

Byl večer onoho dojemného ticha, kdy život nežije, nýbrž svět zrcadlí svůj nesmrtelný klid v každé stichlé duši jako v bílém, čistém zrcadle.

Když Soelver stanul se svými panoši před Egenaesem, bylo takové ticho mezi nimi všemi, že bez vyzvání slezli s koní a uvázali je v bílém jetelu u jezera. A Soelver šel sám ke kraji příkopu, usedl v trávě a hleděl upřeně ku hradu.

V tak dalekých zemích jezdil, tak zuřivě sjezdil údolí řek a kopce — den co den do nových krajin — a přece nikdy neviděl nic tak krásného, jako byl tento hrad ve vůni jetele a v červáncích večera. Byl jako zlatá podoba všeho toho nejmilejšího, co znal, toho

nejkrassšího, o čem snil, vzpomínka na polozapomenutou matku, jež najednou zaplála v jeho duši.

Po mnohaleté nevěře k své vlasti a k svému mládí vracel se domů k vlastnímu srdci, neboť to vždycky sídlilo v těchto tichých lesích, v klidu těchto niv a v těchto zírajících oknech hradu. Soelver hrnul se do cizích bitev, opájel se vínem jihu a spával u smyslných prsů cizích žen, a přece cítil, že po všechnu dobu měl svou kolébku, své lože a svůj hrob v této příjemné zemi, jejíž rosa se mu nyní ronila do jeho dlouhého plavého vlasu a ovlažovala jeho rty čarovnými polibky domova.

A Soelver sklonil mladé své rty k staré zemi otčiny a zachvěl se uctivým strachem před všemi svými vzpomínkami, jež měly kořen pouze v této zemi.

— Soelver vstal a kráčel k vytaženému spouštěcímu mostu. Červený válečný plášť odvlál se stranou s lesklého brnění, vzal do ruky roh a zahoukl fanfáru návratu proti hradbám Groiným.

Avšak odpověď nepřicházela, a přece Gro rozhodně sídlí uvnitř, a v nachovém večeru jistě se setká dech jeho touhy s jejím nad tichou, spící vodou v hradním příkopu.

Proto svolal Soelver svůj lid a Taga, vyslaného posla Groina, a všichni zatroubili řinčivý appel, zdůrazněný dvěma dutě hlučícími bubny.

Konečně procitla stráž ze svého zkamenělého klidu na věži a oslovila je. Pomalu přicházel její hlas jako kámen, padající s cimbuří. »Hej! — Kdo tam?«

»Hej!« zvolal Soelver. — »Spusťte most a otevřte!«

»Komu?«

»Ženichu vaší panny!«

»Naše panna ženicha nemá.«

»Tak probuďte ji a rcete, on že přišel.«

»Naše panna není na hradě.«

»A kde tedy je?«

»Je na svém ostrově.«

»Kde?«

»Na ostrově naproti!«

»Tak ji vyhledáme tam!«

»Střezte se pane! Tam nesmí nikdo vkročiti mimo ni samotnou.«

— Tu noc ztrávil Soelver pod širým nebem. Své panoše poslal zpět do svého hradu a osamotněl s Tagem. Leželi zahaleni ve svých pláštích dole u jezera a Soelver otvíral občas oči, aby pohlédl k Aebeloe, kdež domýšlel se viděti světlo kmitat se slabě jako hvězda mezi listím.

Panoš vypravoval mnohou zvláštní zprávu o pobytu panny na pustém, malém ostrově. Nikdo nevěděl, co tam dělá. Často zdržela se tam po několik dní. Pouze její kojná bývala tam s ní. Mnozí, prý, viděli modravý plamének chvěti se nad ostrovem a domnívali se, že to čarování, jiní však mínili, že si tam vydržuje milence, psance, jehož stopa nesmí býti prozrazena.

A Soelver nemohl usnouti pro tisíceré příšery myšlenek a pro tisíceré zlé pochyby.

Ani příštího dne se mu nepodařilo dostati se na Egenaes. Most byl stále vytažen, a přece šířila se odtamtud zpráva, že se panna časně z rána vrátila. Její malá žlutá korouhev vlála s věže.

Soelver dal Tagem ohlásiti svůj příchod a požádati o rozmluvu. Panoš byl sice vpuštěn, avšak zadržen, že Soelver zůstal bez odpovědi. Proto dal hrad obklopiti ze všech stran a přístup bedlivě střežiti, dokud byl den.

Ale večer posílal své lidi domů a zůstával tam sám. V noci, fosforově zelené, hleděl upřeně na těžké

stmavělé zdi hradu, zda snad naděje nezasvitne a Gro se neobjeví.

Člun byl postrkáván po hradním příkopu. Soelver naslouchal napiatě. Byl to Tage, který našel tajná vrátka i člun, jehož Gro používala ke svým nočním výletům.

Soelver vesloval s ním zpět a byl vpuštěn do hradu. Po té rozkázal Tagovi, aby si šel ulehnout, sám však vystupoval po četných, úzkých schodech bezpečně dusivým temnem.

Všechny vzpomínky Soelverovy dřímaly v těžkém vzduchu — jakoby se sám dohmatával skrze vzpomínky ku předu. Touto cestou kdysi odnášel Gro nazpět na její lože — nyní přicházel, aby ji odtamtud odnesl.

Plíží se něco kolem něho? Slyší snad kroky vlastní těžké své příšery přicházeti ze sklepení a hledati? Aneb vzdychají všechny zdi věčným steskem jeho lásky?

Nyní blížil se sem Soelver po jednoleté nevěře: Každým krokem zašlapával vzpomínku jako mrtvé tělo — smyslná vášeň uplynulých nocí kmitala se jako bílé strašidlo před jeho vniterným zrakem — ženská prsa malátněla a žloutla — kučery vlasů kroužily se pryč jako černé zmije ve tmě — polibky topily se ve vrzavém skřipotu zubů — vše bylo zmrtvělé a bezmocné — všecka minulost byla zakleta do hrobu — jakoby jeho vůle byla tím vším prorazila kůl. A nyní vstal Soelver, kráčel přes sebe sama, šel přes své vlastní srdce, šel k svému mládí, kráčel k svému nejbohatšímu bohatství, šel k té jedné jediné, jež byla vytvořila věčnost jeho duše a rozzpívala jeho srdce, že i kameny vězení zpívaly s ním.

Nebylo třeba otevříti dvéře — pouze těžkou clonu nadzvednouti — a Soelver stál v pokojíku Groině.

Byla tma tak hustá uvnitř, že ani nebyl s to rozeznati okno, a přece vdechoval ji do sebe se vzduchem pokojíku a byl si jist, že tu ona je. Vhodil ze své náprsní skrýše hrst drahokamů na její neviděné lože a slyšel je padati měkce cinkavě, až zvuk vykouzlil zlaté světlo jeho zrakům. A zlaté řetězy chrastily světlem na jeho prsou.

A Soelver předstoupil a sklonil koleno v temnu — malý francouzský barett smekl se do zadu po jeho dlouhých kučeravých vlasech – meč vypadl řinčivě z pasu na podlahu — a Soelver klečel na kolenou, aniž před sebe viděl, pouze věděl, že klečí u cíle svých dnů, u nejnesmrtelnější žádosti svého žití.

»Gro« — zašeptal —, »zde klečím na tisíci dnech rozchodu, zdrcen vinou vlastních smyslů svých — spoután vlastní nadějí, znova vzkříšenou. Ty's volala zajisté bezpočtukráte a já nepřicházel — až nyní! A přece putoval jsem po všechny dny k tobě — opojení mých smyslů probouzelo mne v nejničivější tesknotu. Zapomenutí bylo bičem, šlehajícím mne domů. Zde jsem a žádám své říše. Veškeré rozkoše světa jsem ochutnal — tebe jsem ochutnal — avšak nikdy věčné těchy býti hrdinou tvých dnů, býti králem na ostrově naší lásky.«

Soelver hmatal ve tmě a dohmatal se její ruky. Stála strnule a němě před ním. Její ruka byla chladná jako led a nesplácela stisku jeho ruky. Ani její ústa, ani srdce neozvaly se povzdechem.

»Gro — slyšíš — Gro, doveď mne na svůj ostrov. Gro, chci tam! Budu hostem na něm jen s tebou. A byť to bylo jen jedenkráte, chci slyšeti od listí a vzduchu tvou celoletou touhu. Gro, tam ti dávám schůzku. A nepůjdeš-li se mnou, odnesu tě sám na náš ostrov!«

Soelver sáhl před sebe a nadzdvihl ji. Její ruce visely svisle a nekladly se na jeho rámě a kolem jeho krku; avšak Soelver tiskl ji ve svém náručí, že se mu nemohla vymknouti. Opojný pocit moci hnal jej ku předu, podivné tušení dobrodružné noci, kterou jeho síla opanuje.

Vynesl ji tajnými vrátky, u nichž kotvil člun v skrytu vodních vrb při úpatí hradeb. Položil ji na záď a přikryl svým pláštěm. Při mdlé záři hvězd poznával její jemné, rozechvěné, k nebi se povznášející rysy, a viděl tetelící se bledost na přivřených víčkách očních.

»Gro, nyní odrážím od břehu. Ty mlčíš, abys mně neprozradila cesty ke své říši. A přece ji najdu, Gro. Odpočíváš tu jako kormidlo. Tvůj pud nás povede přes jezero. Naše touha nás povede a mohu jen veslovati, abychom tam přistáli.«

Brzo vybočil člun z malého průplavu, jenž vedl z příkopu hradního do jezera.

Soelver vesloval bez hluku. Tichá voda couvala beze zvuku. Krůpěje kanuly s vesel jako zvonění lesknavých drahokamů. Když Soelver pohlédl přes okraj člunu, divil se neobyčejně, neboť pluli s hvězdnatou tůní pod sebou, tak omamně hlubokou, jaké dosud nikdy neviděl. Voda odpočívala, nezrcadlíc se, a bylo jen hluboké, hluboké dno. A dole v temněmodré tůni klesaly fosforně zelené mlhy jako závoje přes hvězdy.

Soelver neohlížel se na bok, byl zcela bezpečně přesvědčen, že člun letí pravým směrem. Najednou zaslechl rákosí ševeliti vůkol sebe — malý přístav pojal jej svými skřivenými rameny — les vynořil se svými stíny a zúžil jezero v malé zamžené zrcadlo; jakmile dorazil ku břehu, zakmitly se hvězdy před jeho očima.

Pak vklouzl člun k odpočinku a Soelver byl na Aebeloe.

Gro ležela ustavičně nehybně s přivřenýma očima. Avšak Soelver smál se jásavě, zvedl ji do svého náručí a nesl ji mezi šumícími stromy. Země kolébala se pod jeho nohama, avšak nesl ji, až se les uzavřel těsně vůkol nich, až jezero zmizelo a hvězdy opět svítily vysoko na obloze, listím zastíněné.

Poklekl k ní, líbal její nožku a pravil:

»Gro, klaním se ti — královno své vlastní říše — královno svého Soelvera!«

A cítil, jak se její nožka chvěje pod polibkem, vstal a opřel ji svým náručím.

»Gro — vím, že jsem v tvém čarovném světě — ale nebojím se. Ať jsi snila a myslila a vyčarovala cokoliv zde — cítím, že vzduch je mi přízniv, že tato půda a tyto stromy znají mou duši skrze tebe. — Zde se šeptá, že máš svého milence sebou — ano, vím to — a jásám — neboť byl jsem tvým nezřejmým milencem — psancem, jehož stopa mušila se tajiti — byl jsem tvým milencem — tvého ostrova neviděným králem.«

Tu zaznělo — chladně a pevně — první slovo z jejích úst:

»Nikoli, Soelvere!«

A jala se odcházeti a Soelver následoval rychlou její chůzi se vzdychavým očekáváním Šli hustou tmou a její oči viděly za oba. Narazili na pevné trámy — Soelver vnímal pryskyřičnou vůni jedlové stěny — dvéře se otevřely — a stáli v místnosti, kryté střechou.

Tu strnulo srdce Soelverovi, neboť zaslechl uvnitř oddychování. A ve vzplanutí křičící pochybnosti dal se táhnouti rukou Groinou k loži spícího.

A Gro sklonila se nad ložem, šeptajíc: »Nikoli, Soelvere — ty's to nebyl. — Zde odpočívá král mého

ostrova, zde odpočívá ten, jehož jsem milovala, když jsi odjel.«

Soelver padl vpřed v zuřivém záchvatu nenávisti a žárlivosti a kouzelné hrůzy. V tom však vychvěl se jeho úděs v niveč pod jeho rukama a nenávist změnila se v sladký a blažený jásot: Pocítil mezi svými prsty měkoučký vlas děcka, zdravou dřímající hlavinku děcka.

»Zde, Soelvere, je vše, co jsem v tobě milovala.«

Všechny stromy šuměly kolem lože Groina a Soelverova. Všechny květiny vypínaly se do výše v temnu. Neposkvrněný ostrov patřil svému mladému, spícímu princi. A oni dva, kteří neznali strachu, askese nebo chorobného náboženství, přivítali zlaté roje hvězd nad zelenajícím se ostrovem své lásky a usnuli s nesmrtelností mezi sebou.

A země a bůh radovali se nad dvěma blaženýma lidma.